

પ્રસ્તાવના.

કેટલાક સમયે પૂરે "વચનામૃત" નામે જોઈ હતું મન્ય શીખદ મુનિ
શી હુદિશામરણને રચ્યો હતો અને તે પ્રગટ થઈ ગયો છે, તે મન્ય તથા
જુદા જુદા પ્રકારે જુદા જુદા સ્થાને, તેઓએ લખેલા અને પ્રગટ થયેલા
દેવો-અમૃત વચનો-આ વચનામૃત મન્યમાં સખલ કરી આ મન્યને શીખદ
હુદિશામરણ મન્યમજાના રર આ મન્ય તરીકે મંડવે પ્રગટ કર્યો છે.

મન્યમાં સમાવેલા વિષયો વાંચીને જુદો જુદો રમ પ્રાપ્ત કરાવે તેવા
છે, તે સારે ઉપયોગી અને મનનીય છે. ત્યાર બાદ અત્યંત ઉપયોગી એવા
ત્રણ મન્યો કે તેની ત્રણ ત્રણ આદર્શિઓ પ્રગટ થઈ છે, તે "તુલાનુરામ"
"શાશ્વત્વનું સ્વરૂપ જ્ઞાન" તથા "જ્ઞાન જીતે" આ મન્ય એવા
પ્રગટ કર્યા છે.

જો નવીનશાસ્ત્ર અપૂર્વક જરૂરીના સુધારાને પોતાના વિદ્યાશીના
અભિવિ ૧. ૩૦૦) ની મંડળને સદાચ કરી છે, ને બારે તેઓને ધન્યવાદ
પર છે. ક્રમકે પોતાના પૂર્વજોનીઓ સમજી બાદ મન્યો બારને સખલ
તે સર્વેતમ છે.

દા શી જાનેશરી હતા, તે સારે સરખ મુનિવાળા હતા; તેમના વિ
લખીને તેમજુ કોણું છે, જ્યાં જો મન્યના મજાગ નીચે ને કંઈ સમજ
જાણું તેમજુ નેમજુ છે, ને તાર વાંચીને ધ્યાન પંચી વિશ્વજી હોઈ

વંશમણી, મુંબઈ.
પેશ હા ૧
વિરસંવદ ૨૨૨૪.

સ્ટી.
અધ્યાત્મજ્ઞાનમસારક મં

લાખ કરતાં વધુ રકમ નેરા જાતુરણ કાર્યોમાં ખર્ચાઈ છે, અને તેના પ્રખલે ભંડેર કાર્યોમાં પણ લગભગ એકલાખ રૂપિયા કરતાં વધુ ખર્ચાવું કરેલા છે. ભંડેર કાર્યોમાં હજારી થક પ્રખલે ન થતા કાર્યો છે.

૧. જહોનપુરા ખાતે સંવત ૧૯૧૧ ના પુષ્યાગ વખતે હજારી મનુષ્યોને રુસ્તકારે અનુભવ પુરા જડી તંત્ર કોમ વચ્ચે રોનાનું નામ અમર કરી મથા છે તેમની કાર્યોમાં રાસ ત્યાં હમેશ મથાવ છે અને જાવાદુઓ ને સંભળા રોકાના કાર્યોને અનુભવે છે. આ અમર તેમને આશરે રૂ. ૧૫૦૦૦) ખર્ચે થયું હતું.

૨. કુંભઈ શ્રી દાન્તિનકાલના રેરે કંબાલીપર પ્રમુખી પ્રતિષ્ઠા જણાવી તેમાં તથા હોસનો એક કુમટ કાચાંધે તેમાં રૂ. ૨૦૦૦૦) થયું છે.

૩. કુંભઈ શ્રી દાન્તિનકાલના રેરે એ કંબાલીપર કોમના કાચ છે, તેમાં જરૂરો મટે તથા કોઠા કાંચ મે શ્રી કામરસંબંધુ જમણ કાચ છે તેમાં ખર્ચે મટે રોકાએ રૂ. ૧૩૦૦૦) ની રકમ આપેલી છે.

૪. સુરત મધ્યે શ્રીમદ્ કુનિકામેદનકાલના રુસ્તકાર એક પુસ્તક બંધાર રચાયે છે, તેમાં માન અને પુસ્તકોમાં લગભગ રૂ. ૧૫૦૦૦) ખર્ચા છે.

૫. કુંભઈ મધ્યે શ્રીમદ્ કુનિકામેદનકાલના રુસ્તકાર કાંચ રોકા રોકા રોકા કુમટ પછી રૂ. ૨૫૦૦૧) ની રકમ તેમને તારાવી બરાબરી છે; જે રોકા હાથ રોકા લાખનું થયું છે.

૬. સુરત જાસે કુમટ મધ્યે રોકા અને ધર્મકાલ નવીન બંધાણી છે, જેમાં પુષ્યાગ કાચ ખર્ચાઈ છે, તેમાં રોકાને આવેલાની બંધો કાચ છે, તે કાર્યે પ્રતિષ્ઠા મેકાકામાં, નોનાસી કરવામાં રૂ. ૧૧૦૦૦ ખર્ચે છે.

૭. સં. ૧૯૧૨ માં સુરતખાતે એક કાચ કાચ રોકા રોકા છે, જેમાં રોકા પ્રથમ રૂ. ૫૦૦૦) કર્યો છે અને તે રોકા હાથ વચ્ચે હજાર રૂપિયા ખર્ચું થયું છે; જેમાંથી કાચાનાં કાર્યો થાય છે.

૮. કાચ નામ ખાતે રૂ. ૧૦ કરતાં કુટી ૧૫ મે ત્યાં કાચ કાચ તેમને તારાવી મનુ આપ્યું છે, જે મટે રૂ. ૫૦૦૦) આપેલ છે.

૯. સુરત કંબાલીપર રૂ. ૭૦૦૦) ની રકમની અમર બંધીસ કરેલી છે.

૧૦. મુરન મધે સીમન્મોદનપાર્વનાથના રેરે મગસર વડે ૧૦' મે
મી પાર્વનાથનું જન્મ દ્રવ્યજુક હોવાથી તે દીવમે આંગી પુન અને રવામી
વચ્છન કરવા ર. ૫૦૦૦) ની રકમ આપેલી છે.

૧૧. મુરન મોપીવસ મધે એક નરીન ધર્મસાગા બંધારી છે, તેમાં
ર. ૨૦) દાનર બર્ષે થવા છે, તેમાં આપી રકમ તેઓ તરફથી અપાયેલ છે.

૧૨. પાલીનાજામાં ભવાગુઓ મારે એક ધર્મસાગા બંધારી છે, જેમાં
ર. ૨૦૦૦૦) બર્ષે થા છે.

૧૩. ધર્મચંદ ગરેચંદ જીનું મહિરોદાર દામાં ર. ૨૫૦૦) આપેલા છે.

દાનુ ભદેર કાપોના કરેલ મદદ દાખરી જ્ઞજુ બહાર રહી ભવ છે,
એમ દાખરી માનવું છે; કેમકે તેમનાં મુખ કાપો દમેલાં ચાપુલ દનાં. દ્રવ્યમાં
મુખી દના તેજ પ્રમાણે પુરિના પરીવાર વડે થજુ મુખી દના. મોટા
પરીવાર છતાં બધા સંવધી બેસા છે, એ રીતથીની પુન પ્રવૃત્તી કઈ
જેતી તેથી ન કરેલા. આ મન્યના પ્રગણે ર. ૩૦૦) ની મદદ તેમના
હુપુત્રો તરફથી થતી છે. આવા કાનેજરી નરત્નો જૈન કામમાં દાનરો
જન્મે અને જૈન ધર્મની ચાલીમાં મદદ કરવા રહે, તેમ હમીએ જાએ.

મુંબઈ

મંદામદી

}

છી.

અધ્યાત્મજ્ઞાનવસારક મંદલ.

	પૃષ્ઠ.
વાંસદાના રાણાને આપેલો ઉપદેશ ...	૨૦૫
જીર્ણ વેખના આધારે ઐતિહાસિક વિષય ...	૨૧૦
જૈનધર્મના સિદ્ધાન્તોનો અભ્યાસ-અવળી ...	૨૧૪
દિલનું દર્દ ટાળી શકાય છે...	૨૧૭
સદ્ગુણોને પ્રાપ્ત કરવા જોઇએ ...	૨૨૪
જગત્કર્તૃત્વવાદ અર્થાં ...	૨૩૧
શાન્તિદાયી દુનિયાનું અને પોતાનું બહુ કરી શકાય છે. ...	૨૪૪
વિચારશક્તિ ...	૨૪૭
મનુષ્યદેહરાત્રની કિંમત ...	૨૫૬
ધર્મનું સંક્ષિપ્ત રહસ્ય ...	૨૬૬
મનનીય વિચારો ...	૨૬૯
શુદ્ધાત્મરામ મંથ... ...	૨૭૫
આવક ધર્મ સ્વરૂપ મંથ બા. ૧ લો ...	૨૮૯
” ” બા. ૨ જો ...	૩૩૬

वयनाभृत.

३५ ॥

[illegible][illegible]

તેનો હું એમ પુનઃ પુનઃ માને છે. શત્રુ ઉપર દ્વેષ કરે છે અને મિત્ર ઉપર પ્રીતિ કરે છે. પણ તત્ત્વથી વિચારતાં આત્માનો કોઈ શત્રુ પણ નથી અને કોઈ મિત્ર પણ નથી. પુદ્ગલદ્રવ્યયજ્ઞી આત્મદ્રવ્ય મિત્ર છે. પુદ્ગલ દ્રવ્યનો જડ સ્વભાવ છે અને આત્મદ્રવ્યનો જ્ઞાનાદિ સ્વભાવ છે. તત્ત્વથી વિચારતાં જડ વસ્તુ ઉપર આત્મદ્રવ્ય અહંભાવ ધારણ કરે તે કેવું અશાન !

જે મહાત્માઓ સિદ્ધિપદ પામ્યા છે તે પુદ્ગલ ઉપરથી મમતામાય ઉતારવાથી પામ્યા છે. અને જે જીવો ચાર ગતિમાં બંદકે છે તે પુદ્ગલ વસ્તુને “મારી માનવાથી” બંદકે છે.

સોનું, રૂપું વગેરેની ધૃતિથી જે જીવો હું મોટો છું અને મારા સમાન કોઈ નથી એમ મનમાં ધારે છે તે જીવો બૂઝ કરે છે.

રાગ, દ્વેષ, અદેખાહ, મમતા, નિંદા, એ સર્વેનું ઉત્પત્તિ સ્થાન પુદ્ગલ વસ્તુ છે. પુદ્ગલને પોતાનું જે બન્ધો માનતા નથી તેનો કોના ઉપર રાગ થાય ! અને કઈ વસ્તુ ઉપર દ્વેષ થાય ! પોને મનમાં વિચારે કે હું કોના ઉપર દ્વેષ કરું ! જે વસ્તુ ઉપર દ્વેષ કરું છું તે વસ્તુ પુદ્ગલ છે કે ચૈતન્ય છે એમ વિચારતાં આત્મા, બાહ્ય પ્રતિષ્ઠિથી ઘાંત પડશે. અને તેને વિચાર થશે કે અહો સંસારમાં હું કેટલી બૂઝ કરું છું !

શું પુત્રો માર્કે બહું કરવાના છે ! કદાપિ નહીં. કોઈકોઈનું બહું કરવા સમર્થ નથી. શું સારે આ દેખાતું ધર, સ્ત્રીઓ, દહેલીઓ, દુકાનો કુટુંબ પરીવાર મરતી વખતે સાથે આવશે ! કદાપિ નહીં આવે. આત્મા એકલો પર-ગતિમાં જશે, અને એકલો પરગતિમાં મુખ ભોગવશે. આ દેખાતી વસ્તુ-ઓમાંથી કોઈ વસ્તુ સાથે આવનાર નથી. આ સંસાર અસાર છે. તે દિવસને હું ધન્ય માનીશ કે જ્યારે હું વૈરાગ્ય ભાવે સંસાર ત્યાગી, આત્મસ્વભાવમાં રહીશ. તે દિવસને હું ધન્ય માનીશ કે, જ્યારે આત્મતત્ત્વની પ્રાપ્તિમાં માર્કે ચિત્ત લાગશે. આ સંસારમાં કેવલ દુઃખનો પ્રાગ્માર છે. દુઃખ એક આત્મ-હિન કરવું તેજ સાર છે. આત્મા હવે કેમ આગમ કરે છે ! શું સંસારમાં અમર રહેવાનો છું ! તારી પરમત્તમાં શી મતિ થશે ! ચેત્ત ચેત્ત કાલ્દ ક્ષપાત્ર દેત. તું ક્યાંથી આવ્યો અને ક્યાં જાવશ તે વિચાર. આયુષ્ય સમર્થે સમર્થે થટે છે. ધર્મ કર ધર્મ કર.

પરમાત્મા સદૃશ અંતરાત્મા જાગે છે કે હું અરપી છું. અમર છું, અવિનાશી છું, અખંડ છું, અનાદિ છું. અનંતસુખમય છું. શરીર, મન, સેસ્યા, વાણી તે યજી હું મિત્ર છું. છતાં પણ અનાદિકાળથી ચેતન પર-ભાવપોષે બૂઝ કરે છે. જાએજ આત્માને ભરતો ભવ લાગતો હશે. પોદ્ગ-

વિષ્ણુ મુખમાં મગ્ન થયેલે જાણી, પોતાને જાણના કર્યાં આપી મને
 છે અને હવે મને તારા લગ્ન આપશે નથી. જાણે કે અમારું પુત્ર એવા
 નિવરણી ૧૬ સંકલ્પ કરી લેલો વલ્લભેમાં જાણી, અત્યંત મને મન-
 માવ ધારણ કરે છે. સ્ત્રી, પુર, ધન્યવિત્તિ પરમપુત્રને તો લેખે કરી જાણી,
 કૌંઘ, મન, મન, જાણી કરવોની વર્ણવને વધારી કંઈથી મને થાય છે,
 દીશમાં રહેલ જાણીનેલ કમ પુત્રે કે, જે મેલ તને સંકલ્પ આપે
 હવે છે કે મુલિ ! તો સંકલ્પ આપે હવે તો પુત્ર હવે અતિલ
 સમજી નથી એમ લખાય છે. અને તો તને મુલિ જમણી હવે
 હવે તો કેમ પરમપુત્રને પોતાની જાણી મુજબ છે ! તમ દેવવિનિ નલક થાય
 તેમ કેમ કલ્પિ કરશે નથી ! જાણમાં તો કમગ રહે છે તોજી તે
 જાણી નથી રહે છે, તેમ તારી હવેલ કેમ થવી નથી ! થીમાં તો
 કરે છે, થીમાં હવે છે. એમ જુલ જુલ જાણ ધારણ કરે છે એ સર્વ
 નિરિત્યજાણી લલક છે. પરથી નિત્ય કરી, જોજાણ કરી, એ સર્વ
 નિરિત્યજાણી લલક છે. જાણમાં ધારણની પુલિ થાય છે, તેને લામ કર,
 અને જાણમાં અંતર મુલ છે, તે પોતાના છે, તેમ નિત્ય કર. એ જ
 વલ્લભે જાણે રેખાય છે, તે થી કે નાથે પુત્ર. એમ પુત્ર પુત્ર મનમાં
 જાણનાર હવે તેથી જ જાણ થી વિચર કે મારી કલ્પનિત્ય કરે છે.
 અમાર મને જાણે છે, અમારમાં કલ્પન કરે છે. એ સર્વ જાણને થી
 કે પુત્રને થી ! જાણની નિત્ય કરવને કલ્પનમાં નથી જાણનું
 કલ્પનાથી પુત્ર થવનું નથી. નિત્ય અમાર સુનિ એ દીશની ઉપરિ છે.
 વિષ્ણુ જાણનાથી કલ્પ નિત્ય કરે અમાર સુનિ કરે, જલ નેથી
 વિલ્લભ હવેને નિત્ય અમાર સુનિથી કલ્પ જલ નથી. તેમ જાણી દીશ
 કરે છે તેને જલ છે. દીશમાં જાણને રહેલે આપી જાણી, દીશ
 કરવને તારે લગ્ન કરી, જો અગતીથી કરે થી ! એ જાણી જાણ
 સુધી પંચ પ્રકારમાં દીશાય જાણનામાં થયેલ છે, ત્યાં સુધી તનિત્ય
 સુખમ્ન મુલિત્ય કે તી રીને મેલતી દો ! જા. સુધી દીશ છે, ત્યાં સુધી
 કલ્પનું કમ કંઈથી કરી દીશ કરે દીશથી વિલ્લભિ સુખ કલ્પને
 જાણેલ અને જાણ તેમ દીશ કરે એમ અનમાથી થવું જાણું છે.
 અને હવે જાણ સુધી થી ! જાણ સુધી જાણને દીશાય લેજાણી થી !
 જાણથી મેલતી થી છે, ત્યાં સુધી અંતરથી મેલતી થી થી રીને
 થી થાય ! નિરિત્ય જાણનામાં જાણે અત્યંત છે, તો દેવવિ-
 ત્યુજી લલક કર થાય છે. એમ એમ કલ્પના, લામ મનનું થી થી

છે, તેમ તેમ આત્માને અનહદ સુખ ઉત્પન્ન થાય છે, તે પોતે જાણે છે. બીજાને કહેવું અશક્ય છે. સ્વાનુમત્ત પ્રમાણ જૂત છે. અમુક સત્ત્વ છે, અમુક માઈ દિત કરનાર છે; એ પ્રત્યક્ષ પણ જૂઠો છે. આત્મા સર્વે સિદ્ધ સમાન છે, બિન્ન બિન્નપણું દરેક જીવેનું દેખાય છે. તે કર્મચક્રી છે. કર્મ કલંક, આત્માયકી ટળતાં એતરપ્રત્મા તેજ પરમાત્મા રૂપે થતાં પશ્ચાત્ કોઇનું ધ્યાન કરવાની જરૂર પડતી નથી. પરમાત્મપદ એજ દિતકારી છે પરમાત્મપદ પામવા દરેક જીવો હજી કરે છે. પરમાત્માનું સ્મરણ કરે છે. પણ પરમાત્મા કોને કહે વા ? તે કેવો છે ? પરમાત્મા અને તારામાં શો ફેર છે ? પરમાત્મપણું આત્મા માં રહેલું છે કે બીજો ઠેકાણે ઇલાદિ વિશેષ સ્વરૂપ સમજતાં, પરમાત્મપણું આત્મામાં બાસતાં આત્મા તેજ પરમાત્મા રૂપે થશે. હતિ.

હવે આત્મા સંબંધી વિવેચન કરતાં કહેવાનું કે, આત્મા તેજ પરમાત્મા રૂપે થાય તેજ આત્માની મુક્તિ જાણવી. આત્માના અસંખ્યાત પ્રદેશોમાં કર્મ લાગ્યાં છે. તે પ્રદેશોયકી કર્મને છૂટા પાડવા માટે શ્રી તીર્થકર મહારાજએ ધર્મના બે પ્રકાર બતાવ્યા છે. ૧ શાવક ધર્મ. ૨ સાધુ ધર્મ. શાવકને બાર વ્રત પાળવાનાં હોય છે. અને સાધુ મહારાજને પંચમહાવ્રત પાળવાનાં હોય છે. એ બે પ્રકારના ધર્મ, તીર્થકર મહારાજએ કેવળજ્ઞાનથી કથન કર્યાં છે. માટે મુક્તિ અભિધાથી બળજીવેને તે બે ધર્મમાંથી કોઈ પણ ધર્મ આદરવા યોગ્ય છે. કારણ કે જાણવાનું રૂપ વિરતિપણું છે, અને વિરતિનું રૂપ કર્મની નિર્નય છે, અને નિર્નયનું રૂપ મોક્ષ છે, એમ તીર્થકર મહારાજ કહે છે. જે જીવો છતીશક્તિએ વિરતિપણું આદરતા નથી તેઓએ જાણવાનું રૂપ મેળવ્યું નથી. જે જીવોએ જૈન ધર્મને ઝોળખ્યો છે, ધર્મની શ્રદ્ધા કરી છે તેમને જો વિરતિપણું પ્રાપ્ત થશે નહીં તો બીજા કોને થશે ? પુરુષાર્થપણું ફારવે નહીં તો પછી શી રીતે કર્મનો નાશ થઈ શકે ? આજસુ યજ્ઞને બેશી રહેવાથી કાર્ય સિદ્ધ થતું નથી. આત્મામાં તિરોમાવે અનન્ત શક્તિ રહેલી છે. પુરુષશબ્દવ્ય કરતાં પણ આત્માની શક્તિ અનન્ત છે. તે શક્તિ, ઉદ્ધોમ કરવાથી પ્રાપ્ત થઈ શકે છે. જેમ જેમ આત્મા આત્મસ્વભાવે રમે છે અને પરમાવનો ત્યાગ કરે છે, તેમ તેમ કર્મોનો નાશ થાય છે અને કર્મ નાશ થતાં આત્મ શક્તિ પ્રકટ થતી જશે. એ આત્મશક્તિ આત્મામાં છે. જ્ઞાન, દર્શન, ચારિત્ર, પણ આત્મામાં છે. યાનાદિક ગુણો અધિષ્ઠ છે અને આત્મ આધાર છે. આત્માને છોડી જ્ઞાન બીજો ઠેકાણે રહેતું નથી, કારણ કે ગુણ, ગુણિને છોડી બીજો ઠેકાણે રહેતો નથી. આત્મામાં રહેલ જ્ઞાનગુણની એવી શક્તિ છે કે,

શોભાશોભનું સ્વરૂપ સમ્યક્ રીતે જાણી શકે છે, પણ આત્મ દાહ થું કરે !
 કર્મથી ઘેરાએલો છે તેથી આત્મ પોતે રાંક નેવો જતી ગયો છે. દરેક
 આત્માઓની સ્થિતિ તો જુઓ. કેવી કેવી પુદ્ગલોની આનૃતિઓ ધારણ
 કરી આત્માઓ સરીરને વિષે રચા છે. વસ્તુના વિચારી જોતાં પુદ્ગલ રચ-
 રૂપ સરીરો વિનાશી છે. આત્માઓએ એમાં અનંત સરીરો ધારણ કર્યા.
 ચૈતરાજ શોભાં એવી કાઈ જગ્યા નથી કે જ્યાં આત્મા મથા વિના
 રહેલો હોય. આ આત્માએ ચૈતરાજ શોભાં રહેલા પુદ્ગલ દ્વંચોને આદા-
 રપણે પરિણમ્યાના તોપણ હજી આત્મા, પુદ્ગલ રૂપ એટલી ખુશી થાય
 છે. અહો ! આત્માની કેવી સ્થિતિ ! સંસારમાં રહેલા અનંત જીવોની સાથે
 દરેક દરેક જીવ સાથે આત્માએ અનંત વાર સમયજી કર્યો. દુનિયામાં
 જોટલી જાનિ કહેવાય છે તેટલી સર્વ જાનિમાં આત્મા ઉત્પન્ન થયો, આત્મા
 જરાય રૂપે થયો, આત્મા લક્ષણ રૂપે થયો, આત્મા કુમળા રૂપે થયો,
 આત્મા જડ રૂપે થયો, આત્મા જાનવર રૂપે થયો, આત્મા જલજલ રૂપે
 થયો. આત્મા, દેવલોકમાં ઉત્પન્ન થયો. નરક જનિમાં જન્મ આપ્યો. અરે
 જનિમાં અનંત અનંત વાર વિચિત્ર સરીર ધારણ કરી આત્મા જાડજો
 જાડજો. અત્યંત દુઃખ પામ્યો. હજી પણ અરે જનિયા દેશ જગ્યા નથી
 તોપણ આત્મા તો ધન, સ્ત્રી, પુત્ર, ધર, હાલ વગેરે ને પોતાનું જાની
 જનું આત્મદિન વિચારી મથો, તે પોતાની જીવ હે આત્મા, તું પોતે દેસ.
 આત્મા પોતે વિચારે કે, સારાં નરકાં ને કર્મ તું કરે છે તે તારે
 બોમવશ પડશે. સ્વપ્નદ્રાવ્ય સ્વપ્ન કંઈ છે—વજો કરેલ કામ, વજ્રમયિન-
 સ્તિ જગ સમગ્ર વજ્ર, વજો જાણ્ય મારણ, વજ્રોય વજ્ર જાણ-આપાર્થ:-
 એકલો જીવ કર્મ કરે છે, અને તેનું જગ પણ જીવ એકલો જોમવે છે.
 એકલો ઉત્પન્ન થાય છે અને એકલો મરે છે, અને પાલોકમાં પણ એકલો
 જાય છે; પણ સમા સંગથી કાઈ સાથે આવતું નથી. આત્મા, ઉદાસીન
 જીવે વિચારે તો આ સંસારમાં સર્વ વસ્તુઓ વિરામનું કારણ છે. દરેક
 વસ્તુથી વેદાગ્ર દાહ કરે. કંઈ છે કે યજ્ઞાગ્રદાહ દાહના સંસારવેદાગ્રદાહ:
 સંસારની ટકિયા કારણો થાય છે તેટલાજ પાલોકો એક સુખ કામિયા
 કારણ જૂન છે. આ સંસાર, સ્વપ્નમાં દેખાએલી વસ્તુના જેવા સજિત છે.
 સ્વપ્ન દર્શ વધા પૂંસ. કાલનાઈ સુલાદને ! પ્રવૃદ્ધસ્વ જ તન્ન સિદ્ધિ,
 તે વિવદન સુવસ્તુ—આપાર્થ, સ્વપ્નમાં કંઈ સારી વસ્તુ દેખાઈમાં અરે
 તે તે જોમ જ્યાં મુખી રૂપ રહે છે ત્યાં મુખી સુખના મારે થાય છે,

તેમ આ સંસારમાં વિષયોથી થયેલું મુખ પળ થોડી વાર રહે છે, અને અંતે દુઃખજ બોગવતું પડે છે. ખસતી ચગથી ખજુગથી આત્માને જરા સાર લાગે છે, પળ પખાત ખસતી રહિ યવાથી દુઃખ બોગવતું પડે છે. જ્યાં જીવ, અત્યંત મુખની આસાથી રાગ કરે છે ત્યાં કેઈ વખત દેવ પળ થાય છે. સંસારમાં સૌ સ્વાર્થનું મગ્ન છે.

કુહા.

સ્વાર્થાપો સંસાર ત્યાં, મુલની કપાંથી આગ;
સ્વારથ આપ સ્વરૂપનો, કરતાં કર્મ ત્રિનાશ. ॥ ૧ ॥
સ્ત્રી ધન માહરું માહરું, કરતો જીવ દુઃખ પાપ;
મારું માહરી પાસ ઇમ, સમજતાં શિવ પાપ. ॥ ૨ ॥
પર પુદ્ગલની આગમાં, જીવ મટકે નિશદિન;
પણ આજ્ઞા વ્યુ સિદ્ધશે, કર્મ ગતિ ય્યાં હીન. ॥ ૩ ॥
ચેત્તો શકે તો ચેત લે, જાવે કોગટ કાલ;
મૃત્યુ માથે ગાજતું, તેનો કર તું રવાલ. ॥ ૪ ॥
રાજા રૂંક મરી ગયા, તું પણ જાણ મહા;
અંધ થઈ સંસારમાં, મોયો કરે સગાઈ. ॥ ૫ ॥
ધર્મ કર્મ એક સાર છે, તે તું હૃદયે ધાર;
આત્મસ્વભાવે સ્થીર થઈ, શાશ્વત શિવ ઘર વ્યાર. ॥ ૬ ॥

આ સંસારમાં મનુષ્ય દેહે જીવ જ્યારે માતાના ઉદરમાં ઉત્પન્ન થયો, ત્યાં ગર્ભનું દુઃખ અનંત બોગવ્યું. ઉપે મસ્તકે આ જીવ માતાના પેટમાં રહ્યો. ત્યાં બોલી પણ શકાય નહીં. વિદ્યા અને મત્રમાં આ જીવ સપટાઈ રહ્યો હતો, અને હાથ તે દુઃખ ત્રિસરી ગયો. બાળ્યાવસ્થા પછી અગ્નિ દશામાં ગાળી. જીવ શી વસ્તુ છે ? જીવ ત્યાંથી આવ્યો અને ક્યાં જશે ? મારી સાથે શું આવશે ? તેનો વિચાર બાળ્યાવસ્થામાં થઈ શક્યો નહીં. યુવાવસ્થા જીવે પ્રાપ્ત કરી, પણ હજી તરતની વાત હવે જીવ સદા આપનો નથી. અરે, હવે ક્યારે તરતનો વિચાર જીવ કરશે, અને એની પરમવમાં શી ગતિ થશે ? ક્રોધ, માન, માયા અને લોભ તો આત્માને વારંવાર છેતરે છે. આત્મા છેતરાય છે, પણ આત્મા ! તું હવે વિચાર કે એ, કયાવળા યોગથી તું ચાર

મનમાં બસી છે. જગદિ જાગૃતી એ તારી સાથે જાગ્યા છે. એ કદાચ અમર
 હર આધી જગદિ જાગૃત થાશે છે. બસી હર આધી જગદિ સાત જાશે
 છે. સંસ્કારનું બંધ કદાચ છે. કદાચ રૂપ બિજાનો નાશ થતો અમર મંદારનો
 નાશ થાયો. આર મનિષ ને સંસ્કાર છે તેનો કાર્ત્ત્વિય નાશ થયો નથી
 પણ આર મનિષ સંસ્કારમાં બદલાયો નાશ થાય છે એમ સમજાવું. જગદિને
 જગદિને પણ બને ત્યાર દેવતા નાશ થાય તેમ કદાચનું છે. શી શરીરવિજ્ઞ
 ૧૮ ઉપાધિ: ૧૮ રહે છે. ઘડી ઘડ વધા વધામાં મિદ્યાં ન મનમાં જાદ,
 જ્યાં કોલુકો કોલુકું. ઘડી કોલુક હજાર. ૪ ૧ ૪ ટુનેશર અમરતે કથન
 કોલુક તનો જગદિ સારી જાગૃત થોજ દોષ તેને જાગૃતમાં બને ત્યાર
 કદાચને થોજ દોષ તેનો નાશ કરશે. આ તીર્થકર મદારાજને જાગૃત
 ટુને ને જગદિને જેવું સ્વાય જગદિનું તેજ પ્રકાશનું છે. નિશ્ચેતાશિનું
 સ્વાય જાગૃત દેશી પુનિદેશ સમજાવ્યાં આરે નહીં તોજણ મદારાજ
 તે જાગૃત. અખો!! વિચારો કે, તીર્થકર મદારાજના વચનો સાંભળી સમજ
 પ્રકાર, નિશ્ચે વચોમાં નગમો જાગૃત જાગૃત નો પડી જાગૃત તે પણ
 નહીં જાગૃત જેવું જો. કાલ ને રૂપ ૧૫ કદાચ દોષ તે જાગૃત કરી
 જેવું. ધડી જોડો બાંધો નથી. સમરે સમરે કરી જાગૃત થઈ જાય છે.
 જાગૃત થઈ જાય. જાગૃત જિગૃહ મનમાં રહેશે આરે જે મન: પ્રકાર
 નિશ્ચે ત્યાર કરી તારી જાગૃત કદાચ છે. તારી જાગૃત ત્યાર જિગૃહ જાગૃત
 કદાચ નથી. આ લેખ વંચે છે તે પદેમાં તું જ કામ કરશે હો. સાં
 કે જોડું. તે કામ જાગૃતમાં સુખે જાગૃત કે નહીં. એક વિચાર
 સુખની પણ વધુ જાગૃત થાય છે. તે તું જેવન મનમાં વિચાર કે, તારી
 ધડી પડી કેવી જાગૃત થઈ. જાગૃતનો બાંધો નથી. કાલ, કીવચ, તપ,
 જાગૃત, એ આર જો કરી થને જાગૃત કરી છે. વજ્ર સાર છે.
 કાલ, કીવચ તપ અને જાગૃત એ આર પ્રકારે થઈ જાગૃત કરવું તે પણ
 જાગૃતમાં જાગૃતને જાગૃત. જાગૃતમાંની જાગૃત: સખી થઈ ૧૫ કરવું
 સુખ થાય છે. કીર્તિજાન, હમિજાન, આ આ જાગૃતે પડી વાર કાંઈ પણ હજ
 તેનો જાગૃત જાગૃત નથી. અને જાગૃત હજ બસી છે તેવું કદાચ પણ તેમ છે.
 જાગૃતમાં બને સુખ જાગૃત થઈ જાગૃત જાગૃતમાં જાગૃત થઈ છે. જાગૃત
 જાગૃત ને પ્રકાર છે. ૧ દ્રવ્ય અમરજાન, ૨ માવ અમરજાન પ્રાણીઓના
 પ્રાણનું રાજ કરવું અર્થે પ્રાણીઓને જાગૃત આજાગમાં તેને દ્રવ્ય અ-
 મરજાન રહે છે. કાનને અન્ધાશ્ર કથવો, કોણેને અન્ધાશ્ર રાજની
 સમજણ પ્રાણી, નરનાર, પુરુષ, સ્ત્રીનાર, સમજાવી વચેરનું રાજ

સમજાવવું, અને કુદેવ, કુચર અને કુચર્મની ખરાબ પ્રવૃત્તિ, જીવેને લાગેલી છે તેનો ત્યાગ કરાવવો, તેને માત્ર અમયદાન કહે છે. વળી અમયદાનના બે ભેદ છે. ૧ સ્વઅમયદાન ૨ પરઅમયદાન.

પોતાનો આત્મા મિલ્યાત્વ, અવિરતિ, કયાય અને ત્રણ યોગે કર્મ મદણ કરતો ચાર ગતિમાં ભટકે છે. તેનું કારણ ઉપરના હેતુઓ છે. મિથ્યાત્વાદિક ચતુષો અનાદિ કાળથી આત્માને ચાર ગતિમાં રખાણે છે. અને મોક્ષ જતાં અટકાવે છે. સર્વ સંસારી જીવેના તે ચતુષો છે. એ ચતુષોને ત્યાગ કરવો તે પોતાના આત્માને અમયદાન આપ્યું કહી શકાય છે. વળી ખીજ પછી યોગ્ય જીવેને આત્માનું સ્વરૂપ સમજાવવું, અને બધેને સત્વોપદેશ આપવો, કે બધા જીવો તમો કર્મના યોગે ચોરાશીલાખ જીવોનિમાં ભટકો છો. અને તે કર્મ બંધનું કારણ પછી મિલ્યાત્વ, અવિરતિ, કયાય, અને ત્રણ યોગ છે. એનો તમો ત્યાગ કરશો, અને સ્વસ્વભાવે રહેશો તો તમો પોતપોતાના આત્માઓને લાગેલાં કર્મ દૂર કરી શકશો, એમ ખીજાને કહેવું તે પર અમયદાન બજાવું. ધર્મ ધર્મ પોઝારતું સર્વ જન્મત્ દરે છે. પછી ધર્મનો સાર વિરક્ષા બજી શકે છે. શ્રી દેવચંદ્ર મહારાજ કહે છે કે, સ્વગુણ રક્ષણા તેહ ધર્મ, સ્વગુણ વિખંડણા તે અધર્મ । માયઅધ્યાત્મ અનુગત પ્રવૃત્તિ, તેહથી હોય સંસાર છિત્તિ ॥ ૧ ॥ આત્માના યાનાદિ ગુણોનું રક્ષણ કરવું, અર્થાત્ કર્મના આઝાદનથી આત્માના ગુણો દંકાય છે, તે યાનાવરણીયાદિ કર્મનો નાશ કરવો, અને પોતાના ગુણોને કર્મથી નાશ થવા દેવો નહીં, તેનું નામ ધર્મ છે. જો કે આત્માના ગુણોનો નાશ થતો નથી, તોપણ કર્મની વર્ગણાઓવડે આત્માના ગુણો, પોતપોતાનું જે જે કાર્ય છે, તે તે બજાવી શકતા નથી. તેની અપેક્ષાએ ગુણોનો નાશ સમજવો. જેમ સૂર્યના પ્રકાશનું આઝાદન વાદળાં કરે છે, પછી તેથી કંઈ સૂર્યનો પ્રકાશ સર્વથા નાશ પામતો નથી. કર્મનો એવોજ સ્વભાવ છે કે તે આત્માના ગુણોનું આઝાદન કરે છે. દરેક આત્માઓ, કર્મના યોગે બધામાં ભટકે છે. એ કર્મ બીજા બળી નાપ છે તો ઉપાધિ સર્વે ટળી બપ છે. એ કર્મની ઉપાધિથી જન્મ જરા મરણ વગેરે અનેક દુઃખો આત્મા પામે છે. અનંત શક્તિનો ધણી આત્મા છતાં નિચરો અટો આ શરીરમાં વસ્યો છે. કેવી વિટંબણા ! કર્મની ગતિ ન્યારી છે.

દુહા.

ન્યારી કર્મ ગાતે નિહાં, લયમયી શું થાય;
પણ લયમ કરવા થઈ, ભારી મર્વે ગ્રહાય.
લયમ સ્વદગ કર ગ્રહી. કર્મ રિપુ કર નાશ;
નાશ કર્મ રિપુ થતા, તદા ત્રિમુચન શમ.

॥ ૧ ॥

સ્વાતું પીતું પહેરતું, રમતું ભમતું દુઃખ;
આપો આપ વિચારતાં, હોવે શાશ્વત મુખ.
ચહિરાતમ ભાવે મદા. જીવ મટકે સંસાર;

॥ ૨ ॥

॥ ૩ ॥

અન્નર આતમ પદ મહી, પામે મરજન પાર.

॥ ૪ ॥

છે: સુખની આશાએ દેલ વિરેલ મનન કરે છે, ઘણપણ કરે છે, શરિ વિષ્ણુ સુખની આશાએ મનમાં અનેક પ્રકારની ચિન્તાઓ કરે છે, અનેક પ્રકારના વ્યાપારો કરે છે; પણ પ્રુદય પોતે સમજી લગાય તે સમજી લેતું કે, આ દુનિયામાં દસ પદાર્થમાં સુખ નથી પણ દસ પદાર્થો પોદમ-સિંહ સુખનું સંપન છે. આત્મા, દસ પદાર્થ થઈ અગમે છે. દસ પદાર્થ પોદમસિંહ સુખનું કારણ છે. પોદમસિંહ સુખ સાથે સાંગ બાંને છે પોદમસિંહ સુખથી અનુભવ તે આત્માએ અનન્યાર દેવલોક વિરેલ કરે પણ તે થઈ આત્મા દાનિ પામ્યો નહીં. દાનિ પાં શમવા થોમ તે સદાચ શુદ્ધરાય છે. પ્રુદય અને શાપનો સંપૂર્ણ દાષ થએલો તાનિય સુખ આત્માનું પ્રકારી છે, તાનિય નુખ આત્માને વિષે પ્રેમ થએલું સાથે પ્રેમગમે બાંને છે. આત્મા પદેલાં એ તાનિય સુખ નિરાભારે હતું. તેનું આધિકારે હતું તેમજ સુખ ઉત્તમ હતું એમ અવદર: છે. બાલ પદાર્થમાં સુખ નથી એવી દેવ પ્રાપ્તિ આત્મામાં કરતી બાલ પદાર્થના ઉપભોગમાં દુઃખ છે એવી દેવપ્રાપ્તિ આત્મામાં કરતી એ બે પ્રકારની પ્રાપ્તિએનું વારંવાર સ્થાન કરતું અને એમ કરવાથી પ્રાપ્તિની પરખવામાં પ્રકૃતિ થતી મહી. પ્રકૃતિ વલ પ્રકારનો છે ૧ દુષ્ટ પ્રકૃતિ. ૨ લાપ પ્રકૃતિ. ૩ પરમાર્થ સ્વરૂપપ્રકૃતિ આ પણ પ્રાપ્તિમાંથી ૧૧ પણ પ્રાપ્તિ દસ દેવેનું છે. ૧૧ કરે છે, અન્નર દસ ૧૧ પ્રાપ્તિમાં મધ્યે રહે છે. દિશ, જ્ઞા. મેરી, અમર, દેવ, આદ, આદ, અદેવ, દેવ, ૧૧૫, નિશ વગેરે ૧૧ પ્રાપ્તિ, દસ અન્નરની કરી અનુભવ કરે દાનિ

સંયમ કરી નરક નિગોદમાં દુઃખનો અનુભવ કરવા જાય છે. જ્ઞાન, તપ
શુભ ભાવરૂપ પ્રરતિ, જીવ કરનો છનો સારી ગતિમાં જાય છે. અને ત્યાં
પુણ્યનાં ફળોમાં ભોગથી અવર ગતિમાં ઉત્પન્ન થાય છે. પુણ્ય અને પાપ
પ્રરતિઓનું સ્વરૂપ ચેતન સમજીને ત્યારે તે આશ્રય પામી મનમાં વિચારવા
લાગ્યો કે અરોહી અહીં મેં જે પ્રકારની પ્રરતિમાંજ અવેશન ગાળ્યા છે. અનાદિ
કાળથી એ જે પ્રરતિઓ મેં આપી છે. હજી પણ હું તેમને વળગી રહ્યો
હું. એ જે પ્રરતિઓ હોય છે. પુણ્ય અને પાપનેજ લક્ષી ને હું પ્રવૃત્તિ
કરું છું. તે પોતે નથી એમ કરતાં હું સંસારમાંથી છુટી પડીશ નહીં, કારણ
કે એ જે પ્રરતિઓ મંસાર જ્ઞાના મૂળ સમાન છે. હવે ત્યારે ચેતને
મનમાં ધાવું કે ત્યારે એ જે પ્રરતિઓનો ત્યાગ કરી પરમાર્થપ્રવૃત્તિ કે
જે ઉત્પત્તિ અર્થે મોક્ષ તેના માટે પ્રરતિ કરી તે યોગ્ય છે. તે
પરમાર્થ પ્રરતિ કરતાં પહેલાં અદકાર, મમકાર, નિદા, આપમકાષ, પરીકા-
કષન, સાંસારિક મોહાર્થ, રિષ્ટ, દુષ્ટ વચન વડનું, મનમાં માફું વિનવડું,
અરેખાર્થ, કુલકષ્ટ, ભોમ, મોહ, ઇલાદિ રોગોનો ત્યાગ કરી શુદ્ધ ધર્માત્મા
માત્રા, પરમાર્થ પ્રવૃત્તિ કરી શકે છે. પેશમ, સમ, લાભ, નિર્મોહના, ઉદા-
મીનતા, અદિયત્તભાવનો ત્યાગ, દેવ મુકા પર્વની શ્રદ્ધા, મોક્ષની ઈચ્છા,
ઈલાદિ ગુણો પ્રાપ્ત થતાં આત્મા તે પરમાર્થ પ્રવૃત્તિદ્વારા શાકે. અહીં
શુદ્ધ પરમાત્મ સ્વરૂપ પોતાનું પોતાનામાં પ્રવરતી જન્મ મરણાદિ રોગોનો
ત્યાગ કરી જ્ઞાનજ્ઞાનિવૃદ્ધ જે મોક્ષ તેમાં વિશદ્ધ મર્ત્યરત્નવર્ધનો
અવિનાશ બને છે. સાધનવડનું મુખ્ય કારણ પરમાર્થ પ્રરતિ છે.
વીનશમ આદ્ય મુક્ત્ય પુણ્ય પદ્ય પરિવારક જુદા ચારિત્રની કાળી રૂપ
પરમાર્થ પ્રવૃત્તિને જામેલા જીવો અન્યા મુક્તિમાં મવા, જાય છે, અને જાયે.
વિદ્યોત્તેજ છે.

મામતત્ત્વવિન્ન મહાત્માઓએ મોક્ષતત્ત્વ વિષયે જાણી પરમાર્થ
પ્રવૃત્તિનો તે પરમાત્મવદ્ બધે નિષ્કર સ્થાપી. હિતાર્થિન જ્ઞાનપ્રાપ્તિપ્રવૃત્તિ
જ્ઞાનપ્રાપ્તિ આત્મા છે. સ્વર ગતિમાં કરતાર પણ આત્મા છે. સ્વરમનિયી પુરુષાર
જ્ઞાન આત્મા છે. એ મામતત્ત્વ શુદ્ધ નિર્દેશ થાય તેમ આત્મજ્ઞ વિદ્યા, જ્ઞાન, તપ
જ્ઞાન અવરૂપન કનું જોઈએ. આ જ્ઞાનપ્રાપ્તિ અવરૂપની મન્યવધા મુખ્ય
સ્વરૂપન, કલ્પ, કુવ, ભી, પદ, પેશ, મ દી, વદ, નિવન વગેરે પ્રાપ્ત
કરવાને જીવ પુત્ર પુત્ર હવેલ કરે છે. નથાતિ મરને તે સર્વોંકે દા દેવની
મુક્તિ દાન નથી અને મરેવ નથી તે ને મી મને કરે તેને પોતે વિચાર
વિશે દિવિ કરીને જ્ઞાનદેવ દેવવદ્ વિચારનું. નથા આ દેવમાં

મરેને વિરક્તિ જીવવાની આજ્ઞા જ્યાં જીવી શકાય નથી. અને હજી
વિના મનુષ્યે મીઠાસું પડે છે. તે એ જીવન માર્ગ દાખી મને છે અને
જીવન માર્ગ દાખી દે છે. તેનો દાનદારિયા વિચાર કરી આજ્ઞા સ્વીકારી
કામ કરવા પ્રવૃત્ત કરે છે. તેનો દાનદારિયા વિચાર કરી આજ્ઞા સ્વીકારી
દે છે. તેનો દાનદારિયા વિચાર કરી આજ્ઞા સ્વીકારી
લામ કરવા પ્રવૃત્ત કરે છે. તેનો દાનદારિયા વિચાર કરી આજ્ઞા સ્વીકારી
તેમાં દાનિદારિયા કરી રીને દાખ છે. તેનો વિચાર કરી હેતુને લામ કરી
હજીમાં પ્રવૃત્તિ કરી. વસ્તુ પુરુષાર્થને સાધી લેવામાં મનુષ્ય એવું આ
આ મનુષ્ય જીવી પુનઃ પુનઃ પ્રાપ્ત થઈ એવો નિયમ નથી તેથી સા
દુર્લભ એવા આ મનુષ્ય જીવીને પ્રાપ્ત થઈ રહિત મને વસ્તુપદને
સાધવાના નિયમવાળા થઈને મોક્ષ સાધવાને સેવકાં લે છે.

આ સંસારમાં અનેક જન્મ પામીને પણ જ્યારે આ સંસારના વિગ
પાર્થની પ્રવૃત્તિ આસન્નિધિ મનુષ્ય મુખ્ય છે. ત્યારે આજ્ઞા, મુક્તિવા
આધારને પામે છે. મોટા કાળને પામીને સેવા વિના કુખનો અવ આજ્ઞાનો
નથી એમાં મુક્તિ મુખનાં સાધવાને આજ્ઞાથી સેવકાં લે છે.

આ મનુષ્ય કોઈમાં વસવાટ મળે. તમે આ કોઈનાં જન્મ મુખની
હજીએ આપુષ્ય જાગશે નહિ. પુનઃ પુનઃ જન્મીને સેવા સાધવી પામી
મુક્તિ છે. તે જીવન! તું મનમાં સમજ કે કોઈમાં અદિત ન કરવાથી તથા
ન હજીથી તેમજ સર્વ જીવોમાં ક્રમશઃ હજીથી આજ્ઞા નિર્ભર થશે.
તદાંતર પરપરના દેખે આજ્ઞા કરીને પોતાનું દિન સાધવાને નિર્ભર
થા. તે આજ્ઞા નિર્ભરતા અવન છે. અનુભવ છે. તું આજ્ઞાથી મુક્તિ
થશે છે. શુદ્ધ નિર્ભરતા તો તું આજ્ઞા સ્વભાવે રમીશ તોજ મગશે. તેમાં
પડેલી આજ્ઞાની પો ને વસ્તુએ રમીશ તો મલોનતા પામીશ.

કુહા.

આજ્ઞા સ્વપ્ના યોગથી, મન જ્યાં ત્યાં મટકાય;
પર આજ્ઞા તે દુઃખ છે, પણ તે નવી સમજાય. ॥ ૧ ॥
પર આજ્ઞાથી રાગ દ્વેષ, શોક, હર્ષ મન થાય;
પર વસ્તુ નહિ આત્મની, સમજીનેજ જણાય. ॥ ૨ ॥
હું ન્યારો પર વસ્તુથી, શુદ્ધાનન્દ સ્વરૂપ;
સકલ મિદિ ધંડારહું, શિવરમણીનો મુખ. ॥ ૩ ॥

કોની સાથે હું વહું, હમું રમું હું કેમ;
 રમતો રમતો હું નહિ, નિથપનયથી એમ. ॥ ૪ ॥
 પ્રાનમણ્યને હું રહું, એ મુજ શુદ્ધ સ્વભાવ;
 પ્રાન્યન્નિક મુખ ડૂબે, નિર્મલ શિવમુગ દાવ. ॥ ૫ ॥
 છત્તું રિત નહિ પ્રાન્મનું, તો તું પાલ સમાન;
 મરતો મરતીન જીવડા, દુઃખો થડ નાદાન. ॥ ૬ ॥
 જ્ઞાન ધ્યાન પારિવૃત્તિ, આન્મદિન યાનાર;
 વૃદ્ધિ મુગ શાશ્વત મ્હી, પામે મરતલ પાર. ॥ ૭ ॥

મનથી માંડી જેમને વચ કયું છે, અને જેઓ સામનત્વમાં બીજામ
 આતા મુખમ બાવડાર નિથપનયાનુભારે વધાયોગ્ય પ્રવૃત્તિ કરે છે, તેઓ
 કને કયાનો તાલ કમી કરાવે, વૃક્ષ, ઘસ, અગ્નિમાર્ગી, સનાતન, શાશ્વત
 વદ મુક્તિને પામી કને મુખી થાય છે. એ પાતી કને ઈચ્છા ન દેવા
 પાતને તથા પાને એ પ, માટે આજ્ઞાતા થાયો. અને તે મળેલ વચ
 મરતજાણ.

મનથી માંડી જેને વચ કયું, એવા મરતનાઓ શાશ્વતવદ પામી
 દો છે, ૧, ૨, ૩—

મન મરતે ઈન્દ્રિયમર્ગ, ઈન્દ્રિય મરતે મર્ગનિ રમ્માડ;
 રમ્મ મરતેન મુગ્યો, મરત મરતમાળા થિતિ. ॥ ૧ ॥
 મન વદ મનુગ્યાગાં, વાગર્ગ વન મોત્યોઃ ।
 વર્તમાનિદ્વિતા કાન્ના, વર્તમાનિદ્વિતા મુના. ॥ ૨ ॥

મન નારકથી દિવિય કરે છે. અને દિવિય નાકે સ્વર્ગપથી વિશ્વ
 અને છે ત્યારે કનેને તાલ થાય છે. અને કનેને તાલ થતાં મોત્યથી થાનિ
 થાય છે. મોત્ય મરતનાઓ મન વચના મુખમ કરાવે છે. મુખમ મગ
 વિશ્વ કરે છે એમનાં તે મન રમ્માડે માંડી કમી કરે છે. જે મુખમના
 મરતને તાલ દેવા નથી અને જે વચનાને તાલ કરે છે, અને સામનત્વને
 છે, તેને મન વચ કયું એવ કમી દેવા છે. વચ ના, મુખી મન વિશ્વ માંડી
 મેન્દ્રિયના, મન દેવ તા મુખી મન મરત કરી દેવા નથી. કયું છે ૩,
 વિશ્વેશ દિ મોત્યો, મરતદિદેવમર્ગિતિ. મરતે મર્તિનમુખ, મરતલ રિતિ
 મરતને કમી મન દેવ આજિતે મન નિત તેમ મરત છે. અને નામરિ

સાતમી નરકમાં લઇ જાય છે અને તેજ મનથી આત્મા, પરમાત્મપદ પામી મુક્તિપુરીમાં જઈ વસે છે. ઘણો ખરો જીવહાર મનોહાર સંસારી જીવો કરે છે. ઘોડાના કરતાં પણ મનની ગતિ આધિક છે. તારના કરતાં પણ મનનો વેગ અધિક છે. સમુદ્ર તરવો સહેલ છે. પણ મન વચ સમજવું મુશ્કેલ છે. એક ઘડીમાં મનમાં જોટલા વિચાર થાય છે તેનો પાર પણ આવનો નથી. કોઈપણ કાર્યમાં મન ગુંથાયુંજ રહે છે. તંદુલીયો મચ્છ, મનના અશુભ વ્યાપારથી સાતમી નરકમાં જાય છે. શરીર એક ઠેકાણે હોય છે, પણ મન તો અનેક ઠેકાણે ભ્રમવું હોય છે. અહો એ મનને રિશ્ત કરવું તેજ મહાયોગ છે. મનમાં કોઈ વખત સ્ત્રીની ચિન્તા થાય છે. ઉત્તરોત્તર અનેક પ્રકારની ચિન્તાઓ થયા કરે છે, અને મનથી, આત્મા, કર્મેશ્વરિ મહાશ્વ કર્યાં કરે છે. મન વચન અને કાયાના યોગમાં પણ મનોયોગ મોટો કસો છે એ મન જોજો વચ કરી આત્મ સ્વરૂપમાં લક્ષ્ય સમ્પન્ન છે તે મહાત્માઓને પુનઃ પુનઃ નમસ્કાર થાઓ.

આ સંસારરૂપ કારાગૃહમાં કેંઈ પણ સુખ નથી. રક્ત જીવ, તેમાં સુખથી દુઃસામ છે. સંસારમાં ધન, પુત્ર, પરિવારથી પોતાની મોટાઈ માનવી તે કસાઈના પેર શ્રદ્ધિ પામતા બોકડાની પેડે જાણવું. આ સંસારમાં કેટલાક જીવો પ્રજા રહિત હોવાથી દુઃખી થાય છે તથા કેટલાક, દુર્ગુણી સ્ત્રીપોના વચન પ્રદારથી દુઃખી થાય છે, કેટલાક કુલક્ષણવાળા પુત્રથી દુઃખી થાય છે, કેટલાક, ધન કમાવાની ચિંતાથી અકર્નિશ સંતપ્ત રહે છે. કોઈ તો ધનવાન તથા પ્રતિષ્ઠાવાન છતાં પણ પોતાના કુટુંબ સ્વભાવથી દ્રવ્યનો દુરુપયોગ કરી ઉત્તર કાળમાં દુઃખરૂપ ફળને આપનાર પાપ કર્મોને રચે છે. કેટલાક તો અનેક પ્રકારના રોગોથી પીડાતા નિરર્થક જીવંતી ગાળે છે, કેટલાક ધન રક્ષણમાંજ જીવિતવ્ય શુભારી ચિંતામણિ રત્ન સમાન નર જન્મ હારે છે. ધનવાનો, તેમજ રાજાઓ અમિ, ચોરના ભયથી સદા ચિન્તા કર્યાં કરે છે, અને વિચારતાં એમ જાણાય છે કે, ધનવંતો કોઈ ચિન્તા રહિત નથી. એટલું તો ઠીક પણ સ્વભાવરૂપમાં તેઓ ધનના વિનાશની ચંકાવાળા હોવાથી નિર્ભય હોતા નથી, તો જાગૃતાવસ્થામાં ક્યાંથીજ હોય ? વળી ધનવાન પુરો, લોભી, વૃષ્ટ્યાવાળા, ઈર્ષ્યાવાળા તથા અભિમાની પણ હોય છે; જેથી તે દુર્ગુણો તેમને વિના અમિએ બાળાને ભરમ કરનાર છે, તેઓ મઠવડે પાપના સમુદને પણ અધિક કરે છે. તેથી પરલોકમાં પણ દુઃખના ભોક્તાજ થાય છે. કોઈ વીરલા ધનવંતો, ધનનો સન્માર્ગે સદુપયોગ કરી જીવનની સાદૃશ્યતા કરે છે. બાહિર ધનાદિ ઉપર મમત્વ બાવ હોવાથી આત્મિકસ્વરૂપનું ચિંતન થતું નથી, કારણ કે ધનની ચિન્તા વિધ્નરૂપે આડી આવે છે, માટેજ અકર્ષિત

સેના રાજાએ પણ સાંસારિક રીતિને ટુકવવું મળી બમણુપદ અંગીકાર
 કરીને ઉપવસન બધાના થયા છે. પણ પ્રથમથી જાણે કે, અને મોઢાંપણે તેને
 દલિવાળા આપાને પણ લગ્યતી થાય છે, અને મોઢાંપણે તેને
 બેઠો સાર તરીકે મને છે, પણ અને એ પદવિ વસ્ત્ર મર્લા જાણે સાથે
 આવતી નથી. કે એના પુત્ર તેમાં મુલ્ય છે! જાદિર લગ્નથી પો-
 તાને મોટા માનવ્યમાં મોક્ષરૂપ બેસને પાછો લગ્ન નથી, પણ તેઓ
 આપામાં જનકદેવ આરિય રૂપ અનન લગ્ન થાતી તેને પ્રાપ્ત કરવા
 પ્રયત્ન કરે છે, તેઓ મોક્ષરૂપ બેસને પાછો લાંબો જાણે તેને પ્રાપ્ત કરવા
 અર્થકારી લઈ જાય છે અને અન્તરગતથી તદ્દિથી જાણે અર્થકાર રીત
 રહિત બને છે. અને સર્વ જીવોની સાથે કરવા દિધી પ્રાપ્ત થાય છે.
 પ્રથમ લગ્નની રીત, પુણ્ય સંપોષે જે જીવો પામ્યા છે, જાણે નિરામિમાન
 જીવો દેવતા પદમાં વિનવવામાં હોય છે, તેમજ વિવ લગ્ન મને છે.
 :માં પામ્યા જાણે પણ જે વીર પ્રરંભ, જાણે પામ્યા પોતે તેનાથી ન્યાર
 :ને સ્વભાવરૂપ માન્ય નથી, તેઓ લાગવવા પામ્યા લાંબો છે. ખરેખર
 લગ્ન મને દેવતા માને છે, અને એ તેઓ જોડ્યા પદો ન હોય તે
 તેને કુમનિય હેડ જાણે તે થાય છે. આપાથી જાણે લગ્ન મિમ છે.
 મમતાસિદ્ધિ છે, માટે તેઓ પદમાં સંપૂર્ણ કરશે તેમ આપાદિન માટે
 છે. જાણે ઉપવસન અને નાચ, એ વસ્ત્રમાંની મમે તે મનિ લગ્નની થાય છે, માટે
 વેરાથી જીવો તેને પામ્યાની કરી માનવા નથી, અને તેથી સ્વદિન સાથે
 છે. જાણે ઉપવસન જેમ જોડી તેમ સમ્પત્તિ વિશેષ થાય છે. નિદરાધિ
 જાણે માનવ્ય તાલિય છે. તાલિય માટે પ્રયત્ન કરશે જોડાએ. મોહમારને
 મોહસીનમાં લેવા પ્રયત્ન કરશે, તેમજ સારવરમાં રમણના કરી. પર-
 આવનો પ્રાપ્ત કરશે. મનની ચમત્કાત તાથી વિશર મનેવામાં આપા મુખ્ય
 ચિંતન કરવું જોડાએ. હજી હજી આપા જાણે રમે છે કે રવ રવાને
 રમે છે! તે ઉપવસનથી જોડું, એમ પ્રુન: પ્રુન: આપા જેવીજાણ કરતાં, પાપકર્મથી
 આપા, હજી કેઈ પરમાત્મસ્વરૂપમાં હજી જેમ બધી સંમથી
 બધી રમે થાય છે તેમ આપા, પરમાત્મસ્વરૂપ થાતી અને સુખનો જોડા
 થાય છે. એમ.

ટુહા.

સંમારે મુલ્ય વિન્દુમય, પ્રમયી મૂલ્યા લોક;

મુલ્ય આપા દુઃસ્વ સરી, જન્ય ગપાવે પોક.

મધુ ત્રિન્દુ દૃષ્ટાન્ત જિમ, તિમ સંસારે સુખ;

અનુભવથી જોતાં યકાં, સંસારે વહુ દુઃસ્વ. ॥ ૨ ॥

મોદ તૃષ્ણા અભિમાનથી, સદુજન દુઃસ્વી પાય;

ત્યાગ કરી જીવ તેહનો, અજરામર પદ પાય. ॥ ૩ ॥

આ સંસારમાં આત્મા, મોહની કેદથી અસત્ય વસ્તુને સત્ય તરીકે જાણી જમથી બૂઝ્યો થકો સાંસારિક સુખને સત્ય સુખ તરીકે જાણી મુંઝાય છે. અને સત્ય વીનરાગ કથિત તત્ત્વથી અજાણ રહી અજ્ઞાનલક્ષ્મી સ્તનવન્ રવ-આયુષ્ય નિરર્થક ગુમારી અધોગતિ પ્રાપ્ત કરે છે. જીવ, સુખની આશાએ બાજ પડાર્થોની પ્રાપ્તિ કરવા પ્રયત્ન કરે છે, પણ મોહાંધ આત્મા જાણી શકેનો નથી કે સુખ તો કેવળ શુદ્ધ આત્મામાં રહેલું છે. કોઈ પણ જડ પદાર્થમાં સુખ રહેતું નથી, તેમજ શરીરમાં સુખ રહેતું નથી. જો શરીરમાંજ સુખ રહેતું હોય તો મૃત શરીરમાં તેની ઉપવૃત્તિ થઈ જાય, પણ થતી નથી; ખરે સિદ્ધ થાય છે કે સુખ એ આત્માનો ગુણ છે. સુખ ગુણ છે, અને જ્ઞાત્રા ગુણી છે. સુખ અનંત છે, સુખ અશ્ણી છે, સુખ શાશ્વત છે, સુખ અનાદિ કાળથી આત્મામાં છે. કર્માવરણનેલીપે મંસારી જીવને સુખ નિરોધાવે છે, અને કર્મનાશયથી સુખ આચિર્ભાવરૂપે પ્રકાશી છે, તાત્વિક સુખ આત્મામાં રહ્યું છે. અને તેની પ્રાપ્તિ અત્યંતસમપણાથી છે. કર્મ-શીત્તો મૃગ જેમ મૃગમદ-ગંધ લેવા વનમાં બહારે છે, પણ જાણતો નથી, કે મૃગમદ તો મારી પામે છે. તેમ આ જાત્રાત્મા અન્ય વસ્તુઓમાં સુખ છે, એવી જાણથી તેને પોતાની માની મકલાય છે. અને અન્ય વસ્તુઓના નાશથી પોતાનો નાશ માને છે. હે આત્મા! શુદ્ધ બુદ્ધિથી વિચાર કે કેવળ તું જાણના જામજામ રમાયો છે. અને હાલ મનુષ્ય જાનિરૂપ મામમી પામી વીનરાગ ધનંતું મેવન કરતો નથી, તો અને તું પચાતાપ કરીશ. જગ તર્કમત્ત આયુષ્ય સિધિ છે. મુખ્યે મુખ્યે આયુષ્ય પડતું જાય છે. વારંવાર જન્મ મામમી જામમી દુષ્કર છે. કહ્યું છે કે—

નપુગો પુગોવિ एवं, તુદમંમાવેમિ જીવમામગિ:

નારે દગિમિ કદં । પમાય મટગગ ડમ્મત્તો. ॥ ૧ ॥

મન્ત્તમિદિવિવિયનમ્મ, ફલેદિકોનામ પાવિત્તનિત્તિ ।

મુવિગોવન્દ્ર પ્રવ્યેગ, રિમગેકો વિમંત્તાઓ ॥ ૨ ॥

મુદેવરત્ત જગમાં પડેલાં જોડના પ્રતિબિંબથી ને જાણના રજાથી

ઉદયમથી સર્વ કાર્ય સિદ્ધ થાય છે, પણ મનોરથોથી માત્ર કાર્ય સિદ્ધ થતું નથી. (ઉદયમ હીન સુતેલા સિંહના મુખમાં દાથીઓ દંડ પ્રવેશ કરી શકતા નથી.) ઉદયમ કરવાથી અવશ્ય વસ્તુની પણ પ્રાપ્તિ થાય છે. ભાવી-ભાવ ઉપર આધાર મૂકી ઉદયમ હીન થવું નહિ. ઉદયમ બે પ્રકારનો છે. પ્રશસ્યઉદયમ ૨ અપ્રશસ્યઉદયમ. ધર્મે માર્ગમાં ઉદયમ કરવો તે પ્રશસ્ય ઉદયમ છે. અધર્મ માર્ગમાં ઉદયમ કરવો તે અપ્રશસ્ય ઉદયમ છે. જ્ઞાન, દર્શન આદિશુભોની પ્રાપ્તિ ઉદયમથી છે. કેટલાક જીવો એમજ માની બેસે છે કે-ભવશિયતિ પરિપાક થયા વિના ઉદયમ કરેલો નિષ્ફલ જાય છે. એમ માની આત્માને આરગતિ ભવમમણામાં ઉતારે છે. ભવશિયતિ પરિપાક થઈ છે કે નહિ તે વિશિષ્ટ જ્ઞાનવિના જાણી શકાતું નથી. માટે ઉદયમ ત્યાગવો નહિ. ઉદયમ એટલે પુરુષાર્થ તે વિના સુક્તિની પ્રાપ્તિ નથી. માટે ધર્મે માર્ગમાં યથાશક્તિ ઉદયમ કરવો. ધર્મ, દોષત કરતાં અત્યંત અધિક છે. જે જગ્યાએ જવાથી આત્મહિત થતું ના હોય, અને ધર્મ થકી બદ્ધ થવાય, તે જગ્યાનો ત્યાગ કરવો. દુનિયામાં કોઈ સુખી થાય છે, કોઈ દુઃખ ભોગવે છે, તે પ્રત્યક્ષ પ્રુણ પાપનું ફલ જાણવું. કાયા અનિત્ય છે. બાકાની કોટડી સમાન છે, ક્ષણ બંધુર છે. સાત ધાતુથી બનેલી છે. એની શક્તિ અને દાનિ થયા કરે છે, રોગોનો પ્રવાહ કાયાની પુંડે લાગ્યો છે. એ કાયાની એક દિવસ રમણાનમાં રાખ થઈ જશે અને તે રાખની માટી થઈ જતાં તેથી લોકો પોતાનાં ધર બાંધશે. આ દુનિયામાં જેટલા મનુષ્યો જન્મ્યા તેટલા સર્વ આજ સુધી રહ્યા હોતો આલવાની જગ્યા પણ મળી શકત નહીં. પણ કાળ સર્વનું બક્ષણ કરેલો જાય છે. મનુષ્ય દરોજ જાણે છે કે હું મોટા થતો જાઉં છું પણ જ્ઞાની જાણે છે કે દરોજ આયુષ્ય ખુટવાથી નાનો થતો જાય છે. જેવું શરીર અંદરનું છે તેવું બાહ્ય કંઈ હોય તો વૈરાગ્ય થયા વિના રહે નહીં. અરણિયા કાષ્ઠમાં અમિ વ્યાપીને જેમ રહ્યો છે, તલમાં જેમ તેજ વ્યાપીને રહ્યું છે તેમ શરીરમાં આત્મા વ્યાપીને રહ્યો છે. કોઈ મતવાદી આત્માને અલુપ્ત માને છે, પણ તે યુક્તિ વિકલ છે. અલુપ્ત આત્મા તો રૂપી હરે છે અને આત્મા તો અરૂપી છે. તેથી તે અલુપ્ત નથી. કેટલાક મતવાદી આત્માને વ્યાપક માને છે. પણ આત્મા વ્યક્તિરૂપે કરી વ્યાપક નથી. વ્યાપક અને નિત્ય એવા આત્માને વંધમોક્ષ પટ્ટી શકે નહિ. કારણ કે એકાંત નિત્ય આત્માને સુખ દુઃખનો ઉપભોગ થતી શકતો નથી. યદ્વાહુનિત્યસ્ય હિ લક્ષણં અપ્રવૃત્તાનુત્પન્નસ્થિરૈરુપન્યમ તતો યદ્વાત્મા સુલ્લમનુભૂય સ્વકારણ-

સુતો યો રાત્રો કે આત્મા સારા નિમિત્ત મેલોને ધર્મે પ્લાન પ્લાને છે. હાલના વખતમાં શુદ્ધ પ્લાનનો વિરદ છે. તોયજુ ધર્મે પ્લાન તો છે. સારસંગ કરોઃ એ ધર્મે સાધન કરવામાં અનુનમ કારજુ છે. જેની સંગ નિષ્ઠા આત્મા આનંદપ્લાન અને રેદપ્લાન વાળો થાય, તેની સંમતિ લાગતી. જેમાં જેમાં નિમિત્ત મળે છે તેમાં તેમાં આત્મા થઈ જાય છે. શિષ્યાને મોંઘા કિરદોનો સ્વર્ગ થતાં કંઈક થઈ જાય છે, અને શરિએ લીન રતુમાં યોગ પુરવઠોનો મરોમ થતાં સિધા કુટી થઈ જાય છે. તેમ આ આત્માને રેદાનીની મનનિ થવાથી આત્મા રેદાગી થવા પામે છે. અને આત્માને નિષ્ઠાનીની મનનિ થતાં નિષ્ઠાની થજુ થઈ જાય છે. નિમિત્ત કારણો જજુ અવન જગજાન છે.

કુદા.

સત્તમંગલ એ પામીએ, પ્રમરે પુદ્ગ પસાય;
કારણે કારજ નીપજે, વાદગને જેમ વાય.

મોહા પુરાના જે ને સત્તમંગલમ થાય છે. સત્તપુરોનો સમામમ થતા આત્માના શુદ્ધ રાખવનુ જાન થાય છે પમાર આત્મા જાહે છે કે અરો મે અરજો કાગ આજાન હોમા ગુજારો, દુ વર વજુમાં મુખની ખાતિ કો મું. જજુ વર વજુ જે પુદવજ ને માં નથી. એ પુદમજ દસવી મરજી કરી માંની નથી ગુરનું. રતુ લીગ, મેલી, હનં એ મારે પુદમજ કલ છે. ને આનકલ નથી. ને ને થઈ નિન્ન છે. આત્મા પુદમજ કાળી નિમ છે. આત્મા આપી છે અને પુદમજ કલ રાઈ છે. તે રાઈ કલ માંએ આ પદ ને આત્મા તેને મનનિ કરી પદની નથી પુદમજ અને આત્માની નિમ જાતિ છે અને એ પુદવજ કલ આત્માને કદુ કરક છે. મરે કદુમજ પુદવજ કાળી નિસા, તેમ જનજા કદુ કોં નુદ જાનમ કદુ પડે. એ પુદવજાનની માંએ પીતિ કાનાં કલ જાન એ તરી છે. કવોજ પુદવજ કાળ નાન આ આ પોજનું જાન મરી કોમલી કાળ કારોનિન, માંએ છે કુદાને વા મનજુ કેમજ નંવ અર્જવ દિગજાન છે. આત્માનક મદમાન રે છે કે મેને કાગ જાન કાળ કાળ રા, મેને શુદ આત્માન નેરા. શુદ આત્માન આરકે, નુદ આવક જાજાકે; નામમી જુનિ મરિ પદવી, બરે આત્માની કારકે. કારોનક ૧ ૫ ૬ ૭ જાન મેનેનિ પાંદની બરે મુનુર અંજાનકે; એના આમર્જ મિન કારકી, થરે મુનુનિ નિાનકે. કારોન ૫ ૬ ૭ ૮ ૯ ૧૦ ૧૧ ૧૨ ૧૩ ૧૪ ૧૫ ૧૬ ૧૭ ૧૮ ૧૯ ૨૦ ૨૧ ૨૨ ૨૩ ૨૪ ૨૫ ૨૬ ૨૭ ૨૮ ૨૯ ૩૦ ૩૧ ૩૨ ૩૩ ૩૪ ૩૫ ૩૬ ૩૭ ૩૮ ૩૯ ૪૦ ૪૧ ૪૨ ૪૩ ૪૪ ૪૫ ૪૬ ૪૭ ૪૮ ૪૯ ૫૦ ૫૧ ૫૨ ૫૩ ૫૪ ૫૫ ૫૬ ૫૭ ૫૮ ૫૯ ૬૦ ૬૧ ૬૨ ૬૩ ૬૪ ૬૫ ૬૬ ૬૭ ૬૮ ૬૯ ૭૦ ૭૧ ૭૨ ૭૩ ૭૪ ૭૫ ૭૬ ૭૭ ૭૮ ૭૯ ૮૦ ૮૧ ૮૨ ૮૩ ૮૪ ૮૫ ૮૬ ૮૭ ૮૮ ૮૯ ૯૦ ૯૧ ૯૨ ૯૩ ૯૪ ૯૫ ૯૬ ૯૭ ૯૮ ૯૯ ૧૦૦

કરવાની ઈચ્છા હોય તો અનાદિકાળની મિથ્યા દેવ દામ્ય વૈર વિરોધ તથા તે ધરાના સંયોગોનો ત્યાગ કરે. લગ્ન છૂટા કરવા ધ્યાન તેમ કરે નહીં. અંતરંગ સમદેશદિ શત્રુઓનો નાશ થયા વિના મુક્તિ મળવાની નથી. હે ચેતના! તારૂં જાણ્યું ખરૂં ક્યારે કહેવાય કે તું જ્યારે શત્રુમિત્ર ઉપર સખ્યારે વર્તે તો, હે ચેતના! દાહની સાથે તું મનમાં વૈરભાવ રાખીશ નહીં. તારૂં તારી પાસે છે. તે પામ્યા પ્રવલ્ન કરે. સર્વ શ્વેત સિદ્ધ મુખાન છે, તારો કોઈ શત્રુ નથી. એમ ચિંતામાં 'શરણુ કરે' ધર્મના કૃતોનો નાશ થાય. તેમ આશરણુ રાખ નહીં. મોટા મોટા ધન્યા શ્વેતો આસ્થા મલા. તેની આમળ તું શા લેખામાં છે. કમેશ સ્વપર ધ્યાન તેજો મંયેઓનો ત્યાગ કરે. નહીંતો પાદ રાખ કે મરણુ બાદ તારૂં કોઈ શરણુ નથી. સાંસારિક ખટપટો ત્યાગીને જે મુનીશ્વરો પરના છવને મન વચન અને કાયાથી અપ્રીતિ નહીં કરતાં છતાં વિચરે છે, તેમને ધન્ય છે, તેમને પુનઃ પુનઃ નમસ્કાર થાઓ. મન, વચન અને કાયાથી અન્ય શ્વેતો પીડા, અપ્રીતિ ઉત્પન્ન કરી દોષ તો નમતા છારી હે આત્મા તું ખમાવ. જે શ્વેત કોષ, ચાન, દહ, કામદ, કપટ, મમતા ત્યાગી આત્મસ્વરૂપે રમે છે અને બીજાની નિંદા કરતા નથી તે, અખંડનર શત્રુઓને શત્રી સનાતન સિદ્ધિ પ્રાપ્ત કરે છે. તે પ્રભાણે સ્વપરને ધાઓ.

આત્મ સ્વરૂપની પ્રાપ્તિ ન થાય, ત્યાં સુધી અનાદિ અણાનનો નાશ થતો નથી. કશું છે કે—

દેહિનોઽસ્મિન્યયા દેહે કૌમારં યૌવનં જરા,

તથા દેહાંતરમાસિ ધર્મસ્તત્ર ત મુશ્વતિ ॥

યાસાંસિ જીર્ણાનિ યથા વિહાય,

નવાનિ મૃદ્ધાતિ નરોઽપરાણિ તથા શરીરાણિ વિહાય—

જીર્ણાન્યન્યાનિ સંયાતિ નવાનિ દેહાં ॥ ૨ ॥

જેવી રીતે દેહની બાસ્થાવરથા, યુવાવરથા અને વૃદ્ધાવરથા એ અવરથા-ત્રય નિયમાનુસાર પ્રવર્તે છે. તેમ દેહીતું પણ અન્ય દેહમાં કર્માનુસાર સંક્રમણ થાય છે. જેમ મનુષ્ય જૂતાં વસ્ત્ર કોરે મૂડી બીજાં નવાં મેદણુ કરે છે; તેજ પ્રભાણે દેહી શ્વેત પણ એક દેહને મૂડી બીજાં દેહ ધારણુ કરે છે. જૃદ્ધારણુકમાં અન્ય વાદીઓએ કશું છે કે—સ ઘણ ઘણ મહાનજ આત્માઽ-જરોઽમરોમૃતોમયો બ્રહ્મ—(આત્મા મહાન્ અજ, અજર, અમર, અમૃત, અમય બ્રહ્મ છે.) કોઽપનિષદમાં કશું છે કે—ન જાયતે ધ્રિયતે વા વિપશ્ચિત્ત્વ જજો નિત્યઃ શાશ્વતોઽયં પુરાણઃ જે આત્મા જન્મનો કે મરતો નથી, તે અજ

સ્વાદાદીના આત્મ પ્રાપ્તિ કરતાં વિકલ્પની સંકલ્પ શ્રેણીઓ નાશ પામે છે. આદિ આદિ અને ઉપાધિઓ નાશ પામે છે. આત્માને સત્ અસત્ આદિ પદોથી જન્યો જોઈએ. સંસારમાંથી નિરતિ થયા બાદ આત્મચુલ્બની પ્રતિ શાપ છે. આત્માના અનંત યુગ્મો આત્મતત્ત્વ નિર્મળ થવાથી આવિ-
 ભાંવે શાપ છે. સમયે સમયે આત્મોપયોગ થયો જોઈએ. દે આત્મનૃ! તું મોહાશનો ત્યાગ કરે. પાંચ દિવિયોના ત્રીસ ચિત્રોથી વિરજા થા. સાંસારિક મુખને કારિત્ર મમાન જાણી સમિધાનંદ આત્મ સ્વરૂપ પ્રાપ્ત કરવા પ્રયત્ન કરે. રોમોમના મુખ કરતાં પણ આત્માનું એક કલ્પનું મુખ આપક છે. એ આત્મનિક મુખ જાગરમાં, ગિરિમાં, ગુફામાં નથી, કિંતુ આત્મામાં છે, અને તે જ્ઞાન યુગ્મે લક્ષ્ય છે. આત્મા ઉપર પ્રીતિ થતાં જાણ પાપોં પરાધી મમતા પડે છે, અને મુખના આત્મામાં પ્રમટે છે. રોનું, રોહ, કાશ્વ, કોપારિક, એ મરં રોખો આત્મતત્ત્વજ્ઞાનથી નાશ થાય છે. દાનરો પુખ્તો વાંચો વા કળામાં કુશળ થાઓ, પણ જ્યાં મુખી આત્માને અવ-
 હાર નિમગ્નરો જાણે નથી, ત્યાં મુખી થી રીને અવજનપાર પામી કલાક થી છત્રેપર મહારાજાએ પ્રસેધાં નર તત્ત્વો સમ્યગ્રીને અવશેષ થતાં મહા ઉન્નત થાય છે. માટે રે છત્ર! કેમ તે જાણવા પ્રયત્ન કરે નથી, અને તે પ્રમાદ દશમાં આત્મદિન જામું. આત્મા સ્વરૂપોને જામ, જામ પરમાત્મ ત્યાગ કરે, સ્વમ્ભાવમાં રમજી કરે. અગિયાર મહારમાં છંદ-
 યોગે જામે નથી. કે આપક મહિ આશ્વમે. હાથે તે સાચે. શુ મમારમાં મારના પર હાલ, પુર, પરિહાર, પોતાનાં થતાં છે નહ, નથી થતાં તે ત્યાં થી રીને થતાં મહા અગિયાર મહારૂક વચનામૃત વરૂપમાં ખારજી કરે. થાજીથી પણ જાગ થી મહારૂકને મોક્ષ પ્રાપ્તિના ઉપયોગની પદ્ધતિ કરે છત્ર નિર ઉપર મમમાત્મ ખારજી કરીને ઉદ્ધર્મિન બાવે રહે. ત્યાં કોષ કરે છે! ત્યાં જાન કરે છે! કેમ કરે કરે છે! કાલી ઉપર મમતા કરે છે! કાલીથી તું જોઈ છે! તેને વિચાર કરે મરં આત્મા મિદ મમાન મુખ્ય છે. મરં જમર છત્ર અને અછત્રથી પરિણું છે. અનન્ત છત્રો છે. તેમાં તું એકલે દા વિદ્યમન્ત છે એકલે શાપ છત્રોનિયાં પુનઃ પુનઃ અનન્ત ત્યાં કોલ રથન થયુ નથી તે દા જાણથી! આ માઈ અને આ ત્યાં એ નિષ્ઠા અરથી નિષ્ઠા છે. આત્માત્મ સંજ મહાર કરતાં આત્માત્મ જુરે છે કમુ છત્રમાં આત્માત્મ જાગે છે છત્ર આત્માત્માન કરે છે, તે જામ થા જન છે, અને જે કરે તે પણ જમરે.

પ્રાદ્યેર્ગ્યાપાન મહાદેવ્યાર્દિનિન:

નાદ્યેર્ગ્યાપાન મહાદેવ્યાર્દિનિન મુખી મર ॥ ૧ ॥

વિષયરૂપ કુમાર્ગથી મનરૂપ લભામથી ખેંચી સાધુ વા આવક ધર્મરૂપ માર્ગમાં આત્મારૂપ રથીને શરીરરૂપ રથ દ્વારા વહન કરાવે તો મુક્તિ નગરની પ્રાપ્તિ આત્મા જલ્દીથી કરે છે. આ શ્લોકનો સમ્યગ્દષ્ટિ યથાર્થ અર્થ જાણી શકે છે, તે સ્વાત્મહિતમાં પ્રવૃત્તિ કરે છે. મન અને ઇન્દ્રિયોએ સહિત આત્મા સંસારી કહેવાય છે. પણ જ્યારે મન ઇન્દ્રિયથી પૃથક્ આત્મા થાય છે, ત્યારે તેને પરમાત્મા સિદ્ધ શુદ્ધ કહે છે. આત્માને સત્ અસત્ નિત્ય અનિત્ય આદિ વિકલ્પોથી જાણી, શરીર મન વાણી લેશ્યાથી આત્મા પૃથક્ જણાય, એવા આત્માને અંતરાત્મા કહે છે. જિનાશા મુજબ જિનોક્તતત્ત્વ બધા વિના યથાયોગ્ય અંતરાત્મત્વ પ્રાપ્ત થતું નથી, અને જિનોક્તતત્ત્વ જ્ઞાન વિના હં સમાધિથી કંઈ પણ આત્મહિત થતું નથી. મત્ત વચ્ચે અન્તરાત્મપદ્માત્મવર્ચસ્વ સમ્યક્ત્વ જ્ઞાતૃત્વ શરીરની પુષ્ટિ યતાં પોતાની પુષ્ટિ માને, શરીર રોગી યતાં પોતાને રોગી જાણે, શરીરનો નાશ યતાં પોતાનો નાશ જાણે, શરીરથી પૃથક્ આત્માને માને નહિ, અને તેનું જ્ઞાન પણ હોય નહીં, એવા જીવોને બહિરાત્મપણું હોય છે, તેવા બહિરાત્મિયો મિથ્યાત્વી જાણવા. તેવા જીવો અને તો રંક તરીકે હોય, અમર શેઠ સાકુ-ઠાર, પ્રધાન, રાજા કે મોટા વિદ્વાન તરીકે હોય, તોપણ આર મતિમાં પુનઃ પુનઃ પર્યટન કરશે. રાગ દ્વેષ, કલહ, માઈ તાઈ ઇત્યાદિ રોગના ધારણ કરનારાઓ બહિરાત્મી જીવો હોય છે. તેમને જન્મ જરા મૃત્યુના રોગો લાગુ રહે છે. તેવા બહિરાત્મી જીવોને રાગ દ્વેષ લાગ્યો રહે છે, અને તે જીવો સદ્ગુણનું વચન નહીં માનતાં તેમની નિંદા કરી બારે થાય છે, અને પોતાને મોટા માને છે, તેનું જ્ઞાન એજ થાય છે કે નરક નિગોઠનાં કૌરવ દુઃખ ભોગવવાં પડે છે. માટે હું રતાં આદિ અભિમાનનો ત્યાગ કરી આત્મા પોતાને શરીર, વાણી, મન, ધર, પુત્ર, અને સ્ત્રી થકી શુદ્ધ જાણી પોતાના સ્વભાવમાં રમે અને પરસ્વભાવનો ત્યાગ કરી શ્રી સદ્ગુણને સેવી આત્મહિતમાં પ્રવૃત્તિ કરે, તો અજરામરપદ પામે.

શ્લોક ॥ નાર્હ દેહશ્ચિદાત્મેતિ બુદ્ધિર્વિવેચિત મળ્યતે અવિદ્યાસંસ્પૃતેર્હેનુ વિંદ્યા તસ્યા નિવર્તિકા ॥૧॥ હું દેહસ્વરૂપ નથી, પણ હું શરીરમાં કંઈ સંયોગે રહ્યો છો. પણ તે યશી ન્યારો જ્ઞાનદર્શનચારિત્ર શુશ્રુવિશિષ્ટ પું, અનેત શુશ્રુનો હું ભોક્તા પું, સર્વ વસ્તુનો જ્ઞાતા હું પું, આત્મ વ્યક્તિથી હું સર્વત્ર વ્યાપક નથી, હું અમૂર્ત પું. એમ શુદ્ધ આત્મસ્વરૂપ પ્યાવલું તેનું નામ વિદ્યા ॥ જ્ઞાન છે. વ્યવહાર અને નિઘનનયાનુસારે આત્મસ્વરૂપ તથા જીનોક્તતત્ત્વનો યથાયોગ્ય અવબોધ, તેનું નામ જ્ઞાન જાણું. મત્તદાદીએ

છે. કોપથી અસત્ય વાતું પડે છે, કોપથી અન્ય કોનોનો નાશ થાય છે, કોપથી અનંત પાપ કર્મ મદાય છે. ખાટે દે સિખ્યાં ને તારે કર્મ થી રહીત ધર્મ સ્વસ્વરૂપની પ્રાપ્તિ કરવી હોય તો ડગરામમારે આગમાને ખાતી કોપ છુટો નાશ કર. તે વખત એમ ચિંતવન કરકે દે આત્મનું અન્ય ઉપર કોપ કેમ કરે છે? તારૂં જમાડવા કાર્પ સમયે નથી. તારૂં જનિટ સ્વરૂપ અમુખ કમોદયથી થાય છે, અન્ય નેમાં નિમિત્તમાત્ર છે. કોપ કરવાથી તું કર્મ મદણ કરી વિવિધ દુઃખ પામીશ, ખાટે આ વખતે રામમારે કોપનો ત્યાગ કરાં ઉપસમ બાપ રહેનાર કોપો મુક્તિ મળ્યા, ન્યાય છે, અને જરો, ખાટે દે સિખ્યાં એ પ્રમાણે કોપનો ત્યાગ કરી રામમારે રહેવું, નેમાં આત્મહિત છે.

વળી સદ્યુર મહારાજ સિખ્યને કહે છે કે-દે સિખ્યાં સમાધિ કરુઓનો વિનાશ સમ્યગ્જ્ઞાનની પ્રાપ્તિ વિના થતો નથી. આત્મસ્વરૂપ જાણીને સન્માર્મે પ્રવૃત્તિ કરવાથી સ્વતઃ કર્મેકલંક ચિખરે છે. મજ્જનાવસ્થામાં યાત્રને અમારે સંસાર ગદિ જૂત હેતુઓને સેવવામાં આત્માને પ્રવૃત્તિ થાય છે. યતઃ અન્નાર્ણયો જીઘો' યદિમો મોહાદ્યવિર મર્જામિ માણવહં બલદત્તો કિંતુસ્ત્રેઝંજ પાયેદ ॥ અગાને અંધ જોડે એક મોહઅટવીમાં પડ્યો હતો શું દુઃખ નથી પામતો? અમળત સર્વ દુઃખ પામે છે. અનંતકાળ અજ્ઞાનાવસ્થામાં ગયો. હજી ને સદ્યુરના વિનયકારા એક સ્વરૂપનું યાન નહીં મેળવે તો કોણ જાણે ક્યાં સુધી સંસારમાં પરિભ્રમણ કરશે. ખાટે દેહનો સંગ ત્યાગ કરવાની તિવરશ્ચિ ધર્મ હોય તો હે સિખ્યાં! તું સદ્યુરનો વિનય કરી કોનોકાકસિત સમ્યગ્જ્ઞાન પ્રાપ્ત કર. યતઃ વિણમો સ્વચ્છગુણો મૂલં સંમાર્ણદેસનાર્ણ મુચ્ચરસ્થ યતે મૂલં, તેણ વિણિમો રૂપસમ્પદો ॥૧॥ વિણમો સ્વાસજે મૂલં, વિણમો સંજમો મયે, વિણવામો વિષમુક્કસ્થ વમો ધમ્મો વમો તયો ॥ ૨ ॥ સર્વ ગુણોનું મૂળ વિનય છે. વિનયવાન સર્વ ગુણવાન થાય છે. યાન રહીતની પ્રાપ્તિ પણ વિનય વિના દુર્લભ છે. મોક્ષ માર્ગનું મૂળ વિનય છે. જેમ મૂળ વિના ટકા હોય નહીં, તેમ વિનય વિના બીજા ગુણોની પ્રાપ્તિ થાય નહીં. જૈનસાધનનું મૂળ વિનય છે. વિનય વિના પ્રાપ્તિનો ધર્મ અને તપ ક્યાંથી હોય? અલગત આ સર્વ વાક્યો સદ્યુરનો વિનય કરવો તેમ આદેશો છે. ગુરુનું વચન અંગીકાર કરવું, તેમના આદેશો બંધ કરવો નહીં. બક્તિ અને બહુ જ્ઞાનપૂર્વક શ્રી સદ્યુરને સેવવા, તેમની નિંદા પ્રાણાંતે પણ કરવી નહીં. સદ્યુરના ગુણોને પ્રદીપ્તિ, જેની સદ્યુર તરફ બક્તિ નથી તેનીદેવ તરફ પાંચી હોય? શ્રી સદ્યુર જંગમ તીર્થ છે. તેમના વિનયથી સાક્ષાત્ અને

પ્રત્યક્ષ એ રૂપ થાય છે. યતઃ વિવિધામો નાતૈ નાનામો દંસણ દંસણામો ચ-
રણ ચરણાહિતો મુરચો મુરચો મુરચો મુરચો મુરચો ॥ વિનયથી થી સદૃશ
પ્રથમ થાય છે, અને તેમની દિષ્ટ પ્રતિ દૃષ્ટાદૃષ્ટિ રહે છે. તેથી નેને
જ્ઞાન ખરા વિલયી આપે છે. જ્ઞાનથી પ્રાપ્તિ થતાં દર્શનની પ્રાપ્તિ થાય છે,
અને અજ્ઞાપૂર્વક દર્શનથી ચરિત્રની પ્રાપ્તિ થાય છે, અને ચરિત્રથી મોક્ષની
પ્રાપ્તિ થતાં આત્મા અનેનમુખને મોક્ષ થાય છે. માટે હે દિવ્ય ! વિનયમાં
તપસ રહેવું, અભ્યસિકાગથી આત્મા અને કર્મને સંબંધ સ્થિતીરસંયોગકમ્
થયો છે. મોક્ષાર્થે આત્મા અમુદ પરિણિમય થઈ કર્મ સૂચય કરે છે,
અને તેથી પરબ્રહ્મને કર્મ બને છે. આત્મા મોક્ષને લીધે અદિનમાં
પ્રગટિ કરે છે. યતઃ જનાદિકર્મયુક્ત્યાત્ તન્મોહાત્ સંગ્રહતેન મહિનેડ
પ્યામ્મનઃ પ્રાયો પ્યાગિર્વીરિત ચિચ્ચન્ ॥ ૧ ॥ અદિત કાર્યમાં આત્મા
શિષ્ટ કર્મોદયથી પ્રવર્તે છે, અને તેથી પશ્ચાત્ શિષ્ટ કર્મોપાર્જન કરે છે.
જ્યાં પીડન મુખ્ય જેમ અપધને અદિન તરિકે અજ્ઞાતાં જશ્ મોદથી
અપધનું અજ્ઞાત કરી દુઃખસહિને બોમરે છે, તેમ અનુદ્ય પરિણામ શિષ્ટ
આત્મા અકાર્યમાં પ્રગટિ કરતો હોય. જન્મ જરા મરણના દુઃખની વર્ષસને
વધારે છે. મોદમહિસથી હવ સ્વસ્વરૂપ મૂળી મદ જની પરબ્રહ્મને પોતાની
બાને છે. ત્રાયે છે, દુરે છે, રહે છે, પીરે છે, રેવને દુરે છે બાને
છે, દુરેવને રેવ બાને છે, મુરનો અનાદર કરે છે, થવ પાન્નાવિકના રૂપ
સૂચયથી પોતાને મુખી બાને છે. પુત્ર જન્મથી હવે બાને છે. વગી નેજ
પુત્ર મરણથી રહન કરે છે. સ્ત્રીને પરબ્રહ્મ મુખી પોતાને બાને છે. પશ્ચાત્
તેના મરણથી દુઃખી જની રીત કરે છે. જન્મ સ્વસ્વ બ્રહ્મ પાર્શ્વને પોતાના
બાની મહાકાવ છે. એ સર્વ મોક્ષને પ્રભાવ છે. બાહ્યમરની બાહ્યની રો
આ સાંસારિક વગુઓની રિચિ છે તેની અથામાં મોલી અજ્ઞાની હવ
સાચિ દિવમ આ તારૂ કરતાં રૂપ છે. સર્વ જન્મ મોદથી મુખ્ય છે.
વીરલ અન્નાત્મો રથાહાર થઈને બદ્ધી મોદ અજ્ઞામરનો પરાભવ કરે છે,
બ્રહ્મ સમિત વગુઓમાં સમરૂપ નહીં થરનારા હોય મોક્ષને હારી વિ-
ચિત્તદ પામ્યા, પામે છે, અને જમરો. આ સ્વસ્વ વગુઓની અથા અજ્ઞાત
બદ્ધી જે અથો આત્મદિનમાં પ્રગટિ કરે છે, તે મરણિ કાવ્ય કરે છે.

વગુઓનિપુણનિયઃ પરદોરેહલેરનઃ તણલેઽવિપુલઃ સ્વેષુ કરે મુ-
લ્લેન વગુઓ ॥ ૧ ॥ ૫૨૩૩ દોર જોદમાં નિત જે અનુદ્ય વગુઓમાં
આવે છે. તે જો પોતાના દોર જોદમાં વગુઓ ને રૂપ આ સંસ્કાર
નંધનથી મુખ ન થાય ! રીઝ આત્મો રિચિરે અનેઆદો રૂપ

હોય છે, જેવા જેવા સંયોગો થવ પામે છે, તંતુસારે સારી યાનહારી પ્રવૃત્તિ પ્રવર્તે છે. અશુભ સંયોગથી થવને ઘણું ખમવું પડે છે. નિંદા, ચોરી, વ્યસાર, હિંસા, અને વ્યસન આદિ અશુભ સંયોગથી દુઃખ પ્રાપ્ત થાય છે. તદ્દયુરુ સર્વેષ મહારાજ સત્સંગમનું અત્યંત દુઃખ દર્શાવે છે. શ્રી સદગુરુ સમાગમના સમાન અન્ય સત્સંગતિ નથી. મોક્ષની પ્રાપ્તિમાં, શુદ્ધિની પ્રાપ્તિમાં, વિનયની પ્રાપ્તિમાં, નિવેકની પ્રાપ્તિમાં, અને સમ્યક્ત્વની પ્રાપ્તિમાં, સત્સંગમની મુખ્યતાએ જરૂર છે.

દુહા.

સ્ત્રી ધન પુત્ર કુટુંબ સર્વ, પ્રાપ્તિ તેની સહેલઃ

ભાવ ધિતામણિ સારિત્વી, સત્સંગમ મુશ્કેલ.

॥ ૧ ॥

સદ્સંગતિ સદ્ગુરુત્તમી, કરતાં નાશે પાપ;

ક્લેશ શોક સંતાપ સહુ, નાશે આપોઆપ.

॥ ૨ ॥

તન મન ધનથી ગુરુત્તમી, મક્તિ કરો ધરી ભાવ;

મવજલ પાર પમાડવા, શ્રી સદગુરુ છે નાવ.

॥ ૩ ॥

અનાદિ ભવસંચિત પાપકર્મ પણ શ્રી સદગુરુની સંગતથી ઢળે છે, શ્રી

સદગુરુની પાસે જતાં પ્રથમ તો વિનયની ઉત્પત્તિ થાય છે, અને ત્યારબાદ શ્રી ગુરુના ઉપદેશામૃતથી મિથ્યાત્વ રોગ નાશ પામે છે. એક તરફ શ્રી સદગુરુ શ્રી જિનેશ્વરની આગ્રહ પ્રમાણે એક તરફ શ્રી સદગુરુ સમાગમ છે. સદગુરુ શ્રી જિનેશ્વરની આગ્રહ પ્રમાણે વર્તનારા હોય છે. દેશો દેશ બધી આરિય ધર્મને પાળે છે. જો પ્રથમ ધર્મ-વેત થવાની મરજી હોય તો પહેલાં શ્રી સદગુરુની વાણી સાંભળી તેમના ઉપર ભક્તિ પકડી રાખવી. અહા અને બહુમાનથી સેવાયેલ સદગુરુ જ નો. વાંચિત આપે. ગુરુ ઉપર પૂર્ણ અહા, ભક્તિ, અને બહુમાન વિના દેવ ઉપર અહા ભક્તિ યથાતથ્યરીત્યા સંભવતી નથી. શ્રી સદગુરુ સદધર્મની પ્રાપ્તિ કરાવે છે. અનાદિ કાળથી ચેતન ભટક્યો પણ હજી પાર આન્યો નહિ તેનું કારણ પણ કુર્સમ છે. મહા પુણ્યોદયે ગુરુનો સમાગમ થાય છે, તે પામ્યા

જ્યારે થવ કારણ ધનની પેડે આચરણ કરે, તેમાં પોતાનો જ હોય છે. જો તત્ત્વની સમજણ આપનાર ગુરુ છે. અહો ગુરુનો કેટલો ઉપકાર! મનો ઉપકાર કાઈ પણ રીતે વળે તેમ નથી. યતઃ સમક્તિ દાયક શુરુત્તમો પરચુવવાર ન થાય, મવકોદાકોદો કરી, કરતાં કોટી ઉપાય. હે થવ! હવે સદગુરુ વચનાનુસારે ધર્મ માર્ગે ચાલ. ધન વચથી ગુરુને

તે સમયે સેવક નહીં, અવિનયથી ગુરુનું અપમાન કરીશ નહીં. ગુરુના દેવો
તરર રિ અપેક્ષા નહીં. આજી જાણુ સાધુ નહીં જોનાં પેળી જાણુ સાધુ જો-
વાની રેવ જાણુ સર્વ કુલો વીનસત છે. પોતાનાય દોષ જ્યાં તું જાણમાં માંડ સહ્ય
કેમ દિવાને છે? હે જીવ તું આજ કર્મથી સંબુધ છે. ત્યાં મોક્ષમાં પડોંથી તું
અરો છે કે અહાંત મારે છે? પોતાના દોષ દેખવાની રેવ સખ. જાણના
દોષ દેખવા કરતું ને પોતાના દોષ દેખે છે, ને મુલ્યી જાણુરો. સદગુરોના
મુખમંથનમાં જાણના દોષ દેખવાની રેવ રહે છે, અને સદગુરુ પ્રાપ્ત જાણ
છે. અને સદગુરુ જાણવાથી કર્મનો નાશ થતાં મુનિપત્ની પ્રાપ્ત થાય છે.
હે ચેતન! દોષ દાખવાની જાણ તારે દોષ તો તું પોતાને પૂછવા કર કે
આત્મા તું કેવું છે? ત્યાં કેવું છે? તું મુલ્યી છે, કે અધ્યક્ષ છે? સ્વસ્થભાવે
રમે છે કે જરખાવે રમે છે? જરખાવમાં રમે તે મુલ્યી શી રીતે કહેવાય?
તું જાણમાં પ્રવેશિ શા કારણથી કરે છે? હજી હે ચેતન! તે પોતાના કેટલા
મુલ્યો અવિભવે કર્યું છે? તું પોતાનો કાળ પ્રભાવ દેશમાં મૂલે છે કે માત્ર
સાધન દરજ્યામાં? હે ચેતન તારે શું કરવા થોમ છે? શું પરિકરવા થોમ
છે? જેમ દાંત ચિત્તથી પોતાના આત્માને પૂછા કરતાં સદગુરુ વધાની
રેવ પડી, અને સદગુરુ પ્રાપ્ત થતાં શિવ સત્ગતનરદ માત્રા પામી મનંત
મુક્તનય ધરો.

મસારાએ સંસારસ્વરૂપમિતિ ક્ષેતસિ વિમાન્ય રિયદે ધર્મે ધર્મ-
કુટલ હે જના ॥ ૧ ॥ અનિત-અસાર આ સંસારનું સ્વરૂપ જાણીને હે
જનો! મોક્ષને આપનારા જેવા સ્વાધ્યાય ધર્મને રિતે ચલ કરો. શાંતિ, શાંતિ
અને માનસિક, પ્રયત્નશીલ થી સદગુરુનું અવલોકન કરી શકે શકે આત્મસ્વરૂપે
રિયદે કદા અવધારનય અવધથી નિશ્ચયનય હારમાં મારજી કરી વર્તવું જેમ
અનુષ્ઠાનનારનું કર્મ છે. કૃતકર્મનુસારે વધારોમ નિમિત્ત મારજીની
પ્રાપ્તિ થાય છે. પુનઃ પુનઃ અનુષ્ઠાન જન્મ પ્રાપ્તિ ફલ છે, જોત જોનામાં
અંતથી જન્મવાર આપુષ્ઠા ખૂટી જશે, ને રિયસ મધો તે પાછો આવનાર
નથી. કાલે કરવા ઉપર ને કાલે સમ્યું દોષ, તે આજ કરી જેવું. મુખ
દુઃખની પ્રાપ્તિમાં જીવે તો નિમિત્ત આવ છે. અહુરે માઈ ખરામ કર્યું,
જેમ હે ચેતન તું મનમાં ધારીશ નહીં. યતઃ ઝંજેપકર્ય કમ્મ પુલ્લમયે
હહ મયે વસંતેયં સંતેય વેદમયં નિમિત્તમિષ્ણોવરો હોર ॥ ૧ ॥ પૂર્વભવમાં
શા આ ભવમાં વસતાં જોજે ને કર્મ કર્યા છે, તે તેજે અવસ્ય જોમવમાં
પડે છે. કોઈ જેવે જીવ નથી કે સંસારમાં રહેા છો. કર્મ થઈ નહીં
રેવાતો દોષ થી જીવના કલિન આવક ધર્મ અને યતિધર્મનું અવલોકન

- કેશ લોચ કરતો ફરે, મનમાં અતિ મહત્તાય;
ભાવ લોચ યાવત્ નહીં, તાવત્ ભવ ભટકાય. ૫.
- બાહ્ય પરિગ્રહ ત્યાગતા, મુનિપણું માને મન;
અભ્યંતર પરિગ્રહધરી, વિરમ્યા નહીં તે અવન્ય. ૬.
- ક્રિયા કરી નિંદા કરે, કાકટ્યુત્તિ મન જાસ;
સાધુ થયા તો શું થયું, વ્રજ ભુવનના દાસ. ૭.
- જપ તપ ક્રિયા અનુસરે, સત્ય નહીં ઉપદેશ;
જિનઆજ્ઞા ઉત્થાપ તો, પામે તે બહુ કલેશ. ૮.
- બાહ્ય ત્યાગ દેખાડતો, મન ધરતો અભિમાન;
કપટ કરી પર છેતરે, તે મુનિ છે નાદાન. ૯.
- પરનિંદા સ્તુતિ આપની, કરતા જનની પાસ;
તે મુનિ તથા કિમ તારશે, જસ પર પુદ્ગલ આશ. ૧૦.
- ઢોધ લોભ ભય હાસ્યનો, જેને છે પર ભાવ;
તથા નહિ તે મુનિવરા, ભવજલમાંહિ નાવ. ૧૧.
- આપ વચનને થાપતા, સત્ય વચન કરે ફર;
જિન વાણી સમજે નહીં, મનમાં છે બહુ ફર. ૧૨.
- ગચ્છતણી મમતા ધરે, સંધાડનો રાગ;
તેહ મુનિ શું તરી શકે, રાગતણે ત્યાં ડાઘ. ૧૩.
- ગાદરીયા પ્રવાહની, આચરણા ધરી ચિત્ત;
મુનિ વેપ જે પહેરતા, તે શું? હોય પવિત્ત. ૧૪.
- આત્મસ્વરૂપને ઓળખે, પર પુદ્ગલ નહીં આશ;
તે મુનિવરને વંદીએ, તેના ધર્મને દાસ. ૧૫.
- ચાર નિષ્કેપા જાણતા, ઉત્સર્ગને અપવાદ;
બ્યવહાર નિત્ય જાણતા, જાણતા સ્વાદ્વાદ. ૧૬.
- નવ તત્વાદિક જાણતા, રમતા આત્મ સ્વરૂપ;
તે મુનિવરને વંદતાં, પદીએ નહિ ભવ દુષ. ૧૭.
- આત્મસ્વભાવે સ્થિરતા, પર પુદ્ગલ નહિ આશ;
તે મુનિવર નિત્ય વંદીએ, તસ વચને વિદ્યાસ. ૧૮.
- બાર ભાવના ભાવના, માર્ધસ્થાદિક ચાર;
તે મુનિવર નિત્ય વંદીએ, તરીએ ભવજલ પાર. ૧૯.
- ગામેગામે વિચરતા, એકજ નહીં જસવાસ;
તે મુનિવર નિત્ય વંદીએ, ભાવ ધરી ઉદ્દાસ. ૨૦.

- વિવેક વૈરાગ્યે સદા, ધર્મ તત્ત્વ મન વાસ;
પર ચિંતા લેને નહિ, કરીએ તસ વિદ્યાસ.
અનંત પ્રુથ્વ્યોદયધરી, સદ્ગુર સંગમ થાય;
પામી સદ્ગુર સંગતિ, ભવિ મનમાં હરખાય.
કુરુર સંગતિ પરિહરિ, ભજે મુરુર સંતાન;
કુરુર કાગા નામ સમ, નહીં કરીએ તસ માન.
જ્ઞાન ધ્યાન અર્પણ કરે, સદ્ગુર ઉચ્ચસ્ત્રભાવ;
તેજસદ્ગુર નિત્ય સેવીએ, ભવજલમાંહિ નાવ.
સદ્સંગતિ સદ્ગુરનણી, કરતાં આત્મસ્વરૂપ;
પામી સાધન મુખ લહે, યાવે સચ્ચિદ્રૂપ.

૨૧.

૨૨.

૨૩.

૨૪.

૨૫.

અમુક માણસ મારો ચતુ છે, અમુક જન માર ખરાબ કરનાર છે, છતાંદિ
વામ્યે નિમિત્ત માત્ર છે. કર્મ વિના કાંઈ દુઃખ દેવ નિમિત્તમૂલ થતું નથી. એ
કર્મની વિશિષ્ટ મતિ છે. કષ્ટમાં કર્મે રંકે રાગ તરીકે જને છે. કષ્ટમાં
રાગ રાગ્યથી બટ થઈ રંકે તરીકે જને છે. કષ્ટમાં નિરાશી પણ રોગી
તરીકે જને છે. એ સર્વ કર્મનો પ્રપંચ છે. કર્મ આમગ કોઈનું કલ્યાણ થાયતું
નથી. કર્મે નગરામને વનવાસ જતું થાયું. કર્મે રામને વનમાં બદલ્યું
થાયું. કર્મે શ્રી મહાવીર સ્વામીને ધોર ઉપસને સદન કરવા પડ્યા. શુભ કર્મો-
કવની વખતે સારી જુદી ઉત્પત્તિ થાય છે, અને સારાં નિમિત્ત કારણોનો સંયોગ
મને છે. અશુભ કર્મનો ઉત્પત્તિ થાય છે, ત્યારે જુદી વિપરીતપણાને બને છે અને
ખરાબ સંયોગની પ્રાપ્તિ થાય છે. પાવ અશુભ કર્મ છે, અને પુણ્ય શુભ કર્મ
શુભાશુભ કર્મ ક્ષણથી સુખિ છે. આ કૃતે કર્મવડે ક્ષાલન થોડું
કોઈ પ્રદેશ અનેનવાર જન્મ મરણે સ્પર્શો પણ હજી તે સંસારન
બદલે છે તેનું કારણ કનં છે. મિષ્ટાત્વ, અચિરતિ, કષાય અને યોગે પુદ
મથ પરબાણ સ્વધર્મ કર્મરૂપે પરિશુભન કરતો અનાદિ કાગથી પુનઃ પુનઃ
ચતુર્મંતિરુપ સંસારમાં આ કૃત પરિભ્રમણ કરે છે. હે જોનન! હવે મનુષ્યવ-
ત્યાર પામી પ્રમાદ કરીલ નહીં, અને સંસારની મોહબગમાં ફસાઈ નરક
મમન કરીલ નહીં. વારંવાર મનુષ્ય જન્મ જન્મ પામવો દુર્લભ છે. કામ્યની સાથે
સાંસારિક વસ્તુઓ મદ નથી અને જવાની નથી. પુનઃ, ધન, અને સ્ત્રીને દેખી તું
તું મોહ કરે છે! અરે કૃત તું જ્યાં વિચાર કે એ કદી તારૂં નથી. તારી
વસ્તુ તારી પાસે છે. તેની જો જોખ કરે તો વારંવાર જન્મ મરણ કરતું
પડે નહીં. દમરાવન ઈલાય તારૂં કંઈ દિન થયતું નથી, તથા રથાણે
તો સાથે છે. રથાણે તો બેસે છે, કંઈપણ પરબાવમાં રમવાથી તારૂં કંઈ

ઋતુવંતી નારીનાં કર્તવ્યો.

રાત્રી ગોઠી

જે ઋતુવંતી નારીરે એતો પરિહરે, બીજે વસ્ત્રે અડકે નહીં એ. ૧
 હિંડે નહિ તે નારિરે, સંધ્યા સતિ સમ નક્ષત્ર માલા નવિ જુવે એ. ૨
 રાત્રિ ન કરે આહારરે, પુષ્પ તે પરિહરે, આંખે અંજન નવિ કરે એ. ૩
 વળિ વિલેપન વારેરે, દંતધાવન નહીં, સ્નાન શુદ્ધિ તેને નહીં હે. ૪
 ન કરે પુષ્પ આહારરે, દર્પણ નવિ નિરખે, ધાતુને પાત્રે નવિ જમે એ. ૫
 માટી કાષ્ટ પાપાણુરે, ભાજન તેહનાં ભોજન હોય તેમાં કરે એ. ૬
 થોથે દિન એકાંતરે, સ્નાન અંજન કરે, અવર પુરવતે નવિ જુવે એ. ૭
 સુંદર ઠરી શણગારરે, નિજ નર નિરખંતી ગર્ભ અનુપમ ઉપજે એ. ૮
 સોલસ દિવસનો કાસરે, સ્ત્રી રહે ઋતુવંતી પછે ગર્ભ ન ઉપજે એ. ૯
 થોથ વાસરે ગર્ભરે, જે પણ ઉપજે અશુભ અદ્યતન આઉંખુ એ. ૧૦
 પદ આડે દસ બારરે, અઉદસ શોલકે બાલ અનુપમ ઉપજે એ. ૧૧
 પહોર પછી મધ્યમાંહિરે, ગર્ભ ધરે સહી સમ દીવસે મૂત ઉપજે એ. ૧૨
 વિષમ દીન એકી જાણરે, ભોગ તત્ર નવિ ભજે વીર્ય પુત્રી ઉપજે એ. ૧૩
 દીવસ નહિ સંભોગરે, ગર્ભ નિર્બલ હોવે, માર્ગ પણ તેહનો નહીં એ. ૧૪
 સ્ત્રી ઋતુવંતિ જાણરે, બાર વર્ષ પછી પ્રસવે પંચાવન લગે એ. ૧૫
 સોલસ વરસની નારિરે, પુરુષા પંચવીસ તેહનો મૂત સુંદર હોવે એ. ૧૬
 ટાળો ભોગ વિલાસરે, નક્ષત્રજ દેવતી, બાલ જન્મ મુખી હોશે એ. ૧૭
 નરનું વીર્ય વિશેષ પર, તો મૂત ઉપજે રક્તપણે પુત્રી કહી એ. ૧૮
 ભોજિત શુક સમભાગરે, તેહથી સ્ત્રી તણે બાલ નપુંસક ઉપજે એ. ૧૯

ચોપાઈ.

- બાલ નપુંસક ઉપજે, ઓણિને શુક સમભાગ;
 ગર્ભ વિચાર અવળે, મુણી આણે મન વૈરાગ્ય. ૧.
- ગર્ભતણે વળી કહું વિચાર, ઉપજવાનો ઠામ અસાર;
 શોજિત શુકતણે સંયોગ, ઉદરે ઉપજે કરતાં ભોગ. ૨.
- રક્તમાંસ અને અંધકાર, ગર્ભતણે રહેવાનો ઠાર;
 પાથે પહીઓ પરવશ જંત, આત્મ ભોગવે દુઃખ આનેત. ૩.
- કલહ દીવસ સાત તું થયો, સાતે જુદ જુદ થઈને રહ્યા;
 માંસપિંડ મહીને બંધાય, પણ પણ ભાખે જિનરાય. ૪.
- બીજે માસે પેરી જે વગી, ત્રીજે માસે કાંચક બડા માય;
 ધરે ઈમ રાહસો ઈરયા, કુખે જીવ ઉપન્યા હોય છરયા. ૫.

શ્રીયે માસે જાણ: વિસ્તારે. માથ તણાં અંગ મોઢાં કરે:
 ઇમે મ્હી જમલે નર હોય. વચ્ચે વસે નરુણ સોય. ૬.
 શાયને પાંચ અંગુલ લેય. બે પમના બે કરના હોય;
 મરનના અંગુરો એક. નિભો થાનક હોય હિરો વિરો. ૭.
 પ્રણી પિન અને લોહી ધરે. દીન દીન કાથ પડોળી કરે;
 હમં ભારે નિદાંથી મરે. કેલકં દુખ નરકે અવરે. ૮.
 સમમ માસે પેલી પલાલ. શય નામિ હોયે કાનસે;
 નવમે નાનીને ધમલી કરે. હાં કેળિ ચાલ વિસ્તારે. ૯.
 સર્વ શરીર ફરે હોય. નિસ્થે માસ આપ્યા હોય;
 વિસ્થે હોયે માથે હાર રહે. નરનકું દુખ નિદાં પણ સહે. ૧૦.
 હાં કેળિ કોય તાલી કરી. મુઃખિયે બહુ પરાક્રમી:
 આઠ મહું દુખ તે હથી હોય. યર્ભનલો વેળા સદુ કોય. ૧૧.
 માનસિભોનોદુષ ખબ હોય. માથે રેલો બાણ સોય:
 એલીપરે દુખ દારમાં રહે. પડવય પડિયો કોને રહે. ૧૨.
 કેલકં હમં વિશાળો થલી. યર્ભ માહો થાએ વેવલી:
 એક મ્હોલિ બે ભવ કરે. ચાવીસ વર્ષ દાર કરે. ૧૩.
 જમન્ય તે અંતમુદુન સાર. ભવચિ ભાજ્યાં વર્ષ જાર;
 કાલસિધિ વર્ષ રહે ચાવીસ. માનવ યર્ભ સર્ખાનિ રહે કર. ૧૪.
 નિર્ભય યર્ભ વિચારાય રહે. જમન્ય તે અંતમુદુન રહે:
 કુટુબ તે રહે સમ (વર્ષ) આઠ. પહેલે હલે ભવનથી વાલ. ૧૫.
 કેષ નભો યર્ભ કેતો રહે. જમન્ય તે અંતમુદુન રહે;
 કુટુબ તે રહે વઠ માલ. કોઈકો કહીએ મલયાલ. ૧૬.
 તે મરે કો નન્ધવિચાર. જમનકું દુખ તે અપાર:
 દારકથી વેળાસામુલી. અથવા મદસામુલી પણ મુલી. ૧૭.
 કેળિ મુલી કોરેલી લેય. જમન્યાં વેળા ભાષી કોય;
 ધભો દુખ પ્રસરતો મરે. જમનકું દુખ સદુના ગિરે. ૧૮.
 કેલકં દુખને હમં અનાંદ. કાપી કાથા ઘીલે જાંદ;
 કેલકં મલે છે યર્ભય થલી. ભમન્યાં દુરો થાયજ દુખી. ૧૯.
 એવાં યર્ભનલાં દુખ મરો. દીનમ નર ચેત્યા નીરંજ:
 જાંલુ કુમર ધરે આચાર. પરણી તે ન રહો સંસાર. ૨૦.
 નેમનાથ નવિ પરણ્યા નર. યર્ભનલાં દુખ દિવે વિચાર;
 યર્ભનલાં દુખ કહ્યાં અપાર. કેળી ચેત્યા કેષ કુમાર.
 આઠ નામિ અતિકં નલ. નીર દાસે લેવે રીક્ષા ભલ. ૨૧.

ભાષાય—ઋગ્વેદની સ્ત્રી નીચે મુજબ વર્તે. અન્ય વચને સ્પર્શ કરે નહીં, સંધ્યાએ ઋગ્વેદની સ્ત્રીને દસનું ૧૨નું નહીં, તેમ રાત્રીને રિં ૫૫ સમજાવું. નક્ષત્રની ઋણી આંખે દેખે નહીં, રાત્રીએ બસજી કરે નહીં, પ્રાણ ૫૫ રાખે નહીં, આંખે અંજન આંખે નહીં, વિશેષન તથા દંત ધારન કરે નહીં, સ્નાન શુદ્ધિ ૫૫ ઋગ્વેદનીને નિરોધ છે. ઋગ્વેદની સ્ત્રી મ્હણે પુત્ર આદાર ખાપ તે અનુચિત છે. પુત્ર પુત્ર ઋગ્વેદનીને પોતાનું મુખ દર્શનમાં નિરખવું નહીં, ધાતુ પાત્રમાં ભોજન કરે નહીં; માટી, કાચ, ચિનાઈવાસજી વિશેષમાં ભોજન કરવું. ચતુર્થ દિવસે સ્નાન મંજન એકાંત જગ્યાએ વિશેષ પૂર્વક કરે. પમાન મુંદર રુખમાર સજી પોતાના પતિનું મુખ નિરખે તે મુંદર ગર્ભ દેવોએ ધારજી કરે. ઋગ્વેદની સ્ત્રીને મનધારજી કરવાની રીત દિવસની મર્યાદા છે, કેટલેક રથાને ઋગ્વેદની સ્ત્રીએ ધાતુ પાત્રમાં આદાર કરે છે, તે અનિષ્ટ છે. યોધા દિવસે ગર્ભ ઉત્પન્ન થાય તેનું અસ્થાયુષ્ય કષ્ટું છે, ૭, આઠ, બાર અને ચોદમા દિવસે અનુષ્ઠાન બાગક દેવોએ ઋગ્વેદની સ્ત્રી ધારજી કરનારી થાય છે. સોગ વર્ષની સ્ત્રી અને પચીસ વર્ષનો પુરુષ તે થકી જે ગર્ભ ઉત્પન્ન થાય છે, તે પરાક્રમી નીવડે છે. સપ્તિનકાગમાં જૈનોમાં બાર બાર વર્ષની છોકરીઓ અને તેર ચોદ વર્ષના છોકરાઓ પર-સંસાર ચલાવે છે તેથકી જે બાગ જગ્યાની સંતતિ થાય છે તે મહદાલ અને સત્યહીન નીવડે છે. વળી તેનાથી જે સંતતિ થાય છે તે વળી તેના કરતાં ઘટ્ટહીન, પરાક્રમહીન બને છે અને તે થકી વ્યાવહારિક બા ધાર્મિક મહાકાર્યો બની શકતાં નથી. ધર્માર્થમાં માગ્યપો પોતાના પુત્રોને લાઢમાં મેં લાઢમાં પૂર્વાપર વિવેક ચત્યતાથી લાકડે માંકણની પેઠે પરજુરી બાળ-લમની કુરેવને શુદ્ધિ પમાડે છે. કેટલાક શુદ્ધ ચએવા પુરો સંતાનની લાભ-સાધી છોકરીના બાપને પૈસા આપી વા હરેક રીતે પરજી છે, પમાત યોડા સમયમાં પરલોક પધારે છે. તે થકી ૫૫ કમ્યાવિશ્વય, કુટ્ટ વિદ્યાહ આ બે દોષો અનેક દોષોને ઉત્પન્ન કરી જૈનોની વસિતા વધારાને બદલે થકોડો કરે છે. કાઠીયાવાડ વગેરે રથને કેટલાક અજાણનો પોતાની છોકરીના પૈસા ખાપ છે તે મહા અધમ કૃત્ય છે. જૈનોને આવાં કૃત્ય કરવાં અનુચિત છે. કન્યાવિક્રય સંબંધી અમોએ એક પુસ્તક બનાવ્યું છે. જે હવે યોડા વખતમાં બહાર પડ્યું. છે તે થકી સર્વ હકીકત બજુરી. ઉપરની યોધાઈ આવક કવિ રીખવદાસ કૃત છે. સમજજી સુગમ જાણી વિશેષ વિવેચન કર્યું નથી. કાશિક સાંસારિક ગુપ્ત વિષય સુખની લાલસાએ આત્મહિત કૃત્ય વિસરવાં નહીં. અનંતકાળ કર્મ મોઝે વિચિત જન્મ ધારજી કરી ગર્ભની વેદનાઓ આ જીવે

કરન કરી અને રૂબ રૂબી કુટીરે મહેલી બેસના રહે તેમ પ્રવર્તિ કરી
 એવ કાલકાળકાળે કાળકાળે રહેતી આ આખા વડે કાળકાળે રિદખાન
 છે, કરીને વડેવડે કાળકાળે વેળે કાળકાળે કાળકાળે કાળકાળે કાળકાળે
 અવધારે વડેવડે છે. વિનુ વાનુજ નવવડેવડે નિલ છે. આખાની કાળકાળે
 નેકલ નાક નેકલ, કાળકાળે નેકલ આખાની છે. આખાની વેળે નેકલ
 આખાની છે. આખાની વેળે આખાની આખાની વડે

(આખાની વેળે કાળકાળે કાળકાળે કાળકાળે)

આખાની વેળે કાળકાળે કાળકાળે કાળકાળે

વેળે કાળકાળે કાળકાળે કાળકાળે

આખાની વેળે કાળકાળે કાળકાળે કાળકાળે

અ. ૧

કાળકાળે કાળકાળે કાળકાળે કાળકાળે

આખાની વેળે કાળકાળે કાળકાળે કાળકાળે

વેળે કાળકાળે કાળકાળે કાળકાળે

આખાની વેળે કાળકાળે કાળકાળે કાળકાળે

કાળકાળે કાળકાળે કાળકાળે કાળકાળે

અ. ૨

આખાની વેળે કાળકાળે કાળકાળે કાળકાળે

વેળે કાળકાળે કાળકાળે કાળકાળે

આખાની વેળે કાળકાળે કાળકાળે કાળકાળે

કાળકાળે કાળકાળે કાળકાળે કાળકાળે

અ. ૩

આખાની વેળે કાળકાળે કાળકાળે કાળકાળે

વેળે કાળકાળે કાળકાળે કાળકાળે

આખાની વેળે કાળકાળે કાળકાળે કાળકાળે

કાળકાળે કાળકાળે કાળકાળે કાળકાળે

અ. ૪

આખાની વેળે કાળકાળે કાળકાળે કાળકાળે

વેળે કાળકાળે કાળકાળે કાળકાળે

આખાની વેળે કાળકાળે કાળકાળે કાળકાળે

કાળકાળે કાળકાળે કાળકાળે કાળકાળે

અ. ૫

આખાની વેળે કાળકાળે કાળકાળે કાળકાળે

વેળે કાળકાળે કાળકાળે કાળકાળે

આખાની વેળે કાળકાળે કાળકાળે કાળકાળે

કાળકાળે કાળકાળે કાળકાળે કાળકાળે

અ. ૬

- આત્મસ્વરૂપે આરોહણ ગુણ ઠાણનું,
કર્મ પ્રકૃતિ વિચિત્ર ઝરતી જોયજો;
સોહં સોહં લાગી તાળી ધ્યાનની,
તત્ત્વમસિપદ સમ્યગ્ ત્યાં અવલોકાયજો. ૨૫. ૭
- લિખપણું મુજ આત્મ દ્રવ્યથી હોયજો;
તેના ગુણપર્યાયાદિક પણ લિખ છે,
અસ્તિપણે વસીયા સ્વદ્રવ્યમાં સોયજો. ૨૫. ૮
- નાસ્તિકતા તેની છે આત્મ દ્રવ્યમાં,
સ્વગુણની અસ્તિતા આત્મ અનંતજો;
અસ્તિતા નાસ્તિતા સમકાલે રહી,
વાચ્યાવાચ્યપણે ભાષે ભગવંતજો. ૨૫. ૯
- દ્રવ્ય ગુણપર્યાય સ્વરૂપનો ચિંતના,
પુદ્ગલથી ન્યારો મુજ આત્મ દ્રવ્યજો;
સ્વપર પ્રકાશક ભોગી ■ નિજ મુદ્ધિનો,
કરે પ્રકૃતિ તત્ત્વવિવેચક ભવ્યજો. ૨૫. ૧૦
- કાળ અનાદિથી લાખ્યાં જે ધાતીયાં,
કર્મતણે ગુણ ઠાણે બારમે અંતજો;
કેવલ દર્શન ક્ષાયિક વીર્ય ધરી વરે,
સધોગી ગુણ સ્થાનક તેરમું કંતજો. ૨૫. ૧૧
- હૃદય રજજીવત વેદનીયાદિક ચારનાં,
સ્થિતિનું હોવે ત્યાંહી જેટલું માનજો;
ભોગવી ચૈદમું ગુણઠાણું ઉલ્લેખતાં,
સિદ્ધ છુદ્ધ પરમાત્મ મી ભગવાનજો. ૨૫. ૧૨
- મનવચ કાયા કર્મોષ્ઠકની વર્ગણ,
પુદ્ગલ સંગનો જરા નહીં સંબંધજો;
જન્મ જરા મરણાદિક સહુ ફરે ગયું,
ગયો અપૂર્વ આત્મ કર્મ સંબંધજો. ૨૫. ૧૩
- આવિર્ભાવે ભાસી ગુણની સંતતિ,
સહજનંદે વિચરે આત્મ ભૂપજો;
પૂર્વ પ્રયોગને ગતિ પરિણામે સિદ્ધમાં,
પહોંચ્યો ચેતન દળી અનાદિ ધૂપજો. ૨૫. ૧૪

સાદિ અનર્થિ સ્થિતિ આતમપદ્મહી,
 પરહારક પરિભ્રમતાં આતમરૂપજો;
 નિરોધાર સાક્ષર સ્વરૂપ દો ચેતના,
 ચિદાનન્દ ગુણધારક શ્રી ચિદ્રૂપજો.
 સદસે છન્દા આયુષ્ય પૂરવે ક્રોધગુ,
 કેવલજ્ઞાની દહેતાં ન સહે પારજો;
 વ્યવહાર નિશ્ચય નવ બેને અવલંબનાં,
 છુદ્ધિસામર સાધન પદ સ્વીકારજો.
 માણસા પાસે માણેપુરાએ રહી,
 સંવત ઓગણીસા સાધનજી ગુણ સાલજો;
 વૈશાખ વદી તોરસે મધ્યાને રમ્યુ,
 ગાતાં ધ્યાનાં યામે મંગલ માલજો.
 માલ સંમત ત્યામથી સન્ન છન્દામુખેને આત્મરમિ ઉદ્ભવે છે. તેજ
 મનન કરનાં, સ્મરણ કરનાં, તેનેજ સન્ન માનનાં અવર વસ્તુ ઉપરથી મનના
 ઉત્તરે છે, અને આત્મા પોતાના સ્વરૂપમાં રમે છે, અને સદગુર મદા
 પૂજાધારા સ્વરૂપ અનુભવે છે, એની પ્રાપ્તિ સ્વપરને થાઓ.
 સુખમ્ દર્શનના અભિધાની છન્દોએ પરધાનકનું ચિત્તવન કરવું.
 પ્રથમ સ્થાનક-આત્મા છે. ૫૮-૫૮ દંડાદિનું જેમ અસ્તિત્વ છે,
 તેમ આત્માનું અસ્તિત્વ છે. જડત્વ યોગે ૫૮પદાદિકની સિદ્ધિ થાય છે, તેમ
 પોતાને પ્રમાણ કરનારી અને અન્યનો પ્રમાણ કરનારી એવી દૈનન્દ સંધાના
 પ્રત્યક્ષ ગુણ યોગે આત્માની સિદ્ધિ થાય છે. આત્માને દેહ જાણી શકવું
 નથી. કારણ કે દેહમાં જ્ઞાન ગુણ નથી, મારે દેહવશ જિમ આત્માની સિદ્ધિ
 થાય છે. સ્પર્શ, રસ, પ્રાણ, ચક્ષુ અને જ્ઞાન દરિયે આત્માને જાણી શકી નથી.
 આત્માના ૨૫ પ્રાણ તે જન્મ આત્માને જાણી શકી નથી. તે માં એક આ-
 ત્માની સંધાથી પ્રવેશે છે, નહીં તે જાણી શકે. ૫૪થ રહે છે. જમન સ્વપ્ન
 અને વિદ્યા એ ત્રણે અવસ્થામાં આત્મા જાણી શકે છે. તે તે અવસ્થાઓથી
 છુટીજ રહે છે અને તે અવસ્થા નાશ થાય છે ત્યારે જન્મ જન્મ અસ્તિત્વ છે.
 અને જે તે અવસ્થાને જાણે તેજ આત્મા જાણી શકે છે. જન્મ દોરે જેમાં
 જન્મવાનો સ્વભાવ નથી તે જડ, અને સ્વાય છે જન્મવાના સ્વભાવે ગુણ
 છે, તે ચેતન: જેમ કરીને સ્વભાવ જિમ જિમ છે.
 દુહો.
 જે જેની શંકા કરે, તેહીજ ધીને આપ;
 શંકાનો કરનાર તે, ચેતન ગુણ અમાપ.

આત્માની શકા આત્મા સ્વયમેવ કરે છે, જે શકાનો કરનાર છે, તેમ આત્મા છે. પોતાનામાં અનંત ગુણો રહેલા તે અનાદિકાગ કર્મના ગોગે તિરોભાવે રહ્યા છે, તેનો અનુભવ થાય તો હસ્તામલકવત્ સર્વ જગતનો દાદા આત્મા થાય; એ આત્માનું સ્વરૂપ ધ્યાનયોગે સત્ય બાસે છે, ત્યારે તેની શાન-પૂર્વક શ્રદ્ધા થાય છે. પ્રતિ શરીર બિન્ન બિન્ન આત્માઓનું અસ્તિત્વ છે. સર્વનો એક આત્મા નથી. એ સર્વનો એક આત્મા હોય તો બીજા પુરુષને દુઃખ થતાં વા સુખ થતાં પોતાને દુઃખ સુખની લાગણી થવી જોઈએ, અને થતી તો નથી. માટે પ્રતિ શરીર બિન્ન બિન્ન આત્મા માનતાં અને બિન્ન બિન્ન કર્મ લાગેલાં માનતાં સર્વ શકા ટળે છે, અને અનુભવમાં પણ તેમ બાસે છે. એમ પ્રથમ સ્થાનક સ્વપ્તુદિ અનુસારે વિચારતાં આત્મસ્વરૂપ પ્રગટે છે. તેની વિચારણામાં જે આનંદ થાય છે, તે આનંદનું સુખ આત્માજ નજો છે.

પરોપકારાય સતાં વિમૂતયઃ પરોપકારને માટેજ સત્યરૂપો તન મન અને ધનને ધારણ કરી પોતાનું જીવન સફળ કરે છે. દુનિયામાં ઉત્પન્ન થઈ કંઈ પણ આત્માહિત કર્યું નહીં, પરોપકાર કર્યો નહીં, તે મનુષ્યનું આયુષ્ય અનન્યસસ્તનવત્ નિષ્કલ નાશવું. તે શું પરોપકાર કૃત્ય કર્યું? તારી સાથે તારી લક્ષ્મી ક્યાં સુધી આવશે? કુટુંબ કબીલો તારો સગો ક્યાં સુધી છે? વીજળીના ચમકારાની પેઠે ક્ષણિક આયુષ્ય વિને શો બરોસો, તે હે એનન! વિચારી જો! સમુદ્રમાં, નદીઓમાં ઉડતી લહેરીઓની દસાની પેઠે તે સંસાર સમુદ્રમાં અનેકવાર જન્મ મરણ કર્યા. વક્તા મયા, શોતા મયા, રાજા મયા, રંક મયા, દુઃખી મયા, તારી કયા અમર રહેવાની નથી. જળમાં મીઠાને પીંખતાં શી વાર? કોઈનાં શરીર દટાયાં, કોઈનાં મથાણુમાં બળે છે, કોઈ શરીરની રાખ થઈ ગઈ, માટીનું શરીર માટી બેસુ મળી જશે, પાણી વસોયાં માખણુ નીકળશે નહીં. જન્મ્યા તેટલા અવસ્થા મરી જવાના. તારા દેખતાં તારૂં આયુષ્ય ખુટે છે. નિદા, દ્રવ્ય, અદેખાદ, મમતા માયામાં કેમ લપટાય છે? એથી તારૂં દિત નથી. તત્ત્વની બુદ્ધિથી સદર્શ બદલ્યું કરી લે! તરવું કે ખુડવું તારા સ્વાધીન છે, તારૂં હૃદય તું કેવો છે તેની સાક્ષી પુરે છે. અન્ય ગમે તેમ કહો. માટે પ્રમાદ ત્યાગી ધર્મે કર કે નૈથી પરમપદમય તારા આત્મા માસે.

શ્રી અરિહંતની પ્રતિમા માવઅરિહંતની બુદ્ધિથી આરાધ્ય માન્ય પૂજ્ય છે. શ્રી અરિહંત ભગવાનના ચારે નિરોધા સાપેક્ષ બુદ્ધિયો પરમાત્મપદ લક્ષ્ય સમજ આરાધ્ય છે, યતઃ જ્ઞાપ્યર્જં જાણિજ્ઞા નિરોધેન નિરોધેન નિરોધેન જ્ઞાપ્યર્જં જાણિજ્ઞા ચતુર્થ્યં નિરોધેતત્થ ॥ ૧ ॥ જગતમાં

જેટલા પદાર્થ છે તેના ઉપર અનેક નિષ્કેષા અવતરે છે તે અવુદ્યપ્રમારે
અવતારીએ, પણ નિષ્કેષ ન ભણીએ ત્યાં ચાર નિષ્કેષા અવતરે છે. નામ અરિહંત, ક્યા-
પના તીર્થકર ભગવાન ઉપર ચાર નિષ્કેષા અવતરે છે. ધર્મ અરિહંત ભગવાન મા-
નના ઉદરે ઉપન્ના. જન્મ પામ્યા પમાવ ઉપ્પન્ન દિવિ કુમારીકા સતીકર્મ-
કરવા આવી. યોગસા દંડ મળ્યો મેર શિખરપર સેધે જન્મસ્નાન કર્યું.
પર્યંત તે નામ અરિહંત ભણુવા તથા અરિહંત ભણી તેમની કોઈ પણ
વસ્તુમાં ક્યાપના કરવી. તે ક્યાપના અરિહંત. તીર્થકર ભગવાને ત્રીજા
મવમાં તીર્થકર નામ કર્મ ઉપાભવું, ત્યારથી તે કેવળગાન ના ઉપરે ત્યાં
પીંડી સર્વ અવરથા દ્રવ્યઅરિહંતની ભણવી. મોક્ષમયન આદિ તીર્થકરનું
કર્મને ને જાણવાદારો દ્રવ્યઅરિહંત. દેવલોકમાં તથા નરકમાં તીર્થકર ભગ-
વાનને જે છે તે માયવ દારોર દ્રવ્યઅરિહંત ભણુવા. કેવલગાન ઉપન્ના
પમાવ અરિહંત તીર્થની સ્થાપના કરે છે તેના દેહને બજાત્માઓને પ્રતિભોધના
એવા અને યોગસા દંડ પૂજ્ય ચાર અનિચરે સહીન અને સમવસરજીમાં
મેટલા તેમને માયઅરિહંત ભણુવા. જેટલા તીર્થકર મહારાજાઓ સમવસરજીમાં
મેટી દેશના દે છે તે સર્વ તે કાને માયઅરિહંત ભણુવા. તે મહા ફલે જાતુ
અરિહંતાનાં મગધનાં નામ ગોવસ્સ વિ સયળયાપ, એ સત્તા આસાવાના
અનુસારે ધર્મ અરિહંતનું નામ આરાધ્ય ભણુવું. તેમનું નામ સાંભળવાથી પણ
મહારાજ થાય છે નો. તે નામનું સ્મરણ પાન કરવાથી આત્માહિત થાય
તેમાં શું આશ્ચર્ય! આપને નવકાર મણીએ છીએ તો પણ વંચરમોદિનાં
નામનેજ પાંદીએ છીએ. નવકારપ વંચરમોદિના નામથી જૂત પ્રેત,
પિશાચ, અને વિષ આદિ નષ્ટ થાય છે, માટે નામનિષ્કેષે અરિહંત આરાધ્ય
માનીએ નહિ તો નવકાર મણુવે નિષ્ફળ ભય; માટે નામનિષ્કેષો માન્ય
આરાધ્ય સમજવો, તેમજ ક્યાપનાનિષ્કેષ ભગવાનની પ્રતિમા પ્રમુખ
આરાધ્યવૃત્ત્ય છે. દેવલોકમાં જિન પ્રતિમા આમજ ધિત્રય વેચનાએ એક-
મેને માઃ નવાં નવાં કાન્ય કરી બાવનીર્થકરની જુદિનો આરોપ સ્થાપના-
માં કરી સ્તવ્યા છે, નમુચ્છવું કર્યું છે. નમુચ્છવું કવાનું કથ ઉત્તરાધ્ય-
ના એમણીસમ આશ્વપનને તિરે કર્યું છે કે—યયપુરમંગલેર્ણ મંનેજો-
વે કિંજણા યયપુરમંગલેર્ણ નાનદંસણ ચારિત્ર ચોદિહામંજણા. સવ યોધ
દેમગથી નાનદંસણ ચારિત્ર અને મોધિ ધાબની યામિ થાય છે.
વીનરામ વચનપ્રમારે અરિહંત મગધાનની મૂર્તિ માનવીય છે.

નવકાર એ અક્ષર રૂપે પંચપરમેશીની સ્થાપના છે. તે જેમ માન્ય છે, તેમ પ્રતિમા પણ માન્ય પૂજ્ય સમજવી. નવકારથી જેમ માત્ર અરિહંત આશિર્વાદ રમરમ થાય છે, તેમ જિન પ્રતિમાથી ભાવજનની રમૃતિ આવે છે. તેમના ગુણોનું રમરમ થાય છે, અને ચિંતવના થાય છે કે મગવાનું નિરાશી હતું. અને દુઃશાંતી હતું. ભગવાનનો શત્રુ મિત્ર ઉપર સમભાવ હતો. પણ મને તો રાગ દેવ થાય છે. અદો દુઃશાંતી તેમના કરતાં કેટલો દીન હતું. ભગવાનને કોઈ વસ્તુ ઉપર મમત્વ ભાવ હતો નહીં અને મને તો વારંવાર માઈ તારૂં, અગર તમારો, આ આવક મારા, અમુક સાધુ મારા, અમુક તો ખીખના, અમુક પુત્ર મારો, ખીખે અન્યનો, આ ઘર ખીખનું, આ જાતિ મારી અને આ અમ્યતી એવી જુદી ઘણાં કરે છે તેથી દુઃસમયે સમયે સાત આઠ કંઈ બાંધું હતું. ભગવાનનું જ્ઞાન આગમસ્યમાયે પરિણમ્યું હતું. માઈ જ્ઞાન તો રામદેવમાં પરિણમ્યું છે. સાતમાં પણ કંઈ છે કે:-યજ્ઞજ્ઞાનમેયન-મયતિ યસ્મિન્નવિતે વિમાતિગમણઃ નમમઃ કુતોડસ્તિશક્તિર્દિનકર કિરણામ્રતઃ સ્વાતું ॥ તે જ્ઞાનજ નથી કે જેનો વડપ ધનાં રામદેવ પૈરીએ પ્રાપ્તિ છે અપારાની મો સજિ છે કે, મર્યાદા કિરણ આમળ રહી રહે, તેમ મનુજ્ઞાન ધનાં રામદેવમાં સજિએ પરાબવ પામે છે. અદો ભગવાનની કેરી હમા, કેટલી મદનહીનતા. મારામા તો તેનો મંદમાત્ર પણ જખાતો નથી. કોઈ આઈ અરજી અપમાનથી બરેલું વચન બોલે છે તો હથેલી નીચે થઈ જાય છે, કોઈ માંડ જમાડે છે વા નિશા કરે છે તો તેનો નાશ કરવા હથેલી નીચે સામંત્યાગ બની જાય છે. ભગવાને મોદ સમને રાવરાબો. તે મોદગામા ઘડીમાં-પચકમાં મને રાવમને છે, અને ગાંડા જેવો કરી મને છે, ભગવાને મોમરપ અવમુગમજ સમુદને તથા પણ દુઃશાંતી આ માઈ, તારૂં, આ ઘર માઈ, આ ધન માઈ, જાહે મરે માથે ના લેધ જાય એવી જુદીથી મંમારમાં રાખ્યો, માખ્યો. અને મારમન તેને ખાની મમાર સમુદમાં મોચાં ખાઈ હતું. અદો ભગવાનનું જ્ઞાન તે દુઃશાંતિ-ભગવાનમાં તો અર્જન કોટી મરે કરતાં પણ અધિક મોજાન્યોક પ્રજાજાક વેગ્યજ્ઞાન હતું અને મારો આમા તો આખીવાસનુના પ્રજાજ જેટલું પણ જ્ઞાન પરાવતો નથી. ભગવાન તો પોતાને ઉચ નીચ માનના નરોના અને દુઃશાંતી કેલો, ખીખ નીચ. એમ જાતિ અનિમાનમાં મમ્મ વચ્ચે હતું. ભગવાન મમારથી અર્જન હતું. અને દુઃશાંતી વામરજી. અરેદુ કેટલો દુઃશાંતી ભગવાન વાપુની પોઁ અર્જનજીવને મરમ લેધ વિમરના હતું અને દુઃશાંતી ધાવજનો જાને રામ દોડ. એમ જાને હતું. ભગવાન કેટલી નિશા કરતા નરોના, અને

દુ નો શત્રી રીતમ વરણી નિહા રૂપ વિજીને મુખપાથી કાઠી રેડ-નંદાન
 ખાલો કલ્યાં ૧૫ બોડે ગુરુ ૩૫. પ્રયોગાવલમ્બાનિજ નામના મંદમાં
 વિમલપાવેજીએ કહ્યું છે ૧-ક. ગુણિ. વિદિ માત્રાગુરુ મંજુ પવિત્ર
 છે, તેના ઉત્તરમાં જગ્યાનુ છે ૩ જેનું મન પવિત્ર છે તે બધે મધ્યમ, વચન,
 જાદુજી, રજપુત, અને પશ્ચિમ દોષ ને. ૧૫ જેનું મન દયા, કાયા, મત્ત, વૈરાગ્ય,
 અને અભિજિત જે પવિત્ર છે તેજ પવિત્ર જગ્યાવા. કર્મ નદાયા પિત્રાથી
 પવિત્રપાત્રું નથી જે યોગસાધના અને કલ્પે છે તે પવિત્ર છે. અમરનાની
 વાણી કલ્પન જમાન હતી અને આ વચન તો મોદાપાથી બોલ્યું છે, બી
 ખાસમાં અને પ્રભુનામાં કેટલો ફર, અમરનાને આમા કહ્યું, રેવણએ. અને
 રાજાએ મનના પૂજના દયા તોપણ સંસ્કારને ત્યાજ કર્યો અને દુ તો પરાના
 દાંતો ફરી કરવાં હોય તોપણ દાંત કંઈ કર્યો નથી. આરી કેટલી દુરંદા!
 અમરનાની આંખ નિવેશી હતી, આરી આંખ વિશાવશાત્તે રૂ. આરી કા
 મનિ થઈ દુ મોડુ ૩૫ અને મોડુ ૩૫. અમરના ઉપાધિથી રહીન
 દયા, અને દુ તો ગુણાધિ સહીત ૩૫ અમરના આગામાં મુખ રેખ્યુ
 અને દુ તો પુરુષ જગ્યા મુખની આગા સમુ ૩૫. પુરુષ સમપી
 મુખને અમરના કામ વિજ મન સંજના દયા અને દુ તો અમૃતસમ રેખ્યુ
 ૩૫. અમરનાની કાયા પવિત્ર અને આરી કાયા અપવિત્ર, અમરનાની વાણી
 પવિત્ર અને આ વચન તો અમૃતના વાણી સરખું છે. અમરનાને આમા
 પવિત્ર અને દુ તો આ કંઈથી વોટાએકો ૩૫. અમરનાના અર્થેસાદ ન-
 દોની ખાસમાં તો અર્થેસાદ નો બહાર છે અમરના સાધ્યા મરણ, ત્યારે દુ
 તો અવરણ આકું ૩૫. અમરનાને તો આકા કહ્યું પૂજના દયા, ૧૫ અને તો
 એક જ ૧૫ ૧૫નું નથી. અમરનાની મરણ દિવિ તો આરી અવરણી
 દિવિ. અમરનાનું સ્થિતિ પવિત્ર, તો આર સ્થિતિ અપવિત્ર. આ આ-મામાં
 અને અમરનામાં આકાશ અને જાનાગ જેટલો ફર છે. આરા સર્વ મુજો
 કંઈથી અવરણ છે. આર દે અમરના દુ અને તાર રમરણ ફરે તો તાર
 જેવો દુ ૧૫ થાડ. આ પ્રમાણે જિનપ્રતિમા રેખ્યુ પ્રયુગ મુજોનું રમરણ
 ફરી નિહા રહિન થઈ સમમાયે આગ સ્વરૂપ બાવું.
 રચાવનામૃતજિનપ્રતિમા જિનસારિણી થી સર્વ પ્રજિન સ્વાકાદ
 મરોમાં કથી છે. ધર્મધ્યાન આધનન પ્રતિ પ્રતિમાની ખાસ બહાર છે. થી
 પીનસમની પ્રતિમાના આકારે વૈરાગ્યેભવ પ્રતિ દેખુન છે, એ પ્રતિમામાં
 મદન આકાર છે ૩-નેના એટલે પ્રતિમાના સાદત્વ આધુનિયાગ મત્તેયને
 અવરોડી અન્ય મત્તેયે બનિરમરણ ગાન પામે છે. અને પૂર્વમરણી થાડી

કરવાની છે, તેમાં મનોભગનો દર મહત્ત્વ કરશે પોતે છે. આગુભ માને
મનનો આધાર થશે અરહતવંતો જોએ. કારણ કે તેથી આગુભ કર્મનું મદ્ય
થાય છે. સિદ્ધાન્તનું આરાધન લાજકારનું જ્ઞાન પણ મનોભગના દર
મંકાવથી વિશેષ જગત્કથ થાય છે. જે અધ્યાત્માઓ મનના નવપણ દોષ
છે તેવાથી દર્યાવિના વિષે શુભ દલીલ કરી નથી. લખિયે એ વેરે ઉપન
થાય છે તેમાં પણ સ્ત્રોતજ્ઞની મુખ્યતા છે. રેવનાનું આરાધન કરતું, મન
મધુરા, અને ભવ કરશે. તેમાં પણ સ્ત્રોતજ્ઞનો ખાસ ભાર છે. દરમંત્ર-
ત્વ અટકાવવું કરવાથી લોભિયો પાંડીના વિષ પણ ત્રાટકથી અપરે
છે, તે મેં નજરે જોયું છે. દરેક જાનના દરમંત્રજ્ઞની જરૂર છે, જે
તમે જોઈના ઉપર સ્ત્રોતજ્ઞનો ચેરકેષેમ કરી દેવ અરેખા કરી. તો
તેનું મન પણ તમારા પ્રાપ્તિ તેનું વચન પ્રાપ્તિ થાય છે. કરીશું
અવન સ્થિતિ પણ મનના લીધે છે, તમારા જનમાં જો દેવ અને દોષ થી તો
નેરવિહાર અને મુખવિહારને કરીર થાય છે. તમે જે લાંબામાં-મધ્યપિમા
દોષ તો કરીર પણ લાગ મિથન અવરથા થાય છે. જનની મધ્યગાથી
કરીરની મધ્યગા ઉદભવે છે. મન પોતાનો આધાર થાય કરે છે, મારે
મનને ચોખીયો જરમાન્થ સ્વરૂપના નિતનમાં ભવ પમાડે છે. વિરત્ત રીઃ
અને વિરત્ત રીઃથીએ દર મનોભગના દર મહત્ત્વથી અલગ્યવંત પામ્યું
હતું. આપાનો અરેખા મંચી મન છે. આપાનું મુખિ મનમાં મન
કરવા પ્રાપ્તિ મન સદાચારી છે, દરમંત્ર નવકમલ જગતી રમનાએ નવપણું
મિતવન કરતું તેમાં મનોભગની જરૂર છે. અને તેથી અતઃકરણની શુદ્ધિ
થાય છે, અને તેથી આપનાર મનને તાટક સિદ્ધ થતાં હૃદયન વસ્તુની
પ્રાપ્તિ થયા વિના રહેતી નથી. આગીતની જોગી કરી નવપણું પ્રાપ્ત
શબ્દો સદાપરંક દરમંત્રથી આરાધન કરે હતું તો અવરથ જગતી
સિદ્ધિ થાય હતી. તેમ લાલના વખતમાં બદા અને દર સકલથી નવકા-
રનો ભવ અને નવપણું આરાધન જે અધ્યાત્માઓ કરે છે તે પાંડિત્ય
જગ પ્રાપ્ત કરે છે.

કુહા.

કુહ નીર સયોગવત્, ધૈતન પ્રહગલ સંગઃ
થયો અનાદિ કાળથી, કરતાં કર્મ કુહગ.

તેથી અવળી પરિણતે, કર્તા કર્મ કહાઉં;
સવળી પરિણતિ જો હુએ, શુદ્ધ નિર્જન થાઉં.

૧

૨

પુદ્ગલ ખાતું પહેરતું, પુદ્ગલ વસતિ મહેલ;
 વાસ વસી તેમાં મુખ, માની મુખની સહેલ. ૩
 રમું હવે નહિ પુદ્ગલે, જેની કુડી ચાલ;
 સંગે તેની માહરે, થતું પડ્યું બે હાલ. ૪
 મિત્ર નહીં તે માહરો, અવળો તાસ સ્વભાવ;
 પરપુદ્ગલ મમતાથકી, બનીયો એહ બનાવ. ૫

આ પ્રત્યક્ષ ઘટપટ દંડાદિ વસ્તુ ચક્ષુષા વિગતગત ધ્યાન છે તે પા-
 દ્યમયિક વસ્તુ જાણી. અને તે આત્મદૃષ્ટી બિન્ન છે. એમ થી સર્વજ
 મહારાજ સાત્ત્વમાં કહે છે. પુદ્ગલ સ્વરૂપ જે ધન ધાન્યાદિકમાં મારાપ-
 જાની શુદ્ધિથી રાચનાં માચનાં આત્માના ગુણો દર્શાવ છે. હે ચેતન ! તું
 પર વસ્તુને પોતાની માની નૃષ્ણ જાણમાં કસાય છે. સ્વઆત્મસુખનો
 અગમ્ય બની રિવેક નવનચન્દાત્મા બની અવતર ઐહિક સુખની પ્રાપ્તિએ
 પ્રમથ કરતો મનોરાજ્યની મહત્ત્વ વિકાસ શ્રેણીએ ચડતો છો. પુષ્પ પદ
 શ્રદ્ધા પુરૂષ પ્રયત્નવત્ દાષિક તુલ્ય સુખની લાગણીએ જડપ ૫૪૧ને પો-
 તાની માની તદર્થે સદ્બચ્ચ: જીવ પાતક બની સ્વમહત્વતામાં અન્ય અગ્ને
 લધુ મણી પરવસ્તુમાં મમતાનો દહમાવ ચક્રથી સચી દિવસ અસત્ આ-
 ચરજોમાં ગુમારીને હે આત્મન ! તું મનુષ્ય જન્મ દાર છે પોતાનાથી અત્યંત
 નિમ્ન ૫૪૧, ધન, અને મહેલ આદિ વસ્તુઓ કોઈની ઘર્ષ નથી અને ઘરાની
 નથી. અમુક વસ્તુ મારી છે એમ માનતું ને કેવલ પ્રાપ્તિ છે. હે જીવ ! તું
 મનમાં વિચાર કે ધરમાર, સમાંસંજથી કોઈનાં ઘણાં નથી અને ઘરાનાં
 નથી. આ સરીર પણ તાર નથી. અન્યા ને સરીર ધારણ કર્યા અને અનંતાં
 મૃત્યાં પણ જે વસ્તુ આત્માની નથી ને આત્માની ગા રીતે ધ્યાન હે જીવ !
 તે કોઈને નિત્ર કર્યા અને કોઈને તું સત્ માને છે. ને પણ તારી પ્રાપ્તિ છે
 તારો કોઈ સત્ નથી, તારૂં જગદ્ગત કોઈ સમર્થ, નથી આત્માને સુખ
 દુઃખમાં અન્ય તો નિમિત્ત માત્ર છે. કોઈ માનાદિક કરતો તું કંઈ જગમાં
 સપડાય છે. વગી દે ચેતન ! તું વિચાર કે, જે પર, દાટ, મહેલ, બધાવનાં,
 રમણ કરનાં આત્માએ જરા પણ સાંનિ લીધી નહીં ને પર દાટ મહી, મમાં
 મંજૂથી મહી જીવ મરણ સમયે દમમમ જોતો જીવવાની મદનચ્ચ: આસાએ
 કરતો પણ પરમજમાં યાત્રો જીવ છે. અને માયે કોઈ પણ વસ્તુ આવતી
 નથી. અ્યાં જે વસ્તુ ને તાને ત્યાં રહે છે. અન્યાજીવ ક્યાં પણ કોઈ વસ્તુ સાથે
 અટી નહીં. તો હવે ચેતન વિચાર કે તારી સાથે શું આવવાર છે ? પાદ-
 મયિક વસ્તુ કંઈ ગા દેવ કરતો ? કેટલીક વસ્તુઓને મનોન ધ્યાન છે અને

કેટલીક વસ્તુઓનો વિચાર થાય છે. સમાસંબંધીની પ્રીતિ પણ સ્વાધ્યંતે
લીધે સહિષ્ક છે. સત્ય આદેશ એક આત્મતત્વ છે. જાણ પદાર્થોમાં મારા-
પણની તુલિ થાય છે તેનો નાશ થતો જનર આત્મતત્વમાં મારાપણની
તુલિ થાય તો પરમાત્મપદ પામી શકાય. આત્મા અને કર્મ રૂપ પુરુષ
દ્વયનો અનાદિ શગથી દુઃખનીર સંયોગવલ સંબંધ થયો છે. રામ અને
દેવથી આત્માની અમુક પરિણિ થઈ છે. તેથી સસારમાં કર્મનો કર્તા
જની પરિભ્રમણ કરે છે અને જો આત્માની સવગ્ની પરિણિ થાય તો
કર્મનો સંય કરી પરમાત્મપદ પામે. અતીતકાળે અનંત એવો આત્મસ્વરૂપે
રમવાથી પરમાત્મપદ પામ્યા અને પામરો. મુક્તિપાપક ભગવાનનાં શુદ્ધ
પરિણિની પ્રાપ્તિ થાએ એજ સ્વપરકિતાકાંક્ષ.

૧ નમતાથી બોધે ! અંતરણ્ય ઉપ કુપામાંથી નીકળતી આ એક
સદેશ જાગત છે, તેથી જો સાઈ થાય છે અને આનંદ ઉપજે છે તે અનંત
રિયનિ જગતી આપરો.

૨ આકાં અવગાં રહેલાં તીરે ધનુષધારીએ નદિ પારે રેડાણે પામે
છે અને જેમ જેમ બોધેલાં વચનો હાથને જખમી કરે છે.

૩ કવનરત્ન અનિ મૂલ્યવાન અને રોગપ્રમાણ આબૂવણરૂપ તમારા
મિત્રોની પસંદગીમાં ધણી શગડે રાખજો. સોગમ સારી કરો જેથી તમે
સારા થશો.

૪ પાતકી મનુષ્યોના અનંત અનુકરે નદી અને અચળ માધુમને
રસને ભાજો નદી તેથી દર રહેલ તે પામે થાને પણ નીકળે નદી.

૫ સારી રીતિએ મનન કર અને સત્ય ધાર્મ જાણી લે, પછી આમગ
વધ અને તારી સમિતિ પારખ. ઉત્પાવગ કર નહિ. ઉત્પાવગથી અને અવિ-
ચારથી કરેલા એક કૃત્યનો અવેશ ધણી જોઈથી પણ પુરો પડી શકે નથી.

૬ આરામ ભે નહિ, કવનર રાડપથી આત્મ ભાવ છે. મનુને દરજ
પદેલાં દિમ્બનથી કાંઈ કર.

૭ જો દિમ્બન મર્જિતો પછી જપ મધું તે કરતાં તો જન્મ ન લીધો
હોય તે સાઈ

૮ જો કાન્તકારણ શુદ્ધ હોય અને પ્રીતિ દર દોષ તો કાન્ત પણ
જાગત કરી જડ અવગ્ની પડતી નથી.

૯ કાલા મનુષ્યો કાલ પણ દિવસ પોતાની દાનિનો શાય કરતા
નથી. પણ પોતાને થતા તુલકાનનો કલ્યાણ કેમ થાય, તેની યોજનામાં આ-
નાથી રહે છે.

૧૦ જેના અંતઃકરણના કાર્યો તું જોઈ શકતો નથી, તેની ઠીક કર નહિ.

૧૧ પરોપકાર જુદા અદેખાઈ કરતી નથી. પરોપકાર જુદા હુઝ સદન કરે છે.

૧૨ જે તમારી ફતેહ થાય તો તેથી તમે અર્વિષ્ટ થાઓ નહિ. મર્ગ એ નાશનો કાર્ય છે અને કક્ક મીઠાજ એ પડતીને અમગામી છે.

૧૩ સ્વર્ગ અને નરકનો જે વારંવાર વિચાર કરે તેનું મૃત્યુ અવશ્ય સુધરે છે.

૧૪ દસાદસ જાતનું એર છે તેના કરતાં કોઈ મદાન વિષ છે.

૧૫ મનુષ્ય મૃત્યોમાં જરતીઓટ થયા કરે છે. બરતી વખતે જે સામ ભે તેને ઉદય થાય છે. જેઓ મરણ કરે છે તેઓની જાંઘની સપગી મરણ જાળોચીમાં અને દુઃખમાં પુરી થાય છે.

૧૬ જે કાર્ય કરવાનું છે, અને જેથી આત્મહિત છે, તેના કાર્યમાં પ્રમાણ કેમ કરવો જોઈએ ?

૧૭ સમય આપ્યા વિના કાર્ય સિદ્ધિ થતી નથી, મારે સમયની જાણ છે.

૧૮ સમયે સમયે આત્મ સ્વરૂપનો ઉપયોગ ગરયો જોઈએ.

૧૯ મોજાની પેઠે વિભાવ દશાથી પોતાને મેટિ ખાનગી એ ત્યાં સુધી જતી થઈ ?

૨૦ પરમાર્થ જુદા આભવ અને પરભવમાં દિતભરી છે.

૨૧ દરેક કાર્ય સદમ દીર્ઘ દૃષ્ટિથી અવસોજી વિવેકપૂર્વક કરવાથી વિશેષ લાભ થાય છે.

૨૨ ઉદોમ અને માદમ સદા જે પુરવો ધારણ કરે છે, તેને દુઃખના માનું થતાં ક્ષેષ બોમવવો પડતો નથી.

૨૩ દુનિયા રોટી છે, મારે માવએનીથી અવજનું.

૨૪ જેને મારે અમૃત વખત રોકવો જોઈએ, તેને મારે કાલેવીરજા વખત રોકવો જોઈએ.

૨૫ વિનવીને જે કાર્ય કરવાનું છે. તેનું જાન કાષ્ટકનેજ દોષ છે.

૨૬ કર્મના ઉપર આધાર રાખી કલમ ત્યાગ એ જુદાનને જાણું નથી.

૪૩

કારણી તેવી પાર ઉતરણી.

આ નાની સરખી વિશા નિરમરજીવ નથી, એક રસ ધારીને એમ
 આશ રાખીએ કે કરીએ પડશે, અને તેનું બસણ કરીએ, તો તે આશ
 નિર્ધાર છે. વિષ બાપણ કર્યા બાદ ઉતરણી આશ: રાખરી, તેના સરખી
 પણ હવે કરીને સાચા રંગની રંગા રાખરી તે બર્થ છે. એક નાનું સરખું
 રંગનું સમજણ બધું હતું છુ કે—ક્યામનું કાલન થનાર ઉતરણાં ને ર થરી,
 બાપણ તે ઉતરણીએ તો તે ક્યામથી કાલન થનાર ઉતરણાં ને ર થરી,
 તે હવે રસું થશે. કદો હાથારમની બાપણ રમ્યાં કરી રીને મળા ને સુકમ
 કુદિથી વિરુદ્ધ વિશા સમજનું નથી. તે રંગનું પ્રકરણે આ બધાં સારાં
 થ નરસાં ને રત્ન કાચ છે, તેનાં રંગ પરમથમાં બોમરથાં પડે છે.
 કુદિમને આ રંગનું વધાર્યું સમજાઈ શકે છે. ને કમ કાચ છે તે અસ્ત
 બોમરથાં પડે છે; આટલું પ્રાપ્તો બરમથાં દેવે બુદ્ધિ થાય કૃત્યથી
 ર રહે છે. એક પેટ પોષણને બધે દિસા કરીએ, અસલ વચન બોલીએ,
 કરી કરીએ અને વિષાધપાત્રી થકે તો તેનું રંગ બોમથા વિશા રહો
 વળે નથી; આટલું બુદ્ધિ બાપણ થમી સારાં રત્ન કરથાં કે નથી પરમરમ.
 રંગ બોમરથાં પડે નહીં. કદો મનુષ્યની પાસે રત્ન પ્રાપ્તું થન રહેતું છે.
 કો મનરુપ ધન, બીજું વચનરુપ ધન, અને ત્રીજું કાચરુપ ધન. પ્રથમ
 મનથી સર્વ કાચોનું શુભ વાંચનું. મન વચન બધાં સમાન છે, વળી મન મર્યા
 સમાન છે, તેને વધ રાખનું. મનના વિરુદ્ધ સંકરથી થવા અનેક પ્રાપ્તના
 દેશે થવા રેવા નહીં. વળી વચનથી કદો કવની લામણી કુખ્યાવ એતું
 વચન બોલનું નહીં. અમૂલ્ય વાણીને સાચા મામે ચાપરી, પ્રભુનું નામ
 કાણીથી ઉચ્ચારનું, ઉત્તમ પ્રાર્થના મુખનું માન કરનું. બન્ધ કાચને મુક્તિ
 મુક્તિનો ઉપરેક આપણ, કાચથી બન્ધ કાચને પ્રવર્તવરી એમ વધુ
 વર્તવરી નહીં, બન્ધ કાચના ઉપચારથી બન્ધ કાચને પ્રવર્તવરી એમ વધુ
 પ્રાપ્તું થન નેની થએ છે, તે બીજારી થી રીને કદોચાપા ફાનિયાના
 બવધારમાં હોય તેને બીજારી કદો, તેથી તેનું કદ મનુષ્ય થતું નથી.
 ફાનિયામાં બીજારી હોય પ્રતિ મુદરથ વર્તે વિસારની નમરથી જુરે છે,
 પણ સમજાણ નથી કે બીજારી હોય તવંમરના બેર મામલા બધા છે, તે
 પેટના આટલું નહીં, પણ તવંમરના આટલું બધા છે,

સ્ત્રોત.

દારં દારમટનો દિ, મિત્રુદ્ય: પાવપાણય: ॥

કપલ્લવ્યેય લોકાના, મદુલ્લવ્યનીદુરામ્ ॥ ૧ ॥

કારણકે બીજારીઓ તવંગરને એમ કહે છે-કે હે તવંગરો ! તમે પૂર્વ-
ભવની કમાણીથી સારી રીતે બોજન કરો છો, મોજશોખ મારો છો, ગાડીમાં
બેસી ફરો છો, માન સન્માન પામે છો, પણ આવતા બવે આવાને આવા
પેસાદાર સુખી રહેવું હોય તો અમારી ગરીબ સ્થિતિ ઉપર નજર કરો.
અમારી પાસે પૂરતાં વસ્ત્ર નથી, ખાવાને અન્ન નથી, અમે લૂપ્ત અન્ન ખાઈ
જીંદગી ગુજારીએ છીએ. પૂર્વભવમાં અમે તમારા જેવા હતા, પણ કંતુ-
સાધ કરી ગરીબ જીવેનાં ઉદ્ધાર કર્યો નહીં, તેથી અમે પોતે ગરીબ થયા
છીએ; માટે અમે તમને દુણ્ણ કરાવવા વાસ્તે તમારે ઘેર આવ્યા છીએ,
માટે અમે કહીએ છીએ કે-આપજો યાપજી સ્થિર તમે ઘઝા મારીને
કાઢી મૂકો છો. તે અમને કાઢી મુકવા નથી પણ તમો તમારા દુણ્ણને
કાઢી મુકો છો. જેવા અમને કાઢો છો તેવા પરભવમાં તવંગર સોડો તમને
કાઢી મૂકશે. અમારી તરફ તમને દયા આવતી નથી, તેથી અમને હરકત
નથી, કિંતુ પરભવમાં તમારી ઉપર દયા કાઢીને આવશે નહીં. અમે
અમારા પેટની દયા કરવા આવીએ છીએ એટલું સમજવાનું નથી; કિંતુ
તમારા પેટની દયા ભેગી કરવા આવીએ છીએ, તે તમારાથી સમજાતું
નથી. કોઈ છત્તી સાથે ગયા નથી, અમે કોઈ ઈર્ધ જવાના નથી. માટે
તમારી પાસે જે પેસા છે તેને સારા માથે વાપરો, નહીં તે પરમવર્માં
નિર્ધન થવું પડશે. કેટલાક જીવો રાગને ત્યાં જન્મે છે અને કેટલાક જીવો
બીજારીને ત્યાં જન્મે છે તેનું કારણ સારાં અને નકારાં કર્મ જાણવાં. બહો !
કર્મની કેવી વિચિત્ર દશા છે. ઘડીમાં કર્મ રૂક જનાવે છે, કર્મો અવરૂપ સારાં
નરસાં ભોગવવાં પડે છે, એમ જલ્પી આત્માર્થી જીવોએ પરમાર્થ કાર્યમાં
જીવતર વ્યતીત કરવું, અને પરાપકારી કૃત્યથી મનુષ્ય જન્મ સાર્યક કરવો.

આત્મામિમુક્તતા સેવથી.

અર્થ ! સદાક્રમ તું પોતાના ચિત્તને સ્વરૂપનો વિચાર કરી પરમાં ઉત્પન્ન
થતી અદ્વિતિથી દૂર રહેવા પ્રયત્ન કર. જગત્તણ જીવેનાં એક સરખાં કર્મ
નથી, એક સરખા વિચાર નથી, એક સરખા આચાર નથી, એક સરખા
ઉચ્ચાર નથી, એક સરખા વેષ નથી, એક સરખાં રૂપ નથી, એક સરખાં
ચરીર નથી, એક સરખાં મન નથી, એક સરખાં વચન નથી, જગત્તણ
જીવેને એક સરખાં મુખ નથી તેમ એક સરખાં દુઃખ નથી, એક સરખા
રાગ દેવ નથી, તેમ એક સરખી ઈચ્છા નથી. આવી મિનનના શું જગત્
જીવેની મદાને માટે રહેવાની કે મિનનનાને નાશ થવાનો ? ઉત્તરમાં
કહેવાનું કે કર્મની વિગિતતાથી મિનના પણ કર્મની દશાની પર્વન મિત

રહેવાની. ત્યારે શું જન્મના ઇચ્છાની એક સરખી પ્રતિ થવાની? ઉત્તરમાં
 હેતું થશે કે-સ્થાવિક બાવે આત્મ યુજની પ્રાપ્તિ વિના નિજ યુજની એક
 સરખી પ્રતિ થતી નથી. એક સરખી પ્રતિ તે પણ આત્મ યુજનીજ
 મદદ કરવાની છે. પણ સર્વે ઇચ્છા સ્થાવિક બાવની પ્રાપ્તિ કરે એ પણ
 અઘરા છે. સર્વે ઇચ્છા સમક્ષની થઈ જાય એ પણ જનતું અઘરા છે. ઉપ
 રેક વખેરે આત્મ યુજની પ્રાપ્તિમાં નિમિત્ત કારણ છે. ત્યારે શું આપણે
 બીજાઓને નિર્દોષ જનારી કહીએ કે નહીં? આ પણ કથન સર્વના માટે
 અઘરા છે. પ્રથમ તો પોતાના આત્માને યુક્તી જનારો નથી. પોતાનો
 આત્મા જલિરાત્મ બાવથી અનેક પ્રકારના વિચાર સંકરણ તથા સંતોષ
 આચરણોને પ્રતિવિન સેવા કરે છે. સિંદની પેઠે જાતના કરી અનેક પ્રકા-
 રના બાવણે આપે છે પણ અંતરમાં જોયું હોય તો મોટી પોષ હોય છે.
 જાલ જન્મના ઇચ્છાને અનેક પ્રકારની વિદ્યા તથા મનુષ્યો દેખાડવા
 આત્મા પ્રયત્ન કરે છે પણ અંતરના કામ, ક્રોધ, લોભ, મોહ, અને મત્સરનો
 નાશ કરવા બીજાને પ્રયત્ન કરતો નથી. દુનિયામાં મદદતા મેગવવા તથા સ્વાર્થ
 સાધવા માટે જો કંઈ કરે છે તેટલું આત્માની મદદતા તથા આત્મ યુજની
 પ્રાપ્તિ માટે કંઈ પણ પ્રયત્ન કરતો નથી. જાલ કોર્તે માટે જોઈએ પ્રયત્ન
 કરે છે તેના અંતમાં આત્મ પણ પોતાના આત્મ યુજ માટે પ્રયત્ન કરતો
 નથી. બીજાની નિદા કરવામાં અને અમુકની દલકાર્થ કરવામાં જોઈએ
 દુઃસીઆરી જીવ પારણ કરે છે તેના કનાંક પણ પોતાના હોય જોવામાં
 અને અવયુષથી થતી પોતાની દલકાર્થ જોવામાં પ્રયત્ન કરતો નથી. આત્મ
 કારણ અઘરા વિના અન્ય કંઈ નથી. અઘરાથીજ આત્મ જલિરાત્મ બાવની
 પ્રતિષ્ઠા થવા કરે છે, અઘરાથીજ જીવ પારકી પંચાનમાં પડી આત્મયુજથી
 મુક્ત અને - છે, અઘરાથીજ પોતાના આત્મામાં સુખ છે એમ સમજતું
 નથી. અઘરાથીજ અન્યના હોય જોવામાં કામગીરા જેવી દ્રષ્ટિ પારણ કરી
 વારંવાર પોતાના મનને નિદામાં પ્રવર્તતી પોને નિંદક અને છે. જો જલિરાત્મ
 અંતરાત્માનું અને પરમાત્માનું જ્ઞાન સંચાર ઉપરેક કાલ થાય તો આત્મ
 હોય પ્રતિષ્ઠાની નિરતિ થવા વિના રહે નહીં; માટે અન્ય ઇચ્છે સમજતું કે,
 જાલ વસ્તુમાં દલકાર્થ જલિરાત્મની પ્રતિ થાય છે. માટે કાલે કાલે
 આત્માનું સ્વરૂપ સ્મરણ કરતું. કાલ, મન, અને વાણીથી અમુક પ્રદેશી આત્મા
 નિમ પારી તેનું સેવન કરતું. આત્મા તેજ દું છે. અન્ય વસ્તુ રૂપ દું નથી
 એમ દલ નિમય કરી જાતાં પીનાં, દરતાં, અને કરતાં દરેક કાર્ય કરતાં, અંતરમાં
 મન રેતું. આ જાલ વસ્તુઓ તે દું નથી. આત્મા તેજ દું છે તો આત્મ
 મુખ્ય દ્રષ્ટિ દેતી તેજ કામગીરા છે એમ વિચાર્યો વિચારતું.

સ્વદેશ અને પરદેશ જ્ઞાન.

આ જગતમાં સસજ્ઞાન મળેતો સર્વને સ્વદેશ અને પરદેશનું જ્ઞાન થાય. અનાદિકાળથી જીવો મોહ માયાથી જડાયેલા આ દેખાતા દેશને પોતાનો દેશ માને છે અથવા જે દેશમાં પોતાનો અવતાર થયો હોય તેને પોતાનો દેશ માને છે. દરેક મનુષ્યો આમ જન્મ દેશને પોતાનો દેશ કહી દેશાભિમાની બને છે. હિંદુસ્તાનમાં જન્મેલા પોતાના દેશની ઉન્નતિ ચાહે છે. ઇંગ્લાંડમાં જન્મેલા પોતાના દેશની ઉન્નતિ ચાહે છે. આફ્રિકાના વતની દેશાભિમાની એમ ઇચ્છે છે કે અન્ય સર્વ દેશોને અમે વશમાં કરીએ. અમેરિકાના લોકો દેશાભિમાનથી, તન મન ધનથી દેશોન્નતિ કરવામાં તત્પર રહે છે. એમ દરેક દેશના લોકો પોતપોતાનાથી દેશની ઉન્નતિ માટે મસ્તક આપે છે, લડાઈઓ કરે છે, અન્ય દેશને પોતાના કમળમાં શાખવા અનેક પ્રકારનાં કપડાં તથા અન્યાય આગેનું આચરણ કરે છે. જેમ મોટા મત્સ્ય નાનાં મત્સ્યને ગળે છે તેમ જળવાનું દેશાભિમાની નિર્બળ દેશવાળાને પરતંત્ર ગુલામ બનાવે છે. આવી સ્થિતિ અનાદિકાળથી થાય છે અને થશે. તેમાં વખત વખતની ઇર્ષ્યાની પેડે ક્રોધની એક સરખી સ્થિતિ રહેતી નથી. આવા બાહ્યના માયિક દેશોમાં અહંત્વ લુપ્તિ ધારણ કરવાથી જીવને જરા પણ સુખ થતું નથી, કારણ કે જે વસ્તુમાં સુખ નથી ત્યાંથી સુખ કેમ પ્રાપ્ત થાય? બાહ્ય કહેવાતા પુરોષ અને અમેરિકા વગેરે દેશો તે ખોટા દેશ છે. મિથ્યા લુપ્તિથી તે દેશને પોતાના દેશ કહ્યા છે અને તેથી જીવ, દેશમત્ત્વથી લાખો પ્રાણીઓની હિંસા કરે છે. અનેક પ્રકારનાં યુદ્ધો કરવાનું કારણ પણ બાહ્ય દેશમત્ત્વજ છે. ગમે તેટલા ઉપાયો કરે પણ બાહ્ય દેશ પૃથ્વી વગેરે પોતાના થયા નથી અને થશે પણ નહીં. આ પૃથ્વી ઉપર લાખો રાજાઓ થઈ ગયા, લાખો મનુષ્યો થઈ ગયા પણ મરતી વખતે કોઈ પણ દેશે તેમની સાથે પગલું માત્ર પણ ભર્યું નહીં. જડ દેશથી સુખ ઉત્પન્ન થતું નથી. જડ દેશ તે સ્વદેશ નથી પણ પરદેશજ છે. એશિયા, યુરોપ, આફ્રિકા અને અમેરિકા વગેરે સર્વ દેશ જડ હોવાથી પરદેશ ॥ અને જે અરૂપી આત્મ સ્વરૂપમયજ છે, અને એવો તે દેશ તો જ્ઞાનસુધાથી દેખાય છે. જ્ઞાન-અક્ષુધી આત્મ દેશ પોતાનો લાગે છે. આવા આત્મ દેશના જ્ઞાન વિના અને તેની પ્રાપ્તિ વિના કદાપિ સુખ થયું નથી અને થશે નહીં. જે જે યોગિયો, મહાત્માઓ, અને પ્રજા બંધો થઈ ગયા છે તેમણે આવો અંતરનો આત્મદેશ સેવેલો છે અને તેથી તેઓ ધ્યાન, ધારણા અને સમાધિથી પોતાના દેશમાં

૧૭૫૫
 જેવી જાનને દુખ બોલાવેલા વધારા છે. જાણ રેલ મમતવથી ગમ, દેવ કોઈ,
 તપક ભોજ, જોભાત, સિદ્ધ, જ્યન્મ-કાળ અને મુદ્દ વગેરે કળી જાનેક પ્રમાણમાં
 અને ભણે કુર્તિનિ દુખ પામવા જે છે. જાણ રેલ મમતવથી ગમ, દેવ કોઈ,
 જનુ દરબિ રહિતવર્તુ કામ થવું નથી જાને ઉજાં ચિત્ત પચા રહે છે,
 તમે નેહા ઉજાં જાનરેલ મમતવથી ગમ દેવકિ સવં પ્રમાણમાં તોયો
 તે છે જાને જાનને દુખને જાનુભવ થવ છે. નિરબિ દરબી જાનના
 જાનના કોટકમાં રમવા જાનને દુખને જાણ કામ થવ છે. દુખ મુખ જાન-
 ના રેલમાં રહેને છે તે પડરેલ મમતવથી પ્રતિબદ્ધને નથી. કોઈથી
 જાન દુખને નિમં હોય દુખ જાનનાર બાલક જાને બાલકો તેનું પ્રાર્થ
 પોરકમાં જોવાને રેલ કામચલાન. ૪
 જાણે દુખ જાનનાર

[illegible]

नहि पंचभूतका बासा, हमारा देस बहु ग्यासा;
हमारे देस जे जाणे, अनंतां सुख मे जाणे.
अमरंद मुखनां बरे भाग. सदा हृदयुद्ध निरपारा;
मरे देस ते माराणा. अर सहुं जाणा नादाना.
सदा ज्यां योगियो जाणे. नहि कोइ शब्दने बोले;
नहि ज्यां कर्मनु नाम, अनुभ धन हृद कुण तोले.
अन्यत्र देसी अविनानी, परमरद एन विशामी;
घडो हंता अन्यत्र देस, अरपी आत्मना वेने.

૪
 ઓ, મેરી સિથિનિ લગાવરણીવાલિ અપ્પરમ્ સપ કરી સંધામ કરી
 રોડેએ "અથો દસો અવખ દેસો" આ વાચન પુરુ પુરુ અત્તોરેનું
 સમરણ કરાવે છે, અને તે અવખ દેસુ છે એમ જણાવે છે. બાલ
 દેસમાં અત્તવાર જન્મ પારણ કર્યા પછી જરા મન લુપ્ત થઈ નહી.
 મારે દે નિર્મલ દેસના વાસી! અત્ત્યા બાલ અવપર્યથી ઉપચોમ સંદરી
 પોચના મુદ સ્વાપમાં ઉપચોમ રાખજો, પોચના અત્તોરેભાંજ

પોતાના આત્મદેશને કર્મચતુ દરાવીને તાબે કરજે, પોતાના આત્મદેશમાં જ
ચાનદર્શન ચારિત્ર ગુણથી ખરી સ્વતંત્રતા સમજજે. પરપૌદ્ગલિક દેશ
જડ અને દુઃખદાયક સમજી હવેથી તું પોતાના દેશને બહીષ્કાર નહો. સદા
આત્મદેશમાં રમનારા બધા જીવો અને સુખને પામ્યા અને પામશે.

સ્વમત તત્ત્વો ॥

- ૧ જગત્ અનાદિ કાળથી છે.
- ૨ જગતને ઉત્પન્ન કાંઈ કરતું નથી.
- ૩ દુનિયાનો પ્રલય થતો નથી, અને પ્રલય કરનારો કાંઈ નથી.
- ૪ કર્મ, જીવોને અનાદિ કાળથી લાગ્યું છે.
- ૫ જીવોનો કર્મ કર્મ પ્રમાણે ન્યાય કરી સુખ દુઃખ આપનાર અન્ય
દેવિર નથી. સ્વતંત્ર કર્મના યોગેજ જીવો સુખી દુઃખી થાય છે.
- ૬ મુક્તિમાં ગમેલા જીવો પાછા સંસારમાં આવતા નથી અને એક
ઠેકાણેથી બીજા ઠેકાણે ફરતા નથી.
- ૭ મુક્તિમાં બીરાજમાન સિદ્ધના જીવો નિરાકાર છે, અનંત છાની છે,
અનંત સુખયુક્ત છે.
- ૮ જીવ, અજીવ, પુણ્ય, પાપ, આશ્રય, સંવર, નિર્જરા, બંધ અને મોક્ષ
એ નવ તત્ત્વ છે. દસમું તત્ત્વ નથી.
- ૯ મુક્તિમાં ગમેલા જીવો પરમાત્મા કહેવાય છે. હૃદયરોને મન નથી,
દૃષ્ટિ નથી, રાગ નથી, અને દેવ પણ નથી.
- ૧૦ સ્વાદાદ્યમત પ્રમાણ છે. સ્વાદાદ્યમત એકાંત માહી નથી. માટે તેનું
નામ અનેકાન્તમાર્ગ કહેવાય છે.
- ૧૧ દરેક પદાર્થોમાં પોતાના ધર્મે અસ્તિત્વ રહ્યું છે, અને દરેક વસ્તુમાં
પરધર્મની અપેક્ષાએ નાસ્તિત્વ રહ્યું છે, એ પ્રમાણે એક પદાર્થોમાં
અસ્તિત્વ અને નાસ્તિત્વ એ બે ધર્મ રહે છે.
- ૧૨ જીવો અનાદિ કાળથી છે, તેમને ઉત્પન્ન કરનાર કાંઈ નથી.
- ૧૩ જે જીવો કર્મનો સંપૂર્ણ નાશ કરે છે તે મોક્ષમાં જાય છે, અને
દેવિર તરીકે ઓળખાય છે. કર્મનો નાશ થયા બાદ દરેક પરમાત્મા-
ઓની પદવી સરખી છે. પચાત્ કાંઈ નાનું મોટું રહેતું નથી.
પરમાત્મા એકાંતે સર્વ જગત વ્યાપક જે અદૈતવાદીઓ સ્વીકારે છે
૧ સિદ્ધાંત જોવાને માન્ય નથી. જીવાત્માઓને પરમાત્માના અંદર

તરીકે અદેનચાલીએ ખાને છે, તે કુખિચિત્ર છે. જોયો તે જાન
ખાનના નથી. પરમાત્માના અંશ રૂપે જીવો નથી એમ જોયો
સીમારે છે.

પ્રાનિ ૨૪ અને પ્રુષ એક સાંખ્ય સીમારે છે. તે જોયોને ખાન નથી.
જે જીવો હંધિરખાને જામે છે એટલે જે જીવો મોણે ભવ છે, તે
સીર ધારણ કરી દેખા નથી, અને તે જાજ: સંસારમાં જન્મ
દેખા નથી.

જીનેશ્વર બ્રહ્માને રતિ ધર્મ અને શાશ્વત ધર્મ એ બે પ્રકારનો ધર્મ
દેખન કર્યો છે.

સ્વામી અને ત્રસ એમ બે પ્રકારના કુખિચિત્રમાં જીવો છે.

દેવશોક અને નરક, કલિદિ બ્રહ્મને કથન કર્યા પાછો સત્ય છે.

પૃથ્વી દરવી નથી. ચંદ્ર, સૂર્ય હરે છે, એમ ખાનતું સાધ્યનુસારે છે.

સાનનય, સમજાંથી, વાદ્ય, નવનય, અને ચાર નિષેષ કલિદિસિદ્ધાંત
સર્વે કથિત છે.

રામ અને દેવ રહિત દેવ જલુવા.

પંચમહાત્મ્ય ધારણ કરે, લીનચમ વચનનુસારે ચાલે અને અનેકાંત
ધર્મનો ઉપદેશ આપે તે કુશ જલુવા.

જન્મદમાં જન્મ પ્રાણીએ ધારી જામે અને સદ્ગતિ આપે તે ધર્મ છે.

શુદ્ધેશ્વ, શુદ્ધકુશ અને શુદ્ધ ધર્મની મદ્ય તેનું નામ સદ્ગતિ જલુવા.

આનંદિ કાગધી જૈનધર્મ આખો આખો છે, તેના પ્રવચનનાર લીલ-
કર બ્રહ્મવેદ છે.

જૈનધર્મમાંથી જૈનધર્મ નીકળ્યો નથી. જૈનધર્મમાંથી જૈનધર્મ નીક-
ળ્યો છે. સત્ય જૈનધર્મ છે.

રામ, દેવો ત્યામ કર્યો એ હિત વચન છે.

દિંદા કરવી નહિ, સત્ય વચન મોણતું, ચોરી કરવી નહિ, ચાપથી
ધન ઉપદર્શન કરતું, કુખી જીવો ઉપર દયા લાગવી, કુખીના કુખ
માથા, એ જોયોનું કર્મ છે.

ધર્મને દેવ તરીકે ખાનનાર પુત્ર વિદ્યાને સામજ જલુવા.

કર્મનો કર્મ આત્મા છે, અને કર્મનો આત્મા જન્મ આત્મા છે. અને
કર્મનો આત્મા જન્મ આત્મા છે.

જીવ, કર્મના ચોરે ચાર મિત્રમાં બહાર છે. કર્મનાટથી કુખિચિત્ર જામે છે,
દેવશોક રહે છે કે સર્વ બ્રહ્મ વિષ્ણુમય છે, એમ કહેતું જૈનસિદ્ધાં-
તથી વિરદ છે.

૩૪ સંસાર અસાર છે. આત્મહિત કરવું તે સાર છે.

૩૫ સુખનો આપનાર ધર્મ છે, અને દુઃખનો આપનાર અધર્મ છે. મારાથી વીતરામ વચન વિરુદ્ધ જે કંઈ લખાયું હોય તેનો મિશ્રમિદ્-કાંડ દર્દી છું. કોઈ પણ મતવાદીનું મન દુઃખવચા એ પ્રયત્ન કર્યો નથી, પરંતુ સત્ય સમજાવવા મારો પ્રયત્ન છે. કોઈની લાગણી દુઃખવચાનો પ્રયત્ન નથી. આ લેખમાં મતિ યોગથી કોઈ ઠેકાણે સ્પષ્ટતા થઈ હોય તેની પંડીત પુરોષોએ ક્ષમા કરવી. ભૂલ સુધારી વાંચવી. નિન્દા કરવી એ સારા માણસનું કામ નથી. સત્ય ધર્મને આદરવાથી મુક્તિ મળી શકે છે.

અસારમેવ સંસાર-સ્વરૂપમિતિ ચેતસિ;

વિભાવ્ય શિવદે ધર્મે, યત્નં કુરુત હે જનાઃ ॥ ૧ ॥

અનિત્ય અસાર આ સંસારનું સ્વરૂપ જાણીને હે બધો! મોક્ષને આપનારા એવા સ્વાધ્યાસ ધર્મને વિષે યત્ન કરો. કાવિક, વાચિક, માનસિક પ્રયત્નદારા શ્રી સદ્ગુરુનું અવલંબન કરી ક્ષણે ક્ષણે આત્મ સ્વરૂપે સ્થિર થઈ વ્યવહારનય અવલંબી નિશ્ચયનય હૃદયમાં ધારણ કરી વર્તવું, એજ મનુષ્યાવતારનું કર્તવ્ય છે. કર્મોનુસારે પચાયોગ્ય નિમિત્ત કારણોની પ્રાપ્તિ થાય છે. પુનઃ પુનઃ મનુષ્ય જન્મ પ્રાપ્તિ દુર્લભ છે. જ્યેત્તમેતામાં અંજલી જલવત્ આયુષ્ય ખુટી જશે. જે દિવસ મેરો તે પાછો આવનાર નથી. કાલે કરવા ઉપર જે કાર્ય રાખ્યું હોય તે આજ કરી શેવું. સુખ દુઃખની પ્રાપ્તિમાં ખીજ તો નિમિત્ત માત્ર છે. અમુક મારો વૈરી છે, અમુકે મારે ખરાબ કર્યું એમ હે ચેતન! તું મનમાં લાવીશ નહીં.

યતઃ જં જેણ ક્યં કમ્મં, પુલ્લભવે રૂપભવે વસંતેણં;

તં તેણ વેદઅવ્વં, નિમિત્તમિત્તો પરો હોરૂ ॥ ૧ ॥

પૂર્વભવમાં યા આ ભવમાં વસતાં જેણે જે કર્યું કર્યું છે, તે તેણે અવશ્ય ભોગવવાં પડે છે. કોઈ એવો જીવ નથી કે સંસારમાં રહેો છતાં કર્મચક્રી, નહીં લેખાતો હોય. શ્રી જીવોક્ત કથિત આવક ધર્મ અને યતિધર્મનું અવલંબન કરવાથી જન્મ જરા મરણના દોષો ટળે છે. શ્રી સદ્ગુરુ મહારાજની વાણી સાંભળી આવકની કરણી કરે છે તેને આવક કહે છે. યતઃ

દૃષ્ટોતિ યતિમ્પઃ સમ્યક્ સમાચારીં સ શ્રાવકઃ ।

મુચ્ચતિ શુભયોગેન કર્મ ઇતિ સ શ્રાવકઃ ॥ ૧ ॥

વનમાં બહુકું પડ્યું, કને કરી શી મહાગીર સ્વામીને ઘેર ઉપસર્ગ સહન કરવાં પડ્યાં. શુભ કર્મોદયની વખતે સારી ખુદિ ઉત્પન્ન થાય છે, અને સારાં નિમિત્ત કારણોનો સંયોગ મળે છે. અશુભ કર્મનો ઉદય થાય છે, ત્યારે ખુદિ વિપરીતપણાને બળે છે; અને ખરાબ સંયોગની પ્રાપ્તિ થાય છે. પાપ અશુભ કર્મ છે. અને પુણ્ય શુભ કર્મ છે. શુભાશુભ કર્મ ક્ષયથી મુક્તિ છે. આ છવે કર્મે કરી ચાલરાજ ભોક્તો એકેક પ્રદેશ ને અનંતવાર જન્મ મરણે કરી સ્પર્શો, પણ હજી સંસારમાં બહુકે છે, તેનું કારણ કર્મ છે. મિત્યાવ્ય, અવિનિતિ, કયાવ્ય અને યોગે કરી પ્રદગ્ધ પરમાણુ રસોનું કર્મ રૂપે પરિભ્રમન કરતો અનાદિ કાળથી પુનઃ પુનઃ ચતુર્ગતિ રૂપ સંસાર માં પરિભ્રમણ કરે છે. હે ચેતન! હવે મનુષ્યાવતાર પામી પ્રભાદ કરીશ નહીં, અને સંસારની મોહજાળમાં હસાર્ધ નરક મગન કરીશ નહીં. વારંવાર મનુષ્ય જન્મ પામતો દુર્લભ છે. કાઈની સાથે સાંસારિક વસ્તુઓ ગઈ નથી. પુત્ર, ધન, અને સ્ત્રીને દેખી નું કેમ મોહ કરે છે! અરે છવ! તું જરા વિચાર કે, એ કરી તારૂં નથી. તારી વસ્તુ તારી પામે છે. તેની જો ખોજ કરે તો વારંવાર જન્મ મરણ કરતું પડે નહીં. હમજાન વૈરાગ્યે કરી તારૂં કંઈ દિન ધરાવું નથી. તથા હવાજો નો સારો છે, હવાજો તો ખેડો છે. ઈસાદિ પરમાવમાં રમવાથી તારૂં હજી દિન ધરાવું નથી. તું મનમાં જાણે છે કે કું મમત્તું હું પણ હજી તે મિથ્યા છે. કારણ કે હજી તું સ્વાત્મદિનમાં પ્રવૃત્તિ કરતો નથી. કર્મકંદકે કરી રવિન એવું હે આત્મન! તારે વસવાનું સ્થાન તો તું નપાસ. શાંત શાંત શાંત વરેલા દાડમાં ભોદી માંસની પેશીઓથી બનેલા સરીરમાં તારો નિવાસ છે. અશુભિનું સ્થાન જન સરીરમાં તું રમેા છતાં પેનાનેજ જિવિત ધર્મ નિવા છી રીને માની શકાયો. સરીર કુમિત્ત સરખું જાણી જરા માત્ર તેને વિશ્વાસ કરીશ નહીં. રામ, પાંડવ, અને દુર્યોધન સરખા પણ સરીર કુદી આત્મા મથા, તો પાણીના પરપોટા જેવું આ કે-ખાનું સરીર ક્યાં કુદી રહેશે? વખત જામ્યો જાવ છે. મનુ એક દિન પ્રાપ્ત થશે. હે છવ! તારા દેખતાં હજારો છવ આત્મા મથા નેમ, તું પણ ઘડશે જઈશ. મનુષ્ય મનિમાં પગેજાની સ્થિતિને જાગવનાર હે છવ! કંઈ ધર્મ જૂત કરી શકે અને સદાશ મેવન કરી સ્વાહ્યાદ ધર્મનું સ્વરૂપ જાણી આત્મદિનનો પ્રવૃત્તિ થવ કે, જેથી કર્મ કંપકને નાશ થતાં ધર્મસ્થાન પ્રવેશો કરી નિર્મલ આત્મા પરમાત્મા હવે બની, મેઘ સ્થાનમાં શાદિ અનંતમા બીજે રાખના સ્થિતિ કરે.

हुँदा।

- गुण आशा प्रमत्त विधि, आनि भूत मन दोषः
 गुण आशा प्रमत्त विधि, भर्ष न जानु होषः
 गुण आशा परभां नही, जानु के दिन साधः
 भगन गुण आशा भही, परभावी नही बाधः
 गुण गुण भमवत् नही, गन्धासन्ध विवेकः
 प्रमत्तो नही जस भन विधि, अम गिरोभजि रेकः
 बाध धन भमना भही, अंगर धन हरे त्यागः
 त्याग भदज विवेक नही, नेने नही गिचममः
 भामधुमभां धर्म कथां, अंगर नही उपयोगः
 बाध दृष्टि रक्षणं, लेख कर्मना बीगः
 केम बाध लेभ बासना, बरा हीनिनी आगः
 तेथी गिच गुण येमज्ज, पूरे नही गुण पागः
 दृष्टिमे धर्म कथां, जानी धम लेखः
 साध धर्म सभके नही, नस नप रूप उ होषः
 अंधादुध धर्म कथां, कथां नहि कुणि प्रचारः
 नरे नही संसारने, मिथ्यावी नरनापः
 बराती पारती संसारनी, निरा दिन बाही कथः
 नेने धानानी भही, अगुमनि अकाधः
 बराती पारती नही आभनी, भगन अथस अनापः
 सभके ले कथ गुण साही, तोरे कर्मना पाशः
 स्वर्ग परमनी, केने नही गुण पुदिः
 स्वर्गवादि परमही, भनभां भहे दुष्टिदेः
 धर्म बरा नहि पर भल्लः स्वर्ग ले निरवारः
 संसारी परमं, सभके उ अलुयाधः
 गुण सद्ध संसारभां, गुण बीगी उ सिद्धः
 सभके ने कवि गुण लहे, धर्म बाधन शक्तिः
 बरामे धिन बाजनि, के हरी दूध धर्मः
 धर्म कर्म दारपीने, धर्म बाधन धर्मः

સાધુ કોન્ફરન્સ.

પંચમકાગમાં પણ પરમ પવિત્ર પ્રવચન પંચ પરિપૂર્ણ પ્રકાશિત દેખાય છે. મહા પ્રભુજી ધીમદ્મદાદીરરચામીનાં મહાસાગરો મહત્ત્વા ધરાવે છે. જગદ્ગુરુ દેખાચ્છર્મ, દરિબડ, દીરડીગ્ધ વગેરેના વિજયધ્વજો દામ દામ ફરકાવે છે. આવા દર્શનની અરસામાં જૈન કાન્દર-સ બરરામાં રોંદ મળે એ મીનામાં સુમધ મેગન્ધ બરાજર છે. જૈન ચારોદા દરેક શ્રેણેને દૂર દ્રાણી, ધર્મનેજ વગમી પડી, જાનુબાવ વધારી, આર્દન સાસનને એક સામાન્યત્વ (એકમત્તરીસાન્ય) કરવા પ્રયાત્ન કરે છે. ત્યારે મુનિ મહા-શક્તિ આવા કાર્યને હાથપર ધરે તો શું ન કરી શકે ! ખરેખર મુનિઓને આમાં પ્રુપ્ત વિચાર કરી મંડગ એકમ કરવુંજ થયે. મુનિઓ દરેક જાત-તમાં આગેવાન ગણાય છે. માટે આવા કાર્યોની અગ્રણીતા કરવામાં વિમુદ્ધા છે. જેમ જેમ જામનો બદલાય છે, તેમ તેમ કાપડાઓ પણ બદલાય છે, અને તેથી આપણને વધારે સિસજી મળે છે. આમાં કોઈએ લ્હેમ રાખ્યા જેવું નથી, પણ પ્રેમ રાખી પૂર્ણ કરવું.

વીરવંશી નામ ધરાવી વિશેષ વધારોએ એ જાણીને ડોકાણે દૂપણ જેવું ગણાય. આવતા માપ માસમાં ધીઓપણીજ રથગમાં કાન્દર-સ સંબંધી સૂચના થઇ ગઈ છે. નો તેને માટે પ્રેમ ધારણ કરી ધમાબિમાન છાતી ઉત્સાહી થવું યોગ્ય છે. વિદ્યાનુનિ વર્ગ નિખાત્તસ મનથી અન્યોની વીનતી ધ્યાનમાં લઈ બંધ પડેલો ધર્મદ્વાર ખુલ્લો કરશે; તો પ્રાચઃ આ કાર્ય સદાજ અને સરસ જેવું લાગશે. નિષમ છે કે જે કાર્ય નથી થયું, તે કાર્ય પ્રથમ અગમ્ય દેખાય છે. યથા પડી નેની એક પરિસીમા હા બંધાઇ જાય છે. ઉપકાર મત ધારણ કરશે કે, જેથી આપણા પાંચે મહાવનો બગાડ થશે. ત્યારે ત્યારે પણ તમારાધીજ થવાનું છે. બીજે કોઈ કરવા આવશે નહીં. માટે હે મુનિરાજો ! સાવધ થાઓ ! સાવધ થાઓ ! ! સાવધ થાઓ ! ! !

યતો યતો નિશ્ચરતિ, મનથંચલમ્પસ્થિરં ।

તતસ્તતો નિયમ્યતદાત્મન્યેવ વશં નયેત્ ॥

સ્વાભાવિક રીતે ચચચ એવા મનને સ્થિર કર્યા છતાં, પણ તે સ્થિર ન રહેતાં જે જે વિષય તરફ જાય, તેને વિષયોમાંથી તેને પાછું વાળીને આત્માને વિષેજ સ્થિર કરવું. સર્વ વિષયોમાંથી મનને બેગી એક ડોકાણે જોડવું. સદ્વિચારોથી મન નિર્ભજ થાય છે, ત્યારે આત્મજ્ઞાન પ્રાપ્તિ માટે

લક્ષ્ય બેચાલ છે. મનોવશીકરણ એ મન દિગ્ધિએ વચ કરવામાં ઉચ્ચ
 સાધન છે, અને દિગ્ધિએ વચ કરવી એ આપણું મુખ્ય કર્તવ્ય છે, અને
 તેમનાથી વારંવાર ચેતના રહેવું. કેમકે મન તથા દિગ્ધિ બધું ચંચલ છે.
 એકવાર તેમને વચ કર્યા પછી પણ તેમનો વિચાર રાખવો નહીં. ચંચલતાને
 દમવી તેને ઘાટે વ્રતાદિ સાધન તરીકે મહત્વ છે. સાધ્ય સાધક સાધનનું
 વચાર્થ સ્વરૂપ મહત્ત્વ જોઈએ. જે મન્ય અન્યોન્ય દેખાદેખી ત્યાપન સમ-
 ન્યા વિના કોઈ પણ કર્મનો આરંભ કરે છે: તેઓ તેનું વધેટ ફગ પામી
 રહ્યા નથી. મનુષ્યોને ક્રોધ, દેવ, અન્યનો નિરક્ષર, જેર ખુદિ આદિ અસંજ
 બાપે ઉપજવામાં હેતુ એ દોષ છે: કે અમુક સારું અને અમુક છોડું. એવી
 વિચારવૃત્તિ તેમને બંધાઈ ગયેલી દોષ છે, અને તેથી કરીને પોને જેને ખાકું
 માન્યું દોષ છે તેણે તેમને સદા પ્રથમ ઉપજનાં તેઓને ક્રોધ વર્ષ આવે
 છે. આ ક્રોધના સમયે તેઓ ક્રોધી ભક્તિ કરે છે, ક્રોધ દેવ તરીકે માને
 છે, મારે હટ્યું છે, મનિષ્ટ્યું છે, કર્તવ્ય્યું છે એ આદિ સદ્વિચારોને
 છૂટી જાય છે, અને ક્રોધ વગર એક સમુદાય ગુરુમત્તક તથા દેવમત્તક દળાને
 વિચાર્ય બાપે બને છે. બીજાઓના દોષો, દુર્ગુણો જોઈને મનુષ્ય જે તેના
 ઉપર કોઈ બચાવ છે, અથવા તેને સ્મરતિનું પાવ મળે છે. તેનું કારણ એ
 છે કે તે મનુષ્ય પોતાના જેવા નિર્મળ આ મા છે. તેનું તેનું સ્વરૂપ છે. તેને
 મહત્ત્વ નથી. દોષીના દોષ દેખી તેના ઉપર દેવ ખુદિ કરી નહીં. જન
 આજે તેના દુર્ગુણો નાશ કરવા પારીએ તો તેને ત્યાન થન આપવું,
 ન.નિ આર્મ સીખવો, પ્રેમદ્રષ્ટિથી તેની તથા નિદાગતાં અસ્ત્ર આપવું
 તેની ખુદો સધારીયું. પણ નિરક્ષર તથા ક્રોધથી તથા જવાથી કંઈ ફગ
 થતું નથી. જેમ નિરાશિન મનુષ્યોને આશ્વ આપવાથીજ શાનતરી શીખવાઈ
 શકે છે. તેમ સદ્ગુણોને દુર્ગુણોના દોષ દાગવાના પ્રત્યક્ષીજ અને પોતાના
 સદ્ગુણોનું ઉત્તમ ઉદાહરણ તેને આપવાથીજ તેનું સદ્ગુણી દોષાપણું સંભરે
 છે. દેવદાન મનુષ્યો દોષ કરે છે. તે પોતાના અગ્રાવથીજ કરે છે. દોષને
 દોષ કરીને તમે જેમ જાણો છો: તેમ તે જાણ્ય દોષ નો દોષ કરેજ નહીં,
 અને એવા વધારામાં પણ થયું: અવધુરો દલો કે જેમાં તમને મુખ ખુદિ દોષથી
 તમે તેને ભેડી રહ્યા નથી. જે હજી મનુષ્ય કલમદ ખુદિ રહિત દોષને
 દોષ તરીકે વચાર્થ સમજે છે, તે હજી અસ્ત્ર તે ત્યાગ્ય પ્રજા કરે છે.
 દોષ પોતાનામાં છે કે નહીં તેનું નિરીક્ષણ કરવું એમ કાચથી મુઢી થયો.
 દ્રવ્યસેત્ર ને કાગળાચ, ચોખે ધર્મ સધાવ;
 નિમિત્ત સેવો શુદ્ધ જેમ, કર્મ કલક કલાવ.

દ્રવ્ય, ક્ષેત્ર, કાળ અને ભાવ યોગે ધર્મ સાધી શકાય છે. હે ભગ્વે ! શુદ્ધ નિમિત્ત કારણોને સેવો કે, જેથી આત્માને લાગેલું કર્મરૂપ કલંક દૂર થાય. સુગ્રો યાગ રાખો કે, આત્મા સારા નિમિત્ત સંયોગે ધર્મધ્યાન ધ્યાવે છે. દાસના વખતમાં શુદ્ધ ધ્યાનનો વિરહ છે. તોપણ ધર્મ ધ્યાન તો છે. સત્સંગત કરી, એ ધર્મ સાધન કરવામાં અત્યુત્તમ કારણ છે. જેના સંગે આત્મા, આર્નધ્યાન અને શૈદધ્યાનથી યુક્ત થાય, તેની સંગતિ કરી જેવાં જેવાં નિમિત્ત મળે છે, તેવો તેવો આત્મા થઈ જાય છે. શિક્ષાને સર્વન્ય ક્રિયોનો સ્પર્શ થતાં ઉપજી થઈ જાય છે, અને રાત્રીએ શીત ઋતુમાં શીત પુદ્ગલોનો સંયોગ થતાં શિક્ષા ઠંડી થઈ જાય છે. તેમ આ આત્માને વૈરાગીની સંગતિ થવાથી આત્મા વૈરાગ્ય પામે છે, અને આત્માને મિથ્યાત્વીની સંગતિ થતાં મિથ્યાત્વી પણ થઈ જાય છે. નિમિત્ત કારણો પણ અત્યંત બળવાન છે.

દુહા.

સત્સંગમ એ પામીએ, પ્રગટ પુણ્ય પસાય;

કારણ કારણ નીપજે, વાદળને જેમ વાય.

મોટા પુણ્યના યોગે સત્સમાગમ થાય છે. સત્પુરુષોનો સમાગમ થતાં આત્માના શુદ્ધ સ્વભાવનું જ્ઞાન થાય છે. પચાત્ આત્મા જાગે છે કે, અહો મેં આટલો કાળ અજ્ઞાન ક્ષમામાં ગુમાવ્યો. હું પરવસ્તુમાં સુખની ખાંતિ કઈ છું. પણ પર વસ્તુ જે પુદ્ગલ તે મારું નથી. એ પુદ્ગલ દ્રવ્યની સંગતિ કરી સારી નથી. સુવર્ણ, રૂપ, હીરા, મોતી, અને કર્મ એ સર્વ પુદ્ગલ દ્રવ્ય છે. તે આત્મદ્રવ્ય નથી. આત્મા તે થકી ભિન્ન છે. આત્મા સર્વ પ્રકારના પુદ્ગલ દ્રવ્યથી ભિન્ન છે, આત્મા અરૂપી છે, અને પુદ્ગલ દ્રવ્યરૂપી છે. તો રૂપી દ્રવ્ય સાથે અરૂપી જે આત્મા તેને સંગતિ કરી બઠતી નથી. પુદ્ગલની આત્માથી ભિન્ન જાતિ છે, અને એ પુદ્ગલ દ્રવ્ય આત્માને યત્નુ સદય છે. માટે શત્રુમત્ પુદ્ગલ દ્રવ્યની મિત્રાઈ મમતા બાવે કષો સુઘ માણુસ કરવા ધારે! એ પુદ્ગલ દ્રવ્યની સાથે પ્રીતિ કરતાં દુઃખ પમાય એ નહીં છે. કર્મરૂપ પુદ્ગલ દ્રવ્ય સંયોગે આત્મા પોતાનું જ્ઞાન ભૂલી ચોરાઈ લાખ છવ યોનિમાં બગડે છે. સુગ્રોએ યાગ રાખવું કે, સત્સંગમ અત્યંત દિતકારક છે. શી આનંદપનક મહારાજ કહે છે કે, જેણે શાંતિ સ્વરૂપ પ્રાપ્ત કરવું હોય તેણે શુદ્ધ આસન મેવર્ણ.

શુદ્ધ આસનન આદરે, તણ અવર જંગલસરે;

તામસી જ્ઞાતિ સવિ પરિહરી, ભજે સાત્વિકી સાસરે. ૧

કુલ જન મંગલિ પદિદશી, બરે શુભર મંગલનરે;
 લોમ સામર્થ્ય મિત્ર બારથી, કરે શુભનિ નિદાનરે.
 મિત્રિ વાણ મનમન કરવા ક્રિયા કરે છે અને કુલ જનોની
 મંગલિ ન્યામ કરવા કરે છે નારા, ક્રિયા વગેરેમાં આપા પરમાવધા
 રૂપ વધતી શક્તિ ક્રિયાકર કરે છે, શી મર્યાદા મનમન કરવાથી આપા
 મનમન થાય છે. વિશ્વાત્મનો ન્યામ કરે છે, અને કુલકુલ વધારેનું જ્ઞાન થાય
 છે. એ સારે મર્યાદા સમાવયનું કમ છે. પ્રેમી રાજ્ય મર્યાદા નહિ. પણ
 સર્યાર સમાવયથી આપા કરવા નેપલ બાલ્યો પણ મર્યાદા સમાવયથી
 સમાવયને જાણ કરે છે, અને આપાને મર્યાદા આપાને આપી જ્ઞાન
 દેવન મર્યાદા રૂપ રૂપવર્ણન આપા થાય છે. એ મર્યાદા મનમન મર્યાદાને
 પ્રાપ્ત થાયો.

પર્યુષણ વર્ષ.

શી રાખેશ્વર પાર્વનાથ, સમરી દરદર મનમન;
 શી પર્યુષણ મહામનમન, વર્ણન કરે શીમાર.

અર્ધન અવધન માંમા મહાશીર દેવ, તેમનું કાલ કૌનકાસન નવરત્ન
 વને છે. ૧ સાધુ, સાધી, સાધા અને આપા આપા આપા સમ સાંચા
 આપાના કરે કુલકુલ સરિ કરે, ત્યાં સુધી નવરત્ન વિષયાન રહેશે.
 કાલકુલ અને તેની વચન મારે થા.
 શીમાર મહાશીર અમર્યાદી, નવમેને કોઈ વરં મરે અને, વા નવમે
 માર્ણ વરં મરે અને, શી આનદપુર નવરત્ન (વાનમર્યાદા) મુવસેન રાજ સા-
 નવ કરેને. દને. તેને આપા વરત્ન મેનમન નામે પુત્ર દને. તે રંપમેને
 મન્ય થાયો. રાજ આપા રીમાગુર કરે. તેથી શી મર્યાદા થાયે જન-
 કામામાં પણ આપી રહેને. નરોને. તે પ્રમાણે પ્રભુ પણ રીક કરવા
 થાયો. પર્યુષણ વરં આપાના છતાં પણ આપાથી રીક કરેને કોઈ કુપા-
 કર્યાં આપાના અમર્યાદા થાય. આ પ્રમાણે જર્મની દાનિ દેખીને શી મ-
 દાપાન મુવસેન રાજ થાયે મથ. રાજને કષ્ટ કે રાજના તમે રીકાગુર
 કર્યા છે, તેથી નવરત્ન સર્વ કોઈ રીકાગુર થાય છે, અને જર્મની અમેથ
 વરે છે. તે રાજના રીક કરેને પુત્ર નથી. આપાના પુત્ર થાય આપા રીક
 કુલી રાજનું નથી, સંસારમાં રીક રીકનું નથી. કર્મના પોષે સમા સંનથીઓ
 થાય છે, અને તેમને વિષયાન પણ થાય છે. આપાના મનમન છે. રીક દ-

નિયામાં અમર રહ્યા નથી અને રહેવાનો નથી. સંસારી છતાં ખીળતા મરણથી દુઃખી થાય છે. પણ જરા યાનથી વિચારે તો માત્રુમ પડે કે, જેમ તે મરી ગયો તેમ તું પણ મૃત્યુ પામવાનો છે. જ્યાં સુધી કર્મ આત્માને લાગ્યાં છે, ત્યાં સુધી જન્મ મરણ, સમુદ્રના મોગ્નની પેઠે થયા કરે છે. સંસાર અસાર છે. એમ કોઈ વિરક્ત જાણી શકે છે, અને સંસાર સ્વરૂપ અનિત્ય જાણી શોક કરવો, તેમાં શું તે મૃત્યુ પામેલો પુત્ર પાછો આવી શકે તેમ છે? ના નહીં. તો નાદક કેમ શોક કરવો જોઈએ? દે રાજા! તમે ઉપાધ્યયમાં આવો તો નવમા પૂર્વમાં આઠમા અધ્યયનથી થી બદ્ધ બાદ સ્વામીએ કારેલું કલ્પસૂત્ર મહા માંગલીક રૂપ કર્મક્ષય કરનાર છે. તે વાંચુ' કે જેથી તમારો શોક નાશ પામે. તે વાત રાજાને ગમી, અને અંત્રીકાર કરી. સભા સદિન રાજા ઉપાધ્યયમાં આવ્યો. ત્યારે નવ વાચનાએ કરી અને પ્રભાવનાએ કરી કલ્પસૂત્ર સુરએ સભા સમક્ષ વાંચ્યું. રાજાનો શોક મર્યો. તે દિવસથી સર્વ શોક સમક્ષ કલ્પસૂત્ર વાંચવાની પ્રતિષ્ઠા અને તે પ્રમાણે સુર પરંપરાએ દાસ પણ તે પ્રમાણે વંચાય છે. એ વાંચવાથી માધુ, સાધ્વી, આવક અને આવિહાને કલ્યાણની પ્રાપ્તિ થાય છે.

કલ્પસૂત્ર મંત્રમય છે, તે ઉપર એક ટોચીપુત્રની કથા.

કોઈક ટોચીનો પુત્ર વનમાં ગયો ચારણ મર્યો હતો. એક દિવસ તેને મર્યે કરડ્યો તેથી તે બેભાન થયો. તે વાન લોકોના મુખથી તેની ખાનાએ માંમળા અને તે વનમાં મહા ત્યાં તેણે પુત્રની બેભાન અવસ્થા જોઈ મોહના વશથી રૂદન કરતી તે પુત્રનું ચારંવાર અરજી કરે છે. ૧ દંમ ! ૧ પરમદંમ ! આ પ્રમાણે ચાર પદોર કુટ્ટી પોઠાર કર્યો. તેથી ટોચીના પુત્રને ઝેર ઉતર્યું, સાળે થયો. મવારમાં ખાના અને હોઠો બે જળ મામમાં આવ્યાં. તમરનાં શોક આમરવૃક્ષ થયાં, અને મંત્રચરીઓ હરેલ લાગ્યા કે! દે ટોચી! તે શિ વચાય કર્યો કે જેથી રિષ ઉતર્યું. ટોચીએ ઉતર આવ્યો. દુ મંત્ર જાળની નથી. તેમ આજે પણ જાળની નથી. પણ ને આખી સજિએ ૧ દંમ ! ૧ પરમદંમ ! એમ કરી રૂદન કર્યું. તેથી ઝેર ઉતર્યું. તે માંમળા મતરાદીઓ ખાના કે એ મંત્ર સ્તવ છે. અમર પામે નવ ઉત્તમ થાય છે. તેમ આ કલ્પસૂત્ર સાંભળનાં વાંચનાં જોવાજવનાં થાય જાય છે. એનું મહા મહાઅવ કલ્પસૂત્ર અમરનું છે.

પરંપરા પરં મદિમા.

મંત્રમાં શી પરનેતિ મત, તીર્થમાં શી સદુજ્જ તીર્થ, દાનમાં અમવદાન, મુજમાં વિનયમુજ્જાન, વન મંત્રે ચત્રચરંવન, ઝોરે મંત્રે નિરમ, તપ-

[illegible]

श्री यशुपाल पंच दिवसा.

આ પુણ્ય પદ દિવસો.
 આ પુણ્ય પદ આજની આરમ્ભ દિવસ (ત્રીસનો દાવ દોષ નો
 અગ્રીઆરમ્ભ દિવસ) એમ છે. આરમ્ભ: સ્તીર આપના દિવસે મનમસ્તી-
 દેનિમ્ભ. આર મહીનાનું પાપ અપોયણ નિવિગ કરવામા આર છે.
 આમજી જી દિવસોમા કાપમજ દેવી રીતે વાચા. પુણ્ય પદમાં માધુ
 મદામજી, તથા આજીએ આ રીતે વનું. તેનું વનું કરવામાં આર છે.
 અને પુણ્ય પદમાં આજીએ વનમજવન એટલે કે આર અને આરો વા
 આરવા દેવો નહીં, ને જીવો વનમજ કરવામા આર છે
 દરેક મહારે આરો

દશ પ્રકારે સુનીષ્ઠનો આચાર.

૧. પટેલ અને હોળા તીવરના માધુને મંપ ધરણ વખત, અરવચાર
ખાનોપેન ચોથ પડે, સાગચાર દાવનો કપડો, એકેલે ચાર અગુચવી
દુઢવની, છૂંપે પ્રાવવલ દોષ, એ અમેલકકાચ ગુજા દોષ. બાદીસ તીર્પ-
કરના સાધુઓ જાગુ અને પડિન દોષ છે. તેથી ને મનવાગા પંચદશી
વખત રાખે માટે તેને સમયક કહે છે.

૨. ગદેલિક કાચ—ગાદીમ તીવરના માધુને મંપ ધરણ વખત, અરવચાર
ખાનોપેન ચોથ પડે, સાગચાર દાવનો કપડો, એકેલે ચાર અગુચવી
દુઢવની, છૂંપે પ્રાવવલ દોષ, એ અમેલકકાચ ગુજા દોષ. બાદીસ તીર્પ-
કરના સાધુઓ જાગુ અને પડિન દોષ છે. તેથી ને મનવાગા પંચદશી
વખત રાખે માટે તેને સમયક કહે છે.

૨. ગોઠિયા કાપ—જાડીસ તીવ્રકમ્બા જમનમાં સાંકડા માથીના માટે કાપી જુદાં જુદાં જાતના, પાણી, ઓઈલ, વગેરે, અને પાત્ર જાળવ્યા હોય, તે જોવા નિમિત્તે જાળવ્યા હોય તેમ માથાને કાપે નહીં. પરંતુ બીજા સાંકડા કાપે, કેમકે તેને આપાકારીક હોય જાઓ નથી. જ્યુ પડેલા અને હેમ્સા થી શીર ભયવાનના માથાને તથા સાંકડીએ બીજાના માટે જાળવેલ અપદાર વચેરે સરોને કાપે નહિ એટલું વિગત છે.

૩. ને ઉપાધવનો કાપી હોય તે...

૩. જે ઉપાધયનો અર્થ નદિ એટલું જિગૃહ છે.
 ૪. સંસ્કૃતિ—જે મોટા ઉપધન માળ હોય તેને
 તીર્થકરના સાધુઓને માટે

૪. સમીક્ષા—મેટા કચરખાન સમીક્ષા દોષ તેના ધરનો પિડ ગ્રામીસ
તીર્થકરના સાધુઓને કાપે પણ પદલા અને હેલા તીર્થકરના વાસના સાધુ

સાધ્વીને રાગના ધરનો આહાર કદ્યે નહીં; કારણ કે અપમાન-બીજના મનમાં અપમાનગત વિગેરે દોષો ઉત્પન્ન થવાથી જોન સાસનની લાભતા યાય.

૫. શ્રી વીતરામના ધર્મને વિષે પુરૂષ પ્રધાન ધર્મ પ્રવર્તે છે, માટે સૌ વર્ણની સાધ્વી હોય તોપણ એક દિવસના દીક્ષિત સાધુને વાંટે એ કૃતિ-કર્મ કદ્ય છે.

૬. છટ્ટો વ્રત કદ્ય કહે છે. બાવીસ તીર્થકરના વાસના સાધુ તથા સાધ્વીને ચાર મહાવ્રત ૩૫ ધર્મ કહ્યો છે. ચોથું વ્રત અને પાંચમું વ્રત એક કરી માને છે. એટલે સ્ત્રીને પણ પરિમદ માની પરિમદમાં તેનો અંતર્ભાવ કરે છે. કારણ કે જ્યાં સ્ત્રી ત્યાં પરિમદ અને જ્યાં પરિમદ ત્યાં સ્ત્રી હોય છે. માટે બાવીસ તીર્થકરના સાધુને ચાર મહાવ્રત જાણવાં અને પ્રથમ તથા ચરમ તીર્થકરના સાધુ સાધ્વીને સ્ત્રી જુદી અને પરિમદ પણ જુદો, માટે પંચ મહાવ્રત જાણવાં. પહેલા અને ચરમ તીર્થકરના સાધુને છટ્ટું રાત્રી બોજનવ્રત મૂલ ગુણમાં છે અને બાવીસ જીનના સાધુને રાત્રી બોજનવ્રત ઉત્તર ગુણમાં છે.

૭. જ્યેષ્ઠ કદ્ય—પ્રથમ અને ચરમ તીર્થકરના સાધુઓને વડી દીક્ષાથી નાના મોટાપણું ગણાય છે. અને બાવીસ તીર્થકરના સાધુઓને દીક્ષાના દિવસથીજ નાના મોટાપણું ગણાય છે. પ્રથમથીજ વિશુદ્ધ ચરિત્ર પામે છે માટે.

૮. પ્રતિક્રમણ કદ્ય—બાવીસ તીર્થકરના સાધુ જ્યારે પોતાને પાપ લાગ્યું જાણે ત્યારે પ્રતિક્રમણ કરે, અન્યથા ન કરે, અને પહેલા તીર્થકરના સાધુ તથા છેલ્લા તીર્થકરના સાધુઓ તો પાપ લાગે વા ન લાગે તોપણ પ્રતિદિવસ પ્રતિક્રમણ કરે. બાવીસ તીર્થકરના સાધુઓ દૈવસિક અને રાષ્ટ્ર એ બે પ્રતિક્રમણ કરે, અને પ્રથમ તથા ચરમ તીર્થકરને ચારે દૈવસિકાદિક પાંચ પ્રતિક્રમણ કરવાનાં કહ્યાં છે.

૯. માસ કદ્ય—શ્રી બાવીસ તીર્થકરના સાધુઓ ઋશુ અને પંડિત માટે તેમને માસકદ્ય કરવાનો નિયમ નથી. જે લાજ જાણે તો એકજ ક્ષેત્રમાં બધા કાળ સુધી રહે, અને પહેલા તથા છેલ્લા તીર્થકરના સાધુ તો એક માસ પર્યંત રહે. માત્ર ચોમાસામાં ચાર માસ પર્યંત રહે; કેમકે વધારે રહેવાથી શુદ્ધરૂપ સાથે પ્રતિબંધ યાય, હવડાપણું પમાય. “અતિ પરિચયાત્ અવગત” એ વાક્યનો બાવાર્થ વિચારવા લાયક છે. એક ઠેકાણે રહેવાથી દેશ વિદેશ સંબંધી જ્ઞાન ન યાય. કદાચિત્ દુર્બિંદા દુઃસાધ્યતાદિક કારણે રહેવું પડે તોપણ વસતિપદ્ધતિ કરે. પોજ પાડો પલટાવે. ધર પલટાવે. સંચારાની ભૂમિ પલટાવે. એમ બાવથી માસ કદ્ય કરે.

તોપણ યથાયોગ્ય લાભ થઈ શકે છે. પ્રતિક્રમણ કરતાં સારો ભાવ છે તેજ પાપ ક્ષયકારક છે, સમજીને જો પ્રતિક્રમણ યાચ તો અત્યંત લાભ યાચ. સુર મહારાજ સમજ પ્રતિક્રમણ કરવાથી વિશેષ ફાયદો યાચ છે માટે દરેક શ્રાવકોએ પ્રમાદને ત્યાગ કરી પ્રતિક્રમણનો લાભ લેવા સુઝું નહિ; અવસર પાડો આવનાર નથી.

૨. પ્રત્યાખ્યાન (પચ્ચખ્યાણ.)

શ્રાવકોએ નવકારથી, પોરિથી પોરિથી, સાદૃપોરિથી, એકાસ્રણ; આં-બીસ, ઉપવાસ, છૂં, અને અનુમ આદિ તપ કરવો. છતિ સક્તિ ગોપવરી નહીં. નવકારથીના પચ્ચખ્યાણથી સો વર્ષનું નરકનું આયુષ્ય ત્રુટે છે. પોરીથીના પચ્ચખ્યાણથી દહાર વર્ષનું નરકનું આયુષ્ય ત્રુટે છે. સાદૃ પોરિથીના પચ્ચખ્યાણથી દસ દહાર વર્ષનું નરકનું આયુષ્ય ત્રુટે છે. એમ ઉત્તરોત્તર પચ્ચખ્યાણથી બીકણાં કર્મ પણ નાશ પામે છે. પર્યુષણ પર્વમાં અનુમનો તપ કરવાથી અત્યંત લાભ યાચ છે. વિવેચાસનાની શ્રેણીઓ નાશ પામે છે. સમભાવે કરી તપ કરવો. તપ કરીને કોપ કરવો નહિ. અનુમ તપ ઉપર

નાગકેતુ દર્શાવત.

મંદકાંતા નમરીમાં વિગ્ધમેન રાગ રાજ્ય કરનો હતો. તે નમરીમાં મીકાંતનામા શેઠ વસતો હતો. તેની સિખી નામની સ્ત્રી હતી. તેને ટકા-વરઘામાં ધણે ઉપાયે પુત્રની પ્રાપ્તિ થઈ. એક દીવસ તે શેઠનું સર્વ કુટુંબ પરપર વાતો કરે છે કે પર્યુષણ પર્વ આવશે ત્યારે આપણે અનુમનું તપ કરીશું. તે વાત સાંભળી બાગકને જ્ઞાતિ સ્મરણ જ્ઞાત ઉત્પન્ન થયું. તેથી પૂર્વભવ દીો ત્યારે બાગકે પણ મનમાં અનુમનું તપ ધાયું. તે દિવસથી ધાવતો નથી તે જોઈ માતા પિતા ધલું દુઃખ ધરતા ગામમાં. ધણા ઉપાય કર્યા તોપણ સ્વનપાત કયું નહીં. પછી તે બાગકને મુધાના યોગે મૂઝાં આવી તેથી મૃત્યુ તૃણ થયો. બાગકને એમ દેખી પિતાનું દંડુ કાઢી મયું, છવ નીકળી ગયો, અને કુટુંબ પરિવારે મગી બાગકને મુરેશો જાણી ધરતીમાં બંધવો. પછાત રાગને ખમર પડી કે આપણા દેશમાં (નમરમાં) અપુત્રીઓ શ્રીકાંત ગેડ મરણ પામ્યો, માટે તેનું ધન સુંદી લાવતા રાગએ મજબૂત મોકલ્યાં. મજબૂતો શેઠને ઘેર આવ્યાં. એવામાં અનુમ તપના મદિમાણી ધરજેન્નનું અસન ચળું ત્યારે અર્વાધમને કરી સર્વ જ્ઞાન જાણી ધરજેન્ન ત્યાં આદ્ય રૂપે આવ્યા અને રાગના મજબૂતોને ધન લેતાં અટકાવ્યા. રાજપુત્રોએ ગમ્મને ખમર આપી કે તેનું ધન કોઈ આદ્ય અપ્તો છે

તે લેવા દેતો નથી. તે સાંભળી રાજ પોતે કહેવા લાગ્યો કે અપુત્રીયાનું
ધન લેવાં અટકાવ કરવાનું હું કારણ છે ! ત્યારે જાણલુ રહે ધરલેન્દ્રે કહ્યું,
‘એનો પુત્ર જીવનાં ધન કેમ કરી લેશે ! રાજ બોલ્યો—પુત્ર ક્યાં છે !
ધરલેન્દ્રે સર્વના દેખતાં જીવનો જાગક પૃથ્વીમાંથી કાઢી દેખાડ્યો. ત્યારે
રાજએ તિરમકથી પૂછ્યું “તમે કાણ છો ! આ વાત તમે શી રીતે જાણી ?”
ત્યારે જાણલે કહ્યું “હું ધરલેન્દ્ર છું. એના અનુમના પ્રભાવથી હું અહીં
આવ્યો છું.” ધરલેન્દ્રે કહ્યું “હે રાજા, આ પુત્ર મહાપુરુષ છે, એને સ્વયમ
કર્મ જાણી છે. આજ ભલે મોક્ષ જશે. તમે એનું યત્ન કરશો. તમને પણ
મહા ઉપકાર કરનાર થશે.” ધરલેન્દ્રે પોતાના મગાનો દાર જાગકને પડેરાવ્યો,
અને સ્વયંવાનકે મથો. પશ્ચાત્ રાજએ જાગકને દાથી ઉપર બેસાડી મહા
આંખરથી તેના ધેર બાણી કહ્યું કે આ જાગકને સુખમાં રાખશો. સમાં
વહાણાંએ શીકાં રોડનું રૂપ કાર્ય કરી તેનું નામ નામકેનું પાડ્યું. પશ્ચાત્
નામકેનું અટકી ચતુર્થીનો ઉપચાર, ચતુર્થીનો છૂં અને વર્ષુવચ્ચનો અનુમ
કરવા લાગ્યો. અને જીન લેવા, સાધુ લેવા કરતો પરમ આવક થયો.

એક દિવસ રાજએ એક પુરુષને ઝોરીનું જુદું કવચ ચઢીને ખારી
નાંખ્યો. તે મરીને બ્યાર થયો. તેજે ત્યાં જારી રાજને લોકી વખતો ક્યો,
નખર જેવડી સિંચ વિઠ્ઠલો લોકીને બાવરાવવા લાગ્યો. તે જોઈ નામકેનુંએ
જીવંત હેનુંએ તથા ભવવનના દેખનો વિનાશ થતો જાણી ભવવંતના પ્રાસાદ
ઉપર ચડીને પડની સિંચાને દાયે ધરી રાખી. એરી તપની સમિત દેખી
બ્યાર જારી પડે લાગ્યો. નામકેનુંના વચનથી રાજને પણ સાચા કરી.
ઉપર હર થયો. નામકેનુંનું રાજએ સન્માન કર્યું. એક દિવસ નામકેનું
ભવવંતની પૂજા કરતો હતો. દેવ માંદેલા તબોગી સર્પે તેને ડહ દિવસ
શુદ્ધ પાને કેવગાળન ઉપજ થયું. દેવગાએ રત્નેદરજી સુદપતી પ્રમુખ સા-
ધુનો વેર સમર્પ્યો. ભવ જીવંતને દનિભોધ દેતાં છતાં અનુક્રમે મોક્ષ નમરે
પડેલાં. તેમ ભવ જીવંતે વચાસમિ તથા કરવામાં પ્રતિ કરી. તથા
કરવા ઉપર જો પુરુષો આશિ કરે છે, અને ખાચ પીચાથીજ કાન મોક્ષ
મગરી એમ માનવારા જીવે મુલિ જામી સાચા નથી, શી મહાતીર સ્વામી
જાણવા હતા કે હું આ ભવમાં મોક્ષ જવાનો છું છતાં છું અનુભવિ તથ-
અર્થ કરી કર્મનો નાશ થયો નો બાચરા ખમર જીવે કાઈ કરી તથાઅર્થ
કરવા નથી અને દરજાને અટકાવ છે ને ભવમજી કરી બંધન દુઃખ
જામશે. વિનયકાને અવરજન કરી વર્ષુ તેમજ દિન છે. આ દેશજી
જાલ અને અન્નંતર ને પ્રકારના તપથી મુલિ અને નેમ સમર્પ્યું.

૩. પર્યુપણુ પર્વમાં જિનેશ્વરની પૂજા કરવી.

શ્રી પર્યુપણુ પર્વમાં વિશેષતઃ કરી જિનેશ્વર ભગવાનની પૂજા કરવી. પૂજા જિનેશ્વરની કરતાં કર્મનાશપૂર્વક આત્મા નિર્મળ થાય છે. સંસાર સમુદ્ર તરવાને માટે વીતસમની પૂજા વહાણ સમાન છે. પ્રથમ તો જીવ જંતુ વિનાની જગ્યામાં નિરવધ પાણીથી સ્નાન કરવું. યોગુ પાણી જેમ વપરાય તેમ વિવેક રાખવો, શુદ્ધ વસ્ત્ર પહેરવાં, પોતાના ઘરનાં કેઠર, ધૂપ, દીવો વિગેરે વાપરી પૂજા કરવાથી શુભ ભાવમાં રહિ શકાય છે. પરમેશ્વરની પૂજા સ્થિર ચિત્તથી કરતાં અત્યંત લાભ થાય છે. ધણા લોકો પ્રાયઃ એક પરમેશ્વરની પૂજા કરનાં ઉપરા ઉપરી પડી જવાય, તેમ પણ કહે છે. દીવા દાનસમાં જળણથી મહાય નો જીવની રક્ષા થાય. પરમેશ્વરની પૂજા કરતાં પહેરવાનાં વસ્ત્ર શુદ્ધ રાખવાં. ધીના ચઢાવા વગેરે પણ પ્રભુ પૂજના બોલાવવામાં આવે છે, તેથી દેવ દ્રવ્યની રહિ શકાય છે. પહેલી દુ પૂજા કરી, દુ કરી એમ બોલી દેશસરમાં કેટલાક મનુષ્યો ગરબડ કરે છે, પણ તે બુદ્ધ નથી. કેટલાક દેશસરમાં બોલા બોલી કરે છે, પણ તે બુદ્ધ નથી. અગ્ર-પ્રકારી, સત્તર બેઠી, એકવીસ પ્રકારી આદિ પૂજાથી આત્મા પોતે પૂજ્ય પદ પામે છે. દેશસરમાં દાંડી, ખાસ, વિગેરેને સ્વચ્છ રાખવાં. ધીનાં કોડીયાં ઉઠાવી સાફ કરવાં, દેવ દ્રવ્ય કેટલું છે, તેની ખજાર ભેરી એમ સાચા દુરભાવે છે. યાદ રાખો કે પર્યુપણુ પર્વની ધામધૂમમાં ચાર, ગંડીયાં સાંક, દેશસર વિગેરેમાં પેશી ચોરી કરી જાય છે. એમ કેટલેક કેસો બને છે. માટે ગરબત રાખવી નહીં. નાના મોટા દરેકે પ્રથમ જિનેશ્વરની પૂજા કરવી જોઈએ. પ્રથમ તો સ્નાન કરવાથી આશરણ દૂર થાય છે, અને પ્રભુ પૂજાથી કર્મખળા દૂર થઈ આત્મા સ્વર્ગ મિદિનાં શુભ ભાગવનાને થાય છે. માગજો પામેથી ફૂલના દાર ભેઈ તેમને પેમા આપનાં પર્વના વિનોદમાં વાંચા ઉઠારી ટીટા કરવો નહિ, પણ પણ વિધિપૂર્વક લાવેલાં ભેટાં જોઈએ, વિશેષ શુ ? જેમ આત્માનું ડિન થાય તેમ કરવું. ભાવ પૂજા પણ વિશેષ ભાવથી કરવી તેથી સિવ સંપદા મળશે.

૪. જિનેશ્વર દર્શન.

પ્રતિક્રમણ કરી, બાળ કાર્યમાંથી ધર્મ માર્ગમાં ચિત્ત ખેંચી, વિધિ મદિન પ્રભુ દર્શન કરવા આદર ગત્યા શુદ્ધ વસ્ત્ર પહેરવાં. કોષ, માન, માયા અને લાભ આદિ રોગો ટાળી પ્રભુ દર્શન કરવા જાવું. દર્શન કરવા જતાં માર્ગમાં પેટાજ વિગત વગેરેથી ધન ખરાબ થાય નહિ તેમ અગ્રવું. પ્રભુનાં દર્શન નિમિત્તે જન્મ રમ્યામાં રાખ્ય કયા, સ્ત્રી કથા આદિ વિકર્યા.

કરી નહિ દોડી, કુંડોડી વનેડે જુઓનો ચાલવ, થી નાસ થાય નહિ
 નેમ આપજું. વધાયોમ્મ સ્થાનકે નિશિદી થાડ ઉચ્છરી, દેરાસરમાં પેહી, દેવ
 હસેન કરવાં. વધુ પ્રાણિકા દેહ, પ્રભુ હસેન કરી, સુનિ કરી, કમ્પ પૂજાચાર
 પૂજાનો અનુક્રમ સાચવે. દેરાસરમાં ચેત્ય વંદન કરતા જુદા જુદા એકી
 વખતે ચેત્ય વંદન કરે છે તેથી કામરોગ થાય છે, મરણ કષ્ટ જાય છે.
 મરે તેમ થવું જોઈએ નહીં. ચેત્યવંદન એક જાણ કરે, અને બીજા સાં-
 બને, તેમ થાય તો માફ. યુર મદારાજ દેરાસરમાં હસેન કરવા આમ્મા દોષ
 છે તે કાઈ વિરતા તેમનો વિનય સાચી કહે છે. યુર મદારાજનો યોમ
 દેરાસરમાં થયો દોષ તે તેમની સાથે ચેત્યવંદન કરવું. પ્રધાન્યોનાં કરેજાં
 ચેત્યવંદન તથા સ્તવનો કહેવાનો અનુચિત રાખવો. જેમ વડાસથી રહિ
 થાય તેમ સ્તવનો કહેવાં. થાડ ચુખો કે મનુષ્ય જન્મ પારપાર મળે નથી
 મરે પ્રભુ હસેન કરવા જતાં આગત્ય કરી નહીં, જિન પ્રતિમા જિન
 સ્મરિખી; આ વચન પ્રમાણે જો વને છે તે અમાર સમુદાનો પાર થાય છે.

૫ ગુરુદરશન.

યુર મદારાજ મરમા ઉપકારી કાઠ બીજા નથી. થી વરોચિતપદ
 કરે છે કે સમકિતવાચક ગુરુજી. પદ્મચુવધાર ન થાય, ભવ કોડા કોડી
 કરે કરતા કોડી ઉપાધ; ગુરુ દેવ યુર ધર્મની મદા કથાવધાર થી
 સરસરોય કરોડો વાં પવિત્ર કરોડો ઉપાધ કરતાં પણ વધાર થાતા લોકાને
 નથી. યુર મદારાજ અને આરોગ્યમાં જડે અનર સમજવું કયું છે કે—

સાવમ્મજોગ પરિવજ્જનામો, સમ્વુત્તયો જહ ધમ્મો ॥

ચીમો સાવગધમ્મો, તદ્ધમો સંવિગ્ગપ્પરકપ્પો ॥ ૧ ॥

જહ મેરુ મરિસચાણિ મ્વજ્જોય રવિપવંદતારાણં,
 તદ્ધ અંતરમર્હંતં, જહ ધમ્મ ગિરધ્વધમ્માણં ॥ ૨ ॥

સાંચ અને મેરુનું જેટલું અંતર, મડી અને પશ્ચિમનું જેટલું અંતર,
 જુ અને હાથીનું જેટલું અંતર, તેમ ચંદ્રસ્ય અને સાંચ મદારાજનું પણ
 અંતર જાણવું. ચંદ્રસ્ય સંવંત્ય દાણા સરખો અને યુર મદારાજને મેરુ
 પર્વત કરતાં પણ અત્યંત મોટા જાણવા. કારણ કે આજ સાવચારની છે.
 અને મુનિરાજ નિરાસના ઉચ્ચવના રસક છે. શી હિનરાધિવના પંચમા અધ્ય-
 અનમાં જારવન પારી યાવક અને પચ મદાવન પારી થી સરગર ને નેમાં મેરુપર્વત
 અને સંવંત્ય દાણા જેટલું અંતર છે એમ કયું છે. ચંદ્રસ્ય લક્ષ્યધિધનિ-કરોગ-
 ધિધનિ દોષ તોપણ રમેદરજ અને કામ મુદપતિ આદિ પારજ કરનાર મુજવંત

ઈત્યાદિ અહ્યયર્થે વ્રતનો મહિમા અત્યંત છે. વિપય લાલસુ શ્રવ જો કે બારે મહિના સુધી અહ્યયર્થે વ્રત ધારણ કરી શકતો નથી, તોપણ જો આઠ દિવસ પર્યંત અહ્યયર્થેવ્રત ધારણ કરે તો ધણો લાભ પામી શકે. વિપયને વિષ સરીખા જાણી તેનો આઠ દીવસ ત્યાગ કરે; મદોન્મત અવસ્થાથી જે શ્રવ અહ્યયર્થેવ્રત ધારણ કરી શકશે નહીં તો અંતે પશ્ચાત્તાપ પામશે માટે આઠ દિવસ પર્યંત અહ્યયર્થેવ્રત ધારણ કરવું તે અત્યંત હિતકારક છે.

૮. સચિત્ત વસ્તુનો ત્યાગ.

પર્યુપણ પરિમાં સચિત્ત વસ્તુનો ત્યાગ કરવાથી અત્યંત લાભ થાય છે. પશુઓ શત્રી દિવસ અગાનાવસ્થાથી વનસ્પતિ વગેરેનું ભક્ષણ કરે છે. એને જ્ઞાન નથી કે વનસ્પતિ વિગેરેમાં શ્રવ છે. પણ આપણે તો જાણીએ છીએ કે વનસ્પતિમાં શ્રવ છે; તેનું ભક્ષણ કરવાથી શ્રવોનો નાશ થશે. એમ જાણતાં છતાં પણ જ્યારે ત્યાગ કરી શકીએ નહીં ત્યારે આપણામાં અને તેમાં શો અંતર કહેવાય ? કષ્ટ નહીં. પર્વતિયિએ પ્રાયઃ પરભવ આયુષ્ય બંધ થાય છે માટે તિથિના દિવસે સચિત્ત વસ્તુનું ભક્ષણ વર્જવું. કશું છે કે:-

શ્રવને આયુ પરભવતણો, તિથિ દિને બંધ હોય પ્રાયરે;

તેહ ભણી એહ આરાધતાં, પ્રાણીયો સદ્ગતિ જાયરે.

વિરતિ એ મુમતિ ધરી આહરો, છત્યાદિ. તિથિના દિવસે પાપનાં કાર્ય કરવાં નહીં. ધણા બધા શ્રવો તો આઠ દિવસ પર્યંત સચિત્ત વસ્તુ વાપરતા નથી. પશ્ચાત્તાપિ સચિત્ત વસ્તુનો ત્યાગ કરવો.

૯. દાન.

દાનં દિ પરમો ધર્મો, દાનં દિ પરમા ક્રિયા;

દાનં દિ પરમો માર્ગ, સ્તસ્માશ્વને મનઃ કુરુ ॥ ૧ ॥

દયા મ્યાદ્ધર્મ્યં દાન, મુપકારસ્તથાવિધઃ;

સર્વોઽદિ ધર્મસંગ્રાનો, દાનેન મોક્ષમર્દતિ ॥ ૨ ॥

વ્રતચારી ચ પાટન, ખિન્નુર્થેવ સમાધિના;

વાનમસ્યઃ તુ કપ્તેન, ગૃહી દાનેન શુદ્ધયતિ ॥ ૩ ॥

જ્ઞાનિનઃ પરમાર્પણા, અર્દનો જગદીશ્વરઃ;

વ્રતકાલે પ્રયચ્છન્તિ, દાનં માંવન્મરં ચ તે ॥ ૪ ॥

ગૃહતાં પ્રીણનં સમ્યક્, દદતાં પુણ્યમક્ષમ્;

દાનતુલ્યસ્તનો લોકે, મોક્ષોપાયોઽસ્મિ નાપરઃ ॥ ૫ ॥

દાન તેજ પરમ ઉત્કૃષ્ટ ધર્મ છે, દાન પરમ દિવા છે, દાન તેજ પરમ આર્મ છે. માટે દેવે કહ્યું 'દાન દેવામાં મન કર. અમરદાનથી દયા થાય છે, દાનથી પરાધાર થાય છે, સર્વ ધર્મ સમુદાયનો દાનમાં અંતર્ભાવ થાય છે. અમરદારી ધાડ કરીને અને શુદ્ધથી દાન કરીને શુદ્ધ થાય છે. નવું દાનને ધારણ કરનાર પરમાર્થ જાતા થી લીધેકર અમરદાર પશુ દીક્ષા સમયે દાન કરે છે. દાન મદણ કરનારને તે દાન નુકસ કરે છે, અને સાંવત્સરિક દેવારને અશ્વપુષ્પ પ્રાપ્ત થાય છે. માટે દાન સમ્માન બીજા કોઈ વધારા મોક્ષ પ્રાપ્ત કરવામાં નથી; એમ કાલકાર દાનનો અદિમા વર્ણવે છે.

દાનના પાંચ પ્રકાર છે. ૧ અમરદાન, ૨ સુધાવદાન, ૩ ઉચિતદાન, ૪ અનુકંપાદાન, ૫ કીર્તિદાન. અમરદાન અને સુધાવ દાન એ બે દાનથી મુક્તિની પ્રતીતિ થાય છે. જાણીય નવું દાનથી મુક્તિની પ્રાપ્તિ નથી. કશું છે કે-યગ દાણેય યજ્ઞસિ સા કર્ણસિ મગગગનમરહંસિ જા મમવદાન કર્ણસિ સા કર્ણસિ તિદુષ્ટો સયલે ॥ કીર્તિની બુદ્ધિથી દાન દેવાથી જે કીર્તિ થાય છે તે દાન વાચકના મધ્યે છે, અને અમરદાનથી થનાર કીર્તિ તે સમસ્ત નવું જુવનમાં પ્રસરે છે.

સાત દેવે ધન વાપરવું. જે કાગમાં જે દેવ સીદાવું હોય તેમાં ધન ખરચવાથી વધારે લાભ પ્રાપ્ત છે. નવકારથી વધેરી કરી આત્મદિન કરવા પ્રયત્ન કરવો. ક્રોધનો નાશ પર્વપણુ વર્ષમાં થવા દેવો નહીં. ધનથી વા રાજની સદાપથી કસાર્થ શોકો પર્વપણુ વર્ષમાં ક્રવ મારે નહિ તેમ કરવું. ધનથી વા ધર્મીઓને પશુ કોઈ મારે નહિ તેમ કરવું. ક્રોધને અમરદાન આપવું તે મોટા ધર્મ છે. એક રાજને રાણીઓ હતી તેમાંથી અણુમાનીની રાણીએ રાજને કરી ચોરને અમરદાન અપાવ્યું. તેથી ચોર પછા આનંદ પામ્યો. તેમ બીજા ક્રવને મારતાં હોયવમાં એ મોકું પુણ્ય છે. રાજ અને તેની રાણીઓ અને ચોર સંબંધી અધિકાર અપહનિદા આપ્યાનમાં આવે છે. થી સદાચર પાસે જઈ તે ધનવત્ કરવું. અદિસા પરમેશ્વરે આ વાક્યને સમજી ક્રવ દયા ચિંતવતી. જામનમરના રાજાએ જાહેર કર્યું છે કે આખા જાવણુ માસમાં પર્વપણુ દિવસોમાં જામનમરના રાજામાં કોઈએ ક્રવ મારે નહિ. આ દુકમના અમર માટે પોલીસને દેખરેખ રાખવા કરમાવ્યું છે. આ દરમિયાન પર્વપણુ પર્વ વધેરી પશુ તહેવતોમાં ક્રવદિસા કરવાનો આકાર પાસકાદે પર્વપણુ પર્વ વધેરી પશુ તહેવતોમાં ક્રવદિસા કરવાનો નિરોધ કર્યો છે. દરેક પ્રકારે ક્રવદિસા થતી અટકાવતી તેવાવકાવું કર્નવ્ય છે. પુણ્ય થોગે મજાએ પૈસો મળ્યું પશ્ચાત્ત સાથે આવનાર નથી. માટે તેને ધર્મ

માર્ગમાં ખચેલા. એ પૈસા પેસ કરતાં શુભ જૂઠું બોલે છે, દિશા કરે છે, છગ કપડ કરે છે, અને તેથી અનંત પાપની સચિનો સંચય કરે છે. તેને ધર્મ માર્ગમાં ખરચી આત્મદિન કરતું. આંધળા, લુહા, ગરીબ લોકોને પણ અનુકંપા બુદ્ધિથી બોજન વગેરે આપતું, તે યોગ્ય છે. શ્રી સદગુર મહારાજ કે જે તરજ તારજ છે તેમને વચ આદારાદિકથી પ્રતિષ્ઠાભવાતે મદા લાભ થાય છે. ઉત્તમ પાત્રે જ્ઞાન આસનમતી શ્રેષ્ઠ આપી શકે છે. શ્રી સદગુર મુનિરાજ સમાન બીજું ઉત્તમ પાત્ર નથી, એમ જ્ઞાન દેઈ અત્યંત ધર્મ લાભની પ્રાપ્તિ કરતી તેજ સુગોત્રું કર્નેચ છે.

૧૭. પ્રભાવના.

બ્યાખ્યાન ઉદયા બાદ અમર પ્રતિકમજી ઉદયા બાદ પનામાં, નાગી-ઝેર વગેરેની પ્રભાવના કરતી. સમાન ધર્મો ગરીબ આવક લોકોને મુમતાન આપતું જોઈએ, એ મોટી પ્રભાવના છે. કેટલાક લોકો નામના જૂખા બીજ લોકો પોતાની વાદ વાદ કરે, એવી રીતે ગરીબ આવક ભાઈઓને અમ વગેરેથી આશય આપે છે, પણ મુમતાન આપતું, તે અત્યુત્તમ છે. જાનિની બુદ્ધિ વિના જમજાદેર જ્ઞાન કરવાથી પણ અવન લાભ છે. દેઈ દેમાભાઈ તથા પ્રેમાભાઈ વગેરેએ પોતાના સમાન ધર્મભાઈઓને ખાસ વેપારમાં તથા વિધવાઓને ધણી મદદ આપી છે, તે પણ પ્રભાવના છે. આરે વધારાની પ્રભાવના કરતી.

૧૮. આંગી પૂજા, અઠ્ઠાઈ મહેલસવ.

દેઈ દેરામરે અનેપરની આની રચાવતી, જાળો બજાવતી; પને ખરે દેઈને પૂજાઓ બજાવવામાં આવે છે પણ પૂજામાં દેઈ આવ્યાં છે તે દેઈ જાળતું નથી. પણ સમજતું કે-પૂજાના અર્થ વગેરેની સમજણ પૂર્વક પૂજાઓ બજાવવાથી મનમાં અવન અવન થાય છે. વધારાની અનેપરના દેરામરે મહેલસવ કરવા.

૧૯. વિધિપૂર્વક શ્રી સદગુર પાસે કદમ્બ વાંચાવું.

દેઈને કદેથી વિધિપૂર્વક મદમુક પાસે કદમ્બ વાંચાવું કદમ્બવગે અર્ધમ અર્ધચન્દ્રાથી દેઈ થાય છે. કદમ્બવતી પે.થી નામદારાજ પાસેથી અર્ધને પે.તને પેર નાવતી. મતિ જમજમ કરતું. વખતે નમરનાં શેઠ એકાદી કદમ્બ જાળકને લાયા ૧૧૨ બેઠાની તેના લાવમાં થતા આપી તે લાગમાં પૂજાક મુકી મજને વજને પૂજાક પાત્ર મુકદારાજને આપીએ પમાર મુકદારાજ વચના અર્થે તે વિધિપૂર્વક સ.જાવતી. નાના મદમુક

કોઈ કુખું તથા સ્થાનિતું નહીં કરે. આ કાષ્ઠનું પણ નિયત છે.
 મનોરંજિત પૂરવા છે. મોં જે કાષ્ઠનું પ્રમાણ નિયત અને વિશાળ પાસેથી
 કાઢે. જેને તે કાષ્ઠના આ ભાગમાં કાપવા જે છે. કુખું છે ૧ -

દુર્ગાચિત્તા વિગ્નામાનગાંમિ દમાવન્ના પૂત્રરાવન્નામે ।
 વિસતવાર્તં નિનુગાંતિ કપ્યં. મયગર્વં ગોમય ને તર્તિ ॥

વધુદાર વા કાનદાર કોશ્ઠમિત્તથી મહા ભૂમિપૂર્વક જે કાષ્ઠ કાપવું
 કાઢે છે તે સંહાર સકુને તો છે
 મમથા જેને જે કોણે કાપે ન દોષ નાશ થાયોએ ત્યાં કુનિ-
 દમને જેમ અને ત્યાં ભૂમિ પ્રમાણ કાષ્ઠનું સંભાળું. કોણપમિ-
 થય કુખમાં કુખું છે ૧ પૂંત્રુ પાં કાઢે છે ને વખતે દેવદાન કો. જુ
 નીકાર કોને વિશે જાતે કાપે. મોં-કર કો છે તેમ આ જુ કરે.

૧૩. આરંભત્યાગ.

જે આદરમાં અથા કાં કરવામાં. કાનદારમાં વધુ તથા સ્થાન
 કાઢેને તથા કાપ તેમ આરંભ કરે. ત્યામ કરે. કોણું, ભૂમિ
 કરી, કર વધુવધું, કાપી આરંભ કરે. ત્યામ કરે. જે આરંભથી
 કાં કાપ વાનવમાં કાળાને ભેગવું પાસે અને કોણ જેનામાં કાપ
 કરે તે વખતે અર્થા કાપ કરે મોં કોળાને ત્યામ કરી, સ્થાન કાપ
 કરી, જેના વિશેમાં કાપ કરે આરંભ કરે નહીં અને બોલ પાસે
 કરી કુખમાં કરે નહીં. કોણ નિશિત વિશે તો વિશાળ કાં નિષે
 કાં કાળામાં કાનદારમાં કાપે છે. કાનદાર કાં જુ ભે તે પ્રમાણે વ-
 નદમાં નહીં કાપે તે તેનું રાગ અને જેનાને ભેગવું પાસે.

૧૪. ચૈત્ય પદિપાટી.

આરંભ કરી કોણ તોને કાનદાર કાન-આરંભ કરે
 મિત્તથી મહાપૂર્વક સંભાળું. આરંભનું પૂર્વ જેની રત્નના આરંભ
 કરી વાળને કાળાને કાપી, કાપ અને આરંભ કરે. કાનદાર
 કરી કાળાને કાપી મોં કોણ કોણનાં વિધિપૂર્વક કરે.

૧૫. સમાપના.

આરંભ કરી કોણ તોને કાનદાર કાન-આરંભ કરે
 વિશેષ કરી, કરી કરી વિશેષ કરી કરવા નિમિત્તે કરવા પાસે
 મુખવતીને જેમ મોંના કાળાને કાનદાર કરી તથા કાનદાર કરી અને
 મોંના કાળાને જેમ મોંના કાળાને કાનદાર કરી, તથા

મોક્ષાભિલાષીઓએ પરસ્પર ખમતું અને ખમાવતું. પરંતુ સુગો ! યાદ રાખજો-
કુંભારના મિચ્છામિદુકકં પેડે નહિ થાય હો !

૧૬. આગત્યની સૂચના.

પર્યુપશ્ચ પર્વ દિવસો સર્વે દિવસ કરતાં અત્યુત્તમ છે તો તે દિવસમાં
નાના અને મોટાઓએ, છોકરા અને છોકરીઓએ ખાજી રમવી નહીં જો-
ઈએ, કચ્છાંએ રમતું નહીં જોઈએ, જુમાર પત્તાં વગેરેથી રમતું નહીં.
ધર્મેના દિવસોમાં ધર્મનુજ સાધન કરવું જોઈએ. આઠ દિવસમાં ડહેસ કરવો
નહીં, કડવું વચન બોલવું નહીં, ક્ષમા કરવી.

૧૭. સાધર્મ્ય વાત્સલ્ય.

બાદરવા સુદી પાંચમના દિવસે સાધર્મ્ય વાત્સલ્ય કરવું, જૈન યામ-
કાને જ્ઞાન આપવું, એમ જે બન્ને સમ્યક્વિધિએ કરી પર્યુપશ્ચ પર્વતું ભાવ-
પૂર્વક આરાધન કરનારા છે તે જીવો કર્મોષ્ટક દૂર કરી સામ્યતપઃ પામ્યા અને
પામશે. ધર્મારાધન પૂર્વક પરમાત્મપદ સ્વપરને પ્રાપ્ત થાઓ એજ મહાકાંક્ષા

જૈનસૂત્રમાં મૂર્તિ પૂજા.

સ્તોક.

પક્ષપાતો ન મે ધીરે, ન દ્વેષઃ કપિલાદિષુ;

યુક્તિમદ્વચનં યસ્ય, તસ્ય કાર્યઃ પરિગ્રહઃ ॥ ૧ ॥

મને વીરપ્રજા ઉપર પક્ષપાત નથી તેમ કપિલશાસ્ત્ર-અન્ય બૌદ્ધશાસ્ત્ર
વગેરે ઉપર દ્વેષ નથી. કિંતુ મારે તો જેનું વચન યુક્તિવાળું-સર્વવત્ત્વ દર્શાવે છે
તેના મારે અંગીકાર છે.-શ્રી હરિમદ્ર સૂરિ.

હવે મૂળ ઉદેશ મથાળાથી વાંચતાં માણુમ પડશે કે જૈન સૂત્રમાં
મૂર્તિ પૂજા એટલે જૈન સૂત્રોમાં શ્રી તીર્થંકર ભગવતોની પ્રતિમાનું પૂજન
સ્તવન કહ્યું છે કે કેમ તે અત્રે દર્શાવવાનું છે.

દુનિયામાં અનેક પ્રકારના મતભેદો છે અને તે પ્રવાદની અપેક્ષાએ
ઘનાદિ કાળથી આક્રમ્ય કરે છે, અને અનેક રૂપાંતરને પામે છે તોપણ તે
સર્વનો સમાવેશ ત્રણસો ત્રેસઠ પાંખડીઓના મતોમાં થાય છે. જુઓ સૂત્રગાંગ
સૂત્ર વગેરે. હવે ત્યારે તે ત્રણસો ત્રેસઠ પાંખડીઓ સાથી કહેવાય છે તેના
ઉત્તરમાં શ્રી વીર પ્રમુ જણાવે છે. એકાંત મતથી તે પાંખડપણને પામે
છે. જેમ ક્રિયાવાદી, જ્ઞાનવાદી, વિનયવાદી વગેરે એક એક પક્ષને માન-
નારા જણાવા.

જાનથી હાથ દેતાં મુર્તેશ્વર મંત્રથી જાન કોઈ તપાસીએમાં મનિ
 મુનિના જાનુકારી કોઈ સ્વભાવ હોય છે. દિલ્લો અને મુમવશન કો ભેદમાં
 વિદ્યો પેરારી તપાસેવતી મુર્તેશ્વરી પૂજે છે-માને છે. ત્યારે મુમવશનો
 કોઈ છે કે પુણ્ય નિર્જનનિવહાર દે દેવિરે કમળા મુર્તે તરીકે હોય સગી
 દે. ત્યારે દિલ્લો પેરારી પેરારી વગેરે કહે છે કે અમારો કબેર અનેક પ્રશ-
 નમાં હોયને પારખ કરે છે. જાદા, વિષ્ણુ, મહેશ્વર કો કહેર પરમાત્માના
 અંશ છે. પરમાત્મા અવગતરૂપે જાણી રહ્યા છે. મારે આખું જગત
 પરમાત્મા સ્વરૂપ દસમન મુર્તેશ્વર છે. મારે નેમન્યા અવાજ જાદા, વિષ્ણુ,
 અને મહેશ્વરની મુર્તેશ્વરી જાનવા પૂજાવાની અને પરમાત્માની મુર્તેશ્વરી જાનિ
 મારવાથી પરમાત્મા પ્રમળ રહે છે મારખ કે જગતનો જા. હવે પરમાત્મા છે.

ત્યારે હવે કૌનન્યા વરખ જવિર થી વીરમુન્યા વચનો થા કહે છે તે
 તપાસીએ-થી વીરમુન્યા જોય કહે છે કે-મુમવશનો એ પુણ્ય સ્વરૂપ માને
 છે તે સત્ત્વ તપી, નેમ નેમન્યાં સાચા મિથ્યાત્વથી અસમજસ છે ત્યારે
 વેદાં વિશે જોઈએ જમ ને વેદાં વચને જમ જોઈએ-વશ્વાથી મિથ્યાત્વરૂપ
 કો છે. મિથ્યાત્વન છે મારે, જુલો સુલગદાંગમુલ.

ત્યારે હવે મુમવશનો અને દિલ્લોથી કૌનો જુલ છે કે કમ ? જગ-
 રમાં કહેડ પાડો કે, હા જુલ છે એ જોય સમને હો. તે મુમવશનો
 અને દિલ્લો મુર્તેશ્વર વગેરે પરમાત્માવાથી થર્મની મિથ્યાત્વથી વરસર થકી
 મારે ત્યારે કૌનો કમળ થર્મને તથા કમળ જોઈએને સીધારે ? ઉત્તરમાં કહેડું
 પાડો કે કૌનોને તે જાનવામાં વેદાંજનું તપી. સર્વ તપાસી પરિપૂર્ણ થી વીર
 પ્રમુદ વચન પ્રમાણે તેમને તે જાણડું જોઈએ.

કો વીરમુન્યા જોય કહે છે કે, જે તપાસી કો વચન સત્ત્વ હોય તે ન-
 પંડી અપેક્ષાએ ને વચન સત્ત્વ છે. એ સત્ત્વ તપાસી સાચા કોય તે આ
 જાનવા સહેલાઈથી સમજી શકાય.

હવે મુર્તેશ્વરને દિલ્લો માને છે. ત્યારે અપણા વીર પ્રમુદ મુર્તેશ્વર
 સંજથી ને કોઈ કહે છે. તે જોઈએ છે. 'અરે આખી કુનિયા પેરારી-પેરારી
 મારણમાં આવે નેમ માને જમ આજણે તે વીરમુન્યા કહેણે થર્મ સત્ત્વ
 સીધારીએ છીએ, અને તેજ સત્ત્વ છે. તે વીર પ્રમુદ પ્રમુદ છે. તેજ સત્ત્વ
 દેશી રહિત છે, તેજ સર્વદા છે. જોય અંગારાવાથી માનીએ છીએ. તે
 તેમના સાચા કબર નાચ મેજવણ વિશ્વાસ રાખી, અને સાચા તપાસી.
 જાનવાના પ્રમાણથી થી વીરમુન્યા કૌન થર્મમાં મા કોય પાયા છે. મરે.

પ્રભુની પ્રતિમાની પોતે પૂજા કરે, પોતે દેરાસર કરાવે તે અસંયતિ જાણવા. તેમ દેરાસર કરવાનો સાધુનો આધિકાર નથી. આવક દેરાસર કરાવે. આવક પ્રભુની પૂજા કરે. કારણ કે આવક ગૃહસ્થાદિની છે. માટે તેણે પૂજા કરી. એમ સૂત્રમાં આગા છે. સાધુમુનિરાજ રમેશ્વરજી મુહુર્તપતિને ધારણ કરી આવકની પેઠે પોતે દ્રવ્યસ્તવરૂપે પ્રભુની પૂજા કરે નહિ. તેમ દેરાસરમાં વસે નહિ. કારણ કે, દેરાસરમાં વસવાથી પ્રભુની પ્રતિમાની આશાતના થાય છે. પોતે હાથે સાધુ દેરાસર સમરાવે નહિ. પરિશ્રદ્ધ ધન ધાન્ય વગેરે સાધુ રાખે નહિ. તેથી વિપરીતપણે વતે તે અસંયતિ જાણવા. ત્યારે તે વખતે અસંયતિ ઉત્પન્ન થયા. તે દેરાસર કરાવવા લાગ્યા અને પોતે પૂજા કરવા લાગ્યા. આવક પાસેથી ધન પામી પોતે પૈસા રાખે, દેરાસરમાં પોતાની ખાલકી રાખે અને વળી શું કરે તે કહે છે. મહાનિશીય પત્ર ૪૯ પાઠ.

સકસકિદ્મમસિષ્ ચેદ્દાલો કારવિવર્ણ તે ચેવ દુરંતત્તર્યંત
લલ્લનાહ માહ મેહિં આસાદ્—સંચેવ ચેદ્દાલો માસિષ્ ગોવિવર્ણ ચ
વલ્લવીરીય પુરિસકાર પરક્કમં સંતેવલં સંતેવીરીય સંતે પુરિસકાર
પરક્કમે ચદ્વર્ણં ડગ્ગાભિગ્ગહે સ્ત્યાદિ.

પોતાની મતિએ પોતે પૈસા રાખી જાતે દેરાસર એટલે જીનેશ્વર ભગવાનની પ્રતિમાનું રચાન કરાવી, તે જુદા લક્ષણના ધણી માંડોમાંડે વાંચા કરી મમતા બાવથી પોતાના માનીને રહે અને સાધુના ધર્મમાં વળતું, બગ પરાક્રમ ફેરવવું તે મૂકે.

આ ડેકાણે ચેદ્દાલયે એટલે જીન દેરાસર એવો અર્થ જૈન દિતેશ્વ પત્રના અધિપતિ તરફથી બહાર પડ્યો છે, માટે સત્કાર્ય કરવા માટે તેમનો ઉપકાર માનવામાં આવે છે. કારણકે ચેદ્દાલય એ શબ્દનો અર્થ પક્ષપાત દ્વિતીય જ્ઞાન વગેરે કરવામાં આવતો હતો તેનો તો હવે પોતાની મેળે નિરોધ થઈ ગયો. અને ચેદ્દાલય શબ્દના ખગ ૨૯ અર્થને સમજવા લાગ્યા. આશા છે કે આગળ ઉપર માગથી બાંધના શબ્દોનું જ્ઞાન થતાં સત્ય તે સત્ય તરીકે પ્રકાશશે, અને હાલપિ ચેદ્દાલય એ શબ્દનો અર્થ દેરાસર ન માનો તો પોતાનું ખોલવું પોતાના મુખમાં પાડું પેસવા જેવો ન્યાય થાય. કેમકે ચેદ્દાલય શબ્દથી મૂર્તિપૂજનો અસંવનિતો શબ્દો આપી નિરોધ કરવાનું તમો ધારો છો, તેથી મને તે રીતે પણ ચેદ્દાલય ચેદ્દાલય શબ્દનો અર્થ જીનમંદિર દેરાસર તમોએ મદજ કર્યો છે, અને તેણે અર્થ જો ને બાઈ નહિ મદજ કરે તો મૂર્તિપૂજનાના પ્રાપ્તો અણેપ શી રીતે કરી શકે? બધા ઠીક મને તેમ કહે, સત્ય અર્થ કરી

કરે તો તેને કેવા કહેવા ? તેનો ઉત્તર ગીતમસ્વામીને શ્રી વીરપ્રભુ આપે છે તે પાઠ:—

ગોયમા જેણં કેડ સાહુ વા સાહુણી વા નિગંયે અળગારે દન્વ-
ધ્યયં કુજ્ઞા સેણં અજયણ્ણવા અસંજવણ્ણવા દેવમોણ વા દેવલંગે હવા
જાવણં ઉમગ પણ્ણવા દુસજ્ઞિય સંલેણ્ણવા કુસંલેણ્ણવા સછંદાવારિણ
હવા આલાયજ્ઞા.

હે ગીતમ ! જે કાઈ નિર્મલ અણુમાર સાધુ વા સાધ્વી આવક જેમ
જન પ્રતિમાની ધૂપ, દીપ અને ફૂલથી દ્રવ્યપૂજા કરે તેમ પોતે કરે (દ્રવ્યપૂજાને
અધિકાર આવકની આગળ પ્રરૂપે તેમાં દોષ નથી) તો તે અપભ્રંશવંત કહીએ-
અસંપતિ કહીએ. દેવમોર્ષ કહીએ. દેવના પૂજારા કહીએ. ઉન્માર્ગે પડેલા
એવા જાણુવા. વળી તે પોતાના આચાર છોડેલા એવા જાણુવા-કુસંજવણ્ણવા.
વળી તેમને સ્વચંદાચારી જાણુવા.

હે ગીતમ ! તેવા અસંપતિરૂપ કુલિંગીઓનો તે વખતમાં ઘણો પ્રચાર
થઈ ગયો. ધણા અસંપતિઓ થઈ ગયા.

તેવામાં ત્યાં શુદ્ધ આચાર પ્રમાણે ચાલનારા કમલપ્રભ નામના આ-
ચાર્ય વિચરતા હતા તે મહા પેરાગી, લાગી, તપરતી, સંસારના બપથી ખીતા-
શુદ્ધ પ્રરૂપણા કરનાર હતા. પ્રભુના વચનથી વિશ્દ વર્તતા નહોતા. તે કમલ-
પ્રભ આચાર્ય આશિર્વામાં જરા પણ દોષ લગાડતા નહોતા. ધણા શિષ્યના
પરિવારે પરિવરેલા એવા તે જેમ સર્વથા પ્રરૂપણા કરે તેમ તેમના વચનના
અનુસારે સત્ત અને મ્તના અર્થ પ્રરૂપના હતા. વળી કમલપ્રભ આચાર્ય
કેવા હતા તે કહે છે.—

ધવગય રાગદોસ મોહમિચ્છત્તમમીકારાહંકારો સવ્વથ્થ અપદિ
થદ્ધો કિં ઘઠુણા સવ્વગુણગણાદિં ઠિય સરીરો અણેગ ગામાગર નગર
પુર સ્વેદ કવઢ મંઢવ દોણમુહાઈ સંનિવેસ વિસેસેસુ અણેગેસુ ભવ્વ સ-
સાણં સંસારચાર વિમોક્કસાણિં સધમ્મ કહે પરિસ્વકહિતો વિહરિસુ.

બાવાર્થ:—મરેલા છે રાગ દોષ તે જોના, વળી મોહ, મિથ્યાત્વ, મમતા,
અહંકાર તેનો પણ જોણે ઉપસમ વા હયોપસમમાલે નાશ કર્યો છે, એવા
કમલપ્રભ આચાર્ય અપ્રતિજ્ઞ એવા અને સર્વગુણોના સમૃદ્ધ સરખા તે
અનેક ગ્રામ, નગર, પુર, ખેડ, કવડ, મંડપ, દ્રાણ્યમુખ, ખંડર, સંનિવેસ
વગેરે ઠેકાણે વિહાર કરતા અનેક બન્ધ જીવોને ધર્મ કથાથી પ્રતિબોધ દેતા

નિચરે છે. જામવંત એવા તે કમવધન આચાર્ય વિદ્યાર કરતા કરતા ત્યાં
સાધુવેશ ધારી અસંવનિઓ રહે છે ત્યાં આવ્યા. ને વેવધારીઓ મોટા
તપસવી ભક્તોને તેની ભક્તિ, વતન અને સન્માન કરવા લાગ્યા. કમવધન આચાર્ય
૧૫ ત્યાં સુધે બેસી તે વેવધારીઓની અમળ કથા કહી. કમવધન આચાર્ય
વિદ્યાર દલા. તેથી સાધુનો વેવ ધરનાર આ કુલિંગીઓ પ્રમુતી પૂજા કરે
છે. તેમ સાધુના આચાર્યથી ખર છે એવું ભવકું. પરિચયથી મુલ્ય અને
દોષની માત્રમ થયે છે. કમવધન આચાર્ય ઉપરેશ આપી ત્યાંથી જવા
લાગ્યા ત્યારે તે અસંવનિઓ બોલ્યા.

આચાર્યો—યયવં જડ નુયં ચિડ્ડ યગવાસરત્તિયં ચાડમાસિયં પડ
વિયંગોનં મેધ્ય ઇત્તિંગે ચંડાલંગે મયંનિ નૂળં નુજ્ઞાણં મીષત્તં કીરડ
મગુનાદ અન્ધાણં દ્વેષ ચાડપાસિયં.

જ્ઞાપાર્ય—દે ભવચત્ર કમવધન આચાર્ય! જો તમે વર્તમાનનું યોમાસં અહીં
કેવો તો જડ સાઈ. અમે તમારી જણે વિનંતિ કરીએ છીએ કે, તમારું
યોમાસં ચરણથી અમારાથી કેટલાંએક દેશસર થશે.

કમવધન આચાર્ય વિચાર્યા લાગ્યા કે, આ બજાચારી કોકો પ્રથમ તો
પુત્રા માર્મથી ખર છે, પોને કમ પૂજા કરે છે, દેશસર કરાવે છે, અને
જગ કહે છે કે તમે રહે તો જગ કેટલાંક દેશસર નયાં થાવ. મુદરથ
કાવક વર્મ જો દેશસર કરાવે તથા પ્રમુ દળ કરે તો ને જનમલ વિરલ
નથી. ૧૫ જોમાં ને જાગન બીજકુલ દેશસર કરાવતો તથા કમ પૂજા કર-
વાનું અધિકાર સાધુને નથી. મારે હું નેમના કાર્યમાં કેમ મારી ખરજ દેખાડું?
નેમ જગ હું તેમજુ વચન પ્રમાણ કરું? બજાચારી દેવભાઈ અસંવનિયા કાપેને
હું મન થઈ સાચાં ભણું નહિ, તેમાં કાપેને વચનથી સાચાં કહું નહિ, તો
૧૫થી તેઓ પોને બ્યારે એમ કહે કે દેશસર તમારા રહેવાથી અમારા થયે
થશે, એ જગ કેમ અગીકાર કહું, એમ વિચારી જતામ આપ્યો કે તથા
જ તપાટા.

મો મો પિયવળ જડવિ જિણાલયે તદાવિસાવજ્ઞમિણં જાઈં ચાયા
મિત્તેનંમયં આપરિજ્ઞાં ઇવં ચ સનયમારપરં તથ્ય જહા ટિયં અવિચરીય
ગિત્તં કંમનાણં તોલિ મિચ્છદિટ્ઠાંહિં લિંગિણં સાદુવેસપારિણં દમે
ગોયમા આસક્કલિયં તિચ્છપર નામ કમ્મ ગોયમા નેજં કુચલ્યપ્પમેજં
દગમવાવમેમો કટમવોપદિં

બો બો પ્રિય ! બે કે છનેશ્વરનાં દેરાસર છે તોપણ તે મુનિરાજને બનાવવાં તે સાવધ એટલે આરંભનું કારણ છે અને તે તમે કરો છો તો તે તમારા કાર્યને વચનથી પણ કું આચરું નહિ, કારણ કે, સાધુને આરંભનાં કાર્ય આચરવાનો પ્રભુએ નિષેધ કર્યો છે, તો તમારાં કાર્યને વચનથી પણ બલાં કેમ કરું. એમ સિદ્ધાંતનું સારભૂત ચચાર્ય જેમ છે તેમ અવિપરીત પણે સંકારદિતપણે, તે મિથ્યાદષ્ટિ સાધુ વેશ ધરનારાઓની મધ્યે છનાદા પૂર્વક વચન કહેતાં, હે ગૌતમ ! તે કમલપ્રભ આચાર્ય તીર્થંકર નામ કર્મ ઉપાજ્ઞ કર્યું. એકાવતારી એવું તીર્થંકર નામ કર્મ, અહીં નીકરપણે બોલનાં કમલપ્રભાચાર્યે બાંધ્યું. કિંચિત્ પણ તે અસંયતિયોના અષ્ટાચારને વખાણ્યો નહિ, અને વચનથી તમે સાધુ થઇને દેરાસર કરાવો છો તે સાદ કરો છો એમ કહ્યું નહિ. પણ તમે ખોટું કરો છો. તમારે સાધુને વેશ ધારણ કરીને દેરાસર બનાવવાનું કામ કરવું યોગ્ય નથી, તથા તમે આવકની પેઠે ધૂપદીપથી પૂજા કરો છો તે તમારા સાધુના આચારથી વિરુદ્ધ છે, તેમ સ્પષ્ટ જણાવી દીધું. શ્રી મહાનિશીયમાં જણાવ્યું છે કે-આવક ધૂપદીપ વગેરેથી દ્રવ્યપૂજા કરે અને સાધુ ભાવ પૂજા કરે તેનો મહાનિશીય સૂત્રમાં દાખલો.

ગાહા મહા નિશીય સૂત્ર.

ભાવેણ હોઈ પદમા, દલ્લેણ હોઈ જિણપૂયા ॥

પદમા જઈણ દુન્નિવિ, ગિહીણ પદમિચ્છિયપસધ્યા ॥૧॥

છનેશ્વરની પૂજના બે ભેદ છે. છનેશ્વરની ભાવપૂજા અને બીજી દ્રવ્ય પૂજા. પ્રથમ છનેશ્વરની ભાવપૂજામાં સાધુ અને વાવક એ બે અધિકારી છે અને બીજી દ્રવ્યપૂજામાં મૃદસ્થ આવકાનોજ અધિકાર છે. અને આરંભી એવો મદસ્થ દેરાસર કરાવે, દ્રવ્ય પૂજા કરે, તેમાં પણ પ્રસરતભાવે કર્મની નિર્ગરા કરે છે. દ્રવ્ય પૂજામાં તો આવકનોજ અધિકાર છે. સિદ્ધાંતમાં કહ્યું છે કે-કેવલં દ્રવ્યપૂજાયાં આવકોઽધિકૃતો જિજ્ઞેઃ શ્રી તીર્થંકરાએ દ્રવ્ય પૂજામાં તો કેવલ આવકનોજ અધિકાર છે, એમ કહ્યું છે. આમ કમલપ્રભાચાર્યે સત્પ્રવરણા કરી તેવામાં ત્યાં ઘણા મિથ્યાદષ્ટિ અસંયતિયો ભેગા થયા. પોતાનાથી હડહડતું વિરુદ્ધ કમલપ્રભ આચાર્યનું બોલવું સાંભળી, પરસ્પર તેઓએ વિચાર કરી અને માહોમાંડે તાલી દેઇને કમલપ્રભાચાર્યનું નામ સાવધાચાર્ય આપ્યું. તોપણ કમલપ્રભ આચાર્યે જરા માત્ર પણ ક્રોધ કર્યો નહિ. કમલપ્રભ આચાર્યે ત્યાંથી વિદાર કરી ગયા.

દરે ને વેપારીઓને પરખર વાઠ થયો. મધ કદે કે સાધુ વેપારીને
આમાં કાંઈ કરતાં થોમ નથી. કોઈ કદે કે થોમ છે. ને મટે એ મન
પાછા. તેનો હેતુએ મુક્યા મટે કમવપમ આશ્વર્યને તેણવાનો ભદ્રમને
નિમષ કદે. સાવધાન્યપે આન મામનો વિદાર કરી ત્યાં આપ્યા સવં વેપ-
ારીઓના દેખતાં સભામાં એક વેપારી સાધી આવી અને નેદુખ્યે
સાવધાન્યપેના થયને નમરકાર વંદન કરતા પોતાના મન્નાઓ ગ્રહક કયાઓ
ને સવં પ્રત્યક્ષજે ત્યાં દેખ્યું. થમાર કમવપમાત્યપે સમાને વિષે મહાનિ
શીવનું પાંચનું આપવન કદેશ માંકયું નેમાં રવન આપ્યું કે—

આલાયો.

ગાદા.

જખ્યધીકરપરિસં. અંતરિય વારણં વિરપમે!
અરાધિ કરેજંસયં, તં ગચ્છં મુલયુગ ધોવં. ?

વચને આંતરે, કારજે કોટકે પેયોરી પ્રમુખ રામાદિક વનપ થયે
કને, થજુ ભીનો કાર રવલે. તીર્થકર થજુ એ ને પોને કરે ને. થજુ
મન્ન મલયુજુ રહિન થાય. આત્યપે આ માધાનો અપં કદેશ અપરાધ,
કારજુ કે નેમના થમમાં વેપારીધી સાધીએ મન્ના મુકયુ દનું અને ને
મવે દેખ્યું દનું, નેધી એ તે સામે અપં કદેશ સાવધાન્ય નામ પાડુ
દનું અને દરે તે કારજુ ભજે શુ નામ આપે. માધાનો અપં સત્વ પ્રવચ
મંનેધી થજુ થયને પ્રમુખ વાઠ આપ્યાં વિદારમા થકયા, નેવામાં વેપ-
ારીઓએ કયુ કે, એ માધાનો સત્વ અપં કદે. શુ કદે નવું આદેશ
નેરી કારવા યુધાયો છે. તને કોટકે ભદ્રકને મેઠાઓ ને આદેશ મટે કે કે
એમ અનેક થયને કદી મમરાઓ. સત્વ કદેશ થયેએ વિદાર કદે.
કુદિધી સાધીએ મન્નાધી મારો થમ રવલે. નેમાંથી રી રીને ભયું!
આ રેકારે કારજુ થજુ નથી કે નેદુ કોઈ આધી અપરાધ આધી લખી
ભદ્ર. નેમ વિદાર કરે તે નેવામાં થાજ તે વેપારીઓએ કાર કરી
મનો. પ્રમુખિ વિદાર ભદ્રકને સવં સથે તને મેઠાઓ છે અને કેમ
માધાનો અપં કરન વિદારવા થમગથા યુધાયો છે. અને કદન અને વિદાર-
તથી પ્રિયેલેએ જથમ આપો કે—

ધર્મિયં ચ સાવગ્રાપારિણં જાણં દલમન્યં વરાપદિં આગમ્યો.
નિમ્નો મુદેણવાણરેયં દર્શનો વિવચ્છનં.

સું તમે નથી જાણતા કે ઉત્સર્ગ અને અપવાદપૂર્વક ઇનામ મેળવિ છે. એકાંતે નિષ્વાસ છે.

સાપ્તીએ મને સ્પર્શ કર્યો તે અપવાદ માગે છે. એમ કહી ઉત્સર ભા-
વણ કરું, તેથી અનંત મંસારની રૂઢિ કરી પોતાને જે સ્ત્રીના સ્પર્શ થયો
હતો તેથી પોતાની હેલના યાચ તે કારણથી સન અર્થ ઉપરની માયાનો
કોયો નહીં, તેથી ઉત્સર બાપ્તું. અને તેથી અનંત સંસાર વધાર્યો.

તેન દિનેચ્છુ પવના અધિપતિએ આ કેકાજે લખ્યું છે કે આ વચનથી
પેલા મૂર્તિપૂજકોને નાશી છટવાનું મળ્યું.

આ જવાબમાં પ્રિયભાષા! સમજો કે તે મૂર્તિને પૂજનારા તો અસંયતિ
હતા તેથી તે વચન દાસના સમયમાં પ્રભુ પ્રતિભાની પૂજા કરનાર શ્રાવક
વર્ગને લાગુ પડતું નથી તેમજ તે સંબંધી ઉપદેશ આપનાર મુનિ વર્ગને
આ વચન લાગુ પડતું નથી અને તેથી મૂર્તિપૂજનું ખંડન થઈ શકતું નથી.

મુખ્ય સ્વાભાવિક ઉત્સર બાપણ તો સાવધાચાર્યે પોતાને માટે કર્યું.
સાધુ વેપધારી અસંયતિએને પોતાના કદામહમતની પુષ્ટિ તેમાં થઈ હોય
તો તે જાણે.

હે ગૌતમ! તે આચાર્ય કાગાનુભાવે કાગ પામી વાણ્વ્યંતર દેવ થયા.
ત્યાંથી ચરી પ્રતિવાસુદેવના પુરોહિતની વિધવા પુત્રીની કુખે અવતર્યો.
વિધવા પુત્રી ત્યાંથી નાહી. ચડાગના વાડમાં તે મોટો થયો. ત્યાં પાપ સેવી
સાતમી નરકે તેત્રીસ સાગરોપમના આઉખે ઉત્પન્ન થયો. ત્યાંથી અંતરદ્વિપમાં
જન્મ્યો. ત્યાંથી મરી બેંસાપજે ઉત્પન્ન થયો. ત્યાંથી મરી મનુષ્ય થયો.
ત્યાંથી વાસુદેવપણે સાવધાચાર્યનો જીવ થયો. ત્યાંથી મરી સાતમી નરકે
ગયો, ત્યાંથી મરી મજકર્ષા નામે મનુષ્ય જાતિમાં ઉત્પન્ન થયો. ત્યાંથી મરી
સાતમી નરકે ગયો. ત્યાંથી અપ્પી તિર્યચની ગતિમાં બેંસાપજે ઉત્પન્ન થયો.
ત્યાંથી મરી બાળ વિધવા વ્યભિચારીણી આહણીની બેદીના પેટ ઉત્પન્ન
થયો. તે વિધવા આહણીએ ગર્ભ પાડવા ચૂંટી આધાં. એને બહાર નીક-
ળ્યો, સાતસે વર્ષ બે માસ અને ચાર દિવસ જીવે મરી ગયો અને વાણ્વ-
વ્યંતરમાં ઉપન્ન્યો. અને ત્યાંથી ચરી મનુષ્યમાં ઉત્પન્ન થયો. ત્યાંથી મરી
સાતમી નરકમાં ગયો, ત્યાંથી ચરી ધાણીના જગદપણે ઉત્પન્ન થયો. ત્યાં
ધણું દુઃખ પામ્યો. ત્યાં એગણ્વત્રીસ વર્ષનું આયુષ્ય પામી મનુષ્યપણે ઉત્પન્ન
થયો. ત્યાં ગર્ભમાં બહુ દુઃખ સહ્યું. વળી બાહેર જન્મીને પણ ધણી વેદના
ભોગથી. એમ તેણે મનુષ્ય જન્મ નિષ્ફળ ગુમાવ્યો. એ પ્રમાણે હે ગૌતમ!

ને આવવાઆપને એવ સારાના લોકોને આંતર દિનપત્રે રૂમીને અનંત-
કાને પશિમ બધા વિદેહ હોયમાં મનુષ્યપત્રે કૃત્યમ થયો. ત્યાં આગવકાવ
લીધકરનાં વચન અંગત્રા મયો. કૃષ્ણે આંત્રા પ્રતિષ્ઠા થાયો, દીપ્ત
અંત્રીકાર કરી, અને કુશિલક સાવધાઆપને એવ પામ્યો. પર્વત ગોપમા
સાવધાઆપિનાપાવિયં વીરપ્રમ્ત્ર મંત્રમને કહે છે કે નાનમ ને પ્રમાણે
આવવાઆપે દુઃખની વરંધસ સવી. ત્યારે કૌતુક કહે છે કે —

આલાવો પત્ર ૬૦.

પદાનિર્ગપ:—સે મયવં કિં તેણ સાવઝાપરિણં મેદુનપાસેવિયં ગોપ-
માસે વિપાદોવિયં જોઆસવિયં સે મયવં કેણ અટેણપર્વં વુઘડ ગોપમા અં
તાપ્ અઝ્ઝાપર્વં જાનં ઉત્તરંગેણં વાપ્ ફરિસિપ્ ફરિસિજ્ઞમાણો વાણો
નેણં આઝવિઝ સંચરિપ્ પ્પણ અટેણં ગોપમા પર્વં વુઘડ.

સેમયવં નિધયરનામકમ્મગોયં આમરુભિયં પ્પમવાવસે સીકમ્મો
આસીમવોપદિના કિમેયમળંનસંમારો દિંદણંતિગોપમા નિપપ પમાપદોસેણં

જાનમ કહે છે કે—કે વીરપ્રમો ' શું ને આવવાઆપે નેયુન મેચ્ચુ
દુઃ. પ્રમ્ત્ર કહે છે કે નાનમા તેજે મેચ્ચુ અને અમેચ્ચુ એમ બેક કહીયે.
કે અમવત્ત! શા માટે એમ કહેા છે. કે જાનમા તે સાવધાઆપે પોતાના
પમને મલકથી રપકંતી એવી સાધ્વીને દેખી પમ નેચ્ચી લીધા નાદિ માટે
એવું કહીયે: કે વીરપ્રમો! તેજે લીધકાર નામ કર્મ નીપળચ્ચુ અને એક
અરકેય સંસાર મધુઃ કથોં, ત્યારે કેમ અનન મસાર પરિમમજ્જુ કથોં. ઉત્ત-
રમાં સમજ કે કે જાનમ! પોતાના પ્રમાદ દોષ વડે કરીને અનંત મંસાર
વધાપે: અઘરપર્દિ વનોમાં એકાંતપણે છતાં ઉત્સવ અને અપરાધની પ્ર-
જ્ઞાથી પ્રમાદ દોષ વધાપે: કૃષ્ણેથી જાનુશ પોગ અને કેટલાક આતાર
લખ્યા છે. એ પ્રમાણે કમવધઆઆપેનું ચરિત્ર મુખ્ય થયું. સાધુઓને
કમ પૂજા તથા દેરાસર કરવાનો અધિકાર નથી તેની આ અધિકારથી
સિદ્ધ થય. પણ આવક વર્ષ પ્રમ્ત્ર પ્રતિમાની પૂજા કરે, કમ પૂજા કરે,
આવ પૂજા કરે, વિધિ પ્રમાણે દેરાસર બંધાવે એમ ગ્રંથ થયું. પણ ખંડન
થયું ન.દે. સત્યમેવ જયતે આ ભેજ મધ્યરથ દિગ્ધી વિચારી જુઓ.

નં. ૧૭૦૦ ની સ્થાનમાં થઈ અપેક્ષા અને નેજે મગીમાં ચોરાથી
પ્રમાણે છતીને નાથ વિચારત પા પ્રાપ્ત થયું છે અને નેજે સો મંથ

બનાવ્યા છે એવા મહાયાની શી યતોચિન્ત્યજી ઉપાધ્યાય પણ ચેતની પૂજ કરનાર સાધુને નિષેધે છે. હાખશે તેમનું રચેલું સ્તવન.

ચંત્ય પૂજા કરત સંયત, દેવ મોડ કયો;

શુભ મને માર્ગ નાહિ, મહા નિગ્રિયે લ્યો. દેવ. ૮

જુઓ તેઓ પણ આજ મહાનિશીથના સૂત્રનો હાખશે આપે છે. થી યતોચિન્ત્યજી ઉપાધ્યાય તપામચ્છીય દના. પ્રતિમાને માનનારા દના. તેથી સમજવું કે-શુરમમપૂર્વક જે ને મચનો અર્થ ધારવામાં આવે તો ભૂષ થાય નહિ. મહાનિશીથમાં ઉપર પ્રમાણે વર્ણવેલાં અસંયતિ કુલિંગીમો પ્રતિમાની પૂજા વિગેરે કરતા દના તેનો નિષેધ કર્યો છે. ખૂબ વિચારી જોજો, સૂત્રના અર્થ ધણા ગંભીર છે. જે પશ્ચાત્તરોએ પરસ્પર રાગદેવની ચર્ચામાં ઉતરવું નહિ. મધ્યસ્થ દૃષ્ટિથી તથા મધ્યસ્થ લખાણથી સદા સમાધાન કરવા પ્રયત્ન કરવો.

સત્ય જાણીને પણ દૃષ્ટિરાગથી અસત્ય કહેવું નહીં. રીકાકારો અને ચૂર્ણીકારો એવા મહાયાની આચાર્યો તથા દલૈચાલિક મૂલના રચનાર એવા યાની મહા આચાર્યો તે દાહના સાધુઓ કરતાં મહાયાની દના. ભવજીર દતા. મહા સમર્થ હતા તેઓનાં વચનો આપણે દૃષ્ટિરાગમાં તણાઈને માનીએ નહિ તો તેમાં આપણી મતિનો દોષ છે. બહો દૃષ્ટિરામનું રાજ્ય સર્વત્ર પ્રસરાયું છે. કશું છે કે—

શ્લોક.

કામરાગસ્નેહરાગા, વિષત્કરનિવારણૈ;

દૃષ્ટિરાગસ્તુ પાપીયાન્ દુરુચ્છેદઃ સતામપિ. ૧

કામરાગ અને સ્નેહરાગ તો યોગથી નિવારણ થાય છે અને પાપી એવો દૃષ્ટિરાગ તો સતપુરોને દુઃખે કરી ઉચ્છેદવા લાયક છે. સમભાવ રાખો, શાંત થાઓ, સત્યને સત્ય સમજો. આપણું કષ્ટાણ્ય આપણી પાસે છે. વીતરાગ એવા તીર્થકરે રાગ દેવથી રહિત મવા ઉપદેશ આપ્યો છે. તો તેજ રાગદેવ વીતરાગના બંધોમાંજ વાસ કરે ત્યારે આપણું કષ્ટાણ્ય હિત થાય ? કશું છે કે—

રાગ દ્વેષ કે ત્યાગ વિન, મુક્તિકો પદ નાહિ;

કોટી કોટી જપ તપ કરે, સવે અકારજ ઘડે.

બોધાર્થ:—રાગદેવનો ત્યાગ થયા વિના મુક્તિપદ નથી. કરોડો નામે વાર ક્રિયા કરવામાં આવે, જપ કરવામાં આવે અને તપ કરવામાં આવે

તેણે તે નિષ્ણ જાણું. આરે સુખ મારા મમલ તેની બધા કરી
અને તેની જીવના કારે હવે કરશે નહિ. જાણ નિમિત્ત કરશે તે માત્ર
જાણ નિષ્ણ અને તે તેની જાણી થાપી થાપી નથી એમ મમલને તે તે પદ
જાણ કરશે અને તે તે સારા થાય છે.

૧૩—અને સુખમાં તેણે અને પ્રતિબાની પૂજા કરી એવો આશય છે.
૧૪—હા, જાણીએ છે અને તે નીચે મુજબ

તર્ણ માં દોષ ગણવકલા જેણે મહાજયને તેણે ઉવાગચ્છડ

ઉવા-મહાજય અગુપાવેસદ અગુ-પ્રાપ્ત કપચન્નિકમ્મા કપકોડમ

કંઠવ્યાપવિત્તા મુદ્ધપાવેમાઈ કંઠવ્યાઈ વધ્યાઈ પવર પરિહિમા મ-

જ્ઞાન ધરામો પદિનિવ્વમ્ પદિ-જેણે જિણયે તેણે ઉવાગચ્છડ

ઉવા-જિણ ધરં અગુપાવેસદ જિણપદિમાઈ આયેપ પનામં કરેઈ સોમ

પધ્યાઈ ગિન્હઈ ગિન્હઈ જિણપદિમાઈ પપ્પલ્લપનાર મુરધિના ગંધો-

દણં પાવેસદ મુરધિયે ગંધકા સાદેપ ગતાઈ મુદ્ધઈ જિણપદિમાઈ ગંધેઈ

મુદ્ધેઈ અથે જાણ મુનિયામો જિણ પદિમાઈ અથેજા તથેવ મણિ

મવં જાણ પૂવં દહાજાડ વામં જાણું અંબહજા દાહિણં જાણું અંબહજા

દાહિણં જાણું ધરણિમવંસિ કહુત્તિ મુલ્લો મુદ્ધાણં ધરણિમવંસિ

નિમિત્તા ઇસિપ્પમુલ્લમઃ કમ્મવ જાવકદુ એવં વપામી નમુધ્ધુણં

અરહંતાણં મગવંતાણં જાણ સંવત્તામં વંદે નમંમહ જિણપરાણુ પદિનિવ્વ-

મ્ જેણે અંતરે તેણે ઉવાગચ્છડ.

તે સમજાવે કન્યા ઈષ્ટીએ મળે (આપ) મુદ્ધમાં આપ કરું અને

તેથી નિષ્ણને અનેપરના મંત્રીમાં પ્રવેશ કરો અને સો જિણ પ્રતિબાને

તેથી પ્રભામ કરો અને માર પછી જાણે તેવો પ્રભુને પ્રભાવન કરું.

સાર જાણ સુખથી જાણીને પ્રભુને અભિષેક કરે, પછી પ્રભુને મંથાપ

વજ્રથી અને હુદલું કરું અને સારા સુખથી જાણે કેસણિ કન્યાથી પ્રભુ-

ના અને વિદેશન કરું અને તે એમ સુદામ દેવતાએ પૂજા કરી છે

તેથી રીતે અને સર્વ જાણી લેવું. પણ તે ઈષ્ટી પૂજા પૂજા કરે અને તે

પ્રભુએ કન્યા પૂજા કરી જાણે જાણ કરે દેવતા સર્વ અધિમાર જાણી

લેવે. મુલ્લે પૂજા સંવર્ધના મુલ્લોમાં જાણ કરો છે પણ વિસ્તારના જાણી

તે આશય અર મન્યા નથી.

ઉપરનો લેખ સત્ય સમજવા લખ્યો છે. જેને આલેખ રૂએ નહિ તેણે લેખક ઉપર અશુભ ચિંતવન કરવું નહિ. જેને રૂએ તેને પોતાના હિતમાં પ્રવર્તવું. પરસ્પર પક્ષોમાં વૈરશુદ્ધિ શુદ્ધિ પામે છે તેનો નાશ કરવો જોઈએ. શ્રી વીરપ્રભુનાં વચન એવાં ૩, તે હૃદયમાં ધાર્યાથી સર્વથા શામ દેવનો ક્ષય થઈ જાય છે.

મૂર્તિપૂજની જેને શ્રદ્ધા યત્ન છે તે બન્ધનનોએ મૂર્તિપૂજનનું ખરૂં રહસ્ય સમજવું અને મૂર્તિમાં પ્રભુનો આરોપ કરી તે જેવા શુદ્ધી હતા તેવા શુદ્ધી થવું. સમજણની ફેરફારથી લોકો મૂર્તિનો વિવેચ કરે છે. તેમણે પોતાના પ્રભુની મૂર્તિ છે તેમ સમજી, નિંદા ઉત્પન્ન બાળશુદ્ધિ અટકવું. જે આ લેખ જરા શાંત મનથી પુનઃ પુનઃ વિચારશો તો તમારો અંતર વિચાર તમને સત્ય માઠે દોરશે. એજ હિત શિક્ષા.

૧. જે કાર્ય કરવાનું છે અને તેથી આત્મહિત છે તો તે કાર્યમાં પ્રમાદ કેમ કરવો.
૨. સમય આગ્યા વિના કાર્યની સિદ્ધિ થતી નથી માટે સમતાની જરૂર છે.
૩. સમયે સમયે આત્મસ્વરૂપનો ઉપયોગ ચાલવો જોઈય.
૪. સોગ્રાની પેઠે વિભાવ દસાથી પોતાને મોટા માનવો એ ક્યાં સુધી ?
૫. પરમાર્થ શુદ્ધિ આ જાવ અને પરમવમાં દિનકારી છે.
૬. દરેક કાર્ય સૂક્ષ્મદ્રષ્ટિથી અવગોળી વિવેકપર્વક કરવાથી વિશેષ સામ થાય છે.
૭. ઉદ્યોગ અને સાહસ સદા જે પુરવો ધારણ કરે છે તેને દુઃખની સામુ મનાં કલેષ બાગવતો પડતો નથી.
૮. દુનિયા દોરંગી છે માટે સાવચેતથી ચાલવું.
૯. જેને માટે અમૂલ્ય વખત રોકવો જોઈએ તેને માટે કાઈ વીરલા અમૂલ્ય વખત રોકતા હશે.
૧૦. ચિન્તારીને જે કાર્ય કરવાનું હોય છે તેનું બ્યાન કોઈકનેજ દોષ છે.
૧૧. કર્મના ઉપર આધાર રાખી ઉદય ત્યાગવો એ શુદ્ધિમંતને હાજનું નથી.

જિજ્ઞાસુ મુલ્લપ્તો, સામયમુલ્લો જિજ્ઞાસુ પત્રતો

નરમુરમુદાદ, અણુસમયાદ, અહકિસિ પન્થાલ્લ ॥ ૧ ॥

સ્વખભંગુરે સરીરે, યણુયમવે અમ્મપટ્ન સારિયે;

માગ ટનિયમિત્તં, મં કીમ્દ સોદ્ધો ધમ્મો ॥ ૨ ॥

હું આત્મા છું ને પણ આત્મા જ્ઞાન ગુણે કરી જાણે છે, છતાં મોટે કરી આત્મા પરમાત્મે રમી કર્મ બાંધી ચતુર્વર્તિ બદલે છે. હરે હે આત્મન! તું મેન! અને સત્યતત્ત્વનો અવબોધ કર!! સંસારની સાથે તારે કરી સંબંધ નથી. અનાદિકાલથી આત્માની સાથે જાણેલું કર્મ ટકશે ત્યારે મુક્તિ મળશે. અને તેને માટે હરેક બંધાત્માઓની પ્રવૃત્તિ છે. તે સાક્ષાત્કારને પામે. જ્યેષ્ઠ ધર્મ જ્ઞાન્તિઃ જ્ઞાન્તિઃ જ્ઞાન્તિઃ આત્મસાધક મર્ત્યોના હૃદયમાં વચનઃમૂલનો પ્રસાદ વડો.

જેમોએ નામ પ્રમાણે ગુણુ ધારણ કરવાના છે, અને રામદેવને જ્ઞાનવાના છે. તેની જ્ઞાન પ્રજા પરસ્પર એક બીજા પ્રતિ સમાદર્શનથી વર્તેલી નથી એ પંથમગ્રાગનો પ્રભાવ છે. તોપણ બંધાત્માઓએ મમજનું કે—જેટલી જ્ઞાન પ્રજા છે તે થી વીરપ્રભુના ધર્મને માનવારી છે. ધારણ પૈકીમાં ગુણજ્ઞાનમાં વામ કરે તે ગુણજ્ઞાતી કહેવાય છે અને કમ્પમાં વામ કરે તે કમ્પી કહેવાય છે. તેઓ બે થી પરમાત્માના પુત્રો છે. હરેક મનુષ્ય અજ્ઞાનવશાત્ જુલને પાવ છે. કાંઈ મુદરો ધર્મનું કાંઈ કાંઈ કંઈ દોષ નો તેમાં કાંઈ બીજો વિચાર ધારણ કરવારને વિરહ જાણે, તેમાં હાથાદારાએ એકબીજાના દોષ જાણવા તે જુલ નથી; તેમ છતાં જ્ઞાનો કે કાંઈ બાહ્યે કદાપિ જુલ કરી દોષ તોપણ પરસ્પર વૈર વિગેષની સામગ્રી વધે અને કુર્મવતી રહિ જનાં ધર્મમાં ધરો જાણે એ મહા જુલના સાનુ જોનું જોનાએ. હમા ધારણ કરી નબીરના ધરતી એ અન્ય ધર્મની રસ જ છે. ધારણ કે કમ્પી બાહ્યોએ મંથ કાંઈ દોષ અને તેમજ કાંઈને કાંઈવશાત્ માન આપુ દોષ નો તે જાનવામાં મમજ મમજની વિચાર રહિ પ્રમાણે સાકે ખોલું કહેવાય, તેમાં હ.પા હાથએ એક બીજાના કાંઈ નરસ આપુવ કાંઈ દોષ તોપણ સમમાવ ધારણ કરી વિરહીએ નો આપુવા ધરતી જુલ આપુને પોતાને મમજવાની છે. બીજાના ઉપર બીજાએ આગ્રેષ કાંઈ તેથી કાંઈની આત્મા જની રહેલી નથી જેને જેવું દેવુંથી આત્માના વિવેકે માટે મંથ કાંઈને તેને તે પ્રમાણે રાગ મનુષ્ય અને મનુષ્ય જાનની સરજના કરી, નો તે જાનવામાં મમજનું કે આપુ થી કાંઈ વિરહ જાણુ દોષ ને મમજ મદન કરું, પણ આપુ જ્ઞાન પ્રજાએ બે કાંઈ પડી જુલ નેવ વિગેષ મુદને અવધારો નહિ, એ જાનવાના પુરવું લાજુ છે. જે કાંઈ. બે મન વાંધ તે ને જાનવામાં મવાવ અવધારો કાંઈને મવેલ કરી કાંઈ આપુને જ્ઞાન વડે જાણે છે. તે નેવ કુર્મવ વાંધ અને બેલી જાનવા રીતે કાંઈ એવ

સંસારમાં સ્ત્રી ધનનો સંગ કરતા છતાં આત્માના સ્વરૂપની વિચારણા કરી અને સ્ત્રી વગેરેમાં રાગ ધારણ કરવો તે સ્મરણનીઓ વૈરાગ્ય સમજવો. વેસ્થાનો ધંધો કર્યા છતાં જેમ સતીપણાનું ડોળ શોભે નહિ તેમ સંસારમાં ગૃહસ્થાવાસ રહી યાત્રીને વૈરાગીપણાનો ડોળ શોભી શકતા નથી.

સંસાર ત્યાગ કરી નીકળેલા અગાની પુરષો પણ યાત્રી થઈ નિરપાધિ દ્વારા મોક્ષ માર્ગ મેળવી શકે છે. તેમ તેવી રીતે સંસારમાં રહ્યા છતાં યાત્રી-પુરષો મોક્ષ સામાન્ય દ્વારાએ મેળવી શકતા નથી. કારણ કે સ્ત્રી ધન અને પુત્રની ઉપાધિ શું યાત્રીનું મન ફેરવી શકતી નથી? આશ્વત્થ ફેરવી શકે છે. યાત્રી થઈ ગૃહસ્થાવાસમાં પડી રહ્યા છે તે આત્માનું સ્વરૂપ જાણ્યાં છતાં પણ ઉદયમ કરી શકતા નથી. તો ગળીયા બગદ સરખા જાણુરા.

ચક્ષુવિના આંધળો માણસ જેમ દેખી શકે નથી તેમ સમ્યક્ જ્ઞાન વિના તત્ત્વ સ્વરૂપ જાણી શકાતું નથી. જે પુરષો જ્ઞાન દ્વારાએ આત્મ સ્વરૂપ જાણીને ક્રિયાનો આદર કરતા નથી તે પાંગલા (બુધા) જાણુરા. તે પણ આત્મદિન મધાયોગ્ય કરી શકતા નથી. મુજિ તો જ્ઞાન અને ક્રિયા બે વડે કરીને છે. ખાટે સાત્ત્વમાં કશું છે કે-જ્ઞાન ક્રિયામયો મોક્ષઃ જ્ઞાન અને ક્રિયા વડે મોક્ષ છે. એકાંત વાદી તત્ત્વ પામી શકતા નથી. એકાંત તત્ત્વની શક્તિ એ કુશલ છે અને તેથી સંસારમાં બટકવાનું થાય છે. વ્યવહારનય અને નિમ્મનય એ બે નયથી મુજિ છે પણ એકાંતનયે તત્ત્વ સિદ્ધિ નથી. પણ જ્ઞાન અને ક્રિયાનું સફળ જાણી રીકારપૂર્વક મુજિ છે. જૈન ધર્મે ક્રિયા વિનાની જે અન્ય ધર્મની આશ્રય ક્રિયા તેને ક્રિયા તરીકે માનવી તે અજ્ઞાન છે, સત્ સમામય તથા સદ્ગુરુ સમમ દ્રવ્યક્ષેત્ર-કાળ-માવના અનુસારે પ્રાપ્ત થાય છે. દ્રવ્યક્ષેત્ર કાળ બાવ જાણી શકે નહીં, અને ઉપનીત, અપનીત, અપનીત ઉપનીત તથા ઉપનીત અપનીત આપના જ્ઞાન વિના ઉપદેશક પાને યોગ્ય થવું દુર્લભ છે. તોપણ જ્ઞાનના અનુસારે સમજણ અનુસારે ઉપદેશ દેવો. ઉપદેશની મિત્રતાને લીધે મદામતાનર વપના જાય છે. ખાટે ગુદ ઉપદેશની દુર્લભતા સંસારમાં છે. પ્રાણીઓ કામદના બર્ણા ગુદ વસ્તુને પણ અગુદ વસ્તુ તરીકે કહે છે. ખાટે દે બન્ધ, શ્વ જરા મનમાં વિચાર કરે છતાં પામ્યાનું ફળ એ કે ગુદ ઉપદેશક થવું. જાનવરે જૈન સાચન છે. એમ કહીએ તોપણ ચાલી શકે: કારણ કે તીર્થંકર મદાસાએ ઉપદેશ આપ્યો ને પણ જ્ઞાન થકીજ આપ્યો, અને લોકોએ સંસાર ત્યાગ કર્યો ને પણ જ્ઞાન થકી, ખાટે યાત્રી પુરુષોનું ફેડુ માન કરવું. અને તેમની વૈવાચન્ય કરી ને સિવમુખ દાવક છે. શી પશોવિજયક ઉપાધાય કહે છે કે-

જ્ઞાન વિના વ્યવહારનો, હજી જનાવન નાય;
રૂબ હતો તો કાચડો, બન કાચ તો કાચ.
વગર કંઈ છે કે-

કિયા દુન્યં ચ પન જ્ઞાનં. જ્ઞાન દુન્યા ચ પા કિયા ।
અવગોચરં દેવં. માનુસગોચરો વિ ॥

કેવંક એ છે કે જ્ઞાન વિના કોઈ શિષ્ય ખરીદવા જેવી છે અને
શિષ્યવિદ્યા જન છે તે અંતઃકર્મન છે પણ તેથી શિષ્યના માં પરિણામ નહીં
રખતું શિષ્યપૂર્વક જ્ઞાનને અભ્યાસ કરેલો અને જ્ઞાનપૂર્વક શિષ્યની આચરણ

જેવી રીતે અભ્યાસ કરવાથી કાચ તેવા કારણે મેગવશાં ભેજમે.
એ કુખ્ય જાને છે, પણ રાખતું ભેજમે કે જેનું જમં વિના જોઈ જમં
શરિપું અભ્યાસ કરતું નથી. અભ્યાસથી એક લેન જમં છે. જેનું
જમને ઉપર અભ્યાસની અભ્યાસ રાખી તે જોઈ કહીએ તેજણ થાય
એમ સમજતું. જાની ડાર અભ્યાસથી કોઈ વાંતે કહીએ તેજણ થાય
કે છે. અને અભ્યાસી કોઈ વાંતે કહી જણ તર કરતાં તેજણ કરીએ
નહી કહી કહે નહીં મનસુ કે કરીએ તર સમજાવિયા કરીએ નહી
કે રીતે કહી કહે? જેનું જમંથી કરતા અભ્યાસ-સંમતમાન જ્ઞાન
છે. એ જ્ઞાન સંમતે નહી કાચ તો જેનું જમંથી કર વગી જણ.
જ્ઞાન તે તો અભ્યાસ સમજ છે. કોઈ વાંતે સંજમ જણે જણ
જ્ઞાન જોઈ કહે છે. જ્ઞાન એ અભ્યાસે કુખ્ય થાય છે. જ્ઞાન વગેર
જ્ઞાન એ અભ્યાસમાં સેવવી જણ છે.

જેને જ્ઞાનને જણ છે તે જ્ઞાનીનું જક જ્ઞાન કરે છે. જ્ઞાનીના વચન
અભ્યાસ કુખ્ય અભ્યાસી એ નિવ દોષ તો તે જ્ઞાન મનિષાં મર-
જ્ઞાનથી કાચ છે. જ્ઞાની કાચ વચન કાચિ થીજામણ કાચમે કરે તો-
જણ તે જ્ઞાનની જે કાં રોમને કરે છે. જ્ઞાનીએ શિક્ષણ સમુજ જણ
અભ્યાસી થી રીતે જણ કોઈ રતનથીમાં જણ જ્ઞાનકુખ પ્રથમ કરેલ છે.
જ્ઞાન જ્ઞાનવાચિકાવિ કોસમર્ગો મહત્ત કરેલ છે તે જણ જ્ઞાન
કુખને અનુકરિને છે. અભ્યાસમાં અભ્યાસનું કુખ્ય કારણ અભ્યાસ છે. જ્ઞાન
જણ કુખને પ્રમાણ કરતામાં અંતઃકર્મન છે. કોઈ જણે એવો છે કે જ્ઞાન-
કોઈ નથી અભ્યાસી. સર્વે જણે જ્ઞાનવાચ પ્રમાણે છે. જેમ જેમ કોઈકણ
કે જણ છે. તેમ તેમ જ્ઞાન કુખ છે.

ઉ અને પ્રાણીને પોતાની શિદ્ધિ મેળવતાં આશયજી કરે છે. જેને સમારણં
 મોહ છે. મચ્છની વા મધાકાની મમતા છે. એકાએકીએની મમતા છે,
 પોતાની બાકાઈ દેખાડવાની આકાંક્ષા છે. તેનું ચરિત્ર પાણીના રેશમાં
 તણાઈ મધું ભજીનું. સદૃશ થઈ બાક પૂળવાની, મનુષ્યની જે આકાંક્ષા તે
 ચરિત્રરૂપ કામરસના મુગને બાગવામાં કાવાનગ સરખી ભજીતી. સમકેષ
 જે કે ધોડા દેખાતા દોષ, બદારથી શાંત આકાર ભજાય, વા કામકામ
 ધોડી આવડતી દોષ વા કોઈ કહે તેમ હા હા બહે અને જમનમાં બોલા
 એવા નામથી પ્રખ્યાત મજાય, તોપણ જે આત્માનું સ્વાસ્થ્ય જાણ્યું નથી તો
 તેનું મરું પુત્રમાં મધું, એટલે આત્માનું સ્વાસ્થ્ય ન્યાહાદ રીતે જાણ્યું નથી તે
 કહી કરે. કિષા-વપ-જપ જે કરે તે મર તેનું રજ ગન્ધ ભજીનું. કારણ
 કે કોપી દોષ વા રીમાગ દોષ તોપણ જે જાને કરી સ્વાહાદ રીતે
 આત્મસ્વરૂપ ઓગળતા દોષ તેવા યર મદારાજનો મમ કરેલા તે આત્માને
 પ્રતિ દિલકારક છે.

શંકા એમ માનશે તરીકે કે દુનીયામાં જેની જીને મવાળી દોષ તેની
 પામે ધને છે. દુનીયામાં કોઈ એવો માણસ નથી કે જેની જીને અને
 અપજીને તે એ મવાળા વિના રહી દોષ. મારે અવગણેલા જે આત્માનું
 દિવ દૃષ્ટા દોષ તો વિવેક દ્વારા વનમન અને ધનના અર્પણપૂર્વક માની
 એવો વિવેક કરશે તો અવગ કામજી થશે. આત્માનું ઓગળાણ ક્યાં
 કોપ, માન, માલ, અને મોહ દરમિતે છે. અને વિદ્યાર અને મ કામજી જે વિચારે
 તે જણ વિવેક થાય છે. રજા સોંડે સોંડે એવી રીતે આત્માની પ્રતીતિ
 થયા કરે છે અને અજા અજા વેળા થાય છે. તે રમ એવી જાણે
 છે કે જેનું અનુભવો દોષ તે જ જાણે. તેન તીવર મદારાજ જણ માલ
 આત્મસ્વાસ્થ્ય જાણી દેખતા આરે છે અને બીજી જે જે જવાબુ છે તે જણ
 આત્મસ્વાસ્થ્ય કામજી કારણ મારે છે. મારું તારું એ મરું જણ આત્માનું સ્વા
 સ્થ્ય ઓગળાણું નથી ત્યાં મુખી છે. દુનીયામાં જેવા પૂજારી છે તે જણ
 આત્માના જાનવરી સ્વાસ્થ્ય છે. જાન એ આત્માને મુખ છે મરું મુખે
 મુખ સગા એવે છે પોતાની જે જાન સ્વાસ્થ્ય આત્મા જાને છે. એટલે
 જાન થઈ આત્મા કઈ જુદી વસ્તુ નથી. જણ જાન તે જ આત્મા, એવજ
 છે તે કહે છે. જણ તે જણ જણ બોલે છે. આરે જાને જ આત્મા એવ
 કહેલા ત્યારે એકો જાન જાન કેમ તરીકે કહેલા જાન એ મુખ છે તે
 આત્માનું જાને છે. જાન એ આત્મા છે અને આત્મા એ અવિદ્યમુ છે.
 તેમજો જિન્દગિયા મરણ ન્યાહાદવારી કહે છે તે જણ છે એવિદ્ય

ગતિમાં પડેલા આ છવે અનન્યવાર લોભ કર્યો, પરવસ્તુને મમતાના યોગે મદલ્ય કરવા આ છવે કંઈ બાકી રાખ્યું નથી, અને અગ્નિમાં કાંઈ ના-ખ્યાથી ઉગ્રી અગ્નિની વૃદ્ધિ થાય છે, તેમ અનેક ભવમાં લોભ પ્રવૃત્તિ જે પુદ્ગલ રૂપ ॥ તેનું સેવન કર્યું અને વળી આ ભવમાં પણ લોભ કર્યો, જીવ ! વિચાર કે લોભ કાંઈ પણ રીતે શાંત થશે ? ના નહિ થાય. તું એ-મજ છે ત્યારે તે લોભથી છવને કાંઈ ફાયદો છે ? ના કિમિત્ત પણ નથી. તું હમ્મજાની વૃદ્ધિ કરવાથી ધન વિશેષ મળી પણ સકશે ? કદી નહીં. જે પ્ર-ભાણે કર્મ બાંધ્યું ॥ તેટલુંજ મળે છે. ઉગ્રી ઇન્દ્રિય કરવાથી કર્મબંધ થાય છે અને યથાનું હોય છે તે પ્રભાણે થાય છે. જ્ઞાતા વા અજ્ઞાતા વેદનીય કર્મના ઉદયે આ છવે દ્રવ્ય, ક્ષેત્ર, કાળ, અને બાવથી જે જે નિમિત્તથી ભોગવવાનું પૂર્વ ભવમાં કર્મદ્વારા નક્કી કર્યું છે, તે તે પ્રભાણે દ્રવ્ય ક્ષેત્રકાળ બાવથી નિમિત્તાદિક યોગે આસ્વાદને સાનુકૂળ વા પ્રતિકૂળ સાધનો પામી સુખ દુઃખ ભોગવવું પડે છે. તો જીવે સંમનિદ્વારા વિચારતું કે તું સુખને માટે કેમ રાગ વા દ્વેષાદિ મેલી નવીન કર્મની વર્ગજ્ઞાઓ આત્માના પ્રદેશીની સાથે બાંધે છે ? શ્રી ચરમ સીર્ષકર ઘીર પ્રમુને પણ મનુકૂળ અને પ્રતિકૂળ નિમિત્ત દ્વારા જ્ઞાતા અને અજ્ઞાતા વેદનીય કર્મ ભોગવવાં પડ્યાં છે. માટે છવ હમ્મજાની જગમાં બુંધાઈય નહિ. હમ્મજ આકાશ સમ્પાન અનંત છે, કાંઈ સ્વયંભૂરમણ સમુદ્રનો પાર પામી શકે પણ લોભરૂપ સમુદ્રનો કાંઈ પાર પામી શકતું નથી.

લોભ યોગે અનેક ઉપાયો કરી અને છવની દિશા કરી છવ લક્ષ્મી-ધન મેળવે છે, તોપણ અને ધન પોતાનું યત્ન નથી, અને યથાનું નથી. ઉપાદેશ કર્મ પરમવમાં અવગ્રહ છવને ભોગવવાં પડશે. તું કરોડાધિપતિ વા લક્ષાધિપતિ કહેવાય પણ આંખ મીચ્યા પછી તું કંઈ સાચે આપણે ? કંઈ નહિ. લોભથી રક રામપાત્રનો પણ ત્યાગ કરી સકનો નથી. તેમ ધ-નાદય કંઈ સાચે લેઈ મરી સકનો નથી. આ દુનિયામાં આવ નામ કીર્તિ-ની સાક્ષ્યે લોભાનિષ્ટ છવ, અર્તધ્યાન અને શૈશ્વધ્યાનવચીમૂત થાય છે.

માધુ મદાન્ધાઓ ધનની મૂર્છાનો ત્યાગ કરી મનોવ પારણ કરે છે તેમને ધન્ય છે. વળી જે મુનીશ્વરો સંસારમાં આત્મિક ધન વિના કંઈ માર મળ્યા નથી. સંસારની મિષ્ટ નદીને વશોવનાં કાંઈને સાર અબ્ધો નથી અને આવનાર પણ નથી. બચ પુરો તો લક્ષ્મી પામીને જ્ઞાન ક્ષેત્રમાં ખ-રત્તી નાંખે છે. કારણ કે સુપાત્રમાં વ્યથ કરવો તેજ લક્ષ્મીની ક્ષાણવા છે. કિંતુ મમજ એક વા મમર શેડની પેઠે લોભાંધ યથાથી કર્મશયિ મદલ્ય

પરિણામે છે. હવે એ કર્મ રૂપ પરિણામેમાં પુદ્ગલ રક્ષામાં એવો સ્વભાવ
 હોય છે કે તેનાથી જ્ઞાન, હર્ષન, ચારિત્ર, વીર્યાદિ આત્માના ગુણોનું આ-
 ચ્છાદન થાય છે. જેમ લોહ ચુંબકમાં સોપને આકર્ષવાની શક્તિ સ્વભાવે
 રહેલી છે, તેમ રાગ દેવ યોગે પૌદ્ગલિક દર્શનામાં આકર્ષવાની શક્તિ આ-
 ત્મામાં સમયે સમયે વર્તે છે. હવે રાગ દેવ અજ્ઞાન રૂપ વિભાવદશાથી
 જેમ જેમ, ને ને સમયે, આત્મા છુટે છે, તેમ તેમ ને તે સમયે, સ્વભાવ
 દશામાં રમતો આત્મા અનંત કર્મ દર્શનાને અમંપ્ય પ્રદેશોથી ખેરવે છે.
 જ્યારે વિભાવ દશામાં પુદ્ગલ દ્રવ્યની સાથે આત્મા પરિણમે છે, ત્યારે સ્વ-
 ભાવ દશામાં રમતો આત્મા પુદ્ગલ દ્રવ્યથી છુટો પડે છે. ને ને અંશે
 આત્મા વિભાવ દશાથી છુટે છે, તે તે અંશે આત્મા સ્વધર્મ પ્રાપ્તિ કરે છે.
 મતિજ્ઞાન અને શ્રુતજ્ઞાનના ક્ષયોપશમભાવે આત્મા શુદ્ધ સ્વરૂપનું ચિંતન કરતો
 સિધરતા યોગે અનુભવ દશા પામી, મોક્ષ સુખ સદૃશ સુખનો ધટમાં અનુ-
 ભવ કરે છે. જે પ્રયત્ન કરવામાં આવે તો એ ચાર ધાતિ કર્મનો ક્ષય
 કરી શકાય છે. કોઈ એમ કહેશે કે મોહનીય આદિ ધાતી કર્મનો જે ઉદય
 આવે છે તે ભોગવ્યા વિના છુટકો નથી. મોહનીય કર્મનો ઉદય કોઈનાથી
 છુટાયો નથી માટે જેમ જનવાનું હશે તેમ જનશે એમ કોઈ કહે તેને
 સમજવાનું કે, ઉદયથી ધાતી કર્મનો ક્ષય થાય છે, પણ અસાતી કર્મનો ક્ષય
 થતો નથી. દેશેકણ પૂરકોટિ વાં પર્વત તેરમા શુભાંગે કેરવીને રહેતું પડે
 છે, તેનું કારણ અસાતી કર્મનો વિષાંક્રદા ભોગવવા માટે. ધાતી કર્મનો નાશ
 કરવા ઉદય કરવો જોઈએ. કોઈને શ્લોક મુખે કરતાં વાર થાય છે. પણ
 જેમ જેમ ઉદય કરે છે તેમ તેમ શ્લોક દરેકના વિશેષ મુખે કરે છે અને
 જેમ જેમ વિદ્યાભ્યાસનો ઉદય કરે છે તેમ તેમ જ્ઞાનાચરણીય કર્મનો
 ક્ષયોપશમ થાય છે. તેમ દર્શનાચરણીય કર્મનો ક્ષયોપશમ પણ સમજવો.
 મોહનીય કર્મનો ક્ષય પણ ઉદયથી થાય છે. મોહનીય કર્મના રૂપ રૂપ
 બૌદ્ધિક ભાવને ભોગવતો પણ આત્મા રાગદેવથી મિત્રપત્રે વર્તે છે કર્મ
 મદણ કરતો નથી. બૌદ્ધિક ભાવને ભોગવતો એવો આત્મા વિભાવ દશામાં
 પરિણમે તો કર્મને મદણ કરે છે. તેમ જ્ઞાના યા અજ્ઞાતા યેદનીયતા
 બૌદ્ધિક ભાવને ભોગવતો પણ જીવ તેમાં રાગદેવ રૂપે પરિણમે નદિ તો
 કર્મનો મદણ કરતાં જનતો નથી. પ્રથમ તો એવો અભ્યાસ કરવા કે
 આત્મા આન્તરેમાં જની જાણ જમનની મોટાઈ, કીર્તિ, અપમાન વિગેરેની
 વાસના છોડી દ્રવ્ય, સેવ, કામ, અને ભાવથી ચાર ધાતી કર્મનો ક્ષય કરે. અને
 જ્ઞાનીના વચન પ્રમાણે સુદ્યુત મગે સ્વસ્વરૂપને વંદે તો આત્મા ધાતી કર્મને

હવે હરી અને અલ્પી કર્મને પણ નાશ કરી મુક્તિપદ પામે છે તે માટે મેં એક કાલે મનન જાણે મુક્તિ થયા અને મનન કરો.

ધર્મોદ્ધતિ.

જનરૂપ સર્વ પ્રાણી ઉદ્ધતિ કરવાં ધર્મોદ્ધતિ એટલે છે. ધર્મોદ્ધતિથી અનેક કાર્યોનું કારણ થાય છે. તનુજ્ઞાન અને યોગજ્ઞાન વિના ધર્મોદ્ધતિ થઈ શકતી નથી. ધર્મોદ્ધતિ વિના મનુષ્યના હારણનું ખોટું ટાળાં નથી. તેવડા સમય જણાય કરતું હોય તે: હારણનું ખોટું જાણે મને કારણ: આપને જેવા સમય લેખી સર્વના બચા માટે રચાયાં સમિપેને આજ નર મહાશયો સુધાર ધર્મોદ્ધતિ કરી રહ્યો છે. આખી દુનિયાના બચામાં જેઓ જેવાનું બહુ મુખને છે તેઓ આ માટેને ખુશો કરવા પ્રયત્ન કરે છે. મને તે બાદમાં, મને તે દશમાં આખાનું રસાય સમજાવતી રહે છે. કોય જેવાના સમય ખીલ આખાઓને મઝી ધર્મોદ્ધતિ કરી રહ્યો છે અને મનથી પણ અન્યનું અચળ કરવા પ્રયત્ન કરવા નથી. આખાની જગતિ અનન સમિપેને ખોટાચાના મુખ મિથાઓનું મુખો દિપોને દાન આપે છે અને જનરૂપ સર્વના બચા માટે પ્રયત્ન કરે છે, જેને એકદા રજા ઉપર લાખે પુરતો રચ્યાં છે, અને હજી રચાય છે. મને પુનરુદ્ધતિ કરે છે કે આખાના જગતિ મુખે પ્રાપ્ત કરવા મને તે રીતે પ્રયત્ન કરે. જેને મુખના ને. સરેવ છે. જનરૂપ કાર્યને બધા પર્વથી પ્રાપ્ત થઈ હોય તેવાં લક્ષણ નીચે મુજબ છે.

- ૧ જનરૂપ સર્વ કાર્યોનું રસાય કરવા પ્રયત્ન કરે છે. જેવાના આખા સમય સર્વ કાર્યોને મઝે છે.
- ૨ જાણ આ સ્વૂષ પદોમાં નહીં મુજબ તે આખાની આંતર રહેલા મુખેને મુખે છે.
- ૩ જનરૂપ કાર્યોનું બહુ કરવા તે જાણ પામે છે.
- ૪ પ્રતેક કાર્યોની વિષ જનમય ખોટાચા ઉપર આપે છે.
- ૫ મનથી સમયના અગતીને તે જાણ પર્વમાં કરે કરે છે.
- ૬ સર્વ કાર્યોને પર્વના રસિ અન્યથા પ્રયત્ન કરે છે.
- ૭ આખાં રહેલી જાણનાને મેળવવા આન-મુદ્ધતિ કરે છે અને મનથી જાણને તેવે છે.
- ૮ આજ તાં મુખનુદ્ધતિ દિપિ કરવા કરે છે, આજ તાં અદ્ધતિની અવસ્થા કરે છે, અને દુર્ધતિને દુર્ધતિ છે.

- ૯ આત્માની દૃષ્ટિ ખીચવાથી તેના મુખ ઉપર આનંદની કાંખી છાવ છે, ઉદાસીનતાનો નાશ કરે છે.
- ૧૦ શ્રી ગીર પરમાત્માના તત્વો ફેલાવતા તે સુદૃઢ અને સ્થૂળ દક્ષિણે ઉપયોગ કરે છે.
- ૧૧ દરેક પદાર્થોનો સુદૃઢ અનુભવ કરી આત્માના આનંદમાં મગ્ન રહે છે.
- ૧૨ સ્વપરતા બધા માટે ક્રિયા યોગી બને છે. અને જ્ઞાનયોગી ધર્મ અભ્યાસનો નાશ કરે છે.
- ૧૩ શ્રી સર્વજ્ઞતાં તત્વોપર પૂર્ણ શ્રદ્ધા રાખે છે. કોઈના ખુશમાં તે ઉભો રહેતો નથી.
- ૧૪ બાલ્યનાં કાપોં કરનાં છતાં ને અન્તરમાં સુરતા રાખે છે.
- ૧૫ મહાલક્ષ્મી મંબાર સદૃશના મંબાર ઉચ્ચ આલસ્યને સમજતા યોગ્યતાની પ્રાપ્તિ હજી છે.
- ૧૬ દરરોજ ઉચ્ચ સવાની બાવના કરે છે. પરમાત્મ પદ્મ તેનું સાખ-શરણ મિત્રુ કરવાય છે.

આત્મી ઉત્તમ ચેષ્ટાઓને તે ધારણ કરે છે. ધર્મોન્નતિ ઉત્તમ કરવાને માટે પોતાના તત્ત્વ મનનો ભોગ આપે છે. કીર્તિ યા કોઈ પણ પ્રકારની બાલ્ય મોટાછત્તે લેઈ તે કશું કરતો નથી. પણ શુદ્ધ વાસનાનો ત્યાગ કરી સર્વના બધા માટે ધર્મ કાપોં કરે છે. જ્ઞાન, દર્શન અને ચારિત્રની આરાધન કરે છે. ધર્મપરિષદમાં સત્પત્રત્વને પ્રકાશે છે. રામદેવનો સ્તુત કરવા પ્રવલ્ન કરે છે. દુર્જનોનાં હૃદય પણ કપાના જગથી તે શુદ્ધ કરે છે. ધર્મોન્નતિના જ્ઞાન દાર હેતુઓને જાણના અનુસારે સેરે છે. ધર્મના ફેલાવાથી પાકો હાલો નથી. હજારો વિધોને જીતે છે. લોકોના કહેવા પર લક્ષ રાખતો નથી. સદાશ્રમ ધર્મોન્નતિમાં સકલ જીવનને ગાળી પરમાત્મ દશા પ્રાપ્ત કરે છે.

જૈનોના ગ્રંથ ફિરકાના જેઠાની શક્યતા.

કીસેજર તા. ૧૦ સને ૧૯૧૦ ના સાંજવર્તમાનમાં જૈનમાં નરીન પંથની શંકા અને તેનું સમાધાન એ નામનો એક લેખક વાંચી કંઈક નવું અનુભવ્યું છે. પણ લોકો તરફથી એ લેખનો જવાબ આપવાના પત્રો ઉપર પત્રો આવવાથી છેવટે જણાવવું પડે છે કે એ લેખમાં કંઈ અમારા લેખના વિચારોનું સમાધાન થયેલું જોવામાં આવતું નથી. અનેક જવાબોની પંચાતમાં પડવાની ઇચ્છા પણ નથી. લેખકે સારી જાણમાં લેખ લખ્યો છે પણ તે કોણ છે

ને જાણે તે. તેની યોગ્યતા વિના કોઈ પણ આવી તકનીક નહીં. વચન
પ્રાપ્તિનાં આનંદોનું નિરાકરણ જો નેત્રો તપાસીને હોય તે વિશેષ કથિત
મજા. પણ શીશ્યોએ પણ, જો સંસ્કૃતી મળતી નથી તે આવી દોષ
તેજામાં ઝીંકા કરીને રહે તો આનંદની વાત છે. જે ના જાણે તે
વિશેષ આપણે દોષ ને તે જાણે તેમાં પણ ભણી જોડેને કહેલો કોઈક
કરી રહેતો નથી. એમ આપણાં ઝીંકાવા વિચાર છે. પણ તેનો અર્થ
એવો ન કરવો કે કિંદાનો વિરૂદ્ધ નહીં પણ પ્રશ્ન નથી તથા તપ વિરૂદ્ધ
પ્રશ્નને પણ સત્ય માની લેઈ ઝીંકા કરવાનું વિચારવું. પણ તેનો અર્થ
તો પંદેની-અંગેની તકનીકો સમાવવાની જરૂર છે. તેમાં આપણે સેખકનો
દેશક છે ત્યારે નેત્રો આ આનંદો આનંદ કરીને તો આનંદ પાડી કે
નહીં વેચ-નહીં કિંથા એમ પણ મૂળ દેવ છે. વિચારની વિશાળતા
પ્રાપ્તિ, આનંદ પણ પ્રાપ્તિ, સંધીને રહેતું ને તો સર્વે આનંદ છે. પણ
કિંદાનો વિરૂદ્ધ આનંદો-મૂળ દોષ તે તો સુધારવી જોઈએ. જેમાં જે
જે અંગે ધુન્દો છે તેમને તે તે અંગે આપણે એમ માનીએ છીએ. સેખકનો
વિચાર પ્રવર્ત્ય છે, પણ નહીં પણની વાતી ઝીંકા પુષ્ટિની પ્રશ્ન તો
કો. કહેલો અર્થોનું સમાધાન રમણમાં આવી શકાય માટે સેખકે રમણમાં
તું. ધર્મપ્રમા નહિ કરતાં પરમા અણમાં જે પ્રશ્ન કરે છે તેને ધન્ય છે.
ત્યાં કું વિદાર, અને ઉપરોક્તમાં સુધારણા થું. સદાચર્યા માટે આનંદપ્રાપ્તિમાં
જે સમવાચ સુધારો.

જૈનધર્મની આસ્તિકતા.

જે ધર્મને જાણે આસ્તિકતા ઉપર રચાયેલો છે. તે ધર્મના સ્વીકારથી
મનુષ્યો ખરા સુખની કુંઘી પ્રાપ્ત કરે છે. જન, વાણી અને દારીરને કોઈ
આત્મની શુદ્ધ શાંતિ પ્રાપ્ત કરી અનન્ય સુખ પ્રાપ્ત કરતું એમ ખરા ધર્મની
પૂર્ણ છે. આત્મનું ખર્ચ સ્વરૂપ જે ધર્મમાં વધાર્યું જણાય તે ધર્મનો સ્વીકાર
મનુષ્યો કરી શકે છે. જૈન ધર્મમાં આત્મવાન સંનધી થતું કહેવામાં આવ્યું છે.

શીશ્યોની વાત છે કે કેટલાક અવજનો જૈનધર્મને નાસ્તિક ધર્મ
કહે છે. પણ તેઓ ઉપર કાળામાવ લાગે જોઈએ.

ખરો આસ્તિક કેટલો?—જે જરમેજરમે માને, પુણ્યને માને, પાપને
માને, જાપને માને, મોક્ષને માને, સર્વને માને, નરકને માને, દેવતાઓને

માને, પુનર્જન્મ માને, દયા, બક્ષિત, શ્રદ્ધા, પરાપક્ષર આદિ ગુણોને માને, દેવ ગુરુ અને ધર્મને માને, જ્ઞાન, ક્રિયા અને બક્ષિતમાર્ગ માને, તે આસ્તિક કહેવાય છે. ગૃહસ્થધર્મ માને, સાધુધર્મ માને, તપ, જપ અને તીર્થયાત્રા માને, મૂર્તિ માને, રાજ્યબક્ષિત માને, યોગ માને, યજ્ઞ માને, દાન માને, દત્તાદિ માનનાર આસ્તિક કહેવાય છે. જૈનો ઉપરના કહેલા સર્વ સિદ્ધાંતો માને છે. અનેક તીર્થંકરો યથા અને યથો તે સર્વ, ઉપરના સિદ્ધાંતનો બોધ આપે છે; તેથી જૈનો ખરા આસ્તિક છે એમ માનવજાંઘરો જાણી શકશે.

જેઓએ અષ્ટપ્રકારનાં કર્મ ક્ષય કર્યાં છે તેઓ સિદ્ધજુદ પરમાત્મા કહેવાય છે. જેઓએ તીર્થંકર નામ કર્મ બાંધ્યું હોય છે અને ધનધાતિક આર કર્મનો ક્ષય કરી અનંત કેવળજ્ઞાન, અનંત કેવલદર્શન, અનંત ક્ષાપિક આરિત ઉપાર્જન કર્યું હોય છે; તે તીર્થંકર (અરિહંત) કહેવાય છે. અને તે સમવસરજીમાં બેસી દેવતા મનુષ્યો વગેરેને બોધ આપી અતુલિત મધ્યસ્થ તીર્થંકરી સ્થાપના કરે છે. શ્રવ, અશ્રવ, પુણ્ય, પાપ, આશ્રવ, સંવર, નિર્જરા, બંધ અને મોક્ષ; એ નવ તત્ત્વનો બોધ આપે છે. ધર્માસ્તિકાપ, અધર્માસ્તિકાપ, આકાશાસ્તિકાપ, પૃથ્વીપાસ્તિકાપ અને શ્વાસ્તિકાપ એ પંચ દ્રવ્યાસ્તિકાપનું, દ્રવ્ય, ગુણ અને સ્વર્ગપથી સ્વરૂપ સમજાવે છે. ઉપચારથી કાજદ્રવ્યનું સ્વરૂપ સમજાવે છે. એ પદ્ધતિઓનું જમત બનેલું કહેવામાં આવે છે. અનાદિકાગથી આત્મા અને કર્મનો સંબંધ બતાવે છે. અનંત જીવો છે—એક હિન્દ્રિયવાળા, બે હિન્દ્રિયવાળા, ત્રણ હિન્દ્રિયવાળા, ચાર હિન્દ્રિયવાળા અને પંચેન્દ્રિય જીવોના દેવતા, મનુષ્ય, નિર્વૈય અને નારકી એ ચાર ભેદ છે. ઉર્ધ્વલોક, અધોલોક, અને નિઃસ્પંસલોકનું સ્વરૂપ બતાવે છે. દિશાનો ત્યાગ, જુદાનો ત્યાગ, ચોરીનો ત્યાગ, મૈથુનનો ત્યાગ અને ધનનો ત્યાગ આ પ્રમાણે સર્વથા પ્રકારે પાંચ આશ્રવના ત્યાગ રૂપ પચ મહાવત સાધુનાં બતાવે છે. અને રાત્રીભોજન ત્યાગ રૂપ છઠું વત કહે છે. દેશથી દિશાનો ત્યાગ, જુદાનો ત્યાગ, પારકી સ્ત્રીનો ત્યાગ, પરિમલ પરિમાણ, દિશાનું પરિમાણ, ભોગોપભોગ વિરમણ, અનર્થદલ વિરમણ, સામાયકવત, દેશાવમાસિક, પાપધવન અને અનિયમિતવિભાગ વિરમણ; એ ગૃહસ્થ આવકનાં બાર વત બતાવે છે. દાન, શીયગ, તપ, અને બાવના. એ ચાર પ્રકારનો સામાન્ય ધર્મ બતાવે છે. મૈત્રી, પ્રમોદ, આધરથ અને કરુણા આ ચાર પ્રકારની બાવના સર્વ જીવોએ ધારણ કરતી એવો બોધ આપે છે.

પુદ્ગલ પરમાણુઓના જથ્થા બેગ્રા થઈ આઠ પ્રકારનાં દ્રવ્યકર્મ બને છે અને તે આત્માના અસંખ્યાન પ્રદેશોની સાથે વીરનીર પેડે પરિભ્રમે છે.

અષ્ટ પ્રકારનું દ્રવ્યકર્મ મદ્ય કરવાર આત્મા છે. રામ અને દેવથી મળીન
 વચ્ચે આત્મામાં દ્રવ્યકર્મ મદ્ય કરવાની યુક્તિ રહેલી છે તેથી તે અષ્ટ
 પ્રકારનાં કર્મ મદ્ય છે. પાપ અને પુણ્ય પરમાત્મો રૂપ પ્રદમ્ય દ્રવ્યોના
 જ્ઞાતાનાં બનેલાં છે. અયુષ્ય પરમાત્મોના જ્ઞાતાથી પાપ બનેલું છે, અને
 યુગ પરમાત્મોના જ્ઞાતાથી પુણ્ય બનેલું છે. અયુષ્યરામ અને અયુષ્યદે-
 વથી પાપકર્મની વર્મણીએને આત્મા મદ્ય કરે છે. યુગ રામ અને યુગ-
 દેવથી પુણ્યકર્મની વર્મણીએને આત્મા મદ્ય કરે છે. પાપની વર્મણીઓમાં
 અયુષ્ય વર્મ, બંધ, રક્ષ, અને રૂપ રક્ષા દોષ છે અને પુણ્યની વર્મણીઓમાં
 યુગ વર્મ, બંધ, રમ, અને રૂપ રક્ષા દોષ છે.

પુણ્ય કર્મનો બ્રહ્મ બ્રામરવાનાં મુખ્ય ધ્યાન દેવતાક, અને મનુષ્યમય
 છે. પાપ કર્મનો બ્રહ્મ બ્રામરવાનાં મુખ્ય સ્થાન નરક અને નિર્વગી મનિ
 છે. ગ્રાહ્યતાએ તો આરે મનિયા છંદમાં પુણ્ય અને પાપ કર્મ છે. પુણ્ય
 અને પાપ બ્રામરવાના દેવોએને આશ્રય કરેલામાં આવે છે. રામ અને દેવ
 આદિથી પુણ્ય અને પાપ આવે છે માટે તેને આશ્રય કરેલામાં આવે છે.
 વસ્તુ: વિચારીએ તો પુણ્ય અને પાપ બંને તેના દેવોએને આશ્રય કરે-
 લામાં આવે છે. અષ્ટકર્મ આશ્રય છે. આત્માની સાથે કર્મનું બંધાવું તેને
 બંધ કરે છે. અષ્ટકર્મનો બંધ રોકવાના દેવોએ-જેવા કે સાધુ, ધર્મ, આચર્ય
 ધર્મ, સમિતિ, યુક્તિ, આચાર્ય, આરિય વગેરેને સંસ્કર કરે છે. પૂર્વ જાણેલાં
 કર્મને ખેરવાના (રામવાના) દેવોએ, જેવા કે બાર પ્રકારની તપશ્ચર્યા
 વગેરેને નિર્જલ કરે છે. અષ્ટ પ્રકારના કર્મોથી આત્માનું શુદ્ધિ તેને મોક્ષ
 કરે છે. યાન, દંડન, આરિય, વીર્ય, આના વગેરે યુક્તોને ખારજી કરવારને
 જીવ (આત્મા) કરે છે. જે જડ છે-યાનયુક્તથી સર્વથા શુન્ય છે એવા
 જડ પદાર્થોને કર્મથી તત્ત્વ કરે છે. ધર્મોસ્તિશ્ચ, અધર્મોસ્તિશ્ચ, આશ-
 ક્ષાન્તિશ્ચ, પ્રદમ્યશ્ચિન્તિશ્ચ અને કાશ: એ પાંચ દ્રવ્યો અષ્ટ તત્ત્વમાં
 સમાવેશ થાય છે. પુણ્ય, પાપ અને બંધ તત્ત્વનો પણ પ્રદમ્યશ્ચિન્તિશ્ચમાં
 સમાવેશ થાય છે. બંધ તત્ત્વનો અપેક્ષાએ પ્રદમ્ય દ્રવ્યમાં સમાવેશ થાય
 છે. રામ અને દેવને બ્રામકર્મ કરે છે. આત્માઓ અનંત છે. અનંત છંદો
 અષ્ટ પ્રકારનાં કર્મ બ્રામીને યુક્તિ સ્થાનમાં જડ સિદ્ધ્યુદ પરમાત્મા
 થયા. જે છંદો યુક્તિ મળી નથી તેને સંસારી છંદો કરે છે. નવ તત્ત્વોનો
 ૧૨ દ્રવ્યમાં સમાવેશ થાય છે. ૧૨ દ્રવ્યનું વિશેષ સ્વરૂપ જોઈ દોષ તો
 (મારો બનાવેલો) યદ્દ દ્રવ્ય વિચાર મન્ય જોયો.

ઉપર પ્રમાણે આત્માના ગુણોનું લક્ષણ બતાવ્યું. આત્માના અસંખ્ય પ્રદેશોને અનંત કર્મની વર્ગણાઓ લાગી છે. કાઈ કહેશે કે જ્યારે તે અનાદિ કાળથી લાગી છે ત્યારે તે છટી ધી રીતે પડી શકે ? તેના ઉત્તરમાં કહેવાનું કે ખાણમાં સુવર્ણ અને રજ જે બેમાં બેગેલાં હોય છે તે જમ પ્રયોગથી જુદાં પડે છે, ક્ષીર અને નીર બેમાં મળી ગયેલાં હોય છે તોપણ તે હંસની ચાંચથી જુદાં પાડી શકાય છે; તેમ આત્મા અને કર્મનો અનાદિ કાળથી મેળાપ છે, તોપણ તે મિત્ર થઈ શકે છે. વસ્તુતઃ આત્માઓ અશ્વપી છે તોપણ તે કર્મના સંબંધથી બ્યવહારવડે અનાદિ કાળથી શ્વપી કહેવાય છે. જ્યારે કર્મનો સર્વથા નાશ કરે છે ત્યારે તે સત્તા અને વ્યક્તિથી અશ્વપી કહેવાય છે. કર્મના યોગે આત્માની સાથે પાંચ પ્રકારના શરીરનો સંબંધ થાય છે. બૌદ્ધારિક, વૈક્રિય, આહારક, તૈજસ્ અને કાર્મણ. આ પાંચ પ્રકારના શરીરનું અત્યંત સૂક્ષ્મ સ્વરૂપ જોવું હોય તો ગ્રહાપના સૂત્ર તથા સત્યાર્થ સૂત્રમાંથી જોવું. સાત ધાતુ વગેરેનું સ્થૂળ બૌદ્ધારિક શરીર બનેલું હોય છે. મનુષ્યો અને પશુ પંખી વગેરે તિર્યચોને બૌદ્ધારિક શરીર પ્રત્યક્ષ દેખવામાં આવે છે. સુખ અને દુઃખના ભોગને ભોગવવાનું મુખ્યતાએ આ શરીરથી હોય છે. ધ્યાન, યોગ આદિ ગુણથી મનુષ્યોને તથા તિર્યચોને વૈક્રિય શરીરની પ્રાપ્તિ થાય છે. અષ્ટકર્મના વિકારથી બનેલું કાર્મણ, અને આહારની પચન ક્રિયા કરનાર તૈજસ્ એ બે શરીરો દેવતા, મનુષ્ય, અને નારકીના જીવોને અવશ્ય હોય છે. દેવતા અને નારકીના જીવોને તેજ બળમાં ઉત્પન્ન થનાર વૈક્રિય શરીર હોય છે. આહારક લઘ્વિવાળા ચતુર્દશ પૂર્વધરો આહારક શરીર બનાવી શકે છે.

મનુષ્યો મરીને બીજા અવતાર ધારણ કરે છે તો મરતાની સાથે તૈજસ્ અને કાર્મણ શરીર કે જે બે સૂક્ષ્મ છે તેને પરમવમાં જીવ સાથે ભેદ જાય છે, તેથી ત્યાં તે બે શરીરના યોગે જેવાં જેવાં કર્મ કર્યાં હોય તેવાં તેવાં તે તે જવ યોગ્ય નવાં સ્થૂળ, બૌદ્ધારિક અને વૈક્રિય શરીરને પ્રાપ્ત કરે છે. જેવા જેવા શુભ થા અશુભ પરિણામના વિચારો કરવામાં આવે છે તે તે પ્રમાણે પુણ્ય અને પાપ કર્મની વર્ગણાઓ ગ્રહણ કરવામાં આવે છે; અને તે પુણ્ય અને પાપકર્મ આખા જીવનમાં જોટલું પ્રાપ્ત કર્યું હોય છે તેટલું સર્વ કર્મણ શરીરમાં સત્તાએ-પ્રકૃતિરૂપે પડી રહી પરમવ સાથે આવે છે, અને તે અમુક અમુક કામે ઉત્થમાં આવી સુખ અને દુઃખના હેતુઓપૂર્વક સુખ અને દુઃખનો ભોગ આત્માને આપે છે. જેમ વડના બીજમાંથી આશુ મોડું વડનું જાડ પ્રગટે છે તેમ કાર્મણ શરીરમાં રહેલી

કર્મની પ્રતિષ્ઠા કે જે સદૃશ છે તેના ચોખે હરેક મનિમાં મોટાં દિવ્ય સ્વૂળ
ટીસે પ્રત્યક્ષ નીકળે છે. જેમાં જેમાં કર્મો કષ્ટ હોય છે તેમાં તેમાં કર્મ
મંધાર્થ કર્મોથી સારે જામવમાં આવે છે. એવો સિદ્ધાંત હોવાથી પ્રકારે
સુખોએ જાણકર્મથી જ રહેવું જોઈએ. પુણ્ય અને જાણનો મર્ચા પ્રકારે
જ જ જ છે ત્યારે મુક્તિ થાય છે. પુણ્ય અને જાણના ચોખે સ્વર્ગ મોટાં
રીસે આત્માને ધારણ કરવાં પડે છે, તેમજ જન્મના નીચ અવતાર ધારણ
કરવા પડે છે.

અમુક રામનો નાથ કરશે હોય તો મુખચમથી કરશે. અમુક દેવનો
નાથ કરશે હોય તો મુખ દેવથી કરશે. મુખ દેવનો નાથ કરશે હોય તો
દેવ આત્મનો મુદોષપોષ ધારણ કરશે. રામ અને દેવના મન્કારોનો
ઈર્ષ્યોકામ નાથ થશે નથી. આત્માનું સ્વરૂપ પરિપૂર્ણ સમભવ, અને
દાનપ્રાપ્તમાં અવન મનગામાં આવે તો રામ અને દેવનો નાથ થાય છે.
પ્રારબ્ધ કર્મના ચોખે સંસારમાં જે જે વસ્તુએ મળી હોય તેમાં સતોષ
પ્રાપ્તી હરે વા રીક કરશે નહિ. જાડ વસ્તુએ જે સંલુક છે, મરીમાં જેનો
નાથ થવાનો છે, અનેક રૂપાંતરો જેમાં જ્યાં કરે છે એવી જાણતી વસ્તુ
જોમાં મ્હાણવજ્ઞાની પુદિ ધારણ કરતી નહિ. પ્રારબ્ધાનુસારે જે લક્ષ્મી
ચોખને મળી હોય તેના ઉપરથી મનના ઉતારીને હજારો ઇરાદા ભજામાં
તેનો સફળપ્રેમ કરશે. મનમાં જગ અમુક વિચારો જેવા કે હોય, મન,
માયા, લોભ, ક્રમ, ક્રોધ, નિંદા, અને વિશ્વાસપાત વગેરેનો નાથ કરશે. પાણી
સત્ય, અને વિષ મોહથી. કાપાથી અવની દિશા કરતી નહિ, કરાવતી
નહિ, અને જે કરના હોય તેની પ્રત્યા કરતી નહિ. સર પ્રકારના કર્મો
કર કરવા માટે અવન મનની આસપના કરતી. અપારિ દેવુઓથી સંગ
કર્મનો તથ થાય છે. નિર્દિષ્ટ તત્ત્વોના ઉપરના કારણથી શી લીંબાર
મધ્યમાલ છે. શી લીંબારને, અવનુભવ પરમત્વા અપેક્ષાએ કરનામાં આવે
છે. જે સાધુ થઈને થય મધ્યવર પડે છે, જેટલીક દોર રહિત આધાર
મદબુ કરે છે અને થય માંડવીના દેષને યાવે છે. લીંબારની વજી અનુ-
સાર રેલના અપે છે, તેને મુર કહે છે. સાધુઓ અને સાધીઓને મુર-
જામાં સમવેલ થાય છે.

મેક્ષને મટે સમ્મત દાન અને સમ્મત દિવની આવસ્યકતા છે. સર્વે
નેતું જાતેનું સ્વાય પ્રતિજ્ઞન કરું છે તે પ્રત્યે સર્વનથ સારેજ પાડેનું
સ્વાય જાતેનું તેને સમ્મત દાન કહે છે. દાનના થય પ્રકાર છે-મનિકાન,
મુનિકાન, મનધિકાન, મન પર્વતિકાન અને લેવનિકાન. તેમાં મનિકાન

અને ધૃતજ્ઞાન, પરોક્ષ પ્રમાણ છે, અવધિજ્ઞાન અને મનઃપર્યવ જ્ઞાન છે તે દેશથી પ્રત્યક્ષ પ્રમાણ છે. કેવલજ્ઞાન છે તે સર્વથી પ્રસક્ષ પ્રમાણ છે. પાંચ ઇન્દ્રિયો અને મનની સહાયથી ઉત્પન્ન થનારને મતિજ્ઞાન કહે છે. જિનવાણી સાંભળીને જે જ્ઞાન થાય છે તેને શ્રુતજ્ઞાન કહે છે. સાક્ષાત્ આત્માના પ્રદેશોની અને ઇન્દ્રિયોની સહાય વિના જે જે રૂપી પદાર્થો જેવા હોય તેવા જણાય તેને અવધિજ્ઞાન કહે છે. સંતી પંચેન્દ્રિય છોડીને મનમાં જે જે ચિંતનું હોય તે તે સાક્ષાત્ આત્માના પ્રદેશોથી જણવામાં આવે તેને મનઃપર્યવ જ્ઞાન કહે છે. સર્વ પ્રકારનાં જ્ઞાનાવરણીય કર્મોના ક્ષય થવાથી ભોક્ષ અને અભોક્ષો સાક્ષાત્કાર થાય છે તેને કૌવલજ્ઞાન કહે છે. કેવલજ્ઞાન આવું કદી જતું નથી. કેવલજ્ઞાન પામ્યા બાદ અધાતીકર્મોના ક્ષય કરી કેવલજ્ઞાની પરમાત્મપદ પામે છે. શ્રી વીતરાગનો કહેલો ધર્મ મુક્તિમાર્ગનો હેતુજ્ઞ હોવાથી, સદાકાલ તેનું આરાધન કરવું. જિન પ્રતિમા વડે જિનના શુભોત્તર સ્મરણ પૂજન કરી જિનમાં રહેલા શુભો આપણા આત્મામાં પ્રકટાવવા જોઈએ. શુભીના શુભોને, તેની વાણીદારા, તેની હાથીદારા, ખડુમાન પ્રદંસાથી લેવા જોઈએ. મૂર્તિને પૂજનારા જોનો કંઈ જડના પૂજકો નથી, પણ મૂર્તિમાં પરમાત્માનો બાવ કંઈપણ પરમાત્માની પૂજા કરી પરમાત્માના અમૃત્ય શુભોને સ્મરે છે અને તે શુભોને હૃદયમાં ધારણ કરે છે. પુરતકામાં સખેશા અગ્રણી તે જડ છે, નોખણ તે અગ્રણી દ્વારા વામ્ય પદાર્થોનું સ્મરણ કરી, સત્ત્વ તત્ત્વનો વિવેક કરીએ છીએ. તેથી રીને પરમાત્માની મૂર્તિદારા પરમાત્માનું સ્મરણ કરી તેમના શુભોને લેવા જોઈએ; એમ અસંપ્રસન્ન સન્નતન જૈન સિદ્ધાંતમાં મૂર્તિ પૂજા પ્રતિપાદન કરી છે. કેવલજ્ઞાની સાધારણતા માટે તેમની મૂર્તિની પૂજા સિદ્ધ થાય છે. હાલમાં વિઠેરીઆ રાણી વચેરેના બાવધાને ભોક્ષ માન આવે છે તેનું કારણ રૂઢા શુભોજ છે. અસંપ્રસન્ન તેમ પરમાત્માની મૂર્તિદારા સદશુભો લેવાનો રીવાજ આદ્યો આવે છે.

પરમાત્મ પદ પ્રાપ્ત કરવા માટે સદાચરણો રૂપ જે ચારિત્ર ॥ તે આવશ્યક સમગ્ર તેની ક્રિયા કરવી જોઈએ. પરમાત્માએ શુદ્ધ ક્રિયાથી કર્મોના ક્ષય થાય ॥ એમ જણાવ્યું છે. છત્ર્યાં, રામ, દેવ, મનની ચચચના, મોડ, મમતા, પાખંડ, રૂષણ્ય, દિસા, બુડ, વ્યભિચાર આદિની અશુદ્ધ ક્રિયાઓ છે; તેનો ત્યાગ કરી હૃદય સદશુભોની જે જે માટે શાંતિ થાય તે તે શુદ્ધ ક્રિયાનો આદર કરવો જોઈએ.

આ પ્રમાણે ઇશ્વરાદિને ખાનગાર જોનો દુર્ગંજરૂપ પશુઓનો જાનરૂપ અગ્નિમાં દોષ કરી સમ થત કરે છે. અથવા જનમ મદનુજોને ધામજ કર-

પર હા જાહેરી પણ કરી ને પણ વચ દેવાય છે-નેરો વચ જોતો
 મેં છે. ખરી જોતો વચ મિલનવા મનવાર દોઢથી વચ આ-
 લિત મેં છે.

કેટલા દરિયા જમણે કાંઈ કાંઈ મને છે. આત્માએના જાતવચર
 પણ દરિયા છે. આવી મનવા જોતેને કાગળ નથી કાગળ છે. કાગળ રવિના
 એવો છે દરિયાને જોતે: મને છે તે દરિયા. કાગળ જમણ રવિના
 વચ નથી. આવી આત્મા દરિયા જે કાગળ જમણે: કાંઈ કાંઈ પોતે છે
 અને કાગળ રવિ જમણે કાંઈ પણ છે. કાગળ વચ-કાંઈ વચિનો કાંઈ આત્મા
 દરિયા છે, પણ ને કાગળી આત્મામાં, આગળ પરિભ્રમિત પોતે કાંઈ વચિનો
 કાંઈ અને કાંઈ જમણે. આવી રીતે જગત્કાંઈ તો આત્માએ આત્માને
 દરિયા કાગળ જોતો રીતાર છે. ને વિચ કાંઈરવિના મુક વચઆત્મા જમણ
 કાંઈ, જોતો મનવા નથી. કેટલા કાંઈરવિના વચિનો પણ જમણે
 કાંઈ દરિયા મનવા નથી. કાંઈ કે કાગળ કાગળ સત્ય છે અને મનવા અમર
 છે. તે કાગળ જમણે કાગળ કાગળ મનવાં ને વચાપુરવર અમર છે છે
 આત્માએ: પણ વચ આત્મા છે છે છે, આત્માએ તથા કાંઈ
 મનવાર દરિયા નથી. આત્માએ આત્માએના છે. જ્યારે ને આત્માએ-
 ને મનવાર દરિયા વચ આત્મા આત્માએના આત્મા નથી, ત્યારે
 જોતો પણ જગત્કાંઈ મનવાર તરીકે આત્મા આત્મા દરિયાને મને
 નહિ તે કાગળમાત્ર જે સુનિયુક્ત જ છે. વચને મનવાર આત્માએના
 રીતી, જમણ, આત્મા પરમાત્માને વિચ મને છે. પરમાત્માને મનવાર
 દરિયા મનવા નથી. ત્યારે જોતો પણ પ્રદમક પરમાત્માને મનવાર
 દરિયા મનવા નથી. આત્માએના વચ પ્રદમક આત્મા છે છે, કાગળે,
 કાંઈ કાંઈ પ્રદમકે સુખ કાગળે ન્યાય આત્મા દરિયા છે, ત્યારે જોતો
 છે છે છે, કાગળે, જે જે કાંઈ કાગળ છે તેવું કાગળ કાગળે કાગળે કાંઈ
 પોતાની મેનેમ આપે છે. દરિયાની ન્યાયકાગળ કાગળની જરૂર તેમાં રહેતી
 નથી. અમિમાં કાગળ આત્માની દરિયા જેમ છે, જમણમાં કાગળ આત્મા
 પાની દરિયા જેમ છે, અમિ કાગળમાં કાગળે તો અમિ જાતે છે, એ
 કાગળ સુખકાગળ જાગવાની રવિ દરિયા છે, કાંઈ દરિયા ત્યાં ન્યાય કરવા
 આવે: નથી: તેમ પુરવ અને વચ કાગળમાં સુખ અને કાગળ આત્માની
 દરિયા છે. ત્યાં દરિયાની કાગળ તથા ન્યાય દરિયા કાગળની જરૂર પાની
 નથી. જેમ આત્માએના પણ કાગળ જાગવાની જાગવાને: કાંઈ દરિયાને
 મનવા નથી, તેમ જોતો પણ આત્માએ તથા પરમાત્માએની જાગવાં કાંઈ

આદિનો કર્તા ઈશ્વરને સ્વીકારતા નથી. જે વસ્તુ, નિત્ય, અનાદિ કાળની હોય છે, તેનો કર્તા ઈશ્વર કરી ચક્રતો નથી; એમ વેદના આધારે જ્યારે આર્યસમાજીઓ મુક્તકંઠે કહે છે ત્યારે જગત્સભ્યે બનાવનાર ઈશ્વર નથી એમ જો જોઈએ કહે તો તેમાં સંપૂર્ણ સત્યતાજ સિદ્ધ કરે છે.

વેદધર્મવાળા અમુક અમુક જાગૃતોમાં ઈશ્વરની કર્તૃત્વશક્તિ સ્વીકારે છે, અને જોઈએ તે અમુક હેતુઓથી સ્વીકારતા નથી. પરમાત્મ્યોને ભેગા કરનાર અને તેનો અમુક પદાર્થ બનાવનાર ઈશ્વર છે. ત્યારે જોઈએ કહે છે કે પરમાત્મ્યોમાં અમુક સંયોગોમાં ભેગા મળી અમુક આકારરૂપે બનવાની શક્તિ રહી છે. તદ્વાવત માત્ર આટલો છે. સાવ-સ વિદ્યા પણ પદાર્થોમાં ભેગા મળવાની તથા વિભરવાની શક્તિ છે એમ સ્વીકારે છે. આ બાબત વિશેષ મનન કરવા યોગ્ય છે.

હવે આત્મા સંબંધીનો વિચાર કરીએ. સનાતન વેદાન્તિયો આત્માને સર્વત્ર વ્યાપક માને છે. આત્મા સર્વત્ર વ્યાપક છે એવો સિદ્ધાન્ત શાંકરમતનો છે. રામાનુજ આચાર્ય આત્માને પરમાત્મરૂપ સદૃશ સ્વીકારે છે, અને આત્માને સર્વત્ર વ્યાપક માનનારની દલીલો તોડી નાંખે છે. શાંકરમતવાળા આત્માને આત્મ માનનારની દલીલો તોડી નાંખે છે. શાંકરમતવાળા સર્વ જીવોનો એક આત્મા બ્રહ્મરૂપ સ્વીકારે છે, ત્યારે રામાનુજ મતવાળા આત્મરૂપ બિન્ન બિન્ન આત્માઓને સ્વીકારે છે, અને દલીલો વેદાન્ત સૂત્રના આધારે બતાવે છે. આર્યસમાજીઓ આત્માઓને બિન્ન બિન્ન સ્વીકારે છે. સર્વ જીવોનો એક આત્મા સ્વીકારતા નથી. અને તેથી અદ્વૈતવાદના સર્વત્ર વ્યાપક બ્રહ્મને દલીલોથી તોડવા યુક્તિયો આપે છે. આર્ય સમાજીઓ સર્વત્ર વ્યાપક બિન્ન બિન્ન આત્માને માને છે.

જોઈએ સિદ્ધાન્તાનુસાર દલીલોપૂર્વક આત્માઓને બિન્ન બિન્ન માને છે. વ્યક્તિની અપેક્ષાએ સર્વ આત્માઓ બિન્ન બિન્ન છે. સંપ્રદાનપની અપેક્ષાએ સર્વ આત્માઓની એકસરખી સત્તા હોવાથી સર્વ આત્માઓનું એકત્વપણું માને છે. અમુક અમુક અપેક્ષાઓને લેઈ સર્વનો એક આત્મા અને સર્વનો બિન્નબિન્ન આત્મા સ્વીકારતાં તકરારનું સ્થાન રહેતું નથી, એકજ મતુષ્ય પુત્રની અપેક્ષાએ પિતા, અને પોતાના પિતાની અપેક્ષાએ પુત્ર એમ બે ધર્મ સહિત કહેવાય છે. તેમ આત્માઓ પણ સત્તાથી એક, અને વ્યક્તિથી બિન્ન બિન્ન સ્વીકારવામાં આવે તો તે અપેક્ષાએ સંબંધે છે. શ્રી રામાનુજ આત્મરૂપ આત્મા માને છે અને શંકરાચાર્યજી વ્યાપક બ્રહ્મ માને છે. ત્યારે જોઈએ આત્માને વ્યાપક પણ માને છે અને અવ્યાપક પણ

અને છે. કેવળાનુભવમાં શોધાશે. જામે છે તેની અપેક્ષાએ મરણ વ્યાપક
 જાતના જાનવામાં આવે છે, અને મરણ સરીરમાં પણ અનુભવન પ્રવેશી
 વ્યાપ્તને રહે છે અને અવુ જોઈએ અર્થેન પણો મરણ પણ આત્મા આ
 અપેક્ષાએ જાનવામાં આવે છે. વ્યાપક અને અવુરતમાં જોઈએ અપેક્ષાથી
 અને પણ સીધાસીધા દોષથી જાનવાન કરવા નથી. અપેક્ષા સમજીને
 બધાને જાને જા અવુરત જાને નો રવાના વધારોએ કરે છે. આપે
 આત્મા કેવળાનુભવ કરે છે ત્યાં શોધાશકમાં મરણ આત્માના પ્રવેશ
 ખાપે છે, તે અગ્નિની અપેક્ષાએ અધુકા કાગળ આત્મા આપક મજાપ છે.
 કાર અને રાખનુભવમાંજો વ્યાપક અને અવુરતમાં જુદા થઈ છે, ત્યારે
 કોઈ એના મિશ્રાનને અધુકા નવોની અપેક્ષાએ જાનવા દોષથી જાનેવા જાને
 રોગના હકનમાં ઉપર છે. શુદ્ધાદેવતાએ આત્માને જાને છે અને તે આત્મા
 તે કદી જરમાત્મા થાય નહિ. જરમાત્મા રિષ્ટ છે અને આત્માએ. મતા-
 કાલ જરમાત્માના સેવા રહેવાના છે એમ સીધારે છે. જેનો અધુકા અપે-
 કાએ, એટલે જ્યાં સુધી આત્માની જરમાત્મા હજી થઈ નથી ત્યાં સુધી
 અધિવાત્મા થા અનુભવના ને જરમાત્માના સેવા રહેવાના છે, એમ જાને
 છે. પણ આત્માની સર્વનું દગ્ગિયોને વિશ્વ થયાં તે જરમાત્મા રહેવાના છે.
 આર્સમાત્માએ, કારમાનવામાંજો તથા સાંખ્યે તથા રાખનુભવમાં
 આત્મા પુનર્જન્મ ધારણ કરે છે, તેમ જાને છે. ત્યારે જેનો તથા જોડે
 પણ આત્મા પુનર્જન્મ ધારણ કરે છે તેમ જાને છે. રાખ પ્રોત્તિયો, ચાપો.
 અને મુલકમાંજો આત્માનો પુનર્જન્મ સીધારવા નથી.
 અદેવતાયો. આત્માને નિત્ય સીધારે છે. રાખનુભવ શુદ્ધાદેવ, વિધિ-
 શાદેન, તેમજ આર્સમાત્માએ પણ આત્માનું નિત્યપર્વું સીધારે છે. જોડે
 આત્માને કાને કાને નવા તરીકે ઉત્પન્ન થવાનું જાની અનિવચ્યવાદ સીધારે
 છે. જેનો આત્માને કાંઈ એકનવની અપેક્ષાએ નિત્ય જાને છે અને જરવા-
 થિતનવની અપેક્ષાએ અનિત્ય જાને છે. જણોમાં અધિવા જામમાં કવું
 છે કે તદેકને તત્ત્વ યજ્ઞે-ને આત્મા કરે છે. અને તે આત્મા કંધાવમાન
 થને નથી. મગ કંધારે નિત્ય છે. તેથી તેની અપેક્ષાએ કંધાવમાન થને
 નથી, અને જરવાથિતનવની અપેક્ષાએ સરીર અગ્નિ જરવા કરે છે તેની
 અપેક્ષાએ કંધાવમાન થાય છે. કંધારે નિત્ય દોષથી કંધાવમાન થને નથી,
 અને જરવા રૂપે સરીર જરવાથી અનિત્ય દોષથી-અનિત્ય છે તેથી કંધાવ-
 માન થાય છે. આમ અપેક્ષાએ જેનો નિત્ય અને અનિત્યવાદ સીધારે છે.
 અધ્યત્વ દરિમાંજો વિચરશે તો આમ અપેક્ષાએ ચોખ સમજાશે. જે જે

વાદિયો આત્માને નિલ માને છે તેના મત પ્રમાણે આત્મા નિલ હોવાથી તે કાર્યરૂપ નથી. તેથી તે અનાદિકાગનો સિદ્ધ કરે છે. સારાંશ કે નિલ એવા જે આપણે આત્માઓ છીએ તેના બનાવનાર ઈશ્વર નથી; એમ આપણા સિદ્ધાંત અનુસારે સમજી શકાય છે. આત્માઓના બનાવનાર ઈશ્વર નથી એમ જોનો પણ માને છે. જોદો પણ ઈશ્વરમાં જગત્કર્તૃત્વ સ્વીકારતા નથી. આત્માઓ વચેરેની જાગતમાં ઈશ્વરકર્તૃત્વ નથી એમ સમાજો-અનાથી કેટલીક જાગતોથી સમજી શકાયો. ખ્રીસ્તિયો અને મુસલમાનો જીવોના બનાવનાર ઈશ્વરને માને છે.

આત્માને પુનર્જન્મ માન્યા વિના પુણ્ય અને પાપનો તે ભોગના થઈ શકે નથી. જેઓનો ધર્મ પુનર્જન્મના સિદ્ધાંત ઉપર રચાયો છે તેઓના ધર્મવાગાઓ પાપથી ડરતા રહે છે અને સદાચારમાં લક્ષ રાખ્યા કરે છે. પુનર્જન્મનો સિદ્ધાંત માન્યા વિના આ બધામાં શુભકાર્ય કરવાં, અને અશુભ કાર્ય કરવાં નહિ એવી દૃઢ બાવના રહી શકતી નથી. હિંદુઓ પ્રારબ્ધ, સંચિત અને ક્રિયામાણ એ ત્રણ પ્રકારનાં કર્મ માને છે. જોનો અષ્ટ પ્રકારનાં કર્મ માને છે તે ઉપર જાણવામાં આવ્યું છે. આત્મા અને કર્મ અને પુનર્જન્મના સિદ્ધાંતને માનનારા આસ્તિક મજાપ છે. આત્મા અને કર્મનું સ્વરૂપ પરિપૂર્ણ સમજવામાં આવે તો આત્માના તરફ લક્ષ લાગે છે. જ્ઞાન, દર્શન, ચારિત્ર, મુખ, વીર્ય આદિ અત્યંત મુખ્યત્વે આત્મા છે. જેમ કર્મનાં આવરણ ખસનાં જાય છે તેમ તેમ આત્માના શુભો ખીસતા જાય છે. રાગદ્વેષ, અજ્ઞાન, દિવસા આદિ પાપના હેતુઓનો નાશ કરવાથી આત્માની કુશલતા દેખાઈ જાય છે. આ જ્ઞાનવડે આત્મા, કર્મનો પડો ધીરે ધીરે નાંખી મોકલે તેનો પ્રયાસ કરનાર યાજ છે. અત્યંત મુખ્ય પ્રાપ્ત કરે છે. જન્મ જરા અને મરણનાં દુઃખોનો નાશ કરે છે. પરમાત્મા સિદ્ધ કરેવાય છે. આવી દેશ પ્રાપ્ત કરતા મટે કેટલાક કનક કામનીનો ત્યાગ કરી માધુર્ય પામે છે, પરિપૂર્ણ જગદ્ગુરુ પામે છે, રામ અને દેવને જીવતા પ્રવલ્ન કરે છે; ધર્મ, નિષર્મ, અસન, પ્રાણાયામ, યન્યાદ્યાર, ધારણા, ધ્યાન, અને સમાધિ એ અત્યંત ચોમનો આદર કરે છે. જોનોમાં આ અત્યંત ચોમનો વિગેરે પરિચય છે. સાધુ અને સાધ્વીઓ યજ્ઞશક્તિએ આ અત્યંત ચોમને ધારણ કરે છે. શૂદરો તત્ત્વજ્ઞાન પ્રાપ્ત કરી શૂદરચામમાં રહી નીનિધી ધન પ્રાપ્ત કરે છે. સદા આચારોની શુદ્ધિ પામ્યા કરે છે. મારા તનો અંગીકાર કરે છે. આવદારિક તથા ધાર્મિક કેળવણીની નીનિની શક્તિ કરી આત્મશુભો ખીસે છે.

મુક્તિ. શૂદરો અને માધુઓનું અનિમ જરૂર મુક્તિ સ્થાન છે.

જાણી અમ્મ કયાં છે એવા મુલિયા છોડી સંસારમાં પાછા આવવા નથી. કોઈ કહેશે કે મમારી છોડીને દુઃખમાંથી બચાવવા પાછા આવે છે, આ પણ રહીત યોગ્ય નથી. કારણકે જેને મૃત્યુને કબજેમાં હાથ કાઢે છે તેને કબજેમાં તિલાંજાર પાસેથી કાઢી નથી. દુઃખી છોડીને બચાવવા માટે મમારમાં રહેવા યજ્ઞ મદ્યભાજો ઉપરેલ આવે છે. પરમાત્માર ઘડેલાંએને અવતાની કમી જરૂર પડતી નથી. મુલિયાં અનંત આત્માઓ પરમાત્મ રૂપે જાતી અનંત યુગ એમને છે. અનંત જ્ઞાતારો સર્વ પાપોને ભજે-રેને છે.

કેટલાક દુઃખનો અનંત અમાર તેનેજ મુલિયા માને છે. કેટલાક કહે છે કે મુલિયાં જ્ઞાન રહેતું નથી. જોતો કહે છે કે દુઃખના અનંત અમાર પૂર્વે મુલિયા અનંત યુગ યુગ પ્રવતી નીકળે છે. વિજ અને માત્સ્ય યુગ આપાતો છે, માટે આત્મા વિદ્યામન્દ કહેવાય છે. મુલિયાં અનંત જ્ઞાન છે. જ્ઞાન વિદ્યાની જડ મુલિયાને કાજુ બગેલો કાજુ બગેલો નથી. જોતો જ્ઞાન અને અનંત અનંત મુલિયા માને છે. અને માત્સ્ય તેજ સદાશય વસ્તુમાત્રને કાજુ છે એમ ધીમારે છે. નિરાત્માઓ સર્વ આપી એમ પરમાત્મથી મિત્ત અમર્યાદ પ્રવેશી અનંત મદ્ય દોષ છે. તે એ કેટલાં અનંત એવા રહે છે, તેમજ એક બીજાને હરાવ થતી નથી. કારણકે તે આત્મા પોતે આપી છે. મમારમાં અનંત અનંત છોડા છે. મુલિયાં મમારો મમારમાં રહેવા છોડા છે. આત્મા નથી. મુલિયાં જ્ઞાનના ત્રણે જાત, દર્શન, અને વર્ણન છે. જ્ઞાનદર્શનવર્ણનિ મોક્ષ માર્ગ તત્ત્વને જ્ઞાનમાં કાજુ છે. તેમજ એ અને વિનયર જોતો કેટલાક વિષ વેરેલાં એવા વિષ, આત્મા, કવં, મુલિયા, ત્રણ ત્રણ, પાંચ, અને હાથે અધિકારી અનંતમાત્ર નિરાત ત્રણ ત્રણ એક મર્યાદા અનંતમાં થયે છે. આ પ્રકારે મુલિયા અનંતમાં જોતોની અનંતમાં અનંત.

જનનમૃત્યુ તરીકે બિજાના અનંતમાં રહેવા—તેમજ મનદાન વિનયને અનંતમાં ત્રણ માને છે. મદ્યને અનંતમાં મદ્યને અનંતમાં મદ્ય ત્રણ માને છે. વિનયરમાં મદ્યને અનંતમાં મદ્ય ત્રણ ત્રણ છે. કેટલાક અનંતમાં એક માને અનંત માને છે. એ વિનયર વિનયર એક માને અનંતમાં ત્રણ માને છે. મુલિયામાં મુલિયાં માને છે. કેટલાક માને છે. આને મદ્યમાં કેટલાક મદ્યમાં એક માને છે તેમજ અનંતમાં કેટલાક અનંતમાં ત્રણ કાજુ કાજુ નથી, કેટલાક કાજુ, વિનયર, અનંત, અને કેટલાક કાજુ કાજુ છે. આને મદ્યમાં

સ્વર્ગે વિશ્વ કહે છે. એવ સદિન વિવિધને મદારેવ કહે છે. વાગુને જાણા
કહે છે. કેટલાક એમને મન-પ્રાણો પરાક પ્રાણાવામને જાણા કહે છે. કુમક
પ્રાણાવામને વિશ્વ કહે છે. રેવક પ્રાણાવામને મદારેવ કહે છે. અને અત્મસમિને
રેવી કહે છે. કૌતો દાન, દર્શન, ચરિત્રને, જાણા, વિશ્વ, અને મહેશ્વર કહે છે.
અથવા આત્મા સંપૂર્ણ દાનને ધારણ કરી સર્વજ્ઞ બને તો તે જાણા કહે-
વાર છે. તેથી તેમને સિદ્ધ કરે ત્યારે આત્માજ વિશ્વ કહેવાય છે, અને
અનન કર્મની વર્તણૂકને આપે સર્વજ્ઞ નામથી બોલાવવામાં આપે
છે. એક આત્માનેય મુજેની અપેક્ષાએ અનેક નામથી બોલાવવામાં આપે
તો તેમાં કોઈ ભાવનો હોય નથી. જમન આદિમાગથી દુઃખાદિ નવની
અપેક્ષાએ છે. મારે જમનનો જન્યવતાર કાંઈ હંધર નથી એમ ભૂલેલો રહી-
કાર છે, તેમ ભેદો તથા કેટલાક અદૈનપદિ વેતન્તિયો પણ રહીકાર છે. આર્થ-
વૈદિક દર્શનવાળા પણ પૂરી આદિયા પરમાત્માને નિત્ય માને છે અને
તે પરમાત્માનો રૂપ જમનનો જન્યવતાર હંધર નથી એમ રહીકાર છે. આર્થ-
સમજાઓ સર્વ, એવ, અને વાગુ વગેરેને જમનના પોષક માની ઉપચારથી
કર્મ તરીકે માને છે, એવું આપચરિત્ર કલ્પવૃક્ષે તો કૌતો પણ રહીકાર છે.
પણ વસ્તુઃ સત્યકલ્પવૃક્ષે એવા અર્થદિમાં જાનવા નથી. હંધર પરમાત્મા
તો ઉપચારથી પણ કયાં તરીકે સિદ્ધ થયા નથી. સાંખ્યો કહે છે કે પ્રકૃતિઃ
કર્મો પુરવસ્તુ પુરકપલ્લાદાવત્ નિલેયઃ પ્રાણિ (કર્મ) કયાં તરીકે છે.
પ્રાણ-હંધર (આત્મા) તો નિલેય છે. કોઈ વસ્તુનો કયાં સિદ્ધ થયે નથી.
કૌતો પણ પરમાત્માને અકલ્પ માને છે. સામંત્ર સદિન પરમાત્માને જમન
જન્યવતારું કાંઈ પણ પ્રયોજન નથી. કૌતોના સિદ્ધાંત પ્રમાણે સર્વ પ્રકારની
મદાર સદિન પરમાત્મા છે. કલ્પદિ ઉપર જલ્કાવામાં આપ્યું છે.
ઉપસંહાર—કૌતો ઉપર પ્રમાણે સિદ્ધાંતને રહીકારી મુજિમાં જવા
હજી છે તેથી તે પરમાત્માસ્થિત મણાવ છે. કૌતો આ પ્રમાણે પોતાના
સિદ્ધાંતને માને છે અને અન્યદર્શનોને પણ અધિક નવની અપેક્ષાએ માનીને તેવું
મહુષ કરે છે. અધિક એક નવને માની દર્શનો ઉમાં થઈ છે. પણ તેમાંથી
(નવેની અપેક્ષાવાળી) સત્ત્વ બેન્દી જેવું. જે જામ અમત્ર્ય થાય તેની ઉપેક્ષા
કરી. સમ્યક્દાન પ્રાપ્ત કરવા પ્રયત્ન કરવો. કાંઈ ધર્મે ઉપર દેવ ધારણ
કરવો નહિ. પરંતુ દર્શન જિન એમ બધી જે-જિન દર્શન રૂપ પુરવત્ત
સાંખ્ય, વૈશેષિક, મીમાંસક, અને ન્યાય વગેરે દર્શનો એમ છે. એમને એમ રૂપ
માની તેમાંથી કાર એવથો. અન્ય દર્શનોને સાપેક્ષવત્ત સમજાવી રચાઈ
દર્શનની ખૂબી સમજાવવી. વિનંત્રવાઃ કરીને ધર્મની આચારી કરવાથી રામ

દેવની વૃદ્ધિ થાય છે. હિંદુસ્થાનમાં રહેલા હિંદુઓ વગેરે બાંધેલોને જૈન તરફ સમજાવવા જૈનોએ પ્રયત્ન કર્યો જોઇએ. જો તેઓ જૈનતરફને સમજશે તો જૈન ધર્મની નિંદા કરશે નહિ. તેમજ એકેક નયોથી પરસ્પર કંચેલા પણ કરશે નહિ. ભારતધર્મમંડળ નામના પુસ્તકમાં લખેલું છે કે એક વખત જૈનોની સંખ્યા આર્યાવર્ત વગેરેમાં ચાલીસ કરોડ મનુષ્યોની હતી. જૈનોમાં જૈન તરફ જન્યુવાનું જ્ઞાન પ્રતિદિન ષટ્ચાથી હાથ આશરે ચક્રવાપ્ત મનુષ્યોની સર્વ જૈનોની સંખ્યા ગણાય છે. પહેલાં ચારે વર્ષ જૈન ધર્મ પાળતી હતી. ચોવીસ તીર્થકરો તો હાલિય (૨૪૫૦) હતા. છેક તીર્થકર શ્રી મહાવીરસ્વામી કે જેનું નિર્વાણ થયાં આજ ૨૪૩૭ વર્ષ થયાં છે, તેઓના અગ્નાર પાટથી સિંધુ ગણધરો ખાણેલું હતા. મહાવીરસ્વામીના વખતમાં જ્ઞાનમયુદ્ધ થયો હતો. તેણે યુદ્ધ ધર્મનું સ્થાપન કર્યું હતું. શ્રી મહાવીરસ્વામીના નિર્વાણ વખતે અગ્નાર દેશના રાજાઓએ હાજરી આપી હતી. ગૌતમસ્વામીને કેવલજ્ઞાન ઉત્પન્ન થયું હતું. કાશ્મિક, એલ્મિક, ચેટક, પ્રદ્યોતન, પ્રસન્નચંદ્ર વગેરે રાજાઓ એમહાવીરસ્વામીના પરમ ભાત્રી હતા. પશ્ચાત્તંદ, સંપ્રતિ, વનરાજ, કુમારપાલ અને વસ્તુપાલ વગેરે જૈન રાજાઓના વખતમાં જૈન ધર્મનો ફેલાવો વિશેષ થયો હતો. નાત જનના ભેદ વિના સર્વ લોકો જૈન ધર્મ પાળના હતા. આર્યકુમાર જેવા મુમુક્ષુમાન અરે મેનાર્ય મુનિ જેવા ચંદ્રાલ કુલમાં ઉત્પન્ન થએલા પણ જૈન ધર્મ પાળી મુનિ પદ પામ્યા છે. તે વખતમાં જૈનોની વિશાલ દૃષ્ટિ હતી. સંકસાર્યાય જેવાના વખતમાં પણ જૈનો સાત્તાર્યમાં સામા ટકી રહ્યા અને જૈન ધર્મનો ફેલાવો કરવા લાગ્યા. અન્ય ધર્મવાળાઓની રાજસભા સમક્ષ સાત્તાર્ય કરી જૈન ધર્મનો ફેલાવો કરવા લાગ્યા. જે ભોક્ષા વગરમાં પશુઓને હોમના હતા, તેઓએ પણ બોધ આપી, જ્ઞાન-જ્ઞાનરૂપ વગરમાં રોપ્યાં અને જૈન ધર્મ પમાડ્યો. હાલના જૈનો જો તે પ્રમાણે વિશાળ દૃષ્ટિ ધારણ કરી આર્યસમાજીઓની પેઠે પોતાના ધર્મનો ફેલાવો કરે તો ઉચ્ચ કરવામાં તેઓના પૂર્વજોના પમલે આશ્ચર્ય કહેવાય. જ્ઞાન, ધન, અને સત્તામાં જે પ્રજા આગળ પડે તે પોતાના ધર્મનો વિશેષ ફેલાવો કરી શકે છે. જૈનોમાં પણ આવી આત્મિક સત્તા પ્રગટ થશે તો તેઓ હારિશ્ચંદ્રનાં આશ્રય પડના મજુરો. દાંધ ધર્મના ઉપર દેખ કરશે નહિ. અન્ય ધર્મ પાળનારા ઉપર પણ ઉપકારો કરવા. અન્ય ધર્મીઓના આત્માને પણ પોતાના આત્મા મમાન ભેળી તેઓ ઉપર મૈત્રી આવવા ધારણ કરવી જે જ્ઞાન સંપાદન કરું દોષ તેનું જ્ઞાન આપણા માનવ જાંધેલોને આપજું. અન્ય ધર્મીઓના આત્માને પણ

પ્રથમ કેવલપૂર્ણ અર્થે ઉપાસ્ય. કરી. તેવળા બલવા બાલ કેવળા. આવી
 ઉપાસ્ય દિવિને કીરેએ આ રાજ ધારણ કરી પુત્ર અને આમિને કેવળ
 પૂર્ણ અર્થથી કેવળપૂર્ણની પાં અર્થ પ્રત્યક્ષ ન વિદ્યાના દાનની પ્રત્યક્ષ
 કરી, આમિનેપ્રત્યક્ષ અર્થ અર્થવચા અને કીરેપ્રત્યક્ષ વચ અર્થવચ. આવી
 ઉપાસ્યકી અર્થ પ્રત્યક્ષિને, કીરેપ્રત્યક્ષ અર્થવચને નીકારવાની રૂપિ મથે.
 કે કીરે. આમિ આનવા નથી, પુત્રપ્રત્યક્ષ આનવા નથી, કેવળ, કેવળ,
 પુત્ર, અને રાજ આનવા નથી તે અર્થવચિને અર્થવચા અર્થ છે. કેવળ છે.
 નેમિને અર્થવચા અર્થવચા અર્થવચા અર્થવચા અર્થવચા. નેમિ પુત્રને અર્થવચા
 અને નેમિ નર્મિયની નર્મિયના રાજવા અર્થવચા પ્રત્યક્ષ કરે.
 ઉપર પ્રત્યક્ષ કીરેની અર્થવચાના તર્થ પ્રત્યક્ષ અર્થવચાની ઉપનિ
 કરવા પ્રત્યક્ષ કરે. કીરેને રાજવા. મરુત્રને કેવળ મરુત્રને રાજવાની મેરા
 કરી. અર્થવચા પ્રત્યક્ષ અને અર્થવચાની રીતિ, આનર્મિ અને રૂપિ રીતિને
 ઉપર કરી અર્થવચાની ઉપર રીતિને પ્રત્યક્ષ કરે. સર્વ પ્રત્યક્ષ
 કીરેની પુત્ર રાજ સર્વ સુખને પ્રત્યક્ષ કરે. એ જ સંભવની મુખ્યતી છે.

મહાજનમાં અને કુર્જનમાં તપાસત.

સમજનો સમજ, પુત્ર, નરી, સર્વ, મંડની પેઠે સદેવ બીજાએ ઉપ-
 રા કરે છે ત્યારે કુર્જનો કરી રજ-રજાદલ રિત અને સર્વની પેઠે બીજા-
 માને કુર્જના દેવાર થાય છે. સમજનો ત્યારે બીજાએમાં મુખ્ય રીતિ મુખ્ય
 રીતે છે, ત્યારે કુર્જનો અર્થવચા દિવિ થોડે બીજાએમાં છપ અને અર્થવચા
 રીતે રીતે છે-બીજાનું મુક કરવા અર્થવચા છે. સમજનો અર્થ ઉપાસ્ય
 કરવા તૈયાર રહે છે, ત્યારે કુર્જનો ઉપાસ્ય કરવાનું મુખ્ય મુક કરવા તૈયાર
 રહે છે. સમજનો રજાવે રજાવે રજા છે ત્યારે કુર્જનો રજાવે બીજાના
 પ્રત્યક્ષે થાય કરવા રજા છે. સમજનો અર્થ કુર્જનાની રીતિ બાધુ
 તરે લક્ષ થાય છે, ત્યારે કુર્જનો મુખ્ય, આનર્મિ, રજા અર્થ ઉપાસ્ય
 રજાની મુખ્ય રજા બાધુ ઉપર લક્ષ આવે છે. સમજનો બીજાએના
 કેવળની રીતિ કરે છે, કુર્જનો બીજાએના મુખ્યને મુખ્ય અર્થવચામાં રેરની
 નર્મિને નિર્મા કરે છે. સમજનો અર્થ મુખ્યને રજાવુ. મુખ્ય, રજાવચા,
 નર્મિ, સર્વવચા કે પ્રત્યક્ષે નર્મિવચા પ્રત્યક્ષ કરે છે, ત્યારે કુર્જનો અર્થ મ-
 નર્મિને રિતિ, રિતિ, મુખ્ય ઉપર અર્થવચા કરવા, નર્મિ, રજા, પ્રત્યક્ષ,
 કુર્જ, કે પાંચી નર્મિવચા પ્રત્યક્ષ કરે છે. સમજનો અર્થવચા સમાન છે, ત્યારે

તેણે ગાળ દીધી, મારી નિંદા કરી, અને માર્યો, અને દસ-બે, આવા ચાર મનમાં રાખનારાઓના ધિક્કારનો કોઈ દીવસ અંત આવશે નહીં. રથુ કે-કદાપિ પણ ધિક્કાર ધિક્કારથી અટકતો નથી. ધિક્કાર પ્રેમથીજ થાય પામે છે. આ એક પુરાણો ઉત્તમ નિયમ છે. જો મનુષ્ય પવિત્ર મારથી ખોસે છે, અથવા વનં છે તો મનુષ્યની સાચેજ જતી તેની છાયાની કે મુખ તેને અનુસરે છે.

સઘડા મનુષ્ય શિક્ષાથી કંપે છે, સઘડા મનુષ્ય મૃત્યુથી ધંદે છે, તદ્ દાહો કે સમે પણ તેના સરલાજ છો, અને તેટલા માટે કોઈ જાણીનો ઘથ કરતા નહિ. અને કરાવતા પણ નહિ.

ધર્મશાસ્ત્રો કહે છે કે-દરેક પ્રાણિ સર્વ દયાળુ અને પરોપકારી થા, જગત્માં શાંતિ ફેલાવ, આજ સિદ્ધાંતનું રહસ્ય મને સદ્ગુરુદય શાપ્યું.

અદૈતવાદની જ્ઞાનચર્ચા.

વાદી—અમે એક જઠને માનીએ છીએ. માયા આગપંપાગ છે અને જઠ તો સમિચ્છાનંદ એકજ શુદ્ધસ્વરૂપ છે.

પ્રતિવાદી—હે અદૈતવાદિનૃ! આ તમારો પણ આકાશકુમુદ-અમૃત હરે છે. પ્રથમ તો અમે તમોને પૂછીએ છીએ કે માયા જઠથી ભિન્ન છે કે અભિન્ન? જો કહેશે કે માયા જઠ થઈ ભિન્ન છે તો પૂછીએ છીએ કે તે માયા જઠ છે કે ચૈતન્ય-કહેશે કે જઠ છે તો તે નિત્ય છે કે અનિત્ય? જો કહેશે કે માયા જઠથી ભિન્ન છે તથા નિત્ય છે તો અદૈતમનના મૂળને તે તમારો આશિતો સિદ્ધાંત જાણીને ભરખ કરી નાખશે. કારણ કે જઠથી ભિન્ન વસ્તુ માયા હરી તે પાછી નિત્ય તો તમારા મુખે તમોએજ દૈતમન સ્થાપન કર્યો, અને અદૈતવાદ મૂળથીજ અસ્તિત્વ ઇર્ષ્યો. કહેશે કે માયા જઠ છે અને અનિત્ય છે તો દૈતના સિદ્ધ થઈ કારણ કે અનિત્યવસ્તુ કાર્ય રૂપ છે. તો માયા અનિત્ય હોવાથી કાર્ય રૂપ હરી અને કાર્ય કારણથી પેદા થાય છે તો પછી આપણ કાર્યનું ઉપદાન શું છે તે કહેવું જોઈએ. જો કહેશે તો માયાનું ઉપદાન કારણ છે તો પરિપ્રાદિતાર્ય પદ્મસ્પર્શિગમામાચરણ અનવરથા દૃષ્ય પ્રાપ્ત થશે. વળી જો માયાનું કારણ જઠ માનગો તો સર્વ કર્મ જઠજન જનશે. અને માયાથી જઠ કદાપિ જુદું થવાનું નહિ. કદાપિ તમે માયાને ચૈતન્ય માનગો તો પૂર્વ કહેવાં દૃષ્ટો તમારા અદૈતવાદમાં આવી કદમાં થશે. વળી જો તમે

કહેણ કે અથા જાણ થઈ અભિન છે. તો તે જાણજ કહેવું જોઈએ, પણ
અથા જોઈ જુદી છે એમ કહો તો ચોવાના મુખને સ્વયં બંધ કરવું પડશે.
વાલી—અથા છે તે તો જોઈ જુદા પ્રકારની છે અને આંખે દેખાય
છે તે તો સર્વ પ્રકાર છે.

પ્રતિવાદી—નહી સાર મહેરજાન! તમે માથાને જુદા પ્રકારની માને
છો તે જુદો પ્રકાર કયાથી જાણો? તમે કહેણ કે જાણથી માથાનો
જુદો પ્રકાર છે તો અમે કહીએ છીએ કે સ્વભાવ નિમિત્ત દોષાને
દીરે જુદા જુદા પ્રકાર મળવા પડે છે, તો જાણથી માથાનો સ્વભાવ
જુદોજ કહે. આથાને સ્વભાવ નહીં છે અને જાણનો સ્વભાવ જ્ઞાનવિશિષ્ટ
છે, તો તે જાણ અને અથા બે વસ્તુઓ સિદ્ધ કરી જેમ અજ્ઞાનું અને
અજ્ઞાઈ બે જુદી વસ્તુઓ છે તેમ સમજવું એમ બે વસ્તુઓ સિદ્ધ કરી
તો અજ્ઞાનપ્રકાર જમ દૂર થઈ જશે. વળી અમે તમેને પૂછીએ છીએ કે
અથા સત્ છે કે અસત? જો તમે સત કહેણ તો બે તત્ત્વની સિદ્ધિ થઈ
અને જો અસત કહેણ તો આ જનરમાં કાઈ સુખી, કાંઈ દુઃખી, કાંઈ શોભી,
કાંઈ દોષી, કાંઈ ચામ, કાંઈ રંગ કત્તાદિ પ્રકાર કયાંથી થશે તે કહેવું
જોઈએ. વળી અસત એ કમાવકાર છે. અથાવચાર પ્રકારને છે—પ્રાગમાય
૧, પ્રાવંસામાય ૨, અવ્યોત્પામાય ૩, અવ્યન્તામાય ૪, એ ચાર અથાવચારમાંથી
૩થ અથાવચાર અથા છે તે કહેવું જોઈએ. જો અવ્યન્તામાય ૩થ અથા છે
એમ કહો તો તે જીવજીવ દેખારી જોઈએ નહીં. જેમ ઘટાવ્યન્તામાય ૩થ
૩થ જાણનો નથી તેમ આથાનો અવ્યન્તામાય દોષ નો તે દેખારી જોઈએ
નહીં. પણ ઘટ, પટ, ફંટ, લઘુ, એ સર્વ તમેએ આથાવચાર માન્યાં છે તે
આંખે દેખાય છે મોટા માથાને તથાચથી અસત કહેવાય નહીં. આજ્ઞાતા
કુસુમ અસત દોષથી ને જાણવું નથી, તેમ અથા પણ અસત દોષ તો
જાણારી જોઈએ નહીં—અથા આથાને અસત કહેણી તે તે લેખ્યાપુષ્પ જેવું
છે. જાણ અને અથા એ બે પદાર્થ સ્વયં સિદ્ધ છે.

વાલી—અથાવચારમાં લખ્યું છે કે—

વદ્ય વદ્ય દિ મૂળાન્મા મૂળે મૂળે દયવારિણઃ ॥
વરુણા વરુણા વેણ, હરણે જલચંદ્રવન ॥ ૧ ॥

સર્વ પ્રાણીઓનો એક જ આત્મા છે તે કહે જાણે વિશે રહેશે છે. ને
એક જ આંખ નહીં પ્રકારે દેખાય છે; જેમ એક રંગ જાંબળમાં નહીં દેખાય
છે તેમ જાણી જોઈ.

પ્રતિવાદી—તમેએ આપેલ દર્શાંત યુક્તિને પણ સહન કરી શકતું નથી. સર્વ પ્રાણીઓનો જો એક આત્મા માનીએ તો એકને સુખ થયે છો બીજાને પણ સુખ થવું જોઈએ. એકના દુઃખે બીજાને દુઃખ તથા એકને મુક્તિ પ્રાપ્ત થયે છો પણ મુક્તિ મળતી જોઈએ. પણ એમ તો થતું નથી. માટે સર્વ જીવોએ એક આત્મા કહી ચકાવ નહીં, તથા આત્મા વ્રજ છે અને બીજા જીવો તેના અંશ તરીકે છે. જો એમ કહેતા હોતો તે પણ દીક પાપા પર નથી. કારણ કે પારાની પેડે આત્માના કણીઆ-એટલે જુદા જુદા અંશ થવાનું તેમાં કંઈ કારણ છેજ નહીં. અને આત્માના અંશ કદાપિ કાળે બનેજ નહીં. વળી તમારા દર્શાંતની એક રીતે ખામી દર્શાવું છું. એક ચંદ્રનાં પ્રતિબિંબ પાણીમાં પડી શકે એ સ્વાભાવિક છે. કારણ ચંદ્ર રૂપી છે, રૂપીનું પ્રતિબિંબ પડી શકે પણ આત્મા તો અરૂપી છે. અરૂપી આત્માનું પ્રતિબિંબ—જીવાત્મા હોઈ શકે નહીં. વળી આત્માનું પ્રતિબિંબ કયા દર્પણરૂપ પદાર્થમાં પડે છે ? કહેશે કે માયામાં. તો માયા નામનો પદાર્થ બીજો હોય થાય છે ત્યાં મિત્રતા પ્રાપ્ત થાય છે. જ્યાં મિત્રતા ત્યાં અદૈત-અમિત્રતા સંભવેજ નહિ. આકાશ અરૂપી હોવાથી તેનું પ્રતિબિંબ જોમ પડતું નથી તેમ આત્મા અરૂપી હોવાથી તેનું પ્રતિબિંબ પડતું અસંભવિત છે. માટે જળમાં ચંદ્રનું પ્રતિબિંબ સંબંધીનું તમારું દર્શાંત નિરર્થકજ છે. આત્મા પ્રતિ શરીર મિત્રજ છે. આત્મા ત્રણ પ્રકારના છે. ૧ વરમાત્મા, ૨ અંતરાત્મા, ૩ બહિરાત્મા. વિશેષ અંયોમાં જોઈ લેવું. વળી અમે કહીએ છીએ કે મનુષ્યનું પ્રતિબિંબ હાંપડા તરીકે પડે છે. તે હાવારૂપ પ્રતિબિંબ મનુષ્યથી મિત્ર છે કે અમિત્ર ? જો કહેશે કે મિત્ર છે તો તે જડ છે કે ચેતન છે ? જો જડ કહો તો એમ કહું કે મનુષ્યાકાર ચેતનનું—પ્રતિબિંબ હાંપડા તરીકે પૃથ્વી ઉપર પડ્યું. તે હાંપડો મિત્ર અને જડ કહ્યો, તો મનુષ્યાકાર ચેતન વસ્તુનો ગુણ હાંપડામાં આવ્યો નહીં, તેમ તમારો મિત્ર પ્રતિબિંબ બાવ, રક્ત પર માત્રાના ગુણ વિનાનો થઈ પડશે અને કંઈ નહીં તેવો થઈ જવાનો. જોમ દર્પણમાં પડેલ હાવામાં મુખનું પ્રતિબિંબ મુખ રૂપે જાણે છે તે મુખ રૂપ પ્રતિબિંબ હજારો ઉભાય કરે પણ અસંખ્ય મુખનો જે ગુણ તેને પામે નહીં. તેમ પરમાત્માના પ્રતિબિંબ તરીકે જીવાત્માએને માનનાર મતવાદીઓ કદાપિ કાળે પરમાત્મા સ્વરૂપ થવાના નહીં. અને તેમની કષ્ટ ક્રિયા યાન, ધ્યાન, ભસ્મીભૂત રૂપ વિનાનાં થવાનાં, એ મદાદોષ પ્રગટ થાય છે. વળી અમે પૂછીએછીએ કે પરમાત્માના અંશભૂત જીવાત્માએ એકાન્ત યદી નિત્ય પરમાત્માથી મિત્ર છે કે અમિત્ર ? જો કહેશે કે પરમા.

ત્રાણી અપ્રાપ્તો જોશનાથથી નિવ ગિત છે, તો અપ્રાપ્તો કદા-
 પિતો વરમાનથી વચના નહીં અને વરમાનથી સદાય ગિત
 રહેવાથી એ કોઈ પણ તથાસ ગિદાંતમાં આવ છે. પણ તે તથા
 રહેશે કે વરમાનથી અલગ અપ્રાપ્તો જોશનાથ નિવ અગિત
 છે, તે સર્વે કદા વરમાનથી નહીં મરુ : યમી-દંથી પણ વરમાનથી મરે !
 અપ્રાપ્તી પણ વરમાનથી, તેમ કદાચ પણ વરમાનથી, યમી પણ વરમાનથી,
 સર્વે પણ વરમાનથી, સર્વે પણ વરમાનથી, એમ વચથી વરમાનને અપ્રાપ્ત
 અપ્રાપ્ત રૂપે છે. અને સર્વે કદા વરમાનથી નહીં મરુ તો ધન કદા-
 થતી સી જરૂર તથાસ મન પ્રાપ્ત છે ! યમી પણ વરમાનથી ને કુખી
 પણ વરમાનથી કાપિશાયે અપ્રાપ્ત કુખ દર અપ્રાપ્ત નહીં તેમ અપ્રાપ્ત પણ
 તથા દર અપ્રાપ્ત નહીં યમ : સર્વે વરમાનસ્વરૂપતાત. હવે બીજી રીતે
 વિવક્ષ્ય પરીક્ષાને વિચાર આપીએ છીએ.

સર્વમાણિનાં એક એવ દિ આત્મા સ્વાત્ત્વિ સંસારિણાં મુક્તવા-
 પતિઃ । મુક્તાનાં સંસારિણાપતિઃ મુક્તિનાં દુઃખિણાપતિઃ ॥

આત્મા સર્વમાણિનાં સ્વાર્કિર્નુ ન શક્યને એકસ્ય આત્મનઃ સ્વાર્કા-
 જગદનુમવાકિરોપાપતિ રીતિ એવાત્મા. સ્વાર્કિર્નુ ન શક્યને ॥

સર્વ પ્રાપ્તિઓએ એક આત્મા સમવશે તથા એ વાત સિદ્ધ થય
 થતી હે મનપ્રાપ્તિ । તે યદનું ગિત અને એથી જગમાં પાયાં પ્રતિનિધિ
 અને એ બાંધે છે તે દર્શન આપ્યું. પણ તે દર્શન જોઈ દર છે. કારણ
 કે યદને યદનું પ્રતિનિધિ જગમાં પડે છે. તેથી એક છે. તે ગિત
 અને પ્રતિનિધિને એક મનીએ નહિ તો દર્શનમાં પડે પ્રતિનિધિને
 નાક થશે અને યદને પણ નાક થશે તેમજ. પણ તે નાક થશે નથી.
 મટે ગિત અને પ્રતિનિધિને એક છે. આ યદનું પ્રતિનિધિ છે. આ અનુ-
 ભવમાં યદને એક પ્રતિનિધિમાં બાંધે છે. મટે ગિત અને પ્રતિનિધિ એક
 કહેવાય નહિ. જ્યારે ગિત અને પ્રતિનિધિ ગિત થયાં ત્યારે એક યદ અ-
 ને પ્રકારને બાંધે છે એમ કહેવાય નહીં, કારણ કે યદનું એકત્વ રહેતું
 છે અને અનેકત્વને યદનું બાંધ છે. મટે એક યદ અનેક પ્રકારનો બાંધે
 છે એમ કહેતું અશક્ય છે. તેથી રીતે એક આત્માના પ્રતિનિધિ તરીકે અ-
 નેક અપ્રાપ્તિઓ મરે છે તે કહેવાય નહીં કારણ કે ગિતમૂલ જોશનાથ અને
 તેમ પ્રતિનિધિ તરીકે અનેક અપ્રાપ્તિઓ છે, તેથી વરમાન એક છે. મટે

એકાત્મા એજ અનેક જીવાત્મા તરીકે કહેવાય નહીં. કહાયિત તમે બિન અને પ્રતિબિંબને એક કહેા તો હર્ષણમાં પડેલું એવું ચંદ્રનું પ્રતિબિંબ તેના નાચ થયે છેને ચંદ્રનો પણ નાચ થયો. કુત્તઃ ચિમ્બપ્રતિચિમ્બયોઃ વેક્યત્વાત્. પણ ચંદ્રનો નાચ થતો નથી. તેવી રીતે પ્રતિબિંબ તરીકે જે જીવાત્માઓ છે તેનો યાચ થયે છેને બિન સ્વરૂપ જે એક આત્મા તમે માનેા છો તેનો પણ નાચ થઈ જશે. પુનઃ ચિમ્બસ્વરૂપસ્યગ્રાત્મનઃ પ્રતિચિમ્બસ્વરૂપગ્રીવાત્મના સદ વેક્યત્વાત્. વળી સર્વે પ્રાણીઓનો જે તમે એક આત્મા કહેો તો એક કાસાવચ્છેદન કોઈ સુખી હોય છે, કોઈ દુઃખી હોય છે, તેમ થવું જોઈએ નહીં; કેમકે સર્વોનો એક આત્મા હોવાના લીધે, કેવળ બધાને સુખ થવું વા કેવળ બધાને દુઃખ થવું જોઈએ. પણ એમ થવું નથી, અને એક કાસાવચ્છેદન કોઈ સુખી બાસે છે અને કોઈ દુઃખી બાસે છે. માટે સર્વે પ્રાણીઓનો એક આત્મા કહેવાય નહીં. આત્માઓ અનેક છે તે વાત સિદ્ધ કરી. બીજું આત્મા એક માનસો તો પામર તે મુક્ત તથા મુક્ત તે પામર થઈ જશે. તો મુક્ત-વામરનો જે બિન્ન વ્યવહાર થાય છે તેની અનુપત્તિ થશે. માટે આત્મા એક મનાય નહીં. પ્રતિ શરીર બિન બિન આત્મા અનંત છે એક નથી. તીર્થંકર મહારાજ કે જે સર્વંદ છે તેમનું કથન સત્ય હવું. શ્રી તીર્થંકર મહારાજ અનંતગાની દત્તા નેમજે કહેલાં શાસ્ત્ર સત્ય છે. પરમાત્માના પ્રતિબિંબરૂપે જીવાત્માઓ કરી સજાય નહિ. કહ્યાં અનેક આત્મા સ્વીકારે છે, આરંભમાત્ર એ પશુ અનેક આત્મા સ્વીકારે છે.

અર્થ—સર્વ જીવાત્માઓ બધા સ્વરૂપના છે, પણ સ્વરૂપરૂપિ જીવાત્માઓ અનેક બાસે છે પણ તે બમ છે. જ્યારે તમારો બમ બામી જશે ત્યારે બધાથી અતિરિજા કાંઈ પણ બાસશે નહીં.

પ્રતિપદી—વાઢરે વાઢા એ તમારાં વાઢો કેમ કરી સત્ય કરશે ? કશું છે કે—

મળિર્નિર્નુ વાદાગ્રે, કાચઃ શિરસિ ધાર્યતામ્ ॥

પરીસકલ્પમામઃ કાચઃ કાચો મળિર્વળિઃ ॥૧॥

ને ૫૨ એક અર્થપદીની કથા છે ને માંબળો. એક આત્મજીને કોઈ ગૃહસ્થે પિતાના ત્યાં સ્થાયી કરવા બોલાવી. જેમ જેમ સ્થાયી કરી જાય તેમ તેમ એક એક વાર્ષિક આજની જાય, ૫૩ી ૫૨ આવીકે જાયવું કે આ આત્મજી મારી સ્થાયી (એકી) કરે છે, માટે નેજે નેજીને કશું કે તે બાધા તે જ્યારે મારી સ્થાયી કનિષ્ઠ કરી ? ત્યારે જ બધી બેવી કે બધાં બીનાજમાં કશું ॥ ૩—

અહં વૈશ્વાનરો મૃત્વા પ્રાણિનાં દેહમાશ્રિતઃ ॥

પ્રાણાપાનસમાયુક્તઃ પચામ્પયમં ષતૃર્વિધમ્ ॥૧॥

શ્રી કૃષ્ણ ભગવાન કહે છે કે, સવં પ્રાણી માનવ દેહમાં દુન વૈશ્વા-
નર નામનો અગ્નિ થાને પ્રાણભવાનથી સમાયુક્ત થયો. હવે ષતૃર્વિધ
અન્નભજને પચતું થુ. ખરે દે આત્મા ને રમોત ને પ્લેલેથી આત્મા એ વૈશ્વા-
નરરૂપ ભગવાનને યાગ તરીકે પદામી. જેલે શુદ્ધ થવું પામી પદ નેરો
દેનો. તેજે ધમધમતું એક અગ્નિપું લેતું ઘરન જેલો બેરીન આંધી રીપું.
બેરી બોલો કે આપ કેમ અને જાગે છે? ત્યારે તે બોલો કે મીનાશમાં કપું
છે કે આત્મા તો અગ્નિથી જગતોત નથી. ૨.

નૈનં હિન્દન્તિ શરણાણિ, નૈનં દરશતિ પાવકઃ ॥

ન જનં શ્લેદયત્પાપો, ન શોષયતિ માગ્નઃ ॥૨॥

આત્માને શ્લેદ છેલે કાતું નથી, અને અગ્નિ જાગી શકતો નથી, જ
આત્મા કાતું નથી, તેમ શ્વ કોપવું પણ કરી શકતો નથી. ને તો સર્વ
નિર્દલન છે. ખરે દે બાઈ જરા આત્માને શું થયું મળું ?

તે બેરી સમગ્ર મધુ-કણુષ થાન કરી લીધી, તેમ દે અદૈત્વચિન્તિ તમારા
મન પ્રમાણે આત્મા ને નિર્દલન છે તેને જમ થાવત કેમ ? નજ થાવ.

તમે તો વિશાલ અગ્નિયા અગ્નિધન આત્માને ખાતો છે. સદિ પદેશાં એક
બલ હતું તેમ ઉપનિષદમાં રખત લખ્યું છે. સદેવ સૌમ્ય દુરમય આસીત્

દે સીમ્બા આ સદિ પદેશાં એક સત્-બલન હતું. આરે સદિ પદેશાં બલ
દોષ ત્યારે એ બલમાંથી છાત્મા એ થાવ કેમ ? કહેતો કે અગ્નિયા-

અગ્નિ (અમ) જામવાથી તો આત્મા તમારા કહેવાપર અનેક દુરશ ખર્ષા
થાવ છે. કારણ કે સત્-બલને અગ્નિયા જાગીને તેજ છવ રૂપે થયો તો

હવે જ્ઞાન, ભગ્ન, જ્ઞાન એ સર્વ તમે સ્વસ્વરૂપ જામવા બલ થયા કહે
છો તે નિર્ધક જશે. કારણ બલ હવા તે છવ થયા તો જાજ બલ થયો

તો છવ થયાનો સમજ થાવ છે. જાણાં જન્મ મરણ તો ભોમવશ પડશે.
ત્યારે પછી દેવલોકમાં અને મોક્ષમાં ફેર તો રમોત નહિ. અને તમારી

મીનાશમાં વચન તમારે ખોટાં કરવાં પડશે. આત્મા તો મુક્તિ પામીને જાણે
ફેર નહિ તેજ તમારા ભગવાન કહે છે કે મારું જ્ઞાન.

યદ્ ગત્વા ન નિવર્તન્તે તદ્દામ પરમં મય.

ખરે તમારું કહેવું અમૃત છે. જણી જન્મ અને પરમાત્મા એક
માનતાં જન્મ મિથ્યા મજાયાં બલ પણ મિથ્યાજ થશે. અને જન્મ-

તને નિત્ય કહેશે તો જગત્ત મિથ્યા પ બોલું કરતાં તમારાં પ્રમાણ નાથ પામશે માટે એ ઉભય બંને સત્ય માનશે તો દ્વૈતાપસિ દૂષણ લાગુ પડશે. સર્વદા તમારે માટે તો રજ્યુપાલ છે. માટે તમારા મન પ્રમાણે બ્રહ્મ નિસ અગર અનિત્ય માની શકાતુંજ નથી. તથા માયાને અનિર્વાચ્ય માનશે તો (અનાદ્યવિદ્યા અનિર્વાચ્યા કારણોપાધિક્ષ્યતે.) તેનો અર્થ એકે રીતે કહી નહિ શકાય તેવી એમ છે તો માયાને બ્યવહારજ નહિ થાય. અનેકાનંત મત રીતે સત્, અસત્, ઉભયથા માનવી પડશે તોજ બ્યવહાર ઘશે.

અદૈતવાદી—મંગાના મિંદુઓ જેમ ગંગાથી ઉછળી પાછા તેમાંજ સમાય ॥ તેમ બ્રહ્મમાંથી અનેક જીવ પ્રકટે છે ને તેમાં સમાઈ જાય છે.

પ્રતિવાદી—અરે બાઈ! વિચારો તો ખરા. ગંગાથી ગંગાના મિંદુઓ અભિન્ન હોય તો તે ગંગાથી ભિન્ન થાયજ નહીં. માટે એ દૃષ્ટાંત પણ ક્ષિપ્ત અસત્ય છે. બ્રહ્મ અરપી-નિરાકાર છે માટે તેમાંથી જગજીવ પેડે અનેક જીવો નિકળે ॥ અને તેમાં સમાઈ જાય છે એમ પ્રત્યક્ષ પ્રમાણ પણ કહેવાતું નથી. બ્રહ્મથી અનેક જીવો નિકળી પાછા તેમાં લય થઈ જાય છે એમ કહો તો સુખ દુઃખના અનુભવની અનુપપત્તિ યશે. કારણ કે તમારા મત પ્રમાણે બ્રહ્મને સુખ દુઃખ નથી એ વિરોધ આવે છે. માટે પ્રતિદીર્ઘ ભિન્ન ભિન્ન આત્મા સ્વીકારવા જોઈએ. ગંગાનું પાણી અને ગંગાના જગ કણ જે પ્રત્યક્ષ વસ્તુ છે અને બ્રહ્મ પ્રત્યક્ષ ન હોવાથી તે દૃષ્ટાંત પણ આપતું બોલું છે. જળના કણ જળથી ઉપજે છે. પાછા જળમાંજ લય પામે છે. તે દૃષ્ટાંતમાં સમજવાનું કે તે જે અનિત્ય છે. તેમ અહીં બ્રહ્મથી ઉત્પન્ન થયેલા જીવાત્માઓને તમો નિલ વા અનિત્ય માનો છો ! નિત્યની ઉત્પત્તિ થાય નહીં, નિત્ય વસ્તુ કાર્યરૂપે સંભવે નહીં, એમ નૈવારિકા કહે છે. અને બ્રહ્મથી ઉત્પન્ન થયેલા જીવાત્માઓને અનિત્ય કહેશે તો જીવથી અમિત્ર બ્રહ્મ-તે અનિલ કરશે. માટે બ્રહ્મમાંથી ઉપજતા જીવો તેમાં લય પામે છે એ વાત અસિદ્ધ કરી.

વાદી—અમારી ઉપનિષદોમાં તથા સંકર સ્વામિના ગાદિરથ પૂર્વપર શિષ્ય માધવ, સંકરવિજયના ત્રીજા પ્રકરણમાં લખે છે કે પરમાત્મા જગ-દુષાદાનકારણમિતિ. પરમાત્માજ જગત્તનું ઉપાદાન કારણ છે. જગત્તમાં જે કંઈ છે તે સર્વ પરમાત્મા રૂપ છે.

પ્રતિવાદી—જે પણ કહેવું બ્યાજગી નથી. જ્યારે જગત્તરૂપ પરમાત્મા છે ત્યારે કોઈ પાપી નથી, ક્રોધ ધર્મી નથી, કોઈ સુખી નથી, કોઈ દુઃખી નથી, સ્વર્ગ-નર્ક-સાધુ કે ચોર કોઈજ નથી. મંડાળ જેવા બ્રાહ્મણ, સ્ત્રી

જેરી માના, મહા જેવો જાણ, રાગી મખાન ત્યાગી કરગી; કારણ સર્વ જન-
ત્વ પરમાત્મા છે—અર્થાત્ જોડનમ રૂપે છે નો ત્યાં જોડન માં.

અદેનચારી—અમારા અદેનમનના આધારાથે કારણાથે રચામિ છે
નેમને સર્વે મનેનું ખંડન કરી કારમન—અદેનમન રચામિ છે નેનું ખંડન
કરનાર મેજા છે? જુઓ તે જ કાર કિત્તવિજયમાં લખેલું છે તેમાં જોન
તથા જોડ મનેનો પરાજય કારી રૂપો દર્શાવ્યો છે.

પ્રતિચારી—એ જાન તાન મમન છે. કાર કિત્તવિજય કાપિત છે તે
દમજાં મિદ થા વ્યુત્પન્ન છે. ને પર હાથમાં જવાર પાડવામાં આપ્યું છે
કે, જોન માપુ કષાગમાં નિષક કરના નથી ને તે મલમમાં 'માપુ નિષક કરી-
ને સામે આવી કારણાથે જોડે વાદ કરવામાં આપ્યો. લખ્યું છે તે જાન
તાન જૂની છે. કારણાથેના અદેનચારીની શિશુનુલગ્નથે, શી વાસમાથે,
શી આધારાથે તથા નિજાકાંથે, અને આરંભમાજીએ ખંડન કરી, તે
અદેનમનને નિર્મુક્ત કરી નાંખ્યો દોષાથી દહ તે જોના થવા પામ્યો નથી.
કારણ તે તે સંપ્રદાયોનું ખંડન કર્યું છે. માટે તખરો અદેનમન સિદ્ધ થઈ
કરો નહિ દોષાથી તે અસિદ્ધ છે અને સર્વસા અમારો જોન જન સિદ્ધ
સત્ય હરે છે. સંમદનવતી અપેક્ષાએ હોલા અદેનચારીને જોન દર્શનમાં સમાવેશ
થાય છે. જમ્ જોડના મંમદનય માન્યાથી નિષ્પાત્ત મજાવ છે. અમારા શી
ચીત્તવિજય કષામાથ તથા શી દેખાથે વિચેરેએ અદેતનું ખંડન કરી જોન
વિજય દર્શાવ્યો છે. માટે આજ સમજ સત્ય માને વધે અને આત્માનું કથાવું કરે.

ઉચ્ચમાવના.

આત્મા ઉચ્ચમાવનાથી પરમાત્મા થાય છે. હું અધમ છું, ઇન્દ્રિયીન
છું, પાપીમાં પાપી છું, દુષ્ટ છું, વ્યભિચારી છું, જેરી નીચમાવના કરી ન
જાવતી જોડએ. અન્ય પ્રતિ પણ આત્મા નીચમાવના કરી મનમાં ન જાવતી
જોડએ. હું પાપી છું, એમ વિચારવા કરતાં હું પાપ યગચા સમર્થ છું,
હું જાણી મિત્ર છું, જાણે જાણ કરી શકું. આત્મા ઉચ્ચ આવનાથી યોગ
દીવસમાં જાણતી રાત્રિયા નાશ થાય છે. હું દુષ્ટ છું, એવું આત્મામાં દુષ્ટ-
તાનું આગ ન મળવું જોડએ. વસ્તુતઃ આત્મા દુષ્ટ નથી. કર્મજ દુષ્ટ છે.
અને તે કર્મજો અરોધ આત્મા ઉપર કર્યો, દુનિયાની સર્વ વસ્તુનો આરોધ
આત્મા ઉપર કર્યો, તેથી તે આત્મા ખોષાયો છે. માટે હું દુષ્ટ નથી, દુષ્ટ
કર્મને દરવા મર્યાદા છે. અને જોડએ દુષ્ટ કર્મને નાશ કર્યો નહિ. આત્મા

અને કાંઈ આત્માને દુષ્ટ ધારતો નથી. આવી ઉચ્ચ ભાવનાથી હૃદયમાં આનંદ અને રોદધ્યાન ઉત્પન્ન થતું નથી, મૈત્રીભાવનાની શક્તિ થાય છે, અને આત્મા પોતાનું નિર્દોષ સ્વરૂપ પ્રાપ્ત કરે છે. હું બ્યભિચારી નથી. વસ્તુતઃ નિઃશયથી અન્ય પણ બ્યભિચારી નથી. આવી શુદ્ધ નિઃશયનયની ઉચ્ચભાવનાથી બ્યવહાર દૃષ્ટિથી જોતાં જે જે દોષો લાગ્યા હોય છે, તે ટળી જાય છે. આ વામને આત્માની શુભો એટલે ખાતરી થશે. અન્ય પણ વસ્તુતઃ બ્યભિચારી નથી, આવી શુદ્ધનયભાવનાથી બ્યભિચારીયોપર ચતો દેવ અટકશે, અને પોતાના હૃદયમાં દેવ ન જગવાથી હૃદય નિર્મળ રહેશે. આવી ભાવના સન્તતજન પામી શકે છે. બાગશુભો તેમાં પ્રવેશ કરી શકતા નથી, એમ કહેવાય તો પણ નહીં ખાતરી રાખશો કે ઉચ્ચભાવના ભાવવાનું સામર્થ્ય સર્વમાં રજુ છે. હું કર્મના વશ નરહી શકું. કર્મનાશ કરવાનું સામર્થ્ય મારામાં રહેતું છે. આત્માની શક્તિ હું પ્રગટાવી શકું. કર્મ કરે તે થાય એવો કાંઈ અપેક્ષાએ નિયમ છે. આત્મા કર્મનો નાશ સદાજનમાં કરી શકે છે. નકારાં કર્મ દાગીને સારાં કર્મ કરવાનું સામર્થ્ય પણ મારામાં રજુ છે. ધનાદિકના અભાવે હું ગરીબ છું, એમ બલે લોક કહે, પણ આત્માના શુભો તો આત્મામાં રહેલા છે, તેની અપેક્ષાએ હું ગરીબ નથી. સર્વ મનુષ્યો પરમાત્મા થઈ શકે. આત્મામાં પરમાત્માપણું રજુ છે. નકારી શક્તિયોની ભાવનાથી આત્મા નીચ થઈ શકે છે; અને પરમાત્મા છું, અનન્ત શક્તિમય છું છતાંકિ ઉચ્ચશક્તિયોની ભાવનાથી આત્મા પરમાત્મા થઈ શકે છે. શુભાશુભ અવતારો પણ શુભાશુભ શક્તિયોનું પરિણામ છે, ખાટે કાજે કાજે ઉચ્ચભાવના ધારી વસ્તુતઃ આત્મા અશ્રુષ્ય પ્રદેશમય નિર્મળ છે, તો તેને નીચ ચિંતવવાનો શો દક ? આત્માનું ખરૂં સ્વરૂપ મૂળીને તેમાં કાગતું બાગ ચડાવીને આત્માને તેવો બાધ્યાથી કર્મની શક્તિ થાય છે. ઉચ્ચભાવનાની અરેસાએ ઉચ્ચભાવના તમને અવશ્ય ઉચ્ચ કરશે. ધરની અંદર દીવો હોય, કાંઈ ધરને ઉચ્ચ કહે, નીચ કહે, નાનું કહે, મોટું કહે, તેથી દીવો તેવો થઈ શકતો નથી. તેવીજ રીતે સરીરરૂપ ધરની અંદર રહેલ આત્મા દીવજ સમ્યક્ છે. સરીરને કાંઈ અમે તે કહે તેથી આત્મા હું એમ છું, એવી નીચભાવના બાવતી નહીં, દુનીયા મને જે જે કહે છે તે હું નથી, એમ ઉચ્ચ ભાવના બાવતી. દુનિયાના બ્યવહાર વિચારોની લગન-ભય અને કીર્તિ વગેરેને દૂર મૂકી, આત્માની પરમાત્મસત્તા વિચારવી. ભાવના જેવી નેતુંજ દગ ધારો. આનંદની યાનમી ઉચ્ચભાવનાથી મળશે.

શ્રી સ્થાપનાચાર્યથી થતા કાગદા.

સાહેબ અને આપની દરેક સ્થાપનાઓને રાખે છે. ગુરુ ચિરંજીવિ ઠવજી
 ગુરુના ચિરંજીવિ સ્થાપનાઓને રાખવા જોઈએ. જાનકાની જાતિ મધુમાં થાય
 છે. હાલ જોઈએની જાતેથી નીકળે છે. જાનકાની જાતિને પ્રકારના દોષ
 છે. વામઆવર્ત અને દક્ષિણાવર્ત; તેમ જામાવર્તવાળા તે જામા રેલ.
 વામા આવે છે. દક્ષિણાવર્તવાળાને ખરેખર ખજો જાનાઓ છે અને તે
 જામિર ખજો આવે છે. વામાવર્તવાળાને મેગલી મુનિવર્તે તેને પ્રતિષ્ઠાના
 મૂકે છે. સ્થાપનાઓની મંત્રથી પ્રતિષ્ઠા કરવામાં આવે છે. અને તેથી તેની
 બંદર સ્થાપના પુરિયા રદસ્થનો અમાતાર રહે છે. સ્થાપનાઓને રાખ.
 વાની વર્તણૂક મળી જતી છે. અનુયોગદ્વારમુત્તના મુજાપાડથી સ્થાપ.
 નાઓ રાખવાની સિદ્ધિ થાય છે. જાનીના જાનામાં દોષની જુદી જુદી
 કારણ કરી દોષની તન્મયપણે પૂર્ણ કરવાર મિત્રને જેમ વિધાની સિદ્ધિ
 થઈ તેમ જો સમજાની નાન જાતિમાં સ્થાપના કરી પર્વસ્થિ કરવામાં
 પણ તેમ પ્રકારનું હનમાગ થઈ રહે છે. અને તે સમયે પૂર્વચારોમાં
 બંધાઈ સ્થાપના સ્થાપના કૃત્તક કૃત્તક જાનાઓ છે. તેમાં સાં વિરેચન
 કરું છે. તેમજ જોઈએને જાલ મલ જાનાનાર પ્રખખરભા જો વૈજાનિમ.
 ૧૮ કોષાપાચકો સ્થાપનાની સમૃદ્ધિ રમી છે. તે નીચે મુજબ છે.

સર્વોચ્ચ.

પૂર્વ નવમાથી ઉંચરી, વિષ ભાષે જો ભદ્રાદુરે.
 થાપના કૃત્તક અમે કૃત્તક, નિમ સાંભજલે સચિસાદુરે, નિમ.
 પરમગુરુ વવજુરે ચિત્ત દીક્રે રે, મન તો શિવ ગુરંજીવ દુલ
 લીક્રે રે. રેક.

લાલ વરજુ લેઈ થાપના, માહે રેખા શામ તે લેખ રે.
 આયુજાન બદુ મુખ દિયે, તેતો નીકલક સમ હોય. તિમ. ૨.
 પિત્તવરજુ લે થાપના, માહે દીક્રે બિંદુ તે સ્વેનરે;
 તેલ પખાલી પાકયે, સચિરોગ પિત્તવનો હેતરે. સ. ૩.
 ચેત વરજુ લે થાપના, માહે પીત્તબિંદુ તમ હોય રે;
 નયન રોગ છાંટે રજે, પીત્ત રજે મુજ સરીર રે. પી. ૪.
 નીલ વરજુ લે થાપના, માહે પીત્તબિંદુ તે સારરે;
 તેલ પખાલી પાકયે, હોય અદિપિત્તનો હેતારરે. હોય. ૫.

દળે વિશુચિકા રોગ જે, મૃતસાબ દિયે મૃતવત્તરે;
 રક્ત વરણ પાસે રહ્યા, મોઢે માનવી કેસ મન્નરે. મોઢે. ૬.
 શુદ્ધ ચેત જે થાપના, માંહે દિસે રાતી રેખરે;
 દંડ થકી વિપ ઉતરે, વળી સિદ્ધે કાર્ય અચરે. વગ ૭.
 અર્ધરક્ત જે થાપના, વળી અર્ધરક્ત પરિપુરે;
 તેહ પખાલી છાંટિયે, હરે અક્ષરોગને કૃદરે. હ. ૮.
 જ્યુ વર્ણ જે થાપના, માંહે સર્વ વર્ણના બિંદુરે;
 સર્વ સિદ્ધિ તેહથી હોયે, મોઢે નરનારીના ધૃન્દરે. મો. ૯.
 જાતિ પુખ્ત સમ થાપના, સુતવંશ વધારે તેહરે;
 મયૂંપિન્ધ થાપના, વાંછિત દિયે નવિ સંદેહરે. વાં. ૧૦.
 સિદ્ધિ કરે ભય અપહરે, પારદ સમ મિંદુ તે રયામરે;
 મુપક સમ જે થાપના, તે ટાળે અહિવિષ કામરે. તે. ૧૧.
 એક આવર્તે બળ દીયે, બિંદુ આવર્તે સુખ ભંગરે;
 ત્રિંદુ આવર્તે માન યે, ચિંદુ આવર્તે નાહ રંગરે. ચિ. ૧૨.
 પથ આવર્તે ભય હરે, ઇ આવર્તે યે રોગરે;
 સાત આવર્તે સુખ કરે, વળી ટાળે સપ્તમા રોગરે. વ. ૧૩.
 વિપભાવર્તે સુખ ભરું, સમ આવર્તે કૃણાહીનરે;
 ધર્મનાશ હોય એહથી, એમ ભાષે તત્ત્વ પ્રવીણરે. ધર્મ. ૧૪.
 જેહ વસ્તુમાં થાપીએ, દક્ષિણ આવર્તે તેહરે;
 તે અખુટ સપ્તું હોયે, કહે વાચક જરા ગુણ ગેહરે. કહે. ૧૫.

શ્રીમદ્બાહુસ્વામી નવમાર્ગમાંથી ઉદરીને સ્થાપનાનું માહાત્મ્ય કહે
 છે. શ્રીમદ્બાહુસ્વામી શ્રુતકેવલી છે. અને તેમનાં વચન પ્રાગાશ્ચિક ગણાય
 છે. સ્થાપના એ લાલવર્ણવાળી હોય છે તો તે બદ્ધ સુખ આપે છે. લાલ-
 વર્ણ સ્થાપનામાં સ્થાપકેઆજ્ઞા હોય છે, તો તે આયુષ્ય દાન અને બદ્ધ
 સુખ દેનારી થાય છે. પીળાવર્ણની સ્થાપના હોય અને તેની અંદર શ્વેત-
 બિંદુ હોય છે એવી સ્થાપનાનો જળથી પખાલ કરી પાવામાં આવે છે તો
 પૂર્વ રોગનો નાશ કરનારી થાય છે. શ્વેત એટલે પીળા વર્ણવાળી સ્થાપના
 હોય છે અને તેમાં પીળા બિંદુઓ હોય છે તો તે સ્થાપનાના જળહંટકા-
 વથી ચક્ષુના રોગ ટળે છે, આંત્રી ચક્ષુઓ બને છે: અને તેનો પખાલ કરી
 પીતાં રાજા વિગેરે રોગો પશુ ટળે છે. નીલવર્ણવાળી સ્થાપના હોય અને તેની
 અંદર પીળા બિંદુઓ પડ્યા હોય છે તો તેની સ્થાપનાને પખાલી પીવાથી
 સર્વ વિપનો નાશ થાય છે. મૃતવર્ણવાળી સ્થાપનાથી ધી વગેરેનો લાભ થાય

આર્યને માને ॥ તે ઉત્તરોત્તર ઉત્તરિ માર્ગમાં પ્રવેશ કરે છે, અદ્યાત્મ શ્રેય
સ્થાપનાઆર્ય દ્વારા ભક્તિ માર્ગમાં પ્રવેશ કરે છે, સકલ ક્રિયાનું મૂળ શ્રદ્ધા
છે. શ્રદ્ધાથી મન ધર્મક્રિયામાં સંસારચક્રપટ્ટે પ્રવેશ કરે છે. સ્થાપનાઆર્યથી
વિશેષ અન્ય ક્ષાયદાઓ પણ યાય છે. સ્થાપનાઆર્ય નિમિત્ત કારણ છે,
ઉપાદાન કારણની શુદ્ધિ યવામાં સ્થાપનાઆર્યનિમિત્ત કારણની જાદી-
યાત છે. સાધુઓ અને સાધ્વીઓ સવારમાં અને ત્રણ વાગ્યાના આશરે એમ
બે વખત સ્થાપનાઆર્યની પ્રતિજ્ઞાના કરે છે, તેથી જ્ઞાન દર્શન અને ચારિ-
ત્રની શુદ્ધતા યાય છે, સ્થાપનાઆર્યથી સંબંધી વિશેષ હકીકત શુર મનથી
જાણવી જોઈએ. શાંતિ: શાંતિ: શાંતિ:

જ્ઞાની શુભ અને અશુભ સંયોગોના પ્રસંગોમાં અલિસ રહે છે.

સર્વ જીવોને પુણ્ય અને પાપના ઉદયથી સાતુટૂળ અને પ્રતિકૂળ સંયો-
ગોના પ્રસંગ યાય છે. શુભસંયોગોમાં આત્મા શુભમનોદ્રવ્યકારણથી હર્ષ
ધારણ કરે છે. અને અશુભ સંયોગોમાં અશુભમનોદ્રવ્યકારણથી ખેદ ચિંતા
ધારણ કરે છે. સાતુટૂળ સંયોગોમાં આત્મા રાગ કરે છે અને પ્રતિકૂળ સંયો-
ગોમાં આત્મા દ્વેષ ધારણ કરે છે આવી રાગ અને દ્વેષની દશામાં આસક્ત
રહેનાર આત્મા ઉચ્ચજીવન કરી શકે નથી. નવતત્ત્વોનું તથા ૫૫ દ્રવ્યનું
જ્ઞાન સહેલાઈથી થઈ શકે છે. નવતત્ત્વની શ્રદ્ધા થઈ શકે છે, પણ રાગદ્વેષને
જીતવાની આત્મશક્તિ કોઈ વિરક્ષા ધારણ કરે છે. રાગદ્વેષને જીતવા તેજ
ચારિત્રકોટી કહેવાય છે. ચારિત્રકોટી પ્રાપ્ત કરવાથી અનતાનંદ યાય છે. સદ્-
વર્તનનો પણ ચારિત્રમાં સમાવેશ યાય છે. રાગ અને દ્વેષ જિતવાથી જિનેશ્વરો
પૂજ્ય ગણાયા છે. આપણે પણ તે સ્થિતિ પ્રાપ્ત કરવા પ્રયત્ન કરીએ છીએ.

સુખ દુઃખમાં સમભાવ.

સુખ દુઃખ વાદળ છાયા ધેરે ફાણમાં આવે બાથ—આ વાક્યનો
પરમાર્થ એ છે કે જાણસુખ અને દુઃખ સદાકાળ રહેતાં નથી. ધડીમાં સુખ
યાય છે અને ધડીમાં દુઃખ યાય છે, ધડીમાં કીર્તિ યાય છે, ધડીમાં અપકીર્તિ
યાય છે, ધડીમાં લક્ષ્મી મળે ॥ ત્યારે ખીજ ધડીમાં નાચ પામે છે, પુત્રજન્મે
છે ત્યારે સુખ યાય છે અને પુત્ર મરવાથી દુઃખ યાય છે. આવી રીતે
સુખના અને દુઃખના હેતુઓથી મનમાં સુખ અને દુઃખ પ્રગટે છે, આ
ઉપરથી નિશ્ચય સમજાય છે કે સુખ અને દુઃખના હેતુઓની મનમાં સારી
અને ખોટી અસર યાય છે અને તેથી સુખ દુઃખ યાય છે. મનમાં સારી

અમર બોલી અમર ન થાય તે મમભારતી સ્થિતિ કામ થાય છે. જાનિ
પુરો મનમાં જીવનમયથી સારી અમર બોલી અમર થયા દેના નથી.
જાતિજાનના ઉદારોમથી વિચારણિ સમજાવેનેજ દેખાડે છે. જાતિપુરપત્ર
મુકુંદુષ્ણ મર છે તેજુષ્ણ નેમને કહ આર જામું નથી, કારણકે તે સમજે
છે કે કુષ્ણ મરથી જાનને લાભ મને છે એમ મા: કહ જનું આવતું
નથી તેમજ મુકું નિશ કરે, આગ ચકાવે. જાણમાં અસલ ઉપારે: નોજુષ્ણ
સમજે છે કે, અજ્ઞાન નિશથી મા: કહ જનું આવતું નથી. જે જીવ નિશ
કરે છે, લખે છે. ઉપારે છે, તેને પોતાના જનનું કામ લોમરતું પડે છે તેથી
કિચ્છ જાનિ પુ:ચે નિશાન્ય ઉપર જનુ જાની દલિથી જુએ છે, આથી
મુખની વેળા વિવેક દલિથી જાનિપુરો: કુખનો મમજપજુ કુખર મમાન
કર્યાં કુખની મજે છે. જાણમાં મર જીવે જાનિથી રહે છે પણ તાપના
વેળામાં જાની પ્રસવન જાનિ રહેથી મુખે છે કુખમાં વિન જાનિમાં
વિશેષતા: સા: મરે જે જનવા મોખ છે પણ કુખમાં વિન જાનિ
વધાન રહે છે. રહેવા મુખે છે. જાનિપુરો: કુખના પ્રસવ કર્યાં કુખ:
જાણમાં વિશેષતા: આત્મકામાં જામવ રહી પેંધારણ
કરી સમજાવ મને છે જાણ સંકેતોના વચ્ચમાં જાની
રજુનેજાનના મેરોના અજાણેથી જાણના નથી. તેમ જાનિ પુરપ જણ
કુખના સમજન નમરાતો નથી. જાની સમજારથી અજાણના ઉપોની
ફેડિયાર લખ છે, કુખના સમજન ને વિશેષતા: આત્મકામાં જામવ રહે છે,
તેના મુખની પ્રસવન એક મગથી કાવન રહે છે. જાની એક સમજે છે
કે જાણના મુખ કુખના સંકેતોના મરપરતું કહ નથી. અદરજિની જા:
જાણને ત્યજ કરવે પુન કુખ ને મનમાં આત્મજાનના જાની સખી તેના
દસસારી રોપે છે, કુખના પ્રસવમાં જાની વિશેષતા: વૈરાગી-જાગી જને
છે: કારણકે જાગી રોમ, દાહ, વિષેમ, અજાગી ને, અને અજામ વગેરે કુસંકેષે
રોપે છે ત્યારે ને દરેકની રો: ને કારણ કરે છે અને તેને સમજારથી
જાગીને જાની છે છે તેના મનમાં જાણના કુખરુમ સંકેતો અમર કરી
જાણ નથી. કુખના સમજન જાનિના આત્મજનું જાન રસજ કરે છે અને
નયં કમ જોરેવા રેનું નહીં જાવ જિજ્ઞાસુએ જાનિને કુખ જાનું રોપે છે
જણ જાની તે તેને કીજામન જાણે નથી કુખના સંકેતો કર્યાં કૌક
કારણકે કુખના સંકેતો જાણીને, વિશેષ દોષ છે. સાચ વિષેમ કર્યાં
કૌક કારણકે ન્યાય વિષેમ પણ: કર છે, આ સંવું કારણ મન છે. મન
જાણે વિનિમં અમરું રહે તે સમજાવ અરિયથી સારાવ આત્મજોજાણ

આત્મા જને છે, આત્મજ્ઞાન અને આરિયની અને નર-
જ્ઞાની પુરુષ દુઃખ- ક્ષિપ્તો આત્મા વિના શોક વગેરેને કાળમાં છતી મે છે.
માં પણ આત્માનો આચ સત્પુરુષે જગત્કલ્પ સંસારથી ન્યાસ રહી
આનંદ ભોગવે છે. શકે છે. જ્ઞાની પુરુષ નિજા માથે છે પણ ને અન્યથી
મામનો નથી. કારણ કે તે શરીરના નિભાવ માટે નિજા
માથે છે પણ આત્માના આનંદ માટે નિજા મામનો નથી. જ્ઞાની પુરુષની કોઈ
મરકરી લાગે, હાથે તોપજુ તેની તેને અસર થતી નથી. જ્ઞાની શરીરથી
શોથી દોષ તોપજુ અન્યથી તે નિશોથી રહી આત્માનાં ભોગવે છે. પર
જગત્તે જાણ તોપજુ તેના મનમાં જગત્તે શોકની અસર થતી નથી. જ્ઞાનિ-
મુનિવંતું કોઈ જાન કરે તોપજુ તેને હર્ષ થતો નથી, કોઈ અપમાન કરે તો
પજુ તેને શોક થતો નથી. જ્ઞાનિને પ્રમાણપરમામાં સુખ દુઃખના મધ્યે
જનવા કીન લાગે છે પણ જ્ઞાનની પરિપાક-અવસ્થા થતાં જાણ મુખામુખ
મધ્યેથીને છતી આત્માનાં ભોગવે છે. જ્ઞાની પોતાના આત્માવિના અન્ય
અંદમનન જુદા પારણ કરતો નથી. જગત્તુમાત્ર અને મેનાર્થ મુનિના શરીર
મદા પીણ થઈ તોપજુ આત્મસ્વરૂપમાં લીન હવા તેથી તેમને શરીરની પીણ
અમર કરી છોડી નહિ કોઈ મનુષ્યને કોઈ વાગ્યે દોષ છે ત્યારે તેને કોઈ
કાલ્યાર પુરુષ કોઈ વાગ્યારને કોઈ કાલ્યાર દુઃખ ન થાય તે માટે કરે છે કે,
દે જાણ અમુક જાત જગત્તે સુ થાય છે. ત્યારે તેનું વિન દસ વારની
લાયે લીન થાય છે કે પેસે કોઈ કાલ્યાર કોઈ કાલ્યાર છે જ્યાં તેને પોતા માનુષ
પણી નથી અને દુઃખ ભોળું થાય છે. તેથી રીતે જ્ઞાની પુરુષ આત્મસ્વરૂપમાં
લીન ભોળો થઈ જાય છે કે તેને જાણવા દુઃખ પડે છે, વેળે છે; જ્યાં અન્યથી
નિજા રહે છે અને તે જાન રજાવવા લીન થએલા દોષથી આત્મસ્વરૂપની જુ
શરીરમાં દોષ છે. એવિ જ્ઞાનીને કોઈ જાન મામનું રાગા કરે, લાગે, હાથે તેજુ
એવિ જ્ઞાનિ પુરુષને તેની કોઈ અમર થાય નહિ જ્ઞાનીને તથા એવિને કોઈ
મુખ કરે તે તેથી તે જુનું મની જગત્તે નથી. જ્ઞાનીને કોઈ જ્ઞાની રીતે તેથી
કોઈ જ્ઞાનિને નિજા કાલ્યાર નથી આ પ્રમાણે જ્ઞાની પુરુષ અરિ અતી-
કર કરી કાલ્યાર વિભાગને જાણે છે અને જાણ પ્રમાણ કરે છે, કોઈ
વસ્તુ થઈ પડે છે તેજુ જુદા અરિયની નિવિ પ્રમાણ કરાય પ્રમાણ કરે
છે. અને કરે છે.

પરમાં દિગ્દર્શન અને અનિદિગ્દર્શન માનવાથી સમજાય થાય છે.

આત્માના સારવિદ્યની મોં અવસ્થાને પદોર્ધાર છે તેમાં કાલ્યાર
અને મદમ પદોર્ધાર અનિદિગ્દર્શન અવસ્થાને કાલ્યાર કાલ્યાર

ચક્તિનો ધણી છે. તેનાથી સર્વ બની શકે છે. જે વસ્તુને હૈંશી પ્રયત્ન કરી તેને તે પ્રાપ્ત કરી શકે છે. જ્ઞાન એ આત્માનો મૂળ ગુણ છે. ત્યાં તેને પોતે પ્રગટાવી શકે એમાં કંઈ આશ્ચર્ય નથી. આત્મજ્ઞાનમાં રમણ કરવાથી પ્રતિદિન જ્ઞાનાવરણીયકર્મનો ક્ષયોપશમ વૃદ્ધિ પામે છે. અધ્યાત્મ જ્ઞાનનો અભ્યાસ કરવાથી આત્મજ્ઞાન પ્રાપ્ત થાય છે અને અનેકાંત જિનાગમ જ્ઞાન માટે સદ્ગુરુની જરૂર છે. સામગ્રીની પ્રાપ્તિ થતાં આત્મજ્ઞાન કાર્યની સિદ્ધિ થાય છે. સાધુઓના સમાગમથી જ્ઞાનની દશા પ્રાપ્ત થાય છે. જ્ઞાનની દશા માટે પૂર્ણ શ્રદ્ધા, પ્રેમ ભક્તિ અને સત્સમાગમની આવશ્યકતા શાસ્ત્રમાં સ્વીકારેલી છે, તેથી ભવ્ય પુરુષો તેજ આમ વળી આત્મજ્ઞાન પ્રાપ્ત કરી આનંદજીવન ક્ષણે ક્ષણે ગાળે છે. આત્મજ્ઞાનિ પુરુષોની અનુમાન્ય બુદ્ધિઅનુસાર પરીક્ષા થઈ શકે છે પોતાની મેળે શાસ્ત્ર વાંચતાં જે આત્મ જ્ઞાનની પ્રાપ્તિ થતી નથી તેની પ્રાપ્તિ સંતસાધુઓના સમાગમથી ક્ષણમાં થાય છે.

મનુષ્યજન્મમાં સારમાં સાર જાણ સુખ દુઃખમાં

સમભાવ દશા.

જેન સિકાંતનો ગુરુમ મહારા પૂર્ણ અજ્ઞાન કરવાથી તત્ત્વજ્ઞાનીપણ પ્રાપ્ત થાય છે. હિંમતીય વગેરે બાધા જ્ઞાનથી કંઈ તત્ત્વજ્ઞાન વા આત્મજ્ઞાન મળી નથી માટે જિનાગમ વાંચી સાંભળી અધિકાર પ્રમાણે જ્ઞાન પ્રાપ્ત કરી મતે આત્માની સમભાવ દશા સારા ખોટા પ્રસંગોમાં જાગવરી, પુત્ર, શિષ્ય, ધન, ગિતિ, સત્તા, અને વૈભવ આદિથી આત્માનું વસ્તુનું કંઈ દિલ થતું નથી. આત્મ જ્ઞાન પામી આત્માના શુદ્ધ સ્વભાવમાં રહેતું એજ જીવનનો સાર છે. શ્રી વીર મમવાન કે જેમને ગૃહસ્થાવાસમાં એસડં ધન્દેા પૂજતા તેમણે સમભાવ ચારિત્ર પ્રાપ્ત કર્યું. શ્રી વીર પ્રભુ પોતાને કોઈ પૂજે, અને કીર્તિ કરે તો જાણ સુખમાં આત્મત્વ જાનવા નહોતા, અનેક પ્રકારના ઉપસર્ગ થતાં, આત્માનો સમભાવ રખાવ હોદ્દા નહિ, આવી આત્મદશા પ્રાપ્ત કરી સર્વેય થઈ શ્રદ્ધ પરમાત્મા પા. તેમણે અનેક ભવથી આરંભેલી આત્મજ્ઞાન દશાને સત્તાવીસમા ભવમાં પૂર્ણ કરી. અર્થાત્ સર્વેય થયા. આપણે પણ પ્રભુના પગલે ચાલી આત્મજ્ઞાન ને સમભાવ દશાને માટે ક્ષણે ક્ષણે જાગવા કરી. આત્મજગથી થએલી આત્મજાગના અને સમભાવની કોટીનો અનન આનંદ પ્રાપ્ત કરાવે છે. જાના વિભાગોની પેઠે આવી આત્મજ્ઞાનની સમભાવ દશામાં દગવે દગવે પ્રવેશ થાય છે, પ્રભાવ દશાથી પાણું પડતું થાય છે અને અપ્રમત દશાથી ચડતું થાય છે. સર્વ મનુષ્યો આમ સ્વરૂપ જિંદગી લક્ષ્યને એકામરૂપ જાણથી વિધવા પ્રવળ કરે છે તેમાં કેટલાક જામ થાય છે અને કેટલાક નષ્ટ

ચાપ છે પણ તેથી દિશ્ન દારતી નહિ. પ્રતિદિન આત્મજ્ઞાનથી સમભાવ
 દશા પ્રાપ્ત કરવા અભ્યાસમાં ભેગવું. આતી ક્રિયા કરનાર શુકલ પદ
 છે અને આતી ક્રિયામાં નહિં ભેગનાર કૃષ્ણ પદીયો છે. સમભાવના મ
 ઉપર ચડતા માટે એક લાખ પગથીયાંની કલ્પના કરો. કોઇ પાંચમા પ
 થીયે છે, કોઇ દશમરમા, કોઇ દશમરમા અને કોઇ લાખમા પગથીયે
 કોઇ સમભાવના મહેલમાં છે, કોઇ પગથીયે ચડે છે, અને ચડીને પડે
 આગમના પગથીયે ચડેલા નીચલા પગથીયે રહેનારની નિંદા કરે છે, અ
 નીચ ગણે છે. નીચા પગથીયાવાળા આગમના પગથીયા ઉપર ચડેલા
 ઉચ્ચ ગણે છે, વસ્તુતઃ જ્ઞાતથી જાગ્યા ત્યારથી ચડનાર સર્વ પગથીયા
 ઉપર છે માટે પડનાની નિંદા નહિ કરતાં પગથીયાથી પડતા આત્માઓ
 ટોકા આપી આગમ ચડાવવા ભેગજે, પણ પડનારની નિંદા-હેલના કરવી
 નહિ. ક્યય દયા કરતા આત્માની આતી ભાવદયામાં અનંત ગુણ પરીપક્ષાર
 સમાયો છે. આત્મજ્ઞાનની દૃષ્ટિથી સમભાવ રૂપ મહેલના પગથીયા ઉપર પગ
 મૂકનારે ચડતાં ચડતાં ઈશ્વર સંયોગ રૂપ બે દિશાઓમાં લક્ષ્ય રેવું નહિ.
 આગમને આગમ આજ્ઞા જવું તે માટે કહે છે કે,

સ્વસ્થ ચિત્તે ચાલતું ત્યાં, મોહપાટી બેઢવી;
 ધાટ અવધટ ઉતરીને, આત્મસત્તા વેઢવી.

અવધા ભગીનેરે ભોગીસંગે, ચાલજે નિજ દેશમાં. અવધા. ૧
 ચિત્ત નિજ ઉપયોગમાંદિ, રાત્રી દીવસ ચાલજે;
 પામી પ્રેમ દેશ તદ્દારે, નિજસ્વરૂપે મ્હાલજે. અવધા. ૨
 સારી આલમ કેમજે છે, જ્યોતિ બ્યોત મિલાવજે;
 બૂલી જગતું ભાન વાદ્દમ, તારી મુવની પાવજે. અવધા. ૩
 અલખ અરૂપિ આતમા છે, ભોટીલાને જગાડજે;
 સુદ્ધિસાગર તરજી પાછળ, ભાગુને છે ભાગજે. અવધા. ૪

સમભાવ અથવા આત્મસ્વરૂપ મૂળધર્મજ્ઞામાં અનુભવજ્ઞાનરૂપ ચોમિની
 સાથે સ્વસ્થ ચિત્તે ચાલતું છે, મોહપાટી બેઢીને અવધટધાટ, વધધાટ ઉતર-
 વાનો છે. આત્મસ્વરૂપમાં રમી આત્મસ્વરૂપ વેઢવાનું છે. હે આત્મનૃ! ચોતાન્ય
 શુદ્ધ સ્વભાવનો તપયોગ રાખી રાત્રી દીવસ ચાલજે; અર્ચન થઈ સર્વ જન-
 તનો જાગા દશ ધા, સિદ્ધરથાનમાં સિદ્ધની સાથે સિદ્ધિયાનો સંબંધ કરજે.
 અજ્ઞાન ભાવે જગતનું જે જ્ઞાન થાય છે તેને શાપિકજ્ઞાન થામી બૂલી જ
 ને, અર્ધાંત દૂર રહેલા મુવના તારાની પેઠે અખંડ સ્થિર સ્વરૂપ પ્રાપ્ત કરજે.
 અવધ, અને અસ્વરૂપ એવા હે આત્મનૃ! તું તારા અજનિવ આત્માઓને

સમભાવરૂપ સિવ મહેલના પગથીવાઆ ઉપર ચઢવા મારે જગાડજે. તર-
જ્યાની પાછળ સર્વ રહો હોય તેમ અજ્ઞાનરૂપ તરણું તેનાથી આત્મરૂપ સર્વ
આત્મજાદિત થએલો છે તેને. હે ભવ્ય ! અજ્ઞાનરૂપ તરણું દૂર કરી પ્રાપ્ત કરજે,
આત્મજ્ઞાનથી ત્હારૂં દર્શન થતાં સારા ખોટા સંયોગોથી ત્હારૂં કંઈ બગડનાર
નથી, ત્હારા મૂળ સ્વરૂપમાં રહેવાની સ્થિતિ મેળવી ચકીર, આત્મશક્તિનો
વિશ્વાસ રાખ, સારા અને ખોટા સંયોગોમાં સમભાવ રાખવાની ટેવ પાડજે
તેથી તું જીવનમુક્ત થઈ અનંત આનંદનો ભોક્તા થઈશ.

તપાગચ્છ વિજય શાસ્ત્રામાં અગ્રગણ્ય સંવેગી

શ્રી સત્યવિજય પન્યાસનું જીવન ચરિત્ર.

મહાત્મા પુરુષોત્તમ ચરિત્રથી અનેક પ્રકારનું જ્ઞાન થાય છે અને તેમના
સહવર્તનનો સાબ પશુ વાચકદેહને થાય છે. પંડિત શ્રી જિનહર્ષ મુનિરાજે
શ્રી સત્યવિજયજીનું નિર્વાણ બનાવ્યું છે તેના આધારે આ ક્ષેષ લખ-
વામાં આવે છે.

શ્રી સત્યવિજયજીનો જન્મ દેશ માળવા હતો. સપાદલક્ષના નામે તે
દેશ ઓળખાય છે. માળવામાં લાડલું નામનું ગામ
દેશ ગામ, અને હતું તે સમયમાં ત્યાં વ્યાપાર સારો ચાલતો હતો.
જન્મ. ગૃહસ્થ વણિક લોભે વસતા હતા. ત્યાં એક વીરચંદ્ર
નામે શેઠ વસતા હતા. તેમનું દુગડ ગોત્ર હતું. તેમના

આચાર વિચાર સારા હતા. અને તેમની જ્ઞેન ધર્મે ઉપર બદ્ધ સારી હતી.
તેમની માતૃશ્રી વીરમદે હતાં. તેમનામાં અનેક સદ્ગુણોએ વાસ કર્યો હતો.
પત્નીના ધર્મોનું સારી પેઠે પાલન કરતાં હતાં. સર્વની સાથે પ્રેમથી સંભા-
વણું કરતાં હતાં. સાધુ, સાધ્વી, આવક, આવિકા, જીર્ણોદ્ધાર, જ્ઞાન અને

સાત ક્ષેત્રમાં દાન હતાં. દાન આપવા ઉપર સારી રૂચિ હતી. વ્યાપાર-
આપણું. રથી આજીવિકા કરીને મતોષમાં જીવન નિર્ગમન
કરતાં હતાં. અનુક્રમ દેવગુરુ ધર્મની આરાધના કરતાં

તેમને એક ભાગ્યવંત પુત્ર થયો. તેનું સિવરાજ નામ પાડ્યું. બાલક પુત્ર

શિવરાજ પુત્ર ઉપર મા બાપનો અત્યંત પ્રેમ થયો તેનાં લક્ષણ
જન્મ. સારાં હતાં. ધર્મે ઉપર પ્રેમ સહેજે થવા લાગ્યો. ધર્મે

મુનિનો સત્સ- ક્રિયાઓમાં વિરોધન રૂચિ થવા લાગી. એક દિવસ
માગમ. ત્યાં એક મુનીશ્વર પધાર્યા તેમના દર્શનથી સિવરા-
જના હૃદયમાં ધર્મની ઉડી અસર થઈ. કહ્યું છે કે:-

પૂર્વની ખરી શ્રદ્ધામાં જોડાઈ મૂર્તિને માનવા લાગ્યા. દીક્ષા મહોત્સવની તૈયારીઓ થતા લાગી. અષ્ટાન્દિકા મહોત્સવ શરૂ દીક્ષા મહોત્સવ. થયો. શ્રી વિજયસિંહ સૂરીશ્વરે શિવરાજને ક્ષણિક પદાર્થોનું સ્વરૂપ સમજાવ્યું. હે ભગ્ય શિવરાજ, અનંતભવ પરિબ્રમણ કરતાં મહા પુણ્યયોગે સત્ય તત્ત્વનું જ્ઞાન થાય છે. આત્મામાં અનંત સુખ ભર્યું છે છતાં જીવ મોહથી જડ વસ્તુમાં સુખની ભ્રાંતિથી રાગે માગે છે, સ્વાદાદ દર્શનપૂર્વક આત્માનું શુદ્ધનેા ઉપદેશ. સ્વરૂપ જ્ઞાનદર્શન ચારિત્રરૂપ છે. પદ્મમાં રમણતા કરવાથી પુદ્ગલ સંમતી છટાય છે. શ્રી વીતરામ પ્રભુના ઉપદેશ પ્રમાણે કર્મથી છટવાને સાધુમાર્ગ શ્રેષ્ઠ છે; કારણ કે માધુ થવાથી આશ્રવનો લાગ થાય છે. આત્મા બાહ્ય વસ્તુઓને પોતાની નથી માનતો ત્યારે તે વખતે નિર્મમત્ત ભાવવાળો થાય છે, હકાવના જીવોની રૂપા પણ ચારિત્ર લેવાથી બને છે. તે ભવમાં મુક્તિ પામનાર તથા ત્રણ જ્ઞાન સહિત એવા તીર્થંકરો પણ ચારિત્ર અંમીકાર કરે છે. ઉત્પાદિ ઉપદેશ સાંભળી શિવરાજ કહેવા લાગ્યા કે હે શુરરાજા! મને આ અસાર સંસારમાંથી તારો—સદ્ગુરુવિના જન્મતમાં કોઈ તારનાર નથી, આ શિવરાજની પ્રાર્થના, પરંતુ મને ચરણ યાગ્યો. કૃપા કરીને દીક્ષા આપી મુક્તિમાર્ગ સમુખ કરો. આ પ્રમાણે વિનંતિ કરી ઘેર ગયા. સાત આઠ વરષોડા કઢાડયા, સર્વે આમ જમાડ્યું, રનાન કરી વચ્ચે આજુબજુ પહેરી ઘોડા ઉપર શિવરાજ ચડયા, અનેક પ્રકારનાં વાગિત્ર વાગવા લાગ્યાં, વરષોડે ગાજતે વાજતે શુર પાસે આવ્યો, માતાની અનુભાંથી અનુની ધારા વહેવા લાગી. માતાએ શુરને કહ્યું કે હે શુરરાજા! આપની દેશનાથી બને તથા આરા પતિ તથા પુત્રને ધર્મ ઉપર પૂર્ણ રાગ થયો છે. આરા પુત્ર રત્નને હું આપને સોંપુ છું. મારા હૃદયનો દાર છે, મારો પ્રાણ છે, તેને આપથી પુત્રની પેઠે સાચવશો. આપના ખોળામાં અર્પો છે માટે એને મીઠી વાણીથી દ્વિતસિક્ષા આપશો. ન્દાના બાળક ઉપર કદી રીસ કરશો નહીં. એની બાળ્યવસ્થા છે માટે તપ કરવાની ઉચ્ચતિ નિવારજો. અને સારી રીતે સારસંભાર કરજો. મારા પુત્રના અવગુણ તરફ દષ્ટિ કરશો નહીં. યોડું કહેવામાં ઘણું સમજી લેશો. ચાદ વર્ષની ઉમરે શુભ વાર તથા વેળામાં શ્રી વિજયસિંહ સૂરિએ શિવરાજને દિક્ષા સત્યવિજય. આપી સત્યવિજય નામ ખાડ્યું. સાધુના વેગે ન્દાના મુનિવર્ય વેરામની મૂર્તિ જાણે સાક્ષાત્ દેખ નહિ !

જોઈએ જાગ્યા-મુકુતે જન દિવસ જાગ્યા. આજેજી. કામ નધા નધા
 હવે, મના, રીશાઓ, મુને, જાગ્યે, અને નિર્મુખિ,
 ક્યારેને આવી જે અજવાન કરવા મગ્યા. વૈ-કૃષ્ણ
 કિયા કરવા જાગ્યા, પથમદાવન આવી જે જાગવા
 ૧. પથમ આજના વનિયો પ્રમાણી થવા જાગ્યા જાગવાનયા પથ દોર
 ૨. જાગ્યા ત્યારે મનવિજયજીના મનયા વિચાર થયો

વિજયમિત્ત આચાર્યજીના શિષ્ય સત્યવિજયજીએ
 દિયોદાર દેવો.

દુરા-મૂલ નિર્વાણ પ્રગ્ય.

- શ્રી આચારજી પડીને, હરું કિયા ઉદાર;
- નિજ આત્મ સાધન કરું, બદુને દોષ ઉપદાર;
- શ્રી ગુરુ થરજી નમી કરી, કર્જોડી નિચારોર;
- અનુભવિ જો મુજને રીયો, તો હરું કિયા ઉદારોર. ૧
- હાલ પ્રમાણે અપ કર, રોપી દલ કર્મ દલેચાર;
- તપ હરું આગસ મુદીને, માનવ ભવનો ફલ લેચાર. ૨
- ગુણવંત ગુરુ હમિપરે હરે, યોગ્ય બલ્લીને મુવિચારોર;
- નિમ મુખ ધાએ નિમ કરે, નિજ સફલ કરે અવચારોર. ૩
- ધર્મમાર્ગ રીપાવવા, પાંગરીયા મુનિ એકાદર;
- વિચરે આરંભની પરે, શુદ્ધ સંવત્સરુ દિલ છાકીર. ૪

એક દીવસ શ્રી સત્યવિજયજીએ શ્રી વિજયવિદ્યારિને કહ્યું કે આપની
 આજી દોષ તો હું કિયોદાર કરું. હવે, સેવ, કાગ, ભાવ પ્રમાણે સંવત્સ પાણી.
 શ્રી આચાર્યે કહ્યું કે—એમ મુખ ધાવ લેમ કરો (બહા મુખજી) દેવાણુ
 (પિપયા) પાનાનો વપવાર રીકગ કરો. આ પ્રમાણે કહ્યું ત્યારે ધર્મમાર્મ રીપાવવા
 શ્રી સત્યવિજયજીએ એકાદીપજે વિદાર કર્યો અને ઉરેપુરમાં આતી એકામું કહ્યું.
 ધણી જોડોને પ્રતિભોધ આપી ધર્મમાં રિયર કર્યો. હરું હરું ઉમનપ કરવા
 જાગ્યા, મેવાડમા વિચરીને આરવાક દેલમાં વિદાર કર્યો. આરવાક દેલમાં ધણી
 જોડોને જોન ધર્મમાં રિયર કર્યો. મેડના આમમાં કે જ્યાં શ્રી આનેકપનજી પથુ
 પ્રમંજે રહેતા હતા અને જ્યાં તેમની દેરી છે ત્યાં આતી એકામું કહ્યું. ત્યાંથી
 વિદાર કરવા કરવા અનેક બખજીએને પ્રતિભોધના નાગરમાં આતી એ-
 કામું કહ્યું. ત્યાં અનેક મનુષ્યોને ધર્મ પ્રમાણી વિદાર કરવા એકપુરમાં આતી

ચોખાસું કહ્યું. એમ વિદાર કરતા કરતા સોજત ગામમાં પધાર્યા. શ્રી વિજય-
નિંદમુરિની પદ્ધતિ વિરાજિત શ્રી વિજયપ્રમથરિએ
સં. ૧૭૨૬ રો- સોજત ગામમાં સં. ૧૭૨૯ ની સાલમાં સત્યવિજય-
જત ગામમાં જીને પન્થાસપદ આપ્યું. ત્યાંથી વિદાર કરતાં સાદી
પન્થાસપદ. ગામમાં આગ્યા. ત્યાં આવી એક ચોખાસું કહ્યું, ત્યાંથી

વિચરતા અનુક્રમે ગુજરાત દેશમાં આગ્યા. પાટણમાં
આવતાં સંપના આગદે ત્યાં રહ્યા. ત્યાંથી અમદાવાદ આવી આનુર્ભાસી કરી.
અમદાવાદમાં પંજો મદિમા થયો. સર્વ ગચ્છમાં મહાપુરુષ શ્રી સત્યવિજયજી
જી એરી ખ્યાનિ થઈ ત્યાંથી પાટણ પધાર્યા. આવક તથા આવિષા શ્રી
સત્યવિજયજી પન્થાસના મુખથી બ્રાહ્મણ સાંભળવા સાગ્યાં. વૃદ્ધાવસ્થા
થવાથી પાટણમાં પળાં ચોખાસાં કહ્યાં, તેમના સાધુ તરીકે કેટલાક દિવસ
પણ થયા. શ્રી સત્યવિજયજી પન્થાસની ઉંમર બધારી વર્ષની થઈ. અમદા-
વાદના સોમકરજી ઠાઠાના પુત્ર સરચંદ સાદ બાપાર માટે પાટણમાં આગ્યા
હતા, તે શ્રી સત્યવિજય પન્થાસને પ્રતિદિન વાંદી ધર્મોપદેશ સાંભળતા હતા.
એક દિવસ પન્થાસજીને મંદરાક થયો, ચાર પાંચ દિવસ મંદરાક રહ્યો.
પણ શ્રી સત્યવિજયજી ધર્મધ્યાનમાં લીન થતા, મમભરે વેદના સદી મ-
હસરજી પપનો આદિ ભારી રીને મજુરા લાગ્યા. અંત્યાવસ્થા નક્કી પળાં
શ્રી પુરોહિત વાંદરા આવવા લાગ્યાં. રૂપિયાદિક નાણાવડે પન્થાસના નિર્દેશ
નવઅંમનું નરનારીઓ પૂજન કરવા લાગી. નિવાંજી મંથમાં રૂપિયાદિક નાણાંથી
નવ અને પૂજ કરી એમ લખ્યું છે. પણ લોકોએ ત્રણ પ્રત્યાખ્યાન કર્યાં.
પોણ શુદી બારમે સિદ્ધોત્તમ અને સનિવાર હતો ત્યારે પન્થાસજીએ દેહન્યાય
કર્યો. મર્યાદા છાદે તે પ્રમને બીચનોને છોડાવ્યા,

પાસ શુદી ૧૨ અનુષ્ઠાન માંડરી રચીને તેમાં પન્થાસજીના શરીરને ૧૫-
દેવર્ગમન.

ગચ્છ. શાસ્ત્રસભમાં માંડરી હતી. આમજ શરયા
છાદ હતા. શાકેમના મિષ્ટાન્નએને પણ સાથે ગરના
મહાદેવ હાથ. “જિજ્ઞ હાથ નંદા હાથ હાથ હાથ” હાથ બોલેને મધ
માંડરી સાથે અવધ લાગ્યો. આવક આવિષાઓ સોના રથનાં રાજ કીર્તિગય
લાગ્યાં. જડીમાં શરીર પંચગચ્છ, રાત્ર રથનાં મિષ્ટાન્ન રચી અમરનવર ધાન.
જુદાકીર્તિ શરીર પ્રમથાચ્છ, અને ત્યાં અનુષ્ઠાન યુજ (નિષ) બનાવ્યો, જે યુજ
દેખતાં પણ મનુષ્યોને તેમના જીવન ચરિત્રની યાદી આવે છે. અને તેમના
મર્યાદો તરફ દિગ્દર્શિત છે. મુર્ચ્છા યુજ આવતા તે મુર્ચ્છા મનામાં પાટ-
નામાં રહ્યા છે તે પ્રમથ થય છે. શ્રી વિજયનિંદ ચરિત્ર એ અનેકમી

સારાંશ.

દિવ્ય દત્ત, તેમજ દત્તન નિર્ભય અસ્તિત્વ સમગ્ર યજ્ઞ-
તેમજ નામ સ્વેચ્છા વિશ્વવ્યાપના મુનિવરોમાં આપ
પુરુષતરીકે અમર થયું. તેમના દિવ્ય કૃપાવિશ્વ વ્યાપ

દિવિદેવતામાં જડીન રહેતાં નિર્ભય અચારને ધારણ કરે. તેનો ધર્મ દાન
દેણ થાય છે. અધ્યત્મજ્ઞાની નેત્રો થયું કરી સમગ્ર, તેમની વેદાંગ દ્વારા
દારમાં ધારણ કરવા થાય છે. દેવ વાંતી ઉપર દીક્ષા લીધી સર્વ આ-
વૃથ બદલી વર્તે હતું, તે ઉપરથી સિદ્ધ થાય છે કે તેમજે આસપાસ વાં-
તીને સ્વેચ્છા મુર્તિ પવિત્રાવન કરું. શ્રી વિશ્વવિદ્ય સ્ત્રિએ કઈ સાધમાં
દીક્ષા આપી ને નિર્ભય મંથ ઉપરથી સિદ્ધ થતું નથી પણ ૧૭૨૫ ની
સાધમાં જન્મસત્તા લીધું તે વખતમાં વિશ્વવૃક્ષ મુરીધર દત્ત. ત્યારે
સિદ્ધ થાય છે કે ૧૭૨૫ ની સાલ પહેલાં દીક્ષા લીધી હોય દીક્ષાની સાથ
બને મુનુની સાથે અન્વયજ્ઞા વચ્ચેથી નિર્ભય કરવાનો જ્ઞાતી રહે છે.
આચાર્યની પદવિધામાં અસ્તિત્વ મર્મમાં સંપૂર્ણ દિવિદેવ થાય છે ત્યારે ત્રિયોધાર
થાય છે. શ્રી સત્ત્વિશ્વવૃક્ષ પહેલાં શ્રી અન્વયવિશ્વવૃક્ષે પણ ત્રિયોધાર
કરે દત્ત. શ્રી સત્ત્વિશ્વ નિર્ભય જોતાં તેમજે ત્રિયોધાર કરે તે વાન
મર્મને થાય છે. સત્ત્વની સાધમાં ૧૭૨૮ કે ૩૫ સુધી શ્રી વિશ્વવિશ્વવૃક્ષ
વિશ્વવૃક્ષ દત્ત. તે પણ જન્મસત્તા સમગ્રાદીન દત્ત. પણ વિશ્વવિશ્વવૃક્ષ
દિવિદેવ ત્રિયોધાર કરે નથી. એમ તેમના મર્યાદા જ્ઞાતી આવે છે.
શ્રી સત્ત્વિશ્વવૃક્ષ સમગ્રાદીન શ્રી સત્ત્વિશ્વવૃક્ષ થયા તે શ્રી ઉપાધ્યાય-
દત્તે ૧૭૩૫ ની સાધમાં ક્રોધ સ્વર્નમળન કરું. તેમજે પણ ત્રિયોધાર
સમગ્રી કદ દીક્ષા જ્ઞાતી થાય એમ જ્ઞાતી નથી. પણ જન્મસત્તાએ
ત્રિયોધાર કરે. એ વાન તે વિવિદ્ય સિદ્ધ થાય છે. તેમની ત્રિયોધારની
ક્રોધ તેમના સમગ્રાદીન પડિતને મુન્ય હતી કે નહિ તેને નિર્ભય કરાયે
દત્ત જ્ઞાતી રહે છે. મર્યાદા મર્મમાં શ્રી સત્ત્વિશ્વવૃક્ષ પ્રથમ થયા તેમ-
નાથી દિવિદેવ તરફ જાઓ તે પણ જ્ઞાતી તે આચાર્યની મનના
દત્ત. શ્રી સત્ત્વિશ્વવૃક્ષ પણ વિશ્વવિદ્ય સ્ત્રિ જ્ઞાતી વિશ્વવૃક્ષ અસ્તિત્વ
જ્ઞાતીમાં દત્ત.

નિર્ભયના મર્મ શ્રી ગિરદાં મધ વિદ્યાર દત્ત. નિર્ભય મંથની સાથ.
સત્ત્વવિશ્વવૃક્ષ ગુરુ ગાવનાંએ, થાયે દર્શ આધાર;
કરે ગુરુએ સદાએ, શ્રી સંપને જ્ઞાતી.
સત્ત્વર છાપત વસરે એ, મહા ગુરુ દસમી પ્રમાણ;
નિર્ભય પન્થાસને એ થયે, ગિર દર્શ મુખજી.

૧

૨

સત્તરસે છપ્પનના માથ ગુદી દશમીના દીવસે જિનહર્ય પંડિને સત્યવિજય નિર્વાણ બનાવ્યું. જિનહર્ય પણ પન્થાસના સમકાલીન છે. સત્યવિજયને ગુર કહી બોલાવે છે તેથી તે પણ તેમના સાગી સિદ્ધ થાય છે. પૂર્ણ રાગ વિના નિર્વાણ કેમ બનાવે.

શ્રી સત્યવિજયજીના ચારિત્રીની વિશેષ દર્શકત જાણવા માટે આમળ પાછળના મથોની તથા રાસોની જરૂર છે. તેમણે સાધારણ જિનસ્તવનમાં બનાવ્યું છે તે અમદાવાદમાં ડહેલાના ઉપાચર્યમાં છે. તે વિના પન્થાસજીએ ગુર્જર બાપામાં અગર સંસ્કૃત બાપામાં અંથ બનાવ્યો હોય એમ જણાતું નથી. તપાગચ્છ મંત્રેગી વિજયની સાખામાં ક્રિયોદ્ધાર કરનાર પ્રથમ આ પુરુષ છે. એમ સ્પષ્ટ જણાઇ આવે છે. ખરતર, અંચળ વગેરે અન્ય મ-અછમાં સત્યવિજયજીની પેઠે ક્રિયોદ્ધાર થયો એમ વાંચવામાં આવ્યું નથી. તેનું કારણ વિચારવા યોગ્ય છે. શ્રી સત્યવિજયજી પન્થાસના સિંધોના જીવનચરિત્રો યોગ્ય સામગ્રી તો યથા રચિમતિ નવસાક્ષ પ્રશ્નને સમજવામાં આવશે.

પરોપકાર(અદ્ભૂત તત્ત્વ.)

પરોપકારાય સતાં ધિમૂતયઃ

પરોપકાર માટે સત્ પુરુષોની વિભૂતિયો છે.

અન્યના ઉપર ઉપકાર કરવાથી આત્મા ક્ષણે ક્ષણે ઉચ્ચ કોટિપર ચડતો જાય છે. મેઘ ટટિની પેઠે ઉત્તમ પુરુષો પરોપકાર કરે છે. પરોપકાર કરવામાં જે જે વસ્તુઓ વાપરવામાં આવે છે તે પાછી મળે છે. મનુષ્યના જીવનમાં પરોપકારજ મોટો ધર્મ છે. જે જે પ્રાતઃસ્મરણીય ઉત્તમ પુરુષો થઈ મથા છે તે સર્વ પરોપકાર ગુણના લીધેજ. જન્મેા સમજશે કે, પરો-પકાર વિના તમાઈ કરીર ઉચું રહી શકે નહીં. તમાઈ કરીર અન્યના પરો-પકારના લીધેજ ઉચું છે. પરસ્પરોપકારઃ જીવાનાં આ ઉત્તમ સ્ત્રવ મૂલ્યે છે કે, જીવોને પરસ્પર ઉપકાર છે. એક બીજાની સદાચ વિના ચાસે તેમ નથી. મનુષ્ય આત્માવસ્થામાં આત્માવિના પરોપકારથી ઉછરે છે પદ્માત્, વિદ્યાગુર, કલાગુર, ધર્મગુર આદિના પરોપકારમાં દખાએજો છે. મનુષ્ય અત્યાદિનું સેવન કરે છે, પણ જો તે અત્યાદિક ન હોય તો તેનું ગુજરાન યી રીતે ચાલી શકે ? કપાસ ન દોળ તો વત્તે જાનાં પડેરન, આ ઉપરથી સિદ્ધ થાય છેકે, દરેક આત્માને અન્યના આશ્રયની જરૂર છે, રાગને પ્રજ્ઞના આશ્રયની જરૂર

છે પ્રભને રાજ્યના અધ્યક્ષની જરૂર છે. શુદ્ધિને ત્યામિના અધ્યક્ષની
 જરૂર છે. નેમજ ત્યામિને શુદ્ધિની અપેક્ષા અધ્યક્ષની જરૂર છે. રાજ્યની
 જરૂર છે. અધ્યક્ષ ઉપચારની માંગનામાં જન્મ મહત્તિન થયું છે. અને તે તિષ્ઠ
 નિમાં અને તેના અને તેના ઉપચારો થયેલા દોષ છે. થાય છે અને થશે.
 આ અધ્યક્ષી મનુષ્યોએ ઉપચાર પ્રાપ્ત થાય ત્યાં જોઈએ. આદિકા સર્વને
 પ્રતિબોધરની બી અધ્યક્ષી તીર્થકારને આ જરૂર હતી. વિચારનાં મનુષ્ય
 પામે કે રાજ્ય ઉપચાર દર્શિત. સર્વ જનમાં, સર્વ જનમાં, અને સર્વ તીર્થમાં ઉપચાર
 સમયન થાય નથી. પણ મનુષ્યો સામે જાણે કેવાની જુદી રાખી ઉપચાર
 કરે છે. અધ્યક્ષ ઉપચારથી અધ્યક્ષન થાય છે, કારણ કે સાધ્યે ઉપચારનો
 જાણે સામે ન થાયે નો દલરો તેના ઉપર કોષ થાય છે, અને પદાભ્યાસ
 થાય છે. આટે નિષ્કામજીવિથી ઉપચાર કરેલો જોઈએ. નિષ્કામજીવિથી
 કરેલ ઉપચાર જનન થઈ રજા આપે છે. ઉપચાર કરનાં કરી રિત આવે
 તેમજ પાછા રજું નહિ. જે મનુષ્યો કીર્તિની અધ્યક્ષી ઉપચાર કરે છે
 તેને રાજ્ય કીર્તિન થયે છે, પણ ઉત્તમ રજ મળી જાયું નથી. પ્રત્યેક આત્માને
 ઉચ્ચ કીર્તિપર મારે તેનું નામ પરાપચાર છે, કારેક આત્મામાં જનન સુખનો
 પ્રાપ્ત કરવામાં જે જે વિદ્યા (અધ્યક્ષ) છે તેનો નાશ કરવા સદાય કરી
 તે પરાપચાર જાણે. સદ્યુષ્ઠી જીવે તો મુજબજ છે એટલે તેનું યું મળ્યું
 કરી જાય. પણ જે દુર્મુષ્ઠી છે તેના દુર્મુષ્ઠીને નાશ કરેલો તેજ ખરેખર
 પરાપચાર છે. પોતાના કરનાં અપદ્ધિવાળા જીવેનું રક્ષણ કર્યું. તેમના-
 પર રજા કરી, તેમનાં દુઃખ દૂર કરવા પ્રયત્ન કરેલો, તેજ ખરેખર પરાપચાર
 છે. કાંઈ પણ પ્રાણીને સહકારમાંથી જાણવું, તેની કીર્તિનું રક્ષણ કર્યું, તેના
 હાથમાં રહેલી દુર્મુષ્ઠીને નાશ કરેલો તેજ પરાપચારનું સદર્શન જાણ્યું.
 ઉત્તમ પુરુષે પરાપચાર કરનાં કલાગત નથી. પરાપચાર એ ઉત્તમમાં ઉત્તમ
 અપરજા કર્તવ્ય છે. પરાપચાર વિના મનુષ્યને મનુષ્યમાં મનુષ્યો કે
 કેમ તે વિચારવા મોખ છે. બી તીર્થકારે પણ શુદ્ધિવાસમાં દીક્ષા લેની
 જમને જોઈ કરીસ સાંઘ્યા સોનેલાનું પ્રતિદિન સાંવસરિક જાન આવે
 છે. પોતાના ઘેર ગિહ્યક આવવા આવે છે તે ઉપરથી વિખવાનું કે
 જો આ જવમાં કાનાકિથી પરાપચાર નહિ કરવામાં આવે તો પરમવમાં
 નીચ અવતાર આવશે. પરાપચાર પોતાના આત્માના દિન આટે કરવાની જરૂર
 છે. કારણ કે અપવાર જે આવે છે તેના જાણમાં તે વિશેષ પ્રાપ્ત કરે છે.
 પરાપચારી મનુષ્ય ઉચ્ચ જીવન સહેજે કરે છે, નહી, સમુદ્ધ, અને મેષ વગેરે ઉપ-
 ચારના દર્શનાર છે. મનુષ્ય કામે કામે ઉપચાર કરી શકે. દરરોજ ઉપચાર

કરવાની ટેવ પાડવી જોઈએ, પ્રથમ ન્હાના ન્હાના ઉપકાર કરતાં શીખવું જોઈએ, ઉપકાર કરવાની ટેવ પાડવાથી પચાત્ સહેજે ઉપકાર કરવાનું વલણ થાય છે. પ્રત્યેક મનુષ્યને અન્ન, વસ્ત્ર, દવા, અને જ્ઞાન આદિથી ઉપકાર કરવો જોઈએ. જે મહાત્માઓએ પોતાનું જીવન ઉપકારમાં જ હોમ્યું છે તેના નામની દીવાલીઓ હાલ પ્રવર્તે છે અને જ્યાં ત્યાં તેમના અક્ષર દેહ જીવતા દેખાય છે. ખરેખર ઉપકારીજ પૂજ્ય ગણાય છે. શ્રી સિદ્ધ ભગવાનને પરમેશ્વરમાં પ્રથમ ન ગણ્યા અને અરિહંતને ગણ્યા તેનું કારણ પણ એ છે કે અરિહંતે જીવોના જ્ઞાનચક્ષુ ઉઘાડી સિદ્ધને બતાવ્યા છે. માટે ઉપકારની અપેક્ષાએ તે પ્રથમ પૂજ્ય છે. ઉપકાર કરનારનાં દેહ પૂજ્ય છે. તેની જન્મ-ભૂમિ પૂજ્ય છે. ઉપકારીના શરીરની રાખ પણ પૂજ્ય છે. જગતમાં ઉપકારીજ પૂજ્ય છે. જે મનુષ્યે સ્વાર્થાધ જની અન્યના ઉપર ઉપકાર કરતા નથી તે અંતે બહુ પચાત્તાપ પામે છે. તેમનું જીવન હિંસ્ર થતું નથી. તીર્થ-કરો કેવળજ્ઞાન પામીને પણ જગતના જીવોને તારવા માટે ઉપદેશ આપે છે. અહો કેવી તેમની ઉપકારદક્ષિણા ઉપકારદક્ષિણાના પુરૂષ મનના શુભ વિચારથી હિંસ્ર સુખમય જીવન કરે છે. મનનાં પાપોને તે ધોઈ નાંખે છે. મનની ઉન્નવક્ષતા કરે છે. મનને સદૃશ્યોથી વાસિત કરી ઉત્તમ પરમાત્મ કક્ષા સંપ્રાપ્ત કરી અન્યના માટે દ્વેષાંતરૂપ થાય છે. જ્યારે મનુષ્યના હાથમાં પરોપકાર કરવાની શક્તિ આવે છે ત્યારે અન્ય જીવો પણ સ્વયમેવ આવે છે. પરોપકારી પુરૂષ કષ્ટદક્ષાદિથી પણ અધિક છે. અન્યના દુર્ગુણોનો નાશ કરવો હોય તો ફક્ત સદૃશ્યદૃષ્ટિ ધારણ કરી પરોપકારજ કરો. પરોપકારી સર્વ વર્ણમાં શ્રેષ્ઠતા ભોગવે છે. સ્વાર્થના માટે તો આખું જગત સડે છે પણ જે પરોપકાર તરફ લક્ષ રાખે છે તેને ધન્ય છે. પરોપકારીનું કાજ કાજનું જીવન જે જાય છે તેનું મૂલ્ય ઘણું યકતું નથી. મનુષ્યથી અન્યના બલામાં જે જે કરવામાં આવે છે તે પરોપકારમાં સમાઈ જાય છે. આ સારો છે અને આ ખોટો છે એમ પરોપકાર કરતી વખતે જોવાનું નથી. ખોટા મનુષ્યને પણ સારો કરવો એ પરોપકાર છે, તો ખોટાને ખરાબ બાળી તેનું બહુ ન કરવું તે પરોપકાર શી રીતે ગણાય? કોઈના ઉપર ઉપકાર કરવામાં આવ્યો હશે અને કોઈ વખત ઉપકાર કરનાર અધમ સ્થિતિમાં આવ્યો હશે તો તે મનુષ્યો ગમે તે વખતમાં સહાય કરી હિંસ્ર કરશે. આંખાનું ફળ વાળ્યાથી કેરીજ મળશે, સાંડું કરવાથી અંતે શુભ ફળ મળશે. ઉપકારનું ફળ દોષરૂપ કોઈ બાજતમાં આવે તો તેથી પચાત્તાપ કરશો નહિ. ગુણના બાહ્ય દોષ. દુનિયામાં કેટલાક પુરૂષો ઉપકાર કરનારના સામા થાય છે, તેથી કંઈ ઉપકારનું ફળ

નહી થતું નથી. ઉપકાર્ત્ત્વ કય તો પરમવમાં મળ્યા વિના રહેતું નથી. કેટલાક કહે છે ઉપકાર કરતાં કંઈ વિષ આવે છે તો ઉપકાર સામું જોતા નથી. ઉત્તમ પુરુષો પ્રાણીને પણ ઉપકાર કરી છોડે છે. મન, વાણી, કાયા, ધન, અને સત્તાથી પરતું બહુ કરતું તેમાંજ શ્રેષ્ઠ સ્ત્રીકાર છે. માડી, માડી, લાડી, તાડી, અને મોજમજમાં મજમુલ થઈ ને પરતું બહુ કરતા નથી, અને પરતું બહુ કરવા કયા પણ જરા લાવતા નથી એવા કહેવાની અધમ સિધ્ધિ જોઈ તેમના ઉપર કંઈક આવે છે. તે કહેવાતું કાંઈ પણ રીતે બહુ થાઓ. તેમને આત્મા શુભ સંસ્કારથી ઘસિત થઈ પરોપકારમાં જોડાઓ, ઉત્તરોત્તર ધર્મ-શાસ્ત્રિક ઉત્તમ પરોપકારની કક્ષિયો પ્રાપ્ત થાઓ.

શ્રી સંવેગી સત્યવિજય પંપાસના શિષ્ય મુનિ શ્રી કપૂરવિજયજીનું જીવનચરિત્ર.

જંબુદીપના ભરતપુરમાં મુળ્કરંદેવ છે. મુળ્કરંદેવમાં જૈનધર્મની પ્રતિ વિરોધન: દેખાય છે. અન્ય દેશો કરતાં મુળ્કરંદેવમાં જૈનધર્મના સાધુઓ વિરોધન: સપ્રતિ વિરો છે. જિનમંદિર બેધિથી મુળ્કરંદેવ મુખ્ય કોમી રહે છે, મુળ્કરંદેવમાં પાટણનગર છે. વનરાજ્યાવગ્રએ અણુદિલ ભરવાડના નામથી સં. ૮૦૨ ની સાલમાં અણુદિલપાટણ વસાવ્યું છે, જ્યાં જૈનધર્મી કુમારપાળ રાજા તથા દેવચંદ્રસરિ થયા છે. સત્તરસેની સાલમાં પૂર્વન કરવાર કવિ ત્યાં એકમેને આઠ ગ્રામિણ પ્રાસાદ દના એમ કહે છે. પંચાસરા પાર્શ્વનાથ ચિતામણિ પાર્શ્વનાથ વચે પ્રસિદ્ધ મંદિર છે. ત્યાંના આદ્યેસો સત્તર પ્રકારની રાજ પૂર્વ બાજીથી જિનરાજની કરે છે અને ત્યાં સુધાયમાં શાન અર્પણ વાચકવર્ગની આજ્ઞાએ પૂર્વ કરવારા ચુદરસો ત્યાં વસવા દના બરેબર પાટણ કુલ્લર્ત્વ રથગ લેખાય છે. પાટણની પાસે નજીક વામરોડ ગ્રામ છે. રાજાની પાસે જૈન પુવરાજ કોને તેમ પાટણનગરની પાસે વામરોડ ગ્રામ કોને છે. ત્યાં સર્વ બેન્નિવં સિ-રોમણી બીમજીસાદ વસવા દના, તે પોરપાડ વંચવા દના. તેમને રાજવર્ગને પણ માન આપવા દના. બીમજી કોની કુળવંતી સરીરા નામની સ્ત્રી હતી, સાંસારિક સુખ જોમવનાં એક પુત્ર થયો. બારમા દીવને તેનું નામ કદા-નજી પાડ્યું. આપણવચમાં કદાનજનાં જનની જનક મનુ પામ્યાં ત્યારે

કદાનજી પુત્ર.

કદાનજી પાટણ કુવાને ત્યાં રહેવા ગયા, ત્યાં વ્યાવહારિક વિધાનો અભ્યાસ કર્યો.

કદાનજીની વય ચતુર્દશ વર્ષની થઈ ત્યારે તે સમયે તેમને સદ્ગુરો સમાગમ થયો. કદાનજી અવસર પામી સદ્ગુર પાસે સદ્ગુર સમાગમ. ગયો. યથોચિતરથાને બેઠો. શ્રી સદ્ગુર પણ યોગ ભણી ઉપદેશ આપવા લાગ્યા. હે ભવ્યજીવ! ચોરાશી ભક્ત જીવોનિ પરિભ્રમણ કરતાં મનુષ્ય જન્મની પ્રાપ્તિ દુર્લભ છે. ઐન્દ્રિયાદિક અવતારમાં જન્મ માત્ર પણ સુખ નથી. મનુષ્ય સદ્ગુરનો ઉપદેશ. પછું પામ્યા છતાં આર્પદેશમાં જન્મ પામવો દુર્લભ છે, તેમાં પણ ઉત્તમ કૃત્ર પામવું દુર્લભ છે. ઉત્તમ કૃત્રમાં ઉપન્યા છતાં પણ નિરોગત્વ પામવું દુર્લભ છે. તેમાં પણ પંચેન્દ્રિય પડુતા પામવી પણ દુર્લભ છે. તેમાં સદ્ગુરનો સંયોગ થવો દુર્લભ છે. સદ્ગુરનો સંયોગ થતાં પણ સિદ્ધાંતનું સાંભળવું દુર્લભ છે. કારણ કે સદ્ગુરની વાણી સાંભળતાં તેરઠાવીયા વિપ્ર કરે છે. સિદ્ધાંત અવળ ક્યાં બાઠતત્તોની મદા થવી દુર્લભ છે. વીનરાગ કવિન તત્ત્વની અદા થતાં પણ વિરનિપર્ણ પામવું દુર્લભ છે. કંચન કામિનીના મોઢે જીવ મંસારમાં પરિભ્રમણ કરે છે. જડ વસ્તુ ઉપરથી મોઢ ઉતર્યાં રિના કર્યો નાથ થયો નથી. મનુષ્ય ધારે નો મંસાર સમુદ્રની પેલી પાર ઉતરી શકે છે. આયુષ્ય ક્ષણે ક્ષણે નાથ પામે છે. ખાટે જ્યાં સુધી શરીરદિક સામગ્રીની સમવડના છે ત્યાં સુધી આત્માની પરમાત્મ દશા પ્રમદાવચ પ્રપત્ત કરવો જોઈએ. ઈત્યાદિ સદ્ગુરની દેશના સાંભળી કદાનજીના મનમાં વૈરાગ્ય પ્રમદયો, અને શીક્ષાની લીઝેન્ઝા. સંસાર વિર સમ્રાટ બામવા લાગ્યો. મૃત્યુ બાદ કોઈ માથે આવનાર નથી, ત્યારે શા પાટ સંસારની વસ્તુએ ખાટે આયુષ્ય નિષ્ક્રમ માગવું? જરેખર અસાર સંસારને ત્યામ કરવો જોઈએ. આ પ્રમદે રિચારીને ગુરને કહેવા લાગ્યા કે દે ગુરજી! હવે મને દીક્ષા આપી કૃપાં કરો. શ્રી મદ્ગુર કહેવા લાગ્યા કે-હે ભવ્ય! સંવત્ર પાગવું મદા દુર્લભ છે. ગુરારણમાં કામને જીતવો એ કોઈ સામાન્ય કાર્ય નથી. શ્રી સદ્ગુરની તરવારની ધાર પ્રમદે અદ્ભુતો પાગવી જોઈએ. સર્વ શરીરદિકની પ્રાપ્તિ વનદાથી કરવી જોઈએ. અનેક પ્રકારના પરિષદ મદન કરવા પડે છે. ખાટે દે ભવ્ય! દીક્ષા પરિપૂર્ણ વૈરાગ્ય કરીને લેવી જોઈએ. દીક્ષા લીધા બાદ મુઘાગ અરિમાં ગિર રહેવું જોઈએ. અવ્યઠ મનિનો ત્યામ કરવો પડે. જો નખરે મંવમની લીઝેન્ઝા દેશ નો અગમની અનુમતિ લે.

દને દીક્ષા અર્જીકાર કરો. કદાનંત આ પ્રમાણે શ્રીની વાણી સાંભળ્યે ઘેર આગા. સ્વજનને સર્વ વાત કહી અને સંસારની અમારતા જાણારી દીક્ષાને માગ જણાવ્યો. અનેક પ્રકારના દષ્ટાંતથી સ્વજનને જાણ કર્યો, અને અનુ-
મનિ લેખ શ્રીની પાસે આગા, શ્રીએ પણ યોગ્ય જાણી
અનુરૂપ સંપત્તી સમગ્ર સં. ૧૭૨૦ સત્તરમે વીસના
દીક્ષા. કપૂરવિજય. માગયાર સુતીમાં વિધિપૂર્વક દીક્ષા આપી, વાસખેષ
પછી નામ પાડયું. શ્રી કપૂરવિજયનું નામ પાડયું.

શ્રી કપૂરવિજયનું મદારાજ પચમદાવતનું સમ્પત્તીને પાલન કરવા
લાગ્યા. શ્રીસાધે પાટભૂથી અન્ન-વિદાર કર્યો. શ્રીની પાસે આગાથી ૫
દિક સંચોનો અન્નપાસ કરવા લાગ્યા. શ્રી વિજયપ્રભાસિની આગાથી ૫
આસપાસ યોગ્ય સમયે મદખુ કર્યું. સંવત ૧૭૫૭ ના પોષ માસમાં તેમના શ્રી સં-
તવિજય પન્નાસનું નિવાંબુ થયું. તેમના પદ્મધર શ્રી કપૂરવિજયનું થયા. વદી-
વાર, મારવાડ, શુભરાત, સોરા, રાજનમર, (અમદાવાદ), રાધનપુર, સાચોર,
સાદી, શીખત, વડનમર, વિજેરે રથને યોગાસાં કર્યો. તેમના શ્રદ્ધિવિજયમણિ
તથા શ્રીમાવિજય પન્નાસ એમ બે સિધ્ધો થયા. જલારથમાં પાટભૂમાં યોગાસાં
થયાં અને ત્યાં ઉપશાન આજીરોપણ અને ત્રિભંગ પ્રતિષ્ઠા વિજેરે અનેક કૃત્યો કરાવ્યાં.

સંવત ૧૭૫૫ ના વાવણુ કૃષ્ણપક્ષ અનુવંથી બરેવાર પુષ્યેવિજય
મુદૂર્નમાં શ્રી કપૂરવિજયનું સ્વમેમન થયું. બ્રહ્મ આવક તથા આવિકા-
ઓએ નવખંડ માંડરી નૈવાર કરી અને તેમાં ઉગ્ર મુનિવરના શરીરને પધ-
રાખ્યું. સંપ આગતે વાગતે માતા વચ્ચે વચ્ચે થઈ નિકળ્યો. સોના અને
રૂપનાણું પુષ્કળ ઉલ્ખ્યું. જ્ય જ્ય નાંદા જ્ય જ્ય વ્યવસ્થાને આપોય
થઈ લાગ્યા. મામતી નદાર દાહકરથને સિનિકા ઉતારી. અને વડન વજેરેનાં
કાષ્ઠી શરીરને અગ્નિ સંસ્કાર કર્યો.

બેરધુમની પાસે ત્રીજી તેમની થઈ. ઉગ્ર મુનિમદારાજ સ્વજીવે શાન્ત
દયા. તેમની પાસે શ્રીમાવિજયનું ગિરાજ્યા. આ મુનિરાજે કાઠ પુસ્તક
નવાણું દોષ તેમ જણાવું નથી. આમમસાર મંથના કરનાર મુનિ દેવધાજી
તથા કપૂરવિજયને ધણે સંબંધ દત્તો. તેમનું ચરિત્ર, સંવત ૧૭૫૮ ની
સાલમાં વડનમરમાં યોગાસાં કરી, વિજયાદશમી સનિવારને દિવસે પંડિત
જીવિજયજીએ રચ્યું છે. સર્વ મગીને કપૂરવિજયજીનો દિક્ષા પર્વોષ ૫૫
વર્ષનો દત્તો. પૂર્વના મુનિઓ વિશેષ આપુષ્પચાગા દત્તા. લાલના મુનિઓએ
આવા ઉત્તમ મુનિવરોનું અનુકરણ કરતું નેધએ.

વિનાની જે ઉપરની માડરીયા પ્રવાહના જેવી ધર્મ પ્રતિષ્ઠા છે તેથી કંઈ ગુણરથાનકનાં પગથીયાંપર ત્વરિત ચઢી શકતું નથી. માટે વિશેષતઃ ગુરુ સમ્મુખ વા તેમના અભાવે પરાક્ષમાં પણ ધર્મનાં પુસ્તકો વાંચી મનન કરી હૃદયમાં ઉતારશે.

જે જે અંશે તમારી ધર્મ જાણના ■ તે તે અંશે તમે ધર્મીજ છો પણ મનુષ્ય જીવન ક્ષણિક છે માટે ધર્મના દૃઢ સંસ્કારો એવા તો પાડવા જોઈએ કે પરબવમાં અનાયાસે ધર્મ ઉપરજ રૂચિ થાય. જે લોકોને અત્રે ધર્મ ઉપર રૂચિ થાય તેમને પરબવમાં ધર્મના ઉપર રૂચિ સહેજે થતી નથી જે લોકો અત્રે સાધુઓ ઉપર અરૂચિ ધરાવે ■ સાધુઓને હલકા ગણે છે તેમના એવા અશુભ સંસ્કારોને લીધે પરબવમાં સાધુ ઉપર સહેજે પ્રેમ થતો નથી. તેથી ધર્મની પ્રાપ્તિ થતી નથી. તેમજ સાધુઓને હલકા ગણવાના સંસ્કારો પરબવમાં ઉદય આવવાથી સાધુપણું લેઈ શકતું નથી. ધર્મ સંબંધી જે જે કારણો ઉપર આત્મા અરૂચિ ધારણ કરે છે તે તે વસ્તુઓની પ્રાપ્તિ પરબવમાં સહેજે મળતી નથી. કેટલાક એમ માને છે કે હાલમાં સાધુઓમાં સંપ નથી. સાધુઓ યદને પણ મન મુકાવતા નથી. માટે હાલના કાળમાં ધરમાં રહીને ધર્મનું સાધન કરવું જોઈએ. આવાં વાક્યો ખોલનાર ચોવીસ તીર્થંકરની આજ્ઞાતના કરે છે. પ્રયમથીજ ભગવાન કહે છે કે ૧-અમા આરામાં પંચ વિષભેમાં યવાનાં, તેમાં લોકોની ધર્મ જુદી ન્યૂન યવાની, અને ઓછી જાણના યવાની એમ ભગવાને સૂત્રમાં કહ્યું છે. એકવીસ હજાર વર્ષ પૂર્વે સાધુસાધ્વીઓ આરાધક યવાનો, તો આજથીજ આવા ખરાબ વિચાર કરવાથી તેના સંસ્કારો હૃદયમાં ખરાબ બીજની પેઠે વાવવાથી અને રૂજ પણ ખરાબ આવશે એમાં જરા માત્ર પણ સંશય નથી. જૈનના સર્વ સાધુઓ કંઈ એવા હોતા નથી. તેમાં પણ પાંચ આંગળીઓની પેઠે તરત-મતા ધણી છે. માટે આત્મજ્ઞાની ગીતાઈ સદ્ગુરુના વચનોપર વિશ્વાસ રાખી માડરીયા પ્રવાહમાં તજાતા લોકોની કહેણીપરથી સાધુ વર્ગ તરફ અરૂચિ ધારણ કરતી નહીં. ઉપાધિ રહિત સાધુ વર્ગ જે કંઈ આત્મદિન કરી શકે છે તે ગૃહસ્થાશ્રમમાં શી રીતે બની શકે. આ વાક્ય જે અનુભવીઓ છે તેને યથાર્થ સમજાશે. આ લોકો માડરીયા પ્રવાહને લીધે સમ્યક્ધર્મને પણ અસમ્યક્ષણે બળે તેથી સમ્યક્ધર્મના કોઇ પણ હેતુઓ તરફ કદી પણ અરૂચિ ધારણ કરતી નહીં. ધર્મના પ્રત્યેક હેતુઓનું સ્પષ્ટ જુદીથી અવ-
 : કરતાં એમ લાગે છે કે અસંખ્યયોગે મુક્તિ થઇ શકે છે હે ભગ્ન!
 ૨૬ સઘના ભક્તીના અને વિદ્યાના અમમ્બરોને દેખી ધાર્મિક મદન!

૧ મનમાં નથી, એવા પેટભર જૈનોના જન્મથી પણ શું ? જૈન તત્ત્વનું જ્ઞાન તથા શ્રદ્ધા યથાથી જૈન ધર્મની ઉત્પત્તિ થાય છે. આત્માની ઉત્પત્તિ સ્વીકારી હોય તો પ્રથમ જૈન તત્ત્વનું જ્ઞાન કરવું જોઈએ. શુદ્ધિઓની પાસે જૈન તત્ત્વનું જ્ઞાન કરવું જોઈએ. અન્યમતવાદીઓએ જેવા કે આર્ય સમાજીઓ વગેરે પોતાનો ધર્મ વધારવા અનેક પ્રકારના પ્રયત્ન કરે છે ત્યારે જૈન ધર્મના કુટુંબ તથા રહેનાર જૈનો બીજાકુલ જૈન ધર્મનું જ્ઞાન કરે નહિ અને જૈન ધર્મની ઉત્પત્તિ કરવા પ્રયત્ન કરે નહીં તે કંટકીલ શરમ ભરેલું છે !

પહેલાં જૈનિયો એમ જુઓ પાડના હતા કે જૈન ધર્મનાં પુસ્તકો આખ્યાં નથી તેથી અમે શું વાંચીએ ? શું પુછીએ ? પણ હવે જૈનોનાં પુસ્તક હજારો હાથેલાં મળે છે, હતાં પુછતાં માત્રુષ પડે છે કે કોઈ બા-યેજ એક બે પુસ્તક વાંચીને સમજતા હશે. ત્યારે એટલાં પુસ્તક પ્રેમથી વાંચે છે. હોટલમાં અમલદાર બસાયું કરે છે ! હિંદુ ધર્મનું પુસ્તક ખરીદવા વાંચવા છ પણ જોઈએ તે પ્રમાણમાં વધારો થયો નથી. હવે કંઈ જૈન ધર્મ જોઈએ છે તેના મનમાં જન્મતિ આવી છે. તે પણ કદીના ઉમરાની પેટે જન્મ્ય છે. હાલમાં જૈન તત્ત્વજ્ઞાન માટે જૈનસાજાઓ દ્વારા સિદ્ધાંત અ-જ્ઞાન છે પણ તે આપનારા શુદ્ધિ નહિ હોવાથી તે બાકીના જ્ઞાન ખરાબર જ્ઞાનમાં અસર કરી શકતું નથી. જો માસ્તર જૈન ધર્મી હોય તો કંઈ મકરાઓ જૈન ધર્મની શ્રદ્ધાવાળા થાય છે. જૈન કોન્ફરન્સ પણ જૈન ધર્મની ઉત્પત્તિ માટે પ્રયત્ન કરે છે પણ જોઈએ તેવી પ્રારંભ સ્થિતિ દેખાતી નથી.

જૈન ધર્મની કોન્ફરન્સ ભરવામાં આવે છે પણ જૈન તત્ત્વજ્ઞાન શું ? તે સંબંધી તો કંઈ કહેવામાં આવતું નથી. જૈન આવડો બેગા થાય છે અને કહે છે કે અમે જૈન ધર્મનો વાવરો ફરકાવીએ. તેમનો ઉત્સાહ સારો છે, પણ પોતેજ ઉન્નતિના અન્વય હોવાથી અન્યની ઉન્નતિ સ્વીકારી રીતે કરી શકે ? પરમ પ્રભુ વીતરાગના નામની જય બોલાવી જ્યાં આવડો જૂતાં પૂટ પડેરી સંધ તરીકે કહેવાતી કોન્ફરન્સમાં પ્રારંભમાંજ અવિનયનું ઉદ્ભવ મળ્યું દેખાડે તેઓ આમજ ઉપર શું કરી શકે ? મોટાં મોટાં ખર્ચ કરવાં, ૪૫ બિનેન્ડ્રિના ટેકાણે હીપ હીપ ટુરેના પોકારો પાડવા, રાત્રીમાં આ પાર્ટીઓ કરવી, અને અન્ય ધર્મીઓને દેખાડવું કે જૈનો ફક્ત ઉપરથીજ સર્વ આચારોને માનનારા છે; આવી તેમની સ્થિતિના લીધે જૈન ધર્મની સ્વીકારી રીતે ઉત્પત્તિ થાય ? કોન્ફરન્સ કંઈ નથી કરતી એમ તો કહેવાય નહીં. તેના પ્રતાપે જૈનોમાં કંઈ સારી જન્મતિ આવી છે પણ જૈન તત્ત્વજ્ઞાન માટે જોઈએ તેવો પ્રયામ થયો જોઈએ. કોન્ફરન્સનો પ્રમુખ

મને પરિપૂર્ણ જ્ઞાના યથા થોડે જોવા જેવું નવ જાનનો દેશનો
જુઓ તેથી ઉમડું દેખાવ છે. અનેકાન નવ થું છે એનું
મનને નહીં એના વિમાના ગ્રાહીકારી થું જુઓ કાગળમાં જેવની ઉ
થોડી છે. કેટલાક કહે છે કે જારીરત વા કામ ઉગ્રીક વિશેષ ભજે
કાનર-મનો પ્રમુખ કરવો જોઈએ. પણ મનજ્ઞાનું કે જે જારીરતો
ધર્મનું જન પામ્યા નથી, જેન ધર્મપર બદા નથી. જેમનો અગ્રાર
તે ઉત્તરો છે, વળીએ પણ તેના રોષ તે જેન ધર્મની ઉન્નિતિ માટે
પર મી રીતે શોભારી થોડે જાન્યોમથી મનુષ્યો ધર્મનો ઉદાર
થોડે છે. જે જે ધર્મમાં મદાત્માઓ યથા છે તેની પામે કષ્ટ સત્યા કે
નહોતી, પણ ત્યામ, વૈરાગ્ય અને આત્મજોમથી દળરો મનુ-
ને ધર્મના રત્ને વાળા થાયા. સત્યા વા લક્ષ્મીવાગ્યોનો અગ્રાર
થોડે મેનું નો કષ્ટ કહેવાનું કે સમજવાનું નથી. કિન્તુ જેની જેની મેગવના
તેજ કાંઈને માટે તે કામક થઈ થોડે છે. કાનર-સત્યા મંડપ ઉપર થઈ
પણ અપનાર પ્રથમ નો જેનધર્મનું સારી રીતે જાન મેગવનું જોઈએ.
જન અમનથી દર રહેનું જોઈએ, માન અને કીર્તનો અપાસ દર કરવો
જોઈએ. જે જે અપજો અપચાં તે જેન ધર્મની રીતીએ અપચાં જોઈએ,
જેનધર્મની પૂર્ણ સદા રાખતી જોઈએ, કહેળી પ્રમાણે રહેળી રાખતી જો-
ઈએ. આ પ્રમાણે અપજામાં અપા છમશથી પ્રવળ કરે તો કાનર-સત્યા સઃ
ધર્મની પો પ્રતિલિન દિદિ થતીભવ. કાઈની તોડી રૂં નહિ. કાનર-સત્યા ઉ-
ભરો રૂપનાં બોધમાં અર્થ થાય તે વા માટે કરવાં જોઈએ. પ્રપ-
મના જેવો દરેક તીર્થના ટેકાણે વા સંપચાવામાં વા ગ્રામમાં પણ એક
ગ્રામ અને માલિના અર્થે કાક વિના દળરો બેમા થઈ સત્યા દના. કાલ
તો સાદેનની પુરથી પ્રમાણે પુરથી જોઈએ. પણ સાદેનના જેવા કાં
સુજુ છે. વિતીયાં પદેરનારને થું બોંવપર બેસનાં દરકત આવે છે. નકામો કેમ
પેલો અર્થવો જોઈએ. કાલી કમ્પા કેમ રાખવો જોઈએ. જેન ધર્મના સા-
ધુઓ જુઓ કદી રિથનિમાં છે. વિદાર કરે છે ત્યારે સર્વસામાન પોને ઉચકે
જો તેથી થું તે દીન ચર્ક મયા. પોતાના ગુરુઓનું આટલું વર્નન ધ્યાનમાં
રાખી જેનધર્મકા માનદા જુલી કાનર-સ બરે તો અન્યને અનુકરણીય થઈ
પરે. અન્યોમ જેમ કરે તેમ કરવું જોઈએ. આવી વિચારસમિતિ વિનાની અ-
પ્રાપ્તિય દેવ પમાતાપ પાવ જનારે છે. અને અને સગાગા એક સરખી
રિથનિમાં રહેવાનું નથી. આર્થમુખાજો તેમજ થીઓસોધીરો પોતાના ધ-
ર્મને વધારવા અનેક પ્રકારના પ્રવળ કરે છે. ત્યારે તેનો કેમ ઉત્તા દરી ?

તો મનમાં નથી, એવા પેઢમર જોનોના જન્મથી પણ શું ? જો તત્ત્વ જ્ઞાન તથા શ્રદ્ધા યવાથી જોન ધર્મની ઉત્પત્તિ થાય છે. આત્માની ઉત્પત્તિ કરતી હોય તો પ્રથમ જોન તત્ત્વનું જ્ઞાન કરવું જોઈએ. ગુરુઓની પાસે જોન તત્ત્વનું જ્ઞાન કરવું જોઈએ. અન્યમતવાળાઓ જેવા કે આર્ય સમાજીઓ વગેરે પોતાનો ધર્મ વધારવા અનેક પ્રકારના પ્રયત્ન કરે છે ત્યારે સાત્ત્વ ધર્મના શુંડા તમે રહેનાર જોનો બીજકુલ જોન ધર્મનું જ્ઞાન કરે નહિ અને જોન ધર્મની ઉત્પત્તિ કરવા પ્રયત્ન કરે નહીં તે કંઈકું સરમ બરેહું છે.

પહેલાં જોનિયો એમ જુઓ પાડના હતા કે જોન ધર્મનાં પુસ્તકો હાથમાં નથી તેથી અમે શું વાંચીએ ? શું પુછીએ ? પણ હવે જોનોનાં પુસ્તક હજારો હાથમાં મળે છે, છતાં પુછતાં આશ્ચર્ય પડે છે કે કોઈ બાળકે એક એ પુસ્તક વાંચીને સમજતા હશે. નાટક ચેટકનાં પુસ્તક પ્રેમથી વાંચે છે. હોટલમાં અમુક બસણ કરે છે ! કિંતુ ધર્મનું પુસ્તક ખરીદવા વાંચવા કંઈ પણ જોઈએ તે પ્રમાણમાં વધારો થતો નથી. હવે કંઈ જોન ધર્મ જે સમજે છે તેના મનમાં જામતિ આવી છે. તે પણ કદીના ઉભરાની પેઠે સમજાય છે. હાલમાં જોન તત્ત્વજ્ઞાન માટે જોનશાળાઓ દ્વારા શિક્ષણ અપાય છે પણ તે આપનારા ગુરુઓ નહિ હોવાથી તે બાકુલી જ્ઞાન બરાબર હૃદયમાં અસર કરી શકતું નથી. જે માસ્તર જોન ધર્મ હોય છે તો કંઈ ઓછાઓ જોન ધર્મની શ્રદ્ધાવાળા થાય છે. જોન કાન્દર-સ પણ જોન ધર્મની ઉત્પત્તિ માટે પ્રયત્ન કરે છે પણ જોઈએ તેથી પ્રારંભ રિયનિટેબાલી નથી.

જોન ધર્મની કાન્દર-સ બરવામાં આવે છે પણ જોન તત્ત્વજ્ઞાન શું છે તે સંબંધી તો કંઈ કહેવામાં આવતું નથી. જોન આવડો ભેગા થાય છે અને કહે છે કે અમે જોન ધર્મનો વાવડો કરાવીએ. તેમનો ઉત્સાહ સારો છે, પણ પોતે જ ઉન્નતિના અભાવ હોવાથી અન્યની ઉન્નતિ થી રીને કરી શકે ! પરમ પ્રથમ વીતસમના નામની જય બોલાવી જ્યાં આવડો જૂનાં ભૂટ પડેલી સ્વપ્ન તરીકે કહેવાની કાન્દર-સમાં પ્રારંભમાં જ અવિનયનું ઉદ્ભવ થયું હોય તેઓ અન્ય ઉપર શું કરી શકે ! મોટાં મોટાં ખર્ચ કરતાં, જય બિનેન્ડિયા કેમ્બે લીધે લીધે દુરેના પોસ્ટો પાડવા, ચત્રીમાં આ પાડીએ કરતી, અને અન્ય ધર્મીઓને દેખાડતું કે જોનો રૂઝા ઉપરથી જ સર્વ આશ્ચર્યને અનવાસ છે; આવી તેમની રિયનિટા લીધે જોન ધર્મની થી રીને ઉત્પત્તિ થાય ! કાન્દર-સ કંઈ નથી કરતી એમ તો કહેવાય જ નહીં. તેના પ્રયાસે જોનોમાં કંઈ સારી જામતિ આવી છે પણ જોન તત્ત્વજ્ઞાન માટે જોઈએ તેનો પ્રયાસ થતો જોઈએ. કાન્દર-મનો પ્રમુખ

સત્યમાં કહેલું છે કે, શ્રીજૈનશાસન શ્રી સાધુઓથી રહેવાનું છે, સાધુઓ જગતના ઉદ્ધારક છે. મૃદસ્થવર્ગ તો સદાકાળ બક્ષાજ રહે છે, કેટલાક ધર્મમાં મૃદસ્થ ગુરુઓ હોય ■ પણ જૈનધર્મમાં તો સાધુઓ જ ગુરુઓ હોય છે. શ્રીવીરપ્રભુના સત્તાના અનુસારે જૈન કહેવાય છે. શ્રીવીરપ્રભુનાં સત્તાથી જૈની બધા વિરુદ્ધ હોય એવાથી જૈનોનાતિ થઇ શકતી નથી, જૈનોને તમે તમારા ધર્મની મહોજલાલી કરવા ધારતા હો તો આવશ્ય જૈન તરવની કેળવણી લેશો. જૈનોની ઉત્તતિના નીચે પ્રમાણે ઉપાનો મહારી ઉદ્ધિમાં બાસે છે તેનો અન્યને બોધ થવા માટે અત્ર જણાવવામાં આવે છે.

૧. જૈનધર્મના પ્રાચીન મંથોને લખાવીને તથા છપાવીને ઉદ્ધાર કરવો જોઇએ.

૨. કાશીની જૈનસંસ્કૃત પાઠશાળાની પેઠે મોટી ચાર જૈનસંસ્કૃત પાઠશાળાઓ થવી જોઇએ. તેમજ અમદાવાદની જૈન બોર્ડિંગ જેવી બોર્ડિંગ ધર્મની કેળવણી શુભ અપાય તેવી થવી જોઇએ.

૩. આખા કિંદુસ્તાનમાં વસતા જૈનોને વ્યવહારિક કેળવણીની સાથે એકક્રમથી એકબાજામાં જૈન તરવ્યાન મળવું જોઇએ, અને તે માટે પુસ્તકો તથા જૈન સિસ્ટીકો તૈયાર કરવા જોઇએ.

૪. પ્રાચીન જૈનસિદ્ધાંતો અને પ્રાચીન જૈનધર્મને સાબીત કરનાર અનેક પુરાવાનો સમદ કરી એનું પુસ્તક રચવું જોઇએ.

૫. આશ્વપો, ઉષાધ્યાઓ, સાધુઓ અને સાધ્વીઓની ઉત્તતિ માટે તેમની વૈધાવશ્ય થવી જોઇએ. તેમને બજારવજામાં ધનનો વ્યય કરવો જોઇએ.

૬. જમાનાના અનુસારે જૈનપુસ્તકો કેટલાંક નવાં રચાવાં જોઇએ.

૭. જૈનધર્મનો ફેલાવો કેવી રીતે કરવો તેના વિચાર માટે એક સાધુઓનું મંડળ બરાવવું જોઇએ અને તેમની આગામીસારે આવકોએ પ્રાપ્તિ કરવી જોઇએ.

૮. જૈનતરવોસંબંધી અન્ય ધર્મોઓ આશ્રેષ્ઠ કરે તે માટે વાર્તા-મંડલ સ્થાપવું જોઇએ કે તે પ્રમંજે પ્રમંજે આશ્રેષ્ઠના જવાબ આપવું રહે.

૯. જૈન યોગદાન, અને મંત્રદાન, વગેરેના અભ્યાસકો સાધુઓ થઈ શકે એવા ઉપાયો ધરાવ જોઇએ.

૧૦. ધાર્મિક કેળવણી લેનારને અમુક અમુક જ્ઞાનની ડીગ્રીઓ આપવી જોઇએ.

૧૧. અન્યધર્મ પાળનારાઓને જૈનધર્મી બનાવવા માટે ઉપાયો લેવા જોઇએ અને તે સંબંધીઓનું એક મોટું મંડળ સ્થાપવું જોઇએ.

૧૨. જ્ઞાન દેવધર્મથી દાઢ કયા દેવને વધારે ઉનેજન આપતું તે સં-
નધીનો નિર્મુખ દરેક જોઈએ.

૧૩. જૈનધર્મીઓની સંખ્યા વધે છે કે ઘટે છે, તથા જૈનધર્મનો ઉપ-
દેશ કેવી રીતે આપે તે સંનધી વાર્ષિક સભા બેઠી કરવાની જરૂર છે.
જૈનધર્મની ધુમ્મસીયા ધરનાર બ્રાહ્મણોએ તથા ઉપાધ્યાયોએ તથા સાધુઓએ
જ્યાં ત્યાં વિચરી ઉપદેશ દેવો, અને તેમાં કયા આમત કયા સાધુની જરૂર છે
તેની ચોખ્ખા પડેલાં નિમત્તક દરેક જોઈએ.

૧૪. જૈનધર્મીઓની સંખ્યા વધારવા માટે અન્ય ને ને ઉપાયો ધ્યા-
નમાં આવે તે યોજના જોઈએ, અને મરીમ જોડોને માઠ કરી જોઈએ
દત્તાત્રિ ઉપાયો ધ્યાનમાં આવે છે. આ સંનધી ફેટલુંક કાર્પકાનરસ તરણી
આદિઓ છે પણ આવકના વર્ષમાં આવેલાં માટે આવેલાં છે તે જો જૈન-
ધર્મનું જ્ઞાન છે તે તેમની દૃષ્ટિમાં ફેરાર થાય, અને દર્દ વિચાર કરી શકે.
જૈનધર્મના આવેલાનો તે ખરેખર આવેલો, ઉપાધ્યાય અને સાધુઓના છે.
જૈનધર્મ પાળનાર પેઢાદાર વર્ષે તે બહુ વર્ષ મળ્યા છે. તે તે આવકના
ચોખ્ખ કાર્પમાં આવેલાન મળ્યા. બરદારથી અને નિઘણથી ને ઉપાય કાર્પ
કરે છે તે જૈન કહેવાય છે માટે જો આ સેખ વાંચવાથી લાગણી થાય તો
ચેતો ! ચેતો ! જૈનનરવજ્ઞાન થયા વિના સમકિત થવાનું નથી. માટે સર્વ
પ્રકારના બ્રાહ્મણો દાગીને જૈનધર્મનું જ્ઞાન મનાવન કરે. જૈનનરવજ્ઞાન
પામી સ્વ અને પરનું દિન લમે કરી દુકી. સંકુચિત દિન લાગીને વિલુત
દિન કરવાની જરૂર છે. જૈનધર્મની ઉત્તરિ માટે પ્રાચિન, પાચિન અને સા-
પ્રાચિનની પણ જરૂર છે, પણ પવના પ્રમટ કર્નાઓ સત્તમાદી તથા જૈન-
તત્ત્વ દોષા જોઈએ. જૈનધર્મ સંનધી પવના કાલનારાઓ ફેટલાક આલ્લવિકા
માટે ધૂધિ હેલ બેઠેલા દોષ છે તેથી અને તેની વાદ વાદ માર્ધ ઉદરધુનિ
કરે છે. ફેટલાક તો જૈનનરવજ્ઞાન થુ છે તેનો જરાજર વિચાર કરી શકના
નથી. અને જૈનનરવજ્ઞાન પરિપૂર્ણ અગ્નિસત્તા અમાને અધુ અવગું લખાણ
કરી સાથને મેલું દો છે અને મેલોને સત્ત કહે છે, પરસ્પર કોમમાં લાકા
કરાવે છે. માટે જૈનધર્મ સંનધી પવ કાલનારા પ્રથમ તો જૈનનરવજ્ઞાની,
સત્તવજ્ઞા, પ્રમાણિક, સમય, જૈનધર્મનિખાની, પ્રતિકમણ કરનાર અને
જૈનધર્મની પ્રિયઓમાં મહાવાળા દોષા જોઈએ. કહેણી જેટી રહેણી રાખનારા
રહેવા જોઈએ. આ પ્રમાણે આરે તરણી જૈનનરવજ્ઞાન ફેલાવવાનાં સાધનો બે
થો તો આજ સમયમાં જૈનધર્મનો ફેલાવો થશે. આવી પૂરેકા જણા-
વેલી બ્રાહ્મણ પ્રમાણે ને આવે છે તે ખરેખર જોડો બહુવા. એજ જોડો
પ્રમટ થાઓ.

શ્રીમંત મહારાજા ગાયકવાડ સરકારની કચરુ લક્ષ્મી- વિલાસ પેલેસમાં આપેલું ભાષણ.

(આત્મજ્ઞાન, સમાનભાવ, કેળવણી, દુર્ગુણોનો ત્યાગ, સંપ-
રાજ્ય પ્રજાના ધર્મ, નીતિ, બાળસમ અને વૃદ્ધસમનો અટકાવ
ધાર્મિક ઉત્તતિ, સાધુધર્મ, આચાર, ધર્મગુરુઓ ધણું કરી રાકે.)
વિહારન, તત્ત્વ જ્ઞાસ મહારાજ સાહેબ તથા સભ્યજનો,

આજે શ્રીમંત મહારાજા માહેજના આમંત્રણથી “ આત્મોન્નતિ ”
સંબંધી મહારા વિચાર જણાવું છું.

આત્માની ઉન્નતિને ‘ આત્મોન્નતિ ’ કહે છે. યાની પુરપો આત્માની
શોધ કરે છે. આત્મા શરીરની અંદર રહ્યો છે, અને તે સર્વની પેઠે સર્વ
પદાર્થોનો પ્રકાશ કરે છે. આત્મા અનાદિ કાળથી છે, અને તે પ્રતિ શરીર
ભિન્ન ભિન્ન છે. અનેત આત્મા થી તીર્થકરોએ કહેલા છે. તેમજ આત્મા
સંબંધી વેદાંત, મીમાંસા, જૈમિનેય, સાંખ્ય, અને વૈશેષિક વગેરે દર્શનો વિવેચન
કરે છે. આત્માની ઉત્તતિ જ્ઞાન અને શુભ આચારથી થઈ શકે છે, અને
નહારા વિચારો તથા નહારા આચારોથી અવનતિ થાય છે. આત્માની નાસ્તિકતા
જડવાદીઓ કહે છે અને તેઓ પૃથ્વી તત્ત્વ, જળ તત્ત્વ, વાયુ તત્ત્વ, અગ્નિ
તત્ત્વ, અને આકાશ તત્ત્વ, એ પંચભૂતના સંયોગે ચૈતન્ય માને છે; પણ પંચભૂત
થકી આત્મા ભિન્ન છે એમ દાઘ જડવાદીઓમાં પણ કેટલાક માનતા થયા છે.
અને ઈંગ્લંડ અમેરિકા વગેરે દેશોમાં પણ ચૈતન્યવાદ પ્રસર્યો છે. પંચભૂત
થકી આત્મા ભિન્ન છે એમ કેવળજ્ઞાનથી સર્વજ્ઞોએ કહેલું છે અને તે
સિદ્ધાંતોથી સિદ્ધ થાય છે. આવો સિદ્ધાંત છેજ તીર્થકર શ્રીમહારીર સ્વામી
કે જે આજથી ૨૪૩૫ વર્ષ પર નિધમાન હતા તેમણે કહેલો છે અને
તેમના પેહેલાં અઢીસો વર્ષ ઉપર શ્રીપાર્શ્વનાથ તીર્થકર થયા હતા તેમણે
પણ કહેતા છે અને તેમના પહેલાં શ્રી નેમિનાથ જમવાન અને તેમના પ-
હેલાં શ્રી મુનિસુતરસવામી અને એમ પાછળ જતાં છેવટ પ્રથમ તીર્થકર શ્રી
ઋષભદેવ સ્વામી થયા. તેઓએ પણ કેવળજ્ઞાનથી એક સરખો ઉપદેશ કહ્યો
છે. યુરોપ, અમેરિકા વગેરે દેશોમાં દાઘ સુધી લોકો જડવાદને માનતા
હતા પણ ‘ મેસમેરીઝમ ’, ‘ જૂતાવાદન ’ ક્રિયાથી તે લોકો જડથી ચૈતન્ય તત્ત્વ
ભિન્ન છે એમ સ્વીકારવા લાગ્યા અને દાઘ ચૈતન્ય તત્ત્વનો સિદ્ધાંત વિશેષતઃ
સાં પ્રસસ્તો જાય છે. જ્ઞાન દર્શન, અને ચારિત્ર વગેરે ગુણો આત્મામાં રહેલા

છે અને તે કમંડરો દર બનાં ખીલે છે. બીજા પ્રાણીઓના આત્મા કરતાં
 મનુષ્યનો આત્મા ઉચ્ચ ગુણીય છે, કેમકે તેની શક્તિઓ એકેદિવાદિ છે.
 કરનાં વિશેષ ખીલેલી છે. માટે ઉત્તમ સામગ્રી પામી ઉત્તતિ કરવા વિશે-
 ષતાઃ પ્રવળ કરવો જોઈએ. આવો પ્રવળ સાધવા માટે બે રસ્તા છે. મૃદરથ
 ધર્મ અને આપુ ધર્મ. મૃદરથીઓએ મૃદવાસમાં રહીને એક બીજાને સમા-
 નભારથી જોવા જોઈએ. કેટલાક છેવે પ્રુપ્તથી સુખી દેખાય છે, અને
 કેટલાક પાપથી દુઃખી દેખાય છે પણ આત્મનર નો સર્વમાં એક સરખું
 રહેલું છે. આત્મજી, સત્તિય, વૈશ્ય, અને શુદ્ર, વગેરે જાતિઓ જોડે બ્યવહારથી
 પોથી છે, તેપણ આત્માપ્રિયી જોનાં સર્વ મનુષ્યોના સરીરમાં આત્મનર
 એક સરખું બાપી રહેલું છે. દરેક વર્ણે જો આત્માની ઉત્તતિ કરવી હોય
 તે, નીચ બાવના દર કરવી જોઈએ, અને ઉચ્ચ બાવના રાખવી જોઈએ.
 આત્માપ્રિયી જોનાં સર્વ ઇવ ઉપર સખાન બાવના રાખવી જોઈએ, કારણકે,
 આત્મા નિરંજન, નિરાકાર અને જ્યોતિ સ્વરૂપ છે. કમંડા યોગથી દરેકની શુદ્ધિ
 શુદ્ધિ રિશ્તિ થએલી છે તેપણ આત્મસત્તા તે દરેક છેવેખા એક સરખી
 રહેલી છે. મૃદરથો સર્વ છેવેને એક સરખા માનીને ધાર્મિક અને બ્યવહારિક
 કેગવણી આપીને મનુષ્યોની ઉત્તતિ કરવા ધારે તે ઉત્તતિ થઇ શકે. કેગ-
 વણી વિના કમ, ક્રોધ, લાગ અને બાવની સમજાણ પડતી નથી. ઉત્તતિના ઉપાયો
 સુખતા નથી, આધિકરિશ્તિ પેદા કરવામાં પણ કેગવણી વિના ઉત્તતિ થઈ
 શકતી નથી, તેમ બ્યવહારના દરેક કાર્યોમાં કેગવણી ઉપયોગી છે. જાણના
 કે જે દેશ ૪૦ વર્ષ પહેલાં કંઈજ દિશાગમાં નહોતો તેજે કેગવણી લીધી,
 ને રૂપીયા જોવા મોટા રાજ્યપર છત મેગરી. બી માવકવાઃ સરકારે પો-
 તાના રાજ્યમાં રરજ્યાન કેગવણી લાખ્ય કરી ને માટે તે નામદારને ધન્યવાદ
 થયે છે. તાગીઓ, કુટુંબજી, મામજી, દેશજી, ને સર્વજી બધું કરવાની કમ્બાવાગાએ
 કમંડાનો ત્યાગ કરવો જોઈએ. મોરી, વિશ્વાસપાન અને બ્યભિચાર વગેરે દુર્ગુ-
 જ્ઞોતિ ત્યાગ કરવો જોઈએ. દેક હોય કે રાજ્ય હોય તેપણ આપ સદગુણો
 વિના ઉત્તતિ થઇ શકે નહિ. સંસ્કૃત, સુજ્ઞાની અને દિગ્વીજ વગેરે બાપ બધી
 અનેક મર્યોતે અભ્યાસ કરવામાં આવે તે પણ મનને કેગરી નીતિમાન નહિ
 થવાય ત્યાં મુખી ઉત્તતિ થવાની નથી. ધર્મવિના નીતિની ઉત્તતિ થઇ શકતી
 નથી અને નીતિ વિનાની કેગવણી લુખી છે. સદગુણોથી આત્માની ઉત્તતિ
 થઇ શકે એમ તીર્થકરો કહે છે. દરેક ધર્મચાગાઓ ખંડન ખંડનમાં નહિ
 ઉતરનાં આપ સદગુણો ધારણ કરે તે આત્માની ઉત્તતિ થવામાં કંઈ
 દરકન નહિ પડતી નથી. આત્મોત્તતિ કરવામાં મુલ્ય મદલ્ય કરવાની દષ્ટિ રા-

શ્રીમંત મહારાજા ગાયકવાડ સરકારની રૂપરૂ લક્ષ્મી- વિલાસ પેલેસમાં આપેલું આપણ.

(આત્મજ્ઞાન, સમાનજ્ઞાન, કેળવણી, દુર્ગુણોનો ત્યાગ, સંપત્તિ, રાજ્ય પ્રજાના ધર્મ, નીતિ, આજ્ઞાસભ અને વૃદ્ધસભનો આકાષ, ધાર્મિક ઉત્પત્તિ, સાધુધર્મ, આચાર, ધર્મગુરુઓ ધર્મ કરી શકે.)
વિદ્યારણ, તત્ત્વ જ્ઞાન મહારાજા સાહેબ તથા સમ્પન્નનો,

આજે શ્રીમંત મહારાજા સાહેબના આમંત્રણથી " આત્મોન્નતિ " સંબંધી મહારાજા વિચાર જાણવું છું.

આત્માની ઉન્નતિને ' આત્મોન્નતિ ' કહે છે. યાની પુરવો આત્માની શોધ કરે છે. આત્મા શરીરની અંદર રહ્યો છે, અને તે સર્વની પેઠે સર્વ પદાર્થોનો પ્રકાશ કરે છે. આત્મા અનાદિ કાળથી છે, અને તે પ્રતિ કદીર મિન્ન મિન્ન છે. અનંત આત્મા શ્રી તીર્થકરોએ કહેલા છે. તેમજ આત્મા સંબંધી વેદાંત, મીમાંસા, જૈમિનેય, સાંખ્ય, અને વૈશેષિક વગેરે દર્શનો વિચેન કરે છે. આત્માની ઉત્પત્તિ જ્ઞાન અને શુભ આચારથી ધર્મ થકે છે, અને નારા વિચારો તથા નારા આચારોથી અવનતિ થાય છે. આત્માની નાસ્તિકતા જડવાદીઓ કહે છે અને તેઓ પૃથ્વી તત્ત્વ, જળ તત્ત્વ, વાયુ તત્ત્વ, અગ્નિ તત્ત્વ, અને આકાશ તત્ત્વ, એ પંચભૂતના મયોગે ચૈતન્ય માને છે; પણ પંચભૂત થકી આત્મા મિન્ન છે એમ દાઘ જડવાદીઓમાં પણ કેટલાક માનવા થયા છે. અને ઉગ્રંડ અમેરિકા વગેરે દેશોમાં પણ ચૈતન્યવાદ પ્રચર્યો છે. પંચભૂત થકી આત્મા નિમ છે એમ કેવળજ્ઞાનથી સર્વજ્ઞોએ કહેલું છે અને તે સિદ્ધાંતથી સિદ્ધ થાય છે. અથવા સિદ્ધાંત હેતુ તીર્થકર શ્રીમદ્ધારી રચ્યો કે જે આગળથી ૧૪૩૪ વાં ૫૨ વિષમન દત્ત તેમજે કહેલો છે અને તેમના પેઢેલાં અડીઓ વાં ઉપર શીષ્યવંશાય તીર્થકર થયા દત્ત તેમજે પણ કહેલું છે અને તેમના પેઢેલાં શ્રી નેમિનાથ બમરાન અને તેમના પંડેલાં શ્રી મુનિશુભરનાથી અને એમ પાછળ જનાં હેવલ પ્રથમ તીર્થકર શ્રી કામદેવ રચ્યો થયા તેઓએ પણ કેવળજ્ઞાનથી એક મરખો ઉપરેક કહેલો છે. પુરોષ અમેરિકા વગેરે દેશોમાં દાઘ સુધી લોકો જડવાદને ખડવા દત્ત પણ ' મેમમેરીકમ ', જૂનાવાદન ' વિષયી ને લોકો જડથી ચૈતન્ય તત્ત્વ મિન્ન છે એમ સીધરથ દાઘા અને દાઘ ચૈતન્ય તત્ત્વને સિદ્ધાંત વિદેશ લાં પ્રચર્યો જાય છે. જ્ઞાન હોંન, અને યાસ્તિ વગેરે મુખ્ય આત્મામાં રહેલ

છે અને તે કર્મવરણો દૂર થતાં ખીલે છે. બીજા પ્રાણીઓના આત્મા કરતાં મનુષ્યનો આત્મા ઉચ્ચ મહાત્મા છે, કેમકે તેની શક્તિઓ એકેદિશાદિ જીવો કરતાં વિશેષ ખીલેલી છે. આટે ઉત્તમ સામગ્રી થાથી ઉત્પત્તિ કરવા વિશેષતઃ શ્રવણ કરવો જોઈએ. આવો શ્રવણ સાધવા આટે બે રસ્તા છે. મૃદરથ ધર્મે અને સાધુ ધર્મ. મૃદસ્થીઓએ મૃદવાસમાં રહીને એક બીજાને સમાનપ્રવર્તી જોવા જોઈએ. કેટલાક જીવો પુણ્યથી સુખી દેખાવ છે, અને કેટલાક પાપથી દુઃખી દેખાવ છે પણ આત્મતત્ત્વ નો સર્વમાં એક સરખું રહેલું છે. આત્મજ્ઞ, દક્ષિણ, વૈશ્વ, અને ચંદ્ર, વગેરે જ્ઞાનિઓ જોડે વ્યવહારથી પડેલી છે, તોજણ આત્મદષ્ટિથી જોનાં સર્વ મનુષ્યોના શરીરમાં આત્મતત્ત્વ એક સરખું બાધી રહેલું છે. દરેક વર્ણ જો આત્માની ઉત્પત્તિ કરતી દોષ તો, નીચ ભાવના દૂર કરતી જોઈએ, અને ઉચ્ચ ભાવના રાખતી જોઈએ. આત્મદષ્ટિથી જોનાં સર્વ જીવ ઉપર સમાન ભાવના રાખતી જોઈએ, કારણકે, આત્મા નિરંજન, નિરાકાર અને જ્યોતિ સ્વરૂપ છે. કર્મના યોગથી દરેકની જુદી જુદી સ્થિતિ થયેલી છે તોજણ આત્મસત્તા નો દરેક જીવોમાં એક મરખી રહેલી છે. મૃદસ્થો સર્વ જીવોને એક સરખા માનીને ધાર્યો અને વ્યવહારિક કેળવણી આપીને મનુષ્યોની ઉત્પત્તિ કરવા ધારે તો ઉત્પત્તિ થઈ શકે. કેળવણી વિના કામ, ક્રોધ, મોહ અને ભાવની સમજણ પડતી નથી. ઉત્પત્તિના ઉપાયો મુજબ નથી, આર્થિક સિધ્ધિ પેદા કરવામાં જણ કેળવણી વિના ઉત્પત્તિ થઈ શકતી નથી, તેમ વ્યવહારના દરેક કાર્યોમાં કેળવણી ઉપયોગી છે. જ્ઞાન કે જે દેહ ૪૦ વર્ષ પડેલાં કંઈજ દિશામાં નદોને તેજે કેળવણી લીધી, ને રણીયા જેવા મોટા રાજ્યપર જીન મેળવી. થી આવકવાડ સરકાર પોતાના રાજ્યમાં કાજવાળ કેળવણી કામચ કરી ને આટે તે નામકારને ધનવાદ થઈ છે. તાગુઓ, કુડનું, ગામનું, દેસનું, ને સર્વનું ભયું કરવાની કલ્પદ્રવ્યોએ કુમળોનો ત્યાગ કરવો જોઈએ. ચોરી, વિધાસધાન અને વ્યભિચાર વગેરે દુર્ગુણો ત્યાગ કરવો જોઈએ. રૂંક દોષ કે રાગ દોષ તોજણ આવા સદગુણો વિના ઉત્પત્તિ થઈ શકે નહિ. સરખું, મુજબની અને ઉચ્છીદ્ર વગેરે જાણ બધી અનેક કાર્યોનો અભ્યાસ કરવામાં આવે તો જણ મનને કેળવી નીનિમ્ન નહિ થવાપ ત્યાં સુધી ઉત્પત્તિ થવાની નથી. ધર્મવિના નીનિતી ઉત્પત્તિ થઈ શકતી નથી અને નીનિ વિનાની કેળવણી કુખી છે. સદગુણો આત્માની ઉત્પત્તિ થઈ શકે છે એમ તીર્થંકરો કહે છે. દરેક ધર્મવાળાએ ખંડન મંડનમાં નહિ ઉતરનાં આવા સદગુણો ધારણ કરે તો આત્માની ઉત્પત્તિ થવામાં કંઈ કામ નહી. આત્માની કરવામાં ગુણ એકલ કરવાની દૃષ્ટિ થ-

ખંતી જોઇએ. અને દરેક પરસ્પરના ગુણો અદૃશ્ય કરવા જોઇએ. ગુણ અદૃશ્ય કરવાની દૃષ્ટિથી સર્વ ધર્મોમાંથી સાર ખેંચી શકાય છે. સમભાવથી આત્માની ઉન્નતિ થઇ શકે છે. બુદ્ધ હોય, શ્વેતાંજર હોય, દિગંજર હોય, વેદાંતી હોય વા મુસલમાન હોય પણ જો સમભાવ આવે ને રાગદ્વેષ ટાળે તો તેની મુક્તિ થઇ શકે છે. હિંદની અવનતિ ધર્મના ઝગડાથી થઈ છે. માટે બિન્ન બિન્ન ધર્મોઓએ પણ સંખીને વર્તવું જોઇએ. બીજામાં રહેલા સારા સદ્ગુણો લેવા જોઇએ. જો સંખીને વર્તવામાં આવે તો કલેષ, છર્ખા અને મારામારી દૂર થાય. શરીરના દરેક અંગો સંખીને વર્તે છે તો સુખી રહે ■ પણ પરસ્પર કુર્મપ કરી રહે તો શરીર નબી શકે નહીં. આ દૃષ્ટાંતથી સંખીને રહેવાનો કાયદો આપણને માલમ પડે છે. દરેક ધર્મના ધર્મગુરુઓ સાપેક્ષ બુદ્ધિ રાખી વર્તે તો ધર્મના ઝગડાઓ દૂર થઇ શકે અને તેથી ગૃહસ્થોમાં સંપ થઇ શકે. આવી સાપેક્ષ બુદ્ધિ શ્રીમહાવીરસ્વામીએ સ્પષ્ટવાદ રૂપે પ્રદર્શી છે. શ્રી મહાવીર સ્વામીના વખતમાં કેટલાક મતવાળા આત્મા માનતા હતા. સારે બાકો કે જે તે વખતે ઉત્પન્ન થયા હતા તે આત્માને ક્ષણિક એટલે અનિત્ય માનતા હતા. આ બે દર્શનોવાળા વચ્ચે મતભેદ કુસંપ વર્તેતો હતો. તે વખતે શ્રી મહાવીર સ્વામીએ કેવળજ્ઞાનથી દરેકના મતની નયનોની અપેક્ષાએ સત્યતા સમજાવી હતી. તેવીજ રીતે હાલના જમાનામાં અપેક્ષા સમજાવવામાં આવે તો ધર્મના ઝગડાઓ કમી થઈ દેશોન્નતિ-ધર્મોન્નતિ થાય. જુના મતવાળાઓ કેળવાએલાઓને ધિક્કારે છે, અને કેળવાએલાઓ જુના મનવાળાને ધિક્કારે છે. આમ એક બીજાની વચ્ચે કલેષ થાય તો કોઈ પણ પ્રકારની ઉન્નતિ થઇ શકે નહીં, માટે જનને વિચારવાળાઓ પરસ્પર એક બીજાનું સત્ય અદૃશ્ય કરે તો જનની ઉન્નતિ થઇ શકે, તેમજ યવહારમાં ઉન્નતિ ક્રમમાં જોડાતાં પ્રજાઓ રાજની આરા પાળવી જોઇએ, તેમ રાજાએ પણ પ્રજાના વિચારોને માન આપવું જોઇએ. આમ રાજા પ્રજા પરસ્પર સંપથી વર્તે તો શીઘ્ર ઉન્નતિ થઇ શકે. દોષ દૃષ્ટિનો આત્મેજનતિ કરવા માટે નાશ કરવો જોઇએ. જેમ માતા પેતાના નાના બાળકનું મગ ધોધને સાફ કરે છે તેમ ગુણી પુરુષોએ અન્ય જનોના દોષોનો માતૃદૃષ્ટિથી નાશ કરવો જોઇએ. યોગદાતામાં કશું છે કે શુદ્ધ વિચારોથી મનુષ્ય શુદ્ધ થઇ શકે છે અને અશુદ્ધ વિચારોથી મનુષ્ય અશુદ્ધ થઇ શકે છે. માટે જ્યાં સંતો શુદ્ધ વિચારો અદૃશ્ય કરવા જોઇએ. નીતિ શાસ્ત્રમાં વર્ણવેલા ગુણો બિન્ન બિન્ન દેશવાળા ધારણ કરે અને પાપની વૃત્તિઓને દૂર કરે તો તેઓની ઉન્નતિ થઇ શકે. અદ્યયર્થનું રક્ષણ કરવામાં આવે તો તે પણ ઉન્નતિનું મોટું સાધન છે. તેને માટે

સદયુજો પ્રાપ્ત કરવામાં નહીં આવે ત્યાં સુધી મુક્તિ થઇ શકશે નહીં. મુખથી રામ રામ કહેવામાં આવે અથવા અપ્પા અપ્પા કહેવામાં આવે, હરિ હરિ કહેવામાં આવે અને અરિહત કહેવામાં આવે, પણ જ્યાં સુધી મનને વશ કરી સદયુજો મેળવી શકાય નથી અંતઃકરણ શુદ્ધ કરી કમો ખપાવવામાં આવશે નહીં, ત્યાં સુધી આત્મોન્નતિ થઇ મુક્તિ મળી શકશે નહીં. જીંદગી પળી અમુલ્ય છે, તેથી જીંદગીનો એક શ્વાસોશ્વાસ પણ નકામો કાઢવો જોઈએ નહીં. મેં તમારા આત્મગત વિચારો દર્શાવ્યા છે. તેનો સારાસાર વિચાર કરી તેમાંથી જે સારા વિચારો તમોને લાગે તે મદજુ કરશો; નહિ તો મદારો ને તમારો જન્મનો વખત નકામો જશે માટે જીંદગીનો સદુપયોગ કરશો.

સાધુ વિશે.

શ્રી મદારીર સ્વામીએ સાધુ અને સાધ્વી એ બે વર્ગની સ્થાપના કરી છે. જીવની દિશા કરી નહિ, જીવું બોલતું નહિ, ચોરી કરી નહિ, બ્રહ્મચર્ય પાળતું, પૈસો વગેરે કાંઈ જાતનું ધન રાખતું નહિ, અને રાત્રે ખાતું નહિ. આવી છ મદાપ્રતિજ્ઞા પાળવાની તેમજે આજ્ઞા કરી છે, તેમજ તેઓએ સ્વચાત્ર અને પરચાત્રનું જ્ઞાન મેળવી દેશ, કાળ ઓગળાઈ જાઓ. મામ હરી સર્વ મૃદસ્થોને ઉપદેશ આપી તેમના આત્માની ઉત્તતિ કરી એમ હરમાખું છે. સાધુ મદારાજઓ, પુરોહિત તથા સ્ત્રીઓને યોગ્ય વખતે ઉપદેશ આપે છે. માધ્વીઓ ત્ર. વર્ગને ઉપદેશ આપી શકે છે. વિધવા સ્ત્રી વગેરેને પોતાના તથા પરના ઉપકારને માટે આત્મી સાધ્વી માંગ મદજુ કરવો જરૂર લાગતો છે. હાલમાં જેનોના જેનાંજર માધુ ૨૫૦ તથા માધ્વી ૧૨૦૦ ના આકારે છે. સ્થાનકવાસીઓમાં માધુ તથા સાધ્વીની મહત્તા વિશેષ છે, પણ તેઓમાં મંદસ્થ અજ્ઞામી યોગ્ય છે. તેઓ મંદસ્થ બાપાનો અજ્ઞામ કરે તો ધણું કરી શકે. કેળવણીના પ્રતાપે માધુ તથા સાધ્વીઓ દેશકાળને ઓગળાયા લાગ્યા છે, અને તેઓ જનનિવા કમમાં જોડાયા છે. દેશકાળને અનુસરી અરનો પણ આપે છે; તેથી મદારા વિચાર પ્રમાણે બિવિધમાં યોગ્ય વર્ગમાં ઉત્તતિ થશે. આજ્ઞા દેશની અહર ગુરુઓયથી જે ઉત્તતિ થાય છે તે રાજ્યઓથી પણ થતી નથી. મુઝ નિરુપાધિ થઇ મરે જીવોપર દવા રાખનાર દોષ છે. મન-જોગણથી તેમના વચનપર વિશ્વાસ આવે છે. મોરી નથી કરત તેથી તે પ્રામાણિક મનુષ્ય છે. બ્રહ્મચર્ય પાળવાથી ઘડી નહીં રહે છે, અને તેથી આગ વિચારો કરી શકે છે. પૈસો જામે નહિ રાખવાથી નિરપારી જતી સત્ય કરી શકે છે અને વિવિધ ધન રાખવા નથી.

શ્રીમદ્ધર્મના લખનમ ૧૬૦૦૦૦૦ માધ્વીઓની મહત્તા દિદુસ્તાનમાં છે

સદ્ગુણો પ્રાપ્ત કરવામાં નહીં આવે ત્યાં સુધી મુક્તિ યાદ થકશે નહીં. મુખથી રામ રામ કહેવામાં આવે અથવા અગ્રા અગ્રા કહેવામાં આવે, હરિ હરિ કહેવામાં આવે અને અરિહંત કહેવામાં આવે, પણ જ્યાં સુધી મનને વશ કરી સદ્ગુણો મેળવી શાન ધ્યાનથી અંતઃકરણ શુદ્ધ કરી કર્મો ખપાવવામાં આવશે નહીં, ત્યાં સુધી આત્મોન્નતિ થઇ મુક્તિ મળી શકશે નહીં. જીંદગી ધણી અમૂલ્ય છે, તેથી જીંદગીનો એક આસોઆસ પણ નકામો કાઢવો જોઈએ નહીં. મેં તમારા આગમ વિચારો દર્શાવ્યા છે. તેનો સારાસાર વિચાર કરી તેમાંથી જે સારા વિચારો તમોને લાગે તે ગ્રહણ કરશો; નહિ તો મ્હારો ને તમારો બન્નેનો વખત નકામો જશે માટે જીંદગીનો સદુપયોગ કરશો.

સાધુ વિષે.

શ્રી મહાવીર સ્વામીએ સાધુ અને સાધ્વી એ બે વર્ગની સ્થાપના કરી છે. જીવની દિસા કરવી નહિ, જીવું બોલવું નહિ, ચોરી કરવી નહિ, બ્રહ્મચર્ય પાળવું, પૈસો વગેરે કોઇ જાતનું ધન રાખવું નહિ, અને રાત્રે ખાવું નહિ. આવી છ મહાપ્રતિજ્ઞા પાળવાની તેમણે આજ્ઞા કરી છે, તેમજ તેઓએ સ્વચાલ અને પરચાલનું જ્ઞાન મેળવી દેશ, કાગ ઝોળખી મામો-ગામ ફરી સર્વ શુદ્ધસ્થાને ઉપદેશ આપી તેમના આત્માની ઉત્તતિ કરી એમ ફરમાવ્યું છે. સાધુ મહારાજઓ, પુરોહિત તથા સ્ત્રીઓને યોગ્ય વખતે ઉપદેશ આપે છે. સાધ્વીઓ સ્ત્રી વર્ગને ઉપદેશ આપી શકે છે. વિધવા સ્ત્રી વગેરેને પોતાના તથા પરના ઉપકારને માટે આવે સાધ્વી માર્ગ ગ્રહણ કરવો બહુ લાભકારી છે. હાલમાં જૈનોના શ્વેતાંબર સાધુ ૨૫૦ તથા સાધ્વી ૧૨૦૦ ના આશરે છે. સ્થાનકવાસીઓમાં સાધુ તથા સાધ્વીની સંખ્યા વિશેષ છે, પણ તેઓમાં સંસ્કૃત અભ્યાસી યોગી છે. તેઓ સંસ્કૃત બાપાનો અભ્યાસ કરે તો ધણું કરી શકે. કેળવણીના પ્રનાયે સાધુ તથા સાધ્વીઓ દેશકાળને ઝોળખવા લાગ્યા છે, અને તેઓ ઉત્તતિના ક્રમમાં જોડાયા છે. દેશકાળને અનુસરી ભાવજો પણ આપે છે; તેથી મ્હારા વિચાર પ્રમાણે અવિખ્યમાં યોગી વર્ષમાં ઉત્તતિ થશે. આખા દેશની અંદર ગુરુઓયકી જે ઉત્તતિ યામ છે તે રાજ્યોથી પણ થતી નથી. ગુરુ નિઃસ્વાર્થિ થઇ સર્વ જીવોપર દયા રાખનાર હોય છે. સલજીવવાથી તેમના વચનપર વિશ્વાસ આવે છે. ચોરી નથી કરતા તેથી તે પ્રામાણિક ગણાય છે. બ્રહ્મચર્ય પાળવાથી શરીર તંદુરસ્ત રહે છે, અને તેથી સારા વિચારો કરી શકે છે. પૈસો ખાસે નહિ રાખવાથી નિઃસ્પૃહી બની સત્ય કહી શકે છે અને વિષથી થઇ શકતા નથી.

બીજા ધર્મના લગભગ ૫૬૦૦૦૦૦ સાધુઓની સંખ્યા હિંદુસ્તાનમાં છે

એમ વનિષ્ઠક ઉપરથી માંગવામાં આવ્યું છે તેઓ ને શામળાન મેગરી મદાસર મારણ કરી મરણોધ આપે તો દિગ્ગજાનની ઉત્તરિ જલ્દી થાય.

જે પ્રમાણે સાધુઓ મેગરીને સુધારવાને પ્રયત્ન કરે છે તે પ્રમાણે ને મેગરીએ પણ પોતાના મુશ્કોમાં કાંઈ ખામી માલુમ પડે તો તે સુધારવા પ્રયત્ન કરેલો જ જોઈએ. સાધુઓએ ખાલમદાના ખામીને યોદમનમાં પડી રહેવાનું નથી, પણ જાઓની જાતોગતિ કરવા માટેથી ઉપદેશ કરેલો જોઈએ.

મે' માસ જે વિગદ ઉપર મુજબ રહ્યાં છે તેમાંથી જે યોગ્ય થાય તે મદબુ કરગો.

ઉપરના અલકવનું મુનિશીનું જાણજુ પડે થવા પડી શીમન મદાસનની આગામીસાર વડોદરા ટ્રેનીંગ કોમેન્ટ્રી પ્રીન્સીપલ શ. નંદનપ કલારનાથ દીક્ષિને આભાર માનતાં જખાન્યુ કે મુનિ મદાસનના ઉપદેશથી શીમન મદાસન સાદેજ ધજાજ પ્રમુખ થયા છે અને મદાસનશીએ જે તત્ત્વ નીનિમય થઈ અને જન સમાજની મેવા વચેરે ઉપયોગી બાબત વિષે કશું છે તે ખાસ મનન કરવા લાયક છે. કરીથી દુ તેઓ શીમન તરફથી આભાર માનું છું.

“આત્મમાયના.”

માર્ગં ચ દ્વંધર્મં ધેવ, ધરિતં ચ તથો તદા ॥

ધીરિર્ધં ઉવમોગોમ, ઇર્ધં જીવસ્સ લગ્લવર્ગં ॥ ૧ ॥

જ્ઞાન, દર્શન, ચારિત્ર, તથા, ધીરં અને ઉપયોગ છે લક્ષણ તે જોતું તેને આત્મા કહે છે. આશી, આશાથી, અયોગી, અનેતજ્ઞાની, ચેતન્યમય અનેન સમિત્તન આત્મા છે.

યથા નૈર્મલ્યવર્ત્તનાં, યથા રત્નાથ મિશ્રતા ॥

જ્ઞાનદર્શનચારિત્ર, લક્ષણાનાં સયાત્મનઃ ॥ ૨ ॥

જેમ રત્નોની નિર્મલ શાન્તિ, રત્નથકી મિશ્ર નથી તેમ આત્માને વિને રહેલાં એવાં જ્ઞાન, દર્શન અને ચારિત્ર, તે આત્મા થકી મિશ્ર નથી. જે યોગી પુરોષએ આત્માના સુખને અનુભવ્યું છે તેઓ ઉદ્ધ અને નૈર્મલ્ય સુખને તજી માત્ર મેળે છે “અધ્યાત્મસાર” નામના ગ્રંથમાં શીમન-મદોદયધ્યાય શીવ-શાવિત્ર્યપદ્યે કશું છે કે—

કાંતાધરમુખાસ્વાદા, ધૂનાં યજ્ઞાયતે સુર્વં ।

ત્રિંદુઃ પાર્શ્વે તદવ્યાત્મશાસ્ત્રાસ્વાદમુત્તોદયેઃ ॥ ૩ ॥

સુવાન પુરુષોને સ્ત્રીઓના ઓહના ચુંબન થકી જે સુખ ઉત્પન્ન થાય તે સુખ, અધ્યાત્મ શાસ્ત્રને વિષે તક્ષીન થયેલા એવા જે પુરુષો, તેના સુખરૂપી સમુદ્ધાની આગળ ત્રિંદુ માત્ર છે.

વળી કહ્યું છે કે—

અવ્યાત્મશાસ્ત્રસંમૂત, સંતોષ મુખશાલિનઃ ॥

ગણયંતિ ન રાજાનં, ન શ્રીદં નાપિ વાસવમ્ ॥ ૪ ॥

અધ્યાત્મશાસ્ત્ર થકી ઉત્પન્ન થયેલો જે સંતોષ તેના સુખને વિષે મન થયેલા પુરુષો, તે રાજાને, કુબેર નામનો જે દેવતા તેને, તથા ઇન્દ્રને પણ હિસાબમાં ગણતા નથી. અર્થાત્, વર્તમાન, જૂન અને ભવિષ્ય એ ત્રણ કાળના ઇંદ્રા સહિત ત્રણ જીવનના પ્રાણીઓનું સુખ એકતું કરીએ, તે સુખ આત્માનું જે સુખ, તેની ખરાબરી કરી શકતું નથી. અર્થાત્ આત્માનું સુખ આત્મ્યંતિક છે. આત્માનું સુખ નિત્ય છે. તેનો કોઈ પણ વખતે નાશ થવાનો નથી. જેને પોતાના આત્માના સ્વરૂપની ઓળખાણ નથી, તેઓ પરમાત્માના સ્વરૂપને ઓળખી શકતા નથી; માટે આત્માના સ્વરૂપને જાણવાના જીવાસુઓએ પ્રથમ સ્વરૂપને ઓળખવાને માટે તત્ત્વનો નિઘ્રય કરવો જોઈએ. જેણે આત્માનું સ્વરૂપ જાણ્યું નથી, તેની પોતાના આત્મામાં સ્થિતિ નથી તેથી તે શરીર અને શરીરમાં બાપિ રહેલો એવો જે આત્મા, તેને જુદો સમજી શકતો નથી. જ્યાં સુધી દેહ અને આત્મા જુદો છે એવું સમજી શકતો નથી, ત્યાં સુધી આત્માના સ્વરૂપની પ્રાપ્તિ થતી નથી. તે માટે મુમુક્ષોએ પહેલાંજ વિવેકથી રૂઢી રીતે આત્માનો નિઘ્રય કરવો જોઈએ.

હવે આત્માનાં સ્વરૂપ ત્રણ પ્રકારે વર્ણવે છે:—સર્વને વિષે બાપી રહેલો એવો આત્મા જુદા જુદા ત્રણ વિકલ્પો વડે (૧ બહિર, ૨ અંતર, અને ૩ પરમ. એમ ત્રણ બેદ) કહેવામાં આવશે. યથા અધ્યાત્મ ગીતા-બહિર-અંતર પરમ એ આત્મ પરિણતી તીન.

હવે બહિરાત્માનું સ્વરૂપ કહે છે:—દેહાદિક આત્મ જમ, બહિરાત્મ બહુદિન, દેહ, વાણી, મનને વિષે જે જે આત્મ પ્રાંતિથી આત્મજુદિ થાય તે, મોહનિદ્રામાં પડીને દોરાતો ચેતન, બહિરાત્મા કહેવાય છે. તે શરીરવાણી અને મનનેજ આત્મા જાનનારા પ્રાણીઓ કદી પણ સંસારનો પાર પામી શકતા નથી. અને જ્યાં સુધી બહિરાત્મ જુદિ છે, ત્યાં સુધી તપ જપ ક્રિયા અનુક્રમ યથાયોગ્ય રૂળને આપી શકતા નથી.

હવે અન્તર આત્માનું સ્વરૂપ કહે છે. ઉપર કહેલી સરીસદિ બાદિરથી વસ્તુઓ દોડીને જે પોતાનાજ આત્મામાં આત્મપ્રુદ્ધિધારે તેને અંતરાત્મા કહે છે.

હવે પરમાત્માનું સ્વરૂપ કહે છે: સરીર અને કર્મોદિના લેપવિના દો-વાથી નિર્લેપી: સરીસદિકનો મમ નદિ દોવાથી અસંગી: ભાવ કર્મ રહિત દોવાથી પરમ શુદ્ધ: સિદ્ધિ પાને પામેલા દોવાથી નિષ્પન્ન: અધ્યામાધ સુખી દોવાથી આનંદમય: વિગ્રહ સંકલ્પ રહિત દોવાથી નિર્વિગ્રહ: અનંતશાન, અનંત હસેન, અને અનંત ચારિત્ર, તથા અનંત ચીરંચથી લક્ષ્મી પામવાથી જે સિદ્ધ થવા તેજ પરમાત્મા કહેવાય છે

ત્યારે હવે પરમાત્માનું સ્વરૂપ ઓગળવાને મારે શું શું કરવું જોઈએ ? તે કહે છે. આ સરીર, વાણી, અને મન ને હું નથી. ત્રી, ધન, કુટુંબ, અને પુત્ર વિગેરે મારાં નથી: અને હું તેમનો નથી. પાંચ ઇંદ્રિયોથી ભોગવાતા જે વિષયો તે મારા નથી, કારણ કે બાદિરના વિષયોમાં હું અને મારું એવી પ્રુદ્ધિ કથવનાર રામ અને દ્રેષ છે. અને જે જે અંશે આત્મામાંથી સમદ્રેષ છુટા પડે, તે તે અંશે આત્મા સ્થિરતા અનુભવતા જશે. અને તે એટલે સુધીકે આપક કાંઈ પણ દિવસે નદિ અનુભવેલી એવી શાંતિ, પોતાનામાંજ અનુભવશે. એવી શાંતિ અને સ્થિરતા અનુભવતા, આત્મામાંજ અંતર આ-ત્મા જણાય છે અને એ અંતર આત્મા બાદિર વિષયોથી દૂર થઈ, પરમા-ત્માની સમુખ થઈ, તેનું હસેન કરવાને યોગ્ય થાય છે. મારે જેને પરમા-ત્માનાં હસેનની વા પરમાત્મ પાની છાયાસા દોષ તેને આ ઉપાય કામે લગા-ડવાની હું પ્રાર્થના કરું. શીમદ દેવચંદ્રણ પશુ કહે છે કે—“પ્રીતિ અનેતિ પરધર્મી, જે તોડેદો તે જોડે એક; પરમ પુરુષથી રામતા, એકત્વતા હો દાખી શુભ એક.” અનાદિ કાળથી સરીર, વાણી અને મન, અને તેમના જે વિષયો, તે પરવશ છે, મારે તમે તેની સાથે પ્રીતિ તોડો એટલે પરમાત્માની સાથે પ્રીતિ થવાને તમારી યોગ્યતા આવશે. અને યોગ્યતા થઈ, પછી જે પર-માત્માની સાથે રામ કરશે તો યુબુના પરરૂપ તમે પોતે પરમાત્મા થઈ જશો.

આ અનાદિ કાળથી અવિદ્યાના અજ્ઞાસમાં પડેલો મૂઠા, પોતાનું સરીર તેજ આત્મા માનવા રૂપ પડેલી ખૂલ કર્મ પછી, તે બુલોની પરંપરામાં પ-ડ્યો જાય છે. તે આથી રીને જે તે સરીર દેવતાનું દોષનો પોતાને દેવતા માને, માણસનું દોષનો માણસ માને, પશુ પખીનું દોષ તો પશુ પંખી એમ જાણે, નારણીમાં દોષ તો હું નારણીયું એમ માને. આમ સરીરના પર્મપરમ મનુષ્યાદિ “તે, હું” એમ માનતો આત્મા જાય છે. અર્થાત્ બલો-ભવમાં બટકનો રૂંદ છે.

છીની ચપલતા તે માણસના સંસર્ગથી થાય છે. માટે યાની પુરવે ચપલતાનું ખીજ એવો જે મનુષ્યનો સંસર્ગ, તેનો ત્યાગ કરવો જોઈએ.

જેને આત્માનો નિશ્ચય થાય છે તેને પહેલાં આ જગત ઉન્નત જોઈ શકાય છે; પરંતુ આત્મદર્શનની દૃઢ વાસના થવા પછી તે જગત પરચરની પેઠે બાંધે છે.

આ શરીરસિદ્ધિ આત્મા જુદો છે એવું માત્ર બોલવાથી કે સાંભળવાથી જ બંધન મુક્તિ મોક્ષ પામતો નથી, પરંતુ જ્યારે એક યાનના અભ્યાસથી આત્માનો નિશ્ચય થાય છે, ત્યારે જ મોક્ષ પામે છે.

આ શરીરથી જુદા એવા આત્માની, આત્મા વિશે એવી દૃઢ વાસના કરવી કે-તે સ્વપ્નમાં પણ હું શરીરી છું, કે પોતાને શરીરથી અંગ સંગતિ ન થઈ જાય.

જાતિ અને સિંગ એ બે દેહને આશ્રયી રહ્યાં છે. અને એ દેહ તે જ સંસાર છે, માટે જાતિ અને સિંગનો, પરમાર્થ દૃષ્ટિવાળાએ આશ્રય કેવો નહિ. જેમ જેમ જમરના સંમથી જમરી થાય છે, જેમ વાટ દીવાને પામી પોતે પણ દિવારપે જની જાય છે, તેમ આત્મા પોતાથી ભિન્ન એવા સિદ્ધ બ્રહ્માની આરાધના કરતાં પોતે પણ સિદ્ધ થઈ જાય છે. આ પ્રમાણે વાણીથી નહિ વર્ણન કરી શકાય એવા પરમાત્માની ભાવના કરનાં કરનાં આત્મા પોતે જ પરમાત્મા રૂપ બને છે અર્થાત્ મોક્ષ લક્ષ્મીને પામે છે.

સિદ્ધ ક્ષેત્ર.

શ્રી સિદ્ધાચલ તીર્થની યાત્રા.

શાંતુજય સમે તીર્થ નદિ, રૂપણ સમે નદિ રવ;

ગીતમ સરખા શુદ્ધ નદિ, વળી વળી વંડુ તેહ.

નિમિત્તરૂપે મણિપ્રાં પ્રત્યેક તીર્થોનું સેવન થઈ આત્માના ગુણોના પ્રકાશ માટે થાય તો તે અત્યંત ઉપકારી છે. શાંતમાં બે પ્રકારનાં તીર્થ હતાં છે. જંગમ તીર્થ અને સ્થાવર તીર્થ. પ્રથમ જંગમ તીર્થ તે સાધુ સાધ્વી અને કેવલી વગેરે સ્થાવર તીર્થ જડ દોષ છે. પણ તે ચેતન્ય દક્ષિણ ખીલવવા નિમિત્તરૂપે ઉપકારી દોષ છે. જ્યાં જ્યાં તીર્થકેશનાં, સામાન્ય દેવલીઓનાં અને સાધુઓનાં નિર્વાણાદિ થવાં દોષ તે તીર્થ મંજૂર છે. આવાં સ્થાવર તીર્થો પવન તરીકે પણ છે. તેમાંનું સિદ્ધાચલ ઉત્તમ તીર્થ મંજૂર છે. સિદ્ધાચલ ઉપર અનેક ટોચે મુક્તિ પામ્યા, તેથી ત્યાં જઈ જોઈએ. મુક્ત જાય છે માટે આજે પણ જઈએ એ જ શ્રીશિવ પ્રસાદથી જાન્યેન ટોચે

૨૨૨ નીચેની એવાથી વિશેષ ૧૭ મેળવી જમા નથી. સ્થાવર નીચેને
 પૂજારી દ્રવ્ય ઉપર એ ૧ જા માત્ર મહાપુત્ર પ્રાપ્ત કરવા. સિદ્ધાચર
 રીત વજા છપો કુળિ જમ્મા ત્યા નેમ્મા આગ્નાની આયે લાગેલા મુખ
 હામને અમ્મી રોષ તેને સ્વર્ગ થયો થઈ ૭ પ્રાપ્તી મુક્તિ પ્રાપ્ત મુખે
 છે. તેમજ ત્યા જે જે છપા કુળિ થયા રોષ તેને છપાના ચરિત કહેને
 અમ્મમાં જાનિયોને જ્ઞાન છે તેથી જાનિ પુત્રા આગ્નાના મુખે પ્રતિ
 પત્તેય મુખે છે. સિદ્ધાચર એ પ્રકારે છે ૧ દ્રવ્ય સિદ્ધાચર અને જ્ઞાને
 જ્ઞાન સિદ્ધાચર તેથી દ્રવ્ય સિદ્ધાચર પાંચ છે જાનિયાના ચરિત સ્વર્ગથી
 ચરિત થયો મુખે છે. અને આચરીય આત્મા છે. દ્રવ્યતીર્થ સાધે.
 જ્ઞાને હામ્મ છે અને તે આત્માથી ભિન્ન છે દ્રવ્ય સિદ્ધાચર પાંચથી
 આત્મા તથા મોક્ષ ભિન્ન છે. દ્રવ્ય સિદ્ધાચર પાંચમાં ૧૬ મેળવ મુખ
 નથી થતે ૧૬ વિનિનિતો અર્થ સ્વર્ગ કામે નથી જન્મ તેની જામ બધ
 સ્વર્ગ કરી ત્યાં કુળિ મળેલા છપાના મુખેનું સ્વર્ગ ૧૨૫ તેજ ૧૬૫
 છે. દ્રવ્ય સિદ્ધાચર પાંચને એમ કહેવા આર ૩ ' ૩ મારા જામને
 જ્ઞાન. થા ૩ કુળિ આપ' જ્ઞાન કહેનું તે જામવાના સ્થાવર નિષેષની
 અપેક્ષા વિના તે અગ્રાજ છે. નિમિત્તરૂપ સિદ્ધાચર પાંચને સેવવાના
 મુખ હોમી મરેમશ આ કુળી સમજવામાં આત્મા નથી ત્યાં કુળી જા-
 નિત્ય મરો કો થઈ કો નહીં સિદ્ધાચર પાંચનો નિમિત્તરૂપ અર્થ
 મરિયા જામમાં કહે છે. તે જાનિયોને કહે છે. અને થઈગુઓને કહે છે.
 આત્મા જે જાનિયોન એ જામને આત્મા મરી તેનું ૧૭ આત્મા કો
 છે. ૮૫૨ કાંઈ જાનિયો એમ ૮૫૨ને તારવા કહે વિનિનિ કરે ૩ તેમ
 અડ કોને સિદ્ધાચર પાંચની તેરીજ રીતે અપેક્ષા સમજવા વિના વિનિતી
 કરે છે તેથી સું તેમને સિદ્ધાચર પાંચ તારી કોઈ સિદ્ધાચર પાંચની
 થયા મરમો મુખ ઉપર આત્માના મુખે ખીલવા કહે છે. ત્યારે કહે
 ૫૪ થયે કે દ્રવ્ય સિદ્ધાચર જે પાંચમાં છે તેથી થયા પ્રતેષ છપે
 થી રીતે કરી તેજ ઉપર કહેયો કે અમ્મ છપાએ પ્રથમનો સિદ્ધાચ-
 વા સ્વર્ગથી સું મરે છે તથા ત્યાં બધું સું કરું.
 સિદ્ધાચર પાંચની સું ચિચરું, સું બોલું, આત્માને લાગતાં કંઈ તેરી
 થયા કેવી રીતે રીતે અપ્રવચ તેનું જાન થેનું બોલ્યે, જાન વિના
 કરવો.
 આત્મા પ્રવચમાં તજનાં અનંત જાગ મરો કહે
 સમજાવન કરું બોલ્યે, થી વરેલ સ્વર્ગમાં
 કુનિ સું ચરિ મરવાને વખતું છે કે—

પાઠ્યાય કહે છે કે ધામધુમે ધમાધમ ચલી જ્ઞાનમારગ રહ્યા દૂર
આવી રીતે જો ગાડરીયા પ્રવાહની ધામધુમથી યાત્રા કરવામાં આવે
તથા કાલમાં મુક્તિ થનાર નથી. સ્થાવર તીર્થની પૂજ્યતા જગમ તીર્થથી
થએલી છે. જગમ તીર્થવિના સ્થાવર તીર્થની પૂજ્યતા તથા કાલમાં નય
ત્યારે હવે વિચારશો કે સ્થાવર તીર્થ મહાત્માઓના સ્મરણ માટે, ધ્યાન
માટે, અને નિરૂપાધિ દશા માટે ઉપયોગી છે. ધ્યાન, સ્મરણ, સત્પુરુષ
સમાગમ, અને નિરૂપાધિદશા માટે જો સ્થાવરતીર્થોનું સેવન કરવા
આવે તો ખરેખર તેથી અત્યંત લાભ છે. તે વિના ફક્ત ચડવા ઉતરવા
તો જ્ઞાન શન્યતાએ ડોળી ઉપાડનારની પેઠે જીવન નિષ્ફળ જાય. સ્થાવર
સિદ્ધાચલ તીર્થ છે તે આત્માને નિમિત્તપણે પરિણમે છે માટે
દ્રવ્યતીર્થ સાપેક્ષબુદ્ધિથી સાધ્યદષ્ટિએ તેની ઉપાસના ઉપયોગી છે. પ
ઉપાસન કારણને ઉ શીનેજ તે ફળદાયક છે એમ લક્ષમાં રાખવું. ભાવિ
દ્વાયક આત્મા છે. સિદ્ધ અને અચક્ષ આત્મા નિશ્ચયનપથી છે. રાગ અ

દેવરૂપ સત્ત્વનો જાય કરનાર આત્મા છે. પણ આત્મા
લાય સિદ્ધાચલ શત્રુજય કહેવાય છે. અસપ્ત પ્રદેશરૂપ ક્ષેત્રમાં
આત્મા છે. સિદ્ધપર્ણ છે માટે આત્મા સિદ્ધ ક્ષેત્ર કહેવાય છે.

ગિરિ (પર્વતની) પેઠે સ્થિર એવો આત્મા પોતાના
શુદ્ધ સ્વરૂપથી બીરાજે છે માટે આત્મા ગિરિશજ કહેવાય છે. દ્રવ્ય અ
સ્થાવર નિમિત્ત તીર્થો સર્વ આત્માને ઉદેશી થયાં છે માટે નિશ્ચયનપથી
આત્મા તીર્થ નાયક ગણાય છે. મેર પર્વતની પેઠે આત્મા પણ ક્ષાપિકમાં
સ્થિર છે માટે નિશ્ચયનપથી આત્મા સાધ્યતગિરિ ગણાય છે.

સર્વ તીર્થોના રાજા આત્માને હોવાથી તે તીર્થરાજ ગણાય છે.
એકેકું ડમકું બરે, ગિરિસમુખ ઉજાલ, કોડી સહસ્ર ભવનાં કપો, પાપ
ખપે તાકાલ. આ દુહાનો અર્થ દ્રવ્ય તીર્થમાં ધરી શકે છે તેવી રીતે ભાવ
સિદ્ધાચલરૂપ આત્મામાં પણ ધરી શકે છે. કણે કણે આત્માના શુદ્ધ સ્વરૂપમાં
ઉપયોગરૂપ ડમકું ભરવાથી કોડીભવનાં કરેલાં પાપનો શુદ્ધ સંવરભાવે નાશ
થાય છે. ભાવશત્રુજય આત્મા સમાન કોઈ તીર્થ નથી. હડ અકમાદિક
કરીને સાતવાર વા બેવાર આદિ શુદ્ધોપયોગના ધ્યાને આત્મા સિદ્ધાચલ
ની યાત્રા (સ્વરૂપમાં પ્રવેશ) કરવામાં આવે તો તે જીવ મુક્તિ
અવસ્થ પામે, તેમાં સંદેહ નથી. આત્મારૂપ ભાવસિદ્ધાચલની શુદ્ધોપયોગ
સ્મરણતાની અપેક્ષાએ નવાણુંવાર યાત્રા કરવામાં આવે તો અવસ્થ જીવ
ત્રીજા ભવમાં મુક્તિ જાય. દ્રવ્ય સિદ્ધ અને ભાવસિદ્ધાચલનો કારણ

કર્મભવ છે, તેથી જાનીને અપેક્ષાએ નિમિત્ત અને ઉપાસન રૂપ તીર્થ સમજનાં વિષય રહેશે નથી. અજાની પણ સમાન આત્મા છે તેથી અપેક્ષા સમજાવિના લડી શકે છે. ચાર હત્યારા પાનડી તે પણ એ ગિરિજાપ ભાવે છનવર બેઠાં મુજિ પણ મુખ પાપ. આ આખા પણ ભાવ-સિદ્ધાચરણ આત્મામાં થઈ છે.

સ્થાવર તીર્થ નિશ્ચય છું છે, ત્રસ પ્રાણી તુજ દર્શ કરેરી.

સ્થાવર તીર્થ પોને કૌતુક, દર્શન તેહતું રૂપ વરેરી.

શ્રી સિદ્ધાચરણ નવલે નિરખી, સિદ્ધાચરણ મુજરૂપ લલ્લુરી. શ્રી. ૧

પાપી અભયી દુરભયી પ્રાણી, દર્શન સ્પર્શન કષ્ટુ ન કરેરી.

શ્રી સિદ્ધાચરણ નવલે નિરખી, ભવપાપાધિ ભવ્યનરેરી. શ્રી. ૨

તીર્થ તીર્થ કરતો જગ ભરકયો, પણ નહિ આતમ શાન્ત થયેરી.

સદ્ગુણનનન્દએ તીરથ કરસે, ભવદાવાનસ દૂર ગયેરી. શ્રી. ૩

દ્વંધભાવથી તીરથ સમજ, પૂજે ધ્યાવે ધ્યાન થરીરી.

સિદ્ધાચરણ આદીયર પૂજ, બુદ્ધિસાગર શાન્તિ વરીરી. શ્રી. ૪

ઈન્દ્રિય વચ્ચે દ્વંધ સિદ્ધાચરણ અને ભાવ સિદ્ધાચરણે પણ સિદ્ધ કરે છે. નિશ્ચયથી સ્થિર રહેનાર સિદ્ધ પરમ્પ્રાણી છે. તેના જો ત્રસ પ્રાણી દર્શન કરે તો પોને પણ સ્થિર થઈ જાય છે. અર્થાત્ મુજિ સ્થાનમા સ્થિર થાય ખરે કૌતુક એ છે કે સ્થાવર તીર્થનાં દર્શન કરનાં ત્રસ પણ સ્થિર થાય. દર્શન તેહતું રૂપ વરેરી એ વાચ જણાવે છે કે એમાં શું કૌતુક છે, સિદ્ધપરમાત્મા સ્થિર છે ખરે સ્થિરતાનું દર્શન કરનાં આત્મા પણ ક્ષાધિકભાવ જામી સ્થિર થાય છે. જપી, અમરી, અને દુરભરી છોએ દર્શન પ્રેરદીવને નાક કરી લાગે નથી. અમરી છોએ તો કદાપિમાને દર્શન પ્રેરદીવને નાક કરી લાગે નથી. તેથી તે છોએ આત્માનું દર્શન કરી લાગા નથી અને જે ભવ્ય દાર દોષ છે તે દર્શન પ્રેરદીવને નાક કરી આત્મરૂપ સિદ્ધાચરણનું દર્શનનિશ્ચયનથી અપેક્ષાએ કરે છે અને સંસાર રૂપ સમુદ્ર નરી જાય છે. ઉપાસન આત્મતીર્થને એકજાયા વિના જાયમાં ઉપાસન તીર્થની બુદ્ધિથી ભાગ્ય આત્મા કરી લાગે થયે નહીં, પણ જેમાં સદા (નેચરલ) આત્મા રહે છે, એવા ભાવ સિદ્ધાચરણ આત્માને રૂપનાં જાવ વસ્તુમાંથી છુટાની બુદ્ધિ જાવ અને આત્મપ્રમંજ સદાનંદની બુદ્ધિ થનાં, સંસાર દાદનરૂપ દૂર ગયે. અર્થાત્ તેથી આત્મા નિજ થયે. દ્વંધથી સિદ્ધાચરણ તીર્થ પરંપરા અને ભાવથી આત્મરૂપ સિદ્ધાચરણ તીર્થ સમજને દે બબ્બેછો. તને બદલીવતું સેવન કરે. દ્વંધથી આત્મરૂપ

ભગવાનની સ્થાપના અને ભાવથી જ્યારે સમકિન જીવ પામે ત્યારે સમ-
કિતની અપેક્ષાએ આત્માની ઈશ્વરતાની આદિ કહેવાય છે માટે નિશ્ચયનયથી
આત્માજ આદીશ્વર કહેવો. એમ દ્રવ્ય કારણ અને ભાવ કાર્ય સાપેક્ષાએ
આદીશ્વરની ભાવ પૂજા કરતાં પરમશાંતિ ભવ્યજીવોએ મેળવી છે અને તે
અનેત કેવલ જ્ઞાનરૂપ સાગરના સ્થાનજૂત થયા. તેમ જે જીવો દ્રવ્ય અને
ભાવ સિદ્ધાયકની સમજીને યાત્રા કરે છે તે પણ પરમશાંતિ પામી જન્મ
જરા અને મરણનો નાશ કરે છે અને કરશે.

દ્રવ્ય અને ભાવથી સિદ્ધાયક-શાંતુજીય સમજવા માટે પ્રથમ સમ્ય-
ગ્જ્ઞાન પ્રાપ્ત કરવું જોઈએ. સમ્યગ્જ્ઞાનથી સમ્યગ્દૃષ્ટિ પ્રાપ્ત થાય છે, દ્રવ્ય
સિદ્ધાયક તીર્થમાં ભાવસિદ્ધાયકની જુદી રાખી તે મિથ્યાત્વ છે અને
ભાવસિદ્ધાયકમાં દ્રવ્યસિદ્ધાયકની જુદી રાખી તે મિથ્યાત્વ છે.
નિમિત્ત તે ઉપાદાન તીર્થ થતું નથી અને ઉપાદાન તે નિમિત્ત થતું નથી.
નિમિત્ત તીર્થ સિદ્ધાયક પર્વતની યાત્રાનો લાભ જ્ઞાનિને આત્મધ્યાનમાં
આવશ્યક છે. સિદ્ધાયકની યાત્રા પાપનો નાશ કરે છે આત્મસમુખ દૃષ્ટિ
રાખીને જે જીવો યાત્રા કરે છે તે જીવો પરમાત્મપદ પ્રાપ્ત કરે છે. દ્રવ્યતીર્થ
અનેક છે અને ભાવતીર્થ આત્મા છે. આત્માની પરમાત્મદશા કરવી તેજ
સાધ્યદૃષ્ટિએ ભાવતીર્થની પ્રરૂપણા કંઈ દ્રવ્ય તીર્થના નાશ માટે નથી તેમ
દ્રવ્યતીર્થની પ્રરૂપણા કંઈ ભાવતીર્થના નાશ માટે નથી. વિરોધાવશ્યકમાં
તીર્થ શબ્દ વડે જુલજ્ઞાનનું અલ્પ થઈ જાય છે. તેમજ તેના આધાર જૂત સાધુ,
સાધ્વી, શ્રાવક અને આચાર્યનું પણ અલ્પ થાય છે.

તીર્થ એટલે શ્રુત તીર્થના મને તેટલા બેઠ પાડે તોપણ તેનો નિમિત્ત અને
જ્ઞાન, ઉપાદાન એ બે તીર્થોમાં સમાવેશ થાય છે. ૧ નામ
તીર્થ ૨ સ્થાપના તીર્થ ૩ દ્રવ્યતીર્થ ૪ અને

ભાવતીર્થ તેમજ સાતનયથી તીર્થનું સ્વરૂપ જાણીને આદરવું વા નિષ્ણેપાથી
સિદ્ધાયકનું સ્વરૂપ સમજવું અને સાધ્યદૃષ્ટિ રાખી દર્શન મોહનીયાદિ પ્રજ્ઞ
તિનો નાશ થાય તેમ પ્રવૃત્તિ કરવી. સમદેષનો જે જે રીતે નાશ થાય તે
તે રીતે તીર્થની સેવના કરવી. ભવ્યજીવો ! તમે દ્રવ્ય અને ભાવતીર્થને જ્ઞાન-
પૂર્વક સમજી પરમાત્મદશાની સાધ્યતાએ આત્મસ્વરૂપમાં ઉતરી સક-
નનંદની ખુબારી પ્રાપ્ત કરો. શ્રીસિદ્ધાયક પર્વતનો મદિમા આગમોમાં તથા
શાંતુજીય માહાત્મ્યમાં કલ્પો છે. તે સત્ય છે તેની શ્રદ્ધા કરવી. સિદ્ધાયકગિ-
રિની યાત્રા કરવાથી આત્મા પરમાત્મપદ પામે છે.

જે કે આપણા હાથના જ્ઞાન પ્રમાણે આપણને એક જ પ્રકારની વાણીના ઉપયોગનું જ્ઞાન છે, છતાં યોગીઓ જણાવે છે કે વાણી ચાર પ્રકારની છે. તેનાં નામ=પરા, પરચન્તી, મધ્યમા અને વૈખરી છે.

વૈખરી વાણીમાં નિરંતર રમનારા આપણને આ બાજનો સ્વપ્ન દૃશ્ય બાસે છે, પણ તે બાજતનો જેઓએ અભ્યાસ કર્યો છે તેવા પુરોને આ બાજતનું જ્ઞાન હસ્તામલકવત્ છે. આત્મસ્વરૂપનું સંપૂર્ણ જ્ઞાન પરા વાણીના ઉપયોગ થનારી અવસ્થામાં થઈ શકે છે. મન્ય કર્તા પણ પરાવાણીમાં પ્રતિભાસતા જણાતા પદાર્થોને આ વૈખરી વાણી દ્વારા પ્રકટ કરવાને અનિશ્ચયે છે. જે ઉચ્ચ અનુભવો યોગની શુદ્ધ શુદ્ધ સ્થિતિમાં થાય તે આ વૈખરી વાણી દ્વારા કદાપિ પણ સંપૂર્ણ રીતે દર્શાવી શકાય નહિ, કારણ કે તે અનુભવો દર્શાવવાને આ વૈખરી વાણીમાં પુરતા શક્તિ નથી. છતાં પણ મન્યકર્તા ભોક્ષના ઉપર ઉપકાર કરવાને તે સ્વરૂપની ઝાંખી વૈખરી વાણી દ્વારા કશાવશ પ્રત્યનશીલ થાય છે. આમ કરવાને એક બીજો પણ હેતુ સમાવસો છે, તે હેતુ આત્મા અને જડ વસ્તુ વચ્ચેના ભેદનું જ્ઞાન પામવાનો છે. કારણ કે તે સ્વપર ભેદનું જ્ઞાન થતાં બીજી કાંઈ પણ વસ્તુની જરૂર રહેતી નથી.

નિજરૂપા નિજ વસ્તુ હે, પરરૂપા પરવસ્તુ.

જેણે જાણ્યો શેષ એ, તેણે જાણ્યું સમસ્ત

માટે આત્મા અને જડ પદાર્થોને કેવા પ્રકારનો મંબધ છે, તેનું જ્ઞાન પ્રમાણ તે માટે અને આત્માની-જનનની શક્તિ કેટલી છે, તેનો ખ્યાલ આપવા માટે આ મન્ય લખવાની પ્રતિ થઈ શકે છે.

મૂલ.

અનેક ભાષા શાબ્દ નામથી તું કહેવાતો.

પણ નહિ શાબ્દ સ્વરૂપ શાબ્દથી ભિન્ન પમાતો.

ભાષા પુરુગત સ્વંધ તેદથી અરૂપ ભાસે

અવિન્ય એનન શક્તિ એનના સર્વ પ્રકારો.

શાબ્દ સંજ્ઞા જ્ઞાન હેતુ છે, સુત સંજ્ઞા દેવતા.

‘જુઓ બંલી લીલી ભગવતી’ લોગીઓ બહુ સેવતા.

આત્મા એક છે, છતાં તેને શુદ્ધ શુદ્ધ ધર્મવાળા શુદ્ધ શુદ્ધ નામ આપે છે. શુદ્ધ શુદ્ધ બાદ્યોમાં તેનાં વિવિધ નામ આપણી દૃષ્ટિએ પડે છે; તે યાં કહ્યો એકા કરીએ, છતાં આત્મનન્નું જ્ઞાન તે કહ્યોથી

મુન દેવતાની સ્તુતિ કરવાને બોધ આપે છે. અને પોતી પુત્રોનું જ્ઞાન યાપિ નિમિત્તે વિવિધ પ્રકારે તે સરસ્વતી દેવીનું પૂજન કરવાથી હાથ નિર્મળ થાય છે, અને હૃદય નિર્મળ થતાં આત્મજ્યોતિનો પ્રકાશ થાય છે. અને સદગ્રમાં જ્ઞાન પ્રાપ્ત થાય છે, માટે મનુષ્યના પ્રથમ સેવકમા અતિવ્રત અપરાધને નબરકાર કરી જીવન સેવકમા મરતની દેવી-પૂજાથી સ્તુતિ કરે છે.

॥ મૂળ. ॥

દ્વંસગામિની સરસ્વતી, પદ પદમાં વ્યાપી,
પરા પરવેતી પ્યાને, મનમાં મુનિએ થાપી,
અનલમાં ઉઘોત, સદા તેનાથી થાવે,
શાન્ત મુદિતું બીજ, પોતીના મનમાં ભાવે,
આપ શાંતિ બ્રહ્મની છે, જગતમાં જલજલ્ય કરી,
સુદિસાગર બીજ મંત્રે, મરસ્વતી પદમાં પડે.

મરતની દેવીનું લૌકિક વાદન દમ મળાય છે, માટે તે બધા દમ માનિની કહેવામાં આવેલી છે. દમ એટલે આત્મા, તેને રાગ વગેરે વગર તેને દમ માનિની કહે છે. દમને બધું આત્મા જનુ થાય છે તે આત્મા દમપદ-આત્માના પ્રાપ્ત કરી આપવાથી તે મરતની દેવી છે. તે મરતની દેવીએ મુનજ્ઞાન ધરપદમાં-દરેક પુત્રાના હાથમાં આપી મુદિતું એટલે આત્મની જ્ઞાન સ્થિતિને પોતી ભેદે પગપાન અથવા પગપાનીનું એટલે મનમાં વ્યાપ્ત કરે છે. તે જ્ઞાનસ્થિતિને હૃદયમાં આપવાથી તે અજોગના ભેદને વિષય માનવ છે, એટલે જનુ માનવ છે, એટલે જનુ મનું એ વિશેષ દમ આપવું છે. જનુ એ વિષય, એટલે મનું વગર મરત દેવી, જનુ મનું ન દેવીએ અનુમત મુ કરી દેવી અથવા મન દેવીને માટે મનું એ જ્ઞાન નેતરવતું સાદું માનવ છે. જનુ અનુમતે મનું એ જ્ઞાન તેનું મન અનુમત દેવીએ જનુ થને જ્ઞાન તે એટલે દેવીને મન અથવા અનુમતે મનું જનુ દેવી દમ એ અનુમત થાય, તેનું દમ થયેને મન કમનું છે. જનુ તે મન જનુ જ્ઞાન છે, તેને પ્રકાશવત્ આત્મા જ્ઞાન સ્થિતિ છે એ આત્માનું જ્ઞાનસ્થિતિ ન દેવીએ દેવી માનવ જનુ દેવી દેવીને માટે તે આત્માની જ્ઞાન સ્થિતિને હૃદયમાં પ્રકાશ થાય છે અને મનું જનુએનું જ્ઞાન આત્માનું થાય છે. અનુમત એટલે મનું.

વાદ્યોં વિધનરૂપ નીવડે છે, તેમ આ કર્મ પુદ્ગલો આત્માના જ્ઞાનપ્રકાશને પ્રકટ કરવામાં બાધ કરે છે. પણ વાદ્ય નાશ પામતા સૂર્ય દેખાય છે, તેમ આ જ્ઞાનને આવરણ કરનારાં કર્મ પુદ્ગલોનો ક્ષયોપશમ થતાં આત્માનું અવરોધનું જ્ઞાન પ્રકાશમાં આવે છે, અને તેના જગ વડેજ માણુમ આ જગતના પદાર્થોનું જ્ઞાન મેળવી શકે છે. જેમ જેમ તે કર્મ પુદ્ગલોનો વધારે ક્ષયોપશમ, તેમ તેમ વિશેષ જ્ઞાન પ્રકટનું જાય છે. અને જ્યારે જ્ઞાનને આવરણ કરનારાં સર્વ કર્મ પુદ્ગલો ક્ષય પામે છે, ત્યારે કેવળજ્ઞાન પ્રાપ્ત થાય છે. માટે જ્ઞાનીની શક્તિનો આધાર કર્મના ક્ષયોપશમ ઉપર રહેલો છે. જ્ઞાનીની શક્તિઓ સ્વર્ગ, મૃત્યુ અને પાતાળ, તેમજ ઉર્ધ્વેતા અધઃ અને તીર્થાં લોકમાં સુવિદિત છે. તેમને જણાવવાને કોઇ વગાડવાની જરૂર પડતી નથી. તેઓ પોતાની મેળેજ પ્રકાશ પામે છે, અને તે જ્ઞાનવડે મનુષ્ય નિરંતર સુખસાગરમાં ન્દાય છે. જ્ઞાની પુરુષ નિરંતર આનંદમાં રહે છે. અજ્ઞાન એજ દુઃખનું કારણ છે. તે જ્ઞાનીની શક્તિ નિરંતર ઉત્તમ પ્રકારના વિચાર કરવામાં મગ્ન રહે છે. જલુનાર કોણ અને જલુવા યોગ્ય પદાર્થ શું છે, એટલે ચેતન અને જડનો વિચાર કરવામાંજ જ્ઞાનીની શક્તિ વપરાય છે. પ્રારબ્ધ કર્મવશાત્ આવી પડેલાં કાર્યો જ્ઞાની પણ કરે, છતાં તેનું સાધ્યખિન્દુ નિરંતર ચેતન અને જડનો વિવેક કરી ચેતનની સાથે પોતાની એકતા કરવાનું છે તે એકતા તો છે, પણ તેને અનુભવવામાં તે નિરંતર મગ્નો રહે છે.

કોઇ પણ પ્રકારનું જ્ઞાન તે શ્રુતજ્ઞાન એવો સામાન્ય અર્થ થાય છે. પણ ધર્મ તે શબ્દ મુખ્યત્વે કરીને ધર્મશાસ્ત્રોને લાગુ પડે છે, તે ધર્મશાસ્ત્રોમાં લખેલી વાણીનું નિરંતર સેવન કરવું, હૃદયમાં તેનું રહન કરવું, અને તે વાણીમાં વર્ણવેલા બોધ પ્રમાણે આવરણ રાખવાં. જ્ઞાની પુરુષોએ તે વાણીમાં પોતાનો અનુભવ દર્શાવ્યો છે. માટે તેનું મનન આપણને અનુભવ રૂપ સુખ આપે છે. અનુભવીઓને કેવું સુખ થતું હશે, તેનો તે અનુભવ લીધા વિના, શાસ્ત્રવચનને લીધે, આપણને સદૃશમાં ખ્યાલ આવે છે તે શ્રુતવાણીરૂપી સસ્તવતી સર્વ પ્રકારની બ્રાન્તિ—સંસારો છેદી નાંખી વસ્તુતઃ પદાર્થ સ્વરૂપ આપણી સમ્મુખ રચુ કરે છે; અને અજ્ઞાન એજ ઉપર જાણ્યા પ્રમાણે દુઃખનું કારણ હોવાથી અજ્ઞાન દૂર થતાં દુઃખ પણ દૂર નાગે છે, એમ મન્ય કર્યા ખુદા શબ્દોમાં જણાવે છે.

આત્મ શક્તિની સેવા મુખ્યમાં સદ્ગુ કરનારી,
આત્મશક્તિની સેવા દુઃખમાં મદ્ગુ હરનારી,

આત્મશક્તિનો વ્યક્તિભાવ યોગાદ્ય સાધે,
આત્મ શક્તિનો વ્યક્તિભાવ છે ગુરુ આરાધે,
આત્મ શક્તિની આગળે, સહુ દેવતા પાણી ભરે;
જુદિસાગર આત્મ વ્યક્તિ પામતાં સંપદ વરે. ૪

આત્માની શક્તિ અનંત છે. કોઈથી તે કદી સ્થાય તેમ નથી. તે શક્તિનો અનુભવ કરનારા પણ દુઃખમાં સંપૂર્ણપણે તે કદી શક્યા નથી, અને કદાપિ ભવિષ્યમાં પણ કોઈ ને કદી સકયા સમર્થ થશે નહિ. તે શક્તિ અપરિમિત છે, અને મનુષ્યવાચી તે દર્શાવવાને પુરતું બળ ધરાવતી નથી. તે આત્માની શક્તિની જો ઉપાસના કરવામાં આવે તો તે ઉપાસના સર્વ પ્રકારના સુખ આપે છે. આત્મા સ્વભાવેજ આનંદમય હોવાથી, તેની શક્તિની ઉપાસના આપણને આનંદ-પરમ સુખ પ્રાપ્ત કરાવી આપે, તેમાં આશ્ચર્ય શું! તે તો સ્વાભાવિક ક્રિયા છે, અને ખરું સુખ દુઃખરહિત હોવાથી, તેજ ઉપાસના સર્વ પ્રકારના દુઃખોનો સંહાર કરે છે. આધિ, આધિ અને ઉપાધિ રૂપ ત્રિવિધતાજ આત્મ શક્તિની ઉપાસનાથી સહેજ દેખે છે; અને પરમશાંતિ અને આનંદનો અનુભવ થાય છે. પણ હવે જે ઉપાસનાથી આપણે આદ્ય લાભ તેના બનોને મળે છે, તે ઉપાસના થી રીતે કરવી તે પ્રથમ વાચકના મનમાં ખરો થાય એ સ્વાભાવિક છે, તો તેનો ખુલાસો મન્યકારજ આપે છે. આત્મશક્તિ જે હાથ તિરોહિત અ-પ્રકટ છે, તેને પ્રકટ કરવાનો ઉત્તમોત્તમ માર્ગ ચોમ અને તેના આઠ અંગ છે; અને તેની સાથે સદગુરુની ભક્તિ એ પણ ઉત્તમ સાધન છે. ચોમના આઠ અંગ અને શુદ્ધભક્તિ આત્મોપાસનાના પ્રબળ અને ઉત્કૃષ્ટ સાધનો છે. મુનવાણીનું આરાધન ગુરુથી થાય છે, અને ગુરુની આરાધનાથી મુન-દાન પ્રકટ થાય છે, તેથી આત્મા પોતાની શક્તિઓ પ્રકટ કરી શકે છે.

સદ્ગુણ દાદિની સ્વીલચણી.

સદ્ગુણજિ જેમ જેમ ખીલે છે તેમ તેમ દેવદાદિનો પરિહાર બને જાય છે. સદ્ગુણ દાદિની ૨૯ જાણવાથી પ્રત્યેક આત્માઓની ધોણ બાજુ રેખાય છે. પરમ પરમાણુ સમાન પણ જો સદ્ગુણ દોષ છે તો સદ્ગુણદિ ધારકના મનમાં જવંત સમાન બાને છે. ૧૪૫ રૂબીમાં પણ ફેટલાક સદ્ગુણો દેખવામાં આવે છે, ત્યારે મનુષ્યરૂપમાં કેમ સદ્ગુણો ન દોષ? અલગત મનુષ્યમાં સદ્ગુણો દોષ છે. કિંતુ મનુષ્યો રિપરીન દાદિથી દેખે છે તેથી

ગુણો પણ દુર્ગુણોરૂપ બાસે છે. અમુક જૂડો છે, અમુક વિશ્વાસઘાતી છે, અમુક સાધુ દોંગી છે, આવી નકામી કુધડી કરવાથી સામા મનુષ્ય જેવા પોતાને કંઈ પણ શુભ ફળ પ્રાપ્ત થતું નથી. ત્યારે શામાટે મનુષ્યોની કાળી બાજુ તરફ દેખવું જોઈએ? ગમે તે ધર્મનો મનુષ્ય હોય, ગમે તે દેશનો મનુષ્ય હોય તોપણ તેનામાં રહેલા સદ્ગુણો તરફ દેખવું જોઈએ. તમે અન્યના ગુણોનેજ દેખશો, અને દોષોનો પ્રકાશ ન કરશો તો અન્ય પણ તમારા સદ્ગુણો પ્રતિ દૃષ્ટિ દેશે. “જેવો આઘાત નેવો પ્રસાધાત” આ નિયમ સકલ વિશ્વમાં વ્યાપી રહેશે. અનુભવમાં આવે છે. દાખતું તમે અશુભ ચિંતવના હશે ત્યારે સામે મનુષ્ય પણ તમારું અશુભ ચિંતરશેજ. તમે દાખને સદ્ગુણ દૃષ્ટિથી દેખશો ત્યારે તે પણ દેખશે. સદ્ગુણદૃષ્ટિથી દેખવાથી બે હાથ ધાપ છે. પ્રથમ ફરેકના સદ્ગુણોજ દૃષ્ટિમાં આવે છે, દ્વિતીયલાભ એ છે કે અન્યની નિંદા થતી નથી અને તેથી વેરઝેરની પરંપરા વિક્ષિપામતી નથી.

જ્યાં સુધી જન્મતત્ત્વ સર્વે જીવો પરમાત્મા સમાન છે, એવી દૃષ્ટિથી તમે વર્તેલા નથી ત્યાં સુધી તમને કોઈ પરમાત્મદૃષ્ટિથી દેખવાતું નથી. જ્યાં સુધી તમે અન્ય મનુષ્યોને નીચ બાવનાથી દેખો છો તાવત તમેને અન્ય મનુષ્યો નીચ દૃષ્ટિથી દેખશે એમાં કંઈ પણ આશ્ચર્ય નથી. તમારામાં રહેલા સદ્ગુણોને સર્વે લોક જાણે એવી તમારા હૃદયમાં ધમ્મ છે, પણ જ્યાં સુધી તમે અન્યના સદ્ગુણોને ગાતા નથી ત્યાં સુધી તમારા સદ્ગુણોની અસર અન્ય ઉપર થવાની નથી. જ્યાં સુધી તમે સર્વના દુષણો કાઢી પોતે દોષરહિત બનવા ધમ્મ છો ત્યાં સુધી જન્મતત્ત્વ જીવો પણ તમારામાં અનેક દુષણો કાઢી તમને ખરાબ દૃષ્ટિથી જાણના. તમને કોઈ નીચ દોષદૃષ્ટિથી જુએ તે માટે અન્યને તમે સદ્ગુણ દૃષ્ટિથી જુઓ. એમ કરવાના કરતાં ઉત્તમ સરલ ઉચ્ચ ધર્મ એ છે કે પ્રત્યેક આત્માને સંમદનપસંતાથી સિદ્ધ સમાન બાવો, પ્રત્યેક આત્મામાં જે કંઈ સદ્ગુણો હોય તેનું સ્મરણ કરો, પોતાના આત્માને પણ સદ્ગુણ દૃષ્ટિથી દેખો, જે જે સત્તાએ આત્મામાં ગુણો રહેલા છે તે ગુણોનું સ્વરૂપ વિચારતાં, ગાતાં તમે તે ગુણોને પ્રગટ કરી શકશો. આત્માને જે ઉચ્ચ બાવથી દેખશો, આત્માને દેવ માનશો, આત્મામાં સર્વે ■ એમ ગદ્યાથી સંતોષ ધારશો તો તમે ઉચ્ચ પદને પ્રાપ્ત કરી શકશો. તમારા આત્મામાં જે જે સદ્ગુણો ખીસ્યા હોય તેને વિશેષતઃ ખીલવવા પ્રયત્ન કરો. સ્વઆત્માને સિદ્ધસમાન દૃષ્ટિથી દેખશો તો આત્મામાં અનેત ગુણ ખીલશે. આત્મા પોતાને સદ્ગુણ દૃષ્ટિ દેખે તો પોતાનું શુદ્ધ સ્વરૂપ પોતાના ઉપયોગમાં રાખી શકે અને તેથી શુદ્ધ સંસ્કારોને પ્રગટાવી શકે અને તેના ચોખે અતે પરમાત્મા બને.

મનુષ્યો એમ મનને છે કે અને અન્યના દુષ્ટોને એમને હીને, અને વતીએ હીએ, તેમ તેમ અભાઈ પ્રારવ્વ રહિ પામે છે પણ આ તેમની મૂળ છે, કારણ કે અનાદિકાગથી દોષદષ્ટિ વડે દેખવાથી આત્મા ઉચ્ચ થઈ રહ્યો નથી. જે જે દુર્ગોળાનું હાલમાં ચિત્તવન થાય છે, તેનાથી મનોવર્તમાન અરામ અને છે. આટે અમુક વિચાર કરવાને જરા માન પણ પ્રવલ કરવો યોગ્ય નથી.

જે મનુષ્યો અન્યના દુષ્ટો મહાકાગ દેખે છે અને તદ્વાસા નિદા કરે ॥ તેઓનો આત્મા ખરેખર પ્રેમ, દયા, અને કારવ્યશયના વિચારથી હલારો માફ દૂર રહે છે પોતાનામાં જેમ કે ખદિક દોષો રહેલા છે, તેની નિદા કોઈ કરે તો આપણા મનની કહક લામણી દુઃખાય છે. તે પ્રમાણે અન્યની નિદા કરતા અન્યની પણ લામણી દુઃખાય છે. કેટલાક એમ કહે છે કે અન્યના દોષોને પ્રમટ કરવાથી દુનિયામાં ને હલારો પડે છે તેથી તે દોષોનો ત્યાગ કરે છે. આમ પણ કહેવું ખરેખર મનુષ્યો 'આડો ખાંદે તે પડે' એ ન્યાયથી વિચારતા મનુષ્ય પડે છે કે અન્યને હલારો પાડના પોતાને હલારોપણ પ્રાપ્ત થાય છે અન્યના દોષો ઉપાસ પાડના પોતાના દોષો પણ લામણી ઉપાડે છે. પરિણામ એ આવે છે કે અને એક બીજાને તેઓ સત્તુ પ્રુદિધી દેખે છે. પરસ્પર એક બીજાને ખારી નાખવા વિચારો મથાવે છે. આટે અન્યના અનેક દોષો દોષ પણ તેની નિદા કરી નહીં. થી વીરમણુ સર્વદ હતા. લામણી મનુષ્યોમાં લામણી દોષો રહેલા એક કાગમાં જલુન્યા હતા, પણ કોઈ વખત કાગને કશું નથી કે ત્હારમાં આવવા અરામ દુર્ગોળા છે. ઉપરેક પણ એવી સંલીયા આવવા. હતા કે સર્વ મનુષ્યો પોતાના સદ્ગુણોને ઓગળાઈ રહે.

કોઈ પણ ક્ષેત્રમાં, કોઈ પણ કાગમાં દોષદષ્ટિથી આત્માની ઉત્તનિ થઈ નથી અને યચાની નથી. દોષદષ્ટિથી દેખવામાં પુરોષ સમ્બંધતરલને પ્રાપ્ત કરી કાગ નથી. આત્માને ખરેખર દોષદષ્ટિ આવ સમાન છે. આત્માની નીચડલામાં દોષદષ્ટિએ જોટલું અરામ કર્યું છે તેટલું કોઈએ અરામ કર્યું નથી. આત્માની ઉચ્ચ દહારવ વત્રિયો નાથ કરવા આટે દોષદષ્ટિ એ કદાર સમાન છે.

હે દોષદષ્ટિ! તું નીચ છે તોપણ હું તને દયાથી કહું છું કે હવે તું મ્હારા આત્મામાંથી દૂર થા. હે દોષદષ્ટિ! હું તારા ઉપર કોષ કરેનો નથી તેમ રામ પણ કરેનો નથી, ત્હારાથી હું આત્મા મિનન છું. એમ હું હા સંકલ્પથી સ્વીકારું છું, સર્વ જીવોનું હવે હું સદ્ગુણ દષ્ટિથી અહ

કરીશ. માનવ બંધુઓમાં અનેક પ્રકારના ગુણો છે પણ તે સદ્ગુણ દૃષ્ટિ વિના અધારામાં પડ્યા હતા. હવે તે સર્વ દેખાય છે. મનુષ્યવર્ગ એકદમ કંઈ સર્વગુણી બની ચકતો નથી. ધીમે ધીમે સર્વમાં તરતમયોગે ગુણો ખીણે છે. કોઈ વખત લેખક, શ્રાતા અને વાચકોના આત્માઓ પણ એવી સ્થિતિમાં હશે કે તે જો દુર્ગુણોનું સાક્ષાત્કરણ દેખાય તો શું મનમાં વિચારે! ઉત્તમ મહાત્માઓની રૂપાથી અભ્યાસના બળયોગે દુર્ગુણોનો નાશ થતો જાય છે. પરમવમાં જે દોષોનું આસક્તિ પૂર્વક સેવન કરવામાં આવ્યું છે, તે દોષો હાલ પણ અન્ય ગુણ ખીણ્યા છતાં જતા નથી. કેટલીક વખત પાછા શાંત થઈને હૃદયને વિકારી બનાવે છે, કેટલીક વખત મનમાં કામ ક્રોધાદિક દુર્ગુણો ઉત્પન્ન થઈને એનું આકૃત્ય કરાવે છે કે પરચના કરતાં પણ નીચકોટીનો આત્મા મણ્ડાવ. સંજ્ઞામાં જ્ઞાન અને વૈરાગ્યની જાગૃતિ થતાં નહીંનું પુર જોમ ઉતરે છે વા ધીછીનું વિષ જોમ ઉતરે છે, તેમ કામાદિક વિકારો પણ ઉતરે છે અર્થાત્ નાશ પામે છે. મોટા મોટા ત્યાગી અને યોગિયોના મનમાં પણ અનેક વિવિધ વિકારોરૂપ દોષો પ્રગટે છે. પણ પુનઃ અભ્યાસના બળથી તે શમે છે. દોષોનાં વેગ કરતાં અભ્યાસજન્ય અરૂપ હોય તો દોષોનું જોર વધે છે અને ત્યાગી વૈરાગીની પ્રતિજ્ઞાની પણ ધૂળધાણી કરી દે છે. આથી મોક્ષના જાણવામાં આવતાં કહે છે કે, ‘તપસી મયા લપસી.’ પણ મનુષ્યો વિચાર કરશે તો માલમ પડશે કે જો તમે તેના ડેકાણે હો તો તમે દોષોના વેગમાં કેવી રીતે તણાઓ છો તે ખાત્રમ પડી શકે. બંધુઓ! વિચારશો નો ખાત્રમ પડશે કે પ્રત્યેક મનુષ્યો આત્માના સદગ્ન આનંદના ભોગ માટે દુર્ગુણોનો નાશ કરવા ધૃતિ જાગિરજીમાં ઉભા રહી લડવૈયાની પેઠે ઉભા રહી યુદ્ધ કરે છે. કોઈ વખત જીતે છે, કોઈ વખત હારે છે. હારવાથી તે દોષ-પાત્ર નિંદવા લાયક હરતા નથી. પાછા તેના તે મનુષ્યો દોષોનું જોર જોઈું થતાં કર્મરાજની સાથે યુદ્ધ કરવાના. કર્મરાજની સાથે લડતાં જે હારે તેની તો ઉલટી જાણનીક ઓઝોની પેઠે સારવાર કરવી જોઈએ-તેમને મદદ કરવી જોઈએ. પણ ‘વડયા ઉપર પાટુ’ની પેઠે તેમની નિંદા કરવાથી તમો કંઈ પણ ફાયદો પ્રાપ્ત કરી શકશો નહિ.

દાખલા તરીકે—સમજો કે કોઈ મનુષ્યે દારૂ પીવાની પ્રતિજ્ઞા કરી કે દુ હવે દારૂપાન નહિ કરું. કેટલાક વખત સુધી દારૂપાન તેજે ક્યું નહિ. કોઈ વખત મોહનું જોર વિશેષ થવાથી તેજે દારૂપાન કરનારાઓ કહેવા લાગ્યા કે અરે તે વચ્ચખાણુ બાંઝાં માટે નું મોટા પાણી જાઓ. બંધુઓ! વિચારો કે, એને તો દારૂથી જતા માત્ર દડખા નથી. દારૂપાન ખુબ કરે છે. પેલા

પુરને પ્રનિદા ભાગી તેથી ઉઘટો દાર પીનારા ને સર્વ દના તેથી પણ વધારે અચળ થઈ રહે. દાર પીનારાઓએ તેને પોતાની રાત્રિ બહાર કર્યો.

આવી રીતે જ્યાં દોષીઓ ઉદ્ધાર કરવા કરતાં તેનું વિશેષતઃ પુર કરતું એવી દોષદષ્ટિ દોષ છે ત્યાં જનનું બધું થી રીતે થઈ શકે? ને આત્મા, પોને દોષદષ્ટિનો ત્યાગ કરે છે અને સદ્ગુણદષ્ટિ ધારણ કરે છે તે પોને તરી શકે. અને જનને પણ તારી શકે છે. સદ્ગુણ દષ્ટિથી દેખનાર સ્વ અને પરબ્રહ્મની કથા ખાત્રી શકે છે, સર્વથા તે સર્વ ધામનો નાથ કરી શકે છે. સમ્બાન્ધને પ્રાપ્ત કરી મેઘસપ્ત મેગથી શકે છે. સદ્ગુણ દષ્ટિથી દેખનાર મૂર્ખની પેઠે જ્યાં ત્યાં પ્રકાશ કરી જગદુદ્ધારક બને છે. ને ને મહાત્માઓ થઈ ગયા, ઘાય. અને ઘરો તે સર્વ સદ્ગુણ દષ્ટિધારક સમજવા.

જ્યારે લઘુસામ્ય સદ્ગુણ દષ્ટિની રૂચિ ખીંચે ત્યારે લઘુારે જાણતું કે, હવે હું આત્મ સુખુખ જાણ શકીશ અને પરમાત્મપદ પ્રાપ્ત કરી શકીશ. કોઈ પણ પુરુષ વા સ્ત્રીની જાન અથવાં અમુકમાં દુર્નુલ્લેખ છે એવી વાણી બોલશે નહિ. રૂઝા તમને સદ્ગુણ ને ને દેખાવ ને કહેશે. સદ્ગુણ દષ્ટિને પ્રેમથી દેખજો. હજારો સંકટ આવતાં જ્યાં પણ સદ્ગુણ દષ્ટિ હોડશે નહિ. તમારી નિઘ સંબંધે વા તમારું ક્ષેત્ર અચળ કરે, સંકટમાં આવી પડે તોજણ કોડના અવગુણ દોષોને પ્રગટ કરશે નહીં. રૂઝા તે સમયે એક પણ ગુણ દોષ તે કહેશે-સ્મરશે. પ્રથમ તો તમને કીક પડશે નહીં, અરિય ધરી, અનનુ દુઃખ પ્રગટ કરતું-હુઆના પ્રતિ હુઆ થતું એ ન્યાય કીક લાગશે. પણ એને સદ્ગુણ દષ્ટિને આગ્રહપૂર્વક સેવન કરશે તો ખાલુમ પડશે કે ને કાંઈ આનંદ છે તે ખરેખર સદ્ગુણ દષ્ટિમાં છે. આવી સદ્ગુણ દષ્ટિ સર્વ ખુબી પ્રાપ્ત કરે.

હુમસમાં વાંસદાના રાણાને આપેલો ઉપદેશ.

ને વિદ્યોતો જૈનોનાં કાલ જામે છે તેઓને નિષ્પ્રજ્ઞાન દષ્ટિના મેરે ખાલુમ પડે કે જૈન ધર્મ સર્વ ધર્મ કરતાં પ્રાચીન છે. જૈન ધર્મ અનાદિમાનનો છે એમ તેના અભ્યાસક્રમે ખાલુમ થયા વિના રહેશે નહિ. સર્વ દુર્નુલ્લેખો નશ કરી અભ્યાસ સર્વ સદ્ગુણો પ્રવણવવા તેમ જૈન ધર્મને મુખ્ય ઊંચ છે. જૈન ધર્મ એમજ કહે કે દે બળ હોય! સર્વ કર્મને સ્વ કરીને મુક્તિપદ પ્રાપ્ત કરો. જૈન ધર્મમાં કર્મનું જેનું ક્ષત્રમ સ્વરૂપ છે

તેવું કોઈ પણ અન્ય ધર્મમાં નથી. અષ્ટાદશ દેવરહિત દેવ, પંચ મહાવત
ધારી સુગુર, અને દયા આદિ ગુણથી સુખત ધર્મ. આ ત્રણ તત્ત્વનું બહુ મહત્ત્વ
સ્વરૂપ છે. જેમ જેમ એ ત્રણ તત્ત્વનો વિશેષ વિચાર કરવામાં આવે છે
તેમ તેમ નવો નવો અનુભવ પ્રાપ્ત થતો જાય છે. જૈન દર્શનમાં ક્યારે
સ્વરૂપ જેવું બતાવ્યું છે તેવું અન્યત્ર દેખવામાં આવતું નથી. યજ્ઞ યાગ-
દિકમાં પરુઓનો વધ કરી ધર્મ માનવાઓને જૈન ધર્મ શીખામણ આપીને
કહે છે કે યજ્ઞદિકમાં પરુ હોમવાથી કોઈ પણ જાતનો હાથદો ઘટતો નથી.
જો યજ્ઞમાં હોમેલાં પરુઓ સ્વર્ગે જતાં હોય તો તમારા પુત્રાને કેમ હોમતા
નથી ? ક્યાના આચારો અને વિચારોમાં હાલના સમયમાં પણ જૈન અમ-
ગણ્ય પદ ભોમવે છે. જૈન ધર્મ એમ કહે છે કે પરમાત્માઓ અનંત છે. જે
જે જીવો કર્મનો નાશ કરે છે તે તે પરમાત્માઓ થાય છે. આત્મા તેજ પર-
માત્મા થાય છે, પણ તે પરમાત્મા જન્મતો જનાવનાર નથી. જન્મત જનાવવાનું
ધમરને કંઈ પણ પ્રયોજન નથી. રામ દેવરહિત પરમાત્મા છે, તે જો જન્મત જ-
નાવવાની ઉપાધિમાં પડે તો તેનું ધર્મરૂપ વ્યસ્ત જાય. જે જે આત્માઓ કર્મનો
નાશ કરીને પરમાત્મા થાય છે તે મુક્તિમાં જાય છે, ત્યાંથી તે કોઈ વખત
પાછા આવતા નથી. જોને કર્મ લાગ્યાં છે તેજ સંસારમાં પરિભ્રમણ કરે છે.
કર્મરહિત યજ્ઞેલા પરમાત્મા સંસારમાં આવતરતા નથી. ગૃહસ્થાશ્રમમાં રહીને
વા સાધુ થઈને અનેત સુખમય એવું પરમાત્મપદ પ્રાપ્ત કરવાનું છે. ગૃહસ્થા-
શ્રમમાં રહેનારે જાર વ્રત બાંધીકાર કરવાં જોઈએ, એમ જૈન ધર્મ જણાવે
છે. ગૃહસ્થાશ્રમમાં રાજ, શેઠ અને વ્યાપારી વગેરેનો સમાવેશ થાય છે. રાજ્યો
પોતાની રૈયતનું પાલન કરવું જોઈએ, પ્રજાને ન્યાય આપવો જોઈએ, પોતાના
પુત્ર સમાન પ્રજાને મણુવી જોઈએ, એમ જૈન ધર્મ જણાવે છે. રાજ્યો
હાથ હા કરનારા સ્વાર્થી મંત્રીઓને ન રાજવા જોઈએ, સ્વાર્થી અને મંત્રી
કારભારીઓ રાજ્યો તથા રૈયતનું બહું કરી શકતા નથી. જે અન્યનું બહું
કરી શકતા નથી તે પોતાનું પણ શી રીતે બહું કરી શકે ! પ્રધાનોએ
રાજ્યોને સત્ત્વ માર્ગે જતાવવો જોઈએ. પ્રથમના સમયમાં રાજ્યો સાધુ-
ઓનો ધર્મોપદેશ સાંજળતા હતો તેથી ધર્મમાં કુશળ થતા હતા. રાજ
ધર્મી હોવાથી પ્રજા ઉપર પણ સારી છાંય પડતી હતી. સાધુઓ કમન અને
સ્ત્રીના ત્યાગી હોવાથી તેમજ સાંસારીક સ્વાર્થ નહિ હોવાથી રાજ્યોને
સત્ત્વ શિક્ષા આપતા હતા તેની અસર પણ રાજ્યોને સારી થતી હતી.
હાલ તો રાજ્યોની પાસે ધણા જાગે સજ્જન પુરવો હોતા નથી તેથી
તેઓની મતિ સુધરતી નથી.

દયા ધર્મકો મૂલ છે, પાપ મૂલ અભિમાન;

તુલસી દયા ન છોડીએ, જળ લગ મટમે' પ્રાણ. ૧

વ્યાસ કાષિ પશુ દયાને માટે ભગવદ્ગીતામાં અપેક્ષાએ સારા વિચાર જણાવે છે. ભાગવતમાં પણ મગ યાગાદિકમાં પશુઓ હોમવાનો નિર્દેશ છે. કેટલાક રાજાઓ, અને ઠાકોરો વગેરે દસરાના દિવસે બકરાં અને પાડાનો નિર્દેશ છે. પાડાઓને મારવાથી કોઈ પણ જાતનો લાભ થતો નથી. છતાં દિસા કરવાથી ઉલટું અપમંગલ થાય છે દેવીઓ પાડા વગેરેના લોભ ખાતી નથી. દેવીને જો પાડા ખાવા હોય તો વમડામાં મણા હોય છે ત્યાં કંઈ ખાઈ જતી નથી ? ખરેખર આ ખોટો રીવાજ છે. જૈન શ્રેણી બર કાન્હર-સના પ્રયાસથી મણા રાજાઓએ દસરાના દિવસે થતી દિવસ અટકાવી છે. વાંસદાના રાણાએ પણ કેટલાક પાડા મારવાનો નિર્દેશ છે. માટે તેમને ધન્યવાદ થતો છે. આજે છે કે એક પણ પાડાનો ભોજન થતો અટકશે.

મનુષ્યો જોમ જોમ સત્યધર્મના સિદ્ધાંતો વાંચે છે, સાંભળે છે, પણ તેમના મનમાંથી બહેમના વિચારો નીકળી જાય છે. જૈન ધર્મ પુણ્ય પાપનું સ્વરૂપ સારી રીતે જણાવે છે, તેમજ પુનર્જન્મના સિદ્ધાંત પરિપૂર્ણ માને છે તેથી જૈન ધર્મ ઉત્તમ ધર્મ ગણાય છે. જૈન ધર્મનું સ્વરૂપ કહેતા સર્વેશ્વર તીર્થંકરો દતા તેથી જૈન ધર્મ ઉત્તમ કહેવાય છે તે સ્વાભાવિક છે.

જે જે તીર્થંકરો થયા તે સર્વે ક્ષત્રિય વંશમાં જન્મેલા ઉત્તમ રાજા પુત્રો દતા, તેથી ક્ષત્રિય વર્ગનો જૈનધર્મ કહેવાય છે. હાલના સમયમાં ક્ષત્રિય અસલ પોતાના જાપ દાદાનો જૈનધર્મ તજીને અન્ય ધર્મ પાળે અને વળી જૈન ધર્મ ઉપર તિરસ્કાર જતાવે છે તે કેટલું શોચનીય છે ! જૈન ધર્મ રાજધર્મ છે તેની ખરી ખુબીઓ તેના પૂર્વે અજ્ઞાતીઓ જાણે છે. દયાના જેવો ઉત્તમ સિદ્ધાંત જૈન ધર્મમાં ઉત્તમ છે તેના ક્ષીણ વર્ત પ્રસિદ્ધ છે.

સર્વ ધર્મોનો સમાવેશ દયામાં થાય છે. દયા એ સર્વ પ્રાણીઓનો ધર્મ છે. અને દયાધર્મ તે જૈનધર્મનો મુખ્ય સિદ્ધાંત છે, માટે રાજાઓએ ઉપર ખૂબ ધ્યાન આપવું જોઈએ. હે રાજા ! જો તમે સર્વ જીવોની દયા કરશો તો આ ભવમાં પણ સુખી થશો. દયાના પ્રતાપથી દેવતાઓ તમારું સહાય કરશે. દયાનો જાહેર મજા સિવાય રહેનાર નથી.

જમલની ઉત્તિ ધર્મિક કેલવણીથી થાય છે. આપણા લોકો પોતાના ધર્મ બરાબર જાણતા નથી તેથી તેઓ ખ્રીસ્તિ પ્રાદરીઓના ઉપદેશો

નિયા ધર્મમાં સપકાઇ જાય છે. બાલ્યાવસ્થાથી ધાર્મિક કેળવણી આપવામાં આવે તો સદ્ગુણોથી મનુષ્યો ઉચ્ચ જની શકે. આપણા ધર્મગુરુઓ જે દયા આદિ સદ્ગુણોને આમોગામ ફરી ઉપદેશ આપે તો દેશમાં યનાં મારા-મારી, કોલેશ, અને વૈર વગેરેનો જડમૂળથી નાશ થઈ જાય. જે દેશમાં ધર્મનો છુરસો નથી તે દેશમાં અંતે શાન્તિ રહેતી નથી. ધર્મભેદના ક્ષીરે દરેક ધર્મના આચાર્યોએ મોટા કલેશ ન કરવા જોઈએ. જે ધર્મની જદિ તરવારના ધાથી થઈ છે તે ધર્મનો વલેશો અસ્ત થનાર છે, જે ધર્મમાં શાંતિના સિદ્ધાંતો ભરપૂર છે તેજ અંતે સ્થાયી રહેશે. દિદુસ્તાનના વિદ્યાર્થીઓને ધાર્મિક કેળવણી આપવામાં આવે તો તેઓનાં મન શાંત થાય. શૂદરથા-શ્રમમાં વા સાધુ અવસ્થામાં રહીને આત્માના સદ્ગુણો ખીલવવા જોઈએ. જમણમાં બહુ કરનારનું બહુ થાય છે. અને પુરું કરનારનું પુરું થાય છે. દિદુસ્તાનમાં જે જે રાજાઓ સદ્ગુણી થયા, ધર્મી થયા, તેઓને સર્વ ક્ષોડા ધન્યવાદ આપે છે. મનુષ્યની છંદગી ક્ષણિક છે. રાજ્યતદિ અસ્થિર છે. અને પરભવ જતાં પુણ્ય અને પાપ સાથે આવે છે.

સારા વિચારનો બાલો સારો મળે છે અને નારા વિચારનો બાલો નારો મળે છે. મનુષ્યોએ આવના ભવમાં સુખને માટે ધર્મ કરવો જોઈએ. ધર્મનો છુરસો જેના હૃદયમાં નથી તે મનુષ્ય કદી દુનિઆનું બહુ કરી શકનાર નથી. રાજાઓ કરનાં મહાત્માઓ, સાધુઓ જમણમાં વિશેષ પૂજ્ય મહાય છે. તેનું કારણ એ છે કે તેઓ ધર્મમાંજ પોતાનું છવન માળે છે, તેથીજ તેઓ રાજાના પશુ રાજાઓ કહેવાય છે. નાસ્તિકના વિચારોથી દેશક બપસનોમાં મગ થઇ લક્ષ્મીનો તથા તવનો ધુમકો કરે છે. તેજ મનુષ્યોના જન્મથી દુનિયાને કંઈ પણ ફાપરો થતો નથી. દુનિઆમાં જન્મીને જેણે મનુષ્યોના તથા પ્રાણીઓના ભલા માટે તન, મન અને ધનથી ઉલમ કર્યો છે, તેનો જન્મ ખરેખર સરજ છે. મનુષ્ય પોતાના નિર્મળ સદાચરણ વિના બેઠીને કરી શકતો નથી. ચોખિયો બેસ્યા વિના પશુ દબરો મનુષ્યોને બોધ આપે છે અને સારા આચરણવિના વજાઓ નાટકીયાની પેઠે અસર કરી શકતા નથી. જે સાધુ પોતે દંચન અને સ્ત્રીનો ત્યામ કરે છે તેજ ખરેખર સાધુ કહેવાય છે. તેમજ શૂદરથ પશુ દયા, દાન, પ્રભુ ભક્તિ, અને બોધવચણ વગેરે સદ્ગુણો ધારણ કરે તો ખરે શૂદરથ કહેવાય છે. શૂદરથે શૂદરથના ધર્મ પ્રમાણે વર્તવું અને ત્યાગીઓએ ત્યાગીના ધર્મ પ્રમાણે વર્તવું જોઈએ. આત્માના કલ્યાણ માટે સદ્ગુણોનું સેવન કરવું જોઈએ. રામચરિત્ર અને પાંડવ ચરિત્ર પણ સારા અને ખોટા પુરુષોના વિભાજ દેખાડે છે. ધર્મનાં

પુસ્તક વાંચી સદ્ગુણોને પ્રાપ્ત કરવા પ્રયત્ન કરશે અને દુર્ગુણોને
કરવા પ્રયત્ન કરશે તો ખરૂં ફાનિયપણું પ્રકટ થશે-રીરપણું પ્રકટ થશે
ખરેખર તેજ ધર્મ યોદ્ધા છે કે જોછે કર્મને નાશ કર્યો.

જીર્ણ લેખના આધારે ઐતિહાસિક વિષય.

શ્રી વીરથી ૨૯૧ વર્ષે સંપ્રતિ રાજ થયો તેણે જિનપ્રાસાદ અનેક કરાવે
શ્રી વીરથી ૪૫૩ વર્ષે ગદ્દભ નિર્મિત રાજનો સિર છેદ કરનાર કાલિકાચાર્યે થ
શ્રી વીરથી ૪૭૦ વર્ષે વિક્રમાદિત્ય રાજ થયો. તે સમયમાં સિદ્ધમેન દિવા.
કલ્યાણ મંદિર, સમ્મતિતર્ક વગેરેના કર્તા થયા.

વિ. સં. ૧૦૮ પાપવચાળાની સ્થાપના થઇ.

વિ. ૫૮૫ પાકિનીસુતુ હરિભદ્રસુરિયે ૧૪૪૪ અંથ બનાવ્યા.

વિ. સં. ૮૦૦ બાપબટ્ટ સુરિનો જન્મ. ૮૫૦ સ્વર્ગ. તેમણે આમ રાજ
પ્રતિભોધ્યો.

વિ. ૧૦૧ શ્રીવજ્ર સ્વામી સદાવથી જીવદશાએ શત્રુજયનો ઉદ્ધાર કર્યો.

વિ. ૧૪૩૬ નાણાવટી ગ્રેહદે તારંગમાં અસ્મિત બિંબ સ્થાપના કરી.

વિ. ૧૦૧૧ સત્યપુરમાં મહમદગીજની સુલતાનના ઉપસર્ગથી વીરપ
જિજ અસ્મિત થયું.

વિ. ૧૦૮૮ વિમલવસદી સ્થાપના. પિત્તસમય બિંબ સ્થાપના.

વિ. ૧૨૭૩ લુણિગવસદિકે સુવટા બિંબ સ્થાપના.

વિ. ૮૦૨ વનરાજે પાટણની સ્થાપના સુરિભંવથી શિશુણ્ડી સુરિપાસે કરાવે.

વિ. ૧૧૮૬ શ્રીદેવસુરિના વચનથી સિદ્ધરાજે આદિનાથ પ્રાસાદ ૬૫
સુલ પ્રમાણ પ્રતિમા સ્થાપના.

વિ. ૧૧૬૬ હેમચંદ્રનું સુરિપદ. ૧૧૯૯ કુમારપાળ ગાદીએ બેઠા.

વિ. ૧૧૯૮ સિદ્ધરાજે સિદ્ધપુરમાં રૂદ્રભાસ કરાવ્યો.

વિ. ૧૧૯૯ ફલોધીમાં પ્રાસાદ બિંબની સ્થાપના. પાડાંતરે ખારસેને ચાર વર્ષ.

વિ. ૧૨૯૮ વસ્તુપાળ સ્વર્ગગમન પચાત્ દસ વર્ષે તેજપાળ સ્વર્ગગમન.

વિ. સં. ૫૨૩ કાલિકાચાર્યે ચોયનું પર્વપણાપર્વ કર્યું.

વિ. ૧૧૫૪ પૂર્ણિમા પક્ષની સ્થાપના.

વિ. ૧૨૫૦ આગમ પક્ષની સ્થાપના.

- વિ. ૧૧૧૬ અંચનિવામનની ભાંચનેશમાં સ્થાપના. ખાંડની ૧૨૧૪.
 વિ. ૧૨૨૬ માર્ગેપુર્ણિમા વસંતી સ્થાપના.
 વિ. ૧૩૦૬ ઇરાવતી તીર્થ સ્થાપના.
 વિ. ૧૨૮૫ શ્રીનરસિંહની સ્થાપના થઈ-જયન્તી સુરિને તથા મે
 ૨૬ મન્ત્ર.
 શ્રીરાયી ૬૦૬ વર્ષે દિગ્ગર મનની ઉત્પત્તિ થા.
 વિ. ૧૦૨૨ બોજ રાજના સમયમાં જનવાલ થયો.
 વિ. ૧૦૮૦ શ્રી જલ્લાલીબામાં શ્રી જુદિઆર સુરિએ જુદિઆર ૭
 જનમ્ત્ર.
 વિ. ૧૩૭૭ માં ગુજરાતમાં દુકાળ પડ્યો. શ્રીમાતાદે દાન લીધું.
 વિ. ૧૩૩૨ દેવપુત્ર પેદા અને તેના પુત્રે જાંઝે કપૂળજ અને મિત્ર
 મિત્રજાનું આરોપણ કર્યું.
 વિ. ૧૧૮૪ સિદ્ધરાજના પ્રધાન સભને જાંઝ કરોડ જડોનેર સાથે કમ
 મિરનાર ઉપર પ્રામાદ કરાવ્યો.
 વિ. ૧૨૫૧ કપૂરેજાના પ્રધાન માધવે ગુર્જર દેસમાં બાદશાહની
 પ્રવેશ કરાવ્યો-સદ્ગુર્ણ.
 મ. ૧૪૬૬ અખાત્રીજ દિવસે રાણપુરમાં રેડ થયું.
 સં. ૧૧૮૧ પોસ સુદી ૬એ શ્લેષી જર્જનાથ પ્રમદથ.
 વિ. ૯૨૭ શ્રી વિજયપુર ગ્રામ અજમેરના વિદ્યારેવે વસાવ્યું.
 વિ. ૧૩૨૭ વર્ષે મગવામા દેવેન્દ્ર સુરિએ સ્વર્ગમન કર્યું.
 પ્રાચ: સંવત્ર ૧૩૦૦ ની સાલમા વિજયપુરમાં વિદ્યાનંદ સુરિએ નિ
 બ્ધારજી જન્મ્યું.
 શ્રીસિદ્ધરાજના સમયમાં દેવમદે સિદ્ધદેવ બ્યારજી જન્મ્યું.
 સં. ૧૪૫૯ શ્રી મોમનુદર સુરિ દેવસોક ખામ્યા.
 મં. ૧૪૪૮ વડનગરમાં મુનિમુદર સસ્ત્રિ સુરિય: થા. દેવરાજે ધા:
 કર્યું. તેમજે પોતાના ગુરુજર ૧૦૮ હાથનો વિદ્યારિ ૫૪
 ૧૫૦૩ માં દેવસોક મથા.
 મ. ૧૫૦૮ જિજ્ઞાસુની ઉત્પાદકસુવડમન નીકળ્યો.
 સં. ૧૪૫૬ લક્ષ્મીસામરને પંડિત પદ. કેટલાક પંડિત પદને પન્થાસપદ
 કહે છે, કેટલાક પન્થાસ પદને પ્રજારિશ પડતી થયું.
 પન્થાસ પડતી આરવી હર થઈ તેની પૂર્ણ શોધ થયા.

૩૨ છે. ખડિત પદ્મીજ ન્ને પન્થામપદ્મી તરીકે દરતી દોષ તો ને પત્રમા નૈકાથી સર થઇ છે એમ પદ્મવલીઓના આધારે કહી શકાય છે. ને પદ્મમાં જન્માતી નથી.

સં. ૧૫૦૧ શ્રીદેવવિમલ સુરિએ ક્રિયાનો ઉદ્ધાર કર્યો.

સં. ૧૫૬૨ વા ૬૬ ના લગભગ કડ઼આમન નીકળ્યો. તેને માધુ ગુન્ની કે ત્યાપના કરી.

સં. ૧૫૭૦ ની સાલમાં હુન્નમતમાંથી ગ્રીએ મન નીકળ્યો.

સં. ૧૫૭૨ ની સાલમાં તાગેરી તપાખાડિયા ઉપાધ્યાય પાનવંદે પાવવં મન કાઢ્યો.

સં. ૧૫૮૨ માં આણ્ણવિમલ સુરિએ ક્રિયાદાર કર્યો. સુરિ વડનમગમાં મયા, ત્યાં અડમના પારજે, તાગરજે રાખનો પિટ વડેગાંતો ને વડોથો, અને પાણીમાં અડવાથી પી મયા. પાણી અડમ કા તોથી તાગર સોઠ વગેરે પણ તેમના પ્રભાવથી નેત મયા. મં. ૧૫૮૬ ચૈત્ર સુદી ૭ રમંગમન અમદાવાદમાં.

શ્રી વિજયદાસ સુરિના ઉપદેશથી મધારીયા શાહરામજી અને અમદાવાદ વાસી સંધરી કુંવરજી પ્રમુખે મિદ્ધાયગમાં ચોમુખ અપ્પાપદાદિક કેદુરા મનાવ્યા. મં. ૧૬૧૦ માં સિરોદીમાં દીરવિજયજીને સુરિપદ મળ્યું.

સં. ૧૬૪૯ શ્રી દીરવિજય સુરિના કહેવાથી અમદાવાદમાં ધનંમાગર ઉપાધ્યાયે પાંચ બોલનો બિચ્છામિ દુકું દીધો.

સં. ૧૬૫૨ વે ગામ ઉનામાં બાદરવા ગુદી એકાદલીના દીવમે શ્રી હાગ વિજય સુરિ સ્વનં પધાયાં. શ્રી દીરવિજય સુરિના વમનના રાગસુરમજી નીકળ્યો.

૧૬૪૬ પોસ ગુદી ૧૩ વાર ગુક શ્રી ખાટલુમાં શ્રીદીરવિજય સુરિએ બાર બોલની પ્રરપજા કરી.

(૧) પ્રરપજીને કોઈએ આકર વચન ન કહેવું. (૨) પ્રરપજીનું પન કાપે સુનેવા વખાણવા લાયક નથી એમ કોઈએ ન કહેવું. (૩) તપામન નાથને પુછવા વિના કોઈએ નથી પ્રરપજા કરતી નહીં. (૪) દિગ્ગર્જી ચૈત્ય, કેવલ આકર પ્રતિષ્ઠિત ચૈત્ય, કલ્યાણીની કલ્પે બનેલાં ચૈત્ય એ તમ ચૈત્યવિના બીજા મધના ચૈત્ય વાંદવા—પજવા યોગ્ય જાણવા. એ ચાતની શકા ન કરતી. (૫) નવકારગી કરનાં સમાનાં સંજો કદાચિત્ પ્રરપજીને જાણતાં મધમ્ને વામુદય કોક ન થાય. (૬) શાસ્ત્રોક્ત માન નિન્દવ મું વિન્દવાને નિન્દવ, એક એ ટાંગી બીજા કાઢને નિન્દવ ન કહેવા.

(૭) પરપટ્ટી સાથે ચર્ચા ઉદીરણા ન કરી. પરપટ્ટી કાઢી ઉઠાવવાધારે ઉત્તર દેવો પણ કચેરા વધે તેમ ન કર્યું. (૮) સુરિએ જાદુ જાન સમજી વિસનગરમાં ઉત્સવ કુદાસ મંચ અને કાઠિ અન્ય મંચોમાં આવ્યો હોય તે અપ્રમાણુ જાણવો. (૯) યોગના અભ્યાસે પરપટ્ટી સાથે યાત્રા કરતાં યાત્રા ફોક ન પૂર્વાચાર્યના વખતમાં પરપટ્ટી ફલ સ્ત્રોત સ્તુતિયો વગેરે કહેવા કાઠિએ નિવારણા કરવી નહીં.

સં. ૧૬૭૨ માં વિજયસેન સુરિ સ્વર્ગે ગયા.

શ્રી વિજયદેવ સુરિના વખતમાં અણસૂટ ગમ્મ નીકળ્યો. તે શ્રાવણમાસમાં સાંનિદાસ શેઠને ખાટે મંત્રારાધના કરી અને સાંનિદાસ શેઠ જાદુશાહના આનંદતા થયા. સાંનિદાસ શેઠ અણસૂટસુરિનું મોખામું કરાવ્યું અને મોખાસાને પારણે સુરિજીને વિનંતિ કરી કે શ્રાવણમાસે ઉપાધ્યાય પદવી આપો. સુરિએ તેથી મન્નેા પાઠ થયો ત્યારે સાંનિદાસે પોતાના હાથે વાસ શ્રાવણમાસે આચાર્ય પદવી આપી. ત્યારથી સામરમગ્મ ની ૧૬૮૦ લગભગમાં સાંનિદાસ શેઠ અમદાવાદમાં સામરમગ્મને નાણ્યો. ખેડાન, વડોદરા, સુરત, ડોહાઈ, સાલુંદ, પાટણ વગેરે સામરમગ્મના ઉપાધ્યક્ષ જોવામાં આવે છે.

સં. ૧૬૮૨ વિજયદેવ સુરિએ પોતાની પાટે થી વિજય શાખા. સંવેગી પદાવલીના આધારે તે વખતમાં થનાર પન્થાસ મેડપાટ દેશના છે એમ નીકળે છે. પણ મનિવર્ગની પદાવલીન મધ્યારના સાંનિદાસ આવક હતા અને તેમણે દીક્ષા લીધી આવે છે. શ્રી વિજયસિંહ સુરિ ૧૭૦૯ માં કાગ ધર્મ પામ્યા. સુરિ અને વિજયપ્રભ સુરિના વખતમાં યશોવિજયજી તથા મં વિજયજી હતા. ચતિની પદાવલી જ્ઞેતાં શ્રી યશોવિજયજીએ દનાં પણ પાઠગથી ત્યાં ગયાં દનાં એમ જાણાઈ આવે છે. રિને શ્રી સત્યવિજય મળીએ ન વાંદા અને સામા પદી પારણુ કર્યા એમ ચતિની જુદા પદાવલીમાં જોવામાં આવે ઉપર સત્યવિજયજીનું નિર્વાણ જ્ઞેતાં નિમ્મ ૨૬૦૦ નથી. નિર્વાણમાં યશોવિજયજી સંનંધી કાઢ પણ પીનરત્ન કર્યા એમ

આવ્યા. સંધના આગ્રહથી યશોવિજય ગણીને કાચીમાં ઉતરાવી ઉપાધ્યાય પદવી આપી ગચ્છમાં લીધા. તેમજ વિનયવિજયજી સાગર ગચ્છમાં ગયા હતા. તેમને પણ ઉપાધ્યાય પદવી આપી ગચ્છમાં લીધા એમ યતિની પદાવલીમાં લખ્યું છે, પણ તે વિચારવા યોગ્ય છે. કોઈ પ્રમાણિક મંત્રોમાં હજી તે બાબતનું કંઈ જોવામાં આવતું નથી. દસમન સ્તવનમાં મેંતો મત કરી પડતોરે મુકયો એવું વાક્ય આવે છે પણ આ બાબતનો હજી કોઈ રીતે નિર્ણય થાય તેના પુરાવા મળતા નથી. શ્રી યશોવિજયજી ઉપાધ્યાયે પીતવઝ ધારણ કર્યો હતા કે કેમ તેનો કોઈ વિદ્વાન મુનિવર ખુલાસો કરશે અને સત્ય બહાર લાવશે તો અજવાળું પડશે. આ સંબંધમાં ધણી ચર્ચા થઈ શકે તેમ છે, પણ બંને તરફનું પૂર્ણ જોયા વિના મત આપી શકાય તેમ નથી.

વિજયપ્રજા સરિના વખતમાં નયવિમળે પોતાનો મત સ્થાપવા મરિપદ પોતે ધરાવીને વિમલમત કાઢ્યો. આ વાત પણ યતિની પદાવલીમાં છે. ખરું છે તે હજી તપાસવું જોઈએ, કારણ કે નયવિમળસરિ મહા વિદ્વાન હતા, તેમનું નિર્ણય સંબંધીનું વર્ણન હાથમાં આવે તો સત્ય તારવી શકાય.

આ વૃદ્ધ પદાવલી ૧૮૮૧ ની સાલમાં લખાઈ છે, તે સમયના આચાર્યોની હકીકતો ધણીખરી બહાર આવવાથી સત્ય જણાશે.

જૈન ધર્મના સિદ્ધાન્તોનો અભ્યાસ તથા તેઓનું શ્રવણ.

શ્રી સર્વજી મહાવીરસ્વામી કથિત ધર્મની આરાધના કરવાથી બબ્બજવો આત્માની પરમાત્મતા પ્રાપ્ત કરે છે. જૈન ધર્મની આરાધના કરવા માટે શ્રી વીર પ્રજુના કહેવા સિદ્ધાન્તોનું શ્રવણ કરવું જોઈએ. મનુષ્યો શ્રી વીર પ્રજુનાં તત્ત્વો સાંજો તો તેમના હૃદયમાં એક જાતનો નરિન વિચાર પેદા થાય. કેટલાક જૈન શ્રાવકના કુળમાં ઉત્પન્ન થઈને પણ જૈન સિદ્ધાન્તોનું શ્રવણ કરતા નથી તેથી તેઓની આસ્તિકતા વધતી નથી. જે મનુષ્યો શ્રીવીર પ્રજુનાં કથિત તત્ત્વો સાંજો છે તેઓ શ્રીવીર પ્રજુની સર્વગતા તથા ઉત્તમતા સંબંધી પૂર્ણ અભિપ્રાય બાંધી શકે છે. જે લોકો તીર્થકરોની નિન્દા કરે છે અને જૈન ધર્મ સંબંધી શ્રદ્ધા રાખતા નથી તેઓ જો જૈન સિદ્ધાન્તોનું શ્રવણ કરે તો ખરેખર તેઓના હૃદયમાં સારી અસર થઈ શકે. જૈન ધર્મતત્ત્વોને જરાજર સમજવામાં આવે તો મનુષ્યોના હૃદયમાં

જનને પ્રાપ્ત થયેલ યાવ. જૈન ધર્મ અપૂર્વ અને અનંતિ કાગધી ગાયનો અવેશો જૈનો ધર્મ છે. અનેક તીર્થસ્થા જૂનાગઢમાં યજ્ઞ અને ઘરો, તે સુધે જૈન ધર્મને ઉપદેશ અપે છે. જોએ જૈન ધર્મનાં તારોનો ગુરમખ પૂર્વે અભ્યાસ કરે છે તેઓ જૈન ધર્મની ઉત્તમતા સંબંધી મુદ્દા કેટલાંકે આપેલ કરે છે. હાલમાં જૈન સાધુઓમાં વિવાદો ફેલાયેલો યવો જાય છે. ધણા સાધુઓ સુરો વાંચી આવકાને હેમગાને છે પણ કિલ્લીરીની ચાન છે કે કોઈ સિદ્ધાંત અવલોકે નગમર લાભ લેવા નથી. જો સિદ્ધાંતનું અવલોક કરવામાં આવે તો મુશ્કેલીનું કારણ કમ્પે યજ્ઞ વિના રહે નહીં.

જ્યારે સુરોપ વચેરે દેરેલમાં જૈન ધર્મ તત્ત્વોને તે તે દેશના પ્રેરેશરો અભ્યાસ કરે છે, અનેક પ્રકારની ચર્ચાઓને છે ત્યારે આપણા જૈન જાંધરો જૈન સિદ્ધાંતનું નગમર અવલોક પણ કરી લેવા નથી. ગુરની પાસે જૈન સિદ્ધાંતોનું અવલોક કરવાથી ગુરમખપૂર્વે જૈન તત્ત્વજ્ઞાન મળવાથી, આ તમાની પરિણામી મુદ્દે છે-મહીન વિચારોનો નાશ યાવ છે અને જૈન ધર્મની અદ્ય પ્રતિષ્ઠિત શક્તિ જાય છે.

હાલના વખતમાં વિસ્તારીલ આશયો છે. આશયો એ રત્નનાં બંદ છે, તત્ત્વજ્ઞાનના ખાજા છે. તેમાંથી જોઈશું અને તેલમાં આશયોનું અવલોક કરવા પ્રયત્ન કરેલો જોઈએ. આ કુરમ કાગમાં જિનામખનો આધાર મુનિવિન પૂર્વેશરોનાં મંદોનું પણ અવલોક કરવાથી મુનિજ્ઞાનની શક્તિ ર છે. જે કોઈ નાશક વચેરોમાં જૈન કાગ જોઈ લેવા આજનાની આગર કાગે વખત મુખને છે અને જૈન ધર્મતત્ત્વોનું અવલોક કરવાને જોઈએ તે સમજ આગતા નથી. નેજાએ સમજવું જોઈએ કે, આ અવલોક અને પ વખત જિનામખનું અવલોક તેમ દિનાસરી છે. મારા આશયોને કદાર તે અવલોક છે, જેમ આમ લક્ષ્યા રાખવું જોઈએ.

સાધુ અને સાધીઓએ જિનાસા વિષયપૂર્વે સુરોનું વાચન જોઈએ અને આપણે જિનાસા વિષયપૂર્વે અવલોક કરવું જોઈએ. જિનાસા વચનામાં મન લાગવાથી મન બીજે દેશજે પરિજમખ કરવું સિદ્ધાંતોનું વાચન કરવાં આરંભવાન અને દેશજાનને નાશ લાગ છે ધર્મજ્ઞાનની શક્તિ લાગ છે. સાધુઓ અને સાધીઓ જેમ જેમ સિદ્ધાંત વાચનમાં લીન અને છે તેમ તેમ નવું નવું મુશ્કેલી પ્રાપ્ત કરે છે, અને જાની ખટપટને કૃત્રી જાય છે, તેમજ અસ્થિરમાં પણ સિદ્ધાંત લાગ છે, મુખ અધિરજ્ઞાનની લાગ શક્તિ વાચની જાય છે, ત્યાર પ્રકારની વિચારો નાશ લાગ છે. સાધુઓ અને સાધીઓને સિદ્ધાંત વાચન

મોટું આલંબન છે. સિદ્ધાન્તના વાચનથી અનેક પ્રકારની શકાઓનો નાશ થાય છે અને અન્ય લોકોને બોધ આપવામાં સુગમતા થાય છે. સિદ્ધાન્ત વાણી ૩૫ ગંગા નદીમાં સ્નાન કરવાથી અનંત બળની કર્મરૂપ મસિનતાનો નાશ થાય છે. પ્રથમના સમયમાં જૈન સિદ્ધાન્તોનું અવશ્ય વાચન સારી રીતે આપતું હતું તેથી તે વખતમાં જૈન ધર્મનો ફેલાવો સારી રીતે થયો હતો. હાલમાં સુભાગ્યે પુસ્તકો છપાઈને ધણાં બહાર પડે ॥ પણ જોઈએ તે પ્રમાણમાં વાંચન અવશ્ય થતું નથી. બાગશ્વેતેને રચિ થાય એવાં કથાનાં પુસ્તકો પણ ધણાં છપાઈને બહાર પડ્યાં છે, અને હજી ધણાં બહાર પડતા જાય છે. સુઠ જૈનોએ પુસ્તકોને રખડનાં ચૂકી તેઓની કોઈ પણ રીતે આચારના કરી નહીં. કારણ કે પુસ્તકોની આચારના કરવાથી જ્ઞાનાવરણીય કર્મ બંધાય છે.

જૈનાગમોનું રહસ્ય જાણ્યા વિના ખરા જૈન થવાનું નથી. જે ખરા જૈનો છે તે જૈનાગમોનું પ્રભુતી પેઠે માન કરે છે. જૈનાગમો ઉપર પરમ પ્રેમ-ભક્તિ ઉત્પન્ન થયા વિના હૃદયમાં જ્ઞાનનો ખરો પ્રગટ પડી શકતો નથી. જૈનાગમોનું અવશ્ય કરનારા ભગ્ન જીવોને ધન્યવાદ થટે છે. અનન બલપરિભ્રમણ કરનાં કોઈ વખત જિનશાણી અવશ્યે લાભ પ્રાપ્ત થાય છે. જૈનાગમોને સાંભળતાં ધર્મની શ્રદ્ધા થાય છે અને જૈન ધર્મની શ્રદ્ધા થયા બાદ ચારિત્રી પ્રાપ્ત થાય છે.

જૈનાગમોમાં સર્વ પ્રકારનું જ્ઞાન છે. જેને જોઈથી બુદ્ધિ દોષ છે તે પ્રમાણે તે શ્રદ્ધા કરી શકે છે. શુદ્ધમનપૂર્વક પુસ્તકો સાંભળવાથી ધણાં શાયકાઓ થાય છે. મુત્રો પર લખાવથી દીકાઓ, ચૂંચી વગેરેના આધારે મૂળ સૂત્રોના આલય સારી રીતે સમજાય છે પૂર્વાચાર્યોના મન્યોના અનુસારે મૂળ સૂત્રોના અર્થ બરાબર સમજી શકાય છે.

શુદ્ધો શિષ્યોને યોગ્યતાના અનુસારે સૂત્રોનું જ્ઞાન આપે છે આ સંબંધમાં ધર્મ શુદ્ધ રહસ્ય છે. અમુક અવરથા થતાં શિષ્યોની બુદ્ધિને વિશાલ થતાં અમુક સ્વ શિષ્યવચ્ચમાં આવે છે, તેનો જો અનુભવ કરવામાં આવે તો સત્ય ભાસ્યા વિના રહે નહિ. જ્ઞાનપૂર્વક યોગાદિની ક્રિયા કરવાથી બદ્ધ શાયકો થાય છે. મુત્રોને શુદ્ધ કરી સારા દામજો ઉપર લખાવવામાં થયેલો લાભ તે છપાવવામાં આવે તો ભવિષ્યના મનુષ્યોને ધણાં લાભ મળી શકે અને મુત્રોનું સંરક્ષણ પણ થાય.

હાલમાં જ્ઞાનને જાહેરના વધારો જાય છે તેથી જૈન પુસ્તકોની મદદના અંશવાને વખત નજીક આવી શક્યો છે. પરંતુ પ્રાણી લાભ પણ જૈન

પ્રુત હોય છે તોપણ તેવો મનુષ્ય મનના રોમથી પીડાય છે અને ટાંડીયા પસે છે. હાય, હામ કરતો જ્યાં ત્યાં બટકયા કરે છે તેમ મનુષ્યને પુછીએ કે કેમ સુખી છે કે ? ત્યારે તે કહેશે કે બાઈ સુખ નથી. અરે દુ તો બંધુ પું. કોઇ સક્ષાધિપતિ રોકીયાને પુછો કે કેમ હાલ તમને આનંદ વર્તે છે ? ત્યારે કહેશે કે બાઈ આનંદનાં સ્વપ્ન પણ આવનાં નથી. મારા ઘેર પુત્ર નથી, અરે મારી લક્ષ્મી કોણ ખાશે ? અન્ય સગાંઓ મારી લક્ષ્મીના વારસ બને તે હું ઇચ્છતો નથી. અરે ! હવે શું કરે ? જ્યાં જાઉં ? ધણું ઓપચો તથા ધણા મંત્ર કર્યાં પણ હજી કંઈ થયું નથી. ઘરમાં સ્ત્રી હાવવરાજ કરે છે, કુખે ખાતી પણ નથી. જ્યાં જાઉં, કોને કહું ? અરે ! હવે શું થશે. આ પ્રમાણે બાવાથી નિરોગી છતાં દુઃખની અગ્નિને ચન્દ્રમાદ્યાથી જળાવે છે. ફલાણા ગાડીમાં બેસનારા રોકિયા કે જેની ઉમર વીસ વર્ષની લગભગ છે, જેના શરીરે ગીરતા વ્યાપી રહે છે, યોગ્યોને મારી ગાડીને ધમધમ દોડાવે છે, પત્થરને પાકુ મારે તો પત્થરને તોડી નાખે તેની શક્તિ છે, સાખો રૂપેયાનું ધન છે, હજારો સેવકો આજીજી કરે છે, આંખે ચરમાં ધાલી દેખતાં છતાં પણ ભભકામાં અંજવા ઠાઠ સજે છે, તેને પુછીએ કે કેમ બાઈ ! આવતું તો સારી રીતે મળે છે ને ? ત્યારે કહેશે કે એમાં શું પુછવું ! ખૂબ ખન ચાવો છો, ત્યારે કહેશે કે અમારે શી ખોટ છે ? પણ તેનાં મનનાં દુઃખો તપાસીએ તો માત્રુમ પડશે કે તેને મહાન ઇષ્ટકાળની ઇચ્છાઓએ ઘેરો હોય છે. સરકારમાં સી. આઇ. ઇ., રાવ., સર, નાઈટ, આદિની પદવીઓ મેળવવા સરકારને હજારો રૂપેયાની સંખાવત કરવી કે કેમ તેના વિચારમાં પડ્યો છે. મ્હારી યાતિ મને કેવો કહેશે ? તેની ચિંતામાં ખૂબ નિમગ્ન થાય છે; મુખ્ય અમલદારોની કેવી રીતે પ્રસન્નતા મેળવવી તેના સંબંધી અનેક ચિંતાઓ કરે છે. હજારો રૂપેયાની લક્ષ્મીના ભોગે પદવીનાં પુચ્છો હવે મળશે કે કેમ તેના વિશ્વાસ નહીં આવવાથી લક્ષ્મી ઝોછી થવાની ચિંતા કરે છે. શી રીતે માનની ભિક્ષા માગુ તેની રીત ચિખીને તે મોટાઓનું મન મેળવવા અનેક પ્રયત્નની આજીજી કરે છે. પદવીની ભિક્ષા મળતાં પોતાના મનમાં કુલાય છે. યાતિ, કામ અને ધર્મીઓના ભક્ષા માટે ઉપર ઉપરથી આપ્યું ન આપ્યું જેવું કહી છત્તરડો વાળે છે. જ્યાં ત્યાં માનની ઇચ્છાઓ માટે દોડે છે, પદવી વગેરેની ઇચ્છાઓમાં વિદ્ય આપે છે તો ખાનગીમાં ટોલીઆમાં પડીને અનેક ચિંતાઓ કરે છે. ઉપવા મહેનત કરે છે તો પુરી ઉપ પણ આવતી નથી. તેથી તેની તત્કીરત બગડવાથી રાક્ષસોનાં ખીરસાં તર થાય છે. આ જાણવું કારણ મનમાં થતી ફાગડ

ચિન્તાઓના જાણુ છે. અમુક રોડને પુછીએ કે કેમ રોડ ? ખુશીમાં ઊંડે ! ત્યારે કહેશે કે ખુશી ક્યાંથી લાવીએ ! રોડને મનમાં રોમ ઘરાથી ખુશી જાણના નથી. તેના મનને રોમ તપાસનાં માત્રુમ પડે છે કે તેને ખંધાંની લાગેને પાસીને પોતાને દોષમાં કરવાનો વિચાર થયો છે. બીજાઓના આમ કેવી રીતે પોતાને હેલ્થ જેવા તેની જાનનામાં ધવજોડની ખાસ અનેક જાનની ચિન્તાઓને કરે છે જાણીએને કેવી રીતે સમજાવી પોતાની નેમ પુરી જાડી તેના વિચારમાં તે સચી દીવસ ઉચ્ચે પશુ નથી, અનેક તકોઈ હાથ કરવાના વિચારોમાં જમ થસાં જ્યાં પશુ નિન્દાદેરી આવવી નથી, પોતાના કાર્યમાં વિધેય આવવાં તે કષ્ટે દાષ દેં અરીમ જેવો જની અનેક જાનનો રોડ કરે છે. આવી તેના મનના રોમની સ્થિતિમાં તેને મુખનું સ્વપ્ન જમ ક્યાંથી આવે રોડ ? ધરમાં વાલુ વગડી આવેને લજ-કારના મુચનને પુછીએ કે કેમ મહેરનાન તમે જલુ મુખી દેખાઓ છો ? ત્યારે તે કહેશે કે વાર અને તે જલુ મુખજન આજ સાંભળાએ છીએ. તેના હાથના રોમને તપાસનાં માત્રુમ પડે છે કે ને અનેક પ્રકારના પંધા-ઓને રોપવા સચી દીવસ અનેક જાણીઓની સાથે વાળના મપાયા માર્યા કરે છે. આમજ પછાના મરોઓનો વિચાર કરી અરીમ જેવું મુખ કરી દે છે. પડીમાં જલે જલુ પ્રામ થયું હોય તેવો મુખનો એવો કરે છે, પડીમાં દાવ કરી નિસાસા નાંખે છે, પડીમાં અનેક મનુષ્યોને જન જાને પોતાના સ્વાર્થની જન પુછે છે. પડીમાં જલે તેના મનમાં કાંઈ દોષજ નહીં એવો સ્વખનો આમજ દેખાવ કર્યા કરે છે, પશુ એમાંમાં બેસનાં વાલુ તેના નેમ ચિન્તાના વિચારો તેને ઘેરી લે છે. કષ્ટોને ને કષ્ટોને તેમાં પસાર કરે છે. કષ્ટ સિખામજુ આપે કે નું થણી ચિન્તા કરીલ તો મરોઈ થઈ જાણુ ત્યારે કહે છે કે અમને ચિન્તા શું કરનાર છે. પશુ હાથમાં જલે છે કે હું ને કાંધું તેની અન્થોને ખમર પડે છે. ત્યારે વગર વિચારે છે કે મરી વાત મેં અમુક મનુષ્યોની આમજ કરી હતી અને આ પુરને છી રીતે જાણી ને જમને પોતાના અન્થોઓનો કોમ કરશે. વગર તેમાંથી અન્થ ચિન્તાઓ પ્રમટવાની એમ ને ચિન્તાઓના વિચારોને સચી દીવસ કરે કરે છે અને અને સરીરમાં પશુ રોમો પ્રમટાવે છે. આ સર્વનું કારણ મનમાં હતી અનેક આજાઓ છે, અને નેમ હાં છે. અમુક રોડને પુછીએ કે કેમ રોડ ? અન્થ છેને ? ત્યારે રોડ કહેશે કે જાહ અન્થનાં કાંઈ દેખાવે જાહ નથી કે જેથી અન્થ પ્રામ કરી કહીએ. તે રોડના મનના રોમો તપાસનાં માત્રુમ પડે છે કે, તેનો એવો એવો પુર છે અને તે મુખ છે, અનેક પ્રકારના

વ્યસનોમાં સપડાયો છે, વેસ્યાઓનાં ઘર ભરે છે, ઘરના ખૂણા ખાલી કરે છે, દારૂના બાટલા ચણવે છે, બૈરીને મારે છે, સદાઓ કરી લક્ષ્મીનો નાશ કરે છે, પોતાનું કશું તે પુત્ર માનતો નથી, પિતાની સિખામણને વિષ જેવી ગણે છે, પોતાના સામું બોલે છે, કાંણી લોડી ને કરડકણીની પેઠે દત્તિ ધારણ કરે છે. સાધુઓ પાસે જવાનો ઉપદેશ આપતાં પિતાને ધિક્કારે છે. આથી પિતાના મનમાં યરીરે નિરાગી છતાં અનેક પ્રકારની ચિન્તાઓ ઊડે છે. એક પ્રકારનો શોક સમતાં અન્ય શોક મનમાં દાખલ થાય છે. આથી પિતાનું મુખ શંક જેવું દેખાય છે. અનેક પ્રકારના શોકથી તે હૃદયમાં ને હૃદયમાં બળે છે. મનમાં વિચારે છે કે પુત્રજ ન થયો હોત તો સાફ. વળી પરમેશ્વર પાસે અચાનકથી આમણી કરે છે કે હે પરમેશ્વર! મને કોઈ વખત પુત્ર આપીશ નહીં. શેઠની આવી કુઝબની સ્થિતિનું કારણ તપાસીએ તો તેમના મનમાં યતા શોકનુંજ નામ આપવું પડશે.

પુરથીપર લખણે દાચ દેઈ બેસનાર પેલા જુવાનીઆને પુછીએ કે કેમ બાપ! આનંદમાં હોને? ત્યારે તે ઉપરથી લોકોને આનંદ બતાવવા કહેશે કે અમારે સદા આનંદ છે. પણ તેના હૃદયમાં ઉતરી તપાસ કરીએ છીએ તો અનેક પ્રકારની વાસનાઓથી તેનું ચિત્ત જઘવિદીન માહમાની પેઠે કુઝબથી ટગવળે છે, અમુક સ્ત્રીની મુંદરતાથી તેને મેગવવાના અનેક પ્રકારના ઉપાયોને મનમાં ઝોલવે છે, તે સ્ત્રીનો સંગ્રહ થવા માટે રાત્રી અને દિવસ અનેક પ્રકારની ઝંખનાઓ કરે છે, કોઈ પણ જાગનમાં તેનું ચિત્ત લાગતું નથી, અપકીર્તિને બધ લાગે છે, ખરજીનો બધ લાગે છે તોપણ તે ખાનગીમાં કામગીરી મગાવે છે અને પાછા લખે છે. ઉપરથી કોઈ પણ ન જાણે તેવો ડોગ કરે છે, કદાપિ કોઈ જાણે એવો વહેમ લાગે છે તો તેને પણ દસાવવા પ્રયત્ન કરે છે, પોતાની લક્ષ્મીનો ખાનગીમાં વ્યય કરે છે. ઉપરથી એવો ડોગ કરે છે કે જાણે તે જાગનમાં કંઈ પણ જાણીને નથી. મનમાં વારંવાર મમતા વિચારોથી જળ્યા કરે છે. આવી તેની સ્થિતિને દેખતાં તેના રોમ માટે ઉત્તમ પુરોષને ક્યા ઉપજે છે. સન્ન, લક્ષ્મી, સત્તા, વૈભવ, નોકરી, પત્ની, મોટાછ, કીર્તિ, આદાર, વિદાર અને વિવિધ મુખો વગેરે જાગનોની ચિન્તાઓ રૂપ ચિન્તાઓ રાત્રીદિવસ જે મનુષ્યોના મનમાં સગમા કરે છે તેને ક્યાંથી મુખ દોષ; અવગન ન હોય. મનમાં યત્ની ચિન્તા અને શોકની અમુર યરીરપર પણ થવા વિના રહેતી નથી.

મનુષ્યોના મનમાં બધ નામનો રોમ દોષ છે તેથી મનુષ્ય નિરાગી છતાં પણ મુખથી પરામુખ રહે છે. સન્નમય, દેશમય, કીર્તિમય, અપા-

નિમ્ન, દેવમ્, આશ્વમ્, ગૌમમ્, અને મગ્ધમ્ અર્થે અને પ્રાચીન
 ભરણી મનમાં અને પ્રાચીન વિન્દ્યો પ્રત્યે છે. રાજ્યની શિદ્ધિ માટે ભ-
 ત્વું કરે કાલક્રમેને આશ્વ દ્વારાથી પ્રાચીન અને મગ્ધ રાજ્યનો પત્તો
 ભર છે છે. રાજ્યશિદ્ધિ કરે પુષ્કરવને અને પ્રાચીન પ્રત્યે રોષ-
 વર્તી કુળના દારે વિન્દ્યો: કાલી પો છે ને વિન્દ્યોને દારણાં મેષ
 ને: કુળના કમાર પો છે કે તેથી ઉત્તરમાં જન્મ ભરવા રાષ્ટ્રો: અરે છે.
 ઉત્તરમાં જન્મ ભરવા નિરત જાતી નથી. અમુક પ્રાચીન દુનિયાના અ-
 મરણને પુષ્કર કે તમે અન્યથા જો! એક તેમ મનમાં અર્થ ન દોષ
 તેજુ તે અર્થ છે એવું જણાવવા છે: પુષ્કરે છે અને હાલ વ-
 રતી પ્રતિષ્ઠા કરે છે જન્મ એ તેમ દારની વચ્ચે કાલમાં અરે છે
 તે તેમ્ રોષ પહેલી એ હાથે દીધી દોષ છે તેથી ને મધ્ય પાસે તે
 મધ્ય રાષ્ટ્રને ભર રાષ્ટ્ર છે. હાથે તેમ પ્રતિષ્ઠામાં ન પાસી પો તે મરે
 અને પ્રાચીન દુનિયાને કાલે છે. દુનિયા પ્રત્યે સમજાવ તોમ્થી કાલીમાં
 દાર હાથે કુળના પો છે અર્થ મનમાં રોષ નથી! અમુક તે મ-
 નો રોષ છે. પોતની સંપત્તિ કરે પ્રત્યે છે, એમ એ અમાર પ્ર-
 રાષ્ટ્રને પોતની કિન્નિ નર રાષ્ટ્ર તેમ પ્રત્યે મનમાં અર્થ કિન્નિમા ક-
 ત્તમ રાષ્ટ્ર છે, તેથી કાલી પ્રત્યે રોષના સમજાવ એથી રોષ છે. પ્રા-
 કુનિયાના અમરણ પ્રત્યેથી રાષ્ટ્ર છે તેમ કાલ તેમ પ્રતિષ્ઠા મુખ્ય
 અમરણને અરે અર્થ મરે છે તરે તેમ્ પોતનું અમરણ હાથે અ-
 મરણ અર્થમાં કિન્નિમા હાથે કાલીને અર્થ છે, કોલીના અમર
 પોતનું મરે તરે અમરણ અને પ્રાચીન પ્રત્યે હાથ કરે છે, અને
 પ્રાચીન વિન્દ્ય કરે છે, મધ્યના કમ જન્મ હાથ રાષ્ટ્ર નથી, કાલી જન્મ
 કુળના પો અર્થ છે. એમ એમ અમરણના અમર પોતના અમરણની કાલ
 અમરણે છે તેમ તેમ અમર જન્મ કુનિયાના અર્થ પ્રતિષ્ઠા હાથે કાલીમાં
 પો છે અને પોતને હેતુ મધ્યના કર પોતે ન એક અર્થ રોષના
 અને છે. વિષય: કે કિન્નિમા એમ કુનિયાને જન્મ મનમાં કિન્નિમા અર્થે કિન્નિ
 રોષ હાથ પો તેમના કાલી મધ્યના કર છે. રાષ્ટ્ર, રોષ, અને કાલી
 રોષે પોતની અર્થકિન્નિમા અર્થ કાલી અને વિષય મનમાં મધ્ય કરે છે,
 ને રોષ મનમાંની અમરણને રાષ્ટ્ર છે. મધ્યના વિષય: કે મનમાં કાલના
 રાષ્ટ્રના અર્થકિન્નિમારોષથી રોષ રોષ પ્રાચીન દુનિયા રાષ્ટ્ર છે. અર્થ! અ-
 મરણમાં કાલના રોષ: કાલના મનમાં રોષની કાલી નથી પ્રત્યે છે!
 અને રોષને ભર જન્મ મુખ્યના અર્થ અને પ્રાચીન મુખ્યનીને

ઉત્પન્ન કરે છે. કેટલાક મનુષ્યો જૂત, ત્રેત, પિચ્ચાચ, ચૂડેલ, અને જન વગેરેના બધથી રાત્રીમાં કંપી હોય છે, કેટલાક તો રાત્રીમાં બધના ઠેકાણેથી પસાર થતાં બધના લીધે ઉચ્ચારવરે કંઈ ગાયન લલકારતા, પગ પછાડતા અને ઘોડા પછાડતા માણુમ પડે છે. કદાચિ તેમ છતાં દેવ બધથી બીજી છે અને તેના મનમાં થતી બધની અસરથી તાવ વગેરે રોગના ભોગ થઈ પડે છે. આવા અનેક પ્રકારના દેવ બધથી મનુષ્યોના મનમાં ચિન્તા, શોક આદિ રોગોનો પ્રવેશ થતાં ઝાંઝવાના જળની પેડે સુખની પશુ આવા બધાય છે. અર્થાત્ તેવા મનના રોગીઓ સુખથી દૂરને દૂર રહે છે. મનુષ્યોના મનમાં અકસ્માત્ વિજળી વગેરેનો બધરોગ રહેલો છે, જેથી તેની છાતી અનાદિ કાળની બધ સંજ્ઞાને લીધે ધડકે છે તેથી તે બાહ્યથી નિરોગી છતાં અન્તરમાં રોગી રહે છે. મનુષ્યોના મનમાં અનેક પ્રકારના રોગોનો બધ ઉત્પન્ન થાય છે, ખેમ આદિ રોગો નજીકના પ્રદેશોમાં સાંભળતાં મનમાં બધ નામના રોગથી કંપારી છૂટે છે અને મનમાં તત્ત્વમંબંધી અનેક પ્રકારની ચિન્તાઓ ઉત્પન્ન થતાં ચિત્તની સ્થિતિ રહેતી નથી અને તેથી આનન્દના પ્રદેશથી દૂર રહેવાય છે. આ પ્રમાણે મનમાં રોગ થતાં મનની ખરાબ થાય છે, તેમજ મનુષ્યોના મનમાં અમુક વખતે ચરણ થશે એવા મૃત્યુ-બધથી શરીરમાં કંપારી છૂટે છે. આરે ! શું થશે ! ક્યાં જઈશ ! વગેરે શોકની લાગણીઓ આરે તરફથી ધેરી લે છે, તેનું મન ઠેકાણે રહેતું નથી, મૃત્યુ-બધથી ચરચર કંપે છે, મૃત્યુના સમાન કોઈબધ નથી. આ પ્રમાણે મનમાં ઉત્પન્ન થતા બધ રોગના દર્દથી આત્મિક તેમજ પૌદ્ગલિક એ બે પ્રકારમાંનું કોઈ સુખ અનુભવાતું નથી અને બધ રોગની અસરથી શરીરની નિર્ભગતા શુદ્ધિ પામે છે અને શરીરના અમુક રોગો પશુ પ્રગટી નીકળે છે. માટે મનમાં ઉત્પન્ન થતા બધ રોગનું ઔષધ કરવાની જરૂર છે.

મનમાં આર્તધ્યાન અને સૌદ્રધ્યાનના વિચારોની શ્રેણીને વારંવાર પ્રગટવાથી ખરી શાન્તિનો અનુભવ થતો નથી. આત્માનો ખરો આનન્દ મેળવવા માટે બાહ્યના જે જે વિચારો કરવામાં આવે છે તે ખરા ઉપાય તરીકે સિદ્ધ થતા નથી. અમુક ચેત્ર પોતાના શત્રુઓનો નાશ કરવા અનેક પ્રકારના ઉપાયોમાં ઝુલ્યાય છે, રાત્રી અને દિવસમાં અનેક પ્રકારના પ્રયત્નો ઉભા કરે છે તોપણ તે દીવના દર્દમાં લસકાય છે, તેનું શરીરજગ પડે છે, ચિન્તા કરવાથી તેનું શરીર સુકાઈ જાય છે. આ પ્રમાણે ચેત્ર પ્રતિદિન દિ-સના દર્દોનો વધારો કરે છે અને તેમજ શારીરિક દર્દોના પશુ વધારો કરે છે અને અન્તે તે મરીને અમુખ અવતાર ધારણ કરે છે.

વિવેકી મનુષ્યો જતાજર વિવેકદૃષ્ટિથી વિચાર કરશે તો માત્રુમ પડશે કે શરીરના હાં કર્ણાં દીક્ષનાં હાં ટાંગનાં મહા મુસ્કેલ છે.

દીક્ષનાં હાં ટાંગવા માટે અધ્યાત્મજ્ઞાનની આવશ્યકતા છે. અધ્યાત્મજ્ઞાનને વેદધર્મે માનનારાઓ આત્મવિદ્યા કહે છે. અધ્યાત્મજ્ઞાનથી આત્મા અને જડ વસ્તુની ભિન્નતા પરખાય છે અને તેથી મનમાં થતા રાગ અને દેષને ટાંગવાની અનેક યુક્તિઓ સુઝી આવે છે. જે જે પ્રસંગે અમુક અમુક કારણોને કોઈને અમુક અમુક જ્ઞાનની ચિન્તાઓ લે છે, તેને અમુક અમુક સંયંધકક્ષિતી ટાંગવાનું કાર્ય સહેલું થઈ જાય છે. અનેક વખતે આ પ્રમાણે આત્મી પડના કર્મના ઉદયોમાં આત્માની સદનયીશતા ખપમાં આવે છે અને રામરૂપના વિચારોના લવંગો સ્થાપી જાય છે. ધારો કે કોઈ મનુષ્યના ઉપર એકાદમ અનેક જ્ઞાનની ઉપાધિ પડી. તે જ્ઞાની હોય તો વિચારે કે ઉપાધિયોનું આવામમન કર્મના ઉદયથી આત્મી ઉપાધિયો આત્મી પડી છે, તે સદન કર્મો વિના છુટકો નથી. આત્મજ્ઞાનના જગતે સર્વ પ્રકારની ઉપાધિયોને વેંચા વિના છુટકો થવાનો નથી, મનમાં અનેક પ્રકારની ચિન્તાઓ કર્મોથી કંઈ પણ તેમ નથી. ઉપાધિઓ ક્ષણિક છે. સદાકાળ કોઈને એક સરખી ઉપાધિ રહેતી નથી અને રહેવાની નથી. જે ઉપાધિઓ આત્મી છે તે જ્ઞાનની છે. માટે મારે કરવાની જરા આવ જણુ જરૂર નથી. મારે ઉપાધિઓની સામે સમભાવથી ઉભા રહેવું જોઈએ. જમતમાં સર્વ જીવોને કર્મના વશથી ઉપાધિઓ ભોગુવતી પડે છે. ઉપાધિ કંઈ આત્માનો ભૂગ ધર્મ નથી. આ પ્રમાણે વિચારમગથી તે કર્મની ઉપાધિયો સામે ઉભો રહી મુક્ત કરે છે અને મનમાં ચિન્તાનું હાં કરતો નથી.

કોઈ લક્ષ્યાધિવનિ શ્રેતિવર્ષે હોય, ધર્મશીલ હોય, દયાળુ હોય, અને દાતાર હોય તેના ઉપર કર્મના ઉદયથી આકૃત આત્મી પડી હોય, પોતાની બ્યાવહારિક મનઃશક્તી પ્રતિજ્ઞાને દાનિ પદોંથી હોય તેણે પ્રસંગે તે શો જ્ઞાની હોય તો વિચાર કરે કે, હે ચેતના ત્યારે જરા આવ જણુ શોક કરશે જોઈએ નથી. ત્યારે સુજોને કાંઈ નાશ થયો નથી. કર્મ પ્રમાણે લક્ષ્યોનું અમનામમન રહે છે, જાણકર્મોના ઉદય થતાં લક્ષ્યો જાણી રહે છે તેથી કંઈ શોક કરવાનું જરા આવ પ્રયોજન જણાવું નથી. બાલ્યલક્ષ્યો અસ્થિર છે. કોઈની જાણે સદાકાળ રહી નથી અને રહેવાની નથી. સ્વપ્નમાં બાલેશ પદાર્થો જેની લક્ષ્યો અને માન પ્રતિજ્ઞા છે. લક્ષ્યો અને માનપ્રતિજ્ઞા એ કંઈ વસ્તુનું અત્યંત ધર્મ નથી. માટે હે આત્મનારું તું ત્યારે સ્વભાવમાં રમણના કર, બાલના પદાર્થો જાય તો શું ? અને આવે તોપણ શું ? બાલ

પદાર્થોમાં હું અને મ્હારું કશ્વવાથી દુઃખના આકામાં ઉતરવું પડે છે. મ્હારો આત્મા, સર્વ જડ વસ્તુઓથી ભિન્ન છે. તો હવે જડ સદમી કીર્તિ આદિ માટે શોક કેમ કરવો જોઇએ? અજ્ઞાત કદી ન કરવો જોઇએ. જગત્માં મોટા પુરોને દુઃખો નડે છે, તેમ મ્હને પણ કર્મના ઉદયથી દુઃખ પડે તે સમભાવથી ભોમતી લેવું જોઇએ અને આત્માના આનન્દને પ્રાપ્ત કરવો જોઇએ, એમ યાની શોક વિચાર કરે છે. દુઃખની વેળામાં જરા માત્ર પણ મભરાતા નથી. અનેક પ્રકારના દુઃખો સામે આત્મજ્ઞાનવળથી પુક કરી શકાય છે.

મુનિવરો કે જે આત્મવિદ્યાના અભ્યાસીઓ છે તેઓ પણ આત્મધ્યાનથી હીસમાં ઉત્પન્ન થતાં અનેક દર્શનો નાશ કરે છે. મનમા રાગ અને દ્વેષના વિચરો ઉત્પન્ન કરવા તેજ દીક્ષનું હૃદં કહેવાય છે. મનમાં ઉત્પન્ન થનાર રાગ અને દ્વેષને દાગવા માટે જ્ઞાન, ધ્યાન આદિ અનેક ઉપાયો છે અને તેથી દીક્ષનું હૃદં ટળે છે. અનેક આત્માઓ હીસનાં હૃદં દાગીને મુક્તિ મળ્યા, અને ત્યય છે. ભવિષ્યકાળમાં પણ અનેક આત્માઓ હીસનાં હૃદં દાગીને મુક્તિ જશે. આત્મધર્મનું એટલે બધું બળ છે કે તે દીક્ષના હૃદં દાગી શકે છે. આત્માના બળ વડે મનમા ઉત્પન્ન થતા રાગદ્વેષનાં દર્શોને દાગી શકાય છે. આત્માની અનંતિ શક્તિ ખીસવચના ઉપાયોને આશ્રય જોઇએ કે જેથી મનના રાગ ટળે અને સદા સુખને ભોમતી શકાય.

સદ્ગુણોને પ્રાપ્ત કરવા જોઈય.

જનમાં સદ્ગુણોની પ્રાપ્તિ કરવી જોઇએ. દુર્ગુણો તો કાંકરાની પેઠે પતથે પતથે જ્યાં ત્યાં ફેલાય છે. અમુકનામાં અમુક દુર્ગુણ છે, અમુક ગુણો છે, અમુક કષ્ટી છેકત્યાદિ વિચારોમાં જે મન દોરાઇ ત્યય તે પછી દુર્ગુણોમાંજ મનનો વ્યાપાર વધતો જાય છે અને તેથી આત્મા પરમવશ થતો જાય છે અને તેથી કાકરગિની પેઠે પથાન દરેકના દોષો જોવા મળ્યા. અને તેમજ દરેકના દોષો વધવાનો અભ્યાસ ગદિ થતો છે. આથી પોતનામાં રહેલા દુર્ગુણોનો નાશ થતો નથી અને અન્યમાં રહેલા સદ્ગુણો જોવાની ટેવ વધતી નથી. તેથી કટલીક વખત મોટા મોટા પુરોનો ક્ષમન કરવાનો આદર થતો નથી. એટલાથીજ નહીં પણ કેક મનુષ્ય કાર્પ ક્રાપુની કલંકા કરે તો હું ક્યાં મનુષ્ય ક્રાપુમાં રહેલા

ખલાવનજનના આદિ અદ્યુક્તોને પાતા પછી તેના દેવેને એવસા મંડી
 રો છે. અથવા જેમ કાળને જ્યાં તે છે અને કાલને પોતાનામાં પારખ
 કરે છે તેમ દુર્યોને દેવનાગભો અપોમાં રહેલા અદ્યુક્તોને પોતાની
 દિગ્દેશી કાઢી નાખે છે અને દુર્યોને દેવો તેને હાથમાં પારખ કરે છે.
 સુવરીના આગરો ફેલાયા મમરીયા થી મને છે સુવરીના આગમાંથી
 થી દોગ કાઢ્યું જલ છે અને એન મને મને ખાત્રીમાં રહે છે આ પ્રયત્ને
 ફેલાયા મનુષ્યો અધુ વચેરેમાં રહેલા અદ્યુક્તોને તે દિગ્દેશ પારખ નથી
 પણ કાંઈ તેમનામાં દેવ રહેલો દોષ છે તે તેને પોતાની દિગ્દેશ પારી
 રાખે છે અને તેથી તેઓને દોષ જોવાનો પ્યાર વધતો જાય છે. મને ને
 સાધુઓની પામે જાય છે તે દેવદિને અમળ કરીને જાય છે તેથી
 સાધુઓમાં તેઓની અન્યા પ્રયત્ને તેઓને દોષો નહરે રો છે, અને
 અધુઓમાં રહેલા અદ્યુક્તોને તેઓ દેખી કાઢ્યા નથી. પોતાની દેવદિ
 સાધુઓના અદ્યુક્તો પણ પ્રાયેજ દુર્યોને તેમના હાથમાં અવભામે છે.
 ફેલાયે તે પોતાની અન્યા પ્રયત્ને અવસાની રતિ થા દોષ છે તેથી
 તેઓ પોતાની અન્યા પ્રયત્ને સાધુઓની દિગ્દેશ ન દેને તે પછી સાધુ
 ખરી દિગ્દેશ કરતો દોષ તેજણ તેઓના અદ્યુક્તો તરફ પૂજ્યભાવ પારખ
 કરતા નથી. અને તેઓ તેથી દિગ્દેશ મેરે સાધુઓના સમયમાં અડીને
 કાંઈ વનમ કામ મેરવસને દિગ્દેશ નથી. ફેલાય તે એક સાધુમાં
 કાંઈ જાનને દોષ દેને છે તે પમાલ સર્વ સાધુઓ ખરાબ દોષ છે એવી
 અજમ દિગ્દેશ પારખ કરીને સાધુઓમાં રહેલા અનેક અદ્યુક્તોને દેખી
 કાઢ્યા નથી અને તે તે અદ્યુક્તોને મેરવી કાઢ્યા પણ નથી. ફેલાય પોતાની
 મરજ પ્રયત્ને સાધુઓ વેં ત્યા સુધી તે તેઓના મુલો જાણ કરે છે.
 અમળ મુર વનમ છે, યાની છે એમ બોલ્યા કરે છે. પણ કાલિ સાધુ
 મુરવ્ય તેઓને દિગ્દેશ કરે છે, અને તેઓની મરજ સાચવવા નથી
 તે તેઓ સાધુ-મુરની નિગ્ધ કરવા પછી જાય છે અને કહે છે કે મને
 તે તેમની પાસે કાંઈ દેખ્યું નહીં એમની પાસે જ્યાંમાં કાંઈ પણ દાર
 નથી એમ દેવદિને અમળ કરીને મને તેમ બોલ્યા કરે છે. આવા
 અદ્યુક્ત દિગ્દેશના પુરોષ મને ત્યાં જાય છે પણ તેઓના મનમાં અદ્યુક્તો
 જોવાની રેવના અમળે મને તે દોષ જોવી લાગે છે. પ્રથમ ફેલાય મુલો
 મેરવ્યા દોષ છે પણ પમાલ દેવદિની રદિથી દુર્યો વધવા જાય છે
 અને અદ્યુક્તો પાતા જાય છે.

કાંઈ વખત કાંઈ મનુષ્યો અધુક મુરને પોતાના પ્રાણ કરતાં અધિક

પ્રિય માને છે અને તેઓના ગુણોજ તેમની આંખે દેખાય છે, પણ પમાત કોઇ જ્ઞાતના પક્ષમાં પડી જવાથી પોતાના માનેલા ગુરુના વિરુદ્ધ પક્ષમાં બળવાથી પૂર્વના ગુરુપર શ્રદ્ધા રહેતી નથી અને પૂર્વના ગુરુના દોષો તેની દોષદષ્ટિની આમળ ખડા થાય છે અને સદ્ગુણદષ્ટિથી સદ્ગુણો જોવાની રેવને વધારના નથી. કોઇ વખત કોઇ પક્ષ તરફ આશય થઇ જાય તો પમાત તે તરફની સદ્ગુણ દષ્ટિને નિસકુલ નાશ થાય છે. આવી દષ્ટિ-વાળા મનુષ્યો અન્ય મનુષ્યોના સમામમમાં આવે છે પણ દરેકમાં રહેલા યોગ્ય ધર્મો સદ્ગુણો દેખી શકવાને બાંધબાળી બની શકતા નથી.

સાધુ ગુરુમાં રહેલા સદ્ગુણો દેખવાને પ્રથમ પોતાની દષ્ટિને નિર્મળ કરી જોઈએ. પુવટ છતી આંખે પણ પોતાની દષ્ટિના દોષો સર્વને દેખવાને સમર્થ થતો નથી; તેમજ કેટલાક ગુરુઓ સાધુઓની પાસે જાય છે, પણ પોતાની દોષદષ્ટિના લીધે સાધુઓના ગુણો દેખવાને સમર્થ થતા નથી. આ-રીસામાં મલીનતા દોષ તો અન્ય પદાર્થનું તેમાં પ્રતિબિંબ પડી શકતું નથી. તે પ્રમાણે પોતાની દષ્ટિ મલીન દોષ તો અન્યોના સદ્ગુણોનો પોતાની દષ્ટિમાં બામ નથી, તેમાં સાધુઓનો દોષ નથી પણ પોતાની દષ્ટિનો દોષ છે. વીતરામ ધર્માચાર્ય કોઇ પણ નિસકુલ નિર્દોષ થતો નથી, ખરે દરેક ભક્તિ-માં સદ્ગુણો અને દુર્ગુણો જન્મે દોષ છે; પણ આપણે તો દક્ષની દષ્ટિ ધારણ કરીને દુર્ગુણો તરફ અલક્ષ રાખી સદ્ગુણોનું જનુ માન કરતું જોઈએ. શ્રી મદ્વાનીર સ્વામીના સમવસરજીમાં આવેલા પાખંડીઓ શ્રી વીરપ્રભુથી ભેદ ન પામ્યા તેનું ખરું કારણ તપાસીએ તો માત્રમ પડશે કે પાખંડીઓમાં દોષદષ્ટિનું જોર હતું અને સદ્ગુણ જોવાની શક્તિ ખીણી નડોતી અને મિથ્યાત્વ દશાનું જોર હતું તેથી શ્રી વીરપ્રભુમાં પાખંડીઓની શ્રદ્ધા ફરી નહીં. તે પ્રમાણે દાસ પણ જોનસાઓના જ્ઞાનના અભાવે કેટલાક મનુષ્યો જ્યાં ત્યાં દુર્ગુણોને પોતાની દોષદષ્ટિના પ્રતાપે બેગવા પડી જાય છે. આવા ગુરુઓને સદ્ગુણો પણ દુર્ગુણોરૂપ દેખાય તો તેમાં કંઈ પણ આશય નથી. અઘડિ કાગથી દોષદષ્ટિથી આપણે સદ્ગુણોને પ્રકટ કરવા સમર્થ થવા નથી અને ભવિષ્યમાં પણ જો આપણે પોતાની સદ્ગુણ દષ્ટિને ન ખીલવશું તો કામ-કાંતી પેડે પોતાના અજ્ઞાની નીચ દશા થશે. આ બાજનનો દોષદષ્ટિથી વિચાર કરવામાં આવે તો સદ્ગુણદષ્ટિવિના આત્મ અમર આશ્વત્થ યાપ થઇ શકતું નથી એમ અનુભવ આપ્યા વિના રહેશે નહીં. અને તેમજ દોષદષ્ટિને ત્યાગ કરીને સદ્ગુણદષ્ટિ ધરણ કરી જોઈએ, એમ નિશ્ચય ધર્માચાર્ય રહેશે નહીં. પોતાની જૂન જ્યારે પોતાને દેખાય છે ત્યારે અનુભવ

પારકા દોષ જોવાની રેવણ પ્રેમભાવ ધારણ કરી શકતો નથી. તે એમ જાણે છે કે મનુષ્યોમાં દોષ તો કર્મના યોગે છે. જેવા મારામાં દોષ છે તેવા અન્યમાં દોષ છે. કોઈનામાં વિશેષ ગુણ અને અસ્પદોષ દોષ છે અને કોઈનામાં અસ્પદોષ ને વિશેષ દુર્ગુણો દોષ છે. આપણે તો કોઈના પશુ સદ્ગુણો તરે પ્રેમપૂર્વક લક્ષ આપવું જોઈએ એમ પોતાના માટે મનુષ્ય વિવેકદૃષ્ટિથી નિષ્પ કહે છે. અને તેના સદ્ગુણોને દેખીને પોતાના આત્મામાં રહેલા તેવા પ્રકારના સદ્ગુણોને પ્રકટ કરવા જોઈએ. આવી સદ્ગુણ દૃષ્ટિ ધારણ કરનાર, સાધુઓ, આવડો તથા અન્યોમાં પણ રહેલા માર્ગાનુસારિણના સદ્ગુણો દેખવાને સક્તિમાન થાય છે, અને તેથી તેના હૃદયમાં પણ સદ્ગુણોના સંસ્કાર પડે છે અને તેથી પરમવમાં પણ તે નિમિત્ત થાથીને સદ્ગુણોને ત્વરિત પ્રગટાવે છે. સદ્ગુણદૃષ્ટિ પ્રકટાવવાની હ્રદયગાએ કોષ, ઈર્ષ્યા, અભિમાન, અને સ્વાર્થ વગેરે દોષોનો નાશ કરવા ઉદ્યમ કરવો જોઈએ. આરે હૃદયમાં કોષ પ્રકટે છે ત્યારે સદ્ગુણદૃષ્ટિ તો પાતાળમાં વા આકાશમાં ચાલી જાય છે. કોષના ઉદયે સામાના ગુણો જોવા ઉપયોગ રહેતો નથી. તેમજ મનુષ્યોના મનમાં જ્યારે ઈર્ષ્યા ઉત્પન્ન થાય છે ત્યારે સામા મનુષ્યના અછા દોષો જોવામાં આવે છે અને બોધવ્યમાં આવે છે. તેમજ હર્ષાના જોરે સામા મનુષ્ય ઉપર કલકો મૂકવાના પ્રયત્નો પણ થકામાં આવે છે, તે વખતે સામા મનુષ્યના ગુણો જોવાની દૃષ્ટિને દરિયામાં ઢાંધી કાઢવામાં આવે છે. તે વખતે જને તેટલા દોષોનો આરોપ પ્રતિપક્ષીપર મૂકવાની પ્રવૃત્તિ સ્વપ્નમાં પણ પોતાનું કાર્ય કરી છે. મનુષ્યોના હૃદયમાં અભિમાન પ્રકટે છે ત્યારે પોતાની મહત્તા આમજ અન્યની મહત્તા દેખી અમર સાંભળી શકતી નથી. અને તેથી પોતાની મોટાઈ કરવા અને સામાની હલકાર્થ કરવા જને તેટલી કપટભજ રચવાનો પ્રસંગ પડે છે. સામા મનુષ્ય સર્વની દૃષ્ટિમાં હલકો દેખાય એવા ચંપના ઉપયોગે લેવામાં અને અન્યોને સુખજીવનમાં દોષદૃષ્ટિના તાને ઘટ અકાર્ય, પાત, અને આજ વગેરે પાપ કરવામાં મનુષ્ય જ્યાં માત્ર અંતરે જાણે નથી; તેમજ અભિમાન પ્રસંગે સામાના રહેલા સદ્ગુણો દેખવાની નિષ્ક્રમ દૃષ્ટિ રહેતી નથી. સામાને હલકો પાડવાનો વિચારથી જનીને પોતાની સર્વ દક્તિનો તેમાં ઉપયોગ કરવો પડે છે. આવા વખતે અભિમાનના ઉદયે સદ્ગુણ દૃષ્ટિને સાતમા દીપે વચ્ચ કરવી પડે છે. મનુષ્યે સ્વાર્થના દોષથી સદ્ગુણ દૃષ્ટિને પોતાના હૃદયમાંથી રજા આવે છે. પોતાના સ્વાર્થ આમજ સામા મનુષ્યોના સદ્ગુણોને જોવાની હ્રદય થતી નથી. સ્વાર્થ સાધવામિ યેન-

જેન પ્રસારણ-અમે તે પ્રકારે દુ સ્વાયે માધુ આમ તેના હાવમા સ્વાયેની દોષા મગચા કરે છે અને તેમા મદગુણ-રિતિને નાળીને ભર્ય કરે છે સ્વાયે પોતાના સ્વાયેના પાત્ર માળા મન ધાતા ઉદર અનંત રાગના કાલ તરફ કરે છે. મનુષ્યોને ખારીને તે દાવ પળ અને નથી સ્વાયે મનુષ્યના હાવમાં મદગુણ-રિતિ રહી રહતી નથી. નાત મદગુણ-રિતિ મદગુણ કરવાની હિચાવાગામે સ્વાયેગુણિનો ત્યામ કરેલા મનુષ્ય. પાતાની રાગ, રાગને પછ, પોતાની પ્રતિજ્ઞા અને મત્તા, વગેરેમા મદગુણ-રિતિ સ્વાયે રચા કરે ન તેનું નિરીક્ષણ કરીને સ્વાયે-રિતિને હાવમાથી મનની પાં દાદા કરી રાગને કામથી મનુષ્ય પળ મદગુણ-રિતિ ધારણ કરવાનું સંજ્ઞામાન થયા નથી પોતાને કાર્કિ ભનનો વસવાન દોષ તે પચાત્ર માળા મનુષ્યનો અંત ગુણ પળ પોતાના હાવમા ભાગ્યનો નથી. માળા મનુષ્ય રાગના મનુષ્ય મનુષ્ય પળ કામકામ સીધે નિષક્રમ ભળાના નથી, રાગના મનુષ્ય રાગના મનુષ્ય રાગ રિતિને રોર અનિશ્ચય રહિ પામે છે નારે મદગુણ-રિતિના મનુષ્યના કામકામનો ત્યામ કરેલા મનુષ્ય.

કામથી મનુષ્યો અન્યોના ગુણાચરણને પળ ભળુમ કા નિશ્ચય છે. કામથી પોતે જે પછ અનીશર કર્યા દોષ નથી કાર્કિ કરે ન અને અન્ય મનુષ્યોના પળા મુજો દોષ તેપળ તે મદગુણ માળા રિતિ કરતી નથી. કામકામનો ત્યામ કરા રિતિ આમનોના આધારે મદગુણ પદળ કરી રાગના નથી. મદગુણને ધામ કરવામા દોષ પળ રિતિને જે મનુષ્ય કોષિને પછ અને પોતાનામા મદગુણ કરાથી જે છે અને અન્યોના જે જે મદગુણ દોષ છે તેને તેઓ રેખા કરતી નથી કોષિના હાવમા પેર કામકામની ભાવના રાગ કરે છે. કોષિને જે જે હાવમા કરવા દોષ છે તેમ મનુષ્ય આપનોમા તેને મુજો ભાગ્ય કરે છે. જે મનુષ્ય રાગની ભાગ્યને મુજો ભાગ્ય ભાગ્ય છે, જેની પામે ભાગ્ય છે તેમ કોષિ ભાગ્ય ભાગ્ય છે તેમ મનુષ્ય પળ મદગુણને હાવમાં કરતી કરતી નથી તેથી તે મદગુણને પા રાગના મદગુણ ભાગ્ય નથી. જે મનુષ્ય ભાગ્યને રાગ ભાગ્ય મદગુણની રિતિને મદગુણ કરે છે તેમ હાવમાં અંતે વસવાત કાર્કિયોર અંતે છે અને કાર્કિયોર તેનું મન મદગુણ દોષ છે તેથી તે મદગુણના રાગ રાગ મદગુણ કરી રાગને નથી. જે મનુષ્યના હાવમાં અંતે રાગ રાગ દોષ છે તે મનુષ્ય અન્ય મનુષ્યોના રાગના મદગુણને મદગુણ કરતી મદગુણ કરતી નથી. અંતે કરતી, મનુષ્ય અન્ય મનુષ્યની મદગુણને મદગુણ કરતી કરતી નથી. અંતે કરતી, મનુષ્યના મદગુણ અંતેની હાવમાં કરવાનું નિશ્ચય વાગ્ય ફા

વચન કરે છે. અનંતારી મનુષ્ય પ્રાણી અન્યથા મુક્તિને વળી પેલાની લખવા
 થાય ને જારે મનુષ્યની કાને નથી. કપાલી મનુષ્ય વળી કપાલ વિષ-
 નેના પ્રચારમાં નક્કર છે અને તે મનમાં શુ વિચારે છે ને જાણતું નથી.
 કપાલી અન્યેના મનુષ્યને દુષ્ટને તરીકે વર્ણવી કા છે. તે મનુષ્યનું
 હાથ મુઠ્ઠા થાય છે ને તે અજાણે મનુષ્યો બદલ્યું કરાવે ચોખ્ખું જાણે છે.
 પેલાના આચારમાં સદુષ્ટોની રહિ કરાવે જારે મનુષ્યનાં પિ કારણ
 કરી ભેદ-ભેદ થયું. મનુષ્યે મનુષ્યોની કંઠા કરે છે અને મનમાં
 વિચારે છે કે જારે અમે મનુષ્યને પ્રાપ્ત કરીશું. મનુષ્યો પ્રાપ્ત કરવાની
 કંઠા કરી છે પણ દુર્લભ છે અને સદુષ્ટોના મારેને બદલ્યું કરવા એ
 પણ દુર્લભ કાંઈ છે.

મનુષ્ય મનમાં હાથમાં કાંઠામાં એકાદ સદુષ્ટોના દોષ નથી. દુષ્ટ-
 ણી પણ દોષ છે. કાંઠાના સદુષ્ટોનું નિરીક્ષણ કરીશું અને તેની અનુભવ-
 ના કરીશું તો મનુષ્યને લેઈ લઈશું. કાંઠાના દુર્લભોપણિ વિષયમાં આ-
 વડી અને તેના દુર્લભોને જાણીશું તો દુર્લભો વિષય અન્યથા અપેક્ષાએ
 રેખી કાઢી નથી.

અમરેના આધારે સદુષ્ટો અને દુર્લભોનું સ્વાર વિચારણું ભેદ-
 નેનાની ખનિકામના પ્રમણે સદુષ્ટો અને દુર્લભોનું લક્ષણ ન માંખતું ભે-
 દ-ભેદ અમરના સ્વભાવ સંવેદન હવે જારે સર્વદાષિના આધારે સદુષ્ટો
 અને દુર્લભોનું સ્વાર સમજાવવા આપે તે મહાન લાભ પ્રાપ્ત થઈ
 છે. સદુષ્ટો કુચ્છ મુજુ સ્થાનની જુમિ પ્રાપ્ત કરીને વિશેષતઃ ખીંચે છે.
 અનુભવ પરિક્ષામ દરે અને મુખ-મુઠ્ઠા પરિક્ષામની રહિ થાય તેમ
 વર્ણવું ભેદ-ભેદ.

અમરના પરિક્ષામ તથા અમરના દેખીએ દરે અને સંવેદન પરિ-
 ક્ષામ તથા સંવેદન દેખીએ રીકાર થાય તે તે પ્રકારે પ્રવચન કરશે
 ભેદ-ભેદ આપના અનેક મુક્તિ રહ્યા છે. મુક્તિને આપના કરનાર અ-
 વરોને હાથમાં આપે તો સ્વભેદ તર તર સદુષ્ટો પ્રકારી નીકળે છે.
 કાંઈ અને પ્રવિહારી જુદિયો લખ કરીને અલભના સ્વાભાવિક મુક્તિને
 અવિચાર થાય ને તે મારેને અવલગ થઈ જાય.

કેટલું મનુષ્ય અનુષ્ઠા દેશભાવિને અનુમતિને અનુમતે મુજુ ના દોષ
 તેજે મુજુ કહે છે. હાથમાં તરિકે કેટલાક અન્યારે થોડા પેલાના દુર્લભાના
 પ્રમણે પણ પ્રાપ્તિને પર્વ રીતને મારવાની મહાને મુજુ કહે છે પણ
 એનું ધર્મના આધારે વિચારણું ને અનુભવ છે. તેમજ કેટલાક ધર્મના

કન્યાને પરણાવવામાં મદાન ધર્મલાભ સમજે છે, ત્યારે જૈન સિદ્ધાન્તો તેનો અસ્વીકાર કરે છે. પોતાના ધર્મની ઉન્નતિ માટે અન્ય મનુષ્યોનો સંહાર કરવામાં કેટલાક અનાર્થ લોકો ધર્મ માને છે, પણ જૈનાગમો તે તેને અધર્મ કહે છે. કેટલાક લોકો પશુપક્ષ કરવામાં ધર્મ માને છે પણ પશુનો મરણમાં ધાતુ કરવો તે અધર્મ છે એમ જૈનાગમો પ્રતિપાદન કરે છે. દેશકાળના અનુસારે તે તે દેશના મનુષ્યોએ પોતપોતાની બુદ્ધિ પ્રમાણે ભિન્ન ભિન્ન ગુણ અને અવગુણની કલ્પના કરી દોષ છે. માટે આપણે તો સર્વદ કથિત આગમોના આધારે મદગુણો અને દુર્ગુણોનું સ્વરૂપ સમજવું જોઈએ.

જ્ઞાન, દર્શન અને ચારિત્ર એજ આત્માના સ્વભાવિક મુખ્ય ગુણો છે. તેથી સિદ્ધાન્તોમાં કશું છે કે જ્ઞાનદર્શનચારિત્રાણિ મોક્ષમાર્ગ જ્ઞાન, દર્શન અને ચારિત્ર એ ત્રણ મોક્ષનો માર્ગ છે. જ્ઞાનના પાંચ ભેદ છે, અને એકાવત પણ ભેદ થાય છે. જ્ઞાનના ભેદોને પ્રાપ્ત કરવા પ્રયત્ન કરવો જોઈએ. દર્શન ગુણ પ્રાપ્ત કરવા પ્રયત્ન કરવો જોઈએ. સોજ કયાપ અને નવ નોકયાપ એજ ચારિત્ર મોહનીયની પચ્ચીસ પ્રતિપોનો નાશ કરવો જોઈએ. પચ્ચીસ પ્રતિપોને ટાળી ચારિત્ર ગુણ પ્રાપ્ત કરવો જોઈએ. આ તમાર્થ મનુષ્યે વિચારવું જોઈએ કે મારામાંથી ચારિત્ર મોહનીયની પચ્ચીસ પ્રતિપોમાંથી કઈ કઈ પ્રતિજ્ઞો મંદ પડી અને હજી કઈ કઈ પ્રતિજ્ઞોની પ્રત્યક્ષતા વર્તે છે. ચારિત્ર મોહનીય હાથમાં વિના આવકના તથા માધુર્ય ગુણો ખીલી જાય નથી. જે જે અંશે ચારિત્ર મોહનીયની પ્રતિપોને હાવવામાં આવે છે તે તે અંશે ગુણો પ્રકટે છે. જે મનુષ્યો પોતાના આત્માના વર્તન તરફ દષ્ટિ દે છે તેઓને મદગુણો પ્રાપ્ત કરવાની કૃપી મળે છે. મનમાં જે જે વિચારો આવે તે યોગ્ય છે કે અયોગ્ય છે એનો પૂર્ણ ખ્યાલ કરવો જોઈએ. જે મનુષ્યો મનમાં મમે તે વિચારો કંચની રેવ પાડે છે. હું સાઈ વિચારું કે નાઈ વિચારું છું ? મારા વિચારોથી મને અને દુનિયાને શું લાભ થવાનો છે ? મારા વિચારો યાન્તિને દેનામ છે કે અસાન્તિના દેવાય છે ? તે જાનવનો સુવાતુસારે જે વિવેક દર્શિવેક વિચાર કરે છે તે મદગુણોને પ્રાપ્ત કરવા મર્મર થાય છે. પોતાનામ રહેવા ગુણો અને દોષોને જે ભિન્ન ભિન્ન દેખી શકે છે તે મનુષ્ય માર્ગ જોનો અધિકારી બની શકે છે.

મદગુણોની જગતમાં કિમ્મન નથી. મદગુણો જગતમાં મદીને મળે છે. શ્વેત કિરણોની પેઠે મદગુણોનો પ્રકાશ સર્વત્ર પ્રસરે છે. પોતાના ખરે

ફનિયાં સું કહેશે ? ફનિયામાં મારી વાદ વાદ થાવ છે કે નહીં તે તરફ લક્ષ આપવું નહિ. પોતાનામાં સદ્યુલ્લો કંઈ રીતે ખીલી શકે તે તરફ સદા-કાળ લક્ષ આપવું.

જે જે ખુબ્બોની સંગતિ કરવાથી પ્રતિદિન સદ્યુલ્લોનો વધારો થાય તે તે ખુબ્બોની સંગતિ કરવી જોઈએ. સાધુ મહાત્માની સંગતિ કરવાથી અનેક સદ્યુલ્લો પ્રકટે છે. શ્રદ્ધાળુ મધ્યસ્થ આવકોની સંગતિ કરવાથી પણ અનેક પ્રકારના સદ્યુલ્લો ખીલી શકે છે. ફુર્જોની સંગતિથી મનૈશા મુલ્લો પણ ટળી જાય છે. જેટલા વિદ્વાન હોય તેટલામાં સર્વ પ્રકારના મુલ્લો જ હોય એવો નિયમ નથી અને જેટલા બ્રાહ્મણનામાં અવિદ્વાન હોય તેટલામાં ફુર્જો હોય એવો નિયમ નથી. કોષ, જાન, માયા અને લોભ આદિ કષાયો જેમ જાનતા પડે છે તેમ તેમ મુલ્લો ખીલતા જાય છે.

જગત્કર્તૃત્વવાદ ચર્ચા.

જગત્કર્તૃત્વવાદી—પ્રભુએ જમલની રચના કાલેના ઉપમાર માટે બનાવી છે. કાલેની પાસે ધર્મ કરાવી અત્યંત મુખ પામવા માટે બનાવી કે.

જૈન—ધર્મ કરાવી કાલેને અનંતમુખ આપવું તે પરાવધાર છે એ તો ઠીક, પરંતુ જે કાલે પાપકુલ કરીને નર્કમાં મથા તેઓના ઉપર પ્રભુએ શા ઉપમાર કર્યો ? એ કાલેને કુઝી કરવાથી પ્રભુ સું પરાવધારી કરવાનો ? ના, નહીં કરવાનો.

કર્તૃત્વવાદી—એમને નર્કમાંથી કઢાડીને સ્વર્ગમાં લઈ જાય.

જૈન—ઠીક; તો તેમને નર્કમાં શા કારણથી જવા દીધા ?

કર્તૃત્વવાદી—પ્રભુ જે કાલે કાલેની પાસે જાય પુરુષ કસરે છે તે કાલે કાલેને આધીન નથી. પ્રભુ તો જે કહે છે તે કરી શકે છે. જેમ બાહ્યર લાકડાની પુતળાને ચઢે તેમ ન્યાયી શકે છે; પરંતુ તેમાં પુતળાને કંઈ પણ આધીન નથી.

જૈન—જ્યારે કાલેને કંઈ આધીન નથી ત્યારે મારા પોતાનું શું પણ કાલેને શું નહીં જોઈએ. જેમ કાલે સરદાર કાલેને કરને કહે કે તું અમુક કામ કર, પછી તોય તો કામ કર ને તેનું પરિણામ સાફ અમર અસાન થાય તો તે સરદાર તોયને શું દંડ દેઈ શકે છે ? ના; કંઈ પણ દંડ દેઈ શકે નથી. તેથી જ રીતે કાલેની અદ્યથી જ્યારે કાલે પાપ પુરુષ કર્યા

તો તેનું ફળ જીવને સવું જોઈએ નહીં. અને તેથી જીવને ખરાબ ગતિ પણ થવી જોઈએ નહીં. જે પાપપુણ્ય જીવે કર્યા તેનાં ફળ ઈશ્વર ભોગ્ય નારો થશે અને કદી ઈશ્વરને નિરાંત વળવાની નહીં; અને જીવને ખરાબ ગતિ કદી પણ થવી જોઈએ નહીં.

કર્તૃત્વવાદી—જીવે કરેલાં પાપપુણ્યને અનુસારે પ્રભુ જીવને દંડ આપે ॥ તે કારણથી ઈશ્વર અદોષિત કરે છે. જે જેવું કરે તેને તેવું ફળ મળે છે.

જૈન—આ તમારા કહેવા ઉપરથીજ સંસાર તથા જીવ તેમજ પુણ્ય પાપ અનાદિ દરે છે. વળી ઈશ્વર કર્તા નથી તે પણ સિદ્ધ થાય છે. વળી જીવને જે કંઈ આ ભવમાં સુખદુઃખ થાય છે તે પૂર્વ જન્મનાં કરેલાં સુદૃઢ કુસ્મૃતથી થાય છે, એમ ઉત્તરોત્તર જન્મવધી સુખદુઃખ ભોગવવું થાય છે. એમ કરતાં સંસાર તથા જીવ પુણ્ય, પાપ, બંધ, અને મોક્ષનું અનાદિ-પણું સિદ્ધ થાય છે. હવે વિચાર કરો કે જગત્કર્તા ઈશ્વર કેવી રીતે દરે, વળી કંઈ છે તે ઈશ્વરથી સ્વતંત્ર છે કે પરતંત્ર છે? જો કંઈ સ્વતંત્ર હોય તો જગત્કર્તા ઈશ્વર કેમ થાય? અને જો કંઈ પરતંત્ર હોય તો (પરાધીન હોય તો) ઈશ્વરને આ જગત્ની ઉપાધિ વળગે છે. માટે ઈશ્વર જગત્કર્તા નથી અને જગત્ અનાદિ છે એ વાત સિદ્ધ છે.

કર્તૃત્વવાદી તરફથી પૂર્વપક્ષ.

હવે અન્ય દંડેનીયોએ જેવી રીતે જગત્નો કર્તા ઈશ્વર મન્યો છે, તે દેખાડીએ છીએ. જગત્નું મૂળ ઉપાદાન કારણ ઈશ્વર છે. એક ઈશ્વર અને બીજી સામગ્રી એ બે પદાર્થ અનાદિ છે. પૃથ્વી, જળ, અગ્નિ, અને વાયુ, આ ચારના પરમાણુ, આકાશ, કાળ, દિશા, આત્મા અને મન. આ નવ વસ્તુ નિત્ય ॥ અને સમાદિ છે. કોઈની પણ બનાવેલી નથી. તે જગત્ કર્તા નીચે મુજબ સિદ્ધ દરે છે.

ઉપજાતિ છંદ.

कर्तास्ति कश्चिज्जगतः सर्वकः स सर्वगः स स्ववशः स नित्यः ।

इमा कुर्वेवाकविदम्बनाः स्युः तेषां न येषामनुशासकस्त्वम् ॥

અર્થ—આ જગત્ પ્રત્યક્ષાદિ પ્રમાણોથી દેખાય છે. આ ચરાચર જગત્નો રચનાર કોઈ પણ પુરુષવિશેષ છે. પૃથ્વી, પર્વત, અને સમુદ્ર કાંઈ ૩૫ દોષોથી તેનું કારણ કાંઈ પણ હોવું જોઈએ. કારણ કે જે જે કાર્ય છે તે તે કારણ વિના ઉત્પન્ન થઈ શક્યાં નથી. જેમકે ષટ્, ષટ્, દંડ, આમ-

ગાડી તેમ આ જમત્ કાર્ય દેખાય છે, માટે તેનો કારણમૂલ ઈશ્વર અવશ્ય માનવો જોઈએ.

૨. વળી ઈશ્વર જે તે એક છે. જો ઘણા પ્રજા હોય તો એક કાર્ય કરવામાં સરંની જુદી જુદી પુદ્ધિ થઈ જાય, ત્યારે કાર્ય ઉત્પન્ન થઈ શકે નહિ. માટે એક ઈશ્વર માનવો જોઈએ. તેથી કોઈ ઈશ્વર પોતાની ઇચ્છાથી આર પમવાળાં મનુષ્ય બનાવે, બીજો ઈશ્વર છ પગવાળાં મનુષ્ય બનાવે, ત્રીજો આઠ પમવાળાં મનુષ્ય બનાવે. વળી કોઈ આંખના ઠેકાણે કાન બનાવે, વળી કોઈ કાનના ઠેકાણે આંખ બનાવે, તો એક સરખાં મનુષ્ય બની શકે નહીં. માટે એકજ ઈશ્વર હોવો જોઈએ.

૩. ઈશ્વર સર્વવ્યાપી છે. જો સર્વવ્યાપી ન હોય તો તથા જુવનને ઘસાલાવચ્છેદને એકી વખતે યી રીતે બનાવી શકે ? એક કાળમાં સર્વને બનાવી શકે નહિ. જેમ કુંભાર જે ઠેકાણે હોય છે તે ઠેકાણે કુંબ બનાવી શકે છે. પરંતુ દેશાવરમાં કુંબ બનાવી શકતો નથી.

૪. તથા ઈશ્વર સર્વેષ્ઠ છે. સર્વેષ્ઠ ન હોય તો સર્વ કાર્યોનું ઉપાદાન કારણ જણી શકે નહિ અને ઉપાદાન કારણ જો ન જણી શકે તો આ વિચિત્ર પ્રકારનું જમત્ યી રીતે બનાવી શકે ?

૫. ઈશ્વર પોતાને વશ છે. પોતાની ઇચ્છાથી સર્વને સુખ દુઃખ આપે છે. ઈશ્વર વિના સર્વને સુખ દુઃખ આપવા કોઈ સમર્થ નથી અને જો ઈશ્વરને પરત્રેત્ર માનીએ તો મુખ્ય કર્તા ઈશ્વર ન રહે.

૬. ઈશ્વર નિત્ય છે. જો અનિત્ય હોય તો તેને એટલે ઈશ્વરને બનાવવાવાળો બીજો ઈશ્વર માનવો જોઈએ. વળી તેને બનાવનાર બીજો એમ માનતાં અનવરુદ્ધ દુષણ આવે, માટે ઈશ્વર નિત્ય હોવો જોઈએ.

જૈની તરફથી ઉત્તર પક્ષઃ મગન્ કર્ત્ત્વવાદ સ્વંદન.

જૈન—પ્રથમ અનુમાન તમેએ કયું તે જોઈું છે. આ અનુમાનથી વ્યાપ્તિ ગ્રહણ થતું નથી. વળી તમે કહો કે ઈશ્વર જમત્ કર્તા સરીરવાળો છે કે સરીરરહિત છે ? વળી તમે કહો કે અગારી પેટે સરીરવાળો છે કે પિશાચાદિની પેટે અદૃશ્ય સરીરી છે ? પ્રથમ પક્ષ માનશે તો પ્રત્યક્ષ બાધ આવે છે. બીજો પક્ષ માનશે તો ઈશ્વર દેખાતો નથી, તે ઈશ્વરના માદાત્મ્યથી કે અગારા કમનદીત્વથી ? હવે પ્રથમ પક્ષ માનશે કે ઈશ્વરના માદાત્મ્યથી ઈશ્વર દેખાતો નથી તો તેમાં કોઈ પણ પ્રમાણ નથી. બીજા પક્ષમાં સંદેહની નિવૃત્તિ નહિ થાય. કેમકે ઈશ્વર છે કે નહિ એવો સંશય રચ્યા કરશે. વળી

ઈશ્વરને શરીરરહિત માનશો તો કોઈ પણ કર્મ કરવાને સમર્થ નહિ થાય જેમ આકાશ અશરીરી હોવાને લીધે તેનાથી જેમ કોઈ પણ કાર્ય થઈ નથી તેમ ઈશ્વરથી પણ થવાનું નથી. આકાશ નિત્ય, વ્યાપક અને અચિત્ત ॥ તો તે અકર્ત્તા છે, તેમ ઈશ્વર પણ અકર્ત્તા છે. વળી તમે ઈશ્વરને એ માને છે તે પણ ખોટું છે. એક મધપૂડો બનાવવામાં સર્વ માખીઓ એ મળે થઈ મધપૂડો બનાવે છે તો ઈશ્વર પરમાત્મા, નિર્વિકાર, નિરુપાધિક, જ્યોતિસ્વરૂપોનો કેમ એકમત નહિ થાય ? સર્વ પરમાત્માઓનો એક મત થવામ કોઈ પણ બાધ દેખાતો નથી. કારણ કે સર્વ સર્વજ છે. શું તમે ઈશ્વરો કીડા કીડી કરતાં પણ અચાની ધારો છો કે જેથી તેમનો એક મત થતો નથી ?

પૂર્વ પક્ષ—બધી માખીઓ ભેગી થઈ એક મધપૂડો બનાવે છે પણ ઈશ્વરના વ્યાપારથી મધપૂડો બને છે.

ઉત્તર પક્ષ—ત્યારે તો ખાતું, પીતું, ચોરી, પરબીગમન કરવું, જી. બોલવું, અને હિંસા કરવી, હત્યાદિક મર્વ કામ ઈશ્વરના વ્યાપારથી બને ? એમ માનવું જોઈએ અને સર્વ જીવ અકર્તા સિદ્ધ થશે ત્યારે પુણ્ય પાપ કળ કોને થવાનું ?

પૂર્વ પક્ષ—કુંભાર, લુહાર અને ચોર હત્યાદિ સર્વ સ્વતંત્રતાથી (સ્વાધિનતાથી) પોતપોતાનું કાર્ય કરે છે.

ઉત્તર પક્ષ—ત્યારે ગિચારી માખીઓએ શું અપરબ કર્યો કે તે સ્વાધીનપણું કહેતા નથી ? વળી અનંત ઈશ્વર માનવામાં આવે તો એ જમલ બનાવવામાં વિવાદ થઈ જાય, તો તે વિવાદને કાણ દૂર કરે ? વળ એક ઈશ્વરને દેખી બીજે ઈશ્વર અદેખાઈ કરે કે તું મારા તુલ્ય કેમ છે આ તમારું માનવું પણ અચાન છે. કેમકે ઈશ્વર કે સિદ્ધ બુદ્ધ પરમાત્માએ સર્વ સર્વજ છે. તો સર્વજનું જ્ઞાન એક સરખું થયું અને તેથી એક સરખું જ્ઞાન થયું જોઈએ. વળી ઈશ્વરો (પરમાત્માઓ) પવિત્ર છે. અદેખાઈ કો રહિત છે, તેથી તેમને ક્ષણ સંભવતા નથી. જે ક્ષણે કરે તેનામાં ઈશ્વરપદ દોષ નહિ. માટે ઈશ્વર અનંત માનવામાં કોઈ પણ પ્રકારનું દૂષણ નથી સર્વ જીવો કર્મચકી રહિત થાય છે, ત્યારે પરમાત્મપદ પામે છે અને અકિં થાય છે. પાછા અહીં આવતા નથી. માટે પરમાત્માઓ કે જે અકિં છે તેને જમલ બનાવવાનું કોઈ પણ કારણ નથી.

૩. તમે એ કહ્યું કે ઈશ્વર સર્વવ્યાપક ॥ તે પણ યુક્તિયુક્ત નથી અમે પૂછીએ છીએ કે જ્યાર સર્વવ્યાપક જ્ઞાનથી છે કે શરીરથી છે ? બે શરીરથી સર્વવ્યાપક ઈશ્વર માનશો તો સર્વ જગ્યાએ ઈશ્વરનું શરી

જોઈએ અને જીવો કદાપિ કાળે મરવા નહીં જોઈએ. પણ જીવો મૃત્યુ પામે છે માટે હંધરને અનિવ્યાપસિ દુષણ લાગુ પડેલી. ક્ષાંત. જેમકે-જો લાલ તનુ દોષ તો તેનું જનેનું વચ્ચે પણ કાલ થતું જોઈએ. જો કાળા તનુ દોષ તો તેનો જનેનો પદ પણ કાળો થાય છે. તેથી રીને હંધર જો નિત્ય દોષ તો જન્મનું પણ નિત્ય દોષનું જોઈએ એ દુષણ આવે છે; અને જો હંધરને અનિત્ય માન્યો તો અનિત્ય હંધર કાંઈપે થયો તો તેનો જન્મવતાર પણ ખીજો હંધર એમ અનવસ્થા દૂષણનો વચ્ચે પ્રદાર તમારા મનમાં ઉપર પડે છે, એમ હોય પણ ખોટા હોય છે. પ્રીતિ, મુમક્ષમાન, વરી ખીલ્ય ભોડો પણ જન્મનું કાળો મિદ્ધ કરવાને જોઈથી પુષ્પિઓ હોય છે તેથી આપણના દુષ્ણની પેટ ખોલી હોય છે. માટે જીવને જન્મવતાર કાંઈ નથી એમ મનનું તે મત્ત છે. જેમ ખાખમા રજ અને કનક અનાદિ કાળથી મંત્રેષુ પુત્ર છે, તેમ આત્મા અને કર્મને અનાદિકાળનો મત્ત છે, આત્મા અને કર્મનો સંયોગ મત્ત છે. સંયોગ સંપન્ન અનિત્ય છે માટે કાંઈ કાળે તે જો વરતુઓ એક એકથી જુદો થઈ શકે છે. આત્મા કર્મથી જુદો થઈ શકે શરમાત્મકા (મદા પદ) પામે છે અને પછી તેને જન્મ મરણ કરતાં પડતાં નથી અને યજું અહીં આવતું પાતું નથી. જો કર્મ નહિ થાયો તો કાંઈ રાત, કાંઈ રૂઠ, કાંઈ સુખી, અને કાંઈ દુઃખી રેખાવ છે તેનું યં કારણ તે કર્મવિના ખીજું કહેવાનું નથી. જો કર્મ નહિ થાયો તો સર્વ જીવ એક સરખા દોષ જોઈએ. મરણાદોષ તો સર્વ સુખીજ દોષા જોઈએ. વગર તમે કહેજો કે આ દુનિયાને હંધર પેટા કરી તે ૧૧ વાતથી પણ ખીજી કરી નથી. તે નહીં પ્રશ્ન:-

૧. આ દુનિયા કલ્પન થવાનું કારણ શું છે ?
૨. દુનિયા કલ્પન કરનાર કણ છે કે આત્મા છે ?
૩. દુનિયા કલ્પન કરનાર હંધર નિત્ય છે કે અનિત્ય છે ?
૪. દુનિયા કલ્પન કરનાર હંધર મંદ છે કે અમંદ ?
૫. દુનિયા કલ્પન કરનાર હંધર પ્રત્યક્ષ રેખાએ નથી તેનું યં કારણ ?
૬. દુનિયા કલ્પન કરનાર હંધર કયે કોઈને રહે છે ?
૭. આ દુનિયાને હંધરે કિતને જન્મથી કે અતીત ?
૮. આ દુનિયા કલ્પન થઈ પડેલાં જીવો કયે કોઈને દત્તા ?
૯. આ દુનિયાને જીવો કયે કયે પડેલાં, પાંચાં, અનુપાં, બીંડો,

અને કાંઈ જન્મવતારે એવજુદ જુદા આપણના રેખાવ છે પણ એ મરણ રેખાવ નહીં તેનું શું કારણ ?

૧૦. આ દુનિયાને ઈશ્વરે એકાલાવચ્છેદેન ઉત્પન્ન કરી કે કેમ ?

૧૧. દુનિયા જનાવનાર ઈશ્વર દયાળુ છે કે કેમ ?

વસુવહેલો—દુનિયા ઉત્પન્ન કરવાનું કારણ શું છે ? તેના જ્ઞાનમા તમે કહેશો કે-ઈશ્વરે સર્વ જીવોને સુખી કરવા દુનિયા ઉત્પન્ન કરી તે પણ તમારાથી કહેવાયો નહિ, કારણકે પહેલાં ત્યારે શું જીવો દુઃખી હતા ? જ્યારે દુઃખી હતા ત્યારે તે દુઃખ નેખને ક્યાંથી વગખું ? અને તે દુઃખ વગમવાનું શું કારણ તે કહેવું બેઠબે. તો તે કંઈ વિના બીજું કંઈ કહેવાયો નહિ, અને જ્યારે કંઈ માનશે ત્યારે કંઈ પણ જીવની સાથે દુનિયા ઉત્પન્ન કર્યા પહેલાંનું દુઃખ તેથી કંઈ જીવની સમન છે એમ નહીં કહ્યું. અને દુનિયા પહેલાં જીવ અને કંઈ બે વસ્તુઓ સિદ્ધ હરી. ત્યારે બીજું શું ઈશ્વરે જનાવ્યું તે દેખાતું નથી. વગ જ્યારે જીવની સાથે કંઈ છે ત્યારે તેમાં પહેલું કંઈ કે જીવ તેણે પ્રથમ ઉત્પન્ન કર્યો, ત્યારે પહેલો જીવ વા કંઈ એખાંનું કોઈ પણ કહી શકાયો નહિ. અથવા જન્મે સાથે છે એખમ કહી શકાયો. જેમ સૂરે અને સૂર્યે પ્રકાશ, જેમ દુકી અને દુકીનું બચ્ચું, જેમ યુગિ અને દિવસ, જેમ બીજ અને વસુ, તેમાં પહેલું કોણ છે તે જેમ કહી શકાતું નથી તેમ પહેલું કંઈ વા જીવ કહી શકાય નહિ. જીવ અને કંઈ પણ કાગથી સંધોગી છે. ને કાગની આદિ પણ મગી શકવાની નથી, માટે અનાદિ કાગથી જીવ અને કંઈનો સંધોગ છે એમ સિદ્ધ થયું. ત્યારે કંઈના સંધોમથી જીવ દુઃખી થાય છે માટે કંઈ પણ એક પાર્ય છે તે સિદ્ધ કહ્યું. કંઈ જુદા જુદા પ્રકારનાં સુખ દુઃખો કરે છે માટે જીવ અને કંઈ બે અજીવ રૂપે છે તે, એમ જીવતત્ત્વ અને અજીવતત્ત્વ બે વસ્તુઓ અનાદિ કાગથી સિદ્ધ હરી. વગ ઈશ્વરને દયા આવી તેથી દુનિયાની (સૃષ્ટિની) ઉત્પત્તિ કરી, શોકોને સુખી કરવા એરી ક્ષ્મ્ધ થઈ તે પણ ક્ષ્મ્ધ ખોટીજ છે. કારણ કે ઈશ્વરમાં બે રક્તિ હોત તો દુનિયા ઉત્પન્ન કર્યા વિના દુઃખનો નાશ કરી શકત. જેને આખી દુનિયા ઉત્પન્ન કરવાની રક્તિ હતી તેને દુનિયા ઉત્પન્ન કર્યા વિના દુઃખ કાપવાની રક્તિ નહોતી કે શું ? બે રક્તિ રક્તિ નહોતી એમ કહેશો તો દુનિયા પણ તેનાથી ઉત્પન્ન થઈ તે વાન ખોટી છે અને તેનાથી જીવોનાં દુઃખ દૂર થવાનાં નથી તો તેનો આ પ્રયાસ લેવો અજ્ઞાન મુખ કહ્યો. વગ દુઃખ છે તે રૂપી છે કે અરૂપી ? નિત્ય છે કે અનિત્ય છે ? સ્વતંત્ર છે કે પરતંત્ર છે ? આ જગતમાં દુઃખ કોણે કંપન્ન કર્યું ? કહેશો કે ઈશ્વરે દુઃખ દુનીયામાં ઉત્પન્ન કર્યું, તો તેને ખાતુમ નહોતી કે જીવો નિચારા દુઃખી થશે.

આથી જાણાય ॥ કે ઈશ્વર મર્વે જ્ઞાની નથી. વળી દુઃખને ઈશ્વરે ઉત્પન્ન કર્યું નથી એમ કહેશે તો દુઃખ સ્વતંત્ર હતું. જેવો પ્રશ્ન પૂછે તેનું દુઃખ પણ સ્વતંત્ર હતું. ત્યારે દુઃખનો જનાવનાર કાંઈ કહેવાશે નહિ અને તે ઈશ્વરથી કદાપિ દૂર થશે નહિ. તો ફેર દુઃખ હતાં ઈશ્વર છે એમ કહેવું તે એક જુહું બોલું હતું. ઈશ્વર સર્વના દુઃખ હરણ કરે છે એમાં કંઈ પ્રત્યક્ષ પ્રમાણ દેખાતું નથી. કારણ કે દુઃખોને જો ઈશ્વર હરણ કરતો હોત તો આવા બારિક સમયમાં હજારો લોકો રોગથી, અને દુઃકાગથી દુઃખી થાય ॥ તેનું દુઃખ કેમ લેઈ શકે તો નથી ? માટે દુઃખને હરણ કરવાની શક્તિ ઈશ્વરમાં નથી એમ સિદ્ધ હતું. જો દુઃખને હરણ કરવાની શક્તિ તેનામાં નથી તો જગત્ જનાવવાની શક્તિ છે એમ સાચી કહેવાય ! તેનામાં દુનિયા ઉત્પન્ન કરવાની શક્તિ નથી એમ સિદ્ધ હતું. વળી અમો પૂછીએ છીએ કે દુનિયાને જનાવનાર ઈશ્વર છે એમાં પ્રત્યક્ષ પ્રમાણ તો ખીલકુલ ॥ નહિ અને ઇચ્છા વિના કાંઈ પણ કામ બની શકતું નથી તો ઇચ્છા ઈશ્વરને સિદ્ધ હતી. ઇચ્છા છે તો કર્મ છે એમ સિદ્ધ હતું. જે કર્મ સંહિત હોય તે પરમાત્મા-ઈશ્વર કહેવાય નહિ. એમ અનેક દૂષણો પ્રાપ્ત થાય છે. માટે ઈશ્વરને દુનિયા ઉત્પન્ન કરવાનું કંઈ કારણ નથી. ઈશ્વર કે જે સિદ્ધ પુદ્ગલ પરમાત્મા કર્મ સંહિત થયા, તેને કાંઈ પણ પ્રકારની ઇચ્છા નથી. તેણે થવાને ઉદ્દેશ કર્યો એ સત્ય વાત છે. તેમજે જેવી રીતે કર્મને દૂર કર્યા તેવી રીતે તમો કર્મને દૂર કરો. એજ તેમનો અરિદંત અવસ્થાનો ઉપદેશ હતો. સમદેહ સંહિત અરિદંત બનવાનું હતું. તેમણે કેવળજ્ઞાનથી જે તત્ત્વ કથન કરેલાં છે તે સત્ય છે. એમને જુહું બોલવાનું કાંઈ કારણ નહોતું, માટે તેમનો કથન કરેલ જોન મત મત્ય છે, એમ માનવું તે સત્ય છે. તેમ જ્ઞાનવાથી આત્મા પરમાત્મવદ્ થાય.

પદ્મ યોગી—દુનિયા (સૃષ્ટિ) ઉત્પન્ન કરનાર ઈશ્વર રૂપી છે કે અરૂપી છે ? દુનિયા ઉત્પન્ન કરનાર ઈશ્વર જો રૂપી હોય તો તે દેખાયે જોઈએ અને જો અરૂપી હોય તો તેનાથી આપણું જગત્ ઉત્પન્ન થઈ શકે કે કેમ ? જેમકે આકાશ અરૂપી છે તો કાંઈ વસ્તુને જનાવી શકતું નથી તેમ અરૂપી ઈશ્વર પણ કાંઈ વસ્તુને જનાવી શકવાનો નથી, તેથી અરૂપી પણ ઈશ્વર કહી શકાતો નથી. રૂપી હોય તો એક કાલાવચ્છેદન જનાવી શકવાને સમર્થ નથી. વળી કદાપિ રૂપી ઈશ્વરને જ્ઞાનશો અને તેજે જે દુનિયા જનાવી, તો તે દુનિયામાં રહેનારા પર્વતો, મધુદેવ, અને નદીઓ, વિગેરે દુનિયા ઉત્પન્ન કર્યા પડેલાં કયે કેશણે રચ્યાં હતાં ? ઈશ્વર દ્વારામાં કદી

તેમ કાંઈ નહિ. અર્થાત્ મરંગપણું પોતાનામાં હોય ત્યારે બીજાએ આપી શકે; એમ અનુમાન થતા મરંગપણું તેમનામાં નથી એમ સિદ્ધ થાય છે. વળી કદાચ તમે કહેશો કે તે સર્વગ દત્તા, પણ પોતાના જેવા બીજાઓને જ્ઞાન આપી કરવા નહિ, એનું તેમનું ધારણ હોય તો તેમ કરવાં તે કપરી કશી અને પોતેજ પૂજ્ય બનવું એવી અનિવાર્ય સખી બીજાઓની પામે બળિ કમરતી, એવી છલાયણો હથેર પોતાના સમાન બીજાઓને કીરી શકાયતો નથી અને તેમના જેટલું જ્ઞાન પણ મળી શકાયતું નથી. જનમકર્મણ મરંગ જે હથેર હોય તો બીજાઓને પણ મરંગ કીરી શકે છે. જેમ હથેર બમરીનો મગ કીરી મપૂર્ણ બમરીપણું પામે છે તેમ સર્વ જીવો સર્વગ થઈ શકે પણ મરંગ દેવ તો કીરી શકે. અમરંગ હોય તે કીરીને કીરી શકે? અમરંગ હથેર કહેશો તો જાનો વિધાન હોય આવશે. મારી તે પણ કીરી શકાય એમ નથી.

પરં વાંચકો—હુનિયા વલ્લભ કરનાર હથેર પ્રલય રેખાનો નથી તેનું શું કારણ? જ્ઞાનપ્રાપ્તિ કહેશો કે હુનિયા જ્ઞાનપુજા ચાલતી નથી મારે રેખાનો નથી, તો અમો કીરીએ છીએ કે હુનિયા જ્ઞાનપુજા ચાલે ત્યારે હથેર રેખાવ તેના હથેરે શું નવાઈ કીરી? જ્ઞાને જ્ઞાને અન્યાયના રસને હુનિયા અપત્તી હોય ત્યારે તેને મખખતે, પ્રલય થઈ શકે તો અદ્યમે બધું હુનિયામાં અન્યાય થાય છે તે કેમ રહે? જેમ કાંઈ ચાર યોગી કહે છે ત્યારે તેને રાજા બેઠાની મળ કીરી સિખામળ આવે તો બાહ્યમાં એવી થતી બાકી તેમ જે હુનિયાને બચાવનાર હથેર રેખાવ તે ત્યારે જે થશે નથી. ધનના તે પણ હથેરને માને અને હુનિયાના મરે જનમાં? હથેર કે જે હુનિયા બચાવે છે તેના બળ પતી જાય.

કૃત્તવચારી—કંઈરના મરે બધી પતી જામે વા નહિ પતી જામે તેટલું કંઈરને કંઈ પણ કમ્માર નથી તે જાણી તેને આરે અવચારી કી જાય છે.

કેવલ—કહે શબ્દ ત્યારે હુનિયા બચાવવું શું થયે જન હથેરે છે? હુનિયા કેવલ થામે જ ન થામે તેની હથેરને કી કમ્માર છે તે જાણે.

કૃત્તવચારી—કેવલના જા વિચારે તે ખાત્રી થઈ શકે? જા ખાત્રી નહિ. પણ કાંઈનું છે. જેને જેને અન્યાય દેવ તેમ તે કંઈ કહે. કંઈરનાં હુનિયા કેવલ કરાવે: અન્યાય છે તેની કહે છે. તેનાં વચરે કેવલ અન્યાય થઈ જાય.

પક્ષ સાતમો—આ દુનિયા ઈશ્વર દિવસે ઉત્પન્ન કરી કે રાત્રે જુએ ચંદ્ર અને સૂર્ય થઈ રાત્રિ અને દિવસ એવો બેરહાસ થઈ શકે છે. ને ચંદ્ર અને સૂર્ય ન દોન તો દિવસ અને રાત્રિ એવો બેરહાસ થઈ શકે નહિ. દરે ચંદ્ર અને સૂર્યને બનાવનાર ને પ્રભુ બનાવ તો રાત્રિ દિવસ જમત્ બનાવ્યા પહેલાં મિલ થશે નહિ. ત્યારે જમત્ દિવસે તેમ રાત્રે પણ બનાવ્યું સિદ્ધ થતું નથી ત્યારે અનુક્રમે વિચારી જોતાં આ જમત્ અનાદિ કાગતું છેજ એમ સિદ્ધ થાય છે પણ તેની આદિ નથી માટે તેનો બનાવ નાર પ્રભુ માનવો તે જૂઠું કરે છે.

પક્ષ આઠમો—આ દુનિયા ઉત્પન્ન થયા પહેલાં જીવો કયે ડેકાજે હતા ?

કર્તૃત્વવાદી—પ્રજુની પામે હતા.

જૈન—તે પોતાની પામે કયે ડેકાજે રાખતા હતા. સું પોતાના પેઠાં રાખતા અમર કોઇ પેઠીમાં રાખતા હતા. વળી આ જમત્ ઉત્પન્ન થયા પહેલાંના જીવો પવિત્ર હતા કે અપવિત્ર હતા. ને પવિત્ર હતા તો ફેર આ દુનિયા થા કારણથી બનાવી અને ને અપવિત્ર હતા તો તે થા કારણથી અપવિત્ર હતા તે બતાવતું જોઇએ. વળી અપવિત્ર એ સું છે તે જણાવતું જોઇએ. કહાપિ તમે કહેશો કે કર્મથી અપવિત્ર હતા તો તે કર્મ ક્યારે કર્યા અને દુનિયા વિના કયે ડેકાજે રહી કર્મ કયા આ ઉપરથી જણાવ છે કે પહેલાં દુનિયા હતી એમ માન્યા વિના છૂટકો થવાનો નથી. ઈશ્વર જીવોને ઉત્પન્ન કરી કરી શકતો નથી. ઈશ્વર જેમ અનાદિ કાગતો તેમ જીવો પણ અનાદિ કાગતો છે. ઈશ્વર અનાદિથી છે અને જીવો નથી તેમ માનવામાં કંઈ પ્રમાણ નથી. માટે અનાદિ કાગતો આ સંસારમાં કર્મના ચોગ્રે બંધા કરે છે. જે જીવને કર્મનો મંત્ર થઈ ચૂકે તે જીવ પરમાત્મક પામ્યો. સર્વ જીવો પરમાત્મક (ઈશ્વર) થવાને શક્તિમાન છે.

પક્ષ નવમો.

જૈન—આ દુનિયામાં કોઇ જીવો સ્ત્રીરૂપે, કોઇ પુરુષરૂપે, કોઇ વજ્ર રૂપે ઉત્પન્ન થાય છે, તેનું સું કારણ ?

કર્તૃત્વવાદી—જેવી પ્રજુની ઇચ્છા તેવા જીવોને બનાવે છે.

જૈન—મહેરજાન વિચાર તો કરો એમ કેમ હોય. ફરક વસ્તુનો સ્ત્રીકાર ત્યાગ પુરુષપૂર્વક હોયો જોઇએ. એક ઇચ્છા શબ્દ કહો, એટલે તેમાં સંપૂર્ણ સમાયું એ શી રીતે વાસ્તવિક ગણાશે. ઇચ્છાનુસાર બનાવતું ત્યારે ન્યાય અન્યાય કંઈ રહ્યોજ નહિ ને ? વારું એ તો ઠીક, પણ પુરુષ કરતાં સ્ત્રીમાં કોઇ પણ બાબતની ન્યૂનાધિકતા તમારા સમજણા કે દેખવામાં આવે છે !

અને આરે છે તો એકને કંઈક નીક અને એકને અડીક, સ્વામી સેવક
બાવપણું બધી પ્રજાએ અનાથ કયો કેમ નહિ કહેવાય? જરૂર એમજ
મણાય. હંધિરની હજી કાંઈ કામ આવતી નથી અને હોયજ યાની!
સીન કરવાં પુરુષ પ્રધાન મણાય છે. તે સર્વ કર્મનુસારે યાય છે. એવોને
શીરપે કે પુરુષપે ઉત્પન્ન કરનાર હંધર મિલ્લ થયો નથી. વળી અમો
પૂજીએ હીએ કે હંધિરની હજી સારી છે કે ખોટી છે? જો હંધિરની
હજી સારી હોય તો મરંને સારા જનાવવા જોઈએ પણ તેમ નથી અને
બીજા પક્ષને જો માનવામાં આવે તો હંધરજ કહેવાય નહિ ખારે આ
દુનિયામાં કાંઈ એવો તીરપે, કાંઈ પશુરપે, કાંઈ મનુષ્યરપે યાય છે તેવું
કારણ કંઈ છે. જેવાં જેવાં કર્મ કરે તેવાં તેવાં શરીર પારણ કરે, એમાં
કર્મની મુખ્યતા છે. કષ્ટ થઈ કરે તો સીનો અવતાર પામે. સરગતા
પારણ કરે, દયા શબ્દે તો મનુષ્ય જન્મ પામે. કર્મથી જીવ શીરપે યાય
છે, અને કર્મથી જીવ પુરુષરપે યાય છે એમ બ્યારે સિદ્ધ વાત થતી ત્યારે
હંધર શીપુરુષરપે જનાવે છે એમ કહેવું તે અગ્ગત છે

પક્ષવદામો—આ દુનિયાને હંધરે એક કાલ્યાણકેદેન ઉત્પન્ન કરી કે
કેમ? એક કાલ્યાણકેદેન હંધર દુનિયાં ઉત્પન્ન કરી શકે નહિ હંધર
નિરાકાર, બ્યોતિ સ્વરૂપ છે. અનતગ્ગતમય તે અનનમુખમય છે, અજર
મમર પદ બેઠા છે; કર્મ રહિત છે. તેમને આ મમારની ઉપાધિમાં
પડવું એ કદાપિ કાંઈ સંભવે નહિ. જેમ આકાશ નિરાકાર છે તો તે કાંઈ
વસ્તુને ઉત્પન્ન કરી શકતું નથી તેમ નિરાકાર હંધર પણ કાંઈ વસ્તુને
જનાવી શકતો નથી. આકાશ પણ અનાદિ કાગતું છે. મારી પાથર વિગેરે
જે આંખે કરી દેખાય છે તે સર્વ પ્રદમલ છે તો પ્રદમલદ્રવ્ય પણ અનાદિ
કાગતું છે. કાંઈ કોઈને જનાવી શકતું નથી. જીવ તત્ત્વમાં જન્યુવાનો યુજી
રહ્યો છે. અજીવ તત્ત્વમાં જડતા યુજી છે એમ માનવું તેમાં આત્માનું
કલ્યાણ છે.

પક્ષ મર્ગોમારમો—દુનિયાને ઉત્પન્ન કરનાર હંધર દયાળુ છે કે કેમ?
કર્તૃત્વવાદી—વાહ વાહ! હંધરના જેવો દયાળુ બીજો ન હોય તો આટલું
જીન—બ્યારે હંધરના સરખો દયાળુ બીજો ન હોય તો આટલું
જીન દુનિયામાં કેમ રહે તે કું કું કું. મોટા મોટા પ્લેમ તથા મરડીયા
જ, દુષ્કાગતું પડવું તેથી હજારો એવો અત્યંત દુઃખ પામે છે ત્યારે જો
હંધરનામાં દોલ તો કેમ આટલું જાણું દુઃખ પ્રાણીઓને પડવા દે!
હંધર દયાળુ રોન તો સર્વ પ્રાણીઓને મુખી જનાવવા જોઈએ

પણ કોઈ રાજ, કોઈ રંક રૂપે દેખાય છે. માટે ઈશ્વરને જગત્ જનાવનાર માનવામાં આવે તો તે ઈશ્વર દયાળુ કહી શકાય નહિ.

કર્તૃત્વવાદી—જીવોએ જેવાં જેવાં કૃત્ય કર્યા હોય તે પ્રમાણે સુખ દુઃખ આપે છે માટે ઈશ્વર દયાળુ કેમ નહિ કહેવાય ?

જૈન—મહેરબાન વિચાર તો કરો, જ્યારે જીવો કર્મવડે સુખી દુઃખી થાય છે ત્યારે ઈશ્વર સુખી દુઃખી કરે છે એમ કહી શકાય નહિ. શું કર્મ ઈશ્વરના તાબામાં છે કે સ્વતંત્ર છે. જો કર્મ ઈશ્વરના તાબામાં હોય તો સંવેને સુખી કરવા જોઈએ પણ તેમ નથી. માટે કર્મ ઈશ્વરના તાબામાં નથી. પોતે સ્વતંત્ર છે. જેવાં જેવાં કર્મ કર્યા હોય તે તે પ્રમાણે સુખી દુઃખી થવાય છે. ઈશ્વર મોટો દયાળુ છે અને ઈશ્વરની દયા ઈશ્વરની પાસે રહેવાની. તેનાથી જીવોને કરોડ કાયરો થવાનો નહિ અને ઈશ્વરની દયા આકાશના કુલની પેઠે કોઈના કામમાં આવવાની નહિ.

ઉપર પ્રમાણે અગીઆર પક્ષથી પણ ઈશ્વર જમત્કર્તા સિદ્ધ થતો નથી. માટે ઈશ્વર જમત્કર્તા નથી એમ સિદ્ધ દર્જુ. ઈશ્વર એક નથી પણ અનેક છે તેનું સત્ય સ્વરૂપ જૈનશાસ્ત્રમાં છે. જેને મુક્તિ માર્ગ પામવાની ઇચ્છા હોય તેણે જૈનશાસ્ત્ર ગુરુગમથી સાંભળવાં. સર્વેય ઈશ્વર જૈનતત્ત્વ સત્ય છે અને તીર્થંકર જગવાનના કલા પ્રમાણે આશ્વવાથી મોક્ષ મળશે એમ માનવું તેથી આત્મદિત છે.

શાન્ત દશાથી દુનિયાનું અને પોતાનું મલું કરી શકાય છે.

મનુષ્યો શાન્ત દશાથી પોતાના આત્માની ઉન્નતિ કરી શકે છે અને દુનિયાની ઉન્નતિ પણ કરી શકે છે. દરેક જાગૃતોનો વિચાર કરનારે પ્રથમ પોતાના મનને શાન્ત કરવું જોઈએ. જેનું મન કોઈથી ધમધમાવમાન રહે છે તે મનુષ્ય કોઈ પણ શુભ વિચારના અન્તિમ ઉદ્દેશનો પાર પામી શકતો નથી. જોના મનમાં કોઈ એકદમ ક્ષુબ્ધ જાગૃતોથી ઘડી ઘડીમાં ઉત્પન્ન થાય છે અને મગજનું કેન્દ્રલું રહેતું નથી તે મનુષ્યના મનમાં ચિરેકપૂર્વેક શુભ વિચારો કરવાની શક્તિ પ્રગટતી નથી. કોઈથી મનની મલીનતા યથા જલ છે અને મલીન મનમાં શુભ વિચારો પ્રગટી શકે નહીં. જે મનુષ્યો દિસક પ્રાણીઓની પેઠે વનજાનમાં નથી આવે છે અને મનમાં ન કરવાના વિચારો કરે છે, વાળીથી ન મોક્ષવાનું બોલે છે તે મનુષ્યો બહે ધર્મની માધના કરના દેવ નેપણ તેઓ કોઈકાંઈના વચ વચ નીચ માર્ગમાં ગમન કરે છે.

ને છે તેઓજ પોતાનું અને દુનિયાનું બધું કરવા સમર્થ થાય છે. જેઓના મનમાં માન, માયા અને લોભની વાસના હોય ॥ તેઓ પણ મનને અત્યંત અંત કરવા સમર્થ થતા નથી. માની પુરષો રાવણની અને દુર્યોધનની જે જગતમાં અચાંતિ ફેલાવે છે, કપટી પુરષો અનેક પ્રકારના પ્રયોગોથી દુનિયામાં અચાંતિ ફેલાવે છે. લોભથી સર્વ પ્રકારનાં પાપકૃત્ય થઈ શકે છે. લોભના સમાન અન્ય કોઈ દોષ નથી, લોભી મનુષ્યોનાં હૃદય સદા અચાંત રહે છે. લોભીઓ અસાગ વિચારો કરાવે છે અને જગતની શાન્તિનો ભંગ કરે છે. તેઓ કુદરતનો નિયમ તોડીને અન્ય મનુષ્યોની આશુવિદ્યા ગેરેનો નાશ કરે છે તેથી તેઓ મનુષ્યવર્ગને લાભ આપી શકતા નથી. જેઓના મનમાં અને વાણીમાં નિઃસારપ વિધાનો વાસ સદાકાળ રહે છે તેઓ પણ પોતાના મનની શાન્તિને જાગવી શકતા નથી અને દુનિયાના મનુષ્યોને પણ અચાંત બનાવે છે, અને જેઓ ધર્માધપણથી અત્રાહીન રહ્યાહતી પેઠે અન્ય ધર્મવાળાઓને ખારી નાખવા પ્રયત્ન કરે છે અને તેઓનું નિર્કંડન કરવા પ્રયત્ન કરે છે તેઓ પણ શાન્ત દશને પારણ કરી શકતા નથી અને અન્યોને પણ સ્વધર્મની શાન્ત દશ અર્પી શકતા નથી. જેઓ વિચાર કર્યા વિના કોઈ પણ ક્ષેત્રની બાબતમાં કુદી પડે છે તેઓ પણ શાન્ત દશના અધિકારી બની શકતા નથી. જેઓ વૈરને હૃદયમાં પારણ કરીને પોતાના સગાઓનું યુર કરવા દિસા વગેરેના અશુભ વિચારો કરે છે તેઓ પણ હૃદયમાં શાન્ત દશ પારણ કરી શકતા નથી અને વૈરની ભાવનાથી પોને સદાકાળ અચાંત રહે છે. અનેક મનુષ્યોને અચાંત માર્ગમાં તેઓ પાડે છે. કેટલાક નોડોડના વિચારોથી ધર્મની, ભતિની અને દેહની ભતિ ઇચ્છે છે તેઓ કુમનિના યોગે અસાગ વિચારો કરી અચાંત રહે છે અને તેઓ જગતની શાન્તિ તથા ઉત્થાનને સાધી શકતા નથી. અચાંત સાધી કોઈ પણ મનુષ્ય પોતાના ધર્મની ઉત્થાન કરવા સમર્થ થને નથી. પારાખારી, માગમાગા કરીને કોઈ મનુષ્ય પોતાના ધર્મનો પાયો મજબુત જગતમાં નાખી શકે નથી. શ્રીમદાવીરપ્રણુ ક્ષાણિકભાવે શાન્ત હતા તેથી મજે જૈનધર્મનો જગતમાં મજબુત પાયો નાખ્યો અને તેથી જૈનધર્મ જગતની અચાંતિને દૂર છે અને મર્વ મનુષ્યોના હૃદયમાં શાંતિ રચાવી શકે છે. શાન્તિના વાહન સંખ્યની જેવી જાદોજાદાવી પ્રવર્તી શકે છે તે પ્રમાણે અચાંતિધારક વ્યવિધોથી કંઈ પણ બની શકતું નથી. મગજની શાન્તિ જાગવીને વ્યાપાર આદિ કરનારાઓ જેવો પોતાના કાર્યમાં લાભ મેળવી શકે છે તેવા પ્રકારનો લાભ અચાંત મનુષ્યો પ્રાપ્ત કરી શકતા નથી. કોઈ

- ધર્મની પ્રતિમા તો હરેક ધર્મવાદીઓ કરે છે અને પ્રત્યેક ધર્મશાસ્ત્રી પોતાના પોતાના ધર્મને મન્ય કરે છે પણ મન્યને અપેક્ષાએ સમજાવિત પ્રત્યેક ધર્મવાદીઓ ભૂલ કરે છે. જૈન ધર્મશાસ્ત્ર અપેક્ષાએ માં વચ્ચેના ધર્મને મદબુ કરે છે માટે મંદા મંદા જૈનશાસ્ત્ર માં ધર્મે ના મન્યતાને મદબુ કરે છે તેથી તે મદાનુ ધર્મ કરેલા છે.
૩. કાન્તા ધર્મની નિન્દા કરત આરથી પોતાના ધર્મને કલ્પ થતો તથા અન્ય ધર્મે પગલાસાઓ ઉપર દેવ ન પ્રગટતો જોવાયે. હિન્દુ કાળા કાળ પ્રગટતો જાય છે જૈનધર્મની વખતે કરી દેવા તો જૈન ધર્મન તત્ત્વોનો પ્રમાણ કરે જૈનધર્મનો જમતને મમળતો અને માં પ્રત્યેક મુદ્દાઓ ધર્મનુ સ્વરૂપ મમળતો પણ કાન્તા ઉપર દેવ કરી તથા અન્ય ધર્મે પાગલાશાના કાન્તાને તમે પણ માં વખત દલા પણ તેઓ જાણે ન વિતાવતા અન્યોનું બધુ કરવા પ્રયત્ન કરે.
૪. આખી દુનિયાના કાલ ધર્મે વિશેષ દેવાય અને તે કાળી તો તેન દલગમ, કરેડુ પડેલો કે જોન. માં મન્ય, દલા અને મુદ્દાઓ હોતેલો જમતના કાલો વિદ્યાર્થી તથા ધર્મને કાલો લાવ છે અને મુદ્દા વિદ્યાર્થી ધર્મના કાલો લાવે લાવે છે.
૫. માંવચ્ચે તથા જમતના માં ધર્મે ના ન-લા વિદ્યાર્થી અને પડખા કાન્તાના માં જે પડખા, માં માં અમે અન્ય રજુ દેવા તેઓ કાલો કરે. મમજાની માં અન્ય ધર્મ દલા લાવ છે મમ અને કુવત્રી કાળો તથા, અન્યધર્મનુ કલ્પ અમજા કરાનું નથી.
- અન્ય માં જમતના માં માં જે દુનિયાની, અન્ય કરે. અન્ય નિદિ અં અન્ય લાવ માં, પડખાની, દલિત લાવ કરે.
૬. અન્ય માં જમતના માં જમતના માં અન્યધર્મના આંતરે તે અન્યધર્મના આંતરે અન્યધર્મના આંતરે લાવ થતો, અન્યધર્મના જૈન ધર્મે જમતના માં અન્યધર્મના દલા લાવ અન્યધર્મના આંતરે કરે. જૈન ધર્મનુ લાવ માં અન્યધર્મના આંતરે અન્યધર્મના આંતરે કરે. જૈન ધર્મનુ લાવ માં અન્યધર્મના આંતરે અન્યધર્મના આંતરે કરે. જૈન ધર્મનુ લાવ માં અન્યધર્મના આંતરે અન્યધર્મના આંતરે કરે.
૭. અન્ય માં જમતના માં જમતના માં અન્યધર્મના આંતરે તે અન્યધર્મના આંતરે અન્યધર્મના આંતરે લાવ થતો, અન્યધર્મના જૈન ધર્મે જમતના માં અન્યધર્મના દલા લાવ અન્યધર્મના આંતરે કરે. જૈન ધર્મનુ લાવ માં અન્યધર્મના આંતરે અન્યધર્મના આંતરે કરે. જૈન ધર્મનુ લાવ માં અન્યધર્મના આંતરે અન્યધર્મના આંતરે કરે.
૮. અન્ય માં જમતના માં જમતના માં અન્યધર્મના આંતરે તે અન્યધર્મના આંતરે અન્યધર્મના આંતરે લાવ થતો, અન્યધર્મના જૈન ધર્મે જમતના માં અન્યધર્મના દલા લાવ અન્યધર્મના આંતરે કરે. જૈન ધર્મનુ લાવ માં અન્યધર્મના આંતરે અન્યધર્મના આંતરે કરે.

સકાતું નથી. દરેક જાતનો વિચાર કરો. પોતાની અકલ્પ ધરાજે મૂકીને અન્યની અકલ્પના દોરાવા ચાલીને પણ સમાન ન બનો. તમારી અકલ્પ કોઈ પણ પ્રકારે કોઈ વસ્તુનો નિશ્ચય કરવા સમર્થ ન થાય ત્યારે તમે યાત્રી ગીતાયેના વચન પર વિશ્વાસ રાખો પણ સામાન્ય અકલ્પરાજા કંઈ કહે તે ઉપર એકદમ અભિપ્રાય બાંધેલો નહિ. કોઈ પણ જાતનો અભિપ્રાય બાંધતાં પડેલાં ચારે બાજુએથી તપાસ કરેલો. મુત્ત સંભાવેલો. ધીરજ રાખેલો પણ એકદમ મનમાં આરે તે પ્રમાણે કરી દેલો નહિ. પરીક્ષાપૂર્વક તત્ત્વને મદલ કરેલો.

૧૪. કોઈ પણ મનુષ્ય મનથી અભિપ્રાય બાંધતાં પૂર્વે પૂર્ણ વિચાર કરેલો. અપુરાને કોઈ પણ જાતનો અભિપ્રાય આપવાને દહ નથી. અપુરાને પરીક્ષાનો દહ નથી. અપુરાની દષ્ટિ અપુરી હોય છે તેથી તે કોઈ પણ જાતનું પૂર્ણ સ્વરૂપ વિશેષી સકતો નથી. અપુરાની પણ પરીક્ષા કરતી તે પણ વિચારવા યોગ્ય છે.

૧૫. દબરો મૂર્ખ, કમેળી અને અવિનયી સિપ્પો કરતાં યાત્રી સદ્ગુણી અને વિનયી એક સિપ્પા મારો. સિપ્પના ધર્મ મમજ્યા વિના સિપ્પ થવાનો અધિકાર નથી. સિપ્પનો ધર્મ મમજ્યા વિના સિપ્પ થવું તે એક મુન્દો છે. ગુરનો ધર્મ મમજ્યા વિના ગુર થવું તે પણ એક મુન્દો છે.

૧૬. કોઈ પણ જાતી યોગ્ય લેતાં પડેલાં તેના ગુણો પ્રાપ્ત કરવા જોઈએ જાતીને પ્રાપ્ત કરીને મકાશદો નહિ કિન્તુ સ્વપરતી કમનિ કરવામાં પ્રાપ્તિ કરે. કપ્યાંએ અવતનિનું મૂળ છે. જે મનુષ્ય અન્યને બાકમાં પાડવા પ્રયત્નો રચે છે તે પોતાને લાયક મકાજ અને ધોરને બનાવે છે.

૧૭. પોતાની નિન્દા અને સુનિ તરફ જોરા બનશે. તમારું સ્વર્ગ તમામ આત્મામાં છે અને તરક પણ તમામ આત્મામાં છે મનશ્ચ કૈ તમારો આત્મા ઉચ્ચ થશે તો સ્વર્ગમાં જશે અને તમારો આત્મા નીચે જશે તો તરકમાં જશે.

૧૮. લડખીમણેને લડખીયા બન મળતું નથી પણ લડખીયા તમારો જન મને છે. કોઈ પણ સ્થાનના લડખી ચાપડાં વિના અવચ વાપરેલો એવું જનના વિનય લડખીમણેને કોઈ માન આપતું નથી. જો લડખી તમામ આત્મામાં છે અને જુદી લડખી તમારી આત્મા આત્મા છે. જુદી લડખીના કામ જનના મટે મનુષ્યજન નથી પણ જરી લડખી સ્વર્ગમાં જનના મટે મનુષ્યજન છે.

- જે વ્યય કરતો નથી તે મનુષ્ય અને સર્વમાં ફેર શો? લક્ષ્મીથી મોટાઇ મળતી નથી પણ લક્ષ્મીનું દાન કરવાથી મોટાઇ મળે છે.
૪૩. ગૃહસ્થ મનુષ્યોના કલ્યાણ માટે શ્રી વીર પ્રભુએ પરિચ્છેદ પરિભાણ મત ઉપદેશ્યું છે.
૪૪. કંતુસ ધનવન્તો અને રક્ષસોમાં ધણુભાગે થોડો ફેર પડે છે. લક્ષ્મીના દાસ થવા માટે મનુષ્યજન્મ નથી. લક્ષ્મીને દાસી બનાવીને લક્ષ્મીનો સદુપયોગ કરવો જોઇએ.
૪૫. લક્ષ્મીનો મદ દારના ધેન કરતાં વધિક છે. કારણ કે દારની ધેન તો થોડા કાલ સુધી રહે છે અને લક્ષ્મીની ધેન તો ધણા કાળ પર્થેત રહે છે.
૪૬. લક્ષ્યાધિપતિયોની મોજશોખ વધ્ય રુણાપર ચકાવવાને યોગ્ય થએલા મનુષ્યની મોજશોખ બરોબર છે. જે ઘનથી જેટલો ઉપકાર કરાય છે તેના અનન્તમા ભાગ જેટલો પણ ઉપકાર લક્ષ્મીથી કરી શકાતો નથી.
૪૭. લક્ષ્મીવંતોની માન, પૂજા અને કીર્તિ સન્ધ્યા રમની પેડે ક્ષણિક છે. કંતુસ લક્ષ્યાધિપતિયો વેડીયાના કરતાં પણ હીન છે. લક્ષ્મીનો સદુપયોગ કરનાર મનુષ્ય ગૃહાવાસને શોભારી થકે છે. દુર્વસનોમાં લક્ષ્મીનો દુરુપયોગ કરનારાઓ જગતમાં મોટો મુન્હો કરે છે. પ્રાણીઓનું રક્ષણ કરવા જે લક્ષ્મીને વાપરતો નથી તે પુછડીયા તારાની પેડે જગતમાં ભયંકર છે.
૪૮. દાનેશ્વરી લક્ષ્યાધિપતિયો કલ્પવૃક્ષની પેડે શોભે છે. જમતના ભક્ષા માટે તેઓ લક્ષ્મીને ધારણ કરે છે-લક્ષ્મીવિના પણ પશુ પંખીઓ શુવન શુભરે છે. યાન દલાનું શુવન ઉત્તમોત્તમ હોય છે-લક્ષ્મી નથી હોતી ત્યારે મનુષ્યો લક્ષ્મી દાન કરવાના મનોરથ કરે છે પણ જ્યારે લક્ષ્મી પ્રાપ્ત થાય છે ત્યારે તેઓ વ્યુદાજ પ્રકારના થાય છે.
૪૯. સર્વ યજ્ઞ મહાન્ અરિહંતનો ઉપકાર હોય છે. જમતના મહાન્ ઉદ્ધારક અરિહંત છે.
૫૦. જે મનુષ્ય ઉપકારીનો ઉપકાર ભૂવી જાય છે તે નીચે પડે છે. ઉપકાર કરનારની નિન્દા કરી તેના સમાન અન્ય કોઈ પાપ નથી.
૫૧. લોભના સમાન ક્રોધ હોય નથી. સર્વ હોયનું મૂળ લોભ છે. લોભનું હૃદય કળી શકાતું નથી. લોભનો વિધાસ રાખી શકાતો નથી.
૫૨. આત્મચાતીને ઐક્ષન્તમાં ધ્યાન કરવાથી જે સુખ થાય છે તેનું અન્યને સુખ હોતું નથી.

૫૨. પ્રગતિ આનંદમાં થીને ક્ષેત્રથી રહિત જે રહે તેણે પ્રાપ્તો બ
૧૫ દોષ છે.
૫૩. પરિમલ સખાન કોઈ દુઃખપદ નથી. પરિમલની ખખડાએ એક ભાગની
કાંઈ છે. પરિમલની પ્રગતિ એ આત્મજ્ઞાનની પ્રગતિથી ધનિદુગ છે.
પરિમલને ત્યાં કદીને શી મલારીર પ્રભુએ આત્મજ્ઞાન કંઈ હતું.
આત્મજ્ઞાનથી અનુરૂપ ત્યાંમાં પ્રવેશાય છે.
૫૪. ઉત્તમજ્ઞાન, ઉત્તમજ્ઞાન, નિરુપદિ દશ અને નિરંતર રહેતું મેવન
એકી જાગતો એકી થાય તે બનુપની જીવંતમાં અનિરૂપ સુખની
જુભારી જોમરી દશાય છે.
૫૫. જમલમાં સાધુની સંગતિ મહાન અનુ કોઈની મંગલિ નથી. સાધુ
દશનું જીવન અનુભવથી પ્રાપ્તો આનંદ ખુબે છે.
૫૬. જક પાપોની પ્રાપ્તિ સુખને જોમવશ જે પ્રગતિ કરે છે તે
જાગજીવે છે. ઉત્તમ મહાત્માએ અનિરૂપ સુખની પ્રાપ્તિ માટે
પ્રયત્ન કરે છે.
૫૭. તે બનુપા જે વિચારે કરે તે આચરણમાં પડે. નાશ વિચારોનો
કામલ કરીદ નહિ. જમલના બધા માટે વિચારોનો પ્રવાહ વહેવાવ
જે. જમલના અને ઉપકારોમાંથી મુક્ત થવા પ્રયત્ન કરે.
૫૮. ધમની સિદ્ધિ થવા બાદ નિમળની સિદ્ધિ થાય છે. પાંચ ધમોનું ૨૧૨૪
પરિપૂર્ણ સમજીને તે પ્રમાણે વર્તનું જોઈએ.
૫૯. વૈરાગ્ય, ત્યાગ અને ઉત્તમ આચારનું પરિપૂર્ણ ૨૧૨૪ સમજવામાં
આવે તો જીવનની ઉત્તમતા કરવામાં પ્રયત્ન આત્મજ્ઞાન રક્ષાયમાન
થાય છે.
૬૦. કોઈને પણ પરિપૂર્ણ વિચાર કર્યા વિના હાથ આપનું નહિ અને હાથ
આપ્યા પમાત્ જોડાવ રાખવો નહિ.
૬૧. કોઈ બનુપના હાથની યોગતા અને અધિકાર તપાસીને તેની સાથે
સંબાધનું કરવું જોઈએ. હાથની પરીક્ષા કોઈની પણ કરી દોષ તે
ઉત્તમ જ્ઞાન અને ધમ્મા પરિચયની જરૂર છે. તેમાં પણ વિચારનું
જોઈએ કે કોઈ પરીક્ષા ને સમજીને માટે છે, કારણ કે અવિષ્ણના
વિચારો અને અવિષ્ણના આચારો કેટલા કેટલા થશે તે પરિપૂર્ણ
કોઈનાથી જાણી શકાય તેમ નથી. વર્તમાન કાળમાં રહે તે પરી
છે તે અવિષ્ણમાં નિરોધી અને છે. વર્તમાનમાં પ્રયત્ન દોષ છે તે
અવિષ્ણમાં અવિષ્ણ જો છે. વર્તમાનમાં જે બનુપ રાગી દોષ છે

તે અવિષ્ણમાં વૈરાગી બને છે. વર્તમાનમાં જે અભિચારી હોય છે તે અવિષ્ણમાં જાણવારી બને છે. વર્તમાનમાં વૈરી હોય છે તે અવિષ્ણમાં મિત્ર બને છે. કોઈ પણ મનુષ્ય સંબંધી કોઈ પણ જાનનો ઓછા અભિપ્રાય જાણવો નહિ.

૧૩. દરેક જીવોની સાથે નિઃકામ સંબંધથી વર્તવાની ટેવ પાડી નેહએ. દરેક જીવો પર નિઃકામ પ્રેમ ધારણ કરવો નેહએ.
૧૪. પ્રતિદિન અભિનવજ્ઞાન મંથામ કરવાની ટેવ પાડી નેહએ. જ્ઞાન સમાન અન્ય કોઈ ઉત્તમ ધન નથી. જ્ઞાનિની મેત્રી કરવાથી અનેક પ્રકારના સફળોનો સામ મળે છે. સર્વ પ્રકારના કોપોને કાળ નાર જ્ઞાન છે.
૧૫. ભયુગ્મ ધારણ કરનાર મનુષ્ય મર્મ જીવોની સાથે ઉત્તમ મંબંધ બાંધી શકે છે અને ભયુગ્મથી પ્રભુતા પ્રાપ્ત કરી શકે છે.
૧૬. આત્મજીની ઉન્નતિ જ્ઞાનથી થઈ શકે છે. અનેક પ્રકારનાં કાર્યો વાંચી ને વા સંબંધીને તત્ત્વ મંબંધી રિપરોનું મનન કરવાની જરૂર છે. જ્ઞાનિને આશય ને વખતનો કાળ ઉન્નત વા અવગત માર્ગ ને વખતના પ્રામણિક સંબોધો અને વર્તમાન કાળમાં તત્ત્વ મંબંધીના વિચારો દર્શાવે મર્મ જાનના જ્ઞાનમાં સખીને દરેક પુનઃકે વાચવામાં આવે તો તે તે મંબંધીનું રસમ જાણવામાં સુખમળ થાય.
૧૭. જે મનુષ્યના હૃદયમાં જીવમ પ્રેમ અને ઉત્તમ હવા છે તે મનુષ્ય પોને પોતાનું જીવન જીવન કરે છે અને અન્ય કોઈને મનુષ્યોનું જીવન જીવન કરવા મર્મ થાય છે.

મનુષ્યદેહ રત્નની કિમ્મત.

મુ. વચનામૃતી નિ. મુનિ જુહિઆમર. થી અનુવાદ. મર્મ લુખાવો તે મનુષ્ય છે. જીવનનાં તત્ત્વ મર્મજાણી જીવન જીવનનાં રસમ મર્મજાણ. વિ. મનુષ્ય જીવન પ્રત્યેકરી કંઈ પણ મર્મની અનુભવ કરી શકે. મનુષ્યદેહ રત્નનો જેવો મર્મજાણી એવો અનુભવ કરે. મનુષ્યદેહ રત્નનો જેવો મર્મજાણી એવો અનુભવ કરે. મનુષ્યદેહ રત્નનો જેવો મર્મજાણી એવો અનુભવ કરે.

જાનના મર્મ જેવો મર્મજાણી એવો અનુભવ કરે. મનુષ્યદેહ રત્નનો જેવો મર્મજાણી એવો અનુભવ કરે. મનુષ્યદેહ રત્નનો જેવો મર્મજાણી એવો અનુભવ કરે. મનુષ્યદેહ રત્નનો જેવો મર્મજાણી એવો અનુભવ કરે.

નમાં કહી સંભળાવ્યું તે આ પ્રમાણે હતું. ગુર્જર જૂમિના પશ્ચિમ કિનારા ઉપર એક નાનું ગામ છે. એના ઉત્તર તીરેથી સમુદ્ર પ્રારંભાય છે. સમુદ્ર જળાક્ષરનો વિભાગ એ જૂમિમાં કંઈક અધિકતર હોવાથી બરાબર તે ગામમાં અનાજ વગેરે પાકતું નહતું, પરંતુ સામાન્ય મરીગ માણસો અનાજ પકવતા અને પોતાનો નિર્વાહ ચલાવતા. ઠેઠ સમુદ્ર તટની લગભગ એક ખેતર હતું ત્યાં એક ખેડુત બહુ વાર ખેતી પકવેનો, પણ તેમાં કાંઈ મનમાન્યું અનાજ ઉત્પન્ન થતું નહીં. મૂળ બાપદાદાનું ખેતર એટલે આ ગિચારા ખેડુતથી તેને તમતું પણ નહિ, તેમ તેમાં અનાજ પણ બહુ પાકતું નહીં એટલા માટે વખનો વખત બહુ નિરાશ થતો હતો. આવી રીતે એણે ધણાં વર્ષો વ્યતીત કર્યા, છેવટે જહાવરયા પણ આવી પહોંચી. તેમ લાકડી દિશામાં આસવાને પણ જરા અચકિત આવી પહોંચી, વર્ષાઋતુનાં જળ વર્ષાવતાં વાદળ પણ બંધ થયાં. આકાશ નિર્મળ જણાવા લાગ્યું. પધિકાના માર્ગે ખુલવા લાગ્યા. ઈંદ્ર ધનુષ્ય જણે ઈંદ્ર દેવે પાકું ખેતી લીધું હોયની ! મેં પણ પોતાની વિજય હુંડબી વગાડેનો જણે કંઈ દિશામાં ઉતરી પડ્યો ! વર્ષાવટી ચરહનો પ્રારંભ થયો. ખેતરમાં જાન્યારીનું વાવેતર હતું તેને પણ પાક થયો. વચ્ચે માગે બાંધી આ ખેડુત હંમેશાં પંખીઓને ટોવા (કાડવા) સારૂ આવડતો હતો. કેટલીક સમુદ્ર કાંઠાની કાંકરીઓ લાવી મસોજમાં રાખી એ પંખીઓને ઉડાડેનો. વખને મુતરની લાંબી વણી કાઢેલી મસોજમાં મેઘ પાશેર ભારના કાંકરા લઈને પણ એ ખેતરને ટોતો હતો. આવા દિવસોમાં એક દિવસ ખેડુત સવારમાં ખેતરમાં આવ્યો. ચારે તરફ દૃષ્ટિ કરી વિચાર કરે ॥ તો તેને એકદમ અસોસ થઈ આવ્યો, કારણ કે અનાજનો પાક જોતાં એને માણસ પડી આવ્યું કે ઝોજુની સાથે અનાજ દશમણ પણ પાકી શકે તેમ નથી; હવે બાર ખાસ કેવી રીતે નિર્વાહ કરવો ? પણ એટલા ઠણા લઈ તો લેવા એવું નક્કી કરી દીલગીરી છતાં પણ કેટલાક પત્થર લેવા સારૂ સમુદ્ર કાંઠે ગયો તો આજે એને એક આશ્ચર્ય દેખાયું.

કેટલાક ચગડતા પત્થરની એક નાની સરખી દમણી જોઈ તેણે વિચાર્યું કે આખા જન્મારામાં મ્હેં આવા પત્થર જોયા નથી અને આજે ક્યાંથી જડી આવ્યા ? હોય ! સમુદ્ર કિનારે આવા અનેક જનના પત્થર હોય ! પણ આપણે તો તે ઉઠાવી લેવા જોઈએ અને આજને માટે મસોજમાં તથા ગોઠણમાં નાંખવાના પત્થર પૂરતા મળી આવ્યા. હીક કહી આજે કેટલાક પત્થરની ઘાંટ જરી ખેતરમાં ચાલ્યો. માગા પર ચડી લજ્જારા બંધ રાખીને હોઠારા કરેનો ઝોજુમાં પત્થર ફેંકવા લાગ્યો. ને છેવટે સર્વ પત્થર સમુદ્ર બણી દેખા, તે સર્વ સમુદ્રમાં જઈ પડ્યા.

તે રત્ન જતાઓ. તે પણ તે રત્ન જોઈને અન્યથા થયો, અને વિચાર કરવા લાગ્યો કે મણા વરસોથી વ્યાપાર કરીએ છીએ, તોપણ આજુ કાંઈ અપૂર્વ રત્ન આપણી ઉમ્મરમાં ઉપજીયું થયું નથી; તોપણ માનુષ પડે છે કે આશરે એ રત્નની એક લાખ રૂપિયા કરતાં અધિક કિંમત છે. માટે તેજે અમદાવાદવાગાને એક લાખ રૂપિયા આપીને વિદાય કર્યો. મુંબાઈવાગાં જવેરી ગુરુન ટ્રેનમાં કસકતે ઉપડી ગયો, ત્યાં જઈ મોટા જવેરીને તે રત્ન દેખાડ્યું તે મોટા જવેરી રત્નને જોતાં ગુરુનજ દિદ્ મમ્મદ યદ્ય મયો ને વિચારવા લાગ્યો કે આ રત્ન જદુજ અપૂર્વ છે. જ મૂનો જ મવિષ્યતિ. અર્જુ રત્ન આપણી ઉમ્મરના કાંઈ પણ ભાગમાં આપજે જોયું નથી. તો પણ લાભે છે કે આશરે કરોડ રૂપિયા ઉપર કિંમત હોતી જોઈએ. જેમ નિશ્ચય પર આવી તે મુંબઈવાગાને એક કરોડ રૂપિયાની મોટા આપી વિદાય કર્યો. કસકતાવાગાં વ્યાપારી લાગ્યોજ પુરોષ જતી રડીમરમાં બેસી ગયો અને સંકટમાં કાંઈ મોટી ઝોરીસવાગાને ત્યાં તે રત્ન વેચવા તેજે જગાસા દેખાડી પુરોષીઅન વ્યાપારીઓ પણ તેને જોઈ અન્યથા થયા અને વરસ વરસ પૂઠવા લાગ્યા. છેવટે તેમને માનુષ પડી આવ્યું કે આની કિંમત આશરે એક અનજ કરતાં અધિક છે. પણ ચોક્કસ નિર્ણય પર આવી શકાતું નથી પણ અનજ તો અનુમાન માત્ર થાય છે. કસકતાવાગાં વ્યાપારીને કાંઈ કે શેઠ સાહેબ? જો કે આ રત્ન આપને વેચવા યોગ્ય છે. આપ વેચવાને મારજ આગ્યા છે. જો કે હમો આપને કંઈ આપી શક્યા નથી. પણ એક અનજ રૂપિયા આપીએ છીએ. આજા છે કે કસકતાનિવામી મદાકવજ આપ ખુશી થઈ અમારી આપેલી કિંમત રડીમરશો. વેચનાર હિન્દીએ વિચાર્યું કે કરોડ ગણ અનજ આવે છે. અને આ મોટા વ્યાપારીઓ કહે છે કે કંઈ પણ અજવા નથી. નજસજો માત્ર જનારીએ છીએ. તે ખુશી થઈ ગુરુન અનજ રૂપિયા લઈ રત્ન આપી અજનો થયો. પુરોષવા વ્યાપારીઓ મોટા અનજગદ ગદ્યે કે અર્જુ રત્ન આપજે પણ કદી જોયું નથી અને કિંમત પણ કરી શક્યા નથી તોપણ જાલ સારોગિ જયંજ સંદિગ્ધે જયં વસ્તુનિ ॥ માત્ર હરિ કહે છે કે જેમ જદુજ અને જલુજો દોષ પણ એકજો સ્વકાવંમાં સંદિગ્ધ થાય છે, માટે અનજ કરતાં પણ વિષમાં વધારે કિંમત કરનારજો છે, તેથી ખુશ મિત્ર અને રીતન જોડે આની કિંમત કરાવી આવું. અને જખને પૂડી આવું અને જાત મહે તો જેમ પણ આવું. એવું તેજોજાના એક વિચાર જાંવ ને પણ અમેરિકા જવા રડીમરમાં બેસી મોટા મમ્મદના નરિની ખગાં:

તેની નજર સારી બેસે છે. માટે અને તો અનુમાન થાય છે કે તેણે કંઈ શીકર કરવા જેવું કાંઈ નહિ હોય !

તદ્ વ્યાપારી પિતા, પોતાના ધરભણી બધ પડેગીરી પારકા દીકા. અંદર છોકરાઓ પારકા રમે, અને કમ્પાઉન્ડ આગળ ભોઈ પણ યુરોપીયન વ્યાપારીનું ટંકાવયું જોયું. એટલામાં તેનો છોકરો ત્યાં આવી પડેગીરી. પિતાને પોતાના બાકે રાખેલ ધરમાં લાઇ મયો અને રત્ન દેખાડયું. આમયં થયું. લોક ટોચેટોચાં મળી જોવા લાગ્યું. અને નકી કરી બેઠા કે જરૂર છોકરાએ અમરજ કાઢયું. અનિષ્ટ કયું. જુઓ આ પ્રત્યક્ષ ! આમયં એ હતું કે રત્ન ખરીદનારના પિતા આકંઠપૂર્વક એકદમ રત્ન જોઇ અધુ-પાત કરવા લાગી ગયા. સારા સખો પણ કહેવા લાગ્યા કે હે તારજુ પુરષા ! આ તારા પિતાને દુઃખકર વ્યાપાર નેં સા માટે કર્યા ! તારે તેને પૂછવા સાર તો બે પડી રહેતું હતું ! સા માટે આ સાદમ કયું ! આતું અપોત્ત કામ કરી પણ કરતું જોઇએ નહિ. પિતાને પણ લોકો આશ્વાસન આપવા લાગ્યા, હે તદ્ પુરષા ! આપશી સર્વ સમજે છે, આપને સિખામજુ આપવા મોગ કંઈ નથી, તમો બીજાને સિખામજુ આપો તેરા છે. જે કંઈમાં દેવ તે થય કરે છે, માટે આપ આપોસ ના કરો. એટલું બોલતામાં ડાસા બોલી લાયા કે બાકાઓ !

હું મારો છોકરો ઉત્તમયાની શીકર કરતો નથી, પણ યુરો-પિયન વ્યાપારી અને તેની દયાની ખાતર મારો આ શોક છે. આ રાતની કિમત એટલી તો અધિક છે કે જો કે હું રાત ખ-રીદનારનો પિતા છું, તેને પણ તેણે રાતના બદલામાં લેચો લેાય તેપણ રાતની કિમત થઈ શકે તેમ નથી.

તદ્ પ્રેમાના આવી રીતનાં વચન અવજુ કરી સરે લોકો હિન્દુમત્ કહ મયા. અને કહેવા લાગ્યા કે કંઈ અવજુ લેાય ત્યારે ધરનાં તમામ મજુમેને પણ અવજુ જ દેકશે. આજણે જાણુના હત્ય કે તદ્ આવી છોકરાને કંઈક કપોડે રોગે પણ આ તો તેમ ન કરનાં અનુમાન આપી બોલ.

પરીખરને આનંદ કુટુમ્બ જોઇ લોકો લેટલા. તદ્ અને તેના બેક-રાએ મળી રત્ન જેવ વિચારી કાઢયું કે આ કંઈ રત્ન સામાન્ય નથી પણ જાદુમજી છે. વચાવર સન્મનપૂર્વક રત્નને પૂજ્ય માની તેની વિનતી કરી તેમણે હસ્તિન મેદવજ આપ્યું. જે જે મકરો કરવા લાગ્યા તે રાગ લાગ્યા અને ધરમાં જોઈયું રત્ન પડેલા હતું તેટલું બધું તે કમ્યાં પણ અનંત

પણ મેળવી દરમિયાન વાને સુખી થઈ મથા, નીરોગી થઈ મથા, પુત્રવાન થઈ મથા, ધર્મી થઈ મથા અને એકંદર રીતે આનંદ આનંદ છતાં મથે. દારૂ કરનારનું જ દારૂ થઈ રહે. એવો તો સત્ય હવે સર્વોપર આનંદ રૂપ દારૂ થઈ રહે.

આ પ્રમાણે દરેક આપી મુનિમહાત્મા સર્વ જાતાઓ પ્રત્યે કૃપા દર્શાવે પરંતુ જો ભોલતા લાભ કે જે પ્રિય થાતાનું છે. આ દરેક સાંભળી તમને સમજાવવામાં આવે છે તે સાંભળવા આપણે છે એકામ ચિત્ત થશો.”

હે ભગ્ન પુરોષ! આ સંસારમાં અનેક છવો અનેક પ્રકારે આજીવિકા મળે છે. સંસારરૂપ સમુદ્ર છે તેમાં નરભરૂપ પારસમણિ છે, સુરરૂપ ખેતીકાર છે. કોઈ વખત પરિભ્રમણ કરતાં કરતાં મનુષ્યભવ પ્રાપ્ત થાય છે. પેલા ખેડૂને મનુષ્ય ભરૂપ પારસમણિની દસ શેર પતાસાંની કિંમત આપી. અઘાવાળા જરેરીએ સો રૂપિયાની કિંમત આપી તે પૂર્વે જણાવ્યું. તેનો સાર એ છે કે કોઈ જીવ મનુષ્ય દેહની કિંમત દસ શેર પતાસાંની જેટલી વિષયસુખ ભોમવચા પ્રપન્ન કરે છે. કંઈ વધુ તરવાન પ્રાપ્ત કરવા પ્રપન્ન કરે નથી. વનના રાજની જેટલી મનુષ્યનું સું કર્તવ્ય છે તેને જાણી લેવું નથી. પણ વખતની જેટલી જાણ પીવામાં પ્રપન્ન કરે છે. પરમાત્મા, આત્મા, કર્મ અને ધર્મનું સ્વરૂપ જરા માત્ર વધુ જાણવા પ્રપન્ન કરે નથી. આત્મા પદાર્થો માટે લક્ષ્ય દર્શા કરે છે. અરિસા, દુઃખ, મોરી, અને અનિવાર્યતાદિ ધ્યાન કરે છે. અજ્ઞાનતાના મોગે પ્રપન્ન થઈ કરવા પ્રપન્ન કરે નથી. તે મનુષ્યભરૂપ રત્નને રામદેવરૂપ સંસારમાં ફેંકી દે છે. નર જીવોનો અવશેષ ભગ્ન મોજામાં જાળી તેને પુરી કરી દે છે. એવા મૂઠ છવો પેલા ખેડૂના જેવા મૂઠ સમજવા.

જે છવો મનુષ્ય ભવ પામીને ધન, પુત્ર, અને કલ્યાણમાં આસક્તિ રાખે છે, આંધારિક ક્ષણિક સુખના સ્વાદ માટે સદાગ્રામ ધંધારોજ્યમાં વિચરતા થઈ જાય છે. કીડી અને પુલોનાં સુખ ભોમવચા કુપ્રેમ અને ક્રોધમાં આસક્ત થઈ, ધન માટે પણ કગવવા અને તેમાં પ્રેમ દોષમાં, મલીન દેહીઓની જીવાલના કરી દુઃખને મારી નાંખવાનો ઉદ્દેશ કરે, પોતાના સુખને માટે દબાવે પ્રેમીઓનો નાશ કરે, ધર્મને વિષય સુખ માટે આપણે, વિષય ભોમ ભોમવચા માટે કરી રહી સરળતા માનવી, યાન પ્રાપ્ત કરી રહે, પરભવ, દેવલોક અને નરક વચે ન જાનવાં,

અધ્યાત્મ જ્ઞાનવડે શુદ્ધોપયોગમાં રહે છે, જેઓ આત્માની પરમાત્મ સત્ત્વે પ્રમટ કરવા ક્ષણે ક્ષણે ઉપયોગમાં રહે છે, તેવા મનુષ્યો આ મનુષ્યમંત્રણ પારસમણિની કિંમત અનંત મણી આકે છે.

આ ઉપનયથી સમજવું કે આ દેહની અનંત મણી કિંમત છે જેનામાં જોડલી બુદ્ધિ છે તેટલી તેની કિંમત આંધી તે વડે સ્વબુદ્ધિ પ્રમાણે કાપે કરે છે. ખરેખર પરમાત્મપદની પ્રાપ્તિ માટે મોક્ષા મનુષ્ય બનને મદપુરણે દારી ભય છે. જેની અંતર ચક્ષુ ખીલી છે એવા જ્ઞાની પુરોહ, મનુષ્ય બનની અનંત મણી કિંમત આંધી પરમાત્મપદ પ્રાપ્ત કરવા પ્રયત્ન કરે છે. આ દર્શાવેલી હ્રદય સાધ્ય વસ્તુઓ વિવેક પ્રગટાવી આત્માના શુદ્ધ સ્વરૂપની પ્રાપ્તિ માટે ઉપયોગ કરે. જ્ઞાન, દર્શન, ચરિત્ર, અનંત સુખ અને અનંત શીર્ષ શુભમય આત્મા છે; તે શુભો પ્રમટ કરવા માટેજ મનુષ્ય દેહ ૧૫ પારસ-મણિનો ઉપયોગ કરે. એ પ્રમાણે જેઓએ ઉપયોગ કર્યો છે તેઓ સિદ્ધ-બુદ્ધ પરમાત્મા થયા અને થશે, ભવ્ય છવેએ પણ તે પ્રમાણે સાધ્યની સિદ્ધિ માટે પ્રયત્ન કરી અનંત સુખની પ્રાપ્તિ કરશે એજ મનુષ્યમંત્રણ રત્નના દર્શાવેલી સૂક્ષ્મતા ભળવી. જેન ધર્મના ઉદ્ધાર માટે મનુષ્ય દેહ વડે પ્રયત્ન કરે છે તેઓ. જેઓનો ઉદ્ધાર કરવા આત્મભોગ આપવો તેઓ. વારંવાર મનુષ્ય જન્મ પ્રાપ્ત થનાર નથી, માટે ઉપયુક્ત દર્શાવતું મનન કરી ધર્મમાં લક્ષ્ય ધારવું. ઓં ક્ષાન્તિઃ ૩

ધર્મનું સંક્ષિપ્ત રહસ્ય.

શાયં શોવાય જ્ઞાનાય ધર્મ ધર્માય જીવિનમ્ ।

શુભુઃ પરોપકારાય ધારયંતિ મનીષિનઃ ॥

અર્થ—જ્ઞાની મનુષ્યો શાસ્ત્ર, મોક્ષને અર્થ ધારણ કરે છે અને બુદ્ધિ-શાસ્ત્ર પુરણે જન ધર્માર્થ ધારણ કરે છે અને શરીર પરોપકાર માટે ધારણ કરે છે. દુનિયામાં શાસ્ત્ર અનેક પ્રકારનાં છે. વજ્ર અનેક પ્રકારની ભાષા-એથી શાસ્ત્ર રચાયું છે, વજ્ર અનેક શાસ્ત્ર પેનપેનનાં વિવેચન પ્રતિષ્ઠા કરે છે, દુનિયાના પદાર્થના વર્ણન અર્થે પણ અનેક શાસ્ત્ર રચાયું છે, તે સર્વ શાસ્ત્ર વંચનાં વંચનાં આગુણ પણ હવે શાસ્ત્રના તોણ જાણતો દાસ્યેએ જરૂર આવે નહિ, ત્યારે અનેક ભાષાનાં અનેક શાસ્ત્રોમાંથી ૧૫૧

[illegible]

जीवार्जीवाद्भूतं पावासवमंतरोप नित्तरणः ॥

बंधोन्मुखोप तदा नवनचारुनि नापत्वा ॥ १ ॥

અર્થ—૨૧૧૧૯, બીજું અક્ષર તાલ, ત્રીજું પુલ તાલ, ચોથું ઘર તાલ, પંચમું આઘર તાલ, છઠું સંઘર તાલ, સાતમું નિર્ધરા તાલ, આઠમું બેધતલ અને નવમું મેઘ તાલ. આ નવ તાલના સ્થાને સ્થાને પ્રકારે અક્ષર

જેમજે. દ્રવ્ય પ્રાણ અને બાવ પ્રાણને જે ધારણ કરે છે, તેને જીવ કહે છે. શાન, દર્શન, ચારિત્ર, વીર્ય, અને ઉપયોગ, એ જીવના બાવ પ્રાણ છે. પાંચ ઇન્દ્રિયો, ત્રણ ભૂજ, અને શ્વાસોન્વાસ તથા આયુષ્ય એ દસ દ્રવ્ય પ્રાણ છે. એકેન્દ્રિય જીવોને ચાર પ્રાણ હોય છે. બેરેન્દ્રિય જીવોને ૩ પ્રાણ હોય છે, તથા ત્રીન્દ્રિય જીવોને સાત પ્રાણ હોય છે, ચતુરેન્દ્રિય જીવોને આઠ પ્રાણ હોય છે, અસંઘી પંચેન્દ્રિય જીવોને નવ પ્રાણ હોય છે અને સંઘી પંચેન્દ્રિય જીવોને દસ પ્રાણ હોય છે. જીવતત્ત્વની અંદર દુનિઆમાં રહેલા સર્વ જીવોનો સમાવેશ થાય છે. સિદ્ધ અને સંસારી એ બે પ્રકારના જીવોનો સમાવેશ પણ જીવતત્ત્વમાં થાય છે. વિદ્યાના ક્રીડાથી તે ઇન્દ્ર પર્યંત મોટા જીવોનો સમાવેશ પણ જીવ તત્ત્વમાં થાય છે. જીવચિત્તાર, નવતત્ત્વઅંધ, જીવાભિગમસૂત્ર, અને પદવણાસૂત્ર, વગેરે ગ્રંથોમાં જીવોનું સ્વરૂપ અને તેની સ્થિતિ બહુ સ્પષ્ટ રીતે વર્ણવી છે. પૂર્વોક્ત જીવતત્ત્વના ચૈદ્દ ભેદ થાય છે, તેમજ તેના પાંચસે ત્રેસઠ ભેદ પણ થાય છે. વળી સર્વ જીવોમાં શાન સ્વરૂપ એતના છે, તેથી એતનાની અપેક્ષાએ સર્વ જીવ એક પ્રકારે છે. ત્રસ અને શાવર ભેદમાં જીવોનો સમાવેશ થાય છે, માટે તેની અપેક્ષાએ જીવ બે પ્રકારના સમજવા. વળી દુનિઆમાં કેટલાક જીવો સ્ત્રી વેદી છે. કેટલાક પુરુષ વેદી છે. અને કેટલાક નપુંસક વેદ વાળા છે જ્યાં જુઓ ત્યાં જગતમાં ત્રણ વેદ પૈકી ગમે તે વેદવાળા જીવો છે, માટે તે અપેક્ષાએ, જીવ ત્રણ પ્રકારના જણાવા. વળી દુનિઆમાં ચાર પ્રકારની ગતિ છે. ૧ દેવગતિ, ૨ મનુષ્યગતિ, ૩ તિર્થંચગતિ, અને ૪ નરકગતિ. સર્વ સાસારિક જીવો કર્મના યોગે ચાર ગતિમાં પરિભ્રમે છે. જ્યાં સુધી જીવના પ્રદેશોની સાથે કર્મ લાગ્યાં છે, ત્યાં સુધી જીવ ચાર ગતિમાંથી ગમે તે ગતિમાં હોય છે. વિશેષ પુણ્ય દેવગતિ અને મનુષ્ય ગતિમાં અવતરી ભોગવું પડે છે અને તિર્થંચ તથા નરકમાં વિશેષ પાપ ભોગવાય છે. ચાર ગતિની અપેક્ષાએ જીવો ચાર પ્રકારના છે, પૃથ્વીકાય, અપકાય, તેડિકાય, વાયુકાય, વનસ્પતિકાય અને ત્રસકાય, એ છકાયની અપેક્ષાએ જીવો ૩ પ્રકારના છે. વીતરાગ પ્રજાનાં વચ્ચેનાં એવાં છે કે અપેક્ષાએ જોતાં પરસ્પર ક્રોધ પણ વચ્ચેનાં વિરોધ આવતો નથી, સ્વાદાદ મુદાએ મુદ્રિત ભગવદ્ વાણીની એવી સંધટના છે કે તે ક્રોધ પણ સ્થગે સખલના પામતી નથી. હવે અજીવ સંજ્ઞા વિવેચન કરે છે.

જેનામાં જીવનું લક્ષણ નથી, અર્થાત્ જીવથી વિપરીત તે અજીવ કહેવાય છે, શુભ, વર્ષુ, ગંધ, રસ અને સ્પર્શયુક્ત પૌર્ણિક કર્મ આત્મ પ્રદેશોની સાથે લાગે છે, તેને પુણ્ય તત્ત્વ કહે છે, અને અશુભ, વર્ષુ, ગંધ, રસ,

અને સ્વર્ગપુત્ર સુદૃઢિક સુધિ આત્માસંખ્ય પ્રવેશની સાથે લાગે છે, તેને
 યજ્ઞનાત કહે છે. યુગ્માયુગ કર્મ ને કાલ આપે છે તેને આશ્રય તત્ત્વ કહે છે.
 યુગ્માયુગ કર્મ ને કાલ રીત્ત્રા છે તેને સંવર તત્ત્વ કહે છે. પૂરોપજિત કર્મનું
 નામ અન્નંતર તપશ્વરુપી નિર્નરુનું તેને નિર્નય તત્ત્વ કહે છે. આર પ્ર-
 કારે કર્મનું આત્મની સાથે નંધાયું તેને નંધાય કહે છે. હવે તે નંધાયેલ
 કર્મનું આત્મથી દૂર થયું તેને મોક્ષ તત્ત્વ કહે છે. આ નવ તત્ત્વની
 બહિર્ શોધ પણ વસ્તુ હવે રહેતી નથી એમ અનુભવથી માન્ય થઈ છે.
 જેણે આ નવ તત્ત્વનું સ્વરૂપ સમ્યક પ્રકારે જાણ્યું, તેણે સર્વ જાણ્યું. કારણ
 કે નવ તત્ત્વનું સમ્યક જોધથી શોધ જાણવાનું અવગત રહેતું નથી. ચોખ્ખ-
 નીય, અને મોક્ષિત આદિ સર્વનું કાર સમજી તો નવ તત્ત્વમાં છે, નહી
 સમજી કે, જ્યાં નવ તત્ત્વનું સમ્યક વિવેચન કરવામાં આવ્યું છે તેમ
 સત્ત્વરાત્મ સમજાવું. નવ તત્ત્વનો વિસ્તાર સ્વેચ્છામાં વિશેષથી કરવામાં
 આવ્યો છે. આત્માથી જાણ્યું છે એવું નવનાત્ત્વ સ્વરૂપ યુગમધ્યય
 સમજાવું જોઈએ; નવ તત્ત્વમાં સંવર તત્ત્વનો અદ્યાર વિશેષથી કરવો. આ-
 શ્રવણે લાગ કરવો, અવધારથી પુણ તત્ત્વ આદરવા લાગ છે, પણ
 તત્ત્વનો લાગ કરવો યોગ છે. જિનેશ્વર ક્ષિતિ સ્વાધ્યાસાત્મજ જોધ દેવ
 છે. કારમાં કાર જગત્માં ક્રોધેશ્વર ક્ષિતિ થઈતું સાધન જાણ્યું
 વીનયમ ભગવાની આત્મા ઉપદેશ છે. ક્રોધેશ્વર ભગવાની આત્મામાં થઈ
 છે, માટે વીનયમ ક્ષીન અદ્યાર માર્ગ પ્રમાણે વર્તન કરી, નિઃશ દટિ
 કારમાં કારણ કરતી. અનુભવ જાણ્યું છે એવનું તું સમજે તો સમજ કે,
 થઈ જાણ્યું કારણ છે. થઈથી જ સત્ સુખની પ્રાપ્તિ થાય છે. માટે
 સંવર રૂપ થઈમાં દક્ષ રાખવું.

મનનીય વિચારો.

સંજ્ઞાનને યોગખીને તેની સંજ્ઞા કરતી. કુર્મનને યોગખી તેનો પડ-
 ળાથે જણ દેવો નહિ.
 તેની જણ યોગ કરવા, અને જણ કરવા દોષ તોજણ સંજ્ઞાન-
 ને જ કરવા.

અને તેની કાલમ મગતી દોષ તોજણ કુર્મનનો સંજ કરવો નહિ.
 આજણે આજ ને ને કાર્ય કરવાનું છે, તેમાં પ્રમાણ કરવો નહિ.
 સદા જાન કરતાં જાણવા કારણકર કોઈને જુસ્સો આવે, તોજણ તેને
 સંજાધાન પ્રમાણે રોકવો અને તેમ કોઈના જુસ્સાને અંતરમાં જાળી દેવો.

કોધના આલેશમાં આવી મને તેમ બોલી વિરોધ વધારવો નહિ; એજ નિરપાધિ જ્ઞ પ્રાપ્ત કરનારા સાધકોનું કર્તવ્ય છે.

તત્કાળના અથવા થોડા વખતના સ્નેહિ મનુષ્યોનો પૂર્ણ ભરોસો રાખવો નહિ, પણ તેની સ્નેહિ કે સ્વાર્થ ભુદિની કોઈ યુક્તિ પ્રયુક્તિથી પરિક્ષા કરી લેવી અને પછી શુદ્ધ પ્રેમ જણાય તો ઉત્તરોત્તર ધીરત ક્રમથી સ્નેહમાં તથા વિશ્વાસમાં વધારો કરવો અને તેના શુદ્ધ સ્નેહનો ઉપકાર કરવા લક્ષ્ય રેવું.

શ્રીઓના ચરિત્ર અગમ્ય છે, માટે શ્રીઓના સંબંધથી ચેતી ચલવું.

પુરૂષે પરત્વી સાથે પ્રેમ બાંધવો નહિ. પરત્વીના પાસમાં પોતા બીચારા હોયો સર્વ અધોગતિ બાદ થયા છે, ઘાય છે અને ઘરો. જેમ કુકુડના બચ્ચાઓને બીલાડીથી ભવ રહે છે, તેમ બહુચારીને સ્ત્રીના કરી-રથી ભવ રહે છે.

બહુચારીશ્વર કલ્પરક્ષની સાચવણી નવ વાડ વિના થતી નથી. બહુચારી પુરૂષે નવ વાડ અવરમ જાળવવી.

આજ્ઞા એજ જનતમાં સર્વ દુઃખનું મુગ કારણ છે, આજ્ઞારૂપ પાસમાં સપડાના હોયો મૃતની ખાસક દુઃખી ઘાય છે.

જેને આજ્ઞારૂપ પિણ્ડામિની વગમી, તેને સુખ શાંતિ મળતી નથી.

પ્રરતિ તેજ દુઃખનું મૂળ છે, જ્યાં જ્યાં જોડલી પ્રરતિ તેડલીજ ત્યાં અશિષરતા જાળવી.

નિર્મૂલિ ખર્ચમાં ધર્મ સમાવશે છે.

પરદુષણ જોવામાં જોડલી મનોપ્રતિ તેડલોજ જરામવ જાળવો.

પરબાવમાં દુઃખ છે, અને સ્વસ્વભાવ રમણનામાં સુખ છે.

સમયે મમયે જે વિચારીને વાણી વદે છે, તેને ઉદ્ધાપિને પ્રમંથ આપવો નથી.

જંઝમ કાગમાં કુખ પશ્ચિષ્ટા હોયોની બહુવ્રતા છે, તેથી ધર્મની આ-સાધના વિરલા હોયે કરી શકે છે.

અવધારમાં વર્તી નિઃશ્વ દષ્ટિ હાલમાં ધારણ કરવી.

આધાર તેજો ઉદ્ધાર. આ કહેવત શુભવા ચોમ નથી. ન્યાયરનિષી ઉદ્ધર્મન કરેલા ધનથી જે આધાર મેલણ કરવામાં આવે છે, તે સદ્ગુહિને લાવક બને છે.

३५०
श्रीमद् वृद्धिगाथा श्री कृष्णमाला. अन्वयः ११.

गुणानुराग कुलक.

ગુણાનુસાગ.

જગતમાં કાંઈના કાંઈ ગુણ ખીસ્યા હોય છે અને કાંઈનામાં કાંઈ ગુણ ખીસ્યા હોય છે. અનેક દોષોનો નાશ ચતાં અનેક ગુણો ખીસે છે. કાંઈ પ્રાણીમાં ગુણો વિશેષ હોય છે અને દોષો યોગ્ય હોય છે, તેમ કાંઈનામાં દોષો વિશેષ હોય છે અને ગુણો યોગ્ય હોય છે. વિવેક દૃષ્ટિધારક દોષોને ટાળી ગુણો યદ્યપી કરવા. જેનામાં એક પણ ગુણ હોય તો તેની પ્રશંસા કરવી. દોષોની નિંદા કરવી નહીં. સમ્યક્ત્વધારી ગુણોને યદ્યપી કરે છે; તેની દૃષ્ટિએ ગુણો દેખાય છે. કાંઈનામાં અવગુણ દેખી આશ્ચર્ય પામવું નહિ; કારણ કે અવ-ગુણો તો અનાદિકાળના છે; ગુણોને દેખી આશ્ચર્ય પામવું.

સદગુણોને દેખનાર જીવ ખરેખર મુક્તિમાર્ગ સમુખ યાય છે. કા-મદ અને દૃષ્ટિરાગમાં રસેલા જીવો બીજાના ગુણોને પણ દોષરૂપે ગણે છે. આત્મધર્મી જીવોમાં સદગુણ દૃષ્ટિનો ગુણ ખીસવાથી તેમની દિવ્ય આંખે સત્ય દેખાય છે.

સદગુણદૃષ્ટિધારકો, સદગુણી પ્રરોના ગુણોનું જન્યમાન અને પ્રશંસા કરે છે; માટે આવા ઉત્તમ ગુણની ખીસવણી માટે સાધુઓએ, સાધ્વીઓએ, માવકોએ અને યાત્રિકાઓએ સદગુણદૃષ્ટિ ધારણ કરવી.

દરેક ધર્મ પાળનારાઓ જે સદગુણ દૃષ્ટિ ધારણ કરશે તો તેમના આત્માની ઉન્નતિ કરશે અને અન્તે અનન્ત આનન્દમય પરમાત્મપદ પ્રાપ્ત કરશે.

સર્વ આત્મોની સદગુણદૃષ્ટિ ખીસો એજ આશીર્વાદ—ૐ શાન્તિઃ ૩.

મુનિ જુહિસાગર.

શ્રીમદ્ બુદ્ધિસાગરજી કૃત ગુણાનુરાગ ગ્રન્થનું વિવેચન.

ગુણાનુરાગથી થનાર તીર્થકરને મંગલાચરણમાં
નમસ્કાર કરે છે.

સવલ્લ વલ્લાણ નિલયં, નમિડણં તિત્યનાહ પપકમલં;
પરગુણગદ્ગણસર્વં, ધળામિ સોહમ્ સિરિ જળયં. ॥ ૧ ॥

સકલ કલ્યાણના આશવર્ય, તીર્થનાથ ભગવાનના પદકમલને નમસ્કાર
કરીને સૌભાગ્ય લક્ષ્મીને આપનાર પરગુણ મહાસ્વરૂપને કહ્યું હું-તીર્થકર
ભગવાનના આત્માએ પૂર્વ જન્મોમાં પરગુણોના સાથી દરિદ્ર કરી હતી.
પરના અવગુણો દેખતાં અને જાણતાં છતાં પણ કોઈની આમળ તે પ્રકાશ
નહોતા. તેમ કરવાથી પોતાને તથા પરને કંઈ લાભ નથી, તેમ ભગવાન-
ના આત્માએ પૂર્વ ભવમાં જાણ્યું હતું; પરના ગુણમાં લક્ષ રાખી પોતે
ભગવાન તીર્થકર થયા, માટેજ તેમને નમસ્કાર કરવો ઉચિત છે. તેઓથી
કેવલજ્ઞાનથી સર્વના દોષો જાણવા હતા, તોપણ કોઈની આમળ કોઈને
દોષ કહેતા નહોતા; તેમજ દોષીને તું દોષી છે એમ કહેતા નહોતા. કોઈની
આત્માને ખોટું લાગે એવું કેવલજ્ઞાન થયા છતાં પણ બોલતા નહોતા. જ્યાં
લાંથી પણ સદગુણ દરિદ્રી ગુણો ભેદા. દભરો અવગુણ મૂળીને મનુષ્યમાં
રહેશે એક પણ ગુણ ભેદો, કારણ કે ગુણી થવું દોષ તો ગુણ દેખવાનીજ
રેવ પાડી, એમ ભગવાન સમવસ્તરણમાં બેસી કહેતા હતા. એવા ભગવાનનું
રમરણ અને નમન ક્યાંથી આત્મામાં સદગુણો પ્રગટે છે, માટે તેમને
નમસ્કાર કરવો યોગ્ય છે. જ્યાં લાં ગુણ દેખવાથી ગુણદરિદ્રીને છે અને
અવગુણ દરિદ્રો નાશ થાય છે.

આઠ કર્મ એજ અવગુણ છે. વિચારો કે આઠ કર્મ કેને નથી
લાગ્યાં ? જેને આઠ કર્મ લાગ્યાં છે તેટલા અવગુણી છે. સારે અવગુણી
પોતે અવગુણ દેખે છે અને પ્રકાશી છે, તેથી કંઈ આત્મકલ્યાણ થતું નથી.
માટે ભગવાનને નમસ્કાર કરી ભગવાને જેમ પૂર્વજન્મમાં ગુણાનુરાગ ધાર્યો
હો, તેમ ગુણાનુરાગ ધારણ કરવો જોઈએ.

ઉત્તમ શુણાનુરાગથી સર્વ પદવીઓ મળે છે.
ગાયા.

ઉત્તમ ગુણાનુરાઓ, નિવસદ્ દિયયંમિ જસસ પુરિસસસ

આતિત્યપરપયાઓ, ન દુલ્હા તસસ રિદ્ધિઓ ॥ ૨ ॥

ભાવાર્થ—જે પુરુષના હૃદયમાં ઉત્તમ શુણાનુરાગ હોય છે, તે બ-
ધ્યાત્મા તીર્થકરની સર્વોત્તમ પદવી પ્રાપ્ત કરે છે; તેને કોઈ પણ પ્રકારની
રિદ્ધિઓ દુર્લભ નથી. સર્વ પ્રકારની ઉત્તમ પદવીઓનું કારણ શુણાનુરાગ છે.
કોઈ પણ પદાર્થની પ્રાપ્તિમાં તેના ઉપર થતો રાગજ પ્રથમ હેતુમૂલ છે. રાગ
જે પ્રકારનો છે, પ્રસાદ્યરાગ અને ખીન્ને અપ્રસાદ્યરાગ. અપ્રસાદ્યરાગ
તે ક્ષણિક પદાર્થોપર થાય છે. અપ્રસાદ્યરાગથી આત્માની ઉન્નતિ થતી
નથી. બાહ્યદુનિયાના પદાર્થો કે જે ક્ષણિક છે, તેના ઉપર, ભ્રાંતિથી પોતાના
માની, રાગ ધારણ કરવાથી આત્મા પ્રતિદિન કોષાદિક સત્ત્વોના વશમાં પડે
છે અને કર્મની વર્ગણાઓ મદ્ય કરે છે, રાગેશુ અને તમેશુમાં પ્રવેશે
છે, સત્ત્વશુને પ્રાપ્ત કરી શકતો નથી, મિથ્યાત્વભાવને ધારણ કરે છે, મુખને
મદ્યે અપ્રસાદ્યરાગથી દુઃખ પેદા કરે છે અને તેને જરા માત્ર શાંતિ મળતી
નથી, માટે સ્વયં સમાન ક્ષણિક પદાર્થમાં રાગ કરવાની કંઈ જરૂર નથી.

જગતમાં સત્ત્વ આનંદમય આત્માઓ છે. આત્માના અનંતશુદ્ધો છે.
કામ કોષાદિક અવશુદ્ધોને બૂલી જઈ, ન્યાં દેખવું ત્યાં આત્માના સંતોષ,
સમતા, વિવેક અને જ્ઞાન આદિ શુદ્ધોને દેખવા. બાળક કે જૂઠું હોય પણ મને
ત્યાં શુદ્ધ હોય તેને જોવા, શુદ્ધનો રાગ કરવાથી અવશુદ્ધ ઉપર ચિત્ત જશે
નહિ. પ્રથમ સાધક અવસ્થામાં શુદ્ધના રાગની જરૂર છે. શુદ્ધના રાગના
ઉત્તમ સંસ્કારો પાડવાથી ફરીથી થતાર જન્મમાં તે તે શુદ્ધો સ્વયમેવ આ-
ત્મામાં પ્રગટે છે. સાધનો પણ શુણાનુરાગને વધારનાર પ્રાપ્ત થાય છે. જે
જે રિદ્ધિઓ દુર્લભ હોય છે તે પણ શુણાનુરાગીને સહેજે મળે છે. શુણા-
નુરાગી અન્ય ઉપર સારાભાવથી જુએ છે તેથી તેના ઉપર પણ અન્ય
જીવો સારા ભાવથી જુએ છે, “જેવી કરણી તેવી પાર ઉતરણી,”
“જેવું વાવરો તેવું લણરો.” તાત્પર્યાર્થ કે શુણાનુરાગથી ઉત્તમ પદવીઓ
મળે છે. જરા તે પ્રમાણે વર્તી જુઓ.

શુણાનુરાગીને અંથકાર સદા નમસ્કાર કરે છે.

ગાયા.

તે ઘન્ના તે પુન્ના, તેમુ પળામો હવિજ્ઞ મહનિચં;

જોસિં ગુણાનુરાઓ, અકિત્તિમો હોઈ અણવરયં. ॥ ૩ ॥

ભાવાર્થ—અરે આત્મના જે તું ગુણીજનોના લેણ માત્ર દોષને ઇર્ષ્યાથી કહીશ તો ખરેખર આપાર એવા સંસારમાં પરિબ્રમણ કરીશ. ઇર્ષ્યાથી બંધ બનેલા પુરુષો ક્યુવડની પેઠે બ્યાંલાં સદ્ગુણરૂપ સૂર્યને દેખ્યા વિના પરિબ્રમણ કરે છે; સજ્જન પુરુષોની અંદર સરસવ જેટલો દોષ હોય તો મેર પવંત જેટલો કહી બતાવે ॥ અને ઇર્ષ્યાળુઓ અછતાં આજ પણ ગુણીજનો પર મુકવા અયક્રાતા નથી. ગુણી પુરુષોના ગુણ દેખવાને ઇર્ષ્યાળુઓની સદ્ગુણ દષ્ટિ બંધ થયેલી હોય છે. ધનુર ભક્ષકની પેઠે તેઓ ગુણોને પણ વિપરીત-પણે દેખ્યા કરે છે. ઇર્ષ્યાળુઓ કોઈની પ્રસંસા સાંભળે છે તો તે ઉપર લક્ષ નહિ રાખતાં, સામા પુરુષોની અંદર કયા દુર્ગુણો ॥ તેજ જોવામાં ધ્યાન રાખ્યા કરે છે. સમકીર્તિશ્રવણ પરના સદ્ગુણો જોવામાંજ દષ્ટિ રાખે છે, ત્યારે તેઓ (ઇર્ષ્યાળુઓ) પરના અવગુણો દેખવામાં દષ્ટિ રાખે છે. જેમ કાગડો ચાંદાં દેખે છે તેમ ઇર્ષ્યાળુ પારકા અવગુણુ દેખે છે. ઇર્ષ્યાબળથી અધ બનેલો પુરુષ અનેક અવગુણોને ધારણ કરતો હોતો તથા અષ્ટકર્મોની વર્ગણને મદલ કરતો હોયે ચોરાશીલાખ શ્રવણોનિમાં પરિબ્રમણ કરે છે.

ગુણુ કે દોષ એ બેમાંથી જેનો અભ્યાસ થાય તે
પરભવમાં પ્રાપ્ત થાય છે.

जं अद्यसेई जीवो, गुणं च दोषं च इत्थ जम्ममि;
तं परलोए पावइ, अभ्भासेण पुणो तेणं. ॥ ८ ॥

ભાવાર્થ—આત્મા આ ભવમાં ગુણુ કે દોષ એ બેમાંથી જેનો અભ્યાસ કરી શકે ॥ તે પરલોકમાં પામે છે; જો આ ભવમાં સદ્ગુણોનો વિશેષ અભ્યાસ કરવામાં આવે છે તો પરભવમાં વિશેષતઃ સદ્ગુણો ખીલી શકે ॥ અને દોષોને વિશેષતઃ સેવવામાં આવે છે તો પરભવમાં દોષોજ પ્રગટે છે. જે પ્રકારના ગુણુનો અભ્યાસ કરવામાં આવે છે તે પ્રકારનો ગુણુ પ્રકટી શકે છે. એક મનુષ્ય આ ભવમાં ધૈર્ય અને વિનય એ બે ગુણુનો વિશેષ અભ્યાસ કરતો હોય અને કંબુસાધ દોષને સેવતો હોય તો પરભવમાં અવતાર લેતાં તેનામાં ધૈર્ય અને વિનય ગુણુ પ્રગટે છે, પણ કંબુસાધ હૃદયમાં આવે છે. કોઈ મનુષ્ય આ ભવમાં દયાવંત હોય અને લોભદોષનું વિશેષતઃ સેવન કરતો હોય, તો પરભવમાં દયાવંત થાય છે, પણ લોભી વિશેષ દેખવામાં આવે છે. કોઈ આ ભવમાં પદોપકારી વિશેષતઃ હોય પણ મૈત્રુત્વની ઇચ્છા વિશેષ દોષ, તો પરભવમાં (અવતાર

૪૨૪) જયેશ્વરને કુલ્લુ સ્થાને ખીલે છે, જયેશ્વરની હસ્થાથી તે
 કાંઈ અર્થ નહીં થાય છે. આ ભવમાં બે અર્થિ જગતનો વિશેષ અ-
 ભાગ હોય, અર્થિ ઉપર વિશેષ રાગ હોય, તે જયેશ્વરમાં તે પુરવને
 અર્થિ તરફ પ્રાપ્ત થાય છે. પ્રાપ્ત મુખને આ ભવમાં સાધુ થવાનો
 વિશેષ કુલ્લુપુરાણ હોય છે તે જયેશ્વરમાં સાધુ થવાની તીવ્રતા થયે
 છે અને તે કાંઈ થઈ શકે છે. બે આ ભવમાં સમ્પત્તિવર્ધન ઉપર વિશે-
 ૪૨૫ કુલ્લુપુરાણ હોય છે તે જયેશ્વરમાં તેને સમ્પત્તિવર્ધન ઉપર વિશે-
 ૪૨૬ છે. બે આ ભવમાં કૌન સાધુ ઉપર આર્થિ થાય છે તે જયેશ્વરમાં
 સાધુ ઉપર આર્થિ ઉત્તમ થાય છે. બે આ ભવમાં દેવની પ્રતિમા ઉપર
 દેવ થાય છે, તે જયેશ્વરમાં દેવના અભ્યાસથી પ્રતિમા (મૂર્તિ) ઉપર
 દેવ થાય છે; પ્રતિમાનું ખાન કરવાની કૃતિ ઉત્તમ થાય છે. આ ભવમાં
 કાંઈ પ્રકારના મુખોમાં મિત્ર મિત્ર કહેવા દેવામાં આવે છે, તેનું
 કારણ તેઓએ પૂર્વ ભવમાં તે તે કારણોનો વિશેષ કુલ્લુપુરાણ કરી તે
 તે કહેવાને કારણે થયો છે. આ ઉપરથી સિદ્ધ થાય છે કે અભ્યા-
 સનો સારવળો વિશેષ રાગ કરે છે. દેવ, ગુરુ, મહા, સ્વા-
 મી, અર્થિ, ખાન અને સમ્પત્તિ આદિઓ ઉપર તીવ્ર કુલ્લુપુરાણ કરે,
 એથી જયેશ્વરમાં તે કહેવાને વિશેષ ખીલી શકે. અને સંપત્તિવર્ધન
 ખાનના પ્રાપ્ત થાય.

ગુણી પશુ પરદોષ વદતાં છતાં નિર્માસ્ય ગણ્યામ છે.
 જો મંદ પરદાંસે, ગુણસમપરિમોલિ મધ્યમરેણ;

સો વિરતાગનસારો, વચ્ચલ પુંગવ પરિમાદ. ॥ ૧ ॥

અર્થ—જો ગુણી બંધે એવો જયેશ્વર કાંઈ મુખ હર્ષિભરથી
 ૪૨૭ના કોઈ બેઠે તે તે બેઠે બધી કૃત્ય છતાં જયેશ્વર પંડિત કુલ્લુ
 ૪૨૮માં અધાર પચાવડુંબી રી રીને છે.

આ ઉપરથી સિદ્ધ થાય છે કે જયેશ્વર ખાન આ વા અજ્ઞાત થોડેને
 બેઠેશ્વરની દલમધ પ્રાપ્ત થાય છે, જયેશ્વર કાંઈ અભ્યાસ કરે નથી. અર્થિ
 ૪૨૯ કરે છે કે રીને લાખો. કુલ્લુપુરાણ કરે હોય, તેજયેશ્વરને જયેશ્વરના
 દેવ બેઠેશ્વરની રી ન મળે તે તે કહેવાની રી બંધાર લાયક છે. પચાવ-
 ડુંબી રી અધાર લાયક છે. મુખ સર્વ અને મંદ દોષ જયેશ્વરને નહીં મળે
 હોય છે તે તે અભ્યાસ કરે છે. તેથી રીને અને તેથી રીને દોષ પ્રતિ-

હિન હોય, તેપણુ પરના હોય બોલવાથી ખરાગ લાગે છે. એ એમ માને છે કે હું સાફ કરું છું. પણ તેથી તે પોતાનું અને પરનું અદિત કરે છે, કારણ કે અવગુણ બોલવાથી પોતાનું તો પ્રસક્ત અદિત થાય ■ તેરીમ રીને અન્ય પુરખો તેની કહેલી વાત સાંભળીને અસ્વિકારી બને છે. તેથી તેઓ ગુણોને પણ લેઈ શકતા નથી. એક સરોવરમાં પેડેમાં પાડો, પાણી ડહોળી નાખે છે તેથી પોને પણ નિર્મળ જાત પી શકતો નથી અને અન્ય પણ એમને પણ જાત પીતાં વિદ્ધ કરે છે, તેથી પાડો ગાડો મળાય છે. તેરી રીતે જ નામના મનુષ્યમાં પચ્ચીસ ગુણ છે અને એક દોષ છે. જ નામનો પુરખ જ નામના પચ્ચીસ ગુણો સામું જોતો નથી અને એક દોષ દેખી જગતમાં જ્યાં ત્યાં નિંદા કરતો ફરે છે, તેથી પરિણામ એ આવે છે કે તે જની સાથે વેર ઝેર જાંવે છે. જનો દોષ દૂર કરી શકતો નથી, પચ્ચીસ ગુણ લેઈ શકતો નથી અને અન્ય પુરખોને પચ્ચીસ ગુણ લેવામાં વિદ્ધ નાખે છે, માટે તે વિદ્ધસંતોષી લેખાય છે. જ એમ ધારે છે કે રખેને કાઈ જનો રાગી બને ■ માટે તે એક દોષને ઉઘાડે છે; પણ જનો પચ્ચીસ ગુણોથી સર્વ મનુષ્યો એક દોષ છતાં પણ આકર્ષાય એમાં આશ્ચર્ય નથી. જની ધારેલી ધારણા નિષ્ફળ જાય છે અને લોકમાં તે નિંદા મળાય છે, માટે આ ઉપરથી સિદ્ધ થાય છે કે ગુણી પુરખ પણ અન્યના અવગુણ બોલતો ખરાગ લાગે છે, નો દુર્મંજીનું તો શું કહેવું; તે સંખ્યો સમજી શકશે.

દુષ્ટ ભાવથી છતાં વા અછતા દોષો અડણુ કરવાથી
પાપાત્મા બને છે.

જો પદ્મોમે ગિરદઃ સંતામનેત્રિ દુઃખારેણ;

સૌ અણાગં શંકર, વારેણ નિગ્ધ્યણાવિ. ॥ ૧૦ ॥

ભાવાર્થ—દુષ્ટભાવથી જે આત્મા, પરના છતાં વા નદિ છતાં દોષોને મદખ કરે છે તે વાવ રહે પોતાના આત્માને નિરર્થક બંધનમાં નાંખે છે. જરમાં દોષ દોષ તેપણુ કહેવાની કંઈ પણ જરૂર નથી. ધારો કે જ નામના પુરખ પણ મહાવજનના ચાર છે અને એક જન નથી અર્થાત્ તે જનિચારી છે. જ નામનો પુરખ તે જાણે છે અને આત્મા કહેરમાં તેની ફરતી કરવા જ્યાં ત્યાં ભગવાદ કરે છે. આથી તે વાવ કહેલી જ નામનો પુરખ જન્ય છે, પણ હૃદયે કંઈકી કુદતો નથી; ત્યારે નદર તેણે દિશ કરી એમ મિદ્ધ થયું. જ નામના પુરખના દિશા

જે લથી તે કોઈમાં નિઃક કમળ છે. તેને જાતી સુધે ધેર થાય છે. જ
નામનો પુર પે: દેવો દને: અને પાઠે જ્યાં કષ્ટનો. બેઠાસાતી પેઠે તે
કેટલાં ઉપરનાં કષ્ટોથી લેવાય છે અને તેજી અપ. ૧૧૧ થાય છે.
નિતાના કષ્ટો: જો: લથી જ કષ્ટનો જળ નથી, ઉભો નમો છે. કષ્ટા-
રનાં રીતિ નો એ છે કે તેની આત્મા નેશા શુભેનું વર્તન કરું.
ખાનગીમાં તેને ભેષ કરવો. ભેષથી તેનો આત્મા સુધરે છે. એવું જાણી
સાધ્યોએ અને પુરોએ જરાય નિરા કરવાની રેવ વારસી. નિઃક દેવોને
જોઈ તે: પોને જાવ કમળો અપાય છે અને જરને જળ થાય કમળમાં સા-
દાથી થાય છે.

કષાયામિના દેનુઓનો ત્યાગ બતાવે છે.
તં નિપદા મુત્યર્થ. જતોં ઉપસપ કસાપર્ગી;
તં કલ્પું ધારિજ્ઞા. જંગોવમયોં કસાપર્ગાં.

॥ ૧૧ ॥

આચાર્ય—જેથી કષ્ટવરણ અમિ ઉપમ થાય તેવું કાર્ય અવરણ
ભાવું જોઈએ, અને જેથી કષ્ટો કષ્ટો જળ તેવું કરું જોઈએ. કોષ,
કાન, કાષા, કોમ, હિંમ, અને કામ વગેરે કષ્ટોનો ઉત્થાન થાય એવા
દેનુઓનો ત્યાગ કરવો જોઈએ. પોતાને કષ્ટો ઉત્થાન થાય અને પર-
કષ્ટોને કષ્ટો ઉપમ કરાવે એવા નિરા વગેરે દોષોનો ત્યાગ કરવો જોઈએ,
શુક્રનુશાસની કષ્ટો દને છે. અર્ધાં તેઓનું પ્રકરણને રજાનર થાય છે.
પાઠે જે જે દેનુઓથી કષ્ટો દને તે તે દેનુઓ આરણ જોઈએ. સમ-
તાને આરણથી કષ્ટોનો ત્યાગ થાય છે. રામમાં પણ નહિ પણ તેમ
દેવમાં પણ નહિ, આતી કષ્ટને સમતા કદેશમાં આવે છે. આ કષ્ટ ઉત્થ
છે અને તેના પદેકાંતી શુભાનુશાસની કષ્ટ છે. શુક્રનુશાસની નિરા-આતી
વગેરે અનેક દોષો ત્યાગ થાય છે, તેથી કષ્ટો પણ માં પડે છે. માતી
પુરો કદે છે કે શુક્રનુશાસન ધારણ કરવાથી કષ્ટવ કેટી રીતે દાંત થાય
ને તમારા અનુભવમાં આવશે. કષ્ટામિને કામા જગથી દાંત કરવો.
પરના અવશ્ય જ નોલવાથી જરને પણ પોતાના નિમિત્તથી કષ્ટવરણ અમિ
કોમ કોનો નથી. શુક્રનુશાસનું એ રત્ન છે.

કર્તા, સર્વ પ્રયત્નથી નિંદા છોડી દેવાનું બતાવે છે.

જદ્દ ઇચ્છદ્દ શુભયત્તં, નિરુપગમજ્ઞાંતિ અપ્પણો નિપમા;
તા સત્ત્વપપત્તેણં, પરદોસાવિવક્ષણં કુણદ્.

ભાવાર્થ—જે વજ્ર શુવનમાં હે આત્મનું ત્હારે ગુરુ એવું પરમાત્મપદ પ્રાપ્ત કરવાની ઇચ્છા હોય તો સર્વ પ્રકારના ઉદ્યમથી પારખ દોષ જોવાના તથા બોલવાના છોડી દે. પરના દોષો જોવાની તથા બોલવાની ન્યાં સુધી ઇચ્છા છે, ત્યાં સુધી આર્મનુસારિનાં લક્ષણો પણ પ્રાપ્ત થતાં નથી, તે સમ્યક્ત્વની શી વાત ? સમ્યક્ત્વવંત આત્મા પોતાના દોષો જુએ જ અને તેનો નાશ કરવા પ્રયત્ન કરે છે. લાખો વા કરોડો ઉપાય કરીને પણ પારખ દોષ બોલવાની ટેવ ત્યાગતી જોઇએ, પારખ દોષ બોલવાની ટેવ વાર્યા વિના ઉત્તમ થઇ શકાતું નથી. પુરુષના ધર્મો તરફ જોતાં પણ એમ જણાય છે કે પારખ દોષો બોલવા એ પુરુષને જાને નહિ. માટે પ્રાણને પણ પરના દોષો બોલવા નહિ.

બારે કર્મો જીવેની પણ નિંદા કરવી નહિ, તો અન્યજીવેની તો કેમ કરાય; તે પુરુષોના ભેદોદ્દાર જણાવે છે.

ચઢઠા પસંસણિજ્ઞા, પુરિસા સચ્ચુત્તમુત્તમા કોણ;

ઉત્તમ ઉત્તમ ઉત્તમ, મજ્જિમ માવાય સચ્ચેસિં. ॥ ૧૩ ॥

જે અહમ અહમ અહમા, ગુરુકમ્મા ધમ્મા વજ્જિયા પુરિસા;

તે વિપ ન નિંદણિજ્ઞા, કિંતુ દયા તેમુ કાયન્ના. ॥ ૧૪ ॥

ભાવાર્થ—આર પ્રકારના મનુષ્યો પ્રવંસવા યોગ્ય છે, સર્વોત્તમોત્તમ, ઉત્તમોત્તમ, ઉત્તમ અને મધ્યમ. આ આર ભેદવાળા મનુષ્યોની તો સદાકાળ સ્તુતિ કરવી જોઇએ. તેઓના શુભોત્તુ અનુકરણ કરવા ઉદ્યમ કરવો. તેઓના શુભોમાં ચિત્તરૂપિ પરાવતી જોઇએ. આર પ્રકારના પુરુષોનું ધ્યાન ધરતાં આત્મા હૃદય થતો જાય છે અને નીચ દોષોથી વિમુક્ત થાય છે. અધમ અને અધમધમ એ જે તો ધર્મથી દીન અને બારે કર્મો જીવે દોષ છે. આવા આરે કર્મો જીવેની પણ નિંદા કરતી નહિ. પરંતુ તેઓ ઉપર કરુણા પુદિ ધારતી જોઇએ.

અધમ અને અધમધમ જીવેનાં આવરણ ખરાબ દોષ છે, તેઓની સંમતિ દિનાવડ નથી, તોપણ તેઓની નિંદા ન કરતી જોઇએ. કેટલાક એમ કહેશે કે તેઓને લોકમાં દલગ પાડવા નિંદા કરતી જોઇએ. આના ઉપરમાં કહેવાનું કે-વજ્ર કાગમાં દલગ પાડવાથી કોઈ મુશ્કેલી નથી અને મુશ્કેલાનો નથી. વેલો વા દાખરો જે એમ વિચાર કરે કે આપણે રાગી-ઓને દલગ પાડવા તેઓની નિંદા કરતી જોઇએ, કે જ્યાં ફરીથી શેરોમાં

૧૬૫૫ નહીં. શું કામ કરવાથી શેષીએ શેષથી મુખ થયા? ના શી
 નહીં. ઉર્ધ્વે શેષીએની સંખ્યામાં વધારો થયો. તેથી રીને મનુષ્યો
 એમ વિચારે કે શેષીએની આજે જન્મજંદેર નિંદા કરીશું એટલે શેષીએ
 શેષથી રહિત થયા, પણ કામ કરવાથી તેવા લાભોની શેર થાયું
 અને શેષીએના દેશ દરેક દેશ નહિ. લાભર વા વેદોની રાજ છે કે
 રામ અને રામના દેવોએને અલગથી શેષીએની પ્રેમ અવધી સારવર
 કરી, શેષીએને અપમાન આપ્યું, શેષીએને અને તે રીને નિરોધી કરવા
 પ્રવળ કરશે એટલે, એમ લાભોની રાજ છે. લાભોના રામ મહા
 વાની સમિતિ હો તો શેષીએ અવગણ કરવા કરવા તેઓની સામે અવ-
 યાન અને પોતાની સંદર્ભીત કરવા કરવા તેઓની સામે અવ-
 યાન કરવા, અને નિરોધી પણ થશે. તેથી રીને શેષીએ પણ
 અને શેષી હોએ એમ જાણે છે, પણ જે તેઓની નિંદા કરે છે, તેની સામે
 તે તે જાણ નથી, ઉપરાંત તેનું પણ પા કરવા પ્રવળ કરે છે. રાંડને આ-
 નારો આજે પણ અમમલ તેમ શેષીએના દેશ એવાય પણ તે તે
 શેષીના કસબે સંપ્રદાયમાં આવી જાય છે. શેષીએની નિંદા કરવામાં
 સમજ્યું કે અનની નિંદામાં જન્મમાં કુલકથી અંબીયર્ણ પ્રાપ્ત થાયું,
 અને શેષીએને નિંદેશ કરી સંપ્રદાય નથી. તથામાં નિંદા કરવાનો
 દેશ શી નાંખે, તમે નિંદા કાઢી શાહુને પણ નહીં કરી. એવી
 કાઢી રાખાં રહેશે ત્યારે શેષીએ પણ તમારું વર્તન શુદ્ધ પ્રેમવાળું
 જોઈ, તમે ઉપરોક્ત નહિ અપે તેજણ પોતાનું વર્તન સુધારવાનું પ્રવળ
 કરો, અને તેવા ઉપરોક્ત તમને પ્રજા. પોતાના સંદર્ભીત કરી
 તમને કરશે તેઓ શેષી મુખ થશે એમ જાણી રાખીશું મંજાન અને
 મંજાન જાણ અમરો એટલે સ્વીન જાણ પણ નિર્મળ જાણી જશે.
 રાખના પણ દેષોની નિંદા ન વાનવા તીર્થારો આદિ ઉત્તમ પ્રાર્થો છે,
 તેઓની સંપ્રદાયી દળોનાં એવા દેશ મુખ થાય છે. દેશ એવામાં
 અવગણ કે તમે પણ તીર્થારવા જેવી એવાય મેળવે તો પ્રવળ દળો
 થાએ શેષીએને તમે નિંદેશી જાણી રાખીશું પણ હે નિંદો! તમે પોતા-
 નામ રહેવા મેળવેન જેવા મોટા દેશો એવા નથી, કાઢી આમ કરેશ
 નથી, રમેને કાઢ જાણે તો પ્રાણ જાય એમ વિચારો હો અને અનન્ય
 દેશો એવા તમા કરેશ મંડી જાણે હો. વિચારો! આ તમારી કેરી
 અધમ્યા! મારે એવાય પ્રાપ્ત કરો, મંબીર જાણે, અધમ અને અધમાધમ
 મનુષ્યોની પણ નિંદા કરવાનું કર્મ હોડી દો—

ધર્મ અર્થ અને ધામને પરસ્પર દાનિ ન થાય, તેથી રીતે ને વતે તે પ્રથમ પુરષ મણાય છે. સ્ત્રીઓનું તે પ્રમાણે સમજી લેવાય.

પૂર્વોક્ત ઉત્તમ પુરુષોના બહુમાનથી થતાં ફળ.

एषसिं पुरिसाणं, जइ गुणगहणं करोसि बहुमाणं;
तो आसजासिवसुहो, होसि नुमं नाच्च संदेहो. ॥ २२ ॥

આપાર્થ—જે ચાર પ્રકારના મનુષ્યોનું જડમાન કરીશ, તેમજ તે-
ઓના યુજોનું મદજુ કરીશ તો હે આત્મનર! આપણામાં નું મોક્ષનાં
સુખનો ભોગ્યા બનીશ, એમાં સંશય નથી. જાણવું મનનું દર્શન આપી પુર-
ષોનું વર્ણન કર્યું, તેથી ઉપલક્ષણદારા અન્ય મનો અને ક્ષમાદિ અન્ય
કુજોનું પણ મદજુ કરવું. તથા તેઓના યુજોનું જડ માન કરવું. અદો!
જમદગ્ધ સાધુઓ તથા સાધ્વીઓને ધન્ય છે કે જે પરોપકારને માટે છત્ર-
ને માને છે. આચક અને આચિકાઓ યુજાનુરામથી એમ ચિનવે કે અદો!
પાણે છાપનો કુટો કરીએ છીએ, આરંભ કરીએ છીએ. માટે આપ-
ણથી સાધુ અને સાધ્વીઓ અનંતયુજુ વચ્ચે છે, આત્મભોગ આપીને
મૃદસ્થાને ઉપરેક આપે છે, કુઃખ વેડીને પણ માથે ચામ વિદાર કરે છે,
કાણાકુદિથી મૃદસ્થાને સાધુ મનો અર્પે છે, પુત્રકો લખાવી સુધારે છે,
મામોમામ ધર્મનું વર્ણન કરે છે, સાધુ અને સાધ્વીઓ યાન અર્થે અયાનને
વાહ કરે છે. બાળમનો પણ એવાં છે કે તે સ્વપર દિનસાધક છે. તે
મનોનું મદારમાં કંઈ રોકાણ નથી. સાધુ અને સાધ્વીની નિદા કરવાથી
ખરેખર જરમજમાં સાધુજણ પ્રાપ્ત થવાર નથી; ઉચ્ચ ક્ષાતિ યુજો મળનાર
નથી. એમ સમજીને આચક અને આચિકાઓ નિદા કરવાની રેવ દર કરે છે.
નિદા દોષને વારનાર કુન્નિ પામે એમાં સંશય નથી.

કર્તા-પાસધ્યાદિકની પણ નિંદાનો ત્યાગ બતાવે છે.

पासध्याइमु अहुणा, संजमसिदिन्हेमु मुक्कनोणेमु;
नो गरिहा वपज्वा, नेव पमंगा सहामज्जे.

॥ २३ ॥

આપાર્થ—હાલમાં આરિવચોગ વાળવામાં દિવિય વાહ મયેલાઓની
જમ સજામાં નિદા વા પ્રકંસા કરવી યોગ્ય નથી. તાત્પર્યે કે તેઓના
સંનંધમાં મધ્યરથ બાજુ પારજુ કરવો. જેઓએ યત્ને બાવે અરિ-
હીયું દોષ પણ કર્મના ઉદ્ભવથી પાછા પડી જઈ, પચમદાવનમાં દોષ લશ-
કવા દોષ, જાણવુંનો અંત કર્યો દોષ, “કુ” બોલના દોષ, આત્મસમ્પદિમાં

ન રહેતા હોય, સમરૂપ કરતા હોય, તેવાઓની પણ પ્રાજ્ઞાતે ઉત્તમ ચારિ-
ધારકોએ તથા બ્રહ્મ વા પંડિતનામ ધરાવનારાઓએ નિંદા કરી નહિ
ચારિત્રમાં ચડતા અને પડતા પરિણામ મળી વખત યથા કરે છે. જે મો
છે તેજ પડે છે, અને જે પડે છે, તેજ ચડે છે. કેટલાક સાધુનાં મનો
સેવા કે પાગવા સમર્થ નથી, પોતે સાધુ થતા નથી, સાધુ થાય તેને આ-
કારે છે, છતાં મને તે સાધુના દોષો બોલવા મંડી જાય છે અને જ્યારે કોઈ સાધુ
તેને (નિંદા આવકને) હપકો આપે ત્યારે કહે છે કે અમારે શું છે? અને
તો છૂટા હીએ, અમે તો વેસ્થાના ઘેર પણ જઈએ, તમોએ માધુ મુંઝાવ્યું
■ માટે તમને નિંદીશું. ત્યારે સાધુ મહારાજ તેને કહે છે કે, હે આવા
નામધારક! ત્યારે પણ આવકના યુજો પ્રમાણે વર્તવું જોઈએ. આવકના
એકવીસ યુજોમાંથી અને આવકના બાર વતોમાંથી તમારામાં કેટલાં છે?
તમારામાં કેટલા દોષ છે? એનો વિચાર કરો છો કે નહિ? ત્યારે આવક
કહે ■ કે ધીમે છુમકે ડાખ દોય. અમારે હેમાંનું કંઈ નથી. ત્યારે સાધુ
મહારાજ કહેશે કે, ત્હને અમને કહેવાનો કંઈ અધિકાર નથી, ત્હને જાણ
કહેવા આશ્યું છે? ત્હારા ઘેર આવીએ ત્યારે વદોશનીશ નહિ, બોલ ત્યારે
મ્હારે કંઈ સંબંધ છે? જ ત્હાર થાય તે કરી નાખ, અમારે હવે ક્યાં
દીકરી દીવો સેવો દેવો છે. દેવપુત્રની નિંદા કરે તે સાતમી નારકે જાય-
પુત્રની નિંદા કરનાં કુળનો કાય થઈ જાય છે, અનુભવી જોજો. આ પ્રમાણે
નિંદા કરવાથી અર્થ ઉત્તમ થાય છે. શિવિતસાધુઓને પણ ખાનગીમાં
સમજતી મુદારથ, પણ નિંદા તો કરી નહિ. પશુ વંશીઓને પણ પાંજ-
રાપોશમાં રાખી તેમનું દિન કરીએ છીએ, ત્યારે ઉત્તમ પણ શિવિત એથ
સાધુઓની નિંદા કરી તે યોગ્ય નથી. તેમ તેઓની પ્રવૃત્તિ પણ કરી
યોગ્ય નથી. તેવા ઉપર મખરચના સખતી.

કર્તા કહે છે કે તેવાઓને આર્ગ જનાવવો પણ નિંદવા નહિ.

કાઠગ તેમ્ કઠગં, જદ્ મમ્મદ્ તો વયામણ્ મમાં;

અદ્ રમ્મદ્ તો નિયમા, ન તેમિ દોસં વયામેદ. ॥ ૨૪ ॥

ભાવાર્થ—જમ્મદિક પર કરજા કરીને જે તેઓ અને એમ
જામનું દોષ તો સ્વખાનં પ્રમાણે, તેઓ મુસ્લો કરે એમ જામનું દોષ
તો મુજ્જનગીઓએ તેના દોષ પ્રમાણે નહિ મહાત્માઓ ઉપરોક્ત છે કે
દેવોએ ઉપરોક્ત દિવસર જામતી, એમ જાણ તો ઉપરોક્ત આપો. જરો
ઉપરોક્ત કરનાં ખાનગી ઉપરોક્ત દેવોએ (જમ્મદિક) વનો નિરૂપ્ત કુપરો

ગુણો જોવા, ગુણો લેવા અને દોષો તરફ લક્ષ્ય આપવું નહિ. ગુણાનુસંગ કદી મૂકવો નહિ. એજ આ કાળમાં તરવાનો પ્રથમાવસ્થામાં મુખ્ય ઉપાય છે. આ કાળમાં જે ગુણાનુસંગી હોય તેને પણ ધન્યવાદ થટે છે, કારણ કે ગુણાનુસંગી પુરોનો દાસમાં પ્રાયઃવિરહ દેખાય છે, ગુણાનુસંગમાં પણ કંઈ નથી એમ કેટલાક કહી તેનો મતિ પ્રમાણે અર્થ કરી વિરહ વિચારમાં આશ્રય ખેંચી જાય છે. પરંતુ ગુણને સાંભળતાંજ કેટલાકને તો ઉત્તરી આત્મા જેવું થાય છે. દુઃખમાં કાળમાં ગુણાનુસંગ પ્રાપ્ત થયો તો અસ્વકાળમાં મુક્તિ મળશે એમ સમજવું. ક્રિયાશ્રિની આગળ જ્ઞાનશ્રિની પ્રસંસા કરીએ તો ક્રિયાશ્રિ કંઈ પણ નિંદા કર્યા વિના રહેશે નહિ, મનમાં પણ બળકડા કરશે. તેમજ જ્ઞાનવાદીની આમળ ક્રિયાશ્રિનું વર્ણન કરીશું તો તેવુંજ બનવાનું. ધર્મના જૂના વિચાર ધારણ કરતા હશે તેની આમળ પણ સુધારાવાળા હીન લાગશે. દોષ મૂકીને ગુણ લેવો વા બોલવો દુર્લભ જણ્યારી. દાસમાં તો અસ્વ પણ ધર્મશુણ્ય બહુ માન કરવાની આવશ્યકતા છે. કારણ કે અસ્વ પણ ધર્મશુણ્ય ધારણ કરનારા વિરલા છે. સર્વ ગુણ વીતરાગમાં છે, માટે જેટલા ગુણ તેટલા લેવા. દોષને જોવા નહિ, તેમ બોલવા પણ નહિ.

કેતા કહે છે કે-સ્વ કે પરમગ્ધના સાધુઓની નિંદા કરવી નહિ.

જર્વં પુરગાચ્છિ સગચ્છે, જે સંવિગ્ના વહુસ્મૃયા મુગિણા;

તેસિં ગુણાણુરાયં, મા મુંચમુ મચ્છરપ્પહઓ. ॥ ૨૬ ॥

હાવાર્થ—હે આત્મના પારકા કે પોતાના મગ્ધમાં જે સંવિગ્ન અને વિદ્વાન મુનિરાજો હોય, તેઓના પર મત્સરથી હજ્યાએસો એવો તું ગુણાનુસંગ છોડીશ નહિ.

પ્રાયઃ કેટલાક પોતાના મગ્ધને વખાણે છે, અને પરમગ્ધના વિદ્વાન વા મૂર્ખ સર્વ સાધુઓના છતાં વા અછતા દોષો બોલતા મંડી જાય છે. કેટલીક વખત તો ધર્મ્યાથી કેટલાક વિદ્વાન સાધુઓ જલ્દી જોઈને અન્ય વિદ્વાન કે જે અન્ય મગ્ધના વા સંવાદાના હોય, વા પોતાનાથી બિન વિચારવાળા હોય તેઓનું મૂળમાંથી જોઈ કાઢવા માટે અનેક જાનનાં આગ ચઢાવે છે. ગમે તે રીતે પણ ત્હને આવડેની આમળ હલકો પાડવા ચુકતા નથી; શાસ્ત્રના પાઠ પણ કુચુક્તિથી આડા ધરીને સામા સાધુઓને દલકા પાડવા આવડેની આમળ આડું અવગું સમજવી ઉસ્કેરણી કરાવે છે. ત્યારે અન્ય મગ્ધના કે જેની સામાચારી બિન છે તેઓ પણ તેઓથી હંતરતા

નથી. અર્થાત્ તે પણ સામા સાધુઓની કિંમત, આચાર, તેમના યોગ્ય પ્રકારના તેમના પદ્ધતિ બંધોની આગળ કમરકસીને ઉચ્ચ કરે છે. સામાસાથી ખંડનખંડન ઉપાસનામાં આવે છે. આથી પણ સામાસાથી ખંડનખંડન કરે છે. સાધુઓનો પણ પકડે છે. મ્હાફે તે સાફે કરવા મંડી બધા છે. બાંધાનામાં પણ અને તે રીતે નિશા કરાવે છે. ત્થા ગચ્છાવાદ્યા સાધુઓ કહે છે કે ત્થા ગચ્છાવાદ્યા તો બીજાજ બ્રાહ્મણી છે, એ સંગી છે, અમુકની સાથે અમુક રીતે વર્તના દના. ત્યારે જ્ઞા ગચ્છાવાદ્યા દ્વારે ત્થા ગચ્છાવાદ્યાની નિશા કરવા જાણી રાખવા નથી. અમુક સાધુની કાર્ષ્ણ્ય સ્તુતિ કરે તો સામા નિશા ક્રુપામાંથી પોતાની પેઠે એક બે દોષ કાઢવાનોજ. અમુક સાધુની કાર્ષ્ણ્ય વિદ્યા વખાણે તો સામા સાધુ તેનું ખંડન કરવાનો. અમુક સાધુ પરાપકારાયે પ્રસન્ન બન્યે તો સામા પદ્ધતિના નિશા કર્યા વિના રહે નહિ, પોતાના રાગી થા પોતાના મન્દબુદ્ધિ આપો કરવા સાર રાગી દીવસ બાવળોને ખીંકા વચન કહે અને કાર્ષ્ણ્ય અન્ધા સાધુ પાસે આવે તો ત્થા સાધુ પણ ભેરાવ નહિ, એક દેરીનું મુત્તર જેમ અન્ધ દેરીના મુત્તરને ખતે અને તેની અવરથા વાવ, તેની અવરથા વાવ. આમ બધા બેધિ મન્દબુદ્ધિ દાહવા કમળમાં કલા વર્ણવે છે. બે આમાંના કેટલોક જામ ખરી દોષ તો ખરીખર શુદ્ધાનુસારને દેવરો અપાયો છે એમ સમજાવે.

સાધુઓના મન્દબુદ્ધિ આરી કદા દેખીને કેટલોક નવો દંષ કરે, અને સાધુઓના કુલ્લખો લાભ લેક તેવા દંષો ચાલી કહે, અને જૈન સનાતન સંપ્રદાય ધર્મો નાક ધામે તેમાં મન્દબુદ્ધિ આચારો તથા સાધુઓનો દોષ છે.

સંશ્લેષણમાં પ્રાચ્ય શુદ્ધાનુસારને બદલે દોષદિતિ વધી પડી છે. આજે કામાં પણ તેની કલા પ્રાચ્ય દેખવામાં આવે છે, નવા દંષ કાઢવાનારો પણ કદા જુનને નિરે છે, સાધુ અને સાધીઓને નિરે છે, અને આનું અવગણે સમજવે છે; પણ શુદ્ધાનુસારની દિતિ વિશેષતઃ દેખવામાં આવતી નથી. નવા દંષવાળાઓ સનાતન દંષવાળાઓનું કોંક કુલ મુળમાંથી ખોરી કાઢવા પ્રયત્ન કરે છે, એટલુંજ નહિ; પણ નવા પચના રાગથી અનેક પાખંડ દરી મન વધારવા કારે છે, સાધુઓને તથા આચારોને પરાપકાર મન્દબુદ્ધિ વિદ્યાનું સાધુઓ જ શુદ્ધાનુસાર કારણુ કરેલો બેધિ. પરમન્દબુદ્ધિ વિદ્યાનોની કેટલી અમળ નિશા કરતી નહિ, તેઓ જુર કરે તોજુ તેઓના કદા થા અજ્ઞા દેખેનો પ્રકાર કરેલો નહિ. પરમન્દબુદ્ધિ સાથે પણ વિદ્યાન દિતિ રાગી અનુચ્ચાવ કારણુ કરેલો, પોતાના મન્દબુદ્ધિ વિદ્યાન સાધુઓની પણ કદી પ્રાણને નિશા કરતી નહિ. અવગણે પણ બિમ બિમ મન્દબુદ્ધિવાળા

ઉપર શુશ્રાનુરાગ ધારણ કરવો, જે શુશ્રાનુરાગ ધારણ કરવામાં નહિ આવે તો સાધુવર્ગ વા ગચ્છનો નાશ થશે, તેમાં સંશય નથી, કારણ કે નિંદાની તથા તેમના ધર્મની પડતી થયા વિના રહેતી નથી, પોતાના ગચ્છના વિહાન સાધુઓ વા મૂર્ખ સાધુઓની પણ છતા વા અછતા દોષની નિંદા કરવી નહિ, એટલુંજ નહિ; પણ દુનિયાના ગમે તે મનુષ્યની સાધુએ નિંદા કરવી નહિ. સ્વદર્શની હોય વા પરદર્શની હોય તોપણ કોઈના છતા વા અછતા દોષો પ્રકાશવા નહિ.

સાધુઓ કોઈના પણ દોષો પ્રકાશે નહિ, અને શુશ્રાનુરાગ ધારણ કરે તો ધર્મમાં ધણા મનુષ્યોને દાખલ કરી શકે, શુશ્રાનુરાગની દૃષ્ટિ ખીલવા લાગે લાગે પ્રયત્ન કરવો. પરની નિંદા કરવાથી જગતમાં મોટી લડાઈ થઈ છે, ઇતિહાસો પણ તે બાબતની સાક્ષી આપે છે. પરસ્પર બિન ધર્મવાળાઓની નિંદા કરવાથી ઉભટા તેઓ સામા ધર્મ ઉપર દ્રેષ ધારણ કરે છે, તેથી ધણા કાળ પર્યંત સસધર્મના ઉપાસક તે બની શકતા નથી.

સ્વધર્મના સત્ય વિચારો દર્શાવવા, પરધર્મના જે સત્ય વિચારો હોય તે પણ યુક્તિથી મધુર વચને જણાવવા. સત્ય ધર્મનું સ્થાપન કરવું અને અસત્ય કે જે ધર્મથી કરોડો મનુષ્યો દુર્ગતિમાં પડે તેનું અનેક સિદ્ધાંતોની યુક્તિઓથી ખંડન કરવું તેથી શુશ્રાનુરાગ નાશ પામશે નથા. કોઈની જાતિ નિંદા કરવી નહીં-સત્યધર્મ તેજ ખરેખરો શુદ્ધ છે, માટે તેના ઉપર અનુરાગ કરવો, અન્ય ધર્મમાં રહેલાં મનુષ્યોની છતા વા અછતા દોષ પરત્વે જાત ટીકા કરવી નહિ, અન્ય વ્યક્તિની જાત ટીકા, દોષો બોલી કરવી નહિ. એમ કરવાથી અન્ય ધર્મનાં મનુષ્યો પણ સત્ય ધર્મવાળાના સહવાસમાં આવશે, અને સત્યધર્મ ગ્રહણ કરશે.

કોઈ સ્વધર્મ બંધુઓની ખસરથી નિંદા કરવી નહીં. હમેશ નિંદાનું બાપણ નહિ કરવાથી મનુષ્ય જોન ધર્મની ઉન્નતિ કરી શકે છે, સદ્ગુણ દૃષ્ટિથી ધર્મની વા દેશની ઉન્નતિ થઈ શકે છે.

કર્તા કહે છે કે શુશ્રિઓનું જહુ માન કરતાં તે તે શુશ્રો મુક્ત થાય છે.

ગુણરયણમંદિયાણં, बहुमाणं जो करेइ सुद्धमणो,

सुलहा अन्नमवंमिय, तस्सा गुणा हुंति नियमेणं ॥ २७ ॥

ભાવાર્થ—શુશ્રરનોથી વિશુદ્ધિત શુશ્રોનું જે શુદ્ધ મનવાળો હોય જહુ માન કરે છે. તેને અવસ્ય તે તે શુશ્રો પરબવમાં સુખથી પ્રાપ્ત થાય છે.

કુર્ષ્ણ ગુણ અવગ્રાંતે ને ગુણે પેનાનાનાં પ્રમતી હો છે, મહુગ્ને
 હર રામ કથા વિના ગુર્ષ્ણગોત્રું નહીં ખાન થતું નથી. જ્યારે મહુગ્ને
 હર રામ કથા છે ત્યારે તેના મહુગ્ને પ્રાપ્ત કરવા ઉપમ જણ થાય છે.
 કુર્ષ્ણગોત્રી સેવા જણ થાય છે, જણ જો ગુણપુરાણ ન દોષ તે કાર્પ જણ
 કુર્ષ્ણ મટે પ્રવળ કર્ક હો નહીં. આ ભવમાં જે સાધુઓ અને સાધિકાઓ
 નમરે રેખાય છે. તેઓએ અવસ્થા પૂર્વભવમાં સાધુ થઈ ઉપર ગુણપુરાણ
 ધારણ કરીએ દેવો ભોઈએ. આ ભવમાં જે જાણવારી છે, તેઓએ અવસ્થા
 પૂર્વભવમાં શીલગુણપુરાણ કરીએ દેવો ભોઈએ. આ ભવમાં જેઓ ખ્યાન
 અને સમ્પાદિને જ્યારે છે, સમ્પાદિયું રહે છે. તેથી સિદ્ધ થાય છે કે પૂર્વ-
 ભવમાં તેઓએ ખ્યાન અને સમ્પાદિયો અમ્ભાસ આપીએ દેવો ભોઈએ,
 તથા પૂર્વભવના સંસારથી આ ભવમાં તેઓને તેજ પ્રાપ્ત થાય છે. યાન,
 રાંધન અને ચરિત્ર થયેલા જે જે મહુગ્ને જોવામાં વિદેવન રેખ-
 થાયું જ્યારે છે તેનું કારણ કે તે તે ગુણેનો રામ કરી પૂર્વભવમાં તદ્દન
 કુર્ષ્ણ ધારીએ અમ્ભાસ કરીએ દેવો ભોઈએ. આ ઉપરથી સિદ્ધ થાય છે
 કે ગુણપુરાણ પરભવમાં વિદેવ પ્રમત્યા મટે પ્રમત્યા થાય છે. પૂર્વભ-
 વિદેવ રાંધિયું હાથમાં ઉત્તરિને હને આ ભવમાં જણ ગુણેનો રામ
 કરીયું, અને ગુર્ષ્ણગોત્રું નહીં ખાન કરીયું. જોવામાં જોઈયા ગુણે ખીસ્યા
 તેજ ગુણે તથા રાંધિ રાંધિયું અને આ ભવમાં તે તે મહુગ્નેમાં વિષયો
 સંવય કરીયું તો ખરેખર તે તે મહુગ્ને પ્રાપ્ત થયા વિના રહેશે નહિ. વર્ત-
 માનગત સુધારો નામનો અસ્તરીય જાત પ્રથમ વાંચવામાં આવશે તો
 દેવ તથા કર્તુ વચ્ચે દર કથા વિના રહેશે નહિ, તેમજ અસ્તરીય
 સમ્પાદિયન પ્રથમ પરમાત્મજોનિ વાંચવામાં આવશે તો મહુગ્ને રાંધિની
 ખીલવણું થશે, અને રોષાણિને નાશ થશે. ગુણપુરાણ પ્રાપ્ત થશે સહે
 થઈ જાયશે, અને તેથી આત્મા મહુગ્નેના માર્ગ તરફ ચલશે એમ પુરી પડેલશે.
 કર્તા સૂરિ કહે છે કે—ગુણપુરાણ ધારણ કરતો છવ
 મોક્ષ પામે છે.

एवं गुणादुराणं, सम्यं यो पश्य परमनिर्लाभिः
 तिरितोमयुंदरपर्यं, सो पावइ सत्त्वनमणिजं.

॥ ૨૮ ॥

ભાવાર્થ—જે આત્મચર્ચા પુરવ રહી રીને ભવભ્રમમાં ગુણપુરાણ ધારણે
 તે તે આત્મનર હર્ષદુઃખ ઉપમ જાને જાયશે, એમ કહિ કહે છે. આ

માયામાં કર્નાનું નામ છે, ગુણાનુરાગ ધારણ કરવા આખી રાખતી નહિ, કારણ કે તેથી ઉત્તરોત્તર મોક્ષ મળે છે એમ આચાર્યો અને રીતરાગ ભક્ત-વાદનાં સિક્કાનો જણાવે છે. જેમ જ્યાં જ્યાં ગુણાનુરાગ ધારવામાં આવે તેમ તેમ દોષદષ્ટિ ટળતી જાય છે. નિંદા કરવા એ જીમલડી વધમ કરે તે તુને જીમલડીને વચમાં સખતી, પ્રત્યક્ષ વા પરોક્ષપણે કોઈની નિંદા કરતી નહીં. નિંદા કરવાથી ધણાં પાપ થાય છે. અત્ર ભજન સમયે પ્રથમ ભાગમાંથી નિંદારિપષક ભજન સખવામાં આવે છે.

(૬૬ી રમતમાં ૫૬ીરે સન્તો, ૬૬ી રમતમાં ૫૬ી. એ રાગ.)

નિન્દા પદ.

- પાપ કર્મ થદુ ભારીરે નિન્દા, પાપ કર્મ થદુ ભારી;
મનમાં જોમો વિચારીરે નિન્દા, પાપ કર્મ થદુ ભારી.
નિન્દકની દષ્ટિ છે અવઢી, ગુણ અવગુણ દેખાય;
પાપીમાં પાપી છે નિન્દક, મરી નરકમાં જાયો. નિન્દા. ૧
- ધાંદાં દેલે કાગડો જેમ, નિન્દક દેલે દોષ;
ધનુર મતકની પેઠે ઘ, શું કરવો ત્યાં રોપો. નિન્દા. ૨
- ચાઢી યુગ્મી નિન્દક કરતો, કલંક થદાવે શીર;
ચંદાઢ્યથી પગ નિન્દક પાપી, ધોનો પરનો ચીરરે. નિન્દા. ૩
- દ્રિયા કાન્દ નિન્દકનાં સંગો, ઝેર્યે નહિ મગાય;
નામ દેરને નિન્દા કરતો, મુક્તિપુરી નહિ પાયરે. નિન્દા. ૪
- સાધુ મન્ન વૈગમી ત્યાગી, જોગી મોગી પર્કાર;
નિન્દા પરતગી પરદરનો, પામનો મવજન તારે. નિન્દા. ૫
- નિન્દામાંથી સદુ જ્યયયા, થર્ચાયા કોરક મન્ન;
નિન્દક માયે નથી ટિંગટાં, વાળીથી ઓચ્છવંતરે. નિન્દા. ૬
- અંદેશાઈની પુરી નિન્દા, મુક્તિ માર્ગ થનિત્ય;
નાયચોગાનીમાં મટકાયે, નાગી માયે પૂટરે. નિન્દા. ૭
- મનદીની નિંદા નરી કરવે, કરવે ગુનનું ગાન;
મ્હાનદંતને કૃષ્ણ વગ્યાને, ગુનનું કર થદુ માનરે. નિન્દા. ૮

સર્વ ગુણો જાણો નિનવરમાં, બાકી દોષી દોષ;
નિજમાં અવગુણ પોતે ભરી છે, જુવે ન તેને કોપે. નિન્દા. ૯
કર્મવગે સૌ દોષે ભરીયા, કરો ન નિન્દા માર્ગ;
યુદિસાગર ગુણને ગાતાં, જગમાં દોષે વદાડરે. નિન્દા. ૧૦

નિદાથી આવી અપ્રમ દશ થાય છે, એવું ભણી નિદાની રેવ સામ
કરણ કહે કહે ઉપચોમ રાખવે, અને શુભાનુરાગ ધારણ કરવા કહે કહે
ઉપચોમ રાખવે. અગુભ અપ્રમસાયથી (અગુભ પરિણામથી) નિદા થાય
છે, અને કુભ પરિણામથી શુભાનો રાગ થાય છે. પરિણામે વધ એ વાતને
પ્રત્યક્ષી જોતાં અગુભ પરિણામે અગુભ કર્મનંધ અને કુભ પરિણામે
ભ કર્મનંધ ભણી શુભાનુરાગ ધારણ કરવે.

નિ શ્રી સુરત વંદરે ચાતુર્પાસ્વ્યાં યોગનિષ્ઠ મુનિ યુદિસાગરેણ
ગુણાનુરાગ ગ્રન્થસ્ય ગુર્જરભાષયા વિવરણં કૃતમ્.
ગુણાનુરાગ શાસ્ત્રસ્ય, પ્રાકૃતા વિવૃત્તિઃ કૃતા;
મધ્યાનામુપકારાર્પમ્, યુદ્ધચન્દ્રિમુનિના શુભા.

ૐ જ્ઞાન્તિઃ જ્ઞાન્તિઃ જ્ઞાન્તિઃ

श्रीमद् बुद्धिसागरनी ग्रन्थपाठा. ग्रन्थांक १९.

श्रीवक्तुर्भ स्वयं.

प्रथमभाग.

आशि श्री.

શ્રાવકધર્મ.

આવક નામ આવમાં પણ કેટલું રહ્યું છે? આવક નામ ધણવત્તરમાં આવકારિક અને નિનિત્ય કયા કયા મુજો આવત્ય દોષા ભોખ્યો મુખ્ય આચારો કયા છે? તે આ લખુમન્ય આચારોને દરેક આવકે મ્હા પાઠ રાખવાની જરૂર છે.

હાજારો કહે છે કે જે આવકને માધુ દયા પ્રાપ્ત કરવાની બદ નિશ્ચ આવના થતી નથી, તેજુ આવકપત્તું પ્રાપ્ત કર્યું છે એમ કહી કાઢી જ નહી. આવકધર્મ જલ્પવા વિના અને જલ્પી આચારમાં મહત્ત્વા વિના આવકપત્તું તો શું પણ મનુષ્યપત્તું પણ નિર્ધાર્ય છે, આરે આવક કુળમાં જન્મી પોતાનું સ્વાસ્થ્ય જુની જન્મજન્મમાં પડતાં જમવા આરે દેવેકમુરિ રચિત શીષ્યનૈત્ય પ્રકારજ મન્યમાં વિસ્તારથી વર્ણવેલ આવકસ્વરૂપના એકીક મુજ હારજ રહે તે આરે તે ઉપર કુંઠમાં વિવેચન કરવામાં આવ્યું છે.

ધર્મના અર્થો આવકોએ (મનુષ્ય આવકે) વધુ નહી તે એકે એક કુળને આવત્ય પ્રાપ્ત કરવા પ્રયત્ન કરવો ભોખ્યો. મુદ્ધ અધિભામાં વિતરણ મારેલ વિત મુદ્ધ અને પવિત્ર ઘણ છે, તે આરે અવિચાર પ્રમાણે મુજો આવત્ય મેળવણ ભોખ્યો.

હાલ દરેક મુજો ન પ્રાપ્ત થઈ રહે તે વિષય કે અમુક પ્રમાણમાં પ્રાપ્ત થવા દોષ કે થતા દોષ તે ને કાજ રીતે નજીકનારો નથી, પણ આ મન્યમાં જન્મવેલ મુજોથી વિપરીત વર્તન થતું જા કર્યું. એ તે આવકજન્મને થતું નથી એમ ધર્મને મન્ય.

શ્રી રામકૃષ્ણ ૧.

શ્રાદ્ધ ધર્મ સ્વરૂપ

યાને

શ્રાવક ધર્મ સ્વરૂપ.

પ્રથમ ભાગ.

મંગળાચરણમ્.

નન્વા ધીમન્મસાર્વારં ગુરં ધર્મોપદેસકમ્ ॥
શ્રાદ્ધધર્મસ્વરૂપં ચ રચયને ચોષેતેતે ॥ ૧ ॥

શિષ્યપ્રશ્ન—હે સરશ્રી મહાત્મા! આપનો ધર્મ શું છે, તે મને જણાવી સમજાવશો!

ગુરુ—હે શિષ્ય! કાળોમાં આપનો ધર્મ સારી રીતે જાણ્યો છે અને તે તારે અવસ્થા જુલુસો જોડે.

શિષ્યપ્રશ્ન—તે જુલુસથી શું લાભ થાય?

ગુરુ—કાળોમાં આપનો ધર્મ જોડે કોઈ છે, તેથી જ તારે તે આપ-કામમાં મુજિત થાય.

શિષ્યપ્રશ્ન—આપ કયી રીતે જોડાઈ છો?

ગુરુ—આપને ચોખ્ખું કહેવા કરતાં તમારા કાલમાં કહેવા આશરોને વણ કરાવે તે ઉપરથી જ આપ છે એમ જોડાઈ છો.

શિષ્યપ્રશ્ન—ત્યારે આપનું શ્રામ થાય?

ગુરુ—નિશ્ચય જોડાઈ અમર પદ્મમાં શ્રામ થાય ત્યારે આપનું શ્રામ થાય છે. અનન્તાનુભવી આશરણ, સમગ્રિયોદનીય, નિમ-મેહનીય અને નિષ્કાલમેહનીય એ સાત પ્રાણિયોને ઉપદેશ, કરો-પદ્મ વા સ્વર્ગાશ્રય એ જુલુસથી મને તે જાણ હવેન થાય ત્યારે જુલુસ જુલુસની પ્રાણિ થાય છે. એથી જુલુસને અવિરતિ સમસ્તરુદિયુક્તકાનક કહે છે. એથી જુલુસને અવિરતિ આશરણું શ્રામ થાય છે. જો નેનિયત્વ લીધેરત્વ આપ કહેજો દત્ત, તેમજ

અવિરતિ સમ્યક્દષ્ટિ આવક દત્તા; તેમજ શ્રી ચોતીસમા તીર્થે
શ્રીવીર પ્રમુખા મેષિક રાજ, અવિરતિ આવક દત્તા. બ્યારે
અપત્યાખ્યાની ક્યાવનો ઉદય દશે છે ત્યારે દેવવિરતિ પાંચમું મુજાનું
આવકને પ્રાપ્ત થાય છે અને તેથી તે વિરતિ આવક કહેવાય છે.

પ્રશ્ન—અવિરતિ આવક અને વિરતિ આવક એ બેમાં મહાન ફાળુ!

ઉત્તર—અવિરતિ આવક કરતા વિરતિ આવક મહાન છે.

પ્રશ્ન—કોની મેચ કરવાથી આવકપત્ર પ્રાપ્ત થાય છે?

ઉત્તર—શ્રી સદગુરની મેચ કરવાથી આવકપત્ર પ્રાપ્ત થાય છે.

પ્રશ્ન—શ્રી સદગુર પામે જાણને બધા છોડાએ શુ કરવું જોઈએ?

ઉત્તર—શ્રી સદગુરને પ્રથમ પૂજા જોઈએ. ધર્મનંદ સમગ્રી જ્ઞાન કરતા
મારે મનમાં જે જે ઇચ્છાએ જો તેના મુજામાં કરે જોઈએ શ્રી
સદગુરની દેવતા માનવથી જોઈએ. મુરને પ્રથમ પૂજાથી તથા તેમની
દેવતા માનવપ્રાણી અનેક પ્રકારના પ્રાણી થાય છે. જુઓ શ્રી
રાવણચંદ્રી મુજા શ્રી રઘુમાર મુનિવંશની પામે પ્રેમથી રાજ્ય મરો
કનો તે પ્રથમ નો અનંત તાલિકા દત્તો, દેવમોહ, રાગ, પુણ્ય,
પાપ, મુજા અને આત્મ વરો જો છે જ નહિ એમ માનવો કનો,
રિમાકને વરોમા આમજા દત્તો માઠાએને તે પાવડી-કોની મનને
કનો. જન્મ રિગિમાર મુનિમુજાન પ્રથમ પૂજા તેના મનથી મહાએ
દત્તો મજા અને આત્મિક નવની ૧૬ મહા થ. અને તેજ રિગિમારને
ધર્મચારે તરિકા આપ્યા વરોથી રાજ્યને આવકનો ધર્મ અવગણ
કો. આ રીતથી મુજા જોઈ શ્રી મુનિમુજાને પ્રથમ પૂજાથી મનમાં
તપાની ૧૬ મહા થાય છે.

પ્રશ્ન—શ્રી શુ ભજનથી આવકપત્રને પ્રાપ્ત થાય છે?

ઉત્તર—ભજન, ૧૬૦૦, કવંચર, સાવન, મનમનો, નિહા, ૧૭
૧૪૦૦, ભારત, ૧૫૫૫૨૦, ૧૫૫૫૨૦, ૧૫૫૫૨૦, ૧૫૫૫૨૦, ૧૫૫૫૨૦, ૧૫૫૫૨૦
તને: ૧૫૫૫, ભજનથી આવકપત્રને પ્રાપ્ત થાય છે. ૧૫૫૫ ૧૫૫૫
વિષા મનમનો દત્ત થવું નથી. કાવ, કાવ, વિવિ, કવં ભવ
કાવ એ પંચ કાવથી કાવ થાય છે. એવ જે ભવ છે તે
આવક થઈ કો છે. કનેપો જે કવું છે તે મન છે, એવ જે ૧૬
મહા થાવું કો છે તે આવક થઈ કો છે. ૧૫૫૫૨૦ વિષા
મનમનોને તે કવંથી વિષા ભવ કવં ભવ કો નહિ
વિષા મનમનો કો કવં વિષા ભવ કો નહિ. વિષા મનમનો

ગુણ આપી છે તે ઉપરથી જાનથી ભણી કામ્ય નહીં, જ્યારે
 મહારાજ સમજાવેને તો પોતાની મહારાજ નરનમ રોમે ભણી કામ્ય
 છે. તત્ત્વજ્ઞ વિદ્યા મહારાજ જ્યારે સમજાવે ગુણ પ્રાપ્ત થવું
 નથી, ખરે આવા ધર્મ ભણવો ખરે પ્રથમ જૈન તત્ત્વજ્ઞો અભ્યાસ
 કરવો જોઈએ. જૈન તત્ત્વજ્ઞો વાચ્ય મહત્ત્વ મુખથી કરવું જોઈએ.
 જો અવગતી સ્વયં આવાને સદ્ગુણ, ગદ્યપદ્ય, સમ્પાદ્યાં મુશીલાયાં
 અર્થને પામેલા અને અર્થને મહત્ત્વ કરેલા એવા કલા છે. મુજોતિ
 ધર્મ મુરસજદાત્ સ ધારવત્તુ યા પામેથી ને તત્ત્વ સાંભળે છે
 તે આવા કહેવાય છે. રેવ ગુરુ અને ધર્મ તત્ત્વજ્ઞ જાન થવા વિદ્યા
 મહા ભવ દાની નથી અને મહા વિદ્યા આદ્યર્થ પ્રાપ્ત થઈ શકે
 નથી, ખરે પ્રતિજિન જૈન કહેવું યા પામે મહત્ત્વ કરવા જોઈએ.

પ્રશ્ન—આવા થવા ખરે જાન કલા કયા ગુણે મહત્ત્વ કરવા જોઈએ?
 ઉત્તર—કૃતિ જોડીય ગુણને મહત્ત્વ કરવા જોઈએ.
 પ્રશ્ન—જોડીય ગુણ કયા કયા છે તેમજ તે પ્રત્યેક ગુણેયમાં સ્વરૂપ
 સમજાવો?

ઉત્તર—શ્રી ધર્મરત્નપ્રકાશમાં નીચે પ્રમાણે આજ્ઞા જોડીય ગુણ
 સમ્યા છે. સમ્યક

પમ્મરયણસ્ય લુગો, અમ્મરુરો ક્વચં પગ્ગસોમોઃ ?
 લોગપિઓ અવજુરો, ખીરુ અસગો મુદ્ધલિલ્લગ્ગો. ?
 મજ્ઞાનુઓ, દયાનુ. મજ્ઞાનોસોમદિદિ ગુણરાગીઃ ?
 સદ્દ મુપમ્મસજુષો, મુદ્ધારદંસી વિસેસન્નુ. ?
 મુદ્ધાગુઓ, વિળીઓ, કયગ્ગુઓ પરદિપ્પયકારી યઃ ?
 તદ્દ કેવ સદ્દલગ્ગ્ગો, ઇગ્ગીસગુણોદિ સંપપો. ?

અર્થ, ૧૫૫૫. જાનત્યુનિચ્છે, લોગપિય, અમ્મરુ, પાપમી, નિમ્મ-
 પી, ધારિવરચન. જનનુ, દયાનુ, મજ્ઞાનુ, મુદ્ધારદંસી, મુદ્ધાગુઓ,
 સદ્દ, મુપમ્મસ, વિળીઓ, કયગ્ગુઓ, પરદિપ્પયકાર, વિળી, રીય,
 પદ્યમરી અને સમ્યકસંવત્તઃ એ જોડીય ગુણને ને મુખ્ય મહત્ત્વ કરે
 છે તે ધર્મરત્નને જાન થઈ શકે છે.

૧ પ્રથમ અશુદ્ધ ગુણ.

શુદ્ધોત્તિ અ ગંભીરો, ઉત્તાણમર્દ ન સાદૃષ ધર્મ;
સપરોપચારસત્તો, અશુદ્ધો તેણ રૂઢ જુગો. ૧

શુદ્ધ એટલે અગંભીર અર્થાત્ ઉછાંછળી તુચ્છ ભુદ્ધિવાળો ને હોય તે ધર્મ સાધી શકે નહીં. ને અશુદ્ધ અર્થાત્ ગંભીર હોય છે તે સર્વ જોએકું તથા દેખેકું હૃદયમાં રાખે છે, મોકું પેટ રાખે છે, અર્થાત્ સર્વ મનમાં રાખે છે. ગંભીર મનુષ્ય એકદમ લાભાલાભનો વિચાર કર્યા વિના ને કંઈ જોએકું વા દેખેકું હોય તત્સંબંધી બકબકાટ કરે નહીં, મને તેવું જાણ્યું હોય તોપણ અનર્થકારક હોય તો તે અન્યને કહે નહીં, કોષ, લોભ, માન અને માયા આદિ દોષોના વચ્ચે થઈ કાંઈની વાત કાંઈને કહી દે નહીં, તે ગંભીર શુભુવાળો સમજવો. તુચ્છ ભુદ્ધિવાળો મનુષ્ય કાંઈના મનોને ઉધાડા પાડે છે, કાંઈના દોષોનું કપન કરે છે, તેથી તે સ્વપરનું હિત કરી શકે નથી અને ઉછાંછળી ભુદ્ધિના યોગે તે જ્યાં ત્યાં અચાન્તિ કરનાર થઈ પડે છે. તુચ્છ ભુદ્ધિવાળો મનુષ્ય જરા વાતમાં છેલ્લું જાણે છે અને તેથી સામાનાં છતાં વા અજાતાં હિં જ્યાં ત્યાં બોલવા મંડી જાય છે. ખાનગી (ગુપ્ત) વાતોને તથા કુત્યોને પણ તે ઉધાડાં પાડી દે છે તેથી તે પોતાના આત્માનું હિન કરી શકે નથી. તુચ્છ ભુદ્ધિવાળો મનુષ્ય કાંઈ જાણે કંઈ વખતે શું કરશે તેનો પણ નિશ્ચય થતો નથી.

તુચ્છ ભુદ્ધિવાળો અનેક સંકરોનાં વાદોનાં મનરૂપ આશયમાં ઉભાં કરે છે, તુચ્છ ભુદ્ધિવાળો મનુષ્ય પોતાનું તથા પોતાના સંબંધીઓનું બધું કરવા સમર્થ થઈ શકે નથી. તુચ્છ ભુદ્ધિવાળો મનુષ્ય સંસારબંધનમાં પણ પ્રવિણ પામી શકે નથી અને તેથી મનુષ્ય જન્મનમાં હૃદય પરીવર મંડી શકે નથી. તુચ્છ ભુદ્ધિવાળો મનુષ્ય મર્ષની પેડે બંધકર લાગે છે. તે પોતાના કુટુંબને પણ શાન્તિમાં રાખી શકે નથી. તુચ્છ ભુદ્ધિવાળો મનુષ્ય પોતાના સંબંધીના દોષો વહીને તેની દેહન્યા-નિન્યા કરાવે અને તેથી કાંઈ વખતે કાંઈના પ્રાણનો નાશ પણ થાય છે. તુચ્છ ભુદ્ધિવાળો કાંઈ પોતાના હૃદયની ખાનગી વાત કહી શકતું નથી, અનેક દોષોને આકર્ષણરૂપ તુચ્છ ભુદ્ધિ છે; આટલે મનુષ્યોએ તુચ્છ ભુદ્ધિનો ખરા અવતરણથી ત્યાગ કરવો જોઈએ અને ગંભીર ગુણને પ્રાપ્ત કરવો જોઈએ.

મંબીર શુભ પારણ કરવાથી થતા ફાયદા.

મંબીર શુભ પારણ કરવાથી પોતાના આત્માને અને અન્યના આત્માને કાનિષ્ઠ રાખી દર્શાવ છે. મંબીરનાથી મનુષ્ય પોતાના આત્માને ઉચ્ચ દરે તરે ખેંચે છે અને તેને દાંડી કુળે બદલા સમર્થ થાય છે. મંબીર પુણ્ય અન્ન મનુષ્યોને વિષામ મેળવી શકે છે અને તે અન્ન મનુષ્યોનાં હાથ ભેગ સમર્થ થાય છે. દરેક ધર્મમાં સદગુણો અને દોષો ક્યા ક્યા અંશે છે તે ભેદ શકે છે, પણ તે મંબીર દોષોને હંપે માત્રને અગ્રિય સર્વ પાસે નથી. મંબીર મનુષ્ય દર્શાવે જાણેને મનમાં રાખી શકે છે અને તે કાનિષ્ઠ દોષ પ્રગટ્યો નથી; તેથી તે સર્વ અનનીય સર્વ પડે છે. કાષ્ઠાદિ દોષોની મનવાના હંપે મંબીર મનુષ્ય હાથની શુદ્ધિ કરે છે અને તેથી તે પોત્ત કમળોને વિચાર કરી જોય છે. અને તેણે પ્રકરણમાં પણ કાનિષ્ઠ તે કિંદ દર્શાવ્યો નથી તેથી તે સર્વોત્તમ પિત્ર બની શકે છે. મંબીરના પ્રતાપથી વૈદિકો પણ કુળે માથા ખાંડે છે અને તેથી તે પોતાનું અને પરતું બધું કરવા સમર્થ થાય છે. મંબીરના પ્રતાપે વૈદિકો પણ દોષ ભેદ્યો નથી ત્યારે તે કાપુસનોના છતાં અમર અજન્મ દોષોને તે કમ જોડી શકે છે અર્થાત્ જોડેલા નથી.

મનુષ્ય પોતાના મંબીર શુભથી હાથને ધર્મરોગ્ય બનાવે છે. મંબીર મનુષ્યના હાથમાંજ ધર્મ દરી શકે છે. આટલું કુળોમાં પ્રથમ નેતરણમાં મંબીરશુભને મનુષ્યોએ પારણ કરવો જોઈએ. બ્યારે મંબીર શુભ વિના પારણવતું દોષ કાનુ નથી, ત્યારે મંબીર શુભ વિના કાપુસવતું કાનુથી દોષ શકે છે અર્થાત્ ન દોષ શકે. મંબીર શુભરૂપ સામાની ઉપજાવે પારણ કરે છે; સામાની મનુષ્યમાં શું રહ્યું છે તે ઉપરથી ભોતમાં આશ્રય પડે નથી, તેમ મંબીર પુણ્યના હાથમાં શું રહ્યું છે તેની અન્ન સામાન્ય મનુષ્યોને ખબર પડતી નથી. મંબીર પુણ્યના હાથ વિદ્યાને દોષ છે તેથી તે જે સંજોગે છે તે હાથરૂપ કુટુંબના તન્ત્રોએ મૂકે છે; તે કારણ વિના અને લાભ વિના કંઈ જાનને જોડાવ કરે નથી તેથી તે સંસારભવદારમાં પણ મેઝ મણાવે છે અને ધર્મ રત્ન ખાંડે પણ પોત્ત મણાવે છે. મંબીર પુણ્યના હાથને કોઈ કાનુ કાનુ નથી. અન્નમાં ઉચ્ચ પડતી પર તે આવે છે અને તે મનની કાનિષ્ઠતા રાખી શકે છે. આટલું ધર્મરત્નના અર્થોએ મંબીર શુભને અવસ્ય પારણ કરવો—

૨. દ્વિતીય-રૂપવાન ગુણ.

સંપુષ્પંગોવંગો, પંચિન્દ્રિયમુંદરો મુસંજ્ઞનો;

દોઢ પમાવદેઝ, સ્વમોય તદ્દ સ્વવં ધમ્મે. ૨

સંપૂર્ણ અંગોપાંગવાળો પાંચ હન્દ્રિયોથી મુંદર દેખાતો અને સાત બાંધાવાળો હોય તે રૂપવાન મળાય છે. તેવો પુરુષ ધર્મ પાત્રવામાં સમર્થ થાય છે. અર્ધંદ્રિય અંગવાળો ધ્યેન્દ્રિયથી શોભતો મનુષ્ય વિશેષતઃ ધર્મરતને યોગ્ય થાય છે. પદેસા સંધ્યબળ વાળાનું ધર્મ પાત્રી શકે એવો અર્થ કરવો નહીં, કારણ કે સર્વ સંરચાન અને સર્વ સંદનનોમાં ધર્મ પાત્રી શકાય છે. સારા બાંધાવાળો હોય તે તપ સંપ્રમાદિક અનુજાન કરવામાં સમર્થ રહી શકે છે એમ આ વિશેષણ આપવાનો અભિપ્રાય છે; એવો પુરુષ, તીર્થની ઉત્તરિતું કારણ થઈ શકે છે.

નંદિયેણ અને હરિ કેશિનગ વગેરે કુરૂપવાન છતાં ધર્મ પાત્રી છે, એમ કહી રૂપવાનપણાનો હોય ન બતાવવો ભ્રેષ્ઠ એ, કારણ કે તેઓ પણ સંપૂર્ણ અંગોપાંગાદિક કરી મુક્ત હોવાથી રૂપવાનનું મહત્ત્વ શકાય છે અને આ વાત પણ પ્રાપ્ત છે; કારણ કે અન્ય ગુણોનો સદ્ભાવ હોય તો પણ કુરૂપવર્ણ હોય અથવા કોઈ બીજા અમુક ગુણનો અભાવ હોય તેથી કઈદેય આવતો નથી. કહ્યું છે કે, યોષા બામે ગુણેદીન હોય તો મધ્યમ પાત્ર અને અર્ધગુણેદીન હોય તો અધમ પાત્ર ગણાય. શરીર મજબૂત બનાવવું કે નેથી શરીર દૃઢ થવાથી ધર્મની સાધના બરાબર થાય એમ ઉવરનો ભેખક તરફથી સારાંસ સમજવો.

૩. ત્રીજો સૌમ્ય સ્વભાવ ગુણ.

પર્યઈ સોમ સહાવો, ન પાવકમ્મ પવત્તણ પાયં,

દોઢ મુદ્દસેવણિજ્ઞો, પસમનિમિત્તં પરેસિંધિ. ૩

સ્વભાવે શાન્ત સ્વભાવવાળો થઈ કરીને પાપકર્મમાં પ્રવૃત્તિ કરતો નથી અને સુખે સેવી શકાય છે અને અન્યોને પણ શાન્તિનો નિમિત્તભૂત બની શકે છે. જેનો ભવાનક આકાર ન હોય તેની પાસે અન્ય મનુષ્યો નર્ષ શકે છે. તે મનુષ્ય કોઈ પાત્રી એમ અન્યોના મનમાં વિચાર આવતો નથી,

તેમજ તે પોને જણ એકદમ કોપથી ધમધમકમાન થઈ જાય નથી. જ્ઞાન્ત સ્વભાવવાળે એકદમ વિચાર્યોવના જમણું બરતો નથી, તેથી તેણ મનુષ્યની દુનિઆમાં ધણી કિમ્મત થાય છે અને તે ઉચ્ચ પાત્રીપર થઈ છે અને અન્યોને જણ પોતાના સદવાસથી હાથડો કરે છે. ગુણવણ બરેલ કામોમાં જણ જ્ઞાન્તસ્વભાવવાળે ગુણવાનો નથી. પોતાના જ્ઞાન્ત સ્વભાવના લીધે અન્ય-મનુષ્યોના સંસર્ગમાં રહીને જણ ધારેલ કાર્ય સિદ્ધ કરે, છે. ને એકદમ કોઈને કામ આપી જાય નથી. સર્વ મનુષ્યોના બચ માટે તે ગુણ વિચારી કરી શકે છે. સંદભાવર નેમ સ્થાભાવિક પ્રેમ ઉત્પન્ન થાય છે, તેમ તેનાવર અન્ય મનુષ્યોનો સ્થાભાવિક પ્રેમ થાય છે. અને તેણ કોઈના પાતાવરણમાં જણ તેની પ્રાપ્તિ જ્ઞાન્ત દેખાય છે.

તેથી તે અન્યોને જણ આશ્રય કરવા ચેત્ત થાય છે. દિ'સા, ચોરી, જમીરે દુષ્ટ કાર્યોમાં તે પ્રવૃત્તિ કરી જાય નથી. કોઈને તે અત્યંત વાલમ જાય છે. તે પોતાના આત્માના ઉદ્ધાર માટે ચેત્ત ચેત્તને ધારણ કરી શકે છે. સત્યામનને વિચાર અને તેરથો કરી શકે છે, માટે સ્વભાવે જ્ઞાન્ત સ્વભાવવાળે મનુષ્ય ધર્મરતના ચેત્ત અને છે.

૪ ચોથો શ્લોકમિય ગુણ.

इह परलोपविहृद्, न सेवय दाणविणय सीलद्वौ

छोदपिप्रो अगार्ण, जणेइ धम्मपि बहुमाणं.

જે પુરુષ, છાતાર, વિનયવંત, શીઘ્રવર દોષ છે તે આ દોષ અને વર-દોષ વિરહને સેવનો નથી તેણે તે દોષોમાં મિય થઈ જઈ છે અને મનુષ્યોનું ધર્મમાં બહુ જાન ઉત્પન્ન કરે છે.

॥ આશીરવિરહ કાર્યે નીચે પ્રમાણે છે. ॥

સર્વ કોઈની નિન્દા કરતી અને તેમાં જણ વિરોધન મુખવન સાધુઓ, મહાત્મ્યો વગેરેની નિન્દા કરતી અને એવે જીવે ધર્મ કરતારની દોષી કરતી, તેમજ ભગવદ્વાં પૂજનીય પુરુષોનું અપમાન કરવું, તેમજ ધણી દોષથી ને વિરહ દોષ તેની મોખન કરતી, તેમજ રેલ, દુન, ભાન, વગેરેના ને કેમ જાણશે દોષ તેનું દોષપત્ર કાઢવું, કદમ્બ વેગ કરેડો, આપણા

સમજ્યા વિના ગમે તે જાગતનો ગમે ત્યાં બકવાદ કરવો; ઇત્યાદિ કાર્ય લોક વિરુદ્ધ જાણવાં.

પરલોકથી જે જે કાર્યો શાસ્ત્રધારે વિરુદ્ધ ગણાય તે પરલોક વિરુદ્ધ કાર્ય જાણવાં. તેવાં કાર્ય કરવાથી મધ્યસ્થ આદિ દોષોનું આવાગમન થાય છે અને આત્મા, પાપકર્મથી બંધાય છે.

“ ઉભયલોકવિરુદ્ધ કાર્યો નીચે પ્રમાણે છે. ”

જીભાર, માંસ, દાર, વેશ્યા, સિકાર, ચોરી અને પરભ્રીગમન, આ સાત વ્યસનો આ જન્મતમાં અતિ પાપી પુરુષોમાં હમેશ રહે છે.

વ્યસની મનુષ્ય ઈલાં પશુ, સારા મનુષ્યોમાં નિંદાય છે અને મુસુ બાદ દુર્ગતિમાં જાય છે.

એ સાત વ્યસનોથી આ ભવમાં પશુ દુઃખ થાય છે અને પરભવમાં પશુ નરકાદિમતિમાં દુઃખ ઉત્પન્ન થાય છે; માટે ઉભયલોક વિરુદ્ધ એવાં સાત વ્યસનોનો ત્યાગ કરવો જોઈએ. એ સાત વ્યસનોના ત્યાગથી લોકોમાં પ્રિય થવાય છે.

લોકપ્રિય થએલ મનુષ્ય, સર્વ મનુષ્યોને પોતાના તરફ ખેંચે છે અને અન્ય મનુષ્યોને ઉપકારક થઈ પડે છે. લોકપ્રિય મનુષ્ય જન્મતમાં ઉત્તમ કાર્ય કરવા માટે સમર્થ બને છે. જન્મતમાં લોકપ્રિય મનુષ્ય જ્યાંસાં ધર્મનો ફેલાવો કરવા સમર્થ થાય છે. લોકપ્રિય મનુષ્ય ધર્મચરનો પ્રેમ મેળવી શકે છે. લોકપ્રિયપર સર્વ લોકો વિશ્વાસની નજરથી જુએ છે. લોકપ્રિયગુણ મદજ કરવાની ઈચ્છાવાળાએ કદી કદુકવાણી વધરી નહીં. લોકપ્રિયતા, દ્રવ્ય, સ્ત્રેષ, કાળ અને ભાવ પ્રમાણે જે ઉપાયોથી પ્રાપ્ત કરી શકાય તે તે ઉપાયોનો સ્વીકાર કરવો જોઈએ. કીર્તિઆદિની મુખ્ય વાંચાવડે જે લોકપ્રિય થવા માગે છે, તે ઉત્તમ સિદ્ધાન્ત કથિન નિષ્કામ વૃત્તિથી દૂર જાય છે.

દાન આપતું તે પોતાની સ્વભાવિક ફરજ સમજીને દાન આપતું, તેમજ વિનય એટલે ચોખ્ખા પુરુષનો બંધન અને બદમાશથી મન, વચન, અને કાયાથી સત્કાર કરવો, શીલ એટલે સદાચારમાં તત્પર રહેતું. શુભ આચારો પાળવાથી મનુષ્ય, લોકોમાં માનનીય થઈ પડે છે. આ મતગું ખરા અન્તઃકરણથી કરનાર ખરી લોકપ્રિયતા મેળવી શકે છે; જે કરતું તે આત્માના ગુણો ખીલવવા માટેજ કરતું.

દાન, વિનય આદિ ગુણોમાં તત્પર થવારે મારા દિને લોકોનો પ્રેમભાવ વધે કે નહીં તે જોવા જરા માર લક્ષ આપતું નહીં, તેજે તો લોકોની

ચિત્તના સ્વરૂપે બધું કરવા બરાબર માનવે મહેનત આપતી નથી. દાન, વિનય, સત્કારમાં પ્રવર્તવું એ મારું કર્તવ્ય છે અને એ કરવું જોઈએ, એમ નિશ્ચય કરી પ્રવર્ત કરવો. એમ નેની પ્રતિષ્ઠા ને લોકમાં શિવ રાજ પડે છે અને તે ધર્મરાત્રને યોગ્ય થાય છે. સખાવતી પ્રવેશ પ્રાપ્તિ કરે છે વચીકૃત થાય છે. દાન ક્રિયાથી વેરો કુટાય છે, દાનથી અન્ન મનુષ્યો મેળવેલા થાય છે, મારે કરીએ દાન કરવું. લોક શિવ મનુષ્યથી સમ્પ્રદાઈ છોડે પણ ખુશી થાય છે અને સ્વચરના આત્માની ઉન્નતિ કરવા તે સમર્થ થાય છે. લોકશિવ થએલામાં પ્રાપ્ત કરવા રહેતી નથી અર્થાત્ તે આત્મ જાને છે ને હવે જાણે છે.

૫-પાંચમો અત્યુત્તમ ગુણ.

કૂરો કિન્નિદ્યાસી, સમ્યં ધર્મ્યં ન સાદિર્ઘં તદ્દત્ત ॥
 દય સો ન દત્ત્ય જોગો, જોગો પુણ દોદ્ધ અત્યુત્તમ ॥ ૫ ॥

કૂર (શિષ્ટ) પરિણામી હોય છે તે ધર્મને સમર્થવર્તે સાધવા સમર્થ થઈ શકે નથી. તેથી તેથી કૂર પ્રાપ્ત થાય છતાં ધર્મમાં યોગ્ય નથી, પણ ને આત્મ છે તેમ યોગ્ય જાણવો.

દુષ્ટો, દોષ, વેરભાવિથી શિષ્ટ પરિણામમાં હોય તે સમ્પ્રદાઈના ધર્મ સાધવાને યોગ્ય થઈ શકે નથી.

કૂર દુષ્ટાચ છે. કોષથી વેર ઉત્પન્ન થાય છે. વેરો મનુષ્યો દાન આપને ક્રિયાશીલોનાં બાળક વધારી દે છે. વેરથી સાધના ઉપચારો તરફ રહેવું નથી. વેરો વિચારતો થાય કરે છે. વેરથી કષ્ટકરમાં થઈ શકે નથી. તેથી પરિણામ થઈ શકે. વેરથી મનુષ્યનું હાથ અડકત અને છે અને પડે તે ધર્મના કરાણ થાય છે. મારે યોગ્ય જાવું નથી. વેરથી મનુષ્ય આત્મ જાની શકે નથી. તેથી હાથમાં રાખે કસ દેતો નથી. તેમજ કોઈ અને કોઈથી જેનું હાથ કાંતવ રહે છે, તે કૂર પરિણામ કૂર વિચારને વરોમાં કાઢે કરે છે અને તેમાં કસને સાધના પણ નહીં થાય છે. કિન્ન પરિણામી થયેલા આત્માનાં સર્વ કાર્યો કરી કોઈ સાધના કરે મનુષ્યનાં બાળમાં જન્મ લેશે, વરો કષ્ટકરમાં કાઢે કરે શકે નથી. દોષાદિથી શિષ્ટ પરિણામ મનુષ્ય, રાજાનાં કાર્યો નહીં થાય.

પ્રવાહ સર્વે પ્રસરાવી શકતો નથી. કિંતુ પરિણામી મનુષ્ય, સહજ વાતમાં મહાન ક્રોધેનું મુદ્દ આરંભે છે, જ્યાં ત્યાં વેર ઝેરનાં બી રોપે ॥ અને તેનાં રૂઝ બેસાબનમાં પોતે ભોમરીને દુઃખ પામે છે. કૂરપરિણામ ધારક, પોતાના દોષોને પોતે દેખી શકતો નથી.

ગુરુ પશુ કૂર મનુષ્યને ઉપદેશ આપતાં બચ પામે છે કારણ કે જો તે મનો ઉપદેશ કૂર મનુષ્યના મનમાં ન રહ્યો તો ગુરુને પણ ઉપાધિ કદે છે, માટે કૂરપણાનો ત્યાગ કરી અકૂરભાવ પ્રાપ્ત કરવો જોઈએ.

અકૂરભાવથી મનુષ્યોનું બહુ કરી શકાય છે. વૈરની પરંપરાનો નાશ કરવો હોય તો અકૂરભાવ ધારણ કરવો જોઈએ. અકૂર પરિણામથી કુલ મનુષ્યોનું પણ બહુ કરી શકાય છે. અકૂર પરિણામથી અન્ય મનુષ્યોનો પ્રેમ મેળવી શકાય છે. અકૂર પરિણામથી વૈરીઓનાં વૈર નાશ કરી શકાય ॥ અને ધર્મશત્રુની ચોગવતા પ્રાપ્ત કરી શકાય છે, માટે મનુષ્યોએ આવક પલ્લ પ્રાપ્ત કરવા અકૂર પરિણામ ધારણ કરવો જોઈએ. અકૂર મનુષ્ય પાપ કર્મથી બીજો છે, માટે અકૂરગુણ કલા પછી વાવમીરતા ગુણને વર્ણવે છે.

૬. છઠ્ઠો પાપમીર ગુણ.

इह परलोयावाए, संभार्वतो ने वट्टए पावे ॥

હીહદ અજસકલંકા, તો સ્વલુ ધમ્મારિહો મીરુ ॥ ૬ ॥

આ લોક ને પરલોકના સંકટો વિચારીનેજ પાપમાં પ્રવર્તતો નથી અને અપયચના કથંકથી ડરતો રહે છે તે બીરુ કહેવાય છે; એવા પ્રકારનો બીરુ પુરુષ, ધર્મને ચોગ્ય મણાય છે.

આ લોકના અપાય એટલે, રાજ તરફથી ચલી ધરપકડ, લોકમાં હેલના, ભોડાને વિદ્યાર અને પરલોક અપાય (નરકમતિ મળનાદિકને) માનતો છતો દિશા જૂઝ વચેરે કાર્યોમાં પાપમીર મનુષ્ય, પ્રવેશ કરતો નથી. પાપમીર, જ ને દેવુઓથી પણ આવે તે તે દેવુઓથી બંદીનો રહે ॥ અને તે તે દેવુઓને આદરતો નથી. પાપના કાર્યમાં જમે તે લાલચથી પમ મૂકનાં ડરે છે અને તે પાપીઓની સંજનિથી પણ ડરે છે. જમે તેના ક્રોધપ્રસંગોમાં પણ અન્યનું ગુરુ કરતાં બચ પામે છે. કારણ કે તે જાણે છે કે અન્યનું

અગ્રુમ કરતાં પોતાના હાથમાં જે અગ્રુમ પરિણામ છે તેજ પોતાનું ગુરુ કરે છે અને તેથી જાતન અવગતો ધારણ કરતા પડે છે.

પાપકર્મથી બીજાર મનુષ્ય જાણીએની અપેક્ષાએ ધરતીર ન મણાવ જણ તે ધર્મીએની અપેક્ષાએ ધરતીર મણાવ છે. જાણીએ પાપથી બપ જામનારાએને કેટલીક વખત પ્રશ્નિ મારેમા હાતી દે છે અને પાપભીરને પોતાના તાનામાં રાખે છે. જાણીએ લગ્ન, ટંચ, માર, મારી, દિમા કર્મ વગેરેથી ધરતી નથી તેથી તેઓ જામનારાએની સાથે પુલ વગેરેમાં શરી ભવ છે અને જામનારાએ રોકેલ તરીકે સલામત જાણીએના પળમાં રક્ષા છે અને તેથી કાર્મ વખતે તેઓ ધર્મનો ભાવ કરતા જણ સમર્થ થતા નથી, તેથી મુલવમાનના ભેરથી કેટલાક દિનુએ મુલવમાન થઈ મથા તેમ પોતાના કુડેબને જણ અન્ન ધર્મ સ્વીકારવાની કરત પડે છે. અન્ન કોઈ આલેખ કરી જામનારાએને ઉચ્ચે તેને ઉત્તરમાં કહેવાનું કે જામનારાએ જણ અગ્રુમ અપેક્ષાએ લેને છે, તેથી પૂરેલ તોચાલિતું કલે હી ભવ છે. ધર્મ રક્ષણ આદિ માટે. હાથમાં જામને બપ રહે તોજણ, બાલથી અગ્રુમ સ્થિતિએ વનંતું પડે છે અને ધર્મની રક્ષા માટે ધરતીર થવું પડે છે, વગેરે અને અપેક્ષાએ ઉચ્ચે અને અપરાધ મારેમાં સમજાવ, જામનારા એવામાં જે જે અપેક્ષાએ ધરતીર રહેવાનું છે, તેમાં કોઈ જામને ભાષ આપને નથી. કી મહાતીર સ્થાનીયા આવક એક મધ- રાને પોતાની ક્ષતિ ધર્મની નિ નિ સાચવવાને માટે કોર પુલ કુડે હવું અને તેમાં પોતાની સામે લાગાને ચમરેન્ આઆ હતા તોજણ તે કરી નહોતા કુમારખાગ, બતરાજા, બાદુનિ વગેરેના જામલા એકા છે. રિશિ માટે કૌન દેહીયા કાવાને પુછી પુછાએ કરે. જામનારા જામલાથી આપને થતાં આ છે. જામનારા, અન્નાર નથા કરી પ્રશ્નિ કરે. નથી, તેમજ તે જામનારા એવાએ કે જે પ્રજાના ભાષા માટે કલે છે તેને આવ અપી ને છે; રાજસિદ્ધ કુલ કરવામાં જામનારા કરે છે. અનીનિયા કરે.માં માયું મારેના નથી અર્થાત્ પ્રશ્નિ કરે. નથી, તેથી નિ નિ ધર્મમાં તેને ને પ્રવેશ કાવ છે. જામનારા બપથી તે રેવ, ગુરુ અને ધર્મસિદ્ધ કરે કરી કાને નથી. જામનારા બપથી તે કુલ મહાત્માએને કરી પાડી કાને નથી, તેમજ આજાં આવ કોલના ઉપર મૂળી કાને નથી. જામનારા બપથી તે દીપેમાં વન ભાગી કાને નથી. વિનાશારજે જામનારા, કોઈ જણ કાને થાત કરતા અગ્રુમ પ્રશ્નિ આપરે. નથી. જામનારા બપથી ને રેવ, ગુરુ અને ધર્મની નિના કરતાં તેમજ દિકા, બા, ચીરી, બામિયર વગેરેમાં

પ્રવૃત્તિ કરતાં અવ્યકાષ છે. કદાપિ પ્રમાદથી કોઈ પાપ થઈ ગયું હોય છે તો તેના મનમાં અત્યંત બય રહે છે. એવો પાપભીર મનુષ્ય, શ્રાવક ધર્મ-રાત્રને યોગ્ય બને છે.

પાપભીર હોય છે તે સંકપલ્લુ કરતો નથી, માટે હવે મદાઢ નામનો સાતમો શુદ્ધ કહે છે.

૭ સાતમો અશઢ ગુણ.

અસઢો પરં ન વંચઈ, વીસસણિજ્ઞો પસંસણિજ્ઞો ય ॥

ઝઝમઈ ભાવસારં, ઝચિઝો ધમ્મસ્સ તેજે સો ॥ ૭ ॥

અશઢ પુરુષ અન્યને ઉતરતો નથી—તેથી તે વિશ્વાસ કરવા યોગ્ય અને પ્રશંસા કરવા યોગ્ય બને છે અને ભાવપૂર્વક ઉદયમ કરે છે માટે તે ધર્મને યોગ્ય ગણાય છે.

નિઝકપટી મનુષ્ય અન્યને વંચતો નથી તેથી તે વિશ્વાસ કરવા યોગ્ય બને તેમાં કંઈ પણ આશ્ચર્ય નથી. કપટી પુરુષ કદાપિ કોઈનો અપરાધ ન કરે તોપણ તે પોતાના દોષના જોરે સર્પની પેઠે અન્યોને વિશ્વાસ કરવા યોગ્ય થતો નથી. અશઢ પુરુષનું લક્ષણ કહે છે.

॥ શ્લોક ॥

યયા ચિત્તં તથા વાચો, યથા વાચસ્તથા ક્રિયા ॥

ધમ્પાસ્તે ત્રિતયે યેષાં, વિસંવાદો ન વિયતે. ॥ ૧ ॥

જેનું ચિત્ત હોય તેવી વાણી હોય અને જેવી વાણી હોય તેવું આચરણ (ક્રિયા) હોય. એ રીતે ત્રણ બાબતોમાં જે પુરુષોને અવિસંવાદ હોય તેઓને ધન્ય છે.

અશઢપુરુષ ધર્મનુજ્ઞાનમાં સદ્ભાવપૂર્વક વર્તે છે. ઘણા મોટા અન્યના ચિત્તને ચમકાર કરનાર મળી આવે છે, પણ જેઓ પોતાના ચિત્તને રંજન કરે ॥ એવા તો અલ્પજ્ઞ હોઈ રહે છે. સંકપલ્લુ ત્યાગ્યાવિના કદાપિકાળે ધર્મપાત્ર બની શકાતું નથી. અન્યોને અનેક પ્રકારના બનાવટી આડંબરોથી ખુશી કરી શકાય છે, પણ આત્મા તો સત્ય બનાવોથીજ સંતુષ્ટ થાય છે, માટે અશઢપલ્લુ તેજે જગતમાં આદરવા યોગ્ય છે.

મંગતા કરે છે અને અન્યના આત્માઓને પણ નિર્મળતામાં નિમિત્તભૂત બને છે. અશક બાવથી થોડું પણ કરેલું હતું જાણ આપે છે. અશકબાવથી કપટ પરિણામનો નાશ થાય ॥ અને ધણા મિત્રોને મેળવી શકાય છે. સમાજોમાં, કુટુંબમાં, રાજ્ય વ્યવહારમાં પણ અશક મનુષ્ય પ્રખ્યાતિ પામે છે અને તેના બોલને સર્વ લોકો શ્રદ્ધાથી માન્ય કરે છે. અશક મનુષ્યનું પ્રમાણિકપણ સર્વે દેશમાં છે. તેની સરસતાથી હજારો સંકટોનો અન્તે વિલય થાય છે. અશકપણથી પોતાના આત્માનું દિલ થાય છે અને પરજીવોના આત્માનું પણ દિલ કરી શકાય છે. અશકબાવથી જ્યાં ત્યાંથી સત્યનું તેના પ્રતિ આ-કર્ષણ થાય છે. સંસાર વ્યવહારમાં તેની પ્રતિષ્ઠા પડે છે અને તેથી તે ગમે તે ધંધો સુખે ચલાવી શકે છે. હજારો મનુષ્યો તેના બધામાં ઉભા રહે છે અને સંકટો પડતાં ગમે ત્યાંથી તેને અણધારી શ્રદ્ધા મળી આવે છે. ધર્મ ગુરને પણ તેના બોલવા ઉપર વિશ્વાસ આવે છે, તેથી ધર્મગુર પણ તેને વ્યંતઃકરણથી ઉપદેશ આપે છે. સરસ પુરુષ, શ્રી શ્રીવાલ રાજાની પેઠે, અનેક પ્રકારના સંકટોમાંથી પસાર થાય છે અને શકમનુષ્ય, ધવલશૌલી પેઠે, ગમે તેવી કપટ પ્રવૃત્તિની જાણ રહે અને ગમે તેવા દુશ્મિયાદીથી ઠાવપેચો રમે તોપણ તે દુઃખના ખાડામાં ઉતરે છે; માટે અશકબાવને સદાકાળ હૃદયમાં ધારવો કે જેથી ધર્મની યોગ્યતા જાણી શકાય. અશકમનુષ્ય મુદાસિવ્ય ગુણને ધારણ કરવા સમર્થ થાય છે માટે અશક ગુણ પછી મુદાસિવ્ય ગુણને હવે કહે છે.

૮ આઠમો મુદાસિવ્ય ગુણ.

उवयरइ मुदस्वित्तो, परेसिमुज्झियसकज्जवावारो ॥

તો હોઈ ગમ્યવક્તો, શુભત્તણીઓ ય સઘ્વસ્સ ॥ ૮ ॥

મુદાસિવ્ય ગુણવાળો પોતાનો કામ ધંધો મૂકીને અન્યને ઉપકાર કરે છે. તેથી તેનું વાગ્ધ્ય સર્વે કસ્ટુર રાખે છે, તથા સર્વે મનુષ્યો તેને અનુસરીને ચાલે છે. અન્ય મનુષ્યોના બધા માટે નેઓની પ્રાર્થનાને સ્વીકારીને પોષકાર કરેલા હોય આત્માની ઉચ્ચદશા કરી શકે છે. અન્યના બધા માટે પોતાના તન, મન, ધનને દોમનદાર આત્મભોગી મનુષ્ય સર્વત્ર પૂજ્ય થઈ પડે છે. મુદાસિવ્યપણથી પોતાના આત્માનું બધું થાય છે અને અન્યના આત્માનું પણ બહુ કરી શકાય છે. મનુષ્યોની જાણે વિદ્યા દોષ, લક્ષ્મી

દોષ, સઘા દોષ તોષણ તે સુસંસ્થિય યુષુ ચિન્ત્ય શોભી રહતા નથી. પરોપ-
કારી મનુષ્ય, પરોપકારનું રહસ્ય જાણે છે અને તેથી તેના ઉપર ઉપકાર
કરનારાઓને યુષુ જાણુચા ને સમર્થ થાય છે. સુસંસ્થિય યુષુ અરેખર
પરને ઉપકાર કરનાર દોષથી પરોપકારરૂપ જાણાય છે. પોતાના જેવ માટે
તો આપું જમણ પ્રવળ કરે છે, પણ અન્યની સુધાર્થનાઓને ને સશગ
કરે છે, તેવા પુરોષો દુનિયાના ઉપકારનું દેવું પાડું વાગવા સમર્થ થાય
છે. અન્ય વસ્તુઓ જેવ મનુષ્યોને ઉપકાર કરે છે તેમ મનુષ્યોએ પણ સુ-
સંસ્થિય યુષુથી અન્યને ઉપકાર કરવો જોઈએ. પાણી, પૃથ્વી, વાયુ, અગ્નિ,
વનસ્પતિ વગેરે પણ અન્યોને પોતાનું સર્વસ્વ અર્પણ કરી ઉપકાર કરે છે, ત્યારે
મનુષ્યોએ તો ચિતોષન અન્ય મનુષ્યોની સુધાર્થનાઓ સીધાર કરી, નિઃકામ-
જેવું પોતાનાં કામ તણને પણ બધું કરવું જોઈએ. સુસંસ્થિય યુષુવાળે
મહાત્મા જાતીએ યદી કો છે. જમનમાં સુસંસ્થિય યુષુનું અવલંબન કરનાર
અનેક સદ્યુક્તોને પ્રાપ્ત કરી કો છે. સુસંસ્થિય યુષુથી અનેક મનુ-
ષ્યોને પોતાનાં કરી સમજાવે છે. અને મહાત્મા પુરોષની તથા દેવતાઓની
પ્રથા મેગરી સમજાવે છે, ખાતે આવક ધર્મની શોખના અર્થે સુસંસ્થિય યુષુ
પ્રાપ્ત કરવો જોઈએ.

સુસંસ્થિય યુષુવાળે, લગભગ યુષુને પારણ કરી કો છે, ખાતે-સુઘ-
સિંધયુષુ પછી લગભગ યુષુનું કથન કરવામાં આવે છે—

૧ નવમો જ્ઞાનગુણ.

સત્તાતુષ્ઠો અવજ્ઞાં. વજ્ઞાઃ દૂરેણ જેજ તત્તુયંપિ ॥

આપર સપાપારં, ન મુષઃ ઔગીકયં કદાપિ ॥ ૧ ॥

લગભગપણે પુરુષ નાનામાં નાના આકારને તણ દે છે, તેથી તે સત્તા-
પરને આકાર છે અને ને અગ્રીકાર કરે છે તે કદાપિ પણ પ્રકારે પ્રકારે નથી.
સપાપારો પર્વત જેવા મેઘા દુઃખથી મનુષ્ય પામે તોષણ આપને કદાપિ
કરતા નથી. લગભગ પુરુષો સાચા અવધારને સત્તાગ આપે છે અને
તેમાં કોઈ પણ જાતની દરમ સખતા નથી. લગભગ મનુષ્ય આકારે જાન-
તોમાં પડનાં દરખાવ છે. કોઈકુંજ નદિ પણ તે પોતાની વચ્ચે સખતા
સદમગ પ્રાપ્તિ કરે છે. સર્વ પ્રકારના કુર્તુજોનું પર દેવ પણ જો લગભગ
યુષુ દોષ તો મર્વ પ્રકારના યુક્તોનું પર ને જાને છે. લગભગ મનુષ્ય કોઈકુંજને

દર્શનથી દેખે ન આવે એવી કાગળ રાખે છે. લગ્નગુપ્તપણ સાધુ પુરોના સામે થતો નથી અને મોટા પુરુષની વાનને રીકારી રહે છે. લગ્નગુપ્તપણ જૂઠા આવે છે તો બીજાઓની આગળ મુખ દેખાડતાં પણ કરમાઈ જાય છે; આવે લગ્નગુપ્તપણ અંગીકાર કરેલી પ્રતિજ્ઞાને ત્યાં નહીં એ બનવા યોગ્ય છે, માટે આવકધર્મની યોગતા પ્રાપ્ત કરવા માટે લગ્નગુપ્તપણને ધારણ કરવો જોઈએ. લગ્નગુપ્તપણ ધ્યાન ધારણ કરવા સમર્થ થાય છે. માટે હવે ઇલા ગુણને વર્ણવે છે.

૧૦. દશમો દયા ગુણ.

મૂલ ધમ્મસ્સ દયા, તયણુગયં સવ્વમેવગુણઢાણમ્ ॥

સિદ્ધં જિણિંદ સમયે, મગ્ગિજ્જંદ તેણિહ દયાલુ ॥ ૧૦ ॥

ધર્મનું મૂળ ઇલા છે અને ઇલાને અનુકૂળ સપથ અનુવાદ જેન શાસ્ત્રોમાં કહ્યું છે; માટે ઇલાગુણને માનવા યોગ્ય છે.

આચાર્ય સત્તમાં શ્રીમદ્વાતીરે નીચે પ્રમાણે કહ્યું છે:—

સેવેમિ જે અદ્યા જેય પટ્ટપન્ના જે માગમિસ્સા અરહંતા મગવંતો તે સઘ્યે વ્યમાદ્વર્ણંતિ વયં માસંતિ વર્વં વપ્પવંતિ વર્વં વટ્ઠવંતિ સઘ્યે પાણા, સઘ્યે મૂયા, સઘ્યે જીયા, સઘ્યે સત્તા, ન હંતવ્યા, ન અજ્ઞાપે-વવ્યા, ન પરિતાપેવવ્યા, ન ઉદયેવવ્યા, વસ ધમ્મે સુદે નિરપ સાસપ સમિચ્છલોપં લેવપ્પેદ્ધિ વવેદ્ધિ ધિયાદિ.

જે તીર્થકરો જૂલકાગમાં થયા, જે હાથ વર્તે છે અને જે આવતા કાળમાં થશે તે સર્વે આ રીતે બોલે છે, જણાવે છે, વર્ણવે ॥ અને પ્રશ્ન કરે છે કે, સર્વ પ્રાણ, સર્વ જૂત, સર્વ જીવ, અને સર્વ સત્તોને હણવા નહિ, તેમના પર હુકમત ચલાવવી નહીં; તેમને પરિતાપ કરવો નહીં અને તેમને ઉપદ્રવ કરવો નહીં. આવે પવિત્ર અને નિત્ય ધર્મ, લોકોના દુઃખને જાણનાર ॥ મદ્વાતીરે ભગવાને બતાવ્યો છે.

ઇલાની રક્ષા માટેજ જાણીનાં વ્રતો છે. કહ્યું છે કે:—

શ્લોક.

અર્હિસંવ મતા મુલ્યા સ્વર્ગમોક્ષપ્રસાધની ॥

અસ્યાઃ સંરક્ષણાર્થં ચ ન્યાય્યં સત્યાદિપાલનમ્ ॥ ૧ ॥

તિસ્સકાર આપતો નથી, કારણ કે તિસ્સકારથી અન્યનું મન દુઃખાય છે અને એનો આત્મા સદાકાળ બળ્યા કરે છે. સરીરના ધા રહે છે પણ વચનના ધા રજતા નથી. દયાળુ પુરુષ અન્યને આપ આપતો નથી, કારણ કે હિંસાના પરિણામ વિના આપ દેવાતો નથી. દયાળુ પુરુષ કોઈની નિન્દા સાંભળતો નથી, કારણકે અન્યની નિન્દાને સાંભળવાથી કોઈ વખત જેની નિન્દા કરવામાં આવે છે તેની સામણી દુઃખાય છે. દયાળુ પુરુષ કોઈની જૂઠી સાક્ષી બસતો નથી, કારણ કે હિંસાના પરિણામ વિના જૂઠી સાક્ષી પુરાતી નથી. દયાળુ પુરુષની અશુભાંથી દુઃખી મનુષ્યોને દેખી અશુભો ખરે છે. જુલા, આંધળા, ગરીબ વગેરેને દેખી તેના મનમાં દયાનો ઝરો વહેવા માંડે છે. અચાન વગેરે દોષોથી મનુષ્યો પીડાય છે. માટે દયાળુ પુરુષ અન્ય મનુષ્યોમાં રહેલા અચાન, દેવ, ક્રોધ, શોક વગેરે દોષોના મટાકવા ખસા દયાના પરિણામથી કાર્ય કરે છે. દયાળુ પુરુષ કોઈના ઉપર તકોમત મૂકતો નથી, કારણ કે હિંસાના પરિણામ વિના તકોમત મૂકાતું નથી. દયાળુ પુરુષ અન્ય જીવોના ઉપસર્ગોને પણ દયાનો પરિણામ સખી સદન કરે છે. દયાળુ પુરુષ આત્મભોગ આપીને અન્યોનો ઉદાર કરી શકે છે. તેથી આવકધર્મની પ્રાપ્તિ માટે દયા શુભને સેવવો જોઈએ, કેમકે દયાળુ પુરુષ માધ્યસ્થત શુભ પારણ કરવા સક્તિમાન થાય છે.

૧૧. અગીઆરમો માધ્યસ્થ સૌમ્યદષ્ટિ ગુણ.

મગ્ગત્યસોમદિટ્ઠી, ધમ્મવિયારં જહટિયં સુણદ ॥

કુણદ ગુણસંવયોગં, દોસે દૂરં પરિચયદ ॥ ૧૧ ॥

માધ્યસ્થ અને સૌમ્ય દષ્ટિવાળો પુરુષ યથાર્થ ધર્મ વિચારને સાંભળે છે. તેમજ શુભોની સાથે જોડાઈ દોષોનો દૂરથી ત્યાગ કરે છે. અધ્યસ્થ એટલે કોઈપણ દેશનમાં જસપાનરહિત અને પ્રદેવ નહિ હોવાથી સૌમ્ય દષ્ટિ જેની છે તે માધ્યસ્થ સૌમ્ય દષ્ટિવાળો પુરુષ જાણે. માધ્યસ્થ દષ્ટિવાળો સર્વ ધર્મ-વાગ્દેશોની સમજામાં સર્વનું ટકન સાંભળે છે અને તત્ત્વમંથી સર્વનું કહેતું કઈ કઈ દષ્ટિની અપેક્ષાએ સત્ય છે તેનો જાગૃત વિચાર કરે છે અને કોઈના કહેવાપર સમ અગર દેવ કર્મ વિના સત્યને મદજ કરે છે. માધ્યસ્થ દષ્ટિવાળો પુરુષ સત્ય અને અસત્યનો તોલ કરવા સમર્થ થાય છે. તેણે મનુષ્ય જનનામાં અનેક જગોનાં ધર્મ મંત્રોની પ્રખ્યાતને વાંચે છે પણ ત્યાપ

દિથી સત્યનું મહત્વ કરે છે. જ્યાં તે સાચું એવી માન્યતા ધારણ કરતો નથી પણ સાચું તે મહાર્ક એવી માન્યતાને ધારણ કરે છે. અને ધર્મ સંબંધી બિન-બિન માન્યતાઓ સાંભરવામાં આવે પણ તેથી એકાદમ કોઈની નિન્દા કરવા બેસી જતો નથી, તેમજ કોઈની માન્યતા સંબંધી વિચર સાંભળતો તેના પર દેશ કરતો નથી, તેથી તેની મુખ્યમુનિ પણ દાન્ય દેખાય છે અને તેનું જ્ઞાન પણ નિષ્પ્રજ્ઞાનપણાથી સર્વને અસર કરે છે. આધ્યત્મ દિથી તેના હારમાં સત્ય વિષેક શુદ્ધી આવે છે અને તેથી તે ન્યાયશુદ્ધિથી પુનિપ્ર-કર રવનન્ત વિચારોને દર્શાવી શકે છે. આધ્યત્મ દિષ્ટિવાળા પુરુષ દેશક ધ-ર્મમાં જે જે અંશે સત્ય રહ્યું હોય છે, તે જોવા સક્તિમાન થાય છે. આધ્યત્મ દિથી રામદેવના વક્ત્રમાં જ્ઞાન થતું નથી, પણ સત્યના સમુદય મન થાય છે. આધ્યત્મ દિષ્ટિવાળા સત્યને શીઘ્ર મહત્વ કરી શકે છે. જ્યારે ત્યારે પણ આધ્યત્મદિ પ્રાપ્ત કર્યા વિના સમગ્રતઃ રતની પ્રાપ્તિ થતી નથી; કેટલીક વખત પ્રથમથી કોઈના પર દેશ બંધાઈ જાય છે તો તેમાં રહેલા શુદ્ધો પણ અવગુણો તરીકે જાણે છે. કેટલીક વખત કોઈના ઉપર એકાન્ત રામ બંધાઈ જાય છે તો તેના દુર્ગુણો પણ ગુણ તરીકે જાણે છે અને તેથી આધ્યત્મ દિથી જે દેશનું દેશ છે અને તેથી જે વર્ણધર્મો નિશ્ચય થાય છે તેની મધ પણ અનુભવમાં આવતી નથી. અમુક આરા કુળની માન્યતા ખરી છે જ્યારે તે માન્યતા ઉપર પ્રથમથી જ એકાન્ત રામ વર્ણધર્મો તેના કરતાં અન્ય હવ્ય માન્યતાઓ કોઈ જગ્યાએ છે તો તેના પર રામ પેલા થતી નથી. પ્રથમથી જ અમુક બ્રહ્મિયર રામ બંધાઈ જાય છે તો વધાવ અનેક સુપ્રમાણો અવધવામાં આવે તોજણ અન્ય વસ્તુની પ્રિયતા જાણતી નથી. રામદિથી કોઈ પણ વર્ણધર્મ જોતાં તેમાં વસ્તુનું જેવો ધર્મ રહ્યો છે તેવો જણાવે નથી, આટલે મનુષ્યોએ રામ અને દેશ વિચારની આધ્યત્મ-દિથી સર્વ જાનવનો વિચાર કરવો. રામ અને દેશ વિચારની દિથી વિ-ચાર કરતાં મુખની આકૃતિ દાન્ય રહે છે, હાથ પણ દાન્ય રહે છે અને વિરોધો પ્રાપ્ત વધતો જાય છે. જનરૂપ આધ્યત્મ દિષ્ટિવાળા પુરુષ સર્વના સંબંધમાં આવે છે અને સર્વ કોઈના મન પર તે સારી અસર કરી શકે છે. જનરૂપરહસમાં તે હવ્ય દિષ્ટિવાળા જાણે છે અને તેથી તે જ્ઞાનક ધ-ર્મને દેવ થાય છે, આટલે જન્ય મનુષ્યોએ આધ્યત્મ દિષ્ટિ અને હૈમ્ય મનને હાથમાં ખીલવવા સુધારણ કરવો. જ્યારે પુરુષ મુદ્-મુદય મુજ ખીલવવા અવિચારી જાણે છે, આટલે આધ્યત્મ મુજ કયા જાણ મુજ-મુદય મુજ રહે છે.

૧૨. વારમો ગુણાનુરાગગુણ.

ગુણરાગી ગુણવન્તે, વહુમન્નદ્ નિગુણે ઉવેહેદ્ ॥

ગુણસાંગદેવવત્તદ્, સંપત્તગુણં ન મદ્લેદ્ ॥ ૧૨ ॥

ગુણાનુરાગી પ્રુષ્ઠ ગુણવંતોનું બહુ માન કરે છે અને નિર્ગુણોની ઉપેક્ષા કરે છે. ગુણના સંપ્રદામાં પ્રવૃત્તિ કરે છે અને પામેલા ગુણને મહીન કરે છે નથી. ગુણાનુરાગી યતિ અને આચારના ગુણોને દેખવા સમર્થ થાય છે. ગુણીઓના ગુણનું બહુ માન કરવું એનો અર્થ એવો થતો નથી કે જે દુર્ગુણીઓ હોય તેની નિન્દા કરતી. “સત્ત્વમાં પણ ગુણો હોય તો કહેવા અને ગુરુમાં પણ દોષ હોય તો તે કહી જતાવતા” આવું કાર્ધ તરફથી કહેવામાં આવે તો તે સાચું નથી, કેમકે જમે તે મનુષ્યોમાં દોષો હોય પણ તે કહેવા યોગ્ય નથી, તેથી વિચેકરતોએ સમજવું કે નિર્ગુણીઓની પણ કહી નિન્દા કરવી નહીં. ગુણાનુરાગી પ્રુષ્ઠ પોતે સંતિગ્રસ્ત ચિત્તરાત્રે નહીં હોવાથી તેઓની પણ નિન્દા કરતો નથી. કશું છે કે—

॥ શ્લોક ॥

સન્તોષ્યસન્તોઽપિ પરસ્ય દોષા, નોક્તાઃ શ્રુતા વા ગુણમાવહન્તિ ॥

ધૈરાણિ વક્તુઃ પારિવર્ષયન્તિ, શ્રોતૃશ્ચ તન્વન્તિ પરાં કુણુદ્ધિમ્ ॥ ૧ ॥

છતા કે જાણતા પારકા દોષ કહેતાં કે સાંભળતાં કરી ગુણ ધરો નથી. તેઓને કહી જતાવતાં વેરની રૂઢિ થાય છે અને સાંભળતાં કુણુદ્ધિ આવે છે. એક મનુષ્યમાં સર્વ પ્રકારના ગુણો મળી શકતા નથી. સાધુ અમર આવક વર્ગમાં જે જે ગુણો જે જે અંશે હોય તેને દેખી સાંભળી પ્રમોદાવાવના ધારણ કરતી. અવગુણો સાંભળવામાં અમર કહેવામાં કાર્ધ પણ ન પ્રસાર્ધ નથી પણ ગુણો જોવામાં અમર કહેવામાં અનુસાર્ધ છે. વીતરાગવિના હ્રદય અવેશમાં સર્વ ગુણો હોતા નથી. જો અન્યના ગુણોની પ્રશંસા કરી તે તે ગુણોને પ્રાપ્ત કરે છે અને અન્યના દુર્ગુણોને કહી તે તે પ્રકારના દુર્ગુણોને પામે છે. કાર્ધ પણ જીવમાં કાર્ધ ગુણ જામવો તે મહા આશ્ચર્યની વાત છે, કશું છે કે—

તેના મનમાં ગુણોનેજ વધારવાની નિયાસા વધે છે. ગુણાનુરાગી ગુણુડે નીચ જાતમાં જન્મેલો હોવા છતાં ઉચ્ચ કહેવાય ■ અને ઉચ્ચ જાતમાં જન્મેલો પણ ગુણાનુરાગ વિના નીચ કહેવાય છે. ગુણુને ગતાર, બોલાર, અદનાર મનુષ્ય ઉચ્ચ છે અને દોષને કહેનાર, અકનાર મનુષ્ય કાગડાની પેઠે નીચ છે, ગુણાનુરાગી સર્વ જીવોની સાથે ભાતુભાવ રાખી શકે છે અને તે સર્વ જનુઓને પણ પોતાના આત્માના જેવા પોતાના પ્રસંગમાં આવતાં બનાવે છે. ગુણાનુરાગીની આંખે ગુણોજ દેખાય છે. તેના ઉડપની ઉચ્ચતા કાણે કાણે દૃઢિ પામે છે. ગુણાનુરાગીના મનમાં તથા વચનમાં અમૃત વસે છે. ગુણાનુરાગી ગમે તેવા પ્રસંગોમાં પણ પોતાના આત્માને દુર્ગુણના ખાડામાં ધકેલી દેતો નથી. ગુણાનુરાગી મુજ તથા દોષ બેને દેખે છે, જાણે છે, છતાં દુર્ગુણો તરફ તેનું લક્ષ રહેતું નથી, પણ રૂઝ ગમે તેના સદગુણો તરફ તેનું લક્ષ રહે છે. ગુણાનુરાગી ચંદ્રમાની પેઠે જગતમાં પ્રિય થઈ પડે છે અને તેના તરફ ભોક્ષાનું સ્વાભાવિકરીને વશજ બેંચાય છે. ગુણાનુરાગી ધર્મદારમાં પ્રવેશ કરે છે અને દલારોને કરાવે છે. ગમે તેવો રૂપવંત પુરુષ હોય પણ નાકે ચાકું પડ્યું હોય તો તે શોભતો નથી. ગમે તેવો વિદ્વાન્ હોય, ગમે તેવો વક્તા હોય, ગમે તેવો ઉચ્ચ હોય, પણ જો તે ગુણાનુરાગી ન હોય તો તે જગતમાં શોભા પામી શકતો નથી. શ્રીકેવલી પ્રજ્ઞ સર્વદદદિધી સર્વ મનુષ્યોના ગુણો અને દોષોને જાણે છે છતાં પણ કોઈના દોષોને પ્રકાશતા નથી, (જ્યારે મનુષ્ય, પૃથ્વી કરે છે ત્યારે જેમાં કંઈ કંઈ હોય છે તે તે વ્યક્તિને કહે છે.) નિર્ગુણી હોય તે ગુણીને ઓળખી શકતો નથી. ગુણાનુરાગ વિના ગમે તેવો મનુષ્ય જગતમાં શાંતિને પામી શકતો નથી, અને અન્યને શાંતિમાં સદાવક જની શકતો નથી, માટે ગુણાનુરાગ ધારણ કરવો કે જેથી આવક ધર્મની શોભતા મળે. ગુણાનુરાગ સંબંધી વિશેષ હકીકત વાંચી હોય તો અસ્મરીયહૃદય ગુણાનુરાગ કુલક વિવેચન વાંચતું. ગુણાનુરાગી સત્કથા કરનારો હોય ■ માટે ગુણાનુરાગ પશ્ચાત્ સત્કથનગુણનું વિવેચન કરાય છે.

૧૨. તેરમો સત્કથન ગુણ.

નાસદ્ વિવેગરપણં, અમુહકદાસંગકલુસિયમણસ્સ ॥

ધમ્મોવિવેગસારુત્તિ, સકલો દુજ્જ ધમ્મચ્ચી ॥ ૧૨ ॥

અગ્રમ કથા પ્રસંગથી કુવિન મનચાગતું વિવેકરત્ન, નાચ પામે છે. ધર્મ તો વિવેક સાર છે. આટલે ધર્મમાં પુરવે સત્કથા કરતી બેઠીએ. હેય, હેય અને ઉપદેશના સમ્મતલાનને વિવેક કહે છે. મારી અને બોલી વચ્ચે જે સ્વપ્ન થાય છે તે વિવેક રત્ન મણિય છે. અગ્રમ વાર્તાઓથી વિવેક રત્નની નક્કા થાય છે. જે વાતો કરવાથી પોતાનું યુગ્મન થાય અને કલ્પી અને પ્રકારની પોતાને તથા અન્યને હાનિ પ્રાપ્ત થાય તેને અસત્ કથાઓ (વિષયાઓ) કહે છે; પણ હોમો ડોલમાં કાઢી દુકાને બેસીને ધારા અગ્રમવચ્ચે તપાસાઓ આપાં કરે છે અને પોતાના જીવનની નિષ્ફળતા કરે છે અને અન્યોને તેઓ ઉપદેશિત થઈ પડે છે. 'નવરો પડ્યો નવોર પાવે' એ કહેવત અનુસાર નવરા બેસી રહેલા અને ને વર્ષના મ. ડબ્બી અને પ્રકારની નિન્દા—કર્ષિતમિત્ત આડીઅવળી વાર્તાઓ સચાવે છે અને તેથી તેઓ ધણાઓના દુઃખો બને છે. વિના પ્રયોજાને કેટલાક અન્ય મનુષ્યોના મોહવાપર તથા વર્તનપર દીકાઓ કરી કરે છે, તેમાં તે- કોઈ કોઈ વર્તુલ નથી અને સામાજીકને પોતાના પ્રતિષ્ઠાની બનાવે છે. જે નામથી કુશળી કરે છે તે પોતાનું તથા પત્નું કલ્યાણ કરી લેતો નથી. કેટલાક ઉપદેશોથી વાતો ઉપજતી કાઠી બેસી વખતે અને તે જાનવમાં એક મોટી ભવંકરતા ઉપજાવે છે અને તેમાં દબાતો જીવેનું કેટલીક વખત અ- કલ્યાણ થાય છે. કેટલાક સ્વપ્ન સંબંધી અગ્રમ વાર્તાઓને કરે છે અને તેથી પોતે/અનેક પ્રકારના સંકટમાં સપડાય છે. અસત્ કથા કરનારો પ્રાચ- પણ હોમોમાં અગ્રિય થઈ પડે છે. અસત્ કથા કરનારો કલ્પિત સત્કથા કરે છે, તોપણ તેનાપર એકાદ વિશ્વાસ આવતો નથી. પોતાના અત્માને અને પોતાના અત્માને ન્યાયપુરસ્કાર જે વાતો કરવાથી લાભ થાય છે તેથી કથાઓ કરવાનો અભ્યાસ વાંચો બેઠીએ. જે વાતોમાં પોતાનો અધિકાર નથી અને જે વાતો કરવાથી અંત મદન થયું પોતાનું જનું થઈ નથી તેથી અસત્ વાતોને વિવેકી પુરવ કલ્પિત કહે કરતો નથી. કેટલીક વખત તો કેટલાક વાતો કરવાથી નવાબન અને આખી સમજામાં અસંતિ ફેલાય છે. આટલે મુદરક મનુષ્યોનો ધર્મ છે કે નિર્નિયા અપાર આત્મિક અનુક્રમી સેમ વાર્તાલાપ કરવો, તેમજ મોટા મોટા સંપ્રદાયના ઉચ્ચ ચરિત્રની કથાઓ કરતી, કે જે કથાઓ સંભળીને અન્ય હોમો થયું પોતાનું જીવન ચરિત્ર સુધારે અને ધર્મના માર્ગમાં દોરાય. અસત્ (પણ) વાર્તાઓ કરનારા- યોના મનમાં બેસી તો પણ વિચારોની અસર થાય છે કે તેઓ સંપ્રદાય- વા સાધુઓની જસે જામી થયું બેસી અત્માની બેઠીને નેચીને દેવે

આપે છે. અને તેઓ સાધુઓની પાસેથી કંઈ પણ ધર્મતત્ત્વ શીખી કરી આવતા નથી. પુરુષો અને સ્ત્રીઓમાં નકામી કુચલી કરવાની રીતે વધી પડવાથી તેઓ જેઓની વાતો કરે છે તેઓને અન્યાય આપે છે અને તેઓનાં દીકા દુઃખે છે અને પોતાનું હૃદય મચીન બનાવે છે. ખેતના ફરદી વગેરે પાસે રહેવાથી જેમ કોઈ વખતે ખરાબ હવાનો સ્પર્શ થાય છે, તેમ એવા અસતતકથા કરનારાઓની પાસે રહેવાથી કોઈ વખત અસત્ કથા કરવાનો દોષ લાગે છે. ધર્મની કથાઓનો સત્ કથામાં અન્તર્ભાવ થાય છે. ગુરની નિન્દાની વાત, દેવની નિન્દાની વાત, ધર્મની નિન્દાની વાત, કોઈના ઉપર કંઈક અંદે તેવી વાત, કોઈની પાપમાલી થઈ જાય; તેવી વાત છતાં વાતાંઓને અસત્ કથાઓ કહેવામાં આવે છે; સાત્તાધારે કોઈ પણ તત્ત્વના બોધ માટે કથાઓ કરવામાં આવે છે તેને સત્કથા કહે છે. દેવ, ગુરુ અને ધર્મ સંબંધી જે જે કથાઓ કરવામાં આવે છે તેને સત્કથાઓ કહે છે. માર્ગાનુસારિના ગુણો વગેરેની પ્રાપ્તિ જેનાથી થાય એવી કથાઓને પણ સત્કથાઓ કહેવામાં આવે છે; એવી સત્કથા કહેનારાઓ સદર્શન પામવા યોગ્ય થાય છે. સત્કથા કરનાર પોતાના ઉચ્ચવર્તનના યોગે સુપક્ષપુત્ર બને છે, માટે હવે સુપક્ષગુણને વર્ણવે છે:—

૧૪ ચૌદમો સુપક્ષયુક્તપનારૂપગુણ.

અણ્કૂલ ધર્મસંલો-સુ સમાયારોય પરિયણો જરસ ॥

एस सुपल्लो धम्मं, निरंतरायं तरइ काऊं ॥ १४ ॥

જેના પરિવાર અનુકૂળ, ધર્મશીલ અને સદાચારપુત્ર હોય તે સુપક્ષ કહેવાય છે. તેને પુરુષ નિર્વિપક્ષે ધર્મ સાધી શકે છે.

અનુકૂળ પરિવાર, ધર્મનાં કાર્ય કરતાં ઉત્સાહ ધરાવનાર અને મદદકાર રહે છે. ધર્મ કરતાં છતાં અનુકૂળ પરિવાર, કદી વિગ્ર નાખતો નથી. જેના પક્ષમાં ધણા મનુષ્યો હોય ■ તેઓ ધર્મનાં અનેક કાર્યો કરી શકે છે અને તેઓને કોઈ વિગ્ર નાખી શકતું નથી. સુપક્ષવાળો ધર્મનાં મહાન કાર્યો કરી શકે છે. સુપક્ષવાળો અનેક ધર્મની સંસ્થાઓને ઉભી કરી શકે છે અને લાખો મનુષ્યોને ધર્મના માર્ગે ચલાવી શકે છે. સુપક્ષવાળો જે જે કાર્ય ઉપાડે છે તે પાર પાડી શકે છે. સુપક્ષવાળાની સામે પડતાં દુર્દનો પણ

તે ને કાર્યો અન્ય લોકો પ્રસન્ને છે અને તેને સાગારી આપે છે. દીર્ઘદિ પુરુષ અવિધ્યકાલ સંબંધી અનેક લાભોને પ્રાપ્ત કરે ॥ અને આવિ અનેક દુઃખોની પેઠી પાર ઉતરી જાય છે; તેવા મૃદરથો, વ્યાપાર, ગમનામમન અને વિધા વગેરેમાં અવિધ્યાગ સંબંધી પૂર્ણ વિચાર કરી વર્તે છે; કાઈના કહેવાથી એકદમ અવિધ્યનો વિચાર કર્યા વિના કાઈ પણ કાર્યમાં પ્રવૃત્તિ કરતા નથી. રાજ્યભવદાર, વ્યાપાર અને દુનર, આદિ અનેક કાર્યોમાં મોટા મોટા પુરુષો પણ તેની સલાહ લે છે, તેથી દીર્ઘર્થી પુરુષ, જગત્સવવદારમાં પણ ઉચ્ચ પદોને મેળવ્યા અને છે. તે અનેક પુરુષોને પોતાના વિચાર પ્રમાણે ચલાવી શકે છે. દીર્ઘદિવાળો પુરુષ ધર્મનાં કાર્યો પણ દીર્ઘદિથી વિચાર કરીને કરે છે, તેથી તે ધર્મરાત્રિ પોષ્ય મજાવ છે. દીર્ઘર્થી પુરુષ વિશેષતઃ શુભ પ્રાપ્ત કરવાને માટે અધિકારી બની શકે છે, માટે દીર્ઘર્થિત્વ શુભ કલા માટે વિશેષતઃ શુભ કહે છે.

૧૬ સોચ્છો વિશેષતઃ ગુણ.

વસ્તુર્ણ ગુણદોષે લક્ષ્યેઃ અપલ્લવાપમાણે ॥

પાયણ વિસેસત્રુ, ઉત્તમધર્મ્મારિહો તેણ ॥ ૧૬ ॥

વિશેષતઃ પુરુષ અપલ્લવાત આવથી વસ્તુઓના શુભ દોષોને જાણી શકે છે, માટે પલ્લ કરીને તેઓ પુરુષજ ઉત્તમ ધર્મપોષ્ય મજાવ છે. અપ્પરથ આવથી કરેક દુઃખોને વિશેષતઃ જાણે છે અને તેની શ્રદ્ધા કરે છે.

કાઈપણ જાગનમાં વિશેષતઃ મનુષ્ય પડે છે નો તેનો તે પૂર્ણ નિર્જુન કરે છે. સિદ્ધાન્તોમાં કહેલાં તત્ત્વોને તે મારી રીતે જાણે છે અને તેથી પદ્મપાત વિના સય વાનને નિર્જુન કરીને અન્ય મનુષ્યોને પણ તે માર્ગે દોરે છે. પદ્મપાત વિનાને જે વિશેષતઃ દોષ નેજા વિશેષતઃ જાણીએ. પદ્મપાતી, વસ્તુની જાણને પરીક્ષા કરી શકે નથી અને તે પોતે જે વાત માની લીધી દોષ છે તેનું સમર્થન કરે છે. તે પદ્મપાતથી મને તેઓ પદ્મ લે છે તેનેજ સિદ્ધ કરી જતાવે છે, માટે પદ્મપાતરહિત વિશેષતઃ શુભ પ્રાપ્ત કરવાની આવશ્યકતા છે એમ અન સમર્થન. પદ્મપાતી પોતે સત્યથી દૂર રહે છે અને અન્યોના દાષર્થ પણ સત્ય આવશ્યક દેખે નથી. કહ્યું છે ૩:-

॥ શ્લોક ॥

આદ્રી ધન નિર્નીવાને શુનિ, તત્ર યત્ત મનિરસ્ય નિવિષ્ટા ॥

પદ્મપાતરહિત્ય નુ શુનિ, યત્ત તત્ર મનિરેતિ નિવેનં ॥ ૧ ॥

તે તે કાર્યો અન્ય કોઈ પ્રકારે જ અને તેને સાચાથી આપે છે. દીર્ઘદિ પુરવ બિધિપ્રકાર સંબંધી અનેક લાભોને પ્રાપ્ત કરે છે અને ભાવિ અનેક દુઃખોની પેઠી પાર ઉતરી જાય છે; તેવા જુદરથો, વ્યાપાર, ગમનાગમન અને વિદ્યા વગેરેમાં બિધિપ્રકાર સંબંધી પૂર્ણ વિચાર કરી વર્તે છે; કોઈના કહેવાથી એકદમ બિધિપ્રકાર વિચાર કર્યો વિના કોઈ પણ કાર્યમાં પ્રવૃત્તિ કરવા નથી. રાજ્યઅવધાર, વ્યાપાર અને દુન્યર, આદિ અનેક કાર્યોમાં મોટા મોટા પુરવો પણ તેની સલાહ લે છે, તેથી દીર્ઘદર્શી પુરવ, જમનાઅવધારમાં પણ ઉચ્ચ પદોનો ભોજ્યા અને છે. તે અનેક પુરવોને પોતાના વિચાર પ્રમાણે ચલાવી શકે છે. દીર્ઘદિવાળે પુરવ ધર્મનાં કાર્યો પણ દીર્ઘદિથી વિચાર કરીને કરે છે, તેથી તે ધર્મરત્ન ચોગ્ય મજાવ છે. દીર્ઘદર્શી પુરવ વિશેષતઃ યુજ પ્રાપ્ત કરવાને માટે અધિકારી બની શકે છે, માટે દીર્ઘદર્શિત યુજ કલા માટે વિશેષતઃ યુજ કહે છે.

૧૬ સોન્યમો વિગેષતઃ ગુણ.

યન્યુર્ણ ગુણદોષે લક્ષ્યેઃ અપલ્લવવાયમાયેર્ણ ॥

પાયેણ વિસેસદ્, ઉત્તમધર્મમારિદો તેજ ॥ ૧૬ ॥

વિશેષતઃ પુરવ અપલ્લવાન આવથી વનુઓના યુજ દોષોને જલ્દી શકે છે, માટે મલ્લ કરીને તેવા પુરવજ ઉત્તમ ધર્મચોગ્ય મજાવ છે. મધ્યસ્થ આવથી શ્રેષ્ઠ દુષ્ટોને વિગેષતઃ જાણે છે અને તેની ઘટ્ટા કરે છે.

કોઈ પણ જાતનાં વિશેષતઃ મનુષ્ય જો છે તો તેને તે પૂર્ણ નિર્જુન કરે છે. સિદ્ધાન્તોમાં કહેવાં તત્ત્વોને તે મારી રીતે જાણે છે અને તેથી જસપાન વિના સય વાનતો નિર્જુન કરીને અન્ય મનુષ્યોને પણ તે મારે દોરે છે. જસપાન વિનાનો જે વિશેષતઃ દોષ તેજ વિશેષતઃ જાણેલા જસપાની, વનુની જસપાન પરીક્ષા કરી શકાય નથી અને તે પોતે જે વાન માની લીધી દોષ જ તેનું સમર્થન કરે છે. તે જસપાનથી મને તેજે જસ લે છે તેનેજ સિદ્ધ કરી જતાવે છે, માટે જસપાનરિત વિશેષતઃ યુજ પ્રાપ્ત કરવાની આવરજાના છે એમ અત્ર સમજવું. જસપાની જેને મનથી દૂર રહે છે અને અન્યોના દાવમાં પણ મન આવવા દેતો નથી. કયું છે :-

॥ ચ્યુરુ ॥

પ્રાચારી યત્ન નિર્નાયાને યુક્તિ, તથ યત્ન મનિમ્ય નિવિદ્યા ॥

વસતાવરિતમ્ય નુ યુક્તિ, યત્ન તથ મનિર્ગતિ નિવેર્ણ ॥ ૧ ॥

છે. અનેકાન્તનયથી સર્વ પદાર્થોનું સ્વરૂપ અમળવાને માટે વિશેષદ ગુણની આવશ્યકતા છે અને તેથી ધર્મની પ્રાપ્તિ થાય છે. જે ગુરૂપાસે તત્ત્વનો અભ્યાસ કરનો નથી, અનેક અપૂર્વ જ્ઞાનોને સાંભળતો નથી, તે વિશેષદ બની શકતો નથી માટે ગુરૂપાસે અનેક જ્ઞાનોનું અવજ્ઞ કરવું, તેમજ અનેક પુસ્તકોને અધિકાર પ્રમાણે વાંચવાં અને તે ઉપર પૂર્ણ મનન કરવું કે જેથી વિશેષદ ગુણ પ્રાપ્ત થાય.

વિશેષદગુણની પ્રાપ્તિ માટે દૃઢાનુગ ચવાની જરૂર છે. દૃઢ પુરૂષોને અનુસરવાથી ધણું જાણી શકાય છે, માટે હવે દૃઢાનુગ ગુણનું વિવેચન કરે છે.

૧૭ સત્તરમો દૃઢાનુગ ગુણ.

બુદ્ધો પરિયણબુદ્ધી, પાપાયારે પવત્તદ નેવ ॥

બુદ્ધણુગોવિ एवं, સંસમગકિયા ગુણા જેણ ॥ ૧૭ ॥

દૃઢ મનુષ્ય પાકી બુદ્ધિવાળો હોવાથી પાપાચારમાં પ્રવર્તતો નથી, તેથી દૃઢને અનુસરીને ચાલનાર પણ પાપાચારમાં પ્રવર્તતો નથી, કારણ કે સોળત પ્રમાણે ગુણો આવે છે.

પરિપક્વ બુદ્ધિવાળાને દૃઢ પુરૂષ કહે છે, કારણ કે તેવો પુરૂષ અનેક અનુભવોવડે ધમ્મવજો હોય છે. દૃઢ પુરૂષોનું લક્ષણ નીચે પ્રમાણે જાણવું.

॥ શ્લોક ॥

તપઃશ્રુતધૃતિધ્યાન વિવેકયમસંયમઃ ॥

યે દૃઢાસ્તેઽપ્ર શસ્યન્તે, ન પુનઃ પલિતાહુરૈઃ ॥ ૧ ॥

જેઓ તપ, શ્રુત, ધૈર્ય, ધ્યાન, વિવેક, યમ અને સંયમવડે વધેલા હોય તેજ અત્ર દૃઢ જાણવા અને તેજ વખણાય છે, પણ ધિાના વાગવડે દૃઢપણું કંઈ ગુણો વિના આવી જતું નથી. વળી કહ્યું ॥ કે—

॥ શ્લોક ॥

સત્તત્ત્વનિકપોદ્ભૂતં વિવેકાલોકવર્ધિતમ્ ॥

યેપાં ઘોષમયં તત્ત્વં, દૃઢા વિદુષાં મતાઃ ॥ ૧ ॥

અરા તત્ત્વરૂપ કસોટીથી પ્રભેદનું અને વિવેકરૂપ પ્રકાશથી શદ્ધિ પામેલું જ્ઞાનમય તત્ત્વ જેઓએ પ્રાપ્ત કર્યું હોય, તેજ દૃઢ પંડિતોને માનવા યોગ્ય છે. વળી કહ્યું છે કે—

બૃહને અનુસરનારા મનુષ્યોની હથેલીમાં સંપદા આવે છે. જદોપદેશ આમળોટ સમાન છે. જદરજુથી પ્રાપ્ત થએલ વિવેકરૂપ વજ્ર મનુષ્યોમાં રહેલ મિથ્યાત્વાદિક પરંતોને તોડવા સમર્થ થાય છે. સૂર્યનાં કિરણોની મારફત જદ સેવાથી મનુષ્યોનું અજ્ઞાનરૂપ અધિકાર ક્ષણવારમાં વિધ્વંસ પામે છે. જદમેવામાં તાત્પર રહેનારા મનુષ્યો સવળી વિદ્યાઓમાં કુચ્છગતા મેળવે છે અને વિનય યુજ્જમાં તો અનાપાસે કુચ્છગતા પ્રાપ્ત કરે છે જ્ઞાન ધ્યાનાદિકથી રહિત છતાં પણ ને પુરુષ જદને પૂજે છે તે સંસારરૂપ અટવીને ઉઠ્ઠી જાય છે. તીવ્ર તપ કરતો થકો અને સકળ શાસ્ત્ર બજુનો થકો પણ ને જદોની અવગત કરે છે તે કશું કશાણુ મેળવી શકતો નથી. લોકમાં એવું કોઈ ઉત્તમ ધામ નથી, તથા જગતમાં અખંડ એવું કોઈ સુખ નથી, કે ને જદમેવા કરનાર મેળવી શકે નહીં. જેને પામીને મનુષ્યોની સ્વપ્નમાં પણ દુર્ગતિ થતી નથી તે જદસેવા સદાશય વિજયવન્તી રહે.

બૃહ પોપટના ઉપરેઠને જેમ જીવાન પોપટોએ નહોતો માન્યો તે-થી તેઓ જગમાં હસાયા અને અન્તે જદ પોપટના ઉપરેઠથી છૂટયા. તેમ બન્ધ મનુષ્યોએ જ્ઞાનાદિકમાં જદ એવા પુરુષોની સલાહ તેમજ ઉપરેઠને અનુસરી ચાલવું. તેવા જદોની પાસે બેસી અનેક અનુભવોની વાતો સાંભળવી, કેમકે તેવા જદ પુરુષોની વાતોમાં અમૂલ્ય ઉપદેશ રહસ્ય રહ્યું છે. તેઓએ પોતાની જીંદગીમાં ને ને અનુભવો મેળવ્યા હોય છે તે સર્વે પ્રસંગોપાત જજાવે છે અને તેથી કોઈ વખત વિદ્યુતની પેઠે મેવા કરનારાઓના મનમાં અસર થાય છે. હરેક જાગનમાં જ્ઞાનદાસ અનુભવ પામેલા જદો જીવના શા-સોની પેઠે મનુષ્યોને ઉપકાર કરે છે. હરેક કાર્ય કરવામાં સામ અને અસામ શો સમાયો છે તે જદ પુરુષોની સેવાથી જજાવત મળે છે. વહીવટની પરી-ક્ષામાં પાસ થતાં પણ જેમ અન્ધ વહીવટ પામે રહી ધધાનો અનુભવ મેળવવો પડે છે તેમ હરેક વિદ્યામાં દુષ્ટિવાર થએલાને પણ તે તે કાર્યોમાં પરિપક્વ બુદ્ધિવળા જદ પુરુષોની સેવા કરવી પડે છે. ને કાર્યને ને પુરુષ કરે છે તેઓ તે કાર્યના અનુભવી મજાવ છે, નેથી તે તે કાર્યના તેઓ જદ મજાવ છે. ચરિત્રની જાગરમાં પણ જેણે જ્ઞાનપૂર્વક ચરિત્ર ભેદ પાતું હોય છે, તેને દ્વંષ, હેન, ક્ષત્ર અને જાવ પ્રમાણે ચરિત્ર મંજી પરીપાવ બુદ્ધિ ઉત્પન્ન થાય છે, તેથી તે ચરિત્રમાં જદ પુરુષ મજાવ છે. ચરિત્ર મંજી અનેક પુસ્તકો વાંચીને પણ તેવા પુરુષોની મેવા કરવાથીજ, પૂર્ણ અનુભવ મળે છે. હરેક જાગરોમાં જદની મેવા કરનાર વિજયવંત નીવડે છે, તેથી જદપુત્ર પુરુષ અનેક મુજોને પારજી કરવા સમર્થ થાય છે અને તેથી ને ધર્મરતને યોગ્ય બને છે.

[illegible]

विनयना धेंड.

विनयना धेनु.
इदं विनयः कृतः यत्किंचिद् विनयः तत्र विनयः कृतः
विनयः के विनयः यत्किंचिद् विनयः तत्र विनयः कृतः

કેવળાધી દાનવિનય મળ્યું છે. તેઓનું જ્ઞાન
મળ્યું છે. તેઓ નિરોધાપ વધ્યું છે. આરિવિનય
મળ્યું છે. તેઓ સમજીતીને વિનય કરે છે. તેઓ વિનય કરે છે. આરિવિનય
મળ્યું છે. તેઓ વિનય કરે છે. આરિવિનય મળ્યું છે.

11. પ્રવિરૂપ પોમપુજનના ૧૫ દિન.

(૨) દિનીય અનુદાનના વિનય
અગિયારમી સપ્તાહના રોજે કે જે સુધી વાંચક અને આનંદિય તેમજ
કાલિદાસ વિનય અ. પ્રકરણ જે નિર્ણય વિનય અને પ્રકરણ જે અને આનંદ
સિદ્ધિ વિનય ને પ્રકરણ જે

શાંખિનિવનના આ પ્રશ્ન નીચે મુજબ છે. મુજબ ૫૪૧ આપે
ત્યારે હાલને સમય સુધી તે અમુકાનવિનય, તેના અમુક હમી જોડી ઉપ
રહેતું તે અંતરિક્ષ વિનય તેમને આસન આપતું તે આસનવદાન
વિનય, તેમની સ્ત્રીના વસ્ત્ર લે-દેશજે સમયથી તે અંતરિક્ષ વિનય, તેમને
પાંદા કરતું તે દ્વિતીકર્મ વિનય, તેમની અન્ન સાંભળવા નૈવાર રહેતું તે

કંઈ કિંમત નથી. મનુષ્યોએ ધર્મની યોગ્યતા માટે પરાપકાર કરવાની ટેવ રાખવી. દરોજ થોડામાં થોડો પણ પરાપકાર તો કરવો જોઈએ. સામે બદલો લેવાની બુદ્ધિ વિના નિસ્પૃહ બાવથી પરાપકાર કરનારાઓ ઉત્તમ પરાપકારી ગણાય છે. પરાપકારી મનુષ્યો ગમે તેવા દીન યદ્ય ત્યાગ તોપણ તેઓ ઉત્તમ ગણાય છે. જમતમાં સ્વાર્થનો ત્યાગ કર્યા વિના પરાપકાર કરવા કોઈ સમર્થ યત્ન નથી. સ્વાર્થ ત્યાગીને તેમજ ધન, આયુષ્ય, જ્ઞાન વગેરેનો ભોગ આપીને કોઈ વખત પરાપકાર કરનારાઓને માથે ઉદ્ગરી ઉપાધિ આવે છે, તોપણ તેઓ અપમાન-તિરસ્કારની દરકાર રાખ્યા વિના ઉપકાર કરે છે, જેઓએ જમત ઉદ્ધારને માટે ધરખાર, કુટુંબ, લક્ષ્મી, પુત્ર, બી તથા વંશવ પદાર્થોનો ત્યાગ કર્યો છે અને સઘળું જીવન મનુષ્યોના બલા માટે ધર્મોપદેશમાં અર્પણ કર્યું છે એવા મુનિ વર્ગને સદાકાળ નમસ્કાર થાઓ. જેઓ જ્ઞાનોપદેશવડે મનુષ્યોનાં આનંદિક દુઃખો યાજીને તેઓને સદૃશ શાંતિ બજાવે છે, અનુભવાવે છે, ધર્મોપદેશ પીજી અર્પે છે એવા પરાપકારી ગુરુને મ્હારો નમસ્કાર થાઓ. આપણા જીવનની ઉચ્ચતામાં આજ લગી અસંખ્ય ઉપકારો અન્યથા થયા છે તો આપણે અન્યોના ઉપકારોને જેવા લીધા છે તેવા વધાશક્તિ પાછા ઉપકાર વાળવા જોઈએ. મનુષ્યોની પામે જે જે શક્તિપો છે તે ઉપકાર કરવાને માટે છે, તેથી ઉપકાર કરવાથી અન્યનું બહુ કરતાં પહેલાં પોતાનું બહુ થાય છે. ઉપકારી મનુષ્ય અન્યોને ઉપકાર કરે છે તેમાં કદાપિ અન્યોને ઉપકારનું ફળ જેસે કે ન જેસે તેનો નિશ્ચય નથી પણ ઉપકાર કરનારને તો અવશ્ય ફળ થાય છે. જ્ઞાની બનવું સહેલું છે પણ ઉપકારી બનવું મુશ્કેલ છે. ઉપકારી મનુષ્ય જમત જીવોને તારવા માટે સમર્થ થાય છે અને પૂજ્ય બને છે, ઉપકારી મનુષ્ય ધર્મની યોગ્યતા પામે છે. જે પરાપકાર ગુણવંત હોય છે તેજ લગ્નલક્ષ્યગુણ પ્રાપ્ત કરી શકે છે. માટે પરાપકાર ગુણાનન્તર લગ્ન લક્ષ્ય ગુણને કહે છે.

૨૧. એકવીસમો લઘ્વલઘ્વ ગુણ.

લઘ્વેદ્ લઘ્વલઘ્વો, મુદ્ધેણ સયલંપિ ધમ્મ કાણિજ્ઞં ॥

દલ્લ્લો મુસાસણિજ્ઞો, તુરિયંબ મુસિલ્લિવઓ હોઈ ॥ ૨૧ ॥

લગ્ન લક્ષ્ય મનુષ્ય મુખે કરીને સઘળું ધર્મ કર્તવ્ય અવગ્રહી શકે છે. તે પ્રત્યે અને મુદ્ધાસનીય ટોચથી જઈ શકિત થાય છે.

ॐ
श्रीयद् बुद्धिसागरनी ग्रन्थनाळा. ग्रन्थाङ्क २०.

श्रावकधर्म स्वरूप.

द्वितीय भाग.

काशी प्रेस.

(૨)

આવકના એકીસ ગુણે ઉપર “આવકધર્મ સ્વરૂપ” ના પ્રથમ ભાગમાં વિવેચન કર્યું છે તેમ આ નીચા ભાગમાં આવકાવકના સત્તર ગુણ વિશે ધર્મરત્ન પ્રકરણના પાઠપૂર્વક વિવેચન કર્યું છે.

ખરા આવક કોણ કહેવાય? આવકાવક એટલે શું? એ આ મંથને મુખ્ય વિષય છે, તેમાં નીચલી જાણનો યોગ્ય વિવેચનપૂર્વક સમાવી છે.

આવક અને સાધુ મુનિરાજોનો સંબંધ કેવો હોય છે, ઉત્તમ આવક (માનાવ સમાન, ભાત સમાન, મિત્ર સમાન, શીશ્ય સમાન, એ) ચાર પ્રકારમાંથી કયો પ્રકાર સેવવો જોઈએ, કયો પ્રકાર ઉપયોગી અને આદેશ છે, વિરતિ અને અવિરતિ આવકનો તથાવન, આવકના ભેદ, આવકાવક એટલે ખરા આવકનાં મુખ્ય લક્ષણો, જાર રતનાં નામ, ઉપદેશ કોણ આપી શકે, વાચના ખાટે કેવા જીવો અપોગ્ય છે, ઉપસર્જના પ્રકાર, આવકાવક કેવા રચાને રહે, કેવો વેશ પહેરે, કેવા વચનો વહે, કેવા ધરમાં પ્રવેશે, કયા અકાર્યો ન કરે, સ્વાધ્યાય આદિ ક્રિયાઓ મુનિરાજો પાસે કેવી રીતે કરે, ગુરુ પાસે કેવી રીતે બેસે, પ્રત્યે કેવા વિનયે પુછે, ઉપજતા વિકલ્પોને કેવી રીતે સમાવે, આજીવિકા કેવી રીતે ચલાવે. આવકાવકને મુખ્ય પાંચ પ્રકારની કષ્ટ શિક્ષિ હોય, જીન વચન ઉપર કેવી પ્રીતિ હોય, સાધુ મુનિરાજો ઉપર કેવી ભક્તિ અને અદ્વા હોય, ક્રિયામત હ સિરો કયાં, વગેરે જાણતો આ મંથમાં આવી છે. દરેક વિષયો એવા છે કે મન્યોના મન્યો લખાય, પણ આ નાનો મન્ય દર વખત વાંચી મનન કરી શકાય તે હેતુથી આ પ્રકારે રચના કરવામાં આવી છે.

ઉપલી ખીનાઓસહ આવકાવકના સત્તરગુણો ઉપર વિવેચન આ મંથમાં છે. તે દરેક ગુણ ખરા આવકમાં હોવાનું જોઈએ એમ ખ્યાનપૂર્વક મનન કરનાર પોતેજ નિશ્ચય કરશે, તે સાથે તેવા ગુણોએ યુક્ત હોય તેવો આવક સાધુપદ મહત્વ કરે તો કેવું સામર્થ્ય દાખવી શકે, કેવી ઉન્નતતા ધારી શકે, તે સહેજે સમજાવ તેમ છે. ખરા આવકે સાધુ યવાની શા ખાટે આવના રાખવી જોઈએ, તે સર્વ જાણતોનો નિશ્ચય વાંચકો પોતેજ કરી શકશે, કેમકે કુંકમાં પણ આવી દરેક જાણતો ઉપર યોગ્ય વિવેચન આ મંથમાં સમાયું છે. ॥ ઈં ઓ શાન્તિ: શાન્તિ: શાન્તિ: ॥

વામાં તનમન અને ધનથી સદાય કરે છે. પરમ પ્રેમથી સાધુની ભક્તિ કરે છે. સાધુઓના દુર્ગુણો ઠેરઠેર બોલતા નથી; પણ તેઓમાં જે જે સદ્-ગુણો હોય છે, તેને સર્વત્ર ફેલાવે છે. સાધુઓની કાંઈ નિન્દા કરે છે, તો તેને વારે છે. સાધુઓને આચરિત્રમાં રિચર કરવામાં પૂર્ણ મદદ કરે છે—સાધુઓ પ્રતિ અત્યંત સ્નેહબાવ દર્શાવે છે, તેવા માતા પિતા સમાન આવકો, સાધુ વર્ગની સદાકાળ વૃદ્ધિ હજી છે. સાધુ વર્ગની ઉન્નતિ કરવા સદાકાળ પ્રયત્ન કરે છે. સાધુ વર્ગપર કદાપિ કાળે તેવા આવકો દેષ કરતા નથી. પડતા એવા સાધુને ગમે તે ઉપાયોવડે ઠેકાણે લાવે છે. કાંઈ સાધુ ગુરુની નિન્દા હેલના કરે છે, તો તેને શિક્ષા-શિખામણ આપી બચાવે છે.

સાધુઓને વંદે છે, પૂજે છે, અને તેમની સેવા કરે છે. કેટલાક આવકો બાઇ સમાન હોય છે—બાઈ જેમ અત્યંત સ્નેહ રાખે છે—દુઃખમાં સદાય કરે છે—હૃદયમાં બેઠે બાવ ધારણ કરતા નથી. તેમ સંકટ ઉપસર્ગ આવે છતે તન, મન અને ધનથી મદદ કરે છે, ગુણોના સામું જીવે છે અને દોષોને ઢાંકે છે. બાતુ સમાન આવકો દરેકજ સાધુઓ પાસે આવે છે. ધર્મ કથાઓ સાંભળે છે. સાધુઓના દુઃખે દુઃખી થાય છે. બાતુ સમાન આવકો સાધુઓના દોષોને ઢાંકે છે અને ગુણોનો સર્વત્ર ફેલાવો કરે છે. સાધુઓને સંકટ વખતમાં પ્રાણ અર્પાને પણ સદાય કરે છે, કાંઈ સાધુઓના પ્રતિ-પક્ષીઓ સાધુની હેલના કરે છે, તો તેનું તેઓ નિવારણ કરે છે. સાધુના ઉપર પૂર્ણ પ્રેમ રાખે છે. સાધુઓની સોભા વધારવામાં અનેક યોગ્ય ઉપાયોને સેવે છે. સાધુઓનાં છતાં દુષણોને પણ ઢાંકે છે અને તેઓ એકાન્તમાં અત્યંત પ્રેમથી યોગ્ય સલાહ આપે છે. બાતુસમાન આવકો સાધુઓનો કદી વિશ્વાસપાત કરતા નથી. સાધુ વર્ગની સેવામાં પોતાના પ્રાણને પણ હિસાબમાં ગણતા નથી. બાતુસમાન આવકો, સાધુના મનમાં યત્નાં આર્ત-ધ્યાન અને શૈલધ્યાનને પણ બનતા ઉપાયથી નિવારે છે. સાધુઓને પચાસર પાળવામાં ખરા જીવરથી સદાય કરે છે. ગમે તેવા સંયોગોમાં પ્રાણોત્તે પણ સાધુઓના પ્રતિપક્ષી બનતા નથી, અને પ્રાણ બતાં પણ સાધુઓના છતાં અગર અછતા દોષોની નિન્દા કરતા નથી. બાતુસમાન આવકો, પૂજ્ય ગુરુ સાધુઓની સેવા, ભક્તિ, પૂજા, બહુ ખાન કરવામાં કોઈ પ્રકારે ન્યૂનતા રાખતા નથી. ગુરુઓના વિનયમાં અલ્પ આદરવાળા છતાં મુનિ ગુરુપર અત્યંત સ્નેહ રાખે છે અને મુનિ ગુરુનો કદાપિકાળે ષરાજવ થવા દેતા નથી.

કેટલાક આવકો, શ્રી મુનિ ગુરુ પ્રતિ ગિર બાવની દૃષ્ટિથી વર્તે છે. મુનિ વર્ગપર તે અનન્ય દૃષ્ટિથી જીવે છે. મુનિગણુ જો કાંઈ ધાર્મિક કાર્યની સ-

દષ્ટિથી સાધુઓમાં ગમે તે દોષો જોવા કરે છે. અમુક સાધુ તો પાખંડી છે. અમુક સાધુ તો ધૂર્ત છે, અમુક સાધુને તો વન્દન પણ ન કરવું જોઈએ, અમુક સાધુ તો ક્રિયા કરેલો નથી, અમુક સાધુ તો ઉદ્ધત છે; એમ બધાં ત્યાં પોતાના સંબંધી મનુષ્યોની આગળ તેવા શોધવા જેવા આવકો લખ્યા કરે છે. શોધવા જેવા આવકો બદલ સાધુઓની પાસે બેસીને આડી અવગણ વાતો કરીને પછી તે સાધુની પુંક પાછળ ફેંજેલી કરે છે. સાધુ વર્ગનો નાશ થાય તવા ખાજોને હાથમાં ધરે છે. સાધુઓને અપમાન બરેલા સબ્દોથી બોલાવે છે. સાધુઓના છતાં વા અજ્ઞતા દોષોને તે કહે છે. સાધુવર્ગ પર અશ્રધ્ધિ થાય, અને પોતાનું ધાર્મિક ધાય તેવું ગુણ તન્ન રચવાને પણ ચુકતા નથી. કુળાચારથી ઉપર ઉપરથી સાધુનો વિનય કદાપિ સાચવે છે, પણ તેવા શોધવા જેવા આવકો સાધુનું મૂળમાંથી ખોદી કાઢે છે, માટે તેવા આવકો અપોગ્ય જાણવા. ગુરૂ મહારાજે ઉપદેશોનો સુતાર્ય જેના મનમાં તાદસ્યભાવે પરિણમે તે આરીસા સમાન સુઆવકો ચાત્રમાં કલા છે.

પુરુષથી ધ્વજ જેમ આડીઅવગણ હાલ્યા કરે છે. પણ સ્થિર રહેતો નથી, તેની પેઠે જે આવકો અન્ય કુતુહિલારોના બખબાથી બમી જાય, ધડીમાં ગુરૂના વચનપર શ્રદ્ધાવાળો થાય, અને ધડીમાં કોઈ બમાવે તો બમી જાય, અને મનમાં નાસ્તિક જની જાય, ધડીમાં હા છ હા કરે અને ગુરૂનું કહેવું ખાતી લે, અને ધડીમાં કોઈ તેને બમાવે તો તેનું કશું પણ ખૂંચ સાંધું માને; પણ ગુરૂના ઉપર પૂર્ણ વિશ્વાસ ધારણ કરે નહીં. તેવા આવકો પનાસ સમાન જાણવા. એવા આવકો પ્રાપ્ત મૂઠ દોષ છે. પોતાની જુદિથી કોઈ પણ સત્યનો નિષ્પ કરતા નથી, તેવા આવકો સ્વન હાલના હોય છે. અન્ય જુદિવાળા દોષથી તેઓ મને તેવા આડે રસ્તે ચડી જાય છે, એવા મૂઠ આવકો લક્ષ્મીવંત દોષ તોપણ તેઓ ધર્મ જુદિમાં ન્યૂન દોષથી માફ-રીયા પ્રવાહની પેઠે હા છ હા કરનારા હોય છે; તેવા આવકો મિત્રવાતીઓના પાસમાં કદાપિ ફાઈ જાય છે. પોતાની જુદિથી તેવા આવકો સત્યનરતનો નિષ્પ કરી રહ્યા નથી. પ્રાપ્ત તેવા આવકો મૂઠ દોષથી ગુરૂઓના ઉપ-દેશનો સુદમસાર સમજવાને માટે પણ લાયક જનના નથી. તેવા મૂઠ આવકો પોતાનું કૌંચ કઈ સમજવાને માટે આધારી જની રહ્યા નથી. તેમજ તેવા મૂઠ આવકો—મુશ્કર અને કુશરનો બેઠ પણ સમજી રહ્યા નથી. તેવા મૂઠ આવકો મનની વ્યગ્ધતાના લીધે ધર્મનરતમાં સ્થિર રહેતા નથી. તેમજ ગુરૂપર પૂર્ણ શ્રદ્ધા ધારણ કરવાને માટે પણ પૂર્ણ અધિકારી જનના નથી. મૂઠ આવકોની ધર્મ સંબંધી શ્રદ્ધા ક્યાં મુઠી સ્થિર રહેશે તેનો પણ નિષ્પ રહે નથી. તેવા મૂઠ આવકો મીઠુરના ઉપદેશના પરમર્થને પૂર્ણપણે પરખવા

ઉત્તમ ગુણોને પ્રાપ્ત કરવા અધિકારી જની શક્યો નથી. શોધ્ય અને ખર્ચ જેવા આવકો, પોતે પણ સમ્યક્ત્વ પામી શકતા નથી, અને પોતાની સાંભત કરનારાઓને પણ પોતાની કુમંગતિનું ફળ આપે છે. તેવા મિથ્યાત્વી આવકો-કેટલાક અનિન્દક આર્ગામિમુખ એવા મિથ્યાત્વીઓ કરતાં પણ પુરા જાણવા.

આવકના ગુણોવડે બાવ આવકત્વ પ્રકરે છે. અવિરતિ આવક-શ્રીદેવ-શુર અને ધર્મની પૂર્ણ શ્રદ્ધા ધારણ કરે છે, પણ વિરતિપત્તું અંગીકાર કરી શકતો નથી. વિરતિ આવકનો નીચે પ્રમાણે અધિકાર છે:—

ગાયા.

સંપત્ત દંસણાઈ-પડિદિયઈ જડજણા સુનેઈયં.

સામાયારિં પરમં-જો સ્વલુ તં સાવર્યં વિતિ ॥ ૧ ॥

પરલોગદિયં સમ્મં-જો જિજવયણં સુનેઈ લવડત્તો.

અડતિન્વકમ્મ વિગમા-ઠકોસો સાવગો ઇત્યં ॥ ૨ ॥

ભાવાર્થ:—જે સમ્યક્ત્વ પામી, પ્રતિ દિવસ યતિજન પાસેથી ઉત્તમ સમાચારી સાંભળે તેનેજ આવક કહે છે. તેમજ જે પરલોકમાં હિતકારી એવા જિન વચનને સમ્યક્સૂરીત્વા શુર પાસેથી ઉપયોગપૂર્વક સાંભળે તે અતિ તીવ્રકર્મનો નાશ થવાથી, ઉત્કૃષ્ટ આવક જાણવો.

નામ, સ્થાપના, દ્રવ્ય અને બાવ એ ચાર પ્રકારે આવકનું સ્વરૂપ જાણવું. કોઈપણ સચેતન વા અચેતન પદાર્થનું આવક એવું નામ પાડવું તે માત્ર આવક-પુણ્યક્રમાં અમર મિત્રમાં હોય તે સ્થાપના આવક-જે દેવશુર આદિની શ્રદ્ધાથી રહિત હોય અથવા આશ્ચર્યકાર્યે આવકનો આકાર ધારણ કરનાર હોય તે દ્રવ્ય આવક જાણવો. શાસ્ત્રમાં કહેલા એવા ગુણોને જે ધારણ કરે છે-પથાશક્તિ-દેવ-શુર અને ધર્મનું ઉપયોગપૂર્વક જે આરાધન કરે છે તે માત્ર આવક જાણવો.

માત્ર આવકનાં લિંગ કહે છે:—

કયવયકમ્મો^૧ તહસીલવં^૨ ગુણવં^૩ ચજ્જુવવહારા^૪

ગુરુમુસ્સુસો^૫ પવયણ કુસલો^૬, સ્વલુ સાવગો ભાવે ॥ ૧ ॥

૧ મતની ફરજો જાળવનાર હોય, ૨ શીળવાન હોય, ૩ ગુણવાન હોય, ૪ ઝગ્ગુ બંધનદારી હોય, ૫ શુરની સુશ્રૂષા કરનાર હોય, ૬ અને પ્રવચનમાં કુશળ હોય. તેજ બાવ આવક કહેવાય છે.

પૂર્વક ઓતાને અધિકાર તથાસ્થા વિના ઉપદેશ આપે, તેથી પોતાને તથા ઓતાને લાભ થઈ શકે નહીં, આટે ગીતાએ ગુરુ પાસેથીજ ઉપદેશ સાંભળવે.

ઉપદેશ સાંભળ્યા બાદ અભ્યુવતના બેઠનું યાન કરે. આવકવતના અંતનું યાન કરે. પ્રથમવત સાંભળનારને પહેલાં મહાવતોનું સ્વરૂપ ખતાવવામાં આવે છે ત્યાર બાદ તે ન સ્વીકારી શકે તો અભ્યુવતનું સ્વરૂપ કહેવામાં આવે છે. ચતિવત લેવામાં અસમર્થને સાધુએ આવકવતની દેશના ફેરી. આવકે વતોનું ગુરુમતપૂર્વક સૂક્ષ્મ યાન કરવું. બારવતનું સામાન્ય અને વિશેષ પ્રકારે સ્વરૂપ સમજવું. બાર વતનાં નામ નીચે મુજબ જાણવાં.

૧ સ્થૂલમાળાતિપાત વિરમણ, ૨ સ્થૂલમૃદાવાદવિરમણ, ૩ સ્થૂલ અસ્ત્રાદાન વિરમણ, ૪ સ્વરૂપ સંતોષ અને પરસ્વીવિરમણ વ્રત, ૫ પરિમહ પરિમાણ, ૬ વિજ્ઞ પરિમાણ, ૭ મોગોપમોગવિરમણવ્રત, ૮ મનર્થવળ્લુ-વિરમણ વ્રત, ૯ સામાયિક વ્રત, ૧૦ દેશાયગ્નિકવ્રત, ૧૧ પૌષ્ઠોપના-સમ્રત, ૧૨ ભતિયિ સંવિમાગવ્રત. પહેલાં પાંચ અભ્યુવન-અને છેવટનાં ચાર દિશાવત જાણવાં.

એ બારવતનું સ્વરૂપ વર્ણવતાં મધ્ય ગ્રંથના યાપ, આટે અત્ર વિશે-
વનઃ સ્વરૂપ વર્ણવ્યું નથી. વિશેષ નિગ્રહસુએ ગુરુ પાસેથી બાર વતનું સ્વરૂપ
પાશું. એ બારવતોને ગુરુની પાસે કુંઠા વખત આટે અથવા યાવજીવન વર્ષન
આવક અંગીકાર કરે છે. કપડી પુરુષને ગુરુએ વન આપવાં નહિ, કામ્ય
છદ્રસ્થપજાથી લાપતું નહીં ઓગળાવાથી ગુરુ તેને રન આપે છતાં ગુરુ તો
નિરોધ મજાશે, કેમકે ગુરુના પરિણામ શુદ્ધ છે. શુભ આશયથી કાર્ય કર-
વાથી રોગ લાગતો નથી. પરિણામ છતાં જન્મ ગુરુ પાસે વન લેવાથી વન
પાલનની દહના યાપ છે. રોમ અને ઉપમર્ગો આવી પડતાં જન્મ આવડો
મહેલ વતોને જરાબર પાળે છે.

દિવ્ય, મનુષ્ય, નિર્વેશ અને આત્મસંવેદની, ઉપસર્ગો પ્રત્યેક ચાર ચાર
પ્રકારના છે. ચારને ચારે મુજબ ઉપસર્ગના સોગ બેઠ યાપ છે. દારવ, પ્રદેવ,
ઈર્ષ્યા અને માયા એ ચાર બેઠે દિવ્ય ઉપસર્ગ જાણવા. દારવ, પ્રદેવ, ઈર્ષ્યા
અને કુલ્લ પ્રતિસેવના એ ચાર બેઠે મનુષ્યના ઉપસર્ગો જાણવા. ભયથી, દેવથી,
ભેદનપર્યંતથી અને જન્મ્યાં તથા સ્થાનને સખચના દેનુથી એ ચાર પ્રકારે
તિર્વેશના ઉપસર્ગો જાણવા. કામદેવની માફક અનેક પ્રકારના ઉપસર્ગો આ-
વતાં છતાં જન્મ અડમ રહીને જાવ આવક મદીન વતોને પાળે છે.

इति

ਦਸਵੇਂ ਥੰਮ੍ਹ ਬਾਗੀਚ-ਆਰਾ ਅਰੰਘਵਾਨੰਡ

सर्वेभ्यो धर्मज्ञास्तथा - इत्यादि गुरु इत्यादि । १ ।

કેમને જાણ્યું કે તેને સરકારે ૨૬ માર્ચ ૧૯૫૭ના રોજ
મુખેને દરેક દેશ દ્વારા જાણ થઈ ગઈ હતી. તેથી તેણે
જોઈ જાણવવાને બદલે એ જોઈ જાણવાની જાણ થઈ ગઈ હતી.
તેથી તેણે જાણ્યું કે તેને સરકારે ૨૬ માર્ચ ૧૯૫૭ના રોજ

આરક, અંતરકુશલ પરાવચાનક વિગત નહીં નાખવા વખતના
કે કરે છે. કુશની મેઘાશા ખડા મેઘ જાતે છે. કુશની મેઘ આ
ને કાઢી જાતી કરતો નવો કુશની નવો કરવામાં આવ્યો કે
તે કરે છે. કુશની મેઘાશા તબ તબ આવતો આવતો કરે છે.

સોમજી શુદાના કુળનું વંશોત્તર કરીને અન્થોને વળી સેવના. - કારી સેવના એ રેલવે સત્રાપણ દોષ છે તે અન્થોને ન્યાય વરોડી કમળને છે શુદાના ખસા મુજો ભોલીને અન્થોને શુદાના પાંચ છે. કારીને બીજાજ અને બીજાજી દાન કરે છે. કારીને સંવત્ર મે ગાદીશર જાને છે. અન્થો પાંચ વળી બીજાજ બીજાજ વરોડે કારીને

[illegible]

६. उद्भूत प्रवचन वृक्षस्य स्वरूपः

मुते अन्येष तदा, दस्तान्त्राय भाव बवहारे ॥

जो कुसलत्तं पत्तो, पवपण कुसलो तथो छदा ॥ ६ ॥

શ્રાવક દશવૈકલિક સંતના છળજીવણિયા અધ્યયન સુધીનું સત્ર અને અર્થ યકી શ્રાવકને પણ મદ્ય સિદ્ધા રૂપે રહેલ છે, ધ્યસંમદ, - કર્મપ્રકૃતિ વગેરે શાસ્ત્રોનો અભ્યાસ કરે. સુશુરની પાસે સતનો અર્થ સાંભળે.

જિન સિદ્ધાંતોમાં પ્રસિદ્ધ એવા ઉત્સર્ગ અને અપવાદને જાણે, સારાંસ કે કેવળ ઉત્સર્ગ વા કેવળ અપવાદ માર્ગને નહીં પકડતાં-ઉત્સર્ગ અને અપવાદને ઉચિત અવસર ઝોળખી આદરે. ઉચ્ચાની અપેક્ષાએ નીચું કહેવાય છે. અને નીચાની અપેક્ષાએ ઉચું કહેવાય છે, જેટલા ઉત્સર્ગ તેટલા અપવાદ માર્ગ જાણવા. વિધિસારધર્મનુક્રાંતમાં ભાવશ્રાવક બહુ જ્ઞાન ધારણ કરે છે. દેવ શુર વન્દનાદિકમાં હમેશાં પ્રીતિ અને ભક્તિને ધારણ કરે છે. સામગ્રી ન હોય તોપણ વિધિ આરાધવાના મનોરથોને ભાવશ્રાવક ઊઠતો નથી અને તેથી ભાવ માત્રથી પણ તે આરાધક થાય છે. ભાવશ્રાવક, દેશકાળને અનુરૂપ મીતાર્થના વ્યવહારને જાણે છે. આ દેશ આમાદ કે દરિદ્રતાવાળો છે. કાળમાં સુકાળ વગેરે આદિ સજ્જથી સુલાભ, દુર્લાભ, ભક્તિભાવ વગેરેને જાણી શકે છે. કહેવાનો સારાંસ કે, ઉત્સર્ગ અપવાદના જાણ અને શુરલાધવમાં નિપુણ એવા મીતાર્થોએ દેશકાળ અને ભાવ જોઈને જે વ્યવહાર સારો આવશે હોય તેને દૂર નહીં આવું વ્યવહાર કુશળ પડ્યું તે છડો ભેદ જાણવો. જ્ઞાન, દર્શન અને ચારિત્ર વગેરે સર્વ ભાવોમાં જે કુશળ હોય તે પ્રવચન કુશલ શ્રાવક જાણવો.

આ પ્રમાણે ભાવશ્રાવકનાં ક્રિયામત એટલે ક્રિયામાં રહેલાં આ ૭ લિંગ (ચિન્હ) જાણવાં. આ પ્રમાણે ક્રિયામત ૭ લિંગને ધારણ કરે તે માધ્યમશ્રાવક મળ્યા છે. શ્રાવક થવા માટે સદાકાળ એ ૭ લિંગની પ્રાપ્તિ કરવી જોઈએ, શુણ વિનાનો ધરણિય અપમાં આવતો નથી. આ ૭ લિંગથી ભાવ શ્રાવકપણું પ્રાપ્ત થતાં મુક્તિનો સમુખ મળત કરી શકાય છે. મુક્તિના સમુખ મળત અને મુક્તિની પ્રાપ્તિ માટે જે શ્રાવક તરિકે નામ માત્રથી કહેવાતા હોય તેઓએ આ ૭ ક્રિયામત લિંગોની પ્રાપ્તિ માટે સદશુરગમપૂર્વક ખરા અંતઃકરણથી પ્રયત્ન કરવો, પોતાનો અધિકાર, તપાસવો, શ્રાવકનો અધિકાર પ્રાપ્ત કરવા બનતા ઉપાયો કરવા. ભાવશ્રાવકના આવા શુણ પ્રાપ્ત થતાં મનુષ્યો ઉચ્ચ ભૂમિકાના અધિકારી થાય છે. તેમનો આત્મા દોષોનો ટાળી શુણનો પ્રકલક બને છે. આ ભવમાં પણ શાંતિની વાનગી પામી પરમવમાં પણ ઉચ્ચ શુણસ્થાનકભૂમિપર ચડીને ભૂક્તિગૃહમાં પ્રવેશ કરે છે. શુણ માટે કાળજી હોય છો તો શુણ પ્રાપ્ત થાય છે. ભાવશ્રાવક યનારાઓને લિંગમણ કે તેઓએ આ શુણને વાંચી

સાંસારિક વિષય સુખની જ્ઞાતિમાં જીવન વધન કરવું એ કંઈ માનવ ભાવ જ નથી. શારીરિક વિષય સુખની દસા દાબ્જિક છે, દાબ્જિક સુખના સ્વાર્થમાં લેતમ જીવનનો બ્યર્થ નાશ કરવો એ કંઈ સત્ય વિચેક ગણાય નહીં.

મોહના વરી પુરોત્તે સ્ત્રીઓમાં હમાય છે અને મોહના વરી સ્ત્રીઓ પુરોત્તમાં હમાય છે, વિષયની જુદિયા એક બીજાનો સમના યોગે સંબંધ બાંધવો તે સ્વાર્થ મનમ ગણાય છે. વિષયના સ્વાર્થ પર્યંત એવો સ્ત્રી પુરુષનો રામ મંત્રમ ટકી શકે ■ પણ પમાત્ વિષય સ્વાર્થના નાશો તે સંબંધ ટકી શકે નથી. આવશ્યક પ્રત્યેત્તિ આદિ દેનુથી મોહની સ્ત્રીના સંબંધમાં આવે ■ પણ જગજગની પેડે નિર્લેપ રહે છે. આવશ્યકો ખરેખર કારાચક સમાન સ્ત્રી મનમથી છૂટા થવાને બેચારમ ક્યાં કરે છે. આવશ્યકો પણ તે પ્રમાણે કરે છે.

માવશ્યકનો દ્વિતીય ગુણ.

ગાથા.

ઈન્દ્રિયચરત્તુરંગે, દુઃખમગ્નાણુ ધાવિરંનિયં ।

માવિય મવમ્મગ્નો, કંમમ્મગ્નાગરમ્મીદિ ॥ ૨ ॥

ઈન્દ્રિયો રૂપ મંચગ અપો દુર્નિ આર્થ પ્રતિધાવનારા છે. ક્ષણરૂપ સ્વરૂપની આવના કરનારો આવશ્યક તે ઈન્દ્રિયો રૂપ અપોને યાવત રમીથી વચમાં રાખે છે. રૂપેન્દ્રિય, રમનેન્દ્રિય, પ્રાણેન્દ્રિય, અપુરિન્દ્રિય, અને આરેન્દ્રિય એ પાંચ ઈન્દ્રિયોનું સ્વરૂપ કમ્મ અને આવશ્યક મમજનું. નિગનિ અને વચારજ એ બે બેડ ઈન્દ્રિયના ધાવ છે. નિગનિ એટલે આશર તે બાવધા વિચિત્ર દોષ છે, વિચનું મદજ કરતા મમર્થ દોષ તે વચારને દ્રિય કણવ છે. કારજ કે નિગનિ રૂપ પ્રતિધ જતાં વચારનેન્દ્રિયને વચ માન થયો દોષ તે વિચનું મદજ થનું નથી.

ઉચારનેન્દ્રિય પણ કમ્મેન્દ્રિયનો દ્વિતીય બેડ અપોપો. આરેન્દ્રિયનું સ્વરૂપ તે આ પ્રમ્ને છે. રુચિરૂપ અને વચારમાર્ગને તે પ્રતિધાર.

કેદરકમ્મે એ કમ્મ માવ તે આરેન્દ્રિય રુચિ જનુદી. વચાર રૂપરૂપ કેદરકમ્મ રૂપે આમની પ્રતિ થએ અને કમ્મેન્દ્રિયની પ્રતિ થ છે. રૂચિ ઈન્દ્રિયો પાવરુદ્ધા વિચને આશર કરે તે આરેન્દ્રિય

પ્રવૃત્તિ તેને બંધનકારક થાય નહીં. સર્પની બે ઢાદીઓ પાડી નાંખ્યા પછી સર્પ કોઇને કરડે ॥ તો એર ચઢતું નથી. તેમ મનમાંથી રાગ દેવને દૂર કરતાં સાંસારિક વિષયોથી આત્મા બંધાતો નથી.

ઇન્દ્રિયોદ્ધારા વિષયોને મદજુ કરતાં રાગ અને દેવથી લેપાયમાન થવું નહીં. કલ્પેન્દ્રિયથી અનેક પ્રકારના ચબ્દો સાંભળતાં રાગદેવ કરવો નહીં. રાગદેવ વિના શ્રોતેન્દ્રિયદ્ધારા ચબ્દો સાંભળીને વિવેકપૂર્વક ચબ્દોનું જ્ઞાન કરવું. ધર્મ સંબંધી ચબ્દોમાં પ્રથમ રાગ થાય છે તો તે આદરવા યોગ્ય છે. જાની પુરષો ચબ્દોને જડ સમજે છે અને તેથી તે કલ્પેન્દ્રિયદ્ધારા ચબ્દોને સાંભળી તત્ત્વભાગ મદજુ કરે છે. ખરાબ ચબ્દોની અસર મનપર થવા દેતા નથી. બાવ આવકો દરેક વસ્તુઓને દેખે છે. પણ રાગદેવ વિના સર્વ પદાર્થોને વિવેક દ્રષ્ટિથી દેખી તેઓનું સમ્યગ્જ્ઞાન કરે છે. નાકવડે સુગંધી અને દુર્ગંધી યુક્ત પદાર્થોને જાણવા જોઇએ. પણ તેમાં રાગ દેવવાળું મન કરીને સુગંધું જોઇએ નહીં. બાવ આવકો સમભાવે સર્વ પદાર્થોને સુધે ॥ પણ તેમાં સુગંધાતા નથી. બાવ આવકો અનેક પ્રકારના પદાર્થોના રસોને આસ્વાદે છે. પણ તેમાં લેપાતા નથી. બાવ આવકો સ્પર્શેન્દ્રિય દ્વારા અનેક પદાર્થોને સ્પર્શે છે, સ્પર્શનું જ્ઞાન કરે છે. પણ સ્પર્શમાં પ્રતિકૂળ કે અનુકૂળ ભુક્તિની કલ્પના કરતા નથી. મનમાં પણ બાલ પદાર્થો સંબંધી પ્રતિકૂળતા કે અનુકૂળતાને વસ્તુતઃ જોતા નથી. મનમાં બાલ પદાર્થો સંબંધી રાગ કે દેવને ધારણ કરતા નથી. ઇન્દ્રિયોના ક્ષયોપશ્ચમથી ઇન્દ્રિયો પોતપોતાનું કાર્ય કરવાનીજ. તેમાં ઇન્દ્રિયોના બાપારને અટકાવવાથી કશો ફાયદો થતો નથી. એમ કહેવામાં પણ અત્યંત વિચાર કરવાનો છે. પ્રારબ્ધકર્મ યોગે ઇન્દ્રિયો બાલ પદાર્થોના ભોગ સમુખ થાય છે તોપણ જ્ઞાનમગ્નવડે મનની નિર્લેપતા કરવાથી ઇન્દ્રિય વિષયોથી વિશેષતઃ નિર્લેપમાં રહી શકે છે. મન વદ રાખવાથી તૃષ્ણા, ભય, ખેડ, ચિન્તા, અતઃક્રોધ વગેરે દોષોનો નાશ થાય ॥ અને તેથી ઇન્દ્રિયોની પ્રવૃત્તિ પણ દર જગદાર થતી નથી, અને તેથી ઇન્દ્રિયોની સ્વસ્થતા જગવાઈ રહે છે અને નિયમિત વિષયોને મદજુ કરતાં સંતોષ ગુણની ઉત્પત્તિ થાય છે તેથી જ્ઞાન, પરાપકાર વગેરે સદ્ગુણો ખીલી શકે છે. ઇન્દ્રિયોદ્ધારા વિષયોને મદજુ કરતાં અન્ય જીવોને કોઈ પણ પ્રકારની ખીણ ચર્મ શકે છે માટે દરેક ઇન્દ્રિયોદ્ધારા સમપરિણામે વિષયોને જાણવાની પ્રવૃત્તિ દિલકારક સમજાવે છે. ઇન્દ્રિયોદ્ધારા દરેક પદાર્થો જાણી શકાય છે. પદાર્થના જાણવામાં દોષ નથી પણ તે પદાર્થોમાં રાગદેવ કરવો તે દોષ છે માટે રાગદેવને ત્યાગતાં ઇન્દ્રિય વિષયોને જીતી શકાય

છે. મન જેવા પ્રકારનું થાય છે તેવા પ્રકારના વિચરે. આમે છે. હન્દિયો
કરનાં મનની કમિ વિરિષ છે. આત્મ જો મનને વલ્લમાં રાખે તો હન્દિયો
આત્મની બદલ પ્રતિ કરતી નથી. આવશ્યકો મનને વલ્લ કરીને હન્દિયો
દેવ શાસુ મેગર છે. પ્રવલ પ્રવલ્લના થોમે તેઓ કદાપિ થોમ કર્મના
દાસ જેવા બને છે તેવજી અનરથી તેઓ વિચરેલી સામસાવાગા ન
દોષને લીધે બેઠાવથી કર્મને ઉચ દગનાં વિચરણ વિચર મેગરી થો
જી અને તેઓ તેથી સાધુ થવાને અધિકારી પણ બને છે. હન્દિયોના
વિચરમાંથી સુખસુદિ દાગવાને બારે તરવજાનની આવશ્ય તેવા આવ-
શ્યકો કરે છે.

મારથાચક્રનો સ્ત્રીય ગુણ.

સપલાણત્યનિમિત્તં, આપાસ કિલ્લેસ કારણમસારં ।

નાવળ ધર્મં પીર્મં, નદુ લુમ્મદ તંયિ તગુપમ્મિ ॥ ૧ ॥

સગળ અનર્થોનું કારણ, આપાસ અને કલેસનું કારણ એવું અધાર ધન
બલને સુદિધાન આવશ્યક તેમાં કેલ થાય પણ ભોમ કરેલો નથી. કથું છે ક-

॥ શ્લોક ॥

અર્પનામર્મને દુઃસ્વ, મર્જિનાનાં ચ રસગે ॥

આપે દુઃસ્વં વ્યયે દુઃસ્વં ધિગર્યાઃ વઘસંધવાઃ ॥ ૨ ॥

અર્પેને વેદ કરનાં દુઃખ છે. સુવર્ણ એવો વચેર પદાર્થોનું રસથ
કરવામાં પણ દુઃખ છે. તે વસ્તુ આવે અને દુઃખ છે અને નાક થએ અને
દુઃખ છે. મારે કદના આવશ્યક રૂપ (અર્થાત્ કદ વડે સાધ્ય) લક્ષ્મી જૂન
નાવજા પાર્થો પિદારવા લાગ છે. લક્ષ્મીથી રાગ તરથી આપાસ (મેઝ)
નો ભય રહે છે. શું અને રાગ તરથી ઉપાધિ તો નહીં આવે? મારા
ધનને અભિ જાણી નાંખશે કે શું? શું સર્થ વલ્લથાઓ ધનને પથારી તો
નહિ પાડે? શું મોઝા કુટી તો નહિ ભય? જમીનમાં કાટેકું ધન કાઈ
કદાપિ દરજી તો નહિ કરે? મનેકું ધન રહેશે કે નહિ રહે? ધનની રી
રીતે અવરજા કરી? કલ્યાણિક અનેક જાનના ધન સંનથી મનમાં પ્રમ્ને
થાય ॥ અને તેથી મનમાં અનેક પ્રકારની ચિન્તાઓ થવા કરે છે અને તેથી
સુખપૂર્વક ઉર પણ આવતી નથી. ધન મારે જારીક, પાચિક અને

શાનમિક અનેક પ્રકારનાં સહો વેદનાં થો છે. અનેક દુઃખો વેદી ધન ભેગું કરવામાં આવે છે તોયજુ તેથી સુખ તો મળતું નથી અને ત્રણી ઉપાધિની વર્ધવા તો વધતી જાય છે. આજ સુધી કયા લક્ષ્મીવતિને ખર સુખ પ્રાપ્ત થયું છે? તત્કાલમાં કહેતું પડશે કે કોઈને જજુ નહીં. લક્ષ્મી થો કોઈને ખર સુખ પ્રાપ્ત થતું નથી. લક્ષ્મી જનાં મનમાં અપાતિત્વા યોગે દુઃખ થાય છે. લક્ષ્મી જનાં પ્રતિજ્ઞાના યોગે દુઃખ થાય છે. લક્ષ્મી જનાં મરજના અપાતિ મનમાં દુઃખ થાય છે. લક્ષ્મી જનાં કોપ કરવાથી મનમાં સંતાપ ઉદ્ભવે છે અને તેથી અનેક દુઃખ પ્રગટે છે. લક્ષ્મી જનાં હર્ષા, દેવ, સ્વનિભાવજુ, પોતાના ઉપર આગ દાન વધેરેથી લક્ષ્મીવેદો દુઃખ સામરમાં ફાળી મળેલા જમાવ છે.

લક્ષ્મીરૂપ પદાર્થોમાં કઈ સુખના ઝરણાં નીકળતાં નથી, મૂર્ખાઓને જે પદાર્થો લક્ષ્મીરૂપ આવે છે તેજ પદાર્થો, જાનિયોને લક્ષ્મી રૂપ જમાવ નથી. લક્ષ્મી જનાં જજુ તાર, જજુ વધેરે રોગોથી પેસાડારો પીડા પામે છે. લક્ષ્મી જનાં રક્ષાવશાય દુઃખથી પેસાડારો પીડાવ છે. પેડામાડીમાં ભેમી કયા ખાવાર અને લક્ષ્મીના ખડમાં છાપી મળેલા પેસાડારોના મનમાં શોક, જૂનવી પેડે વાસ કરી દુઃખ આવે છે, અને રૂપિરને જજુ આપી અરપ કરે છે. લક્ષ્મીવેદો લક્ષ્મીના દામ જર્જને નેતા વડે ખર સુખ આકરતી પેડે મેગતી હાન્ય નથી. લક્ષ્મીવેદો ધનના કોમે અનેક પ્રકારના દુષ્ટ પ્રયોગોને મેવે છે. જજુ તેઓ રક્ષામા જજુ ખગ સુખને લેજ મગ અનુભવ કરી હાન્ય નથી. લક્ષ્મીવેદો પોતાને જમવા કાક અને ફૂરવર મેડેલા મનુ જની પેડે દુઃખ જાતી લે છે. કોપાધિવતિઓ દોષા જજુ લક્ષ્મીવેદો અપદાર અપકારમા અપાઅવડા અવગવ છે. ધનના અર્પોઓ જજુ લક્ષ્મીને મટે યુ યુ કટ નથી વેડા / અવગ અનેક પ્રકારના કોળોને વેડે છે. પ્રજુને નાથ કરે છે. તેવજુ ધનના મમલથી કરી કીજાને કી ખગ સુખના ભાતી જની હાન્ય નથી. મટે ખગ સુખનું માધન ધન મળતું નથી.

જજુ જજુ અને મજુ તથા જાણવેડેને ધન, અપાતિ હાન્ય નથી. અને જમરમાં કામે અપાતિ નથી. અનેક પ્રકારના કોળોને ધનના માધે મળુડે કરે છે. મેગ જજુ ધનને ફૂગાં જજુ મુંડાં નથી. જજુ મા મજુઓ ધનનેજ માર જર ખડે છે જજુ જજુના દાન દાનિ રિયાતનાં મગ સુખનું કામુ ને અપાતિ નથી. કાનિ ધનની કાનિ સુખ મટે છે. જજુ ને તરકર વાર કારેલા ખર મજુન જજુ. અવગરો અવગરો ધનનું કામુ જજુ

છે તેથી લક્ષ્યને સાત સેવમાં સદુપયોગ કરે છે. અમાર ધનપર આવઆવમે
મનવ આવ ધારણ કરના નથી. અર્થાત્ એવા ધન ઉપર શોભ કરના નથી.
પુણ્યના સેવે ન્યાયથી વેધાર કરના જે ધન પ્રાપ્ત થાય છે તેના વડે મહાર
અરદાર મહાવે છે. પણ ધનપર મનવ રાખના નથી. લક્ષ્યસ્વ ભાવ
વસ્તુઓને માંસારિક અવદાર દેખીને ભણીને તેમાં રાખથી ભ્રાજના નથી.
આવ આવશે આવી દહાને ધારણ કરે છે અને તેથી ધનનો ત્યાગ કરીને
વખત આવે સાધુની દીક્ષા મટે છે. પૂરથી તેઓની આવી દહા થતાં આધુ
રયા પછી પણ કોઈ પદાર્થમાં શોભાના નથી. ખટે આવ આવશે એ ધન
• છતાં ધનનો શોભ ત્યાગનો ભેદજો.

આવ આવકનો ચોયો ગુણ.

દુરૂચં દુરવ્યવહારં, દુરાયુષંધિ વિરંબનારૂચં ॥

સંસારમસારંમાણિડળ, ન રઈ તદિં કુળઈ ॥ ૪ ॥

સંસારને દુઃખરૂપ, દુઃખરૂપ, દુઃખાનુભવિ, વિરંબનારૂચ અને અધાર
અવ્યોધિને તેમાં આવઆવક રાખીને ધારણ કરના નથી.
અનુભવે રૂપ સંસારમાં મરંમ સરંમ જન્મ, જન્મ અને અનુભવે દુઃખો
આથી રહ્યા છે. દુઃખની પાસરા રૂપ સંસાર છે. અનુભવે રૂપ સંસારમાં
સરંમ દુઃખના દેહોએ છે. સંસાર અને દુઃખને દેહુરૂપ દે. પદો અનુભવ
અમિ સમાન છે. સંસારમાં નાટકીયાની ખાસ રીતના, અનુભવ નિર્વ્ય
અને નાટકીયા રૂપો ધારણ કરનાં પડે છે. એવા અવ સંસારમાં રીતુ સ્થાર
આવી હોઈ અર્થાત્ કોઈ દાની આની હો નહીં. સંસારમાંથી નીકળવાને
આવ આવક અનેરૂપ કરે. આવ આવક સંસારને દેખાના એવો સખજ
તેમાંથી નીકળવાના વિચારે કરી કરે. અમિની અનુભવે પદારૂપે પદો
જેમ રાત્રી દિવસ તેમાંથી નીકળવાના દેહોએ દેખા કરે છે, તેમજ આવ-
આવક પણ સંસારમાંથી કુળ થવાના દેહોએ દેખા કરે છે. આવક કમા-
રને આવઆવક વખત આવે દીક્ષા અપીકર કરવા વૃક્ષો નથી, અને
તેની આવી વખત દહાથી સદુપની દીક્ષા અપીકર કરી સંસ્કરણના પદો
છે. ખટે આવઆવક રૂપે કમા કરવા કુળે અને નહીંજો એ વખત કરે
જોજો એવ વખત વિવિધતા છે.

ભાવત્રાવકનો પાંચમો ગુણ.

લ્વણમિત્તસુદે વિસળ, વિસોવમાણે સયાવિ મન્નંતો ॥

તેમુ ન કરેડ ગિદ્ધિ, મવમીરુ મુણિયતત્તથો ॥ ૫ ॥

ભાવાર્થ—ક્ષણ માત્ર સુખકારક અને વિષની ઉપમાને ધારણ કરતા એવા વિષયોને સદાકાળ માનતો છતો બવમીર તત્ત્વજ્ઞ ભાવત્રાવક તેમાં આસક્તિ કરે નહીં.

ભોગવિલાસ ભોગવતાં મીઠા લાગે છે પણ પરિણામે કિંપાકના રાગની પેઠે હારણ દુઃખને આપનારા બને છે. વિષયો શરીર, અને ખુશીની માફક પ્રથમ સુખકર લાગે છે પણ પશ્ચાત્ દુઃખ રૂપ અનુભવાય છે. મધ્યાન્હ કાળે કેખાતા જાંઝવાના પાણીની પેઠે વિષયોથી કદી સુખ થતું નથી. જે મનુષ્યો વિષયોમાં સુખની ભુદ્ધિ ધારણ કરે છે તેઓ ખરેખર દુઃખાય છે. દુનિયામાં મહાત્મ્ય અકર્ષણ સગ્નઓ થઈ ગયા અને તેઓએ અનેક પ્રકારના વિષયો ભોગવ્યા પણ અન્તે તેઓને સુખ મળ્યું નહીં અને હાથ ધસતા હાથ ધાવ કરતા પરબવમાં ચાલ્યા ગયા. જે વિષયોની પ્રાપ્તિ માટે મનુષ્ય અનેક પ્રકારનાં સંકટો વેડે છે અને તેને ભોગ કરે છે પણ તે વિષયો કદી મનુષ્યના સંકટની કિમ્મત આપી શકતા નથી. વિષયોમાં જો સુખ હોત તો તેઓને રામથી ભોગવનારા કદી હાથ વચાગ કરતજ નહીં. અનેક વિષય ભોગ વિલાસી પુરો, મનમાં દુઃખી થાય છે. અનેક પ્રકારના રોગોથી સડે છે તેથી એમ નિશ્ચય થાય છે કે વિષય પદાર્થોથી મનની ચિન્તાઓનો નાશ થતો નથી તેમજ તેઓનાથી રોગ ટળતો નથી પણ ઉલટો વધે છે. જે વિષયોમાં કાંઈને સુખ બાંહે છે તેજ વિષય પદાર્થોમાં કાંઈને દુઃખ બાંહે છે. જે વિષયો કાંઈને રામ કરનારા હોય છે તેજ વિષયો, કાંઈને દેવમનક હોય છે, જડ જેવા વિષયોમાં સુખની ભુદ્ધિ કરાય છે તેજ અચાન છે. ભાવત્રાવકો, ભોગાવણીકર્મના ઉદ્ધે ભોગવિલાસને કરે છે પણ અન્તરૂપી સુખ ભુદ્ધિ તેમાં ધારણ કરના નથી. તેથી તેઓ જલપંકજની પેઠે અન્તરૂપી નિર્લેપ રહેવા સમર્થ થાય છે. તત્ત્વોને સમ્યક્રીત્યા જનજનારા એવા ભાવત્રાવકો વિષયોમાં મોહ પામના નથી, તેથી તેઓ રખત આવે સાધુ થાય ॥ અને સાધુપણમાં વિષયોથી દૂર રહી શકે ॥ અને મુક્ત થવા બાંધવગા બને છે. વિષયમાં નિર્ભેદી એવા આવક તીચારબનો ત્યાગ કરી શકે ॥ માટે દલે પાંચમા ગુણ બાદ છૂંદો ગુણ કહે છે.

ભાવશ્રાવકનો છઠો ગુણ.

વજ્રઃ તિજ્ઞારંભં-કુણઃ અક્રમા અનિવ્વહંતોઽ ।

કુણઃ નિરારંભજનં-દયાહુઓ સવ્વર્જવેમુ ॥ ૬ ॥

ભાષ્ય—સર્વ છત્રોપર દયાળુ એવો ભાવશ્રાવક-તીસારંભનો ત્યાગ કરે છે. નિરંદ્ર ન થતાં કષ્ટ વિના આરંભ કરે છે. છત્રો નિરંભી મનુષ્યોને જાણે છે. સ્થાવર અને જંગમ છત્રોને તેમાં પાણી નીકળી જાય એવા તીસારંભને ભાવશ્રાવક વર્તે છે અને કદાપિ ગૃહસ્થાવાસમાં આશ્રયિતાના અર્થે અન્યભાષારના અભાવે ખરકમોદિક કરવાં પડે તો અક્રમપણે અર્થાત્ મનકષ્ટભયો તેમાં પ્રવેશ કરે છે અને નિરંભી સાધુઓની પ્રવૃત્તિ કરે છે. ૫મું ॥ એવા મહા મુનિઓને કે જે મનથી પણ જરૂર પડે પીડા કરનારથી અને આરંભથી દૂર રહી આત્માનું કષ્ટાણુ કરે છે. દયાળુ ભાવશ્રાવક મનમાં વિચારે છે કે કોણે છત્રોને જે દુઃખમાં સ્થાપે ॥ તેમનું છત્રવરણું કષ્ટભાગ રહેનાર છે? ભાવશ્રાવક તીસારંભને વર્તે છે. છત્રો અનર્થદંડમાં પણ રાશિ કરે છે નથી. આરંભમાં સંસાર વિના ભાવ શ્રાવક વર્તે છે. વખત પડે આરંભને ત્યાગ કરીને સાધુપણું અમીઝાર કરે છે. આ શુભ પ્રાપ્તિ પામે મનુષ્યોએ પ્રવલ કરવો જોઈએ. તીવ્ર આરંભમાં પ્રવેશ ન કરનાર શ્રાવક ગૃહવાસને પાછળી સમાન માને છે. માટે એ છૂટું શુભ ક્ષેત્ર. ૬મે સાતમા શુભને કહે છે.

ભાવશ્રાવકનો સાતમો ગુણ.

ગિદ્ધાસં પાસં પિવ-મર્મનોસઈ દુલ્લિખમોતંતિમિ;

ચારિત્તમોદ્ધિજ્ઞં નિજિણિટ વજ્જમં કુણ્ણ ॥ ૭ ॥

ભાષ્ય—ગૃહસ્થાને પાછળી પડે માનવો થાય. દુર્લભિત થઈ તેમાં પાસ કરે છે, અને ચારિત્ર એવીકર્મ કર્મ છત્રવાને ઉપમ કરે છે. ભોગ્ય વધી કર્મના તીવ્ર ઉદયે ગૃહસ્થામાં વર્તે છે તેમણે ગૃહસ્થામાં મુખની મુદિ ખાસ કરે છે નથી. સંસાર ભીર ભાવશ્રાવક આવા વિચાર વચેરેના પ્રતિજન્યથી દીક્ષા લેઈ શકે નથી. તેમણે તે ચારિત્રની ભાવના કરે છે. છત્રો સંસારમાં પડી રહે છે. અને ચારિત્ર એવીકર્મને યાગ્ય પ્રવલ કરે છે.

ભાવશ્રાવકનો પાંચમો ગુણ.

સ્વળપિત્તમુદે વિસદ્ય, વિસોદ્યમાણે સયાવિ મન્નંતો ॥

તેમુ ન કરેઈ ગિદ્દિ, મવધીરુ મુણિયતત્તયો ॥ ૫ ॥

ભાવાર્થ-દૃષ્ટ્ય માત્ર સુખકારક અને વિષની ઉપમાને ધારણ કરતા એવા વિષયોને સદાકાળ માનતો છતો ભવધીર તત્ત્વજ્ઞ ભાવશ્રાવક તેમાં આસક્તિ કરે નહીં.

ભોગવિશ્વાસ ભોગવતાં મીઠા લાગે છે પણ પરિણામે કિંપાકના ફળની પેટે દારણ દુઃખને આપનારા બને છે. વિષયો દાદર, અને ખુશ્લીની માફક રૂપમ સુખકર લાગે છે પણ પશ્ચાત્ દુઃખ રૂપમ અનુભવાય છે. મધ્યાન્હ કાળે દેખાતા ઝાંઝવાના પાણીની પેટે વિષયોથી કદી સુખ થતું નથી. જે મનુષ્યો વિષયોમાં સુખની ભુલિ ધારણ કરે છે તેઓ ખરેખર હામી છે. દુનિયામાં મહાન ચકવર્તિ રાજાઓ ઘર્ષ મયા અને તેઓએ અનેક પ્રકારના વિષયો ભોગવ્યા પણ અન્તે તેઓને સુખ મળ્યું નહીં અને હાથ ધસતા હાથ હાથ કરતા પરભવમાં ચાલ્યા મયા. જે વિષયોની પ્રાપ્તિ માટે મનુષ્ય અનેક પ્રકારનાં સંકટો વેઠે છે અને તેને ભોગ કરે છે પણ તે વિષયો દર્ષ મનુષ્યના સંકટની કિંમત આંકી શકતા નથી. વિષયોમાં જો સુખ હોત તો તેઓને રાગથી ભોગવનારા કદી હાથ વરાળ કરતજ નહીં. અનેક વિષય ભોગ વિશ્વાસી પુરવો, મનમાં દુઃખી થાય છે. અનેક પ્રકારના રોગોથી સહે છે તેથી એમ નિશ્ચય થાય છે કે વિષય પદાર્થોથી મનની ચિન્તાઓનો નાશ થતો નથી તેમજ તેઓનાથી રોગ ટળતો નથી પણ ઉલટો વધે છે. જે વિષયોમાં કાંઈને સુખ બાંસે છે તેજ વિષય પદાર્થોમાં કાંઈને દુઃખ બાંસે છે. જે વિષયો કાંઈને રાગ કરતરા હોય છે તેજ વિષયો, કાંઈને દેવજનક હોય છે, જદ જેવા વિષયોમાં સુખની ભુલિ કરાય છે તેજ અટાન છે. ભાવશ્રાવકો, ભોગાવલીકર્મના ઉદ્યે ભોગવિશ્વાસને કરે છે પણ અન્તરૂથી સુખ ભુલિ તેમાં ધારણ કરતા નથી. તેથી તેઓ જલ્પકર્મની પેટે અન્તરૂથી નિર્લેપ રહેવા સમર્થ થાય છે. તત્ત્વોને સમ્યક્રીત્યા જાણનારા એવા ભાવશ્રાવકો વિષયોમાં મોહ પામતા નથી, તેથી તેઓ વખત આવે સાધુ થાય ■ અને સાધુપણમાં વિષયોથી દૂર રહી શકે છે અને મુક્ત થવા બા-
અચાળા બને છે. વિષયમાં નિર્મોહી એવો આવક તીવ્રારમ્ભો ત્યાગ કરી શકે છે માટે હવે પાંચમા ગુણ બાદ છું. ગુણ કહે છે.

ભાવધાવકનો છઠો ગુણ.

વચ્ચે તિવ્વારંધ્ર-કુણઃ અકામા અનિવ્વહંનોઽ ।

કુણઃ નિરાંત્રજન-દયાનુષ્ઠો સત્ત્વર્જિવેષુ ॥ ૬ ॥

ભાવાર્થ—સર્વ જીવોપર દયા, ૩ જેવો આવશ્યક-તીવર બને ત્યાં
 હો છે. નિરાંત્ર ન થતાં કશું વિના આગમ કરતો. જો નિરાંત્રી મનુ-
 શોને વખાણે છે. સ્થાવર અને જન્ય જીવોને જેમાં થાય નીકળી જાય
 જેવા તીવર બને આવશ્યક વળે છે અને કશાપિ શુદ્ધવાસમાં આજીવિ
 કાંઈ અર્થ અનુભવપારના અભાવે પરકર્મોદિ કરવા પડે તો આગમવચ્ચે
 અર્થે મનક્રોધો તેમાં પ્રગતિ કરે છે અને નિરાંત્રી સાધુઓની પ્રતિષ્ઠા
 કરે છે. કશું છે જેવા મદ્ય મુનિયોને કે ને મનથી પણ વરને પીડા કરના
 નથી અને આરંભથી દૂર રહી અપ્રમાણ કષ્ટાણુ કરે છે. દયાળુ આવશ્યક
 મનમાં વિચારે છે કે કોડો જીવોને ને દુઃખમાં સ્થાપે છે તેમણે જીવનરૂં
 સદાગમ રહેવાર છે. આવશ્યક તીવર બને વળતો જોઈ અનર્થકમાં પણ
 પ્રગતિ કરતો નથી. આરંભમાં કુદરત વિના આવશ્યક વળે છે. વખત
 આવે આરંભનો ત્યાગ કરીને સાધુવર્ણ અગ્રીકાર કરે છે. આ શુભ પ્રાપ્ત
 કરવા માટે મનુષ્યોએ પ્રયત્ન કરવો જોઈએ. તીવ્ર આરંભમાં પ્રગતિ ન
 કરવાર આવક શુદ્ધવાસને ધસતી સમાન માને છે. માટે એ જોઈ શુભ કસો.
 માટે દેવે સાતમા શુભને કહે છે.

ભાવધાવકનો સાતમો ગુણ.

ગિહવાસં પાસં પિવ-મર્મનોસઈ દુઃસ્તિવઓર્તમિ;

ચારિત્તમોહણિજ્ઞં નિજ્ઞાણિઽ સ્તમ્પં કુણઃ ॥ ૭ ॥

ભાવાર્થ—શુદ્ધવાસને પાસની પેડે માનતો થોડા દુઃખિત થઈ તેમાં
 વાસ કરે છે, અને ચારિત્ર મોહનીય કર્મ જીવવાને ઉપદેશ કરે છે. ભોમ-
 વથી કર્મના તીવ્ર ઉત્તેજે શુદ્ધવાસમાં વમે છે તોપણ શુદ્ધવાસમાં મુખની
 સુદિ ધારણ કરતો નથી. સંસાર ભીરુ આવશ્યક માતા વિના વચેરેના
 પ્રતિબંધથી દીક્ષા લેઈ શકતો નથી. તોપણ તે ચારિત્રની અવગણ કરતો
 જોઈ સંસારમાં પડી રહે છે. અને ચારિત્ર મોહનીયને ટાળવા પ્રયત્ન કરે છે.

ભાવશ્રાવકનો પાંચમો ગુણ.

સ્વળખિત્તદ્દે વિસણ, વિસોધમાણે સયાવિ મનંતો ॥

તેષ્ટુ ન કરેદ્ ગિદ્ધિં, મવધીરુ મુણિયતત્તત્યો ॥ ૫ ॥

ભાવાર્થ-દાણુ માત્ર સુખકારક અને વિષની ઉપમાને ધારણ કરતા એવા વિષયોને સદાકાળ માનતો છતો ભવભીર તત્ત્વજ્ઞ ભાવશ્રાવક તેમાં આત્મચિંતિ કરે નહીં.

ભોગવિલાસ ભોગવતાં મીઠા લાગે ॥ પણ પરિણામે કિંપાકના રાગની પેઠે દારણુ દુઃખને આપનારા બને છે. વિષયો કાદર, અને ખુજસીની ખાંચ નયમ સુખકર લાગે ॥ પણ પચાત્ દુઃખ રૂપજ અનુભવાય છે. મધ્યાન્હ કાળે દેખાતા ઝાંઝવાના પાણીની પેઠે વિષયોથી કદી સુખ થતું નથી. જે મનુષ્યો વિષયોમાં સુખની યુદ્ધિ ધારણુ કરે છે તેઓ ખરેખર ક્રમાય છે. દુનિયામાં મહાન્ ચક્રવર્તિ રાજાઓ ઘઈ મથા અને તેઓએ અનેક પ્રકારના વિષયો ભોગવ્યા પણ અન્તે તેઓને સુખ મળ્યું નહીં અને હાથ ધસતા હાથ ધાપ કરતા પરભવમાં વ્યસ્થા મથા. જે વિષયોની પ્રાપ્તિ માટે મનુષ્ય અનેક પ્રકારનાં સંકટો વેડે છે અને તેને એમા કરે છે પણ તે વિષયો કંઈ મનુષ્યના સંકટની કિમ્મત આંકી શકતા નથી. વિષયોમાં જે સુખ હોત તો તેઓને સમગ્રી ભોગવનારા કદી હાથ વસાળ કરતજ નહીં. અનેક વિષય ભોગ વિલાસી પુરષો, મનમાં દુઃખી થાય છે. અનેક પ્રકારના રોગોથી સંકે છે તેથી એમ નિશ્ચય થાય છે કે વિષય પદાર્થોથી મનની ચિન્તાઓનો નાશ થતો નથી તેમજ તેઓનાથી રાગ ટળતો નથી પણ ઉશ્કેટા વધે છે. જે વિષયોમાં કાંઈને સુખ ભાસે છે તેજ વિષય પદાર્થોમાં કાંઈને દુઃખ ભાસે છે. જે વિષયો કાંઈને રામ કરનારા હોય છે તેજ વિષયો, કાંઈને દેવજનક હોય છે, જક જેવા વિષયોમાં સુખની યુદ્ધિ કરાય છે તેજ અપ્યાન છે. ભાવશ્રાવકો, ભોગાવલીકર્મના ઉદ્દેશે ભોગવિલાસને કરે છે પણ અન્તરૂપી સુખ યુદ્ધિ તેમાં ધારણુ કરતા નથી. તેથી તેઓ જલપંકજની પેઠે અન્તરૂપી નિર્લેપ રહેવા સમર્થ થાય છે. તત્ત્વોને સમ્પૂર્ણત્વા જાણનારા એવા ભાવશ્રાવકો વિષયોમાં મોહ પામતા નથી, તેથી તેઓ વખત આવે સાધુ થાય છે અને સાધુપણમાં વિષયોથી દૂર રહી શકે છે અને મુગ્ધ થવા ભાગ્યશાળી બને છે. વિષયમાં નિર્મોહી એવો શ્રાવક તીવ્રારમ્ભનો ત્યાગ કરી શકે ॥ માટે હવે પાંચમા ગુણ બાદ છૂંદો ગુણ કહે છે.

આવકનાં છઠ્ઠો ગુણ.

વજ્ર તિજારંભં-કુણઃ અકામા અનિજ્ઞાનોઽ ।

કુણઃ નિરારંભજનં-શ્યાનુઽપો સત્ત્વજીવેસુ ॥ ૬ ॥

ભાષ્ય—સર્વ કાર્યોના રૂપ તુ એના આવકનાં-તીજારંભનો ત્યાગ કરે છે. નિર્વંદ ન થતાં હિંસા વિના આગમ કરેલો હોય નિરારંભી મનુષ્યોને વખતે છે. રથાવર અને જમન કાર્યોનો જેમાં પાશુ નીકળી જાય એવા તીજારંભને આવકનાં વર્તે છે અને કદાચિ શુદ્ધચાસમાં આકર્ષિત થતાં જ્યેષ્ઠાચારના અભાવે ખરકમાંથી કરવા પડે તેના અગમવલ્લે અર્થ મનહિંસાથી તેમાં પ્રાપ્તિ કરે છે અને નિરારંભી સાધુઓની પ્રસંસા કરે છે. ધન્ય છે એવા મહા મુનિઓને કે જે મનથી પણ પરને ખીડી કરતા નથી અને આરંભથી દૂર રહી આત્માનું કલ્યાણ કરે છે. કથાનુ આવકનાં મનમાં વિચારે છે કે કોડો કાર્યોને જે દુઃખમાં રવાણે છે તેમનું કારણ શું સમાધાન રહેનાર છે? આવકનાં તીજારંભને વળતો હોય અનર્થકમાં પણ પ્રાપ્તિ કરેલો નથી. આરંભમાં કુદરત વિના આરંભનાં વર્તે છે. વખત આવે આરંભનો ત્યાગ કરીને સાધુવર્તે અભીમાન કરે છે. આ મુલ્ય પ્રાપ્ત કરવા માટે મનુષ્યોએ પ્રયત્ન કરેલો જોઈએ. તીવ્ર આરંભમાં પ્રાપ્તિ ન થવાથી આવક શુદ્ધચાસને પાછલી સમજાવે અને છે. માટે એ જુઓ મુલ્ય કલો. આ હવે સાતમો મુલ્યને કહે છે.

આવકનાં સાતમો ગુણ.

ગિરવાસં પાસં પિવ-મમ્મનોસદ્ દુસ્તિવમોર્તમિ;

વારિચનોરિણિજં નિજિણિઝ ડક્ષમં કુણ્ડ ॥ ૭ ॥

ભાષ્ય—શુદ્ધચાસને પાછલી પેડે આવેલો થોડો દુર્ગમિય વધી તેમાં વાસ કરે છે, અને ચારિત્ર મોહનીય કર્મ કારણને ઉચ્ચ કરે છે. ભેદના વલી કર્મના તીવ્ર હાથે શુદ્ધચાસમાં વસે છે તેમણે શુદ્ધચાસમાં મુખની શુદ્ધિ પામી કરેલો નથી. સંસાર બીજ આવકનાં અગાધ વિષ વચેરેવા પ્રતિબંધથી રીસા દેખી શકેલો નથી. તેમણે ને ચારિત્રની આવક કરેલો હોય સંસારમાં પડી રહે છે. અને ચારિત્ર મોહનીયને રાગદ્વ પ્રયત્ન કરે છે.

ચાર કષાયના સોળ ભેદ અને નવ નોકધાય એ પચ્ચીસ ચારિત્ર મોહનીયના ભેદ કહેવાય છે. આવક ચારિત્રમોહનીયને છત્રવા દરોજ પ્રયત્ન કરે છે. આત્મજ્ઞાન, વૈરાગ્ય અને તપ વગેરેથી કષાયના વેગોને છત્રે છે. ચારિત્ર મોહનીયના ઉછાગાની સાથે યુદ્ધ કરે છે. જ્યારે આવનાવડે કષાયોને મન્દ કરે છે. કષાયોનું સ્વરૂપ નિવારીને તેને છત્રવાના ઉપાયો શોધે છે. ચારિત્ર મોહનીયને મનમાં ઉત્પન્ન થતાં જ નિવારવાને પ્રયત્ન કરે છે. ક્રોધ, માન, માયા અને સોભ વગેરે ચારિત્રના નાશકારક દોષો દહાવવાને પોતાના આત્માનો ઉપયોગ વધારે છે. ચારિત્રથી મુક્તિ યાચ છે એમ અદ્વા કરે છે. સાક્ષીમાં કહ્યું ॥ ૬:—

શુદ્ધ ચારિત્ર પરવાસમાં વસનારને સંભવતુ નથી. આવઆવક ચારિત્ર-ધારક મુનિયોને ત્રિશલ વન્દના કરે છે, ચારિત્રધારક મુનિયોના ગુણો ભ્યાં ત્યાં માયા કરે. કદી પ્રાણાન્તે પણ ચારિત્રધારકની નિન્દા કરે નહીં. દેવેન્દ્રો પણ ચારિત્રધારક મુનિયોને વન્દન કરે છે. કોઈ સાધુની દેલના વા અપમાન કરે નહીં. આવી રીતે વર્તેના આવઆવક કોઈ વખત ચારિત્રને પ્રાપ્ત કરી શકે છે, અને શુદ્ધવાસનો ત્યાગ કરી શકે છે, શુદ્ધવાસને પાંચ સમ્યક્ જ્ઞાનનાર આવઆવક સાધુપણું અંગીકાર કરી સારી રીતે પાળી શકે છે. ખરે આવ આવકપણું પ્રાપ્ત કરવા પુરોષ અને સ્ત્રીઓએ ઉદ્યમ કરવો જોઈએ. શુદ્ધવાસને પાંચ સમ્યક્ જિનમનની અદ્વા વિના માની શકાતો નથી, ખરે અસ્તિત્વના ગુણ પ્રાપ્ત કરવાની આવશ્યકતા છે. તેથી તે આપા. ગુણને કહે છે.

માવઆવકનો આટમો ગુણ.

અન્યિદ્ધ માવકન્દિમો—વમાવગા વગ્નવાયર્પાર્દિં;

ગુરુમત્તિજુમો ધ્યામં—ધેરૂં રૂપ દંસર્ગં વિપર્લ ॥ ૮ ॥

ભાવાર્થ:—આસ્તિત્વ આવ શ્રેયુષ અને સદ્ગુણની ભક્તિ સદિન આવ-આવક પ્રમાવના અને વર્જુવાદ વગેરે વડે નિર્મળ દર્શનને ધરણ કરે છે.

ભાવઆવકને આ પ્રમાણે દેહ અદ્વા દોષ ॥ ૬ જિન જિનમન અને જિનમનરિવડ એ વળુને મુશીને તથામ જગત્ સંસાર વધારનાર છે. પ્રમાવના એટલે ઉત્તરિ તન મન અને ધનની કક્ષિ પ્રમાણે જૈન દર્શનની પ્રમાવના થયે છે અને કક્ષિ ન દોષ તો તેના કરનારને અદ્વા કરે છે

[illegible]

भाव भावद्वयो नवयो गुण.

॥ गायत्री ॥

महाविष्णुवाक्यं । गणेशमुदयेनर्ण विद्याजना ।

परिरङ्गसङ्गसङ्गं । मुसपिस्त्रियकारभो धीरो ॥ १ ॥

જાણકાર:-માણસીયા પ્રવાહને જાનુવનિકી લોહને ભરવાને પીર
કરવાનુંમાણસ, એક માણસી પદ્મ જીવું થીવું એમ સને માણસ
માથા પર છે, એક માણ માણસ પર છે તે જાન માણસ પ્રવાહ પર
છે. જુલ કાંઈ વિચાર કર્યાં નથી. કોઈ મોકડીયા પ્રવાહ પણ તેથી સખ-

જવો. અટાન મનુષ્યો ગાડરીયા પ્રવાહની પેઠે એકની પછી એક જોડાય છે. સમકીર્તિ મનુષ્ય ગતાનુગતિકની પ્રવૃત્તિને પકડતો નથી. તે તો વિચાર કરીને પ્રવૃત્તિ વા નિવૃત્તિ માર્ગમાં પ્રવેશે છે. લોક રૂઢીને તાબે થતો નથી. વિવેક દૃષ્ટિથી વિચાર કરીને કરવાનું હોય ■ તે કરે છે. અટાનીની આંખોનાં ચક્ષુમાં ચક્ષુને જોતો નથી. પરિપૂર્ણ વિચાર કર્યા વિના કોઈ પણ વસ્તુનો દેય ઉપાદેયરૂપ નિશ્ચય કરતો નથી. ધર્મ ક્રિયાઓના રહસ્યોનો પરિપૂર્ણ વિચાર કરી તેમાં પ્રવૃત્તિ કરે છે. ગાડરીયા પ્રવાહના તાબે થઈ હકાય શન્ય બનતો નથી. વિવેક દૃષ્ટિથી સર્વ બાબતોમાં પગલું ભરે છે. કોઈના ધન, સત્તાના તેજમાં અંજાઈ જઈને પારકાના અશુભ વિચારોના કાસ બનતો નથી. સાતનય ચાર નિષ્કેષવડે ફરેક વસ્તુઓના ધર્મોનો વિચાર કરી જે જે નયની અપેક્ષાએ જે જે વાત સત્ય હોય તે ને તે નયની તે તે અપેક્ષાએ સત્ય માને છે. આવા ઉત્તમ શુણ્વને ધારણ કરનાર આવક નિનામનને આમળ કરી સ્વધર્મની ક્રિયાઓ સ્વાધિકાર અને વધાશક્તિથી કરે છે. માટે નવમા શુણ્વ બાદ દશમા શુણ્વનું વિવેચન કરાય છે.

ભાવ શ્રાવકનો દશમો ગુણ.

નથિય પરલોય મમે, પમાણમન્નં તિણામમંમુચું ।

આગમ પુરસ્સરં ચિય-કરેહ તો સવ્વકિરિયાઓ ॥ ૧૦ ॥

ભાવાર્થ:—પરલોકના માર્ગમાં નિનામન મૂળીને અન્ય પ્રમાણ નથી. માટે ભાવશ્રાવક ખરેખર જૈન સિદ્ધાંતોને અનુસરીનેજ ધર્મની સર્વ ક્રિયાઓને કરે છે.

પરલોક એટલે મોક્ષ, તેના માર્ગમાં અર્થાત્ જ્ઞાનદર્શન અને ચરિત્ર રૂપ મોક્ષ માર્ગમાં તીર્થંકરના સિદ્ધાંતને મૂળીને અન્ય પુરાવો નથી. મોક્ષ માર્ગની આરાધનામાં સર્વેશ્વરી વાણીજ પ્રમાણજૂત છે. જગતમાં રામ દેવથી અસત્ય વચન બોલાય છે. રામ દેવ રહિત વીતરાગને જૂઠું બોલવાનું કંઈ પણ પ્રયોજન નથી. હાલ પિસ્તાળીસ આગમ વગેરે જે જે જૈનધર્મનાં પુસ્તકો હોય તેનું બહુ જ્ઞાન કરવું અને આગમના આધારે સર્વ ધર્મની ક્રિયાઓ કરવી જોઈએ. હાલના કાળમાં આમમો વિના અન્ય કોઈ આધાર પ્રમાણમાં નથી. આમમાનુસારી ક્રિયાઓને અધિકાર પ્રમાણે આદરવી પણ કદાપી કોઈ ક્રિયાનો છેડ કરવો નહીં. કેટલાક જુદામાં જે ગમ્ય શાય જી

પોતાના આત્માની રક્ષિત પ્રમાણે બાવશ્રાવક, ચતુર્વિધ ધર્મને કરે છે. વધુ ધનવાળો હોય તો અતિ તૃષ્ણાવાળો થતો નથી. અલ્પ લક્ષ્મી હોય તો ધણો ઉદાર થતો નથી. કારણ કે અલ્પલક્ષ્મી છતાં ધણો ઉદાર થાય તો સર્વ સંપત્તિનો અભ્યવ થાય અને તેથી ગૃહસંસાર ચલાવતાં અનેક જાતની મુશ્કેલીઓ નડવાથી ધર્મને પણ સાધી શકે નહીં. બાવશ્રાવકે આવક પ્રમાણે દાન કરવું. નકામા કુલણજીની પેઠે કુલાર્થ જઈને કુપાત્રમાં લક્ષ્મીનું દાન કરવું હિતાવહ જણાતું નથી. આવક પ્રમાણે દાન કરનાર યવું અને આવક પ્રમાણે ખર્ચે રાખનાર યવું. અને આવક પ્રમાણે ભંડારમાં દ્રવ્ય સ્થાપનાર થવું, યથાશક્તિ જ્ઞાનક્ષેત્રમાં ધન વાપરવું. જ્ઞાનશુભુના ધણા ભેદ છે. અભયદાન, સુપાત્રદાન, ઉચિતદાન, અનુકંપાદાન અને કીર્તિદાન. એ ધંધા દાનમાં અભયદાન અને સુપાત્રદાન મુક્તિ અને સ્વર્ગમોક્તિને આપવા સમર્થ થાય છે. સુપાત્રમાં દાન દેવાથી આત્માની ઉચ્ચ દયા થાય છે. ભક્તિ અને ખટ્ટુ માનપૂર્વક દર્શોસ્લાસ વધતાં દાન કરવાથી મહું રૂળ પ્રાપ્ત થાય છે. પરિજ્ઞામિક ક્ષુદ્ધિવાળો શ્રાવક-શીયજને પણ યથાશક્તિ આપે છે. તપને પણ આપે છે. તેમજ દરેક ધર્માનુજ્ઞાનોમાં જાવની અધિકતાને ધારણ કરે છે. દાનાદિક ચતુર્વિધ ધર્મના અનુક્રમના પૂર્ણ રહસ્યને જાણે છે અને ચાર પ્રકારના ધર્મનું ચઢતે બાવે સેવન કરે છે.

જ્ઞાનદાન, અભયદાન અને ધર્મોપકરણદાન એ ત્રણ પ્રકારનું દાન કહ્યું છે. જિનેશ્વર કથિતસિક્કાન્તોનું જે જ્ઞાન તેના દાન સમાન અન્ય કોઈ દાન નથી. આશ્ચર્યિકા માટે અનેક પ્રકારના હુમ્મર વખેરેનું જે જ્ઞાન તે ખરેખર સંસાર હેતુભૂત હોવાથી અજ્ઞાનજ છે. જિનવાણીનું દાન તેજ સત્યદાન છે. જ્ઞાનદાન આપનારા મુનિવરો જગતને આંખો આપી શકે છે. જૈન આગમોનું જ્ઞાનદાન આપનારોજ ખરેખર અભયદાન દેવાને સમર્થ થાય છે. જ્ઞાનચક્રનું દાન દેવાથી જગત્ લોકો સર્વ વસ્તુઓને સારી રીતે દેખી શકે છે અને તેથી પોતાની ઉત્તતિના માર્ગોને સ્વયમેવ શોધી શકે છે. જ્ઞાન વિનાનો મનુષ્ય સત્ય તત્ત્વને દેખી શકવાને સમર્થ થતો નથી. જ્ઞાન ચક્રાધી રાત્ર માર્ગમાં ચાલી શકાય છે. જ્ઞાનદાન દેવાથી કરોડો મનુષ્યો જૈન તત્ત્વને જાણી આત્મ કલ્યાણ કરી શકે છે, બાવશ્રાવક અન્ય મનુષ્યોને જ્ઞાન અને અભય આદિ દેવામાં યથાશક્તિ પ્રયત્ન કરે છે શીયલથી કાચા મજબુત રહે છે. મજબૂત પણ યાકી જતું નથી અને લાંબા વખત સુધી એક વસ્તુ સંબંધી વિચાર કરી શકાય છે અને તેથી સમયની રક્ષિત પણ વૃદ્ધિ થાય છે. બાવશ્રાવક પોતાનાં સંતાનોને જાળવરૂની ઢોળામાં નાંખતો નથી, સ્વદારા સંતોષ રાખતો

છતો અને સ્ત્રીઓને લાગ કરે છે. વિરોધના મૈયુનની પ્રાપ્તિમાં પડતો નથી અને તેથી તે સ્ત્રીઓને મજબુત બાંધી ભગવાની સામીને વફાવરવામાં પણ સારી રીતે ધર્મ વર્તેને સાધી શકે છે. જલ્દાયર્થને યથાશક્તિ પારણ કરવાર બ્રહ્માવક પોતાના મજબુતી આરોગ્યનાને ભગવાની રાખે છે, અને તેથી તે મનમાં ઉત્પન્ન થતી અનેક કષ્ટિઓને કાળી દેવામાં સમર્થ બને છે. અપોગ કષ્ટિઓને કાળી દેવી તેજ વસ્તુના તપ કહેવાય છે. મજબુતી આરોગ્યનાથી વિચારો જલ્દી થકી થકીમાં ફરી જતા નથી અને તેથી મજબુત મન કરી શકાય ॥ અને મજબુત મન થતાં પારેલા વિચારો કરતાં ખરાબ કષ્ટિના વિચારો એકદમ મનમાં ઉત્પન્ન થઈ શકતા નથી અને તેથી બ્રહ્માવક વૈષ્ણિક કષ્ટિઓને નિરોધ આદિ તપશ્ચર્યા પાળવા સમર્થ બની શકે છે. મનને નિષ્ક્રિય સ્થિતિમાં લાવવાથી તપશ્ચર્યા શુદ્ધ પ્રતિભિન્ન બીજતો ભવ ॥ અને તેથી પોદમલિક વસ્તુઓ સંબંધી કષ્ટિ ઉતરવાથી આત્મા પોતાના સ્વરૂપ તરફ વળે છે અને તેથી આત્મીક લલ્લિયો પૈત્રી અને તેની લલ્લિયો મેગવવા સમર્થ થાય છે પોતાના આત્માના શુદ્ધિમાં પરમ વિશ્વાસ ઉત્પન્ન થવાથી દરેક ધર્મ ક્રિયાઓ કરતાં તેનો ભવ વધે છે અને ભવના ઉલ્લાસને પારણ કરતો છતો શુદ્ધ સ્થાનકનાં રમણીયાં પર ચડતો ભવ છે અને દોષરૂપ મેલનો અનુક્રમે નાશ કરતો ભવ છે, તપશ્ચર્યાથી મનની ચિચરતા રૂદ્ધિ પામે છે અને તેથી ધર્મ ભાગ્યોમાં અપૂર્વ ભાવની ભગતિ થાય ॥ અને તેથી તે જાન આરે ભાગવતી રીક્ષા અંત્રીકાર કરી સાધુ ચર્ચ કરીને મનુષ્યોને તારવા સમર્થ થાય છે અને પોતે જલ્દી તરે છે, ખાટે ઉત્પન્ન એવે અઆરમે શુદ્ધ પ્રાપ્ત કરવા નરનારીઓએ પ્રવલ કરતો ભવ ॥ આ પ્રમાણે કાનાકિકર્મ ને પ્રશ્નિ કરે છે ત ધર્મ ક્રિયાઓમાં લાગ પારનો નથી ખાટે અઆરમે શુદ્ધ કલ્યા આદિ નારના શુદ્ધ વર્ણન કરે છે.

માવચાવકનો ચારમો ગુણ.

દિયમજવજ્ઞં કિરિયે-વિતામણિરપણ દુદ્ધં લદિં;

સમ્મં સમાપરંતો-નય લક્કાદ્ મુદ્દ દસિઓવિ ॥ ૨૨ ॥

આચાર્ય-વિતામણિ રતની પેટ દુલ્લેમ દિતકારી નિર્દોષ ક્રિયા પામીને તેને આચાર્ય કહો મદ્દ બનના દસવાથી બ્રહ્માવક લલ્લવમાન થતો નથી.

દિત એટલે આ ભવમાં અને પામવમાં કષ્ટાણ કરવાર અને અન-
વા (પાપરિત) બિનપૂળ વગેરેને સમ્મવરીત્યા પ્રતિષ્ઠામ કરીને આ

રતો થોડા આવઆવક મૂકોના હસવાથી લજ્જાવધાન થતો નથી. જેઓએ જૈનધર્મની કિયાઓનું રદસ્થ જાણ્યું નથી. તેઓ ધાર્મિકક્રિયા કરનારાઓને દસી કાઢે એમાં કંઈ આશય નથી, ધર્મની કિયાઓથી અત્ય એવા ભોડોની દાંસીથી આવઆવકો ધર્મ કિયા કરનાં સરખાતા નથી. તેમજ કાષ્ઠનાથી ડરી જઇને ધર્મ કિયાઓથી પચાકુમુખ પણ રહેતા નથી, ધાર્મિક કિયાઓનાં રદસ્થો જાણીને તત્તત્ત કિયાઓને પ્રેમથી આધરે છે. અમુક આપાના પ્રેરિસરો વગેરે કેટલાક સુધરેલાનો શક્તિ રાખનાર ધાર્મિક કિયાઓ કરનાં અમારી અન્ય સુધરેલા ભોડો મરકરી કરશે. એનું જાણી ધર્મની કિયાઓને આચરવાથી દૂર રહે છે. એમ પણ જીવે જીવે મરજીથી ધર્મમાં પ્રવૃત્તિ કરનાં સરખાય છે અને તેથી તેઓ મઠ ભોડોની ટીકાથી ડરકુમીમાં જોવા જની જાય છે. આવા પ્રકારના આવકો ધાર્મિક કિયાઓમાં પ્રવૃત્તિ કરી શકતા નથી. ધર્મની કિયા કરવામાં લજ્જા રાખે છે તે ખરેખર મૂર્ખ છે. પોતાના દિનને તે સમજી શકતો નથી. આવઆવકો વખતસર ધાર્મિક કિયાઓને આદરભાવથી આચરે છે. કાંઈ ધર્મનું પૂર્ણ, જામન વગેરે સ્વરોથી મીડને તોપણ તે ધાર્મિક કિયાઓનાં રદસ્થોને પૂર્ણજે સમજીને કિયાઓને આચરે છે. ચિન્તામણિ રાત કરનાં પણ અનન્ત યુગ અધિક એવી ધર્મ કિયાને સમજીને તેમાં આદરભાવથી પ્રવૃત્તિ કરે ■ કેટલાક ભોડો સમ્મુર્ધિમની પેઠે અથવા માડીયા પ્રવાદની પેઠે ધાર્મિક કિયાનું ઉદેશપૂર્વક મૂળ રદસ્થ જાણ્યા વિના તેમાં પ્રવૃત્તિ કરે છે. નેથી ને ધાર્મિક કિયા વડે સાધ્ય તત્તને માધી શકતા નથી, આરે ધાર્મિક કિયાઓનું ઉદેશપૂર્વક મૂળ રદસ્થ જાણ્યું જોઈએ અને ધર્મ કિયા કરનાં કાંઈ પણ લજ્જા અધિક કારણથી જ્યાં માત્ર મોઝાયાનું જોઈએ નથી. આવઆવકો મન્યમુદ્ધાનથી તત્તને જાણીને પશ્ચાત્ત આદરવા ચેત્તને આધરે છે. પોતાના અધિકારે પ્રાપ્ત ભવેષુ અધિક ઉચ્ચ કરવા પ્રવૃત્ત કરે છે. દેશ વિરતિ ધર્મ કિયામાં પ્રવૃત્તિ કરીને આત્મ સ્વચ્છ કરે છે, પ્રિયજ્ઞોના આધારે ધાર્મિક કિયાઓને આદરથી જોઈએ. આવઆવકો વચાવણિ કિયામાં આદર કરે છે પણ અન્ય મનુષ્યોની નિન્દા કરતા નથી. કિયાનું અટકું નિન્દા છે. જે કિયામાં દોષ છે તે પ્રાપ્ત નિન્દા કરનારો દોષ છે. મટે આવઆવકોએ ધાર્મિક કિયાઓને કરનાં નિન્દા વગેરે દોષની ઉત્પત્તિ ન થાય નેન ઉપચોગ રાખવા એમ વખુદ્દ દિદ કરે છે. આત્મની શુદ્ધિ આરે આવઆવકો ધર્મકિયા કરે ■ તેથી ને ચમકેશથી દૂર રહે છે આરે જારને મુજી કલા જ્યાં હવે આવઆવકના તેમજ મુજીને કહે છે.

भाषाभाषकको नेत्रमा रूख,
पल्लु-पल्लु

निर्वाण-पद्मपद्मादयोः
निर्वाण-पद्मपद्मादयोः

॥ १२ ॥

॥ १३ ॥

[illegible]

દુનિયાની કોઈ પણ વસ્તુ અરેખર આત્માની સાથે આવનાર નથી. આત્મા દુનિયાના સકળ પદાર્થો તજીને પરમવર્તમાં ચાલ્યો જાય છે. દુનિયાની વસ્તુ-ઓમાં અહં મમત્વ આવતી કલ્પના જૂઠી છે. ભાવશ્રાવકો, સંસાર બંધારને ઉચિત એવાં દુનિયાનાં કાર્યો કરે છે પણ અન્તરથી તો તેઓ ન્યાસ રહે છે, અર્થાત્ બાહ્યકાર્યોમાં રાગ વા દ્વેષી મુગ્ધતા નથી. કોઈના ઉપર વેર કરતા નથી. કોઈના ઉપર રાગ કરતા નથી. કોઈનું ઉધું વાળવા પ્રવૃત્તિ કરતા નથી. કોઈની મરકરી કરીને ક્લેશ ઉત્પન્ન કરતા નથી. કોઈની સાથે વેરની પરંપરાને વધારતા નથી. ભાવશ્રાવક પોતાના શુશ્રુસ્થાનકની જ પ્રમાણે અરક્તદ્વિષ્ટભાવને ધારણ કરીને જૈન ધર્મની આરાધના કરે છે અને તેથી તે વખત આવે સાધુની દીક્ષા અંગીકાર કરીને સર્વ વિરતિરૂપ ઉત્તમ આરિત્ર પાળવાને સમર્થ બને છે અને કર્મોના ક્ષય કરે છે. માટે તેરમા શુશ્રુસ્થાનકને પ્રાપ્ત કરવા માટે પુરો અને બહેતર એ ઉદ્યમ કરવો જોઈએ. જે શ્રાવક, અરક્તદ્વિષ્ટ ભાવને ધારણ કરે છે તેજ મધ્યસ્થ શુશ્રુને પ્રાપ્ત કરી શકે છે માટે તેરમા શુશ્રુનું વર્ણન કર્યા બાદ ચૌદમા શુશ્રુનું વર્ણન કરે છે.

ભાવશ્રાવકનો ચૌદમો ગુણ.

ઉવસમસારવિચારો—વાહિજ્ઞઃ નવ રાગ દોસેહિં;

મદ્મત્યો દિયકામી—અસગ્ગહં સવ્વશચયદ્ ॥ ૧૪ ॥

ભાષા—ઉપસમસાર વિચારવાળો ભાવશ્રાવક સમદ્વેષી પરમવર્તમાં રહેતો નથી. દિતકામી મધ્યસ્થ ભાવશ્રાવક સર્વ પ્રકારે કલમદનો ત્યાગ કરે છે.

રાગાદિ કપાયોને કબાવવા તેને ઉપસમ રહે છે. ઉપસમભાવને જે ધર્મદિગ્ધનું સ્વરૂપ વિચારે છે તે કોઈ પણ પક્ષમાં પડતો નથી. જે ધણા લોકો સમજી શકે તેવી રીતે છે અને ધણા લોકોએ આજ પક્ષને પ્રમાણ કર્યો છે માટે તે માનેલા પક્ષને દબે કેમ તજી દઉં એમ વિચારીને પોતાના અસત્ય પક્ષના અનુરાગમાં પડતો નથી અને તેથી તે ભાવશ્રાવક અમારો આ શત્રુ છે, કેમકે તે અમારા પક્ષનો દુષ્ટ છે માટે સામાને દલકો પાડી તેની પ્રતિજ્ઞા થટાકું એવી દ્વેષ બાવનાને તે કરતો નથી. પોતે જે પક્ષ પકડ્યો હોય તે ખોટો હોય તોપણ પુષ્ટિ કર્યા કરે એવી કદાચદી માણસોને ટેવ હોય છે. પણ જે મધ્યસ્થ હોય છે તે તો યતનદષ્ટિથી સર્વ બાજતરું મનન કરી સત્ય સિદ્ધાન્તને અંગીકાર કરે છે. મનમાં દિનની ઈચ્છાને ધારણ કરી સત્યને અવલંબે છે. પરસ્પર મત્તમાં પડેલા મનભેદોનું સ્વપ્ન દષ્ટિથી મનન કરે છે. ગીતાર્ય ગુરુના ઉપદેશનું સમ્મત્તરીત્વા જાન કરવાને તે સમર્થ થાય છે. આગમપુસ્તિકાથી ધર્મનિત્યોને સમજે છે. લોકચાલક વાણીયાની પેઠે ને

મરું તે સાચું એવું બાનતો નથી. જે મધ્યસ્થ હોય તે આવકાવકત્વ પ્રાપ્તને યોગ્ય મણાય છે. જે કાઈ દરિદ્રતાથી એકાન્ત દહામદ કરે છે તે આવકાવકત્વે પામવાનો અધિકારી બનતો નથી. પરંતુ સંજોગે મધ્યસ્થ દિયો જે કેશીકાચનો બોધ સાંભળ્યો તો સમકિત પામ્યો. જેન સાંભળ્યાં અનેક ભાવનોના ઘડો આવે છે તેમાં કાઈ પાઠ સગથી પોતાની બુદ્ધિથી કોઈક પ્રકારે સેવામાં આવે તો ઉત્તમ ભોવવાનો મહાન દોષ પ્રાપ્ત થાય છે. મારે આવકાવકો સર્વથા પ્રકારે અસહ્યમદનો ત્યાગ કરે છે. જે મધ્યસ્થ હોય છે તે અસંગદયુક્ત પ્રાપ્ત કરી શકે છે. મારે હવે શીઘ્રતા યુક્ત ત્યાગ કરવાનું સુખનું વર્ણન કરે છે.

માવકાવકનો પંદરમો ગુણ.

માવકો અણવરય-સ્વળમંગુરયં સમત્યક્તયૂજં;

સંવદ્ગોવે ઘણાદ્ગુ-વજ્જદ પઠિવંચસંવંચં ॥ ૧૫ ॥

શ્લોકાર્થ—સર્વ વસ્તુઓની કાણુમગુરતાને પ્રતિદિન આવતો હોય, આવકથી ધનાદિમાં ભેદાવેદો હોય પણ અન્તરથી પ્રતિબંધનો ત્યાગ કરે છે.

જનતામાં સર્વ વસ્તુઓ કાણુમગુર છે. કાણુ કાણુ વસ્તુઓનાં રૂપ જાણાય છે. સરીર પણ સદાગ્રાગ એક સરખું રહેતું નથી. સરીરમાં અનેક પ્રકારના રોગ બળાં છે. સરીરની ઉત્પત્તિ થઈ છે તો તેનો એક દિવસ નાશ થાય છે. જે બાહ્યાવરણમાં સરીર હોય છે તે યુવાવરણમાં ફરી જન્મ છે અને જે યુવાવરણમાં હોય છે તે દહાવરણમાં ફરી જન્મ છે. કેટલાકનાં સરીર સ્ખલનમાં દહાવાં અને કેટલાકનાં સરીર સ્ખલનમાં જન્મ. જે મોટા પોદાઓ પૂર્વે દત્તા તેઓનાં સરીરની આજ પણ દાહ મગતી નથી, વૈરાગી આવકાવક આવી સરીરની કાણુમગુરતા આવેલો હોય. અન્તરથી સરીરપ્રતિ મમત્વ ધારણ કરતો નથી. કુડુંજ, દાથી, ઘેણ, ધન, દહેલી, દુહાન, અને જાતીય વગેરેનો જાણથી સંગ્રહ રાખતો નથી પણ અન્તરથી આરામ રહે છે. દુનિયાની વસ્તુઓનો લાભ થાય છે તોયજી હર્ષ થતો નથી અને સ્વજન, ધન વગેરેને મારિ નાશ થાય છે તો દોઢસાચમાં કુબી બનેલો નથી. નવરિષ પરિમદમાં પણ જાલદા તે સંગ્રહવાને રેખાય છે, પણ અન્તરથી તો કાંકાના પાનની પેઠે નિર્જેષ રહે છે. આવકાવક, અન્તરથી ઉત્તમ અધનિગદવાને ધારણ કરતો હોય જાલમાં વિજામાં જામ જુડની પેઠે મુંઝવેલો નથી. જાલ વગરેના સંપ્રદાયી આનંદપાન અને શીઘ્રપાન તે કરતો નથી. જાલવગરેની પ્રાપ્તિ મારે દાવવાગ કરી અનેક પ્રકારની વિનયઓ કરી ટીકાતી બનેલો નથી. જાલ વસ્તુઓનો સંયોગ એક દરિદ્ર સંજોગ છે એમ મનમાં નિષેધ કરતો

નથી. અન્તરથી અધનિગદ્દ દોષી બાબના પ્રતિબંધને પણ આવધાવક વ-
ખવ આવે છે તે તથ્યને આમત્વી રીતે અંગીકાર કરે છે. આવધાવકો
શરીરને પેાચે છે તે ધર્મોદિની પુષ્ટિ માટેજ સમજાવું. સંસારમાં જે જે પા-
પોના મંત્રમ થાય છે તે તે સખિત્ત છે એમ નિમિષ થયાથી આવધાવક
સંસારમાં આસન્નિ કરતો નથી. ગૃહસ્થાવાસના અધિકાર પ્રમાણે સાંસારિક
દિગ્ધિ મંત્રધીના વ્યવહારને દેશકાગ પ્રમાણે સાચો છે, પણ તેનું હૃદય ભો-
ભેરામાં આવે તો અધનિગદ્દ કેખાય છે. આવધાવકની આવી ઉત્તમદાથી
સમદેવના પરિણામ બહુ સુખા પડી જાય છે. ધાવધાના જેમ આત્મને
ખેસારે છે પણ અન્તરથી તેને સંમંધ દોનો નથી, તેથી રીતે આવધાવક
પ્રતિબંધ સંમંધનો ત્યામ કરે છે અને તેથી અવધાર આવે તેરો આવધાવક
રીતે અંગીકાર કરે છે તો સાધુ થયા બાદ વાપુની પેઠે અધનિગદ્દનાએ
વિચરે છે અને મૂર્છાશય પરિમદમાં ફાપતો નથી. ઉત્તમ એવો આવધાવ-
કનો પદરમો મુખ્ય પ્રાપ્ત કરવા મનુષ્યોએ પ્રયત્ન કરવો જોઈએ. પ્રતિબંધ
મંત્રમને ત્યામ કરવાર મંસારમાં પરના અનુરોધવડે ફક્ત કામભોગમાં
પ્રવર્તે છે. માટે પદરમો મુખ્ય કલા બાદ રહે મેલગમા મુખ્યને કરે છે.

માવ આવકનો સાલ્કમો ગુણ.

સંગાર વિરત્તમગો-મોંગુવમોગો ન વિલિરેડિત્તિ ।

નારું પરાગુરોહા-વરત્તળ કામમોળ્લુ ॥ ૧૬ ॥

આવાર્થ:-સંસારથી વિરત્ત મનસથી ભોલેવભામને તુલિરેડિત્તિ
નથી. એમ જાણીને ફક્ત વચ્ચે અનુરોધથી (રસજન્યવિની સાતિદવચથી)
કામભોગમાં પ્રવર્તે છે.

આવધાવક એમ જાણે છે કે આ મંસાર અનેક દુઃખથી ભરપૂર છે.
પ્રથમ તે સંસારમાં મંત્રમજનું દુઃખ મુખથી કવું ન જાય તેનું છે. રહા-
વાકનું દુઃખ તેમજ મેલગમાને દુષ્ટા વનોથી થતા દુઃખોને જર આવે તેમ નથી.
આત્મમાં મનુષ્ય અન્તર એવો મંત્રમથી વિરત્ત થાય છે, અને એમ અને
ઉપજોગના પદરમને તુલિરેડિત્તિ દેનુમૂલ મનસે નથી જે એકલા મેલગમામાં
આવે છે તેને એમ કરે છે અને જે વર્તમાન મેલગમા આવે છે તેને જ
એમ કરે છે. અન્તર, ભોલેવ વનો એમ પદરમો છે. પર, દાખ, અને વખ
વનો વાલેમ પદરમો છે. એમ અને ઉપજોગ પદરમોથી દિઠ, મન, મનને
મેલગમાને ફક્ત દુઃખ થવું નથી અને અધિવધાન થવું નથી. એમ અને ઉપ-
જોગના પદરમને આવધાવકને ઉપદેશ તે તે પદરમોથી કેલધીક વખત દુઃખ
થાય છે. આ અન્તર મંસારનું એમ અને ઉપજોગવડે દુઃખ મેલગમા મનુષ્ય

પ્રમુખે કહેલી પંચમહાનતરપ દીક્ષાને અંગીકાર કરીને માયસાધુપણું પ્રાપ્ત કરવા સમર્થ થાય છે.

પુરુષો અને બહેનોએ ભાવઆવકપર્ણુ પ્રાપ્ત કરવા સદ્ગુરની ઉપાસના પૂર્વેક ઉપયુક્ત ગુણોને હૃદયમાં પ્રગટાવવા જોઈએ. સાધુની ટીકાએ ન કરતાં મદસ્થ નૈનોએ સાત્ત્વમાં કથ્યા મુજબ ભાવઆવકના ગુણોને પ્રગટાવવા ખરેખર પોતાના અધિકાર પ્રમાણે પ્રયત્ન કરવો જોઈએ. ભાવઆવકોનું સાધુ થવાના અધિકારી છે. ભાવઆવકો નેવા ઉચ્ચ થયો, તેવાનું સાધુએ ઉચ્ચ ખનવાના છે. પોતાનામાં જે જે ગુણો ન પ્રગટ્યા હોય તે તે સતત હૃદયમધી પ્રગટાવવા. જાઓમાં આવકોને અમણોપાસક કલા છે. સાધુઓની જે સેવામગ્નિ કરનારા જે ભક્ત હોય તેને અમણોપાસક (આવકો) જાણવા. સાધુનો વેષ પહેરીને સાધુના પંચમહાનત પાળ્યા વિના ભાવસાધુપર્ણુ પ્રાપ્ત થતું નથી એમ આવકોએ સ્મરણમાં રાખવું જોઈએ. આવકોએ પોતાના અધિકાર પ્રમાણે ધર્મ, અર્થ, કામ, અને મોક્ષ એ ચારે વર્ગનું આરાધન કરવું જોઈએ. અત્યંત પ્રેમ અને ઉત્સાહથી આવકધર્મ પ્રાપ્ત કરવા માટે શ્રી સદ્ગુરની દરશન ઉપાસના કરવી જોઈએ. ચક્રવર્તિ સહેનચાક અને ઈન્દ્રોત્તે વિનય જે કરવામાં આવે છે તેના કરતાં અધિક બોક્ષતર વિનયથી સદ્ગુરની સેવામગ્નિ કરવી જોઈએ. પોતાની હાલત કદી ઉલ્લેખન ન કરવું જોઈએ. શ્રી સદ્ગુરની ઉપાસના કરવામાં ખામી ન રાખવી જોઈએ. ઉત્તમ એવા આવકો આ પ્રમાણે વર્તતા હતા સર્વવિરતિ ગુણરશ્માનક પ્રાપ્ત કરવાને જાગ્રદ્યાણી બને છે અને અનંત સુખમય પરમાત્મપદ પ્રાપ્ત કરે છે. ૐ શાન્તિઃ

સુમર્ષ વાલુકેશ્વર. સં. ૧૯૬૭ ચૈત્ર વદી ૫.

શ્લોક.

આદ્યધર્મ સ્વરૂપે વૈ, ગુણાઃ આદ્યસ્ય ષર્ણિતાઃ

મોહમય્યાં સ્થિતિ કૃત્વા, બુદ્ધયન્ધ્રિમુનિના મુદા ॥ ૧ ॥

इति श्री परम गुरु सुखसागर महाराज शिष्य मुनि बुद्धिसागर
विरचित आद्यस्वरूप ग्रंथः समाप्तः ॥

ૐ શાન્તિઃ શાન્તિઃ શાન્તિઃ

पयनाभूत शुद्धिपत्र.

शुद्ध.	लीप.	अशुद्ध.	शुद्ध.
१	२७	तन्वत्र	तन्वत्र
१२	२६	तन्वत्रि	तन्वत्रि
२०	२१	अशुद्ध	अशुद्ध
२३	१४	अशुद्ध	अशुद्ध
२४	३१	सर्वके	सर्वके
२५	८	सर्वके	सर्वके
२७	२६	सर्वके	सर्वके
३१	४	सर्वके	सर्वके
३६	१	सर्वके	सर्वके
३७	३	सर्वके	सर्वके
४८	२८	सर्वके	सर्वके
५०	१	सर्वके	सर्वके
५४	१४	सर्वके	सर्वके
५५	३२	सर्वके	सर्वके
५८	११	सर्वके	सर्वके
६३	४	सर्वके	सर्वके
६५	७	सर्वके	सर्वके
६८	१६	सर्वके	सर्वके
७१	२४	सर्वके	सर्वके
७५	२१	सर्वके	सर्वके
७८	१०	सर्वके	सर्वके
८१	२	सर्वके	सर्वके
८५	७	सर्वके	सर्वके
८८	२८	सर्वके	सर्वके
९१	२८	सर्वके	सर्वके
९८	१६	सर्वके	सर्वके

પ્રભુએ કહેલી પંચમહાનતરૂપ દીક્ષાને અંગીકાર કરીને માવસાધુપણું પ્રાપ્ત કરવા સમર્થ થાય છે.

પુરુષો અને બહેનોએ આવશ્યવકર્ણ પ્રાપ્ત કરવા સદ્ગુરની ઉપાસના-પૂર્વક ઉપયુક્ત ગુણોને હૃદયમાં પ્રગટાવવા જોઈએ. સાધુની દીકાઓ ન કરતાં મહારથ જૈનોએ સાંઝમાં કંપ્યા મુગજ આવશ્યવકર્ણ ગુણોને પ્રગટાવવા ખરેખર પોતાના અધિકાર પ્રમાણે પ્રયત્ન કરવો જોઈએ. આવશ્યવકર્ણ સાધુ થવાના અધિકારી છે. આવશ્યવકર્ણ જેવા ઉચ્ચ ધર્મે, તેવાજ સાધુઓ ઉચ્ચ બનવાના છે. પોતાનામાં જે જે ગુણો ન પ્રગટ્યા હોય તે તે સતત ઉપમયી પ્રગટાવવા. શાંતિમાં આવકોને અમલોપાસક કલા છે. સાધુઓની જે સેવાભક્તિ કરનારા જે બન્ન હોય તેને અમલોપાસક (આવકો) જાણવા. સાધુનો વેષ પહેરીને સાધુના પંચમહાનત પાળ્યા વિના આવસાધુપણું પ્રાપ્ત થવું નથી એમ આવકોએ સ્મરણમાં રાખવું જોઈએ. આવકોએ પોતાના અધિકાર પ્રમાણે ધર્મ, અર્થ, કામ, અને મોક્ષ એ ચારે વર્ગનું આરાધન કરવું જોઈએ. અત્યંત પ્રેમ અને હૃદયહથી આવકધર્મ પ્રાપ્ત કરવા માટે શ્રી સદ્ગુરની દરશન ઉપાસના કરવી જોઈએ. ચક્રવર્તિ સહેનચાહ અને ધ્વનિને વિનય જે કરવામાં આવે છે તેના કરતાં અધિક લોકોત્તર વિનયથી સદ્ગુરની સેવાભક્તિ કરવી જોઈએ. પોતાની હાનું કદી ઉત્સંધન ન કરવું જોઈએ. શ્રી સદ્ગુરની ઉપાસના કરવામાં ખામી ન રાખવી જોઈએ. ઉત્તમ એવા આવકો આ પ્રમાણે વર્નતા હતા સર્વવિરતિ ગુણુચાનક પ્રાપ્ત કરવાને બાગ્યચાળા બને છે અને અનેન સુખમય પરમાત્મજા પ્રાપ્ત કરે છે. ઐ શાન્તિ:

કુંભર્ષિ વાલુકેશ્વર. સં. ૧૯૧૭ વૈશાખ વદી ૫.

શ્લોક.

શ્રાદ્ધધર્મ સ્વરૂપે વૈ, ગુણાઃ શ્રાદ્ધસ્ય વર્ણિતાઃ

મોહમર્યાં સ્થિતિં કૃત્વા, બુદ્ધયચ્ચિમુનિના મુદ્ધા ॥ ૧ ॥

इति श्री परम गुरु मुखसागर महाराज दिव्य मुनि बुद्धिसागर
विरचितश्राद्धस्वरूप ग्रंथः समाप्तः ॥

ૐ શાન્તિઃ શાન્તિઃ શાન્તિઃ

વચનામૃત ગુદિપત્ર.

ક્રી.	અર્થ.	શબ્.
૧	તત્ત્વ	તત્ત્વ
૨	તત્ત્વ	તત્ત્વ
૩	તત્ત્વ	તત્ત્વ
૪	તત્ત્વ	તત્ત્વ
૫	તત્ત્વ	તત્ત્વ
૬	તત્ત્વ	તત્ત્વ
૭	તત્ત્વ	તત્ત્વ
૮	તત્ત્વ	તત્ત્વ
૯	તત્ત્વ	તત્ત્વ
૧૦	તત્ત્વ	તત્ત્વ
૧૧	તત્ત્વ	તત્ત્વ
૧૨	તત્ત્વ	તત્ત્વ
૧૩	તત્ત્વ	તત્ત્વ
૧૪	તત્ત્વ	તત્ત્વ
૧૫	તત્ત્વ	તત્ત્વ
૧૬	તત્ત્વ	તત્ત્વ
૧૭	તત્ત્વ	તત્ત્વ
૧૮	તત્ત્વ	તત્ત્વ
૧૯	તત્ત્વ	તત્ત્વ
૨૦	તત્ત્વ	તત્ત્વ
૨૧	તત્ત્વ	તત્ત્વ
૨૨	તત્ત્વ	તત્ત્વ
૨૩	તત્ત્વ	તત્ત્વ
૨૪	તત્ત્વ	તત્ત્વ
૨૫	તત્ત્વ	તત્ત્વ
૨૬	તત્ત્વ	તત્ત્વ
૨૭	તત્ત્વ	તત્ત્વ
૨૮	તત્ત્વ	તત્ત્વ
૨૯	તત્ત્વ	તત્ત્વ
૩૦	તત્ત્વ	તત્ત્વ

પ્રભુએ કહેલી પંચમદાનતરપ દીક્ષાને અંગીકાર કરીને માથસાધુપણું પ્રાપ્ત કરવા સમર્થ થાય છે.

પુરુષો અને બહેનોએ ભાવભાવકપણું પ્રાપ્ત કરવા સદ્ગુરની ઉપાસના પૂર્વક ઉપયુક્ત ગુણોને હૃદયમાં પ્રમદાવવા જોઈએ. સાધુની દીકાઓ ન કરતાં મદરથ જોનેરોએ સાત્તમાં કપ્યા મુજબ ભાવભાવકના ગુણોને પ્રમદાવવા ખરેખર પોતાના અધિકાર પ્રમાણે પ્રવલ કરવો જોઈએ. ભાવભાવકોજ સાધુ થવાના અધિકારી છે. ભાવભાવકો જેવા ઉચ્ચ થશે, તેવાજ સાધુઓ ઉચ્ચ બનવાના છે. પોતાનામાં જે જે ગુણો ન પ્રમદયા હોય તે તે સતત ઉચ્ચમથી પ્રમદાવવા. સાત્તમાં આવકોને અમણોપાસક કલા છે. સાધુઓની જે સેવાભક્તિ કરતારા જે બાજુ હોય તેને અમણોપાસક (આવકો) જાણવા. સાધુનો વેગ પડેરીને સાધુના પંચમદાનત પાળ્યા વિના ભાવભાવકપણું પ્રાપ્ત થવું નથી એમ આવકોએ સમજાવવામાં રાખવું જોઈએ. આવકોએ પોતાના અધિકાર પ્રમાણે ધર્મ, અર્થ, કામ, અને મોક્ષ એ ચારે વર્ગનું આરાધન કરવું જોઈએ. આત્મન પ્રેમ અને ઉત્સાહથી આવકધર્મ પ્રાપ્ત કરવા ખરે ખી સદ્ગુરની કરોજ ઉપાસના કરવી જોઈએ. અર્ચવિં કહેનસાહ અને ઈન્દ્રનો વિનય જે કરવામાં આવે છે તેના કરતાં અધિક ભોગોતર વિનયથી સદ્ગુરની સેવાભક્તિ કરવી જોઈએ. પોતાની હાનું કદી ઉચ્ચપન ન કરવું જોઈએ. બી સદ્ગુરની ઉપાસના કરવામાં આખી ન રાખવી જોઈએ. ઉત્તમ એવા આવકો આ પ્રમાણે વર્તના છતાં સર્વવિરતિ ગુણરવાનક પ્રાપ્ત કરવાને ભાગ્યદાગી બને છે અને અનેન સુખમય પરમાત્મપદ પ્રાપ્ત કરે છે. ઐ શાન્તિઃ

સુંદરિ વાનુકેશર. મં. ૧૯૧૭ ચેત્ર વદી ૫.

શ્લોક.

આદ્યધર્મ સ્વરૂપે વૈ, ગુણાઃ આદ્યસ્વ વર્ણિતાઃ

મોહમય્યાં સ્થિતિં કૃત્વા, બુદ્ધયન્ધિમુનિના મુદ્ધા ॥ ૧ ॥

इति श्री परम गुरु मुरारिगण पराराज शिष्य मुनि बुद्धिमागर
विरचितआदयस्वरूप ग्रंथः समाप्तः ॥

ૐ શાન્તિઃ શાન્તિઃ શાન્તિઃ

સમાપ્ત.

વચનામૃત શુદ્ધિપત્ર.

પૃષ્ઠ.	લીઠી.	અશુદ્ધ.	શુદ્ધ.
૧	૨૭	તાન્યવ	તાવન્ત
૧૨	૨૯	તરઆદિ	રાઆદિ
૨૦	૨૧	અગ્ની	અગ્ની
૨૩	૧૫	અન્ન	અન્ન
"	૩૧	ચેવેકે	ચેવેકે
૨૪	૮	લાક્ષ	લોક;
૨૭	૨૯	કિલ	કિલ્પ
૧૧	૪	ચાનપી	ચાનની
૯	૫	તેને	તેને
૪૫	૩	સંચન	સંચ
૪૮	૨૮	તારા	તારા
૫૦	૫	રાગી	રાગી
૫૪	૧૪	મહા	મહા
"	૩૨	વત્સુભોને	વત્સુભોને
૬૨	૧૧	આમ	આમ
૬૩	૪	૨૪	૦
"	૭	લતા	લેતા
"	૧૯	અને	અને
૧૧	૨૫	અભ્યો	અભ્યો
૧૯	૨૧	કરીકે	તરીકે
૭૧	૧૦	ચરિત્ર	ચરિત્ર
૪	૨	આનુભાવ	આનુભાવ
૭૬	૭	પોરિથી પોરિથી	પોરિથી
૯	૨૮	ઉત્તરાધિવન	ઉત્તરાધિવન
૯૧	૨૮	સાધુ ૦૫ પૂળ	સાધુ ૬૦૫ પૂળ
૯૮	૧૯	વિષ	વિષ

શ્રીમદ્ બુદ્ધિસાગરજી અન્થમાળા-પ્રગટ થયેલ અન્થો.

અન્થાંક	કી.	રૂ.	આં.	પાં.
૦. ભજનપદ સંગ્રહ ભાગ ૧ લો	૦-૮-૦	...
૧. અધ્યાત્મ વ્યાખ્યાન માળા	૦-૪-૦	...
૨. ભજનપદ સંગ્રહ ભાગ ૨ જો	૦-૮-૦	...
૩. „ ભાગ ૩ જો	૦-૮-૦	...
૪. સમાધિ સતકમ્	૦-૮-૦	...
૫. અતુભવ પરિચયી	૦-૮-૦	...
૬. આત્મ પ્રદીપ	૦-૮-૦	...
૭. ભજનપદ સંગ્રહ ભાગ ૪ થો	૦-૮-૦	...
૮. પરમાત્મ દર્શન	૦-૧૨-૦	...
૯. પરમાત્મ જ્યોતિ	૦-૧૨-૦	...
૧૦. તત્ત્વ મિંદુ	૦-૪-૦	...
૧૧. શુશાનુરાગ (આવૃત્તિ ત્રીજી)	૦-૧-૦	...
૧૨. ૧૩. ભજનપદ સંગ્રહ ભાગ ૫ મો તથા જ્ઞાનદિપીકા...	૦-૬-૦	...
૧૪. તીર્થયાત્રાનું વિમાન	૦-૧-૦	...
૧૫. અધ્યાત્મ ભજન સંગ્રહ	૦-૬-૦	...
૧૬. શરણોધ	૦-૪-૦	...
૧૭. તત્ત્વજ્ઞાન દિપીકા	૦-૬-૦	...
૧૮. મહુલી સંગ્રહ...	૦-૩-૦	...
૧૯. આવકર્ષર્થ સ્વરૂપ ભાગ ૧ લો (આવૃત્તિ ત્રીજી.)	૦-૧-૦	...
૨૦. „ „ „ ભાગ ૨ જો (આવૃત્તિ ત્રીજી.)	૦-૧-૦	...
૨૧. ભજનપદ સંગ્રહ ભાગ ૬ ઠી	૦-૧૨-૦	...
૨૨. વચનામૃત	૦-૧૪-૦	...
૨૩. યોગદીપક	૦-૧૪-૦	...

અન્થો નીચલા સ્થળેથી લેવાયું મળશે.

૧. અમદાવાદ—જૈન બોર્ડિંગ-ડે. નાગરીચરાદ.
૨. મુંબઈ—મેસર્સ મેધજી હીરજીની કં-ડે. પાંચુણી.
૩. „ —શ્રી અધ્યાત્મજ્ઞાનપ્રસારક મંડળ-ડે. ચંપામલી.
૪. પુના—શ. વીરચંદ કૃષ્ણજી-ડે. વૈતાલ પેંક.

